

A

A¹, *a*, s.m. **1.** Prima literă a alfabetului limbii române. ♦ Expr. *De la a la z* = de la început până la sfârșit; totul, în întregime. **2.** Sunet notat cu această literă (vocală deschisă nerotunjită medială). [Pl. și: (1, n.) *a-uri*]

A² interj. (De obicei repetat) Exclamație care exprimă: surprindere, admirație, entuziasm; plăcere, satisfacție; necaz, supărare; regret; indignare, reamintirea bruscă a unui lucru omis; ah. — Onomatopee.

A³ prep. **1.** (Precedă infinitivul scurt ca formă-tip a verbului) *A lucra*. **2.** (Exprimă un raport de comparație sau de asemănare) *Miroase a pământ*. ♦ În semn de... *Fluieră a pagubă*. **3.** (Intră în compunerea unor adverbe, locuțiuni adverbiale și prepoziționale și a unor substantive și adjective în care este inclus *tot*) *De-a dreapta*, *atoatevăzător*, *atotputernic*. — Lat. **ad**.

A⁴ prep. (Formează numerale distributive). De câte... *3 saci a 80 de kg*. — Din fr. **à**.

A⁵. Element de compunere care indică absența, excluderea etc. *Amoral*, *anhidru*. [Var.: **an-**] — Din fr. **a-**.

AALENIAN, **-Ă**, *aalenieni*, -e, s.n., adj. **1.** S.n. Jurasicul mediu caracterizat prin cinci zone cu amoniți și lamelibranhiatul *Trigonia navis*. **2.** Adj. Care aparține aalenianului (1), privitor la aalenian. [Pr.: *a-a-le-ni-an*] — Din fr. **aalénien**.

ABĂ¹ interj. (Înv.) (În propoziții interogative) Cuvânt care exprimă mirarea sau atrage atenția cuiva când i se vorbește. — Onomatopee.

ABĂ², (2) *abale*, s.f. **1.** Țesătură groasă de lână, de obicei albă, din care se confecționează haine țărănești; dimie, pănură. **2.** Sort de aba (1). — Din tc. **aba**.

ABĂC, *abace*, s.n. **1.** Instrument de calculat alcătuit dintr-un cadru cu vergele pe care se pot deplasa bile (colorate). **2.** Tabel sau diagramă care permite rezolvarea imediată a unor calcule. — Din fr. **abaque**, lat. **abacus**.

ABĂCĂ, *abace*, s.f. (Arhit.) Partea superioară a capitelului unei coloane care face legătura cu arhitrava. — Din fr. **abaque**, lat. **abacus**.

ABAGER, *abageri*, s.m. (Reg.) Abagiu. — Din **abagerie¹**.

ABAGERIE¹, *abagerii*, s.f. Atelier sau industrie de (haine de) aba². — **Abagiu** + suf. **-ărie**.

ABAGERIE² s.f. Meseria de abagiu. — **Abager** + suf. **-ie**.

ABAGIU, *abagii*, s.m. Persoană care se ocupă cu fabricarea sau cu vânzarea abalei²; abager. — Din tc. **abağy**.

ABAJŪR, *abajururi*, s.n. Dispozitiv fixat în jurul unei lămpi destinat să dirijeze lumina într-o anumită direcție. [Pl. și: *abajure*] — Din fr. **abat-jour**.

ABANDÓN, *abandonuri*, s.n. **1.** Părăsire împotriva regulilor morale și a obligațiilor materiale a copiilor, a familiei etc. **2.** Părăsire a unui bun sau renunțare la un drept. **3.** Renunțare la continuarea participării într-o probă sportivă. — Din fr. **abandon**.

ABANDONĂ, *abandonez*, vb. I. **1.** Tranz. A părăsi pe cineva (lăsându-l fără sprijin sau ajutor); a renunța la ceva. ♦ Refl. Fig. A se lăsa cuprins, în mod exagerat, de un sentiment, de o emoție, de anumite preocupări. **2.** Tranz. și intranz. A renunța la continuarea participării la o întrecere sportivă. — Din fr. **abandoner**.

ABANDONĂRE, *abandonări*, s.f. Acțiunea de a *abandona*; părăsire. — V. **abandona**.

ABANDONĂT, **-Ă**, *abandonati*, -te, adj. Care a fost părăsit. ♦ Spec. (Despre copii nou-născuți) Care a fost părăsit de către mamă. — V. **abandona**.

ABANÓS, *abanoși*, s.m. Lemnul din specii de copaci exotici, greu, tare, foarte durabil, de culoare neagră, folosit pentru fabricarea unor mobile de lux, a instrumentelor muzicale de suflat etc. (*Dyospyros*). ♦ *Păr de abanos* = păr negru-lucios. — Din tc. **abanoz**.

ABATĂJ, *abataje*, s.n. **1.** Operație de tăiere sau de extragere a unui minereu sau a unei roci dintr-un zăcământ; *p. ext.* loc unde se execută această operație. **2.** Operație de doborâre a arborilor (în exploatrile forestiere). **3.** Tăiere, sacrificare a vitelor la abator. ♦ Ansamblu de operații făcute în abator de la introducerea animalelor în sala de tăiere până la tranșarea cărnii. **4.** Operație de înclinare a unei nave mici în vederea reparării, curățării etc. — Din fr. **abatage**.

ABĂTE¹, *abate*, s.m. **1.** Titlu dat superiorului unei abații; persoană care are acest titlu. **2.** Titlu onorific acordat unor preoți catolici; persoană care poartă acest titlu. — Din it. **ab(b)ate**.

ABĂTE², *abat*, vb. III. **1.** Tranz., refl. și intranz. A (se) îndepărta (de la o direcție inițială, *fig.* de la o normă fixată, de la o linie de conduită etc.). ♦ Refl. și tranz. A se opri sau a face să se oprească în treacăt undeva sau la cineva (părăsind drumul inițial). **2.** Refl. (Despre fenomene ale naturii, calamități, nenorociri) A se produce în mod violent. **3.** Refl. și intranz. A trece cuiva ceva prin minte, a-i veni o idee, o toană, un capriciu; a i se năzări. **4.** Tranz. A întrista, a deprima, a mătina, a descuraja. *Vestea l-a abatut*. **5.** Tranz. A doborî la pământ. — Lat. **abbattere**, (4, 5) din fr. **abatte**.

ABĂTERE, *abateri*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *abate²* și rezultatul ei. ♦ Încălcare a unei dispoziții cu caracter administrativ sau disciplinar. **2.** Diferența dintre valoarea efectivă sau valoarea-limită admisă a unei mărimi și valoarea ei nominală. ♦ (Tehn.) Diferența dintre dimensiunea reală și cea proiectată a unei piese. — V. **abate²**.

ABĂTESĂ, *abatese*, s.f. Călugărită care conduce o abație. — Din it. **abbadessa**. Cf. lat. **abbatissa**.

ABĂTIZĂ, *abatize*, s.f. (Mil.) Dispozitiv de apărare făcut din copaci tăiați și culcați cu vârful spre inamic sau din crăci înfipte în pământ. — Din fr. **abattis**.

ABATÓR, *abatoare*, s.n. Loc special amenajat unde se sacrifică animalele în vederea obținerii cărnii, sub control sanitar-veterinar. — Din fr. **abattoir**.

ABAȚIE, *abatii*, s.f. Mănăstire catolică cu statut special (împreună cu averea, domeniile ei), condusă de un abate¹ sau o abatesă și care depinde de un episcop sau direct de papă². — Din it. **ab(b)azia**.

ABAZIE, *abazii*, s.f. (Med.) Tulburare nervoasă manifestată prin necoordonarea mișcărilor în mers, datorată disfuncției aparatului vestibular. — Din fr. **abasie**.

ABĂTŪT, **-Ă**, *abătuți*, -te, adj. Care este descurajat; trist, deprimat. — V. **abate²**.

ABC s.n. **1.** Enumerarea primelor litere ale alfabetului. **2.** Fig. Început al unei arte, al unei științe. [Cit.: *abecé*] — Din fr. **abeco**.

ABCÉS, *abcese*, s.n. Acumulare de puroi, bine delimitată de țesuturile din jur printr-o membrană de țesut conjunctiv. — Din fr. **abcès**.

ABDICĂ, *abdic*, vb. I. Intranz. A renunța la tron. ♦ Fig. A renunța la ceva, a ceda (în fața greutăților). — Din fr. **abdiquer**, lat. **abdicare**.

ABDICĂRE, *abdicări*, s.f. Acțiunea de a *abdica*. — V. **abdica**.

ABDOMÉN, *abdomene*, s.n. **1.** Parte a corpului, între torace și centura pelviană, în care se găsesc stomacul, ficatul, pancreasul, splina, rinichii și intestinele; pântece, burtă, foale. **2.** (Biol.) Partea posterioară a corpului la artropode. — Din fr., lat. **abdomen**.

ABDOMINAL, **-Ă**, *abdominali*, -e, adj. Care aparține abdomenului, privitor la abdomen; ventral. ♦ *Cavitate abdominală* = cavitate cuprinsă între pereții abdomenului (1). — Din fr. **abdominal**.

ABDOMINALGIE, *abdominalgii*, s.f. (Med.) Durere abdominală. — Din fr. **abdominalgie**.

ABDUCTÓR, -OÁRE, *abductor, -oare*, adj. (Despre mușchi) Care a suferit o abducție. — Din fr. **abducteur**.

ABDÚCTIE, *abducții*, s.f. Mișcare prin care se îndepărtează un membru sau un segment al acestuia de axul median al corpului. — Din fr. **abduction**.

ABECEDĂR, *abecedare*, s.n. Manual elementar pentru învățarea scrisului și a cititului; azbucioavnă, bucoavnă. ♦ Fig. Carte care cuprinde noțiunile de bază dintr-un anumit domeniu. — Din lat. **abecedarius**, fr. **abécédaire**.

ABERĂNT, -Ă, *aberanți, -te*, adj. Care se abate de la tipul normal sau corect, care constituie o aberație (1), absurd. — Din fr. **aberrant**, lat. **aberrans, -ntis**.

ABERATÍV, -Ă, *aberativi, -e*, adj. (Rar) Care este departe de adevăr, care ține de aberație (1). — Din fr. **aberratif**.

ABERĂȚIE, *aberății*, s.f. 1. Abateri de la ceea ce este normal sau corect. 2. Defecțiune a unui sistem optic, care duce la obținerea unor imagini neclare, deformate etc. ♦ *Aberație vizuală* = astigmatism. *Aberația luminii* = variația aparentă a poziției unui astru pe cer datorită mișcării Pământului în jurul Soarelui, în jurul axei proprii, și faptului că lumina se propagă cu viteză finită. 3. Ceea ce este inadmisibil, absurd; absurditate, ineptie, prostie. — Din fr. **aberration**, lat. **aberratio**.

ABEROSCÓP, *aberoscoape*, s.n. Instrument care servește la observarea defectului de distorsiune pe care îl prezintă un ochi anormal. — Din fr. **aberoscope**.

ABHORĂ, *abhorez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A avea ură, dezgust, aversiune față de cineva sau de ceva. — Din fr. **abhorer**, lat. **abhorere**.

ABIÁ adv. 1. (Modal) Cu greu, cu greutate; anevoie. 2. (Cantitativ, intensiv) Foarte puțin, aproape deloc. 3. (Temporal) De foarte puțină vreme; de îndată ce, numai ce; chiar atunci, tocmai. 4. Cel puțin; măcar, barem. — Lat. **ad vix**.

ABIETÍN s.n. Substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și în alcool. [Pr.: *-bi-en-*] — Din fr. **abiétin**.

ABIETACÉE, *abietacee*, s.f. Pinacee. [Pr.: *-bi-e-*] — Din fr. **abiétacée**.

ABIETINÉE, *abietinee*, s.f. Pinacee. [Pr.: *-bi-e-*] — Din fr. **abiétinée**.

ABÍL, -Ă, *abili, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care este îndemânat, iscusit, priceput, dibaci. ♦ Șmecher, descurcăreț. — Din fr. **habile**, lat. **habilis**.

ABILITÁ, *abilitez*, vb. I. Tranz. 1. A califica o persoană în urma unui examen pentru un post universitar; a atesta. 2. A împuțernici. — Din fr. **habilitier**, lat. **habilitare**.

ABILITÁRE, *abilitări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *abilita* și rezultatul ei. — V. **abilita**.

ABILITÁTE, *abilități*, s.f. (La sg.) Îndemânare, iscusință, pricepere, dibăcie. ♦ (La pl.) Deprinderi, obiceiuri, șmecherii, șiretlicuri. — Din fr. **habilité**, lat. **habilitas, -atis**.

ABIÓGÉN, -Ă, *abiogeni, -e*, adj. (Biol.; despre medii) Care este lipsit de viață; (despre procese) care are loc, care se petrece fără participarea materiei vii. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiogène**.

ABIÓGENEZÁ s.f. Concepție după care originea materiei vii trebuie căutată în materia fără viață. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiogénese**.

ABIÓLOGÍE s.f. Disciplină care are ca obiect studierea elementelor anorganice. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiologie**.

ABIÓȚIC, -Ă, *abiottici, -ce*, adj. Lipsit de viață, incompatibil cu viața [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiottique**.

ABIÓTROFÍE, s.f. Scădere a vitalității unui organism sau a unui organ din cauza unor defecte ereditare de dezvoltare sau a lipsei factorilor nutritivi, fapt care determină slăbirea capacității de adaptare-apărare. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiotrophie**.

ABIÓZÁ s.f. 1. Stare lipsită de viață. 2. Procedu de conservare a produselor alimentare de natură animală și vegetală, bazat pe distrugerea totală a microorganismelor existente în produs prin termo-, foto-, chimiosterilizare sau prin iradiere ionizante. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **abiose**.

ABÍS, *abisuri*, s.n. (Adesea fig.) Prăpastie adâncă; genune, hâu¹. — Din fr. **abysse**, lat. **abyssus**.

ABISÁL, -Ă, *abisali, -e*, adj. 1. De abis. ♦ Care se află sau care trăiește la mari adâncimi în mări sau în oceane. *Regiune abisală*. *Animal abisal*. 2. Care se referă la subconștient, al subștientului. — Din fr. **abyssal**.

ABITÁȚIE s.f. (Jur.) Drept de folosință a unei case de locuit care este proprietatea altuia. — Din fr. [droit d']**habitation**.

ABITÍR adv. (Fam. și pop.; numai la comparativ) Mai mult, mai bine, mai tare (decât...). — Din tc. **beter** „mai rău”.

ABJÉCT, -Ă, *abjecți, -te*, adj. Care comite fapte reprobabile; ticălos. ♦ Care inspiră repulsie, dispreț; josnic, netrebnic, mizerabil. *Comportament abject*. — Din fr. **abject**, lat. **abjectus**.

ABJÉCȚIE, *abjecții*, s.f. Faptă, atitudine abjectă; ticăloșie, josnicie. — Din fr. **abjection**, lat. **abjectio**.

ABJUDECÁ, *abjudec*, vb. I. Tranz. A anula, a suspenda un titlu, un drept etc., printr-o hotărâre judecătorească. — Din lat. **abjudicare**.

ABJUDECÁRE, *abjudecări*, s.f. Acțiunea de a *abjudeca* și rezultatul ei. — V. **abjudeca**.

ABJURÁ, *abjur*, vb. I. Tranz. A renega public o credință religioasă, o doctrină, o părere etc. — Din fr. **abjurer**, lat. **abjurare**.

ABJURÁRE, *abjurări*, s.f. Acțiunea de a *abjura* și rezultatul ei. — V. **abjura**.

ABLACTÁRE s.f. Ablactație. — Cf. lat. **ablactare**.

ABLACTÁȚIE s.f. 1. Trecere treptată și progresivă de la alimentația exclusiv lactată la sugariului la o alimentație diversificată; ablactare. 2. Oprire a secreției lactate la femeile la care alăptarea este contraindicată sau inutilă. — Din germ. **Ablaktation**.

ABLATÍV, *ablative*, s.n. Caz al declinării în unele limbi, care exprimă despărțirea de un loc, punctul de plecare, instrumentul, cauza sau altă circumstanță. ♦ *Ablativ absolut* = construcție sintactică specifică limbii latine, alcătuită dintr-un substantiv (sau un pronume) și un participiu la cazul ablativ, având rol de propoziție circumstanțială. — Din fr. **ablatif**, lat. **ablativus**.

ABLÁȚIE, *ablații*, s.f. 1. Transportare (prin acțiunea vântului, a apelor sau a ghețarilor) a materialului rezultat în urma dezagregării solului sau a rocilor. 2. Îndepărtare chirurgicală a unui organ, a unui membru al corpului omenesc, a unei tumori etc. 3. Fenomen fizic prin care un corp care străbate atmosfera cu mare viteză pierde din substanță, devenind incandescent prin frecarea cu aerul. [Pr.: *-ți-u-*. — Var.: **ablățione** s.f.] — Din fr. **ablation**, lat. **ablatio, -onis**.

ABLÁȚIUNE s.f. v. **ablație**.

ÁBLAUT, *ablauturi*, s.n. (Lingv.) Apofonie. — Din germ. **Ablaut**.

ABLEFARÍE, *ablefarii*, s.f. Malformație congenitală caracterizată prin absența parțială sau totală a pleoapelor. — Din fr. **abléphanie**.

ABLEGÁT, *ablegați*, s.m. Trimis extraordinar al papei. — Din fr. **ablégat**.

ABLEPSÍE, *ablepsii*, s.f. (Med.) Cecitate. — Din fr. **ablépsie**.

ABLUȚIUNE, *abluțiuni*, s.f. Spălare rituală a corpului prescrisă de unele religii pentru purificare. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **ablution**, lat. **ablutio, -onis**.

ABNEGÁ, *abnég*, vb. I. (Rar) Tranz. A tăgădui, a nega, a renunța la cineva sau ceva. — Din lat. **abnegare**.

ABNEGÁRE s.f. (Rar) Abnegație. — V. **abnega**.

ABNEGÁȚIE s.f. Devotament (dus până la sacrificiu); abnegație. ♦ Renunțare; sacrificiu voluntar. — Din fr. **abnégation**.

ABNÓRM, -Ă, *abnormi, -e*, adj. (Rar) Anormal, neobișnuit. — Din germ. **abnorm**.

ABNORMITÁTE, *abnormități*, s.f. (Rar) Anomalie; enormitate; lucru, fapt neobișnuit. — Din germ. **Abnormität**.

ABOLÍ, *abolesc*, vb. IV. Tranz. A desființa o instituție, o stare sau anumite uzanțe; a anula în mod legal și oficial o lege, o hotărâre etc. — Din fr. **abolir**, lat. **abolere**.

ABOLÍRE, *aboliri*, s.f. Acțiunea de a *abolii* și rezultatul ei; abolițiune. — V. **abolii**.

ABOLITIONÍSM s.n. Mișcare politică apărută la sfârșitul sec. XVIII, care urmărea desființarea sclaviei negrilor din SUA, Franța, Marea Britanie; *p. gener.* mișcare politică, socială care susține desființarea sclaviei. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **abolitionisme**.

ABOLITIONÍST, -Ă, *abolitioniști, -ste*, s.m. și f. Adept al aboliționismului. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **abolitioniste**.

ABOLITIONÍUNE, *abolitiuni*, s.f. (Inv.) Abolire. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **abolition**, lat. **abolitio, -onis**.

ABÓLLA s.f. Manta militară la romani. — Cuv. lat.

ABOMINÁBIL, -Ă, *abominabili, -e*, adj. Înfrictor, groaznic; dezgustător, urât. — Din fr. **abominable**, lat. **abominabilis**.

ABONÁ, *abonez*, vb. I. Tranz. și refl. (Cu determinări introduse prin prep. „la”) A(-și) face un abonament. ♦ Refl. Fig. (Fam.) A veni în mod regulat undeva, a fi un obișnuit al casei. — Din fr. **abonner**.

ABONAMÉNT, *abonamente*, s.n. Convenție prin care, în schimbul unei sume, o persoană obține, pe o anumită perioadă, dreptul de a folosi anumite servicii publice, de a asista la spectacole, de a călători cu mijloace publice de transport, de a primi o revistă, un ziar etc.; (concr.) Înscriș care atestă această convenție; sumă plătită pentru obținerea acestui drept. — Din fr. **abonnement**.

ABONÁRI, *abonări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *abona*. — V. **abona**.

ABONÁT, -Ă, *abonați, -te*, s.m. și f., adj. (Persoană) care beneficiază de un abonament. ♦ Fig. (Fam.) (Persoană) care vine în mod regulat undeva. — V. **abona**.

ABORDĂ, *abordez*, vb. I. 1. Intrans. (Despre nave) A acosta la țarm. ♦ A se alipi de o altă navă, bord la bord (pentru a o ataca). 2. Tranz. A începe studiarea unei probleme, a trata o problemă, a începe o discuție. ♦ A se apropia de cineva pentru a-i vorbi. — Din fr. **aborder**.

ABORDABIL, *-Ă, abordabil*, -e, adj. Care poate fi abordat; *p. ext.* accesibil. — Din fr. **abordable**.

ABORDAJ, *abordaje*, s.n. 1. Asalt, atac al unei nave (de către o altă navă). 2. Ciocnire accidentală între nave ori între o navă și un obstacol. — Din fr. **abordage**.

ABORDARE, *abordări*, s.f. Acțiunea de a *aborda*. — V. **aborda**.

ABORIGEN, *-Ă, aborigeni*, -e, adj., s.m. și f. (Livr.) Băstinaș, autohton, indigen. — Din fr. **aborigène**.

ABORTIV, *-Ă, abortivi*, -e, adj., s.n. (Biol.) 1. Adj. Care se produce înainte de vreme, prematur; care nu a evoluat în întregime. *Fetus abortiv. Boală abortivă*. 2. Adj., s.n. (Substanță sau mijloc) care provoacă avortul. — Din fr. **abortif**, lat. **abortivus**.

ABRACADĂBRA interj. Cuvânt cabalistic căruia i se atribuia puterea magică de a realiza un lucru supranatural. — Din fr., it. **abracadabra**.

ABRACADABRĂNT, *-Ă, abracadabranți*, -te, adj. Cu totul neobișnuit; ciudat, bizar; încălci. — Din fr. **abracadabrant**.

ABRĂȘ, *-Ă, abrași*, -e, adj. (Pop.) 1. (Despre cai) Nărăvaș; (despre oameni) rău, violent. 2. (Despre acțiunile omului) Fără niciun rezultat; neizbutit, nereușit. ♦ Expr. *A ieși abraș* = a nu izbuti. [Var.: **labrăș**, *-Ă* adj.] — Din tc. **abraș**.

ABRĂZĂRE, *abrazări*, s.f. (Rar) Abraziune (2). — Cf. fr. **abrasion**.

ABRAZIUNE, *abraziuni*, s.f. 1. Proces de eroziune a țărmurilor din cauza valurilor mării. 2. Roaderă de unui corp ca urmare a frecării lui de alt corp abraziv sau mai dur; abrazare. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **abrasion**.

ABRAZIV, *-Ă, abrazivi*, -e, adj., s.n. (Corp, material dur) care are proprietatea de a roade prin frecare. — Din fr. **abrasif**.

ABRAZOR, *abrazoare*, s.n. Unealtă alcătuită dintr-un material abraziv (natural sau artificial), folosită la prelucrarea prin așchiere. — Cf. abraziune.

ABREVIĂ, *abreviez*, vb. I. Tranz. A prescurta (în scris sau în vorbire) un cuvânt, un titlu etc.; a nota ceva printr-un simbol, printr-o siglă. [Pr.: *-vi-a-*] — Din lat., it. **abbreviare**.

ABREVIAT, *-Ă, abreviați*, -te, adj. (Despre cuvinte, titluri etc.) Care a fost prescurtat. [Pr.: *-vi-a-*] — V. **abrevia**.

ABREVIATIV, *-Ă, abreviativi*, -e, adj. (Rar) Care indică o prescurtare, care abreviază. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **abréviatif**.

ABREVIATOR, *abreviatori*, s.m. (Rar) 1. Funcționar al cancelariei papale. 2. Persoană care prelucrază restrângând sau face rezumatul scrierilor unui autor. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **abréviateur**.

ABREVIĂȚIE, *abreviații*, s.f. (Înv.) Abreviere. [Pr.: *-vi-a-*. — Var.: **abreviațiune** s.f.] — Din lat. **abbreviatio**, -onis, fr. **abréviation**.

ABREVIĂȚIUNE s.f. v. **abreviație**.

ABREVIÉRE, *abrevieri*, s.f. Acțiunea de a *abrevia* și rezultatul ei; (concr.) cuvânt, titlu etc. prescurtat; prescurtare, abreviație; simbol. [Pr.: *-vi-e-*] — V. **abrevia**.

ABROGĂ, *abrog*, vb. I. Tranz. A anula o lege, o dispoziție oficială. — Din lat. **abrogare**, fr. **abroger**.

ABROGĂRE, *abrogări*, s.f. Acțiunea de a *abroga*. — V. **abroga**.

ABROGĂT, *-Ă, abrogați*, -te, adj. (Despre acte, dispoziții etc.) Anulat. — V. **abroga**.

ABROGĂȚIE, *abrogații*, s.f. (Înv.) Anulare, suprimare a unei legi, a unui act normativ. — Din lat. **abrogatio**, fr. **abrogation**.

ABRUDEĂN, *-Ă, abrudeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Abrud. 2. Adj. Care aparține Abrudului sau abrudenilor, referitor la Abrud ori la abrudeni. — **Abrud** (n.pr.) + suf. *-ean*.

ABRUDEĂNCĂ, *abrudence*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din orașul Abrud. 2. (Art.) Numele unui dans popular ardelenesc cu mișcare moderată; melodie după care se execută acest dans. — **Abrudean** + suf. *-că*.

ABRÚPT, *-Ă, abrupti*, -te, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Porțiune de teren) cu pantă foarte înclinată. 2. Adj. Fig. (Despre stil) Fără legătură, inegal. 3. (Despre un organ) Târâtor, repent. — Din fr. **abrupt**, lat. **abruptus**.

ABRUTIZĂ, *abrutizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde însușirile morale, specific umane; a deveni sau a face să devină insensibil, asemănător cu un animal, cu o brută; a (se) îndobitoci, a (se) dezumaniza. — Din fr. **abrutir**.

ABRUTIZĂNT, *-Ă, abrutizanți*, -te, adj. Care abrutizează. — Din fr. **abrutissant**.

ABRUTIZĂRE, *abrutizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *abrutiza*. — V. **abrutiza**.

ABRUTIZAT, *-Ă, abrutizați*, -te, adj. (Care a devenit) insensibil, care și-a pierdut însușirile morale, specific umane; insensibil, brutal. — V. **abrutiza**.

ABSCISĂ, *abscise*, s.f. Simbol care indică lungimea și sensul segmentului cuprins între un punct fix al unei drepte și un punct dat de pe dreaptă. ♦ Una dintre coordonatele carteziene, care servește la stabilirea poziției unui punct în plan sau în spațiu. — Din fr. **abscisse**, lat. **abscissa** [liniea].

ABSCIZIE, *abscizii*, s.f. (Med.) Tăiere a unei părți sau a unui organ al corpului. [Pr.: *-zi-e-*. — Var. **absziune** s.f.] — Din fr. **abscission**.

ABSCIZIUNE s.f. v. **abscizie**.

ABSCONS, *-Ă, absconși*, -se, adj. Greu de înțeles; ascuns, tainic; (voit) obscur. — Din fr. **abscons**, lat. **absconsus**.

ABSÉNT, *-Ă, absenți*, -te, adj. 1. Care nu e de față, care lipsește. 2. Fig. Care nu este atent la ce se petrece în jurul lui; distrat. — Din fr. **absent**, lat. **absens**, -ntis.

ABSENTE, *absentez*, vb. I. Intrans. (Despre persoane) A lipsi dintr-un loc (unde ar fi trebuit să se găsească), a nu fi de față. — Din fr. (**s**)**absenter**, lat. **absentare**.

ABSENTEISM s.n. 1. Absență îndelungată a deținătorului unei proprietăți funciare, pe care o exploatează printr-un intermediar. 2. *Absenteism parlamentar* = practică folosită mai ales de deputații aflați în opoziție, constând în neparticiparea la sesiunile parlamentului, cu scopul de a întârzia sau de a împiedica adoptarea unor legi. — Din fr. **absentéisme**.

ABSENTEIST, *-Ă, absenteiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care practică absenteismul. — Din fr. **absentéiste**.

ABSÉNȚĂ, *absențe*, s.f. 1. Lipsă a unei ființe sau a unui obiect din locul unde ar fi trebuit să se afle. ♦ (Concr.) Semn cu care se notează această lipsă. 2. Pierdere bruscă și de scurtă durată a cunoștinței, întâlnită în epilepsie. 3. Fig. Neatenție, indiferență a cuiva. — Din fr. **absence**, lat. **absentia**.

ABSIDĂL, *-Ă* adj. v. **absidial**.

ABSIDĂ, *abside*, s.f. Nișă semicirculară sau poligonală care încheiea nava centrală a unei bazilici romane. ♦ Încăpere semicirculară destinată altarului în bisericile creștine. — Din fr. **abside**, lat. **absida**.

ABSIDIAL, *-Ă, absidiali*, -e, adj. Care ține de absidă; privitor la absidă. [Pr.: *-di-a-*] — Var.: **absidal**, *-Ă* adj.] — Din fr. **absidal**.

ABSIDIOLĂ, *absidiolate*, s.f. 1. Mică absidă laterală la unele bazilici romane. 2. Mică absidă lângă altar la bisericile creștine. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **absidiolate**.

ABSINT, (2) *absinturi*, s.n. 1. Băutură alcoolică tare, de culoare verde, cu gust amar, preparată cu uleiuri eterice de pelin, anason și alte plante aromatice. 2. Porție de absint (1). — Din fr. **absinthe**.

ABSOLUT, *-Ă, absoluți*, -te, adj., s.n., adv. I. 1. Adj. Care este independent de orice condiții și relații, care nu este supus nici unei restricții, care nu are limite; necondiționat, perfect, desăvârșit. ♦ *Monarhie absolută* = formă de guvernământ în care puterea legislativă, puterea executivă și cea judecătorească se află în mâinile monarhului; monarhie în care suveranul are puteri nelimitate. 2. S.n. Principiu veșnic, imuabil, infinit, care, după unele concepții filozofice, ar sta la baza universului. ♦ (Fil.) *Spirit absolut, idee absolută* sau *eu absolut* = factor de bază al universului, identificat cu divinitatea. 3. Adj. (Despre fenomene social-economice, în legătură cu noțiuni de creștere sau de scădere cantitativă) Considerat în raport cu sine însuși și nu în comparație cu alte fenomene asemănătoare; care se află pe treapta cea mai de sus. ♦ *Adevăr absolut* = adevăr care nu poate fi dezmințit. 4. Adj. (Mat.; despre mărimi) A cărei valoare nu depinde de condițiile în care a fost măsurat sau de sistemul la care este raportat. ♦ *Valoare absolută* = valoarea aritmetică a rădăcinii pătratului unei mărimi. 5. Adj. (Lingv.; în sintagma) *Verb absolut* = verb tranzitiv care are complementul neexprimat, dar subînțeles. II. Adv. (Servește la formarea superlativului) Cu totul, cu desăvârșire; exact, întocmai, perfect. *Argumentare absolut justă*. ♦ (Întărind un pronume sau un adverb negativ) *N-a venit absolut nimeni*. — Din lat. **absolutus**, fr. **absolu**.

ABSOLUTISM s.n. Regim politic propriu monarhiei absolute; putere absolută a unui monarh. ♦ *Absolutism luminat* = regim politic apărut în sec. XVIII și caracterizat prin receptivitatea suveranilor la progres. — Din fr. **absolutisme**.

ABSOLUTIST, *-Ă, absolutiști*, -ste, adj. Care aparține absolutismului, privitor la absolutism, bazat pe absolutism. — Din fr. **absolutiste**.

ABSOLUTIZĂ, *absolutizez*, vb. I. Tranz. A atribui în mod eronat unui fapt sau unei idei o valoare absolută prin ignorarea caracterului relativ, condiționat, limitat de celelalte laturi sau însuși ale faptului sau ideii respective; a considera în mod greșit o latură a unui lucru ca o entitate de sine stătătoare, rupând-o de ansamblul căreia îi aparține. — **Absolut** + suf. *-iza*.

ABSOLUTIZĂRE, *absolutizări*, s.f. Acțiunea de a *absolutiza* și rezultatul ei. — V. **absolutiza**.

ABSOLUTÓRIU, -IE, absolutorii, adj., s.n. 1. Adj. (Jur.) Care absolvă, care iartă o vină, un delict, o greșeală. 2. S.n. (Inv.) Certificat de absolvire a unei școli superioare. — Din lat. **absolutorius**, (2) germ. **Absolutorium**.

ABSOLUȚIUNE, absoluțiuni, s.f. 1. Iertare de pedeapsă a unui acuzat când fapta imputată nu este prevăzută de lege sau când săvârșirea ei a fost justificată. 2. Iertare a păcatelor, dată de obicei de papă². [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **absolution**, lat. **absolutio**, -onis.

ABSOLVÉNT, -Ă, absolvénți, -te, s.m. și f. Persoană care a terminat un ciclu sau o formă de învățământ. — Din germ. **Absolvent**, lat. **absolvens**, -ntis.

ABSOLVÉNȚĂ, absolvénțe, s.f. Terminare a unui ciclu sau a unei forme de învățământ; absolvire. — Din **absolvent**.

ABSOLVÍ, absolví, vb. IV. Tranz. 1. A termina un an școlar, un ciclu sau o formă de învățământ. 2. A scuti pe cineva de pedeapsă; a ierta. — Din germ. **absolvieren**, lat. **absolvere**.

ABSOLVÍRE, absolviri, s.f. Acțiunea de a *absolvi* și rezultatul ei; absolvénță. — V. **absolvi**.

ABSORBĂNT, -Ă, absorbanți, -te, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Substanță) care absoarbe lichide sau vapori. ♦ (Substanță) care reține o parte din particulele sau din energia radiată de o sursă. 2. Adj. Fig. Care interesează, care captivează; către care se îndreaptă toate preocupările cuiva. — Din fr. **absorbant**.

ABSORBÍ, absorbí, vb. IV. Tranz. 1. A suge, a înghiți, a încorpora o substanță etc. ♦ A reține o parte din particulele sau din energia radiantă care cade pe un corp. 2. Fig. A preocupa în mod intens; a captiva. — Din fr. **absorber** (după *sorbi*).

ABSORBÍRE, absorbirii, s.f. Acțiunea de a *absorbi* și rezultatul ei. — V. **absorbi**.

ABSORBÍT, -Ă, absorbiți, -te, adj. 1. Supt, înghițit; încorporat. 2. Fig. Preocupat, captivat. — V. **absorbi**.

ABSORBITÓR, -OĂRE, absorbitóri, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care absoarbe. 2. S.n. Dispozitiv folosit pentru recoltarea prin absorbtie a probelor de aer în scop analitic. — **Absorbi** + suf. -tor.

ABSÓRBTIE, absorbtii, s.f. 1. Fenomen fizic prin care un corp lichid sau solid încorporează prin difuzie din afară o substanță oarecare. ♦ Micșorare sau anulare a intensității unei radiații care trece printr-un corp. ♦ Fenomen optic caracteristic lentilelor ochelarilor de vedere de a reține, filtra etc. razele de lumină care dăunează ochiului. 2. Proces de pătrundere a apei, a substanțelor minerale și organice, precum și a gazelor în celulele organismului. ♦ *Absorbție intestinală* = pătrunderea în sânge și în limfă a produșilor rezultați din digestia alimentelor. 3. Incrucșare repetată a unei rase perfecționate cu una ameliorată în scopul îmbunătățirii radicale a acesteia. [Var.: **absorbțiune** s.f.] — Din fr. **absorption**, lat. **absorptio**, -onis.

ABSORBTÍUNE s.f. v. **absorbție**.

ABSTENȚIONÍSM s.n. Abținere demonstrativă de la exercitarea dreptului de vot; doctrină care susține această atitudine. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **abstentionisme**.

ABSTENȚIONÍST, -Ă, abstenționiști, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține abstenționismului, privitor la abstenționism. 2. S.m. și f. Adept al abstenționismului. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **abstentioniste**.

ABSTENȚÍUNE, abstențiuni, s.f. (Rar) Abstenență. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **abstention**.

ABSTINÉNT, -Ă, abstinenți, -te, s.m. și f. Persoană care își impune restricții de la mâncare, băutură, satisfacerea unor necesități fiziologice etc. — Din fr. **abstinent**, lat. **abstinens**, -ntis.

ABSTINÉNȚĂ, abstinențe, s.f. 1. Faptul de a-și impune restricții de la mâncare, băutură, satisfacerea unor necesități fiziologice etc.; abstențiune. 2. (Ec. pol.; în sintagma *Teoria abstinenței*) = teorie prin care capitalul și acumularea lui rezultă din abținerea proprietarilor de la consumul personal exagerat. — Din fr. **abstinence**, lat. **abstinencia**.

ABSTRÁCT, -Ă, abstracți, -te, adj., s.n. 1. Adj. Care este gândit în mod separat de înfățișarea materială, de exemplele particulare, de ansamblul concret (senzorial) din care face parte; care este detașat de obiecte, de fenomene sau de relațiile în care există în realitate. ♦ Loc. adv. *În abstract* = pe bază de deducții logice, teoretice, fără legătură cu datele sau cu faptele concrete. 2. S.n. Moment al procesului cunoașterii care constă în desprinderea mintală a determinărilor fundamentale, generale ale obiectului studiat. ♦ *Artă abstractă* = arta care nu caută să reprezinte elementele realității obiective; artă nfigurativă, abstracționism. 3. Adj. Concept în mod prea general, prea teoretic; *p. ext.* greu de înțeles din cauza lipsei de ilustrări concrete. 4. S.n., adj. (Cuvânt) care are sens abstract (1). ♦ *Abstract verbal* = substantiv care provine dintr-un verb și exprimă acțiunea verbului respectiv. — Din lat. **abstractus**, germ. **abstrakt**, fr. **abstrait**.

ABSTRACTIZÁ, abstractizez, vb. I. Tranz. și intranz. A efectua o abstracție. — **Abstract** + suf. -iza.

ABSTRACTIZÁNT, -Ă, abstractizánți, -te, adj. Care abstractizează. — **Abstractiza** + suf. -ant.

ABSTRACTIZÁRE, abstractizări, s.f. Operație a gândirii prin care se separă ceea ce nu este separat sau separabil în realitate, de considerare a unui lucru independent de legăturile lui, a unei substanțe independente de atributele ei sau invers; abstracție. ♦ Trecere de la concret la abstract. — V. **abstractiza**.

ABSTRÁCTIE, abstracții, s.f. Abstracție; (concr.) lucru abstract. ♦ Expr. *A face abstracție de...* = a nu lua în considerare; a ignora. [Var.: **abstracțiune** s.f.] — Din fr. **abstraction**, lat. **abstractio**, -onis.

ABSTRÁCTÍONÍSM s.n. 1. Tendință care acordă abstracțiilor aceeași valoare cu aceea a realităților concrete. 2. Artă abstractă. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **abstractionisme**.

ABSTRÁCTÍONÍST, -Ă, abstracționiști, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține abstracționismului, referitor la abstracționism. 2. S.m. și f. Adept al abstracționismului. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **abstractioniste**.

ABSTRÁCTÍUNE s.f. v. **abstracție**.

ABSTRÁGE, abstrág, vb. III. Tranz. A desprinde o însușire independent de obiectul sau de obiectele cărora le aparține; a judeca izolat, în afara unui context. — Din fr. **abstraire** (după *trage*).

ABSTRÁGERE, abstrageri, s.f. (Rar) Acțiunea de a *abstrage* și rezultatul ei. — V. **abstrage**.

ABSTRÚS, -Ă, abstruși, -se, adj. (Livr.) Neclar, confuz, încurcat. — Din fr. **abstrus**.

ABSÚRD, -Ă, absurzi, -de, adj., s.n. 1. Adj. Care contrazice gândirea logică, care nesocotește legile naturii și ale societății, contrar bunului-simț; ilogic. ♦ Loc. adv. *Prin absurd* = admițând un raționament fals, o situație aproape imposibilă. ♦ *Reducere la absurd* = metodă de demonstrare a unui adevăr, arătând că punctul de vedere contrar este fals. 2. S.n. Ceea ce este absurd (1). — Din fr. **absurde**, lat. **absurdus**.

ABSURDÍTÁTE, absurdități, s.f. Caracterul a ceea ce este absurd (1); lucru, idee, concepție absurdă; prostie, ineptie. — Din fr. **absurdité**, lat. **absurditas**, -atis.

ABȚÍBÍLD, abțibilduri, s.n. 1. Imagine în culori imprimată pe un strat subțire de colodiu, care se aplică pe o suprafață netedă, umezindu-se și dezlipindu-se de pe hârtia pe care a fost lipit. 2. Fig. (La pl.) Nimicuri, fapte mărunte; mici șmecherii. — Din germ. **Abziehbild**.

ABȚÍGUÍ, abțiguesc, vb. IV. (Fam.) 1. Refl. A se îmbăta. 2. Tranz. A da (cuiva) o bătaie (ușoară). ♦ Fig. A face (cuiva) un rău. 3. Tranz. A modifica date, un text etc. pentru a corespunde mai bine scopului urmărit; *p. ext.* a falsifica. — Et. nec.

ABȚÍGUÍRE, abțiguirii, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (se) *abțigui*. — V. **abțigui**.

ABȚÍGUÍȚ, -Ă, abțiguiți, -te, adj. (Fam.) 1. Beat. 2. Modificat; *p. ext.* falsificat. — V. **abțigui**.

ABȚÍNE, abțín, vb. III. Refl. A se stăpâni, a se reține, a se înfrâna (de la...). ♦ A nu se pronunța, a nu-și exprima părerea sau votul; a se ține departe de o activitate. — Din fr. (**s'**)**abstenir** (după *ține*).

ABȚÍNERE, abținerii, s.f. Acțiunea de a *se abține* și rezultatul ei. — V. **abține**.

ABÚLIC, -Ă, abulici, -ce, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de abulie. — Din fr. **aboulique**.

ABULÍE, abulii, s.f. Boală psihică caracterizată prin lipsa mai mult sau mai puțin pronunțată a voinței; nehotărâre, inerție. — Din fr. **aboulie**.

ABUNDÁ, pers. 3 abúndă, vb. I. Intranz. 1. A fi, a se găsi din belșug, în mare cantitate; a prisosi. 2. A avea, a conține; a folosi din belșug. — Din fr. **abonder**, lat. **abundare**.

ABUNDÉNT, -Ă, abundenți, -te, adj. Care este în cantitate mare, care abundă; bogat, îmbelșugat. — Din fr. **abondant**, lat. **abundans**, -ntis.

ABUNDÉNTÁ, abundență, s.f. Cantitate mare, belșug, bogăție, prisos. ♦ Loc. adv. *Din abundență* = mult, în cantitate mare. — Din fr. **abondance**, lat. **abundantia**.

ÁBUR, aburi, s.m. 1. Vapori de apă. 2. Ceață rară. 3. (Rar) Adiere. 4. Fig. Suflare ușoară (a vântului), boare. — Cf. alb. *v u i l l*.

ABURCÁ, abúrc, vb. I. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) urca, a (se) sui cățărându-se, a (se) cățăra; a (se) ridica de jos, de la pământ. — Et. nec. Cf. *urca*.

ABUREÁLĂ, abureli, s.f. 1. Aburi condensați în picături foarte fine care se depun pe obiecte. 2. Exaltație, miros. 3. Fig. (Rar) Adiere. — **Aburi** + suf. -eală.

ABURÍ, aburesc, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu picături fine provenite din condensarea aburilor (1). 2. Intranz. A scoate, a produce aburi (1). 3. Refl. Fig. (Rar) A se aprinde, a se înroși, a se îmbujora (la față). 4. Tranz. Fig. A atinge ușor (ca o suflare). ♦ Intranz. (Rar; despre vânt) A adia. — Din **abur**.

ABURIRE, *aburiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *aburi* și rezultatul ei. ♦ Expunere a unor materiale textile, lemoase etc. sau produse finite la acțiunea aburilor (1) în vederea ameliorării unor însușiri, a ușurării prelucrării lor ulterioare etc. — V. **aburi**.

ABURIT, *-Ă, aburiți, -te*, adj. Acoperit cu aburi (1); care scoate aburi, din care ies aburi. ♦ Fig. Aprins la față; îmbujorat; înroșit; infierbântat (de supărare). — V. **aburi**.

ABURÓS, *-OĂȘĂ, aburoși, -oase*, adj. (Rar) Acoperit cu aburi (1); din care ies aburi; ca aburii. — **Abur** + suf. *-os*.

ABÚZ, *abuzuri*, s.n. 1. Încălcarea legalității; (concr.) faptă ilegală. ♦ *Abuz de putere* = delict săvârșit de cineva prin depășirea atribuțiilor sale. *Abuz de încredere* = înșelăciune care constă în însușirea ilegală, înstrăinarea sau refuzul de restituire a unui obiect încredințat spre păstrare sau spre utilizare. *Abuz de drept* = delict care constă în exercitarea unui drept cu nesocotirea scopului său social-economic. 2. Întrebuintare fără măsură a unui lucru; exces. ♦ Loc. adv. *Prin abuz* = abuziv, exagerat. 3. (Rar) Eroare care constă din exagerarea unui fapt, a unei păreri etc. — Din fr. **abus**, lat. **abusus**.

ABUZĂ, *abuzez*, vb. I. Intrans. 1. A uza de ceva în mod exagerat; a face abuz (1). 2. A comite ilegalități, nedreptăți, profitând de o situație, de un titlu sau de putere. — Din fr. **abuser**.

ABUZÍV, *-Ă, abuzivi, -e*, adj. 1. Exagerat, excesiv. 2. (Despre acțiunile omului) Arbitrar, ilegal; (despre oameni) care comite un abuz (1), care abuzează de puterea sa. — Din fr. **abusif**, lat. **abusivus**.

AC, *ace*, s.n. 1. Mică ustensilă de oțel, subțire, ascuțită și lustruită, prevăzută cu un orificiu prin care se trece un fir, care servește la cusut. ♦ Expr. *A avea (sau a găsi) ac de coșocul cuiva* = a avea mijloace de a înfrâna sau de a pedepsi pe cineva. *A călca (sau a umbla) ca pe ace* = a merge încet, cu grijă. *A scăpa ca prin urechile acului* = a scăpa cu mare greutate. *Nici cât un vârf de ac* = extrem de mic, foarte puțin, aproape deloc. *A căuta acul în carul cu fân* = a se apuca de o muncă zadarnică. 2. (Cu determinări) Nume dat unor obiecte asemănătoare cu un ac (1), având diverse întrebuintări. *Ac cu gămălie*. *Ac de siguranță*. *Ac de păr*. ♦ *Ac de mașină* = ac pentru mașina de cusut. *Ac de gheață* = cristale de gheață, subțiri și ascuțite, care se formează iarna. 3. Piesă sub formă de ac (1) la unele instrumente de măsură sau în medicină. *Ac magnetic*. *Acul busolei*. *Acul de seringă*. ♦ Macaz. 4. (Biol.) Organ de apărare și de atac al unor animale, în formă de ghimpe sau de vârf ascuțit. ♦ Organ în formă de ac (1) sau de ghimpă care acoperă pielea unor animale, folosit pentru apărare. *Acele ariciului*. 5. Frunză îngustă, ascuțită, caracteristică coniferelor. 6. Compuse: *acul-doamnei* = plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe și cu fructe terminate cu un cioc lung (*Scandix pecten veneris*); *ac-de-mare* = pește marin, lung și ascuțit, în formă de andrea, acoperit cu plăci osoase (*Syngnathus rubescens*). — Lat. **acus**.

ACĂCIA s.f. v. **acacie**.

ACĂCIE, *acacii*, s.f. Nume dat arborilor sau arbuștilor tropicali din familia leguminoaselor, cu flori albe sau galbene, cultivați ca plante ornamentale, pentru industria parfumurilor și pentru extragerea gumei arabice (*Acacia*). [Var.: *acácia* s.f.] — Din lat., fr. **acacia**.

ACADEĂ, *acadele*, s.f. Bomboană preparată din zahăr topit. — Din tc. **akede**.

ACADÉMIC, *-Ă, academici, -ce*, adj. 1. Care ține de academie, privitor la academie. ♦ *Titlu academic* = diplomă obținută într-o școală de grad universitar. ♦ (Substantivat, m.; înv.) Membru al Academiei Române. 2. Distins, solemn; de o corectitudine exagerată; convențional. ♦ *Stil academic* = manieră în artă în care subiectul este tratat în genul studiilor de școală de artă academică (1); stil sobru, corect, științific, convențional și rece. — Din fr. **académique**, lat. **academicus**.

ACADEMICIÁN, *-Ă, academicieni, -e*, s.m. Membru (de onoare sau titular) al unei academii. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **académicien**.

ACADEMIE, *academii*, s.f. 1. Societate de învățați, de literați, de artiști etc. creată pentru dezvoltarea științelor și a artelor; înaltă instituție culturală care reunește pe cei mai de seamă savanți și artiști. 2. Școală de învățământ superior. [Acc. și: (după lat.) *académie*] — Din fr. **académie**, lat. **academia**.

ACADEMÍSM s.n. 1. Atitudine estetică promovând imitația necondiționată a creațiilor artei antice și ale Renașterii. ♦ Trăsătură caracteristică oricărei arte care cultivă un ideal de frumusețe canonică, convențională, manieristă. 2. Fel de a se comporta academic (2), rigid, rece. — Din fr. **académisme**.

ACADIÁN, *-Ă, acadieni, -e*, s.n., adj. 1. S.n. A doua perioadă a cambrianului. 2. Adj. Care aparține acadianului (1), privitor la acadian. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **acadien**.

ACAJÚ, (1) *acaju*, s.m., adj. invar., s.n. 1. S.m. Arbore din regiunea tropicală a Americii, al cărui lemn, de culoare roșiatică, este întrebuințat la

confecționarea mobilelor de lux; mahon (*Swietenia mahagoni*). ♦ Lemnul acestui arbore. 2. Adj. invar. De culoare maro-roșcat, ca a lemnului de acaju (1). 3. S.n. Culoare acaju (2). — Din fr. **acajou**.

ACALMIE s.f. Potolire sau încetare temporară a mișcării vântului sau valurilor. ♦ Fig. Răstimp de liniște în cadrul sau după o perioadă frământată. — Din fr. **accalmie**.

ACANÁ adv. v. **hacana**.

ACÁNT s.m. v. **acantă**.

ACANTACEE, *acantacee* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate răspândite mai ales în regiunile calde, cu frunze opuse, flori dispuse în raceme și fructe capsule, al cărei tip este *acanta*; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **acanthacées**.

ACÁNTĂ, *acante*, s.f. 1. Nume dat mai multor specii de plante erbacee decorative din familia acantaceelor, ale căror frunze mari, penate, uneori spinose, și rădăcini sunt folosite în medicină (*Acanthus*). 2. Ornament arhitectonic caracteristic capitulelor corintice și compozite, care imită frunzele de acantă (1). [Var.: **acánt** s.m.] — Din fr. **acanthé**, lat. **acanthus**.

ACANTOCEFÁL, *acantocefali*, s.m. (La pl.) Clasă de viermi paraziți nematelinți, cu o trompă retractilă înconjurată de cârlige de apărare; (și la sg.) vierme din această clasă (*Acanthocephala*). — Din fr. **acanthocéphale**.

ACANTÓZĂ, *acantoze*, s.f. Boală de piele caracterizată prin prezența unor pete pigmentate, îngroșate pe diferite părți ale corpului. — Din fr. **acanthose**.

ACAPARÁ, *acaparez*, vb. I. Tranz. A cumpăra toate mărfurile sau o anumită categorie de mărfuri de pe piață (pentru speculă); a pune stăpânire (în mod silnic, necinstit) pe... ♦ P. ext. A-și însuși totul pentru sine în dauna altora. — Din fr. **accaparer**.

ACAPARÁRE, *acaparări*, s.f. Acțiunea de a *acapara*. — V. **acapara**.

ACAPARATÓR, *-OÁRE, acaparatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care acaparează. — **Acapara** + suf. *-tor*.

A CAPPÉLLA loc. adj., loc. adv. (Despre muzică sau despre o formație corală) Fără acompaniament instrumental. — Loc. it.

ACÁR, *acari*, s.m. Muncitor feroviar care manipulează dispozitivele de acționare a acelor de macaz și asigură întreținerea acestora; macagiu. — **Ac** + suf. *-ar*.

ACARÉT, *acareturi*, s.n. 1. Construcție auxiliară care ține de o gospodărie. 2. (La pl.) Unele de gospodărie, mai ales agricole. — Din tc. **akaret**.

ACARIÁN, *acarieni*, s.m. (La pl.) Arahnide mici, cu capul, toracele și abdomenul de obicei nediferențiate, unele dintre ele fiind purtătoare de germeni ai unor maladii grave; (și la sg.) exemplar din acest ordin. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **acarien**.

ACARICÍD, *acaricide*, s.n., adj. (Substanță) care omoară acarieni. — Din fr. **acaricide**.

ACARINĂTĂ, *acarineate*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări alergătoare cu sternul lipsit de carenă și cu aripi reduse; (și la sg.) pasăre care face parte din această clasă; ratite. — Din lat. **acarinatus**.

ACARIÓZĂ, *acarioze*, s.f. Nume dat unor boli de piele contagioase, parazitare (la oameni și la animale), provocate de acarieni. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **acariose**.

ACÁRNITĂ, *acarnițe*, s.f. (Reg.) Acăriță. — **Ac** + suf. *-arniță*.

ACĂSÁ adv. În sau spre casa în care locuiești; *fig.* la locul natal, în sau către patrie. ♦ *Cei de-acasă* = rudele apropiate, familia; *p.* ext. conaționali. ♦ Expr. *Așa (sau acum) mai vii de-acasă* = acum înțeleg sau admit ce spui. — **A**³ + **casá**.

ACATAFAZÍE, *acatafazii*, s.f. Tulburare psihică constând în imposibilitatea respectării ordinii corecte a cuvintelor în vorbire. — Din fr. **acatafasia**.

ACATAGRAFÍE, *acatagrafii*, s.f. Tulburare psihică manifestată prin imposibilitatea respectării ordinii corecte a cuvintelor în scris. — Din fr. **acatagraphe**.

ACATALECTIC, *acatalectice*, adj. (În metrica greco-latină, în sintagma) *Vers acatalectic* (și substantivat, n.) = vers căruia nu-i lipsește nicio silabă. — Din fr. **acatalectique**.

ACATALEPSÍE, *acatalepsii*, s.f. 1. Stare de spirit caracteristică unei persoane sceptice, care nu se mai străduiește să caute soluții. 2. Nesigurantă în punerea unui diagnostic la un bolnav. — Din fr. **acatalepsie**.

ACATÍȘT, *acatiște*, s.n. 1. Irm și slujbă bisericească ortodoxă în cinstea Fecioarei Maria sau a unor sfinți. 2. Listă de nume dată preotului spre a se ruga pentru persoanele înscrise pe ea. ♦ Expr. *A da acatiște* (sau *un acatișt*) = a cere preotului să rostească anumite rugăciuni pentru îndeplinirea unei dorințe. [Acc. și: *acatișt*] — Din sl. **akatištŭ**.

ACÁT, *acafi*, s.m. (Reg.) Sălcâm. [Var.: **acățiu** s.m.] — Din magh. **akác**.

ACĂȚIU s. m. v. **acaț**.

ACAUSTOBIOLÍT, *acaustobiolite*, s.n. Rocă sedimentară de origine organică, necombustibilă. [Pr.: -ca-us-to-bi-o-] — Din fr. **acaustobiolite**.

ACAUSTOBIOLITIC, *-Ă*, *acaustobiolitici*, *-ce*, adj. (Geol.) Referitor la acaustobiolit. [Pr.: -ca-us-to-bi-o-] — Din fr. **acaustobiolitique**.

ACĂRIȚĂ, *acărițe*, s.f. (Pop.) Cuciută în care se păstrează ace, ață și alte mărunțșuri necesare la cusut; acăriță. — **Ac** + suf. *-ăriță*.

ACĂTĂREA adj. invar. v. **acătării**.

ACĂTĂRII adj. invar. (Pop. și fam.; de obicei la comparativ) **1.** (Despre lucruri) Care posedă calități corespunzătoare scopului sau destinației; bun, frumos, de seamă. **2.** (Despre oameni) De treabă, cumsecade, vrednic, cu calități deosebite. [Var.: **acătarea** adj. invar.] — Et. nec.

ACĂȚĂ vb. I v. **agăța**.

ACĂȚĂRE s. f. v. **agățare**.

ACĂȚĂT, *-Ă* adj. v. **agățat**.

ACĂȚĂRĂ vb. I v. **cățara**.

ACĂȚĂTOR, *-OĂRE* adj. v. **agățător**.

ACCÉDE, *accéd*, vb. III. (Livr.) Intrans. A avea acces (**1**), a ajunge la ceva, undeva. — Din fr. **accéder**.

ACCÉDERE s.f. Faptul de a *accede*. — V. **accede**.

ACCELERĂ, *accelerez*, vb. I. Tranz. **1.** A iuți, a grăbi o mișcare, o acțiune; a urgenta, a zori. **2.** A mări viteza. — Din fr. **accélérer**, lat. **accelerare**.

ACCELERĂNDU adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Din ce în ce mai repede. — Cuv. it.

ACCELERĂRE, *accelerări*, s.f. Acțiunea de a *accelera* și rezultatul ei; iuțire, grăbire, urgentare, zorie. — V. **accelera**.

ACCELERĂT, *-Ă*, *accelerați*, *-te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este iuțit, grăbit; care are o frecvență mai mare decât cea normală. *Ritm accelerat. Respirație accelerată*. **2.** S.n. Tren cu viteză mai mare decât a personalului (și care nu oprește în toate găările). — V. **accelera**.

ACCELERĂTOR, *-OĂRE*, *acceleratori*, *-oare*, adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care accelerează. **2.** S.n. Mecanism care permite accelerarea turajilor unui motor; pedală care comandă acest mecanism. ♦ Instalație pentru accelerarea microparticulelor. **3.** S.m., adj. (Substanță) care se adaugă unor materiale pentru a mări viteza unor reacții chimice sau a unor procese fizico-chimice. — Din fr. **accélérateur**.

ACCELERĂȚIE, *accelerații*, s.f. Creștere a vitezei unui corp mobil în raport cu unitatea de timp. ♦ *Accelerație gravitațională* = accelerația pe care o au corpurile în cădere liberă. [Var.: **accelerațiune** s.f.] — Din fr. **accélération**, lat. **acceleratio**, *-onis*.

ACCELERĂȚIUNE s.f. v. **accelerații**.

ACCELEROGRAF, *accelerografe*, s.n. Accelerometru care înregistrează accelerațiile. — Din fr. **accélérographe**.

ACCELEROMETRU, *accelerometre*, s.n. **1.** Aparat cu care se măsoară accelerațiile, îndeosebi la vehiculele aeriene. **2.** Transductor electromecanic de măsurat structurile vibrante. — Din fr. **accéléromètre**.

ACCÉNT, *accente*, s.n. **1.** Pronunțare mai intensă, pe un ton mai înalt etc. a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-un grup sintactic. ♦ Semn grafic pus de obicei deasupra unei vocale pentru a marca această pronunțare sau altă particularitate de pronunțare. *Accent ascuțit. Accent circumflex. Accent grav*. ♦ Expr. *A pune accentul* (pe ceva) = a scoate în relief, a da atenție deosebită (unei probleme). **2.** Fel particular de pronunțare specific unui grai, unei limbi sau unei stări afective. **3.** Scoatere în relief a unui sunet muzical prin amplificarea sonorității sau prin prelungirea duratei lui. — Din fr. **accent**, lat. **accentus**.

ACCENTUĂ, *accentuez*, vb. I. **1.** Tranz. A marca prin **accent** (**1**). ♦ Fig. A sublinia, a întări, a pune în evidență, a reliefa. **2.** Refl. Fig. A se intensifica. [Pr.: -tu-a] — Din fr. **accentuer**.

ACCENTUĂRE, *accentuări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *accentua*. [Pr.: -tu-a] — V. **accentua**.

ACCENTUĂT, *-Ă*, *accentuați*, *-te*, adj., adv. **1.** Adj. (Despre vocale, silabe, cuvinte) Care poartă **accentul**, care este scos în relief. **2.** Adj. Fig. Intensificat. **3.** Adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Puternic, forțat. [Pr.: -tu-a] — V. **accentua**.

ACCÉPT s.n. Consimțământ scris pe o poliță, prin care o persoană, desemnată de emitentul poliței, se obligă să achite beneficiarului, la scadență, suma de bani din poliță. ♦ Încuviințare, aprobare. — Din germ. **Akzept**, lat. **acceptus**.

ACCEPTĂ, *accept*, vb. I. Tranz. A fi de acord cu...; a primi, a consimți să...; a admite, a aproba, a încuviința. ♦ A suporta, a tolera. — Din fr. **accepter**, lat. **acceptare**.

ACCEPTĂBIL, *-Ă*, *acceptabili*, *-e*, adj. Care poate fi acceptat; satisfăcător. — Din fr. **acceptable**, lat. **acceptabilis**.

ACCEPTĂRE, *acceptări*, s.f. Acțiunea de a *accepta* și rezultatul ei. ♦ Consimțământ al întreprinderii cumpărătoare pentru achitarea unei cereri

de plată emise de întreprinderea furnizoare. ♦ Semnătură de aprobare pusă pe o poliță prin care semnatarul se obligă să plătească la scadență suma din poliță respectivă; accept. ♦ Manifestare a voinței de a dobândi un anumit drept ori de a primi o succesiune sau o ofertă de încheiere a unui contract. — V. **accepta**.

ACCEPTÓR, *-OĂRE*, *acceptori*, *-oare*, adj., s.m. (Fiz.) (Atom de natură străină) care poate primi un electron suplimentar, determinând apariția unui gol pozitiv în masa unui semiconductor. — Din fr. **accepteur**.

ACCÉPTIE, *acceptii*, s.f. Înțeles, sens, valoare a unui cuvânt, a unui afix etc. [Var.: **acceptiune** s.f.] — Din fr. **acceptation**, lat. **acceptio**, *-onis*.

ACCÉPTIUNE s.f. v. **acceptție**.

ACCÉS, (**1**) *accesuri*, (**2**) *accese*, s.n. **1.** Posibilitate de a pătrunde, drept de a ajunge până într-un loc sau până la o persoană; *p. ext.* intrare. ♦ *Cale* (sau *drum*, *șosea*) de *acces* = drum care face legătura cu o șosea importantă, cu o localitate etc. *Rampă de acces* = porțiune de drum în pantă care permite urcarea vehiculelor pe o șosea mai înaltă, pe un pod etc. ♦ Expr. *A (nu) avea acces* = a (nu) avea permisiunea să meargă undeva, a (nu) avea voie să pătrundă undeva. **2.** Ansamblu de tulburări clinice ale organismului care se manifestă brusc, în stare de sănătate aparentă și care se repetă de obicei la intervale variate. ♦ Izbucnire violentă (și trecătoare) a unei stări sufletești. — Din fr. **accès**, lat. **accessus**.

ACCESĂ, *accesez*, vb. I. Tranz. **1.** (Inform.) A intra într-o rețea, într-un program etc. pentru a afla date sau informații. **2.** A obține o finanțare. *A accesa fonduri europene*. — Din engl. **access**.

ACCESĂRE, *accesări*, s.f. Acțiunea de a *accesa* și rezultatul ei. — V. **accesa**.

ACCESĂT, *-Ă*, *accesăți*, *-te*, adj. **1.** (Inform.; despre rețele, programe etc.) În care s-a intrat pentru a afla date sau informații. **2.** (Despre finanțări) Care a fost obținut. — V. **accesa**.

ACCESIBIL, *-Ă*, *accessibili*, *-e*, adj. La care se poate ajunge ușor; care este la îndemâna cuiva; care poate fi ușor procurat; care se poate înțelege ușor. — Din fr. **accessible**, lat. **accessibilis**.

ACCESIBILITĂTE s.f. Însușirea de a fi accesibil. — Din fr. **accessibilité**, lat. **accessibilitas**, *-atis*.

ACCESIUNE, *accesiuni*, s.f. Mod de dobândire a proprietății rezultând din alipirea naturală sau prin intervenția omului a unui bun la un alt bun mai important, aparținând altei persoane. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **accession**.

ACCESÓRIU, *-IE*, *accesorii*, adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Obiect, piesă, dispozitiv) care constituie un element secundar, anex, incidental, complementar. **2.** Adj. (Despre drepturi, cereri etc.) Secundar în raport cu alt drept sau altă cerere, dar legat de acestea și supunându-se ca atare unor condiții de fond și de procedură comune. — Din fr. **accessoire**, lat. **accessorius**.

ACCIDENT, (**1**, **2**, **3**, **4**, **6**) *accidente*, s.n., (**5**) *accidenți*, s.m. **1.** S.n. Eveniment fortuit, imprevizibil, care întrerupe cursul normal al lucrurilor (provocând avarii, răni, mutilări sau chiar moartea). ♦ Fapt întâmplător, banal, care aduce nenorocire. **2.** S.n. (Fil.) Însușire trecătoare, neesențială a unui lucru. **3.** S.n. (Geogr.) Neregularitate a solului. **4.** S.n. (Lingv.; în sintagma) *Accident fonetic* = modificare întâmplătoare a unui sunet, fără caracter de lege. **5.** S.m. (Muz.) Alterație. ♦ Semn care indică această modificare a intonației unei note. **6.** S.n. (Med.) Fenomen neașteptat care survine în cursul unei boli. — Din fr. **accident**, lat. **accidens**, *-ntis*.

ACCIDENTĂ, *accidentez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) răni într-un accident. — Din **accident**.

ACCIDENTĂL, *-Ă*, *accidentali*, *-e*, adj. Întâmplător; incidental. ♦ Secundar, neesențial. — Din fr. **accidentel**.

ACCIDENTĂRE, *accidentări*, s.f. Faptul de a (*se*) *accidenta*. — V. **accidenta**.

ACCIDENTĂT, *-Ă*, *accidentați*, *-te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) (Persoană) care a fost victima unui **accident**. **2.** (Despre un teren, un drum etc.) Care prezintă neregularități. — V. **accidenta**. Cf. fr. *accidenté*.

ACCIDENTĂȚĂ, *accidente* s.f. Lucrare tipografică de tip special care folosește în mod variat literele, liniile și ornamentele în scopul realizării unor efecte de reclamă. — Din germ. **Akzidenz**.

ACCIZ s.n. v. **acciză**.

ACCIZĂ, *accizez*, vb. I. Tranz. A aplica accize la mărfuri, bunuri de consum etc. — De la **acciză**.

ACCIZĂRE, *accizări*, s.f. Acțiunea de a *acciza*. — V. **acciza**.

ACCIZĂ, *accize*, s.n. **1.** Impozit indirect care se percepe în unele țări asupra unor obiecte de consum. **2.** (Înv.) Taxă de consumație, de barieră și vamală. [Var.: **acciz** s.n.] — Din fr. **accise**.

ACEFĂL, *-Ă*, *acefali*, *-e*, adj. (Zool.; despre unele animale inferioare) Fără cap. — Din fr. **acéphale**.

ACEFALÍE s.f. **1.** (Zool.) Lipsă a capului, specifică unor animale inferioare. **2.** (Med.) Monstruozitate congenitală (incompatibilă cu viața) care constă în lipsa capului la făt. — Din fr. **acéphalie**.

ACÉL¹, ACEĂ, *acei, acele*, adj. pron. dem. (antepus) (Arată că ființa, lucrul etc. desemnate de substantivul pe care îl determină se află mai departe, în spațiu sau timp, de vorbitor) *Acel om. Acea casă*. [Gen.-dat. sg.: *acelui, acelei*, gen.-dat. pl.: *acelor*] — Lat. **ecce-illu, ecce-illa*.

ACÉL², ACEĂ² pron. dem. v. *acela¹*.

ACÉLA, ACEEA, *acela, aceea*, pron. dem., adj. pron. dem. (postpus) 1. Pron. m. și f. (postpus) (Indică pe cineva sau ceva relativ depărtat de vorbitor) *Cine e acela?* ⇨ Loc. adj. (Reg.) *Ca acela* sau *ca aceea* = puternic; însemnat; extraordinar. ⇨ Loc. adv. *De aceea* = pentru acest (sau acel) motiv, din această cauză. *Drept aceea* = prin urmare; deci. (În) *afară de* (sau *pe lângă*) *aceea* = în plus. 2. Adj. pron. dem. (postpus) *Acel, aceea. Omul acela. Casa aceea*. [Gen.-dat. sg.: *aceluia, aceleia*, gen.-dat. pl.: *acelora*. — Var.: (inv.) *acși, acșea* pron. dem.] — Lat. **ecce-illu, ecce-illa*.

ACÉLAȘI, ACEEAȘI, *aceiași, aceleași*, pron. dem., adj. pron. dem. (Care este) tot acela, chiar acela; (care este) tot la fel ca mai înainte. [Gen.-dat. sg.: *aceluiași, aceleiași*, gen.-dat. pl.: *acelorași*] — *Acela¹ + și*.

ACERĂ vb. I.v. *acira*.

ACERACÉE, *aceracee* s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse, cu flori grupate în inflorescențe și cu fructe disamare, folosite în industria lemnului sau ca plante decorative; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. *acéracée*.

ACERATÉRIU s.m. Mamifer fosil neozoic, strămoș al rinocerului, caracterizat prin absența cornului. [Var.: *acerathérium* s.m.] — Cuv. lat.

ACERATHÉRIUM s.m. v. *acerateriu*.

ACERĂ, *acere* s.f. (Reg.) Acvilă, pajură; vultur. — Lat. *aquila*.

ACÉRB, *-Ă, acerbi*, *-e*, adj. Necruțător, înverșunat, aspru; agresiv, caustic, sarcastic. — Din fr. *acerbe*, lat. *acerbus*.

ACÉST, ACEĂSTĂ, *acești, aceste*, adj. pron. dem. (antepus) 1. (Arată că ființa, lucrul etc. desemnate de substantivul pe care îl determină se află aproape, în spațiu sau timp, de vorbitor) *Acest deal. Această casă*. 2. (În legătură cu substantive care arată momentul, răstimpul, epoca în care se petrece o acțiune) Care este în curs; curent, prezent (sau dintr-un viitor apropiat). *Anul acesta*. [Gen.-dat. sg.: *acestui, acestei*, gen.-dat. pl.: *acestor*] — Lat. **ecce-istu, ecce-ista*.

ACÉSTA, ACEĂSTA, *aceștia, acestea*, pron. dem., adj. pron. dem. (postpus) 1. Pron. m. și f. postpus. (Indică pe cineva sau ceva relativ apropiat de subiectul vorbitor). *Ce e aceasta?* ⇨ Loc. adv. *Pentru aceasta* = din această cauză, de aceea. (În) *afară de* (sau *pe lângă*) *aceasta* = în plus. *Cu toate acestea* = totuși. 2. Adj. dem. (postpus) (Arată că ființa, lucrul etc. desemnate de substantivul pe care îl determină se află aproape, în spațiu sau timp, de vorbitor) *Dealul acesta. Casa aceasta*. [Gen.-dat. sg.: *acestui, acesteia*, gen.-dat. pl.: *acestora*] — Lat. **ecce-istu, ecce-ista*.

ACETALDEHIDĂ, *acetaldehide*, s.f. (Chim.) Aldehidă acetică. — Din fr. *acétaldéhyde*.

ACETAMIDĂ, *acetamide*, s.f. (Chim.) Amidă a acidului acetic. — Din fr. *acétamide*.

ACETĂT, *acetați*, s.m. 1. Sare a acidului acetic, folosită în industria chimică și farmaceutică. 2. Ester al acidului acetic, întrebuințat în tehnică în special ca dizolvant. ⇨ *Acetat de celuloză* = acetat folosit la fabricarea unor materiale plastice. *Acetat de vinil* = acetat care servește la fabricarea unor fibre textile artificiale (a poliacetatului de vinil, a unor copolimeri). — Din fr. *acétate*.

ACETAZOLAMIDĂ, *acetazolamide*, s.f. Medicament cu efecte diuretice, folosit în cazurile de insuficiență cardiacă, de ciroză hepatică etc. — Din fr. *acétazolamylde*.

ACÉTIC, *-Ă, acetici*, *-ce*, adj. (În sintagmele) *Acid acetic* = acid organic obținut sintetic sau prin oxidarea alcoolului etilic, care se prezintă ca un lichid incolor, cu miros înțepător și este folosit în industria coloranților, farmaceutică, în alimentație etc. *Fermentație acetică* = fermentație care transformă alcoolul etilic în acid acetic, folosită la fabricarea oțetului. *Aldehidă acetică* = lichid incolor cu miros înțepător, folosit la prepararea acidului acetic, a acetatului de etil, în industria chimică de sinteză etc.; acetaldehidă. — Din fr. *acétique*.

ACETIFICĂ, *acetific*, vb. I. Tranz. A transforma alcoolul etilic în acid acetic. — După fr. *acétifier*.

ACETIFICĂRE s.f. Acțiunea de a *acetifica*. — V. *acetifica*.

ACETIL, *acetili*, s.m. Radical organic monovalent, derivat de la acidul acetic. — Din fr. *acétyle*.

ACETILACÉTIC adj. (Chim.; în sintagma) *Acid acetilacetic* = acid instabil care se descompune în acetona și bioxid de carbon. — Din fr. *acétylacétique*.

ACETILĂRE, *acetilări*, s.f. Proces chimic de introducere a radicalului acetil în molecula unui compus organic. — Din *acetil*.

ACETILÉNĂ s.f. Gaz incolor, cu miros de usturoi, otrăvitor în cantități mari, având numeroase folosiri în industrie, la iluminat și la sudura oxiacetilenică. — Din fr. *acétylène*.

ACETILÉNIC, *-Ă, acetilenici*, *-ce*, adj. Derivat din acetilenă. — Din fr. *acétylénique*.

ACETILSALICILIC adj. (În sintagma) *Acid acetilsalicilic* = medicament folosit în stările gripale pentru proprietățile sale febrifuge și analgezice; aspirină. — Din fr. *acétylsalicylique*.

ACETILURĂ, *acetiluri*, s.f. Derivat al hidrocarburilor acetilenice. — Din fr. *acétylure*.

ACETOBUTIRĂT, *acetobutirați*, s.m. (În sintagma) *Acetobutirat de celuloză* = ester mixt al celulozei, folosit la fabricarea fibrelor de celuloză, a lacurilor, a emailurilor etc. — Din fr. *acétobutyrate*.

ACETOFÁN s.n. Folie transparentă folosită ca suport pentru desenele animate. — Din fr. *acétophane*.

ACETOFENONĂ, *acetofenone*, s.f. Cetona mixtă cu miros plăcut, solubilă în alcool și în eter, folosită în industria farmaceutică și a parfumurilor. — Din fr. *acétophénone*.

ACETONĂ s.f. Lichid incolor, volatil, inflamabil, folosit ca solvent în industrie. — Din fr. *acétone*.

ACETONEMIE s.f. Prezență anormală a acetonei în sânge, mai ales la bolnavii de diabet. — Din fr. *acétonémie*.

ACETONURIE s.f. Prezență a acetonei în urină, întâlnită în diabet, în stările de inaniție etc. — Din fr. *acétonurie*.

ACHENĂ, *achene*, s.f. Tip de fruct indehiscent, a cărui sămânță, acoperită cu un înveliș tare, nu e sudată de acest înveliș. — Din fr. *akène*.

ACHEULEEÁN, *-Ă, acheuleeni*, *-e*, adj., s.n. (Care face parte din) ultimul subetaj al paleoliticului inferior. [Pr.: *a-șo-*] — Din fr. *acheuléen*.

ACHIESĂ, *achiesez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A accepta condițiile dintr-o acțiune juridică. ⇨ A renunța la atacarea unei hotărâri judecătorești. [Pr.: *-chi-e-*] — Din fr. *acquiescer*.

ACHIESĂRE, *achiesări*, s.f. (Livr.) 1. Recunoașterea de către un acuzat a pretențiilor dintr-o acțiune de justiție. 2. Renunțare la atacarea unei hotărâri a justiției. [Pr.: *-chi-e-*] — V. *achiesa*.

ACHILIE, *achilli*, s.f. Absență sau diminuare a secrețiilor digestive sau a unora dintre componentele lor (acidul clorhidric, pepsina etc.), întâlnită în cancerul gastric și în anemia pernicioasă. — Din fr. *achylie*.

ACHINEZIE s.f. Imposibilitate de a executa mișcări; imobilitate și rigiditate a mușchilor, fără ca bolnavul să fie paralizat. — Din fr. *akinésie*.

ACHINGLU, *achingii*, s.m. (În Evul Mediu, în Imperiul Otoman) Călăreț turc care trăia din prada de război. [Var.: *echinglu* s.m.] — Din tc. *akinci*.

ACHITĂ, *achit*, vb. I. 1. Tranz. A declara printr-o hotărâre judecătorească că persoana trimisă în judecată penală este nevinovată. 2. Tranz. și refl. A (-și) plăti, a (-și) îndeplini o obligație materială sau morală. ⇨ Expr. (Refl.) *A se achita de ceva* = a duce la bun sfârșit o obligație. 3. Tranz. (Arg.) A omorî, a ucide. — Din fr. *acquitter*.

ACHITĂRE, *achitări*, s.f. Acțiunea de a (se) *achita* și rezultatul ei. — V. *achita*.

ACHITĂT, *-Ă, achitați*, *-te*, adj. 1. Care a fost declarat nevinovat prin hotărâre judecătorească. 2. Plătit. — V. *achita*.

ACHIU¹, *achii*, s.m. (Bot.; inv.) Țelină¹. — Cf. lat. *apium*.

ACHIU², *achiuri*, s.n. (Inv.) 1. Bilă de încercare la jocul de biliard, care urmează să stabilească persoana care începe partida. 2. Tac². — Din fr. *acquit*.

ACHIZITIV, *-Ă, achizitivi*, *-e*, adj. Referitor la o achiziție. — Din fr. *acquisitif*.

ACHIZITÓR, *-OĂRE, achizitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu procurarea de produse sau de materiale. — *Achiziție* + suf. *-tor*.

ACHIZIȚIE, *achiziții*, s.f. 1. Formă de comerț care constă în procurarea de produse (agroalimentare) sau de materiale (pe calea unor contracte speciale); achiziționare. 2. Procurare de obiecte rare. ⇨ Expr. *A face o achiziție* = a procura, în condiții avantajoase, ceva de preț, un lucru rar. ⇨ (Concr.) Bun obținut prin achiziție (1). — Din fr. *acquisition*, lat. *acquisitio*, *-onis*.

ACHIZIȚIONĂ, *achiziționez*, vb. I. Tranz. A procura produse (agroalimentare) sau materiale. ⇨ A procura obiecte rare. [Pr.: *-ți-o-*] — *Achiziție* + suf. *-ona*.

ACHIZIȚIONĂRE, *achiziționări*, s.f. Acțiunea de a *achiziționa* și rezultatul ei; achiziție (1). [Pr.: *-ți-o-*] — V. *achiziționa*.

ACI adv. v. *aici*.

ACIA adv. v. *aici*.

ACIANOPSIE s.f. Defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge culoarea albastră. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. *acyanopsie*.

ACÍCLIC, -Ă, *aciclici, -ce*, adj. 1. (Despre flori) Ale cărei organe sunt așezate în spirală. 2. (Despre substanțe chimice) Care nu conține atomi legați în ciclu în molecula sa. — Din fr. **acyclicque**.

ACÍCUL, *aciculi*, s.m. 1. Spin mic, subțire și drept care se găsește la unele plante. 2. Fir de păr de forma unui ghimpe la unele specii de viermi. — Din fr. **acicule**.

ACICULĂR, -Ă, *aciculari, -e*, adj. În formă de ac. — Din fr. **aciculaire**.

ACÍD, -Ă, *acizi, -de*, s.m., adj. 1. S.m. Substanță chimică cu gust acru și miros înțepător, care înroșește hârtia albastră de turnesol și care, în combinație cu o bază, formează o sare. 2. Adj. (Adesea fig.) Care are proprietățile unui acid (1), cu gust acru, înțepător. — Din fr. **acide**, lat. **acidus**.

ACIDAMINĂ, *acidamine*, s.f. Produs obținut prin transformarea treptată a albuminoidelor alimentare. — Din fr. **acidamine**.

ACIDIFICĂ, *acidific*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) transforma în acid. — După fr. **acidifier**.

ACIDIFICĂRE, *acidificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *acidifica*. — V. **acidifica**.

ACIDIFICĂT, -Ă, *acidificați, -te*, adj. Transformat în acid. — V. **acidifica**.

ACIDIMETRIE, *acidimetrie*, s.f. Metodă volumetrică de determinare a concentrației unui acid prin neutralizarea cu o bază. — Din fr. **acidimétrie**.

ACIDIMÉTRU, *acidimetre*, s.n. Aparat pentru măsurarea concentrației de ioni de hidrogen a unei soluții. — Din fr. **acidimètre**.

ACIDITĂTE s.f. Grad de concentrație de ioni de hidrogen sau cantitatea totală de acid dintr-o soluție. ♦ Proprietatea de a fi acid. ⇨ *Aciditate gastrică* = gradul de aciditate a sucului gastric, conferit de prezența acidului clorhidric, clorului, pepsinei și acidului lactic. — Din fr. **acidité**, lat. **aciditas, -atis**.

ACIDOFÍL, -Ă, *acidofili, -e*, adj. (În sintagmele) *Plante acidofile* = plante care se pot dezvolta pe soluri cu aciditate mare. *Lapte acidofil* = produs lactat dietetic, de culoare albă-gălbuie, preparat din lapte de vacă sterilizat, cu un anumit conținut de bacterii și fermentat. — Din fr. **acidophile**.

ACIDOREZISTENȚĂ s.f. Proprietate a unor bacterii colorate cu anilină de a rezista la acțiunea decolorantă a acizilor. — **Acid + rezistență**.

ACIDÓZĂ s.f. Creștere a acidității și reducere a rezervei alcaline din sânge, din cauza unor tulburări funcționale în organism. — Din fr. **acidose**.

ACIDULĂ, *acidulez*, vb. I. Tranz. A adăuga o cantitate de acid; a da unei soluții proprietățile unui acid; a acri ușor. — Din fr. **aciduler**.

ACIDULĂRE, *acidulări*, s.f. Acțiunea de a *acidula*. — V. **acidula**.

ACIDULĂT, -Ă, *acidulați, -te*, adj. Amestecat cu un acid; ușor acrit. — V. **acidula**.

ACÍL, *acili*, s.m. Radical monovalent al unui acid organic. — Din fr. **acil**.

ACILĂ, *acilez*, vb. I. Tranz. A introduce, pe cale chimică, un radical acil în molecula unui compus organic în scopul obținerii de cetone, esteri și amide. — Din fr. **aciler**.

ACÍLEA adv. v. **acil**.

ACÍN, *acine*, s.n. Mică dilatație, în formă de boabă de strugure, a capătului terminal al unei glande sau al unei bronhiole. — Din fr. **acinus**.

ACINÓS, -OASĂ, *acinoși, -oase*, adj. Care prezintă acine; care are forma unor boabe de strugure. — Din fr. **acineux**.

ACIOAIE s.f. (Pop.) Nume dat unor metale sau aliaje; obiect făcut dintr-un astfel de metal sau aliaj. [Pr.: -ci-oa-] — Cf. it. *acciaio* „oțel”.

ACIOĂLĂ, *acioale*, s.f. (Rar) Adăpost, locuință, casă. — Din **aciola** (derivat regresiv).

ACIOLĂ, *aciolez*, vb. I. Refl. (Rar) A se aciuia. — Cf. *aciua*.

ACIPENSERICULTURĂ s.f. Ramură a pisciculturii care se ocupă cu cultura sturionilor. — **Acipenserid + cultură**.

ACIPENSERÍD, *acipenserizi*, s.m. (Zool.) Sturion. — Cf. lat. *acipenser*.

ACIRĂ, *acir*, vb. I. Intrans. (Reg.) 1. A avea nădejde la..., a aștepta să..., a tinde spre... 2. A fi în așteptare; a pândi. [Var.: **acerá** vb. I.] — Et. nec.

ACIUĂ, *aciuiez*, vb. I. Refl. (Pop.) A-și găsi refugiu; a se stabili (vremelnic), a se pune la adăpost undeva sau pe lângă cineva; a se pripăși, a se opoși, a se aciola, a se agesti. ♦ Tranz. A da adăpost. [Pr.: -ciu-a. — Var.: **aciuiá** vb. I. **aciuf** vb. IV] — Lat. ***accubiliare**.

ACIUĂRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *aciua* și rezultatul ei. [Pr.: -ciu-a-] — V. **aciua**.

ACIUĂȘ, *aciuașe*, s.n. (Rar) Adăpost, refugiu. [Pr.: -ciu-aș] — **Aciuia** + suf. -aș.

ACIUĂT, -Ă, *aciuați, -te*, adj. (Pop.) Pripășit. [Pr.: -ciu-af] — V. **aciua**.

ACIUÍ vb. IV v. **aciua**.

ACIUÍÁ vb. I v. **aciua**.

ACLAMĂ, *aclám*, vb. I. Tranz. A saluta, a aproba, a-și manifesta entuziasmul prin aclamații; a ovaționa. — Din fr. **acclamer**, lat. **acclamare**.

ACLAMĂRE, *aclamări*, s.f. Acțiunea de a *aclama* și rezultatul ei; aclamație, ovație. — V. **aclama**.

ACLAMĂȚIE, *aclamații*, s.f. (Mai ales la pl.) Urale, aplauze prin care o mulțime își manifestă entuziasmul sau aprobarea pentru cineva sau ceva; ovație, aclamare. — Din fr. **acclamation**, lat. **acclamatio**.

ACLIMATĂ, *aclimatez*, vb. I. Tranz. și refl. (Inv.) A (se) aclimatiza. — Din fr. **acclimater**.

ACLIMATĂRE s.f. (Inv.) Acclimatizare. — V. **acclimata**.

ACLIMATIZĂ, *aclimatizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre animale sau plante) A (se) adapta, a (se) acomoda la un nou climat. ♦ Refl. Fig. (Despre oameni) A se deprinde, a se obișnui cu noi condiții de viață; a (se) acclimata. — Din germ. **akklimatisieren**.

ACLIMATIZĂRE, *acclimatizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *acclimata* și rezultatul ei; acclimatizare. — V. **acclimata**.

ACLIMATIZĂT, -Ă, *acclimatizați, -te*, adj. Care este adaptat la un mediu nou. — V. **acclimata**.

ACLÍNÍC, -Ă, *aclinici, -ce*, adj. (Despre o regiune) Lipsit de câmp magnetic. — Din fr. **acclinique**.

ACNÉE s.f. Boală de piele caracterizată prin apariția, mai ales pe față, a unor coșuri, puncte negre etc., care adesea supurează. ⇨ *Acnee juvenilă* = acnee frecventă mai ales la pubertate. — Din fr. **acné**.

ACNEIFORM, -Ă, *acneiformi, -e*, adj. (Med.) Care are aspect de acnee; ca o acnee. [Pr.: -ne-i-] — Din fr. **acnéiforme**.

ACOĂCE adv. (Reg.) Încoace. — Lat. **ecum+hacce**.

ACOLĂDĂ, *acolade*, s.f. 1. Semn grafic în formă de arc, orizontal sau vertical, prin care se arată că mai multe cuvinte, formule, portative muzicale etc. sunt legate între ele. 2. Ceremonial medieval de învestire a unui cavaler, constând dintr-o îmbrățișare și o atingere cu latul spadei. — Din fr. **acolade**.

ACÓLEA adv. (Pop.) Pe aici, prin apropiere, nu departe de aici. [Acc. și: *acoleă*] — Cf. *acolo*.

ACOLÍE s.f. Absență sau diminuare notabilă a secreției biliare. — Din fr. **acholie**.

ACOLISÍ, *acolisesc*, vb. IV. Refl. (Inv.) 1. A se lega, a se agăța de cineva, a se ține de capul cuiva cu dușmănie. 2. A nu lăsa din stăpânire ceea ce a cucerit odată. — Din ngr. **ekóllissa** (aor. lui *kollō* „a (se) lipi”).

ACOLÍT, -Ă, *acoliți, -te*, sm., s.f. 1. S.m. și f. Persoană care urmează, care ajută pe cineva (într-o acțiune, într-un domeniu de activitate); persoană care urmează îndeaproape ideile cuiva. ♦ Părtaș, complice la o uneltire (criminală). 2. S.m. Slujitor de rang inferior din clerul catolic, având atribuții legate de cult. — Din fr. **acolyte**.

ACÓLO adv. În acel loc (relativ) îndepărtat (de cel care vorbește); în alt loc. ⇨ (Precedat de diferite prepoziții, cu sensul determinat de acestea) *Pe acolo* = cam în locul acela. *De (sau dintr-) acolo* = din partea aceea, din locul acela. *Într-acolo* = spre acel loc, spre direcția aceea. *De (pe) acolo* = cam din acel loc. *Până acolo...* = până la situația..., la împrejurarea (care depășește limita îngăduită)... ⇨ Expr. (Reg.) (*Pân*)*pe-acolo* = peste măsură, din cale-afară (de greu, mare, frumos etc.). *Ce ai acolo?* = ce ai la tine (sau în mână etc.)? *Ce faci acolo?* = cu ce te ocupi (chiar în momentul de față)? *Fugi de-acolo!* = da de unde! nici gând! imposibil! *Ce am eu de-acolo?* = ce mă privește, ce avantaj am din asta? [Acc. și: *acolo*] — Lat. **ecum-[i]loc**.

ACOMERCIAL, -Ă, *acomerciali, -e*, adj. (Despre atitudini, manifestări) Care este lipsit de spirit comercial. [Pr.: -ci-a] — **A⁵ + comercial**.

ACOMODĂ, *acomodez*, vb. I. Refl. A se deprinde cu noi condiții de viață, de muncă etc.; a se obișnui, a se adapta (2). ♦ A se împăca, a se învoi. — Din fr. **accomoder**, lat. **accommodare**.

ACOMODĂBIL, -Ă, *acomodabili, -e*, adj. Care se acomodează cu ușurință, cu care te poți deprinde ușor. — Din fr. **accomodable**.

ACOMODĂRE, *acomodări*, s.f. Acțiunea de a se *acomoda*. ⇨ *Acomodarea cristalinului* (sau *acomodare vizuală*) = modificarea curbării cristalinului, care permite ochiului să vadă clar obiectele aflate la diferite distanțe de el. — V. **acomoda**.

ACOMPANIĂ, *acompaniez*, vb. I. Tranz. 1. A susține o melodie printr-un acompaniament muzical (vocal sau instrumental); a ține isonul. 2. A întovărăși, a însoți pe cineva. [Pr.: -ni-a] — Din fr. **accompagner**.

ACOMPANIAMENT, *acompaniamente*, s.n. 1. Însoțire a unei melodii cu altă melodie potrivită. 2. Parte muzicală, instrumentală sau orchestrală, care însoțește și susține un solist sau un ansamblu coral. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **accompagnement**.

ACOMPANIATOR, -OĂRE, *acompaniatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care acompaniază (1) pe cineva. [Pr.: -ni-a-] — Din fr. **accompagnateur**.

ACONDROPLAZIE s.f. Boală congenitală caracterizată prin oprirea creșterii oaselor membrilor inferioare. — Din fr. **achondroplasie**.

ACONÍT, *aconiți*, s.m. (Bot.) Omag. — Din fr. **aconit**.

ACONITINĂ, *aconitine*, s.f. Substanță alcaloidă extrasă din omag care provoacă inhibiția centrilor nervoși ai aparatului respirator, circulator și vasomotor. — Din fr. **aconitine**.

ACÓNT, *aconturi*, s.n. Parte dintr-o sumă de bani plătită sau încasată înainte, la o cumpărare sau la încheierea unei tranzacții, ca garanție; avans, acontare, arvună; *p. ext.* parte din salariu. [Var.: **acónto** s.n.] — Din it. **acconto**, fr. **acompte**.

ACONTĂ, *acontez*, vb. I. Tranz. A plăti un acont; a arvuni. — Din **acont**.

ACONTĂRE, *acontări*, s.f. Acțiunea de a *aconta* și rezultatul ei; acont. — V. **aconta**.

ACÓNTO s.n. v. **acont**.

ACOPERĂMÂNT, *acoperăminte*, s.n. Ceea ce servește la acoperit; (spec.) acoperiș. [Var.: **acoperemânt** s.n.] — **Acoperi** + suf. *-ământ* (după *coperământ*).

ACOPEREMÂNT s.n. v. **acoperământ**.

ACOPERÍ, *acópăr*, vb. IV. 1. Tranz. A pune ceva peste un obiect sau peste o ființă cu scopul de a ascunde sau de a proteja. ♦ Expr. (Refl.) *A se acoperi de glorie* = a săvârși fapte mari de arme, a fi foarte viteaz. 2. Tranz. A pune peste un obiect deschis ceva care să-l închidă, să-l astupe. ♦ A pune acoperiș unei clădiri. 3. Tranz. A aplica un strat de material pe suprafața unui obiect pentru a-l proteja, a-l face mai rezistent la uzură etc. 4. Tranz. (Mil.) A apăra, a proteja. *A acoperi retragerea trupelor*. ♦ Refl. A se pune la adăpost prin măsuri și acte justificative. 5. Tranz. A ascunde, a tănuși. 6. Tranz. A depăși în intensitate un zgomot, o melodie etc.; a înăbuși. 7. Refl. și tranz. A corespunde perfect, a satisface. ♦ Expr. (Tranz.) *A acoperi cheltuielile* = a se achita de datoriile făcute. 8. Tranz. (Sport; franjuzism) A străbate o distanță. ♦ Expr. *A acoperi terenul* = a fi permanent prezent pe terenul de joc. [Prez. ind. pers. 3: *acóperă*, conj. pers. 3: *acóperă*] — Lat. **acco(o)perire**.

ACOPERÍRE, *acoperiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *acoperi* și rezultatul ei. 1. Punere, așezare a unui obiect deasupra altuia pentru a-l înveli, a-l ascunde, a-l apăra etc. 2. Operație de aplicare a unui strat protector pe un obiect prin depunere, pulverizare, placare etc. 3. (Mil.) Accident de teren, pădure sau localitate care împiedică observarea inamicului. ♦ Măsură specială de protecție care asigură anumite acțiuni (de concentrare sau manevră) ale trupelor. ♦ Expr. *A avea acoperire* = a fi acoperit pentru o acțiune săvârșită conform unor indicații precise. 4. (Fin.) Posibilitatea de a face față unei obligații, unei plăți, unei cheltuieli, de a lichida un deficit etc. *Acoperirea acestei sume se face eșalonat*. ♦ (Concr.) Fond care asigură această posibilitate. ♦ *Acoperire în aur* = stoc de aur și de alte active pe baza cărora băncile de emisiune asigură convertibilitatea bancnotelor. — V. **acoperi**.

ACOPERÍȘ, *acoperișuri*, s.n. Partea de deasupra care acoperă și protejează o clădire de intemperii; acoperământ. — **Acoperi** + suf. *-iș*.

ACOPERÍT, *-Ă*, *acoperiți*, *-te*, adj. Care are acoperiș, care are capac etc. ♦ Tănușit, ascuns. ♦ (Despre cer) Înnoțat. — V. **acoperi**.

ACOPERITÓR, *-OÁRE*, *acoperitori*, *-oare*, adj., s.f. 1. Adj. Care acoperă; care garantează. 2. S.f. Obiect cu care se acoperă ceva sau cineva. — **Acoperi** + suf. *-tor*.

ACÓRD, *acorduri*, s.n. 1. Înțelegere, învoială, convenție etc. între două sau mai multe părți în vederea încheierii, modificării sau desființării unui act juridic. ♦ *Acord-cadru* = înțelegere între parteneri sociali, care servește ca model înțelegerilor ulterioare mai detaliate. ♦ Concordanță, potrivire (în păreri, atitudini etc.). ♦ Aprobare, acceptare. ♦ Expr. *A fi de acord să...* = a se învoi (la ceva); a aproba. *A fi de acord* (cu cineva) = a avea aceeași părere (cu cineva). *De acord!* = bine! ne-am înțeles! (Pleonastic) *De comun acord* = în perfectă înțelegere. 2. (În sintagmele) *Plată (sau salariu) în acord* = (sistem de remunerare a muncii normale) în raport cu rezultatele obținute. *Acord progresiv* = plata muncii în proporție crescândă, în raport cu depășirea normei. *Muncă în acord* = muncă normată retribuită în raport cu îndeplinirea normei. ♦ (Concr.) Sumă dată sau primită ca plată pentru munca prestată în acord. 3. (Gram.) Concordanță (în persoană, număr, gen sau caz) a formei cuvintelor între care există raporturi sintactice. 4. (Fiz.) Egalitate a frecvențelor de oscilație a două sau mai multe aparate, sisteme fizice etc.; sintonie. 5. (Muz.) Sonoritate rezultată din reunirea a cel puțin trei sunete, formând o armonie. — Din fr. **accord**, it. **accordo**.

ACORDÁ, (1, 2) *acórd*, (3) *acordez*, vb. I. Tranz. 1. A da (cu îngăduință, cu grijă, cu atenție, cu bunăvoință); a oferi; a atribui. 2. A stabili acordul gramatical. 3. A regla frecvența unui aparat, a unui sistem fizic etc. astfel încât să fie egală cu frecvența altui aparat, sistem fizic etc. ♦ A aduce sunetele unui instrument muzical la înălțimea corectă. — Din fr. **accorder**.

ACORDÁJ, *acordaje*, s.n. Acordare a unui instrument muzical. — Din fr. **accordage**.

ACORDÁNT, *-Ă*, *acordanți*, *-te*, s.m. și f. (Rar) Persoană care execută lucrări în acord. — Din germ. **Akkordant**.

ACORDÁRE, *acordări*, s.f. Acțiunea de a *acorda*. ♦ Punere a coardelor unui instrument muzical în situația de a reda corect tonalitatea specifică a instrumentului. — V. **acorda**.

ACORDÁZ, *-Ă*, *acordaji*, *-te*, adj. 1. (Despre unele părți ale propoziției) Pus în același caz, număr, gen sau persoană ca și cuvântul de care este legat printr-un raport de determinare. 2. (Despre instrumente muzicale) Care are tonurile în consonanță. 3. Dat, atribuit; îngăduit, asigurat. — V. **acorda**.

ACORDEÓN, *acordeoane*, s.n. Instrument muzical portabil cu burduf, claviatură și butoane, ale cărui sunete se produc prin vibrația unor anchi metalice. [Pr.: *-de-on*] — Din fr. **accordeón**, germ. **Akkordeon**.

ACORDEONÍST, *-Ă*, *acordeoniști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la acordeon. [Pr.: *-de-o*] — Din fr. **accordeoniste**, germ. **Akkordeonist**.

ACÓRDIC, *-Ă*, *acordici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre sunete muzicale) Care intră în componența acordului. 2. S.f. Disciplină care studiază diferitele acorduri muzicale. — **Acord** + suf. *-ic*.

ACORDÓR¹, *acordoare*, s.n. Unealtă care servește la acordarea unor instrumente muzicale, în special a pianului. — Din fr. **accordoir**.

ACORDÓR², *acordori*, s.m. Persoană care se ocupă cu acordarea și repararea unor instrumente muzicale. — Din fr. **accordeur**.

ACORÍE s.f. Anomalie congenitală care constă în absența pupilei. — Din fr. **acorie**.

ACOSTÁ, *acostez*, vb. I. 1. Intrans. A apropia o navă de o altă navă, de țarm, de chei etc. 2. Tranz. Fig. A opri pe cineva din drum și a i se adresa (în mod supărător); a agăța. — Din fr. **accoster**.

ACOSTAMÉNT, *acostamente*, s.n. Fâșie laterală din platforma unei șosele, de obicei nepavată, situată la marginea părții carosabile. — După fr. **accotement**.

ACOSTÁRE, *acostări*, s.f. Acțiunea de a *acosta* și rezultatul ei. — V. **acosta**.

ACOTILEDÓN, *-Ă*, *acotiledoni*, *-e*, adj. (Înv.) Acotiledonat. — Din fr. **acotylédone**.

ACOTILEDONÁT, *-Ă*, *acotiledonați*, *-te*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre plante) Fără cotiledoane; acotiledon. 2. S.f. (La pl.) Clasă de vegetale care se înmulțește prin spori; (și la sg.) plantă care face parte din această clasă. — Din fr. **acotylédoné**.

ÁQUA LOC FÁNA s.f. Otravă celebră în Italia în sec. XVI-XVII. [Pr.: *acûa*] — Tot. it.

ACQUIS s.n. (În sintagma) *Acquis comunitar* = ansamblu de măsuri convenite între Uniunea Europeană și fiecare țară candidată la aderare, care are ca scop stabilirea unei consultațe speciale pentru ca acestea să adopte, cu costuri minime, corpul de reguli și legi după care se administrează Uniunea Europeană. [Pr.: *akî*] — Din fr. **acquis**.

ACRANIÁT, *acraniate*, s.n. (La pl.) Subîncrângătură de animale primitive lipsite de craniu; (și la sg.) animal care face parte din această subîncrângătură. [Pr.: *-ni-at*] — Din fr. **acraniate**.

ACREÁLÁ, *acrelî*, s.f. 1. Proprietatea de a fi acru; gust acru, înțepător; acrimie. 2. (Concr.) Mâncare, băutură cu gust acru. 3. Fig. Stare de spirit sau atitudine ursuză, supărăcioasă. — **Acri** + suf. *-eală*.

ACREDITÁ, *acreditez*, vb. I. Tranz. 1. A numi un reprezentant diplomatic permanent (ambasador, ministru plenipotențiar) într-o țară străină. ♦ A împuternici o persoană într-o anumită calitate. 2. (Fin.) A crea, a deschide, a pune la dispoziția cuiva un acreditiv. 3. (Rar) A face ca ceva să apară, să devină credibil. — Din fr. **accréditer**.

ACREDITÁNT, *-Ă*, *acreditanți*, *-te*, adj. (Rar) Care acreditează. — **Acredita** + suf. *-ant*.

ACREDITÁRE, *acreditări*, s.f. Acțiunea de a *acredita*. ♦ *Scrisori de acreditare* = documente prin care se atestă împuternicirea unui reprezentant diplomatic. — V. **acredita**.

ACREDITÁT, *-Ă*, *acreditați*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Împuternicit ca reprezentant diplomatic al unui stat pe lângă guvernul unui stat străin. — V. **acredita**.

ACREDITÍV, *acreditive*, s.n. 1. Modalitate de decontare prin care o bancă își asumă responsabilitate de a plăti, din ordinul cumpărătorului, în favoarea vânzătorului de mărfuri sau servicii, o anumită sumă, cu condiția ca vânzătorul să prezinte documentele prevăzute, care atestă livrarea mărfurilor sau prestarea serviciilor promise. 2. Document financiar de decontare prin intermediul băncii sau al unei case de economii. — Din fr. **accréditif**, germ. **Akkreditiv**.

ACRESCĂMÂNT, *acrescăminte*, s.n. Creștere a dreptului unei persoane la o succesiune, ca urmare a înlăturării de la această succesiune a altor persoane ori a renunțării lor la drepturile izvorâte din lege ori din testament. — După fr. **accroissement**.

ACRESCÉNT, *-Ă*, *acrescenți*, *-te*, adj. (Despre părțile unei plante) Care crește și după fecundare. — Din fr. **accrescent**.

ACRÍ, *acresc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A face să devină sau a deveni (mai) acru; a (se) înăcri. ♦ Refl. A se mura (1). ♦ Refl. (Despre alimente) A se altera, a se strica. 2. Fig. A face să devină sau a deveni ursuz, supărăcios, uracios. ♦ Expr. (Refl.) *A / se acri* (cuiva) *cu* (sau *de*) *ceva* (sau *de cineva*) = a se plictisi, a se sătura de ceva (sau de cineva). — Din **acru**².

ACRIBIE s.f. (Livr.) Exactitate, corectitudine în cercetarea științifică; p. gener. seriozitate, conștiințiozitate. — Din fr. **acribie**.

ACRIBOLOGIE s.f. Termeie în folosirea cuvintelor; corectitudine în respectarea proprietății termenilor; alegere riguroasă a cuvintelor. ♦ Studiul preciziei maxime în cercetarea științifică. — Din fr. **acribologie**.

ACRIDINĂ, *acridine*, s.f. Combinație organică, incoloră, care se găsește în gudroanele cărbunilor de pământ și care este folosită la prepararea unor coloranți în industria farmaceutică etc. — Din fr. **acridine**.

ACRILĂT, *acriľati*, s.m. Material plastic sintetic folosit în stomatologie pentru confecționarea protezelor, a diverselor aparate și suporturi dentare etc. — Din fr. **acrylate**.

ACRILIC, **-Ă**, *acrilici*, *-ce*, adj. 1. (Chim.; în sintagma) *Acid acrilic* = lichid nesaturat, incolor cu miros înțepător, solubil în apă, obținut prin oxidarea acroleinei și folosit la fabricarea unor materiale sintetice. 2. (Despre produse industriale) Care este obținut cu ajutorul derivaților acidului acrilic (1). *Fibră acrilică*. — Din fr. **acrylique**.

ACRIME s.f. (Rar) 1. Acreală. ♦ Gust acru. 2. Fig. Răutate, dușmănie; supărare, amărăciune. — **Acru**² + suf. *-ime*.

ACRIMONIE s.f. (Livr.) Atitudine plină de ironie usturătoare; sarcasm. — Din fr. **acrimonie**.

ACRIMONIÓS, **-OĂSĂ**, *acrimonióși*, *-oase*, adj. (Livr.) Care denotă acrimonie, plin de ironie; sarcastic. *Limbaj acrimonios*. [Pr.: *-ni-os*] — Din fr. **acrimonieux**.

ACRINIE s.f. Lipsă de secreție sau de excreție a unei glande. — Din fr. **acrinie**.

ACRIRE, *acri*, s.f. Acțiunea de a (se) *acri*. ♦ *Acirea vinului* = boală a vinului, provocată de bacterii acetice, care oțetesc vinul. — V. **acri**.

ACRIȘ s.n. (Reg.) Zer înăcrit, jintiță etc. întrebuintate la acirea mâncării. — **Acru**² + suf. *-iș*.

ACRIȘÓR, **-OĂRĂ**, *acrișóri*, *-oare*, adj. Diminutiv al lui **acru**². — **Acru**² + suf. *-ișor*.

ACRÍT, **-Ă**, *acriți*, *-te*, adj. 1. Care a devenit sau a fost făcut (mai) **acru**². ♦ Fig. (Despre oameni) Morocănos, ursuz, dificil. 2. (Despre alimente) Alterat, stricat. — V. **acri**.

ACRITURĂ, *acrituri*, s.f. Aliment acru; (în special) murătură. ♦ Epitet dat unei persoane ursuze, morocănoase, rele. — **Acri** + suf. *-tură*.

ACRIÚ, **-IE**, *acrii*, adj. (Rar) Cam **acru**²; acrișor, acruț. — **Acru**² + suf. *-iu*.

ACROBÁT, **-Ă**, *acrobați*, *-te*, s.m. și f. Gimnast care execută exerciții de echilibristică. ♦ Fig. Persoană inconsecventă în comportare, în idei etc.; persoană care caută să epateze, să iasă din comun. — Din fr. **acrobate**.

ACROBÁTIC, **-Ă**, *acrobatici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Ca) de acrobați, privitor la acrobați sau la acrobație. 2. S.f. Arta de a face acrobații, arta acrobatului; acrobație (2). — Din fr. **acrobatiq.ue**.

ACROBAȚIE, (1) *acrobații*, s.f. 1. Exercițiu dificil de echilibristică, de gimnastică etc. ♦ Fig. (La pl.) Eforturi neobișnuite pentru a ieși dintr-o situație grea, dintr-o încurcătură. 2. Arta sau profesia acrobatului. — Din fr. **acrobatie**.

ACROCEFÁL, **-Ă**, *acrocefali*, *-e*, adj. Cu craniul ascuțit, conic, cu creștetul țuguiat. — Din fr. **acrocéphale**.

ACROCEFALIE s.f. Malformație a craniului, constând în aspectul ascuțit, conic al cutiei craniene; oxicefalie. — Din fr. **acrocéphalie**.

ACROCIANÓZĂ s.f. Sindrom caracterizat prin răcirea și prin aspectul vânăt-albăstrui și umed al mâinilor și uneori al picioarelor, din cauza unor tulburări de circulație. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **acrocyanose**.

ACROFOBIE s.f. Teamă patologică de locuri înalte. — Din fr. **acrophobie**.

ACROLEINĂ, *acroleine*, s.f. Aldehidă nesaturată, care se obține prin distilarea glicerinei cu acid sulfuric și care se prezintă ca un lichid cu miros înecăcios, lacrimogen. [Pr.: *-le-i-*] — Din fr. **acroléine**.

ACROLÍT, *acrolite*, s.n. Statuie ale cărei extremități sunt executate din piatră sau din marmură, iar corpul din alte materiale. — Din fr. **acrolithe**.

ACROMANIE s.f. (Rar) Grad extrem de nebunie. — Din fr. **acromanie**.

ACROMÁT, **-Ă**, *acromați*, *-te*, adj., s.m. (Obiectiv fotografic) căruia i-a fost corectată sau înlăturată aberația cromatică. — Din germ. **Achromat**, fr. **achromat**.

ACROMÁTIC, **-Ă**, *acromatici*, *-ce*, adj. (Despre lentile sau despre un sistem de lentile) Care nu descompune raza de lumină în culorile ei componente, care nu prezintă aberație cromatică. — Din fr. **achromatique**.

ACROMATISM s.n. Proprietate a unei lentile sau a unui sistem de lentile de a fi acromatice. — Din fr. **Achromatisme**.

ACROMATIZĂ, *acromatizez*, vb. I. Tranz. A corecta sau a înlătura aberația cromatică. — Din fr. **achromatiser**.

ACROMATIZĂRE, *acromatizări*, s.f. Acțiunea de a *acromatiza* și rezultatul ei. — V. **acromatiza**.

ACROMATOPSIE s.f. Defect de vedere care constă în incapacitatea de a distinge culorile. — Din fr. **achromatopsie**.

ACROMEGALIE s.f. Boală endocrină care se manifestă prin dezvoltarea exagerată a capului și a membrilor. — Din fr. **acromégalie**.

ACROMIÓNE s.f. Stare patologică manifestată prin oprirea din creștere a capului și a membrilor, din cauza unui dereglaj hormonal al hipofizei. — Din fr. **acromicrie**.

ACROMIE s.f. Decolorare congenitală a pielii, ca urmare a dispariției pigmentului melanic. — Din fr. **achromie**.

ACROMIÓNE, *acromioane*, s.n. Apofiză a omoplatului care se articulează cu clavicula. [Pr.: *-mi-on*] — Din fr. **acromion**.

ACRÓNIC, **-Ă**, *acronici*, *-ce*, adj. Fără legătură cu timpul; atemporal. — Din fr. **acronique**.

ACRONÍM, *acronime*, s.n. Cuvânt format din prima sau primele litere ale cuvintelor dintr-o sintagmă, dintr-o expresie, dintr-un titlu etc. — Din fr. **acronyme**.

ACROPARESTEZIE s.f. Tulburare de sensibilitate manifestată la extremitățile corpului. — Din fr. **acroparesthésie**.

ACRÓPOLĂ, *acropole*, s.f. Citadelă în orașele din vechea Grecie, așezată pe o înălțime și adăpostind principalele edificii publice. — Din fr. **acropole**.

ACROSÓR, *acrospori*, s.m. Spor dezvoltat la extremitatea unei celule de reproducere, caracteristic ciupercilor. — Din fr. **acrosore**.

ACROSTÍH, *acrostihuri*, s.n. Poezie sau strofă în care literele inițiale ale versurilor, citite vertical, alcătuiesc un cuvânt (nume propriu, dedicație etc.) sau o propoziție. — Din ngr. **akróstichon**, fr. **acrostiche**.

ACROSTÓL, *acrostoluri*, s.n. Parte înaltă a extremităților unei corăbii. ♦ (La pl.) Ornamente, sculpturi de la prora unei nave. — Din fr. **acrostole**.

ACROȘĂ, *acroșez*, vb. I. Tranz. 1. A atârna, a agăța, a prinde. 2. (Sport) A opri, a intercepta mingea în aer. ♦ A opri, a intercepta pucul la hochei. — Din fr. **acrocher**.

ACROȘĂJ, *acroșaje*, s.n. 1. Acroșare. 2. (Sport) Oprire, interceptare a mingii sau a pucului. — V. **acroșa**.

ACROȘĂRE, *acroșări*, s. f. Acțiunea de a *acroșa* și rezultatul ei; acroșaj (1). — V. **acroșa**.

ACROTÉRĂ, *acrotere*, s.f. Mic piedestal așezat în vârful sau la extremitățile unui fronton pentru a susține vase, statuete sau alte ornamente; p. ext. statuie, vas sau ornament așezat pe acest piedestal. — Din fr. **acrotère**.

ÁCRU¹, *acri*, s.m. Unitate de măsură pentru suprafețe de teren cu valori variabile (în jur de 4 000 m²). — Din fr. **acre**.

ÁCRU², **-Ă**, *acri*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. Care are gustul caracteristic al oțetului, al lămâii etc.; care provoacă o reacție gustativă astringentă. 2. S.n., adj. (Gust) ca al oțetului, al lămâii etc. 3. Adj. Fig. Morocănos, ursuz, supărăcios; răutăcios; supărat, mahnit. — Lat. **acrus**.

ACRUȚ, **-Ă**, *acruți*, *-e*, adj. (Rar) Acrișor. — **Acru**² + suf. *-uț*.

ACT, *acte*, s.n. 1. Document eliberat, emis etc. de o autoritate prin care se atestă un fapt, o obligație, identitatea cuiva etc.; înscris¹. ♦ *Act de acuzare* = concluzie scrisă întocmită de organele judiciare spre a dovedi vinovăția cuiva. 2. Manifestare a activității umane; acțiune, fapt, fapt. ♦ Expr. *A lua act (de ceva)* = a declara în mod formal că a luat cunoștință (de ceva); a afla. *A face act de prezență* = a apărea undeva pentru scurt timp, din datorie sau din politețe. *A face un act de dreptate* = a recunoaște meritele și drepturile unei persoane nedreptățite. ♦ Rezultat al unei activități conștiente sau instinctive individuale care are un scop sau tinde către realizarea unui scop. 3. Diviziune principală a unei opere dramatice reprezentând o etapă în desfășurarea acțiunii. — Din lat. **actum**, fr. **acte**.

ÁCTA s.n. pl. Colecție de documente, registre, concdi privitoare la o anumită instituție, persoană sau problemă. — Cuv. lat.

ACTÁNT, *actanți*, s.m. (Lingv.) Protagonist, autor al acțiunii (într-o narațiune, într-o propoziție); participant la acțiunea exprimată de verb. — Din fr. **actant**.

ACTH s.n. (Farm.) Hormon al anterohipofizei, care stimulează funcția cortexului suprarenal. [cit: *acetehas*] — Abr. din engl. **A**[dreno]**C**[ortico]**T**[rophi]c **H**[ormone].

ACTÍNIC, **-Ă**, *actinici*, *-ce*, adj. (Despre radiații) Capabil să producă reacții (foto) chimice. — Din fr. **actinique**.

ACTINÍD, *actinide*, s.n. (La pl.) Grup de 14 elemente chimice din sistemul periodic al lui Mendeleev, situate după actiniu, având proprietăți asemănătoare cu ale acestuia. — Din fr. **actinides**, germ. **Aktiniden**.

ACTĪNIE, *actinii*, s.f. Animal de mare din încrengătura celenteratelor, fixat pe stânci, variat colorat, cu aspect de floare și cu orificiul bucal înconjurat de tentacule; anemonă-de-mare, dedițel-de-mare (*Actinia*). — Din fr. **actinie**.

ACTINIU s.n. Element chimic radioactiv descoperit în minereurile din care s-a extras radiul. — Din fr. **actinium**.

ACTINOGRĂF, *actinografe*, s.n. Actinometru înregistrator. — Din fr. **actinographe**.

ACTINOGRAFIE s.f. Procedeu de pregătire în tipografie a unui clișeu, folosind un negativ obținut cu raze X. ♦ Imagine obținută cu un clișeu astfel pregătit. — Din fr. **actinographie**.

ACTINOMÉTRIC, *-Ă, actinometrici, -ce*, adj. Referitor la actinometrie. — Din fr. **actinométrique**.

ACTINOMETRIE s.f. Capitol al fizicii care se ocupă cu măsurarea și studiul radiațiilor electromagnetice (solare, terestre, atmosferice). — Din fr. **actinométrie**.

ACTINOMÉTRU, *actinometre*, s.n. Aparat care servește la măsurarea intensității radiațiilor electromagnetice din atmosferă. — Din fr. **actinomètre**.

ACTINOMICÉT, *actinomicete*, s.n. (La pl.) Grup de microorganisme foarte răspândite în natură, înrudite cu ciupercile inferioare, dintre care unele sunt patogene pentru om și pentru animale, iar altele produc antibiotice; (și la sg.) exemplar din aceste microorganisme. — Din fr. **actinomycètes**.

ACTINOMICÓZĂ s.f. 1. Boală infecțioasă (la oameni și la animale) provocată de anumite ciuperci și bacterii, care se manifestă prin apariția unor abcese cronice. 2. (În sintagma) *Actinomicoza cartofului* = boală a cartofului provocată de bacteria *Actynomyces scabies*; râia cartofului. — Din fr. **actinomycose**.

ACTINOMÓRF, *-Ă, actinomorfi, -e*, adj. (Despre flori) Cu simetrie radială. — Din fr. **actinomorphe**.

ACTINÓN s.n. Izotop al radonului obținut prin dezintegrarea actiniului. — Din fr. **actinon**.

ACTINOPTERIGIÁN, *actinopterigieni*, s. m. (La pl.) Subclasă de pești fosili, osoși, apărută din mezozoic, din care face parte majoritatea peștilor actuali; (și la sg.) exemplar din această subclasă. [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. **actinoptérygien**.

ACTINÓT s.m. Silicat natural hidratat de calciu, magneziu și fier din grupa amfibolilor, frecvent în șisturile cristaline. — Din fr. **actinote**.

ACTINOTERAPIE s.f. Tratament medical în care se folosesc radiații luminoase, ultraviolete sau infraroșii, aplicat în special în rahitism. — Din fr. **actinothérapie**.

ACTIV, *-Ă, activi, -e*, adj., s.n. I. Adj. 1. Care participă (în mod efectiv) la o acțiune; harnic, vrednic. ♦ *Metodă activă* = metodă de predare care stimulează activitatea personală a elevilor. *Populație activă* = totalitatea persoanelor angajate într-o activitate profesională. ♦ (Mil.) Care este în serviciu efectiv. 2. (Despre corpuri sau substanțe) Care realizează (intens) un anumit fenomen, un anumit efect etc. ♦ (Chim.) *Corp activ* = corp care intră ușor în reacție. 3. (Despre diateza verbală) Care exprimă faptul că subiectul săvârșește acțiunea. ♦ (Despre vocabular) Care este folosit în mod frecvent în vorbire. 4. (Despre operații economice, balanțe, bugete etc.) Care are venituri sau resurse mai mari decât cheltuielile; (despre conturi) care se deschide pentru ținerea evidenței unui element concret dintr-un patrimoniu și care face parte din activul bilanțului. II. S.n. 1. Totalitatea bunurilor aparținând unei persoane fizice sau juridice. 2. (Cont.) Resursă controlată de către întreprindere, ca rezultat al unor evenimente trecute și de la care se așteaptă să genereze beneficii economice viitoare pentru întreprindere. 3. (În expr.) *A avea ceva la activul său* = a fi autorul unei acțiuni (grave). *A pune ceva la activul cuiva* = a pune o acțiune (gravă) pe seama cuiva. 4. (leșit din uz) Totalitatea persoanelor grupate care activa intens în domeniul vieții politice și obștești. — Din fr. **actif**, lat. **activus**, (II și) rus. **aktiv**.

ACTIVĂ, *activez*, vb. I. 1. Intrans. A desfășura o activitate susținută. 2. Tranz. A intensifica, a stimula o activitate, un proces etc. 3. Refl. A intra în cadrele active ale armatei. 4. Tranz. (Electron., Inform.) A face funcțional un dispozitiv, un aparat, un program de calculator, un card etc. — Din fr. **activer**. — Pentru sensul 4, cf. engl. *activate*.

ACTIVĂNT, *-Ă, activanți, -te*, adj., s.m. 1. Adj., s.m. Activator. 2. S.m. Reactiv anorganic folosit în flotația minereurilor. — Din fr. **activant**.

ACTIVĂRE, *activări*, s.f. Acțiunea de a (se) activa. ♦ Operație prin care se obține creșterea reactivității unei substanțe. — V. **activa**.

ACTIVĂT, *-Ă, activați, -te*, adj. 1. (Despre activități, procese etc.) Care a fost desfășurat, intensificat, stimulat. 2. (Despre militari) Care a intrat în cadrele active ale armatei. 3. (Electron., Inform.; despre dispozitive,

aparate, programe de calculator, carduri etc.) Care a devenit funcțional. — V. **activa**.

ACTIVATÓR, *-OÁRE, activatori, -oare*, adj., s.n. (Substanță) care realizează o activare; activant. — **Activa** + suf. *-tor*.

ACTIVÍST, *-Ă, activiști, -ste*, s.m. și f. (leșit din uz) Membru al unei organizații de partid sau de masă, care se consacră (exclusiv) muncii în acea organizație. ♦ *Activist cultural* = activist care lucrează în domeniul vieții culturale. — Din rus. **активист**.

ACTIVITÁTE, *activități*, s.f. 1. Ansamblu de acte fizice, intelectuale și morale făcute în scopul obținerii unui anumit rezultat; folosire sistematică a forțelor proprii într-un anumit domeniu, participare activă și conștientă la ceva; muncă, ocupație, îndeletnicire, lucru. ♦ Sărguință, hărnicie. 2. (În sintagma) *Activitate solară* = totalitatea fenomenelor care se produc în păturile exterioare ale suprafeței Soarelui și care pot influența suprafața terestră. 3. (Fiz.) Numărul de particule emise pe secundă de o sursă radioactivă. — Din fr. **activité**, lat. **activitas**, *-atis*.

ACTIVIZÁ, *activez*, vb. I. Tranz. A stimula pe cineva să lucreze mai intens. ♦ A grăbi desfășurarea unui proces, a unui fenomen etc. — **Activ** + suf. *-iza*.

ACTIVIZÁRE, *activizări*, s.f. Acțiunea de a activa. — V. **activiza**.

ACTIVIZATÓR, *-OÁRE, activizatori, -oare*, adj. Care activează. — **Activiza** + suf. *-tor*.

ACTÓR, *actori*, s.m. Artist care interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc. [Var.: (Inv.) **actor** s.m.] — Din fr. **acteur**, lat. **actor**.

ACTORÁȘ, *actorași*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *actor*. — **Actor** + suf. *-aș*.

ACTORICÉSC, *-EÁSCĂ, actoricești*, adj. Care ține de actori, privitor la actori. — **Actor** + suf. *-icesc*.

ACTORÍE s.f. Profesia de actor. — **Actor** + suf. *-ie*.

ACTORÍȚĂ, *actorițe*, s. f. (Inv.) Actriță. — **Actor** + suf. *-iță*.

ACTRÍȚĂ, *actrițe*, s.f. Artistă care interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc.; actoriță. — Din fr. **actrice**.

ACTUÁL, *-Ă, actuali, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care există sau se petrece în prezent, în momentul de față. ♦ Care are importanță pentru vremea de față; de acum. ♦ De actualitate, la ordinea zilei. ♦ Real. [Pr.: *-tu-a!*] — Din fr. **actuel**, lat. **actualis**.

ACTUALÍSM s.n. Principiu metodologic de cercetare a istoriei Pământului, bazat pe compararea fenomenelor geologice din trecut cu cele actuale. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **actualisme**.

ACTUALITÁTE, *actualități*, s.f. Ceea ce este actual; eveniment, întâmplare curentă, timpul de față, prezent². ♦ Loc. adj. *De actualitate* = care se petrece sau interesează în clipa de față, care corespunde prezentului. ♦ Ceea ce este actual; (la pl.) evenimente curente, la ordinea zilei. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **actualité**.

ACTUALIZÁ, *actualizez*, vb. I. Tranz. A face să fie actual, a (re)duce în prezent; a face să corespundă gusturilor, cerințelor prezentului; *p. ext.* a reînvia ceva. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **actualiser**.

ACTUALIZÁRE, *actualizări*, s.f. Acțiunea de a actualiza. [Pr.: *-tu-a-*] — V. **actualiza**.

ACTUALMÉNTE adv. În momentul de față, în prezent; acum. [Pr.: *-tu-a!*] — Din fr. **actuellement**.

ACTUÁR, *actuári*, s.m. 1. Specialist în calcule statistice privitoare la asigurări și, în general, la probleme financiare. 2. Scrib care redacta procesele-verbale la romani. [Pr.: *-tu-ar!*] — Din fr. **actuaire**, lat. **actuarius**.

ACTUARIÁT s.n. Totalitatea operațiilor și normelor pe baza cărora, folosind teoria probabilităților și statistica matematică, se efectuează calcule financiare (privitoare mai ales la asigurări). [Pr.: *-tu-a-ri-a!*] — Din fr. **actuarial**.

ACTIÓNÁ, *acționez*, vb. I. 1. Intrans. A întreprinde o acțiune, o faptă etc. ♦ Expr. (Tranz.) *A acționa* (pe cineva) *în justiție* (sau *în judecată*) = a intenta un proces, a da în judecată. ♦ A exercita o influență asupra cuiva sau a ceva; a avea efect. 2. Tranz. (Mec.) A pune în mișcare, a face să funcționeze. ♦ A realiza prin comenzi un anumit regim de funcționare a unui sistem tehnic. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **actionner**.

ACTIÓNÁR, *-Ă, acționari, -e*, s.m. și f. Persoană care posedă acțiuni (II). [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **actionnaire**.

ACTIÓNÁRE, *acționări*, s.f. Faptul de a acționa. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **acționa**.

ACTIUNE, *acțiuni*, s.f. I. 1. Desfășurare a unei activități; faptă întreprinsă (pentru atingerea unui scop). ♦ *Om de acțiune* = om întreprinzător, energic, care acționează repede. ♦ Expr. *A pune în acțiune* = a pune în mișcare. *A trece la acțiune* = a întreprinde ceva. ♦ (Uneori determinat de „armată”) Operație militară. ♦ (Gram.) Ceea ce exprimă verbul (o stare, o mișcare, un proces etc.). 2. Desfășurare a întâmplărilor într-o operă literară; fabulație, subiect, intrigă. 3. Efect, exercitare a unei influențe asupra unui obiect, a unui fenomen. *Acțiunea substanțelor otrăvitoare asupra*

organismului. **4.** (Jur.) Proces; (concr.) act prin care se cere deschiderea unui proces. **II.** Hârtie de valoare care reprezintă o parte anumită, fixă și dinainte stabilită, a capitalului unei societăți și care dă deținătorului dreptul să primească dividende. [Pr.: -*fi-u*] — Din fr. **action**, lat. **actio**, **-onis**.

ACÚ adv. v. **acum**.

ACUARĂLĂ, *acuarele*, s.f. **1.** Tehnică picturală în care sunt întrebuințate culori diluate cu apă. **2.** Vopsea solidă care se întrebuințează în acuarelă (1). **3.** Pictură executată în acuarelă (1). [Pr.: -*cua-*] — Din fr. **aquarelle**.

ACUARELISTĂ, *-Ă*, *acuareliști*, *-ste*, s.m. și f. Pictor specializat în acuarelă (3). [Pr.: -*cua-*] — Din fr. **aquarelliste**.

ACUFUNDĂ vb. I v. **cufunda**.

ACUITĂTE s.f. **1.** Capacitate a organelor de simț de a percepe excitații oricât de slabe și de a diferenția excitații foarte asemănătoare între ele; ascuțime, agerime. ⇨ Loc. adv. *Cu acuitate* = cu necesitate, în mod imperios. **2.** Grad de înălțime pe care îl poate atinge o voce sau un instrument muzical. [Pr.: -*cu-i*] — Din fr. **acuité**.

ACULEĂT, *-Ă*, *aculeați*, *-te*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre insecte) Care are ac. **2.** S.f. (La pl.) Grup de insecte himenoptere care au ovipozitorul terminat cu un ac; (și la sg.) insectă care face parte din acest grup. [Pr.: -*le-at*] — Din lat. **aculeatus**, fr. **aculéate**.

ACULEIFORM, *-Ă*, *aculeiformi*, *-e*, adj. De forma unui ac. [Pr.: -*le-i*] — Din fr. **aculéiforme**.

ACULEOL, *aculeoli*, s.m. Ac mic al unor plante; ghimpe, spin¹. [Pr.: -*le-o*] — Din fr. **aculéole**.

ACULEU, *aculei*, s.m. Ghimpe, spin¹. — Din lat. **aculeus**.

ACULTURĂȚIE s.f. Preluare de către o comunitate a unor elemente de cultură materială și spirituală sau a întregii culturi a altei comunități aflate pe o treaptă superioară de dezvoltare. — Din fr. **acculturation**.

ACÚM adv. **1.** În prezent, în momentul de față; actualmente. ⇨ Expr. *Acu-i acu* = a sosit clipa hotărâtoare. ⇨ În împrejurările actuale. **2.** Îndată, imediat, numaidecât, acuși, acușica, amuși. **3.** Înainte cu... *Acum doi ani*. [Var.: **acú**, **acúma** adv.] — Lat. **ecum modo**.

ACÚMA adv. v. **acum**.

ACUMBÉT, *-Ă*, *acumbeți*, *-te*, adj. (Despre părți ale plantelor) Culcat. — După lat. **accumbens**, **-ntis**.

ACUMETRÍE s.f. Metodă de examinare medicală care constă în măsurarea acuității auditive cu ajutorul acumetrului. — Din fr. **acumétrie**.

ACUMÉTRU, *acumetre*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se măsoară acuitatea auditivă. — Din fr. **acumètre**.

ACUMINÁT, *-Ă*, *acuminați*, *-te*, adj. (Despre frunze, fructe etc.) Care se termină printr-un vârf lung și ascuțit. — Din fr. **acuminé**, lat. **acuminatus**.

ACUMULĂ, *acumulez*, vb. I. Tranz. A aduna, a strânge, a concentra, a înmagazina. — Din fr. **accumuler**, lat. **accumulare**.

ACUMULĂRE, *acumulări*, s.f. **1.** Acțiunea de a *acumula* și rezultatul ei. **2.** (Ec. pol.) Proces de creștere la nivel micro și macroeconomic pe baza adăugării de resurse. **3.** (Geogr.; urmat de determinări) Proces de depunere a materialului transportat de ape, vânturi, gheațari etc. **4.** (Geol.) Proces de asociere naturală a mineralelor utile în scoarța Pământului, sub formă de filon, strat, lentilă, cuib. — V. **acumula**.

ACUMULĂT, *-Ă*, *acumulați*, *-te*, adj. Care este strâns, adunat (în timp). — V. **acumula**.

ACUMULATÍV, *-Ă*, *acumulativi*, *-e*, adj. (Rar) Care acumulează. — Din fr. **accumulatif**.

ACUMULATOR, (1) *acumulatori*, s.m., (2) *acumuloare*, s.n. **1.** S.m. Aparat sau rezervor care înmagazinează energie electrică. **2.** S.n. Dispozitiv care înmagazinează energie electrică sub formă chimică în vederea restituirii acesteia. *Acumulatorul unui automobil*. — Din fr. **accumulateur**.

ACUPLĂ, *acuplez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A cupla. — Din fr. **accoupler**.

ACUPLĂJ, *acuplaje*, s.n. (Tehn.) Cuplaj. — Din fr. **accouplage**.

ACUPLĂRE s.f. Acțiunea de a *acupla*. — V. **acupla**.

ACUPRESÚRĂ s.f. (Med.) Metodă de tratament care constă în presarea sau masarea unor puncte ale tegumentului cu activitate biologică deosebită; presupunctor. — Din fr. **acupressure**.

ACUPUNCTÓR, *acupunctori*, s.m. Specialist în acupunctură. — Din fr. **acupuncteur**.

ACUPUNCTÚRĂ s.f. Metodă terapeutică originară din China, bazată pe acțiune reflexă, care constă în înțeparea pielii, în anumite puncte ale corpului, cu ace metalice fine. — Din fr. **acupuncture**.

ACURÁT, *-Ă*, *acurați*, *-te*, adj. Îngrijit, lucrat cu îngrijire. — Din it. **accurato**.

ACURATÉȚĂ s.f. v. **acuratețe**.

ACURATÉȚE s.f. Grijă deosebită, atenție mare, exactitate în executarea unui lucru. [Var.: **acuratéță** s.f.] — Din it. **accuratezza**.

ACÚSTIC, *-Ă*, *acustici*, *-ce*, adj., s.f. I. Adj. Care emite, transmite sau recepționează sunete, care aparține acusticii (II 1), privitor la acustică. ⇨ *Nervi acustici* = a opta pereche de nervi cranieni. *Tub acustic* = tub lung care servește la transmiterea voci pe nave, în puțuri miniere etc. *Cornet acustic* = dispozitiv cu ajutorul căruia se recepționează sunete și se înlesnește perceperea lor. II. S.f. **1.** Parte a fizicii care se ocupă cu studiul producerii, propagării și recepționării sunetelor. ⇨ *Acustică arhitecturală* = ramură a acusticii care studiază fenomenele legate de propagarea undelor acustice în încăperi. **2.** Calitatea de a înlesni o (bună) audiție. — Din fr. **acoustique**.

ACUSTICIEN, *-Ă*, *acusticieni*, *-e*, s.m. și f. Specialist în acustică (II). [Pr.: -*ci-an*] — Din fr. **acousticien**.

ACUSTOMÁT, *acustomate*, s.n. Dispozitiv adaptor electronic la un magnetofon pentru pornirea și oprirea automată a aparatului, care asigură înregistrarea numai atunci când se vorbește. — Din germ. **Akustomat**.

ACÚȘA adv. v. **acuși**.

ACÚȘI adv. (Pop.) Îndată, imediat. ⇨ Expr. *Acuși... acuși...* = când... când... ⇨ (Rar) Înainte cu... [Var.: **acușa** adv.] — **Acu + și**.

ACUȘICA adv. (Pop.) Acuși. — **Acuși + suf. -ica**.

ACUȘÓR, *acușoare*, s.n. Diminutiv al lui *ac*. — **Ac + suf. -ușor**.

ACÚT, *-Ă*, *acuíți*, *-te*, adj. **1.** Ascuit, pătrunzător. ⇨ (Despre dureri; adesea fig.) Intens, violent. **2.** (Despre boli) Cu evoluție rapidă, cu caracter de criză. **3.** (Muz.; despre sunete) Înalt, ascuit², subțire. — Din lat. **acutus**, it. **acuto**.

ACUTIZĂ, pers. *3 acutizează*, vb. I. Refl. (Adesea fig.) A deveni acut. — Din it. **acutizzare**.

ACUZĂ, *acúz*, vb. I. Tranz. **1.** A învinui, a învinovăți; a imputa. **2.** A arăta, a vădi, a manifesta o reacție. — Din fr. **accuser**, lat. **accusare**.

ACUZĂRE, *acuzări*, s.f. Acțiunea de a *acuză* și rezultatul ei; învinuire, învinovățire, acuzație, acuză. ⇨ (Concr.) Parte care acuză la un proces. — V. **acuză**.

ACUZÁT, *-Ă*, *acuzati*, *-te*, s.m. și f. Persoană învinuită de ceva, contra căreia s-a introdus o acțiune în justiție; inculpat, pârât. — V. **acuză**.

ACUZATÍV, *acuzative*, s.n. Caz gramatical care are ca funcțiune specifică exprimarea complementului direct și a unor atribute. ⇨ *Acuzativ cu infinitiv* = construcție sintactică specifică anumitor limbi, echivalentă cu o propoziție completivă directă, în care subiectul este la acuzativ, iar predicatul la infinitiv. — Din fr. **accusatif**, lat. **accusativus**.

ACUZATÓR, *-OĂRE*, *acuzatori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care acuză, care învinuiește. ⇨ *Acuzator public* = persoană însărcinată în împrejurări excepționale cu urmărirea, trimiterea în judecată și susținerea învinuirii în fața instanței în anumite cauze penale. — Din fr. **accusateur**.

ACUZĂȚIE, *acuzății*, s.f. Acuzare, învinuire, învinovățire. — Din fr. **accusation**, lat. **accusatio**.

ACUZĂ, *acuze*, s.f. Acuzare. — Din **acuză** (derivat regresiv).

ACVACULTÚRĂ s.f. Maricultură. — Din fr. **aquaculture**.

ACVDADÁG s.n. Soluție de grafit coloidal folosită ca strat conductor pe suprafața interioară a părții tronconice a tuburilor catodice. — Din germ. **Acvadag**.

ACVAFÓRTE, (2) *acvaforte*, s.f. **1.** Procedeu de gravură care constă în corodarea unei plăci de cupru (pe care în prealabil s-a trasat un desen) cu ajutorul acidului azotic. **2.** (Concr.) Gravură obținută prin acvaforte (1). — Din it. **acquaforte**.

ACVAFORTÍST, *-Ă*, *acvafortiști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar la f.) Gravor în acvaforte (1). — Din it. **acquafortista**, fr. **acquafortiste**.

ACVAMARÍN s.n. Varietate limpede de beril de culoare albastru-deschis sau verzuie, folosită ca piatră prețioasă. — Din it. **acquamarina**.

ACVANAÚT, *-Ă*, *acvanauți*, *-te*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în scufundări făcute cu scopul de a cerceta mediul marin. [Pr.: -*na-uf*] — Din fr. **aquanaute**.

ACVANAÚTIC, *-Ă*, *acvonautici*, *-ce*, adj. De acvonaut. [Pr.: -*na-u-*] — Din fr. **aquanautique**.

ACVAPLÁN s.n. Plasă de lemn, remorcată de o ambarcație cu motor, căreia sportivul, ținându-se de o coardă fixată dinaintea planșei, îi imprimă diferite moduri de alunecare pe apă. — Din fr. **acquaplane**.

ACVAPLANĂRE s.f. Derapaj al unui automobil care se deplasează cu viteză mare, provocat de existența unei pelicule de apă între șosea și pneuri. — Cf. fr. **acquaplanage**.

ACVARÍST, *-Ă*, *acvariști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu creșterea viețuitoarelor în acvariu. — **Acvariu + suf. -ist**. Cf. germ. **Aquarist**.

ACVARÍSTICĂ s.f. Creșterea peștilor în acvariu. — Din germ. **Aquaristik**.

ACVÁRIU, *acvarii*, s.n. **1.** Vas sau bazin de sticlă sau de ciment cu apă, în care se țin plante sau animale acvatice vii în condiții asemănătoare cu

cele din natură. ♦ Sală sau clădire care adăpostește astfel de bazine, în scopuri științifice sau pentru a fi prezentate publicului. **2.** Instituție științifică specializată în studii animalelor acvatice. — Din lat. **aquarium**, it. **aquario**.

ACVÁTIC, -Ă, acvatice, -ce, adj. **1.** De apă, care trăiește în apă. **2.** Format din apă. ♦ *Mediu acvatic* = apă ca mediu de viață. — Din lat. **aquaticus**, fr. **aquatique**.

ACVATÎNA s.f. v. **acvatintă**.

ACVATÎNTA, (2) *acvatinte*, s.f. **1.** Procedeu de gravură cu acid azotic, care imită desenul în tuș. **2.** Gravură obținută prin acvatintă (1). **3.** Procedeu de tipar de artă pentru imagini în semitonuri, în care forma de cupru se pregătește prin gravare manuală și corziune chimică. [Var.: **acvatintă** s.f.] — Din it. **acquatinta**.

ACVATÎNTĂ s.f. v. **acvatinta**.

ACVATIPIE s.f. Procedeu de tipar de artă care imită pictura în acuarelă. — Din fr. **acquatypie**.

ACVATUBULĂR, -Ă, acvatubulari, -e, adj. (Despre cazane de aburi) În care apa circulă prin țevi, încălzite la exterior de agentul de încălzire. — Din fr. **acqua-tubulaire**.

ACVIFÉR, -Ă, acviferi, -e, adj. Care conține apă. *Strat acvifer*. — Din fr. **aquifère**.

ACVILĂ, acvile, s.f. **1.** Gen de păsări răpitoare de zi, mari, din familia acvilidelor, cu ciocul drept la bază și înconvoiat la vârf, colțul gurii ajungând sub ochi, cu gheare puternice și cu aripi lungi și ascuțite; pajură, aceră (*Aquila*). **2.** Stemă reprezentând o acvilă (1); pajură. — Din lat. **aquila**, it. **aquila**.

ACVILIDĂ, acvilide, s.f. (La pl.) Familie de păsări răpitoare, având ca tip principal acvila (1); (și la sg.) pasăre care face parte din această familie. — Din fr. **aquilidés**.

ACVILIN, -Ă, acviline, adj. (În sintagmele) *Nas acvilin* = nas corioat (ca ciocul acvilei 1). *Privire acvilină* = privire aspră, pătrunzătoare, tăioasă (caracteristică acvilelor 1). — Din lat. **aquilinus**, fr. **aquilin**.

ACVILÓN s.n. Vânt de miazănoapte; crivăț. — Din fr. **aquilon**, lat. **aquilo, -onis**.

ACVITANIÁN, -Ă, acvitanieni, -e, s. n., adj. (Geol.) **1.** S. n. Ultimul etaj al oligocenului, considerat și primul etaj al miocenului. **2.** Adj. Care se referă la vârsta și la formațiile acvitanianului (1), care aparține acvitanianului. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **aquitainen**.

ADACTILIE s.f. Malformație congenitală care constă în absența tuturor degetelor. — Din fr. **adactylie**.

ADAGIETTO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Mai puțin lent decât adagio. — Din it. **adagietto**.

ADÁGIO adv., s.n. **1.** Adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În tempo lent, rar. **2.** S.n. (Parte dintr-o) compoziție muzicală care se cântă într-un tempo lent. ♦ Prima parte lentă, executată de doi soliști, într-un balet clasic („pas de deux”). — Din it. **adagio**.

ADÁGIU, adagii, s.n. Maximă, sentință, aforism. — Din lat. **adagium**, fr. **adage**.

ADAMÁNT, adamante, s.n. (Pop.) Diamant (1). — Din sl. **adamantŭ**.

ADAMANTÍN, -Ă, adamantini, -e, adj. (Despre lucii mineralelor) Diamantin. — Din lat. **adamantinus**, fr. **adamantin**.

ADAMANTÍNĂ s.f. (Anat.) Smălt dentar. — Din fr., engl. **adamantine**.

ADAMÁSCĂ s.f. (Înv.) Damasc. — Din rus. **adamaska**, lat. (a) **damascus, -a, -um** „din Damasc”.

ADAMÍSM s.n. Doctrina adamitiilor. — Din fr. **adamisme**.

ADAMÍT, -Ă, adamiti, -te, s.m. și f. Membru al unei secte gnostice din primele secole ale creștinismului, ai cărei adepți, sub cuvânt că au recâștigat puritatea originară, umblau în pielea goală. — Din fr. **adamite**.

ADAMSÍTĂ s.f. Gaz de luptă lacrimogen, care provoacă și strănutul. — Din fr. **adamsite**.

ADÁOGE vb. III v. **adăuga**.

ADÁOS, adaosuri, s.n. Ceea ce se adaugă la ceva; supliment, completare. ♦ (Reg.; în expr.) *A porni într-adaos* = a rămâne însărcinată. [Var.: **adáus** s.n.] — V. **adaoge**.

ADAPTĂ, adaptez, vb. I. 1. Tranz. A transforma pentru a corespunde anumitor cerințe; a face potrivit pentru întrebuințare în anumite împrejurări; a face să se potrivească. **2.** Tranz. și refl. (Biol.) A (se) transforma prin adaptare (2). **3.** Refl. și tranz. A (se) acomoda, a (se) deprinde, a (se) obișnui. — Din fr. **adapter**, lat. **adaptare**.

ADAPTÁBIL, -Ă, adaptabili, -e, adj. Care se poate adapta sau acomoda (ușor); acomodabil. — Din fr. **adaptable**.

ADAPTABILITÁTE s.f. Însușirea de a fi adaptabil. — **Adaptabil** + suf. *-itate*.

ADAPTÁRE, adaptări, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) adapta și rezultatul ei; (concr.) lucru modificat, ajustat; adaptație. **2.** (Biol.) Proces de modificare a

organismelor vii, în urma căruia rezultă o corelare a structurii morfologice și a funcțiilor fiziologice ale viețuitoarelor în raport cu mediul înconjurător. **3.** (În sintagma) *Adaptare literară* = dramatizare, ecranizare etc. a unui text literar, în vederea reprezentării lui pe scenă, la radio, într-un film. — V. **adapta**.

ADAPTÁT, -Ă, adaptați, -te, adj. **1.** Care a fost transformat pentru a corespunde anumitor cerințe sau pentru a fi întrebuințat în anumite împrejurări; care a devenit apt pentru ceva. **2.** (Despre organisme) Care a suferit un proces de adaptare (2). **3.** (Despre textele literare) Căruia i s-au adus modificări în vederea reprezentării lui pe scenă, a utilizării ca scenariu de film etc. — V. **adapta**.

ADAPTÁȚIE, adaptații, s.f. (Înv.) Adaptare (1). — Din fr. **adaptation**.

ADAPTÍV, -Ă, adaptivi, -e, adj. (Rar) Care se poate adapta. — **Adapta** + suf. *-iv*.

ADAPTÓR, adaptoare, s.n. Dispozitiv intermediar de conexiune directă între două (sau mai multe) sisteme (subsisteme) cu caracteristici diferite. — Din fr. **adapteur**.

ADÁUS s.n. v. **adaos**.

ADÁLMÁȘ s.n. v. **aldămaș**.

ADÁOGÁ vb. I v. **adăuga**.

ADÁOGÁRE s.f. v. **adăugare**.

ADÁOGÍ vb. IV v. **adăuga**.

ADÁOGÍRE s.f. v. **adăugare**.

ADÁPÁ, adăp, vb. I. Tranz. A da apă de băut unui animal. ♦ Refl. (Despre animale) A bea apă. [Prez. ind. și: *adăp*] — Lat. **adaquare**.

ADÁPÁRE s.f. Acțiunea de a (se) adăpa. — V. **adăpa**.

ADÁPÁT s.n. Faptul de a (se) adăpa. — V. **adăpa**.

ADÁPÁTOÁRE, adăpători, s.f. Loc unde se adăpă animalele; jgheab sau instalație de adăpat. — **Adăpa** + suf. *-ătoare*.

ADÁPÓST, adăposturi, s.n. Loc ferit; construcție făcută ca să apere de intemperii, de primejdii etc.; *p. gener.* orice loc unde se adăpostește cineva.

♦ (Mil.) Construcție specială pentru protecția împotriva mijloacelor de distrugere a inamicului. *Adăpost antiaerian*. ♦ Ocrotire, găzduire. *A da cuiva adăpost*. ♦ Expr. *A fi (sau a se pune) la adăpost de...* = a (se) adăposti; fig. a preveni un neajuns. — Lat. **ad appos(i)tum** sau **ad depos(i)tum**.

ADÁPÓSTÍ, adăpostesc, vb. IV. Tranz. A pune, a ține la adăpost. ♦ Refl. A se așeza, a se ascunde într-un loc ferit; a-și găsi refugiu, a se pripiși. — Din **adăpost**.

ADÁPÓSTIRE s.f. Acțiunea de a (se) adăposti și rezultatul ei. — V. **adăposti**.

ADÁSTÁ, adăst, vb. I. Tranz. (Înv. și reg.) A aștepta. [Prez. ind. și: *adásť*] — Lat. **ad-astare**.

ADÁSTÁRE s.f. (Înv. și reg.) Faptul de a *adăsta*. — V. **adăsta**.

ADÁUGÁ, adăug, vb. I. **1.** Tranz. A mai pune peste..., a da în plus; a face să sporească. ♦ A spune sau a scrie ceva în continuare sau în completare. **2.** Refl. și tranz. A (se) alătura, a (se) alipi, a (se) reuni. [Pr.: -dă-u-. — Var.: **adăogá** vb. I, **adăoge** vb. III, **adăogi**, **adăugi** vb. IV] — Lat. ***adaugere**.

ADÁUGÁRE, adăugări, s.f. Acțiunea de a (se) adăuga. [Pr.: -dă-u-. — Var.: **adăogáre**, **adăogire**, **adăugire** s.f.] — V. **adăuga**.

ADÁUGÍ vb. IV v. **adăuga**.

ADÁUGÍRE s.f. v. **adăugare**.

ADÁUGÍT, -Ă, adăugiți, -te, adj. (În sintagma) *Ediție adăugită* = ediție care a fost completată cu material nou. [Pr.: -dă-u-] — V. **adăugi**.

ADÁNC, -Ă, (I) adânci, adj., (II) *adâncuri*, s.n. I. Adj. **1.** (Despre ape, cavități sau lucruri concave) Al cărui fund se află la o distanță (relativ) mare de marginea de sus, de suprafață; adâncit, afund, adâncat, adâncos. ♦ Expr. (*A ajunge, a trăi* etc.) *până la adânci bătrânețe* = (a trăi) până la o vârstă înaintată. ♦ (Adverbial; fig.) Profund. *A privi adâncă*. **2.** (Adesea adverbial) Care se află sau se întinde departe (în interior sau în linie orizontală). *Rădăcină adâncă*. ♦ Greu de străbătut; compact, des; întins, vast. *Pădure adâncă*. ♦ (Adesea adverbial) Care vine sau pare că vine din interior. *Suspîn adânc*. ♦ Fig. (Despre senzații, sentimente etc.) Puternic, profund, intens. **3.** (Despre plecăcuni, saluturi etc.; adesea adverbial) Făcut prin înclinarea mare a corpului. **4.** (Despre voce, ton, timbru; adesea adverbial) Grav, jos, profund. **5.** Fig. (Adesea adverbial) Care ține de esența, de fondul lucrurilor; temeinic, profund, serios. **6.** Fig. Desăvârșit, deplin, total. *O liniște adâncă*. II. S.n. **1.** Parte adâncă, adâncime (considerată vertical); loc situat departe (spre interior), străfund. ♦ Expr. *Din adâncul sufletului* (sau *al inimii, al ființei*) = din tot sufletul, foarte mult. ♦ Prăpastie, abis. **2.** (La pl.) Depărtare mare; spațiu întins; *p. ext.* loc ascuns, așezat departe. — Lat. **aduncus**.

ADÁNCÁ vb. I v. **adânci**.

ADÁNCÁT, -Ă, adâncăți, -te, adj. (Rar) Adânc. — V. **adâncă**.

ADÂNCĂTŪRĂ s.f. v. **adâncitură**.

ADÂNCI, *adâncesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) face mai adânc, a (se) săpa în adâncime. 2. Refl. A pătrunde în adâncime, a înainta spre interior; a se face nevăzut. *S-a adâncit în pădure*. ♦ Fig. A se cufunda (în...), a fi absorbit (de...). 3. Tranz. Fig. A cerceta, a studia, a analiza în profunzime, a aprofunda. *A adânci o problemă*. 4. Refl. Fig. A se intensifica. [Var.: **adâncă** vb. l.] — Din **adânc**.

ADÂNCIME, *adâncimi*, s.f. 1. Faptul sau însușirea de a fi adânc; distanță de la suprafața sau de la gura unei adâncituri sau ape până în fundul ei; (concr.) parte adâncă, adâncită; adânc; afunzime. 2. (Concr.) Loc ascuns, depărtat; afund, afundătură, afundiș. 3. Fig. Tărie, forță, profunzime, intensitate. *Sentiment de o mare adâncime*. — **Adânc** + suf. *-ime*.

ADÂNCIRE, *adânciri*, s.f. Acțiunea de a (se) adânci. — V. **adânci**.

ADÂNCIT, *-Ă, adânciți, -te*, adj. Adânc. — V. **adânci**.

ADÂNCITŌR, *adâncitoare*, s.n. Sculă așchietoare pentru prelucrarea suprafețelor conice, cilindrice, profilate ale găurilor. — **Adânci** + suf. *-tor*.

ADÂNCITŪRĂ, *adâncituri*, s.f. Parte adâncită, scobită a unei suprafețe; scufundătură. [Var.: **adâncătŭră** s.f.] — **Adânci** + suf. *-tură*.

ADÂNCŌS, *-OĂSĂ, adâncŃși, -oase*, adj. (Rar) Adânc. — **Adânc** + suf. *-os*.

ADDĒNDA s.n. pl. Ceea ce se adaugă la sfârșitul unei lucrări. ♦ *Addenda corrigē* = addenda prin care se și corectează unele greșeli dintr-o lucrare. — Cuv. lat.

ADĒCĂ adv. v. **adică**.

ADECUĂT, *-Ă* adj. v. **adecvat**.

ADECVĂ, *adecvez*, vb. IV. Tranz. și refl. A face să devină sau a fi adecvat. — Din **adecvat** (derivat regresiv).

ADECVĂRE, *adecvări*, s.f. Acțiunea de a (se) *adecva*. — V. **adecva**.

ADECVĂT, *-Ă, adecvați, -te*, adj. Potrivit, corespunzător, nimerit. ♦ (Fil.; despre idei, cunoștințe etc.) Care corespunde fidel obiectului. [Var.: **adecuăt, -ă** adj.] — Din fr. **adéquat**, lat. **adaequatus**.

ADEMENEĂLĂ, *ademeneli*, s.f. (Pop.) Ademenire. — **Ademeni** + suf. *-eală*.

ADEMENI, *ademenesc*, vb. IV. Tranz. A atrage, a ispiți, a momi, a tenta pe cineva, de obicei cu vorbe înșelătoare; a înșela pe cineva. ♦ (Rar) A seduce o femeie. [Var.: (reg.) **adimeni** vb. IV] — Cf. magh. a d o m á n y.

ADEMENIRE, *ademeniri*, s.f. Acțiunea de a *ademeni* și rezultatul ei; ademenială; (concr.) faptă sau vorbă prin care se ademeniște. [Var.: (reg.) **adimenire** s.f.] — V. **ademeni**.

ADEMENIT, *-Ă, ademeniți, -te*, adj. Care este atras, ispitit, momit, sedus. [Var.: (reg.) **adimenit, -ă** adj.] — V. **ademeni**.

ADEMENITŌR, *-OĂRE, ademenitori, -oare*, adj., adv. Care ademeniște; amăgitor, seducător, ispititor. [Var.: (reg.) **adimenitŃr, -oare** adj.] — **Ademeni** + suf. *-tor*.

ADEMPIŪNE s.f. Luare în posesiune sau acceptare a unui beneficiu. [Pr.: *-fi-u-*] — Din fr. **adempion**, lat. **ademptio, -onis**.

ADENITĂ, *adenite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a ganglionilor limfatici. — Din fr. **adénite**.

ADENOCARCINŌM, *adenocarcinoame*, s.n. Tumoare malignă cu punct de plecare într-o glandă. — Din fr. **adénocarcinome**.

ADENOFIBRŌM, *adenofibroame*, s.n. Tumoare glandulară benignă. — Din fr. **adénofibrome**.

ADENOHIPOFIZĂ, *adenohipofize*, s.f. (Anat.) Hipofiză. — Din fr. **adénohypophyse**.

ADENOID, *-Ă, adenoizi, -de*, adj. Care aparține țesutului glandular, privitor la acest țesut. — Din fr. **adénoide**.

ADENOIDITĂ, *adenoidite*, s.f. Afecțiune frecventă mai ales la copii (putând apărea excepțional și la adulți), provocată de o infecție microbiană sau virotică a țesutului glandular din regiunea nazo-faringiană. [Pr.: *-no-i-*] — Din fr. **adénoïdite**.

ADENŌM, *adenoame*, s.n. Tumoare glandulară benignă, constituită din celule epiteliale. — Din fr. **adénome**.

ADENOPATIE s.f. Nume dat bolilor glandelor sau ale ganglionilor limfatici, care se manifestă prin creșterea în volum și inflamarea acestora. — Din fr. **adénopathie**.

ADENOTOMIE s.f. Îndepărtare pe cale chirurgicală a unui adenom. — Din fr. **adénotomie**.

ADĒPT, *-Ă, adepți, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care aderă la convingerile cuiva; partizan al unei idei, teorii, doctrine etc. — Din fr. **adapte**.

ADERĂ, *adér*, vb. I. Intrans. (Cu determinări introduse prin prep. „la”) 1. A deveni adeptul unui partid, al unei mișcări, al unei ideologii, al unei acțiuni, cunoscându-i și împărtășindu-i principiile. 2. A se ține strâns lipit de ceva.

3. (Despre state) A deveni parte la un tratat. — Din fr. **adhérer**, lat. **adhaerere**.

ADERĂRE, *aderări*, s.f. Acțiunea de a *adere* și rezultatul ei. — V. **adere**.

ADERĒNT, *-Ă, aderenți, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană sau colectivitate) care aderă la un partid, la o mișcare, la o asociație etc. 2. Adj. Care este, care se ține strâns lipit de ceva. — Din fr. **adhérent**, lat. **adhaerens, -ntis**.

ADERĒNŢĂ, *aderențe*, s.f. 1. (Med.) Țesut fibros care se dezvoltă în special în cavitățile seroase, în urma unei infecții sau intervenții chirurgicale, unind organe care în mod normal sunt separate; bridă. 2. (Tehn.) Forță care menține alăturate două corpuri aflate în contact. *Aderența dintre roțile unui vehicul și șosea*. ♦ Fenomen de legătură între beton și oțel în construcțiile de beton armat. 3. Aderare, solidarizare conștientă la ceva. — Din fr. **adhérence**.

ADERMĪNĂ s.f. Vitamina B₆. — Din fr. **adérmine**.

ADĒS adv. v. **adesea**.

ADĒSE adv. v. **adesea**.

ADĒSEA adv. De multe ori, în repetate rânduri; adeseori, des. [Var.: **adés, adése** adv.] — **A³ + des²**.

ADĒSEORI adv. Adesea. [Pr.: *-se-or*] — **Adese** + **ori**.

ADĒVĂRĂ, *adevăruri*, s.n. 1. Concordanță între cunoștințele noastre și realitatea obiectivă; oglindire fidelă a realității obiective în gândire; ceea ce corespunde realității, ceea ce există sau s-a întâmplat în realitate. ♦ *Adevăr obiectiv* = conținutul obiectiv al reprezentărilor omului, care corespunde realității, lumii obiective, independent de subiectul cunoscător. *Adevăr relativ* = reflectare justă, însă aproximativă, limitată a realității. ♦ Loc. adv. *Într-adevăr* sau *în adevăr* = corespunzător realității, în realitate, de fapt. ♦ Conștiința absolută a autenticității și valabilității conținutului credinței religioase; realitatea spirituală ca subiect al revelației și obiect al credinței. 2. Justețe, exactitate. — Lat. **ad + de + verum**.

ADEVĂRĂ vb. I v. **adeveri**.

ADEVĂRĂT, *-Ă, adevărați, -te*, adj. 1. (Adesea adverbial) Conform cu adevărul. ♦ De care nu se poate îndoi nimeni; netăgăduit, incontestabil, real. ♦ Loc. adv. *Cu adevărat* = într-adevăr. 2. (În opoziție cu *fals*) Veritabil, autentic. 3. (Adesea adverbial; în opoziție cu *greșit*) Drept, just, corect. 4. Sincer. — V. **adevăra**.

ADEVERI, *adeveresc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) confirma, a (se) susține, a (se) întări justețea, exactitatea unui fapt sau a unei afirmații. ♦ A (se) dovedi ca adevărat. [Var.: (reg.) **adevără** vb. l.] — Din **adevăr**.

ADEVERINŢĂ, *adeverințe*, s.f. Dovadă scrisă de recunoaștere a unui fapt, a unui drept. — **Adeveri** + suf. *-ință*.

ADEVERIRE, *adeveriri*, s.f. Faptul de a (se) *adeveri*. — V. **adeveri**.

ADEVERITŌR, *-OĂRE, adeveritori, -oare*, adj. Care adeverește. — **Adeveri** + suf. *-tor*.

ADEZIUNE, *adeziuni*, s.f. 1. Aderare, atașare (la ceva), solidarizare conștientă (cu ceva). ♦ Expr. *A-și da adeziunea (la ceva)* = a adera (1). 2. (Fiz.) Atracție între două suprafețe aflate în contact foarte strâns, determinată de forțele intermoleculare care acționează la distanțe relativ mici. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **adhésion**, lat. **adhaesio, -onis**.

ADEZIV, *-Ă, adezivi, -e*, adj., s.m. 1. Adj. (Despre materiale) Care stă strâns lipit de ceva, care aderă. *Țesut adeziv*. 2. S.m. Produs chimic care permite lipirea a două suprafețe din același material sau din materiale diferite. — Din fr. **adhésif**.

ADEZIVITĂTE s.f. Însușirea de a fi adeziv. — Din fr. **adhésivité**.

AD-HŌC adv. Anume pentru acest scop, de circumstanță. ♦ (Adjectival; în expr.) *Divan (sau adunare) ad-hoc* = fiecare dintre cele două adunări speciale care s-au întrunit în 1857 (la Iași și la București) și au cerut unirea Țărilor Române. — Din lat. **ad hoc**.

ADIĂ, pers. 3 *adiē*, vb. I. 1. Intrans. (Despre vânt) A sufla lin, ușor; (rar) a aburi; (despre miros) a veni în unde ușoare. 2. Intrans. Fig. A cânta cu glas stins; a murmura. 3. Tranz. (Reg.) A mângâia; a atinge ușor. 4. Intrans. A clătina, a mișca ușor. [Pr.: *-di-a*] — Lat. ***adiliare**.

ADIABĂTĂ, *adiabate*, s.f. Curbă care reprezintă grafic o transformare adiabatică. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **adiabate**.

ADIABĂTIC, *-Ă, adiabatici, -ce*, adj. (Despre fenomene fizico-chimice) Produs în interiorul unui sistem închis, fără a ceda sau a primi căldură din exterior. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **adiabatique**.

ADIACĒNT, *-Ă, adiacenți, -te*, adj. Alăturat, contiguu. ♦ *Unghiuri adiacente* = unghiuri care au același vârf, o latură comună și se află de o parte și de cealaltă a laturii comune. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **adjacent**, lat. **adjacens, -ntis**.

ADIĂTĂ s.f. v. **diată**.

ADIATŌR, *adiatoare*, s.n. Aparat simplu pentru efectuarea operațiilor de adunare și de scădere. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **adiateur**.

ADICĂ adv. 1. Și anume, cu alte cuvinte, va să zică; adicălea, adicătelea. 2. La urma urmei, în definitiv; mai bine zis. ⇨ Expr. (Substantivat) *La (o) adică* sau (reg.) *la dică = a*) la drept vorbind; ca să spun adevărul; **b**) în momentul hotărâtor, la nevoie. Var.: (reg.) **adecă, dică** adv.] — Et. nec.

ADICĂLEA adv. (Pop.) Adică. — **Adică + le + a.**

ADICĂTELE adv. v. **adicătelea**.

ADICĂTELEA adv. (Pop.) Adică. [Var.: **adicătele** adv.] — **Adică + te + le + a.**

ADIDAS®, *adidași*, s.m. Tip de încălțăminte comodă de sport. — Din n.pr. **Adi Das**(ler).

ADIÉRE, *adieri*, s.f. Suflare lină (de vânt); abur, abureală. [Pr.: -di-e-] — V. **adia**.

ADIMEN vb. IV v. **ademeni**.

ADIMENIRE s.f. v. **ademenire**.

ADIMENIT, -**Ă** adj. v. **ademenit**.

ADIMENTOR, -**OĂRE** adj. v. **ademenitor**.

ADINAMIE s.f. Scădere accentuată a forței musculare, care apare în cursul unor boli grave. — Din fr. **adynamie**.

ADINEĂORI adv. Cu puțin înainte, de curând. [Var.: **adineauri** adv.] — Lat. **ad + de + in + illa + hora**.

ADINEĂURI adv. v. **adineauri**.

AD-INTERIM adj. invar. Care ține locul titularului, care este provizoriu; interimar. *Ministru ad-interim*. [Scris și: *ad interim*] — Loc. lat.

ADÍO interj. Rămas bun (pentru totdeauna), rămâi cu bine. ⇨ (Substantivat) *Un trist adio*. ⇨ Expr. *A-și lua adio de la ceva* = a socoti ceva ca pierdut pentru totdeauna. ♦ (Ir.) S-a terminat cu..., s-a sfârșit cu... — Din it. **addio**, fr. **adieu**.

ADÍPIC, -**Ă**, *adipici*, -*ce*, adj. (În sintagma) *Acid adipic* = acid bibazic saturat, folosit ca materie primă pentru fabricarea unor fibre sintetice poliamideice. — Din fr. **adipique**.

ADÍPÓS, -**OĂSĂ**, *adipoși*, -*oase*, adj. Care prezintă caracteristicile grăsimii, de grăsime; gras. ⇨ *Celulă adipoasă* = celulă de grăsime. *Țesut adipos* = țesut conjunctiv format din celule pline cu grăsime. — Din fr. **adipeux**.

ADIPOZITATE s.f. Îngrădire (patologică) de grăsime într-un țesut celular subcutanat. — Din fr. **adiposité**.

ADÍPSIE s.f. Lipsă parțială sau totală a senzației de sete. — Din fr. **adipsie**.

ADITÍV, -**Ă**, *aditiv*, -*e*, adj., s.m. 1. Adj. (Mat.) Referitor la operația de adunare. 2. S.m. Substanță care se adaugă unui produs pentru a-i ameliora proprietățile sau pentru a obține noi calități. [Pl. și: (n.) *aditive*] — Din fr. **additif**.

ADITIVITATE s.f. Proprietate a unei mărimi, a unei constante, a unei funcții etc. de a fi aditivă. — **Aditiv** + suf. -*itate*.

ADÍȚIE s.f. 1. (Chim.) Adăugare. ⇨ *Reacție de adiție* = reacție chimică prin care se introduc atomi sau molecule într-o moleculă cu caracter nesaturat. 2. (Fiziol.); în sintagma) *Adiție latentă* = apariție a unei reacții fiziologice într-un organism în urma mai multor excitații succesive; sumație. 3. (Mat.) Adunare. — Din fr. **addition**, lat. **additio**.

ADÍȚIONĂ, *adiționez*, vb. I. Tranz. A aduna, a adăuga. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **additionner**.

ADÍȚIONAL, -**Ă**, *adiționali*, -*e*, adj. Care se adaugă sau care trebuie adăugat. *Taxe adiționale*. *Act adițional*. ⇨ *Convorbire adițională* (și substantivat, f.) = convorbire telefonică suplimentară în raport cu numărul de convorbiri incluse în prețul fix al abonamentului. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **additionnel**.

ADÍȚIONĂRE, *adiționări*, s.f. Acțiunea de a *adiționa* și rezultatul ei; adunare, adăugare. [Pr.: -ți-o-] — V. **adiționa**.

ADÍȚIONĂT, -**Ă**, *adiționați*, -*te*, adj. Adunat, adăugat. [Pr.: -ți-o-] — V. **adiționa**.

ADJECTÍV, *adjective*, s.n. Parte de vorbire flexibilă care arată o însușire a unui obiect sau a unei ființe și determină numele acestora, acordându-se cu ele în gen, număr și caz. — Din fr. **adjectif**, lat. **adjectivum**.

ADJECTÍVĂ, *adjectivez*, vb. I. Refl. și tranz. (Gram.; rar) A (se) adjectiviza. — Din **adjectiv**.

ADJECTÍVĂL, -**Ă**, *adjectivali*, -*e*, adj. Care este exprimat printr-un adjectiv. *Atribut adjectival*. ⇨ *Articol adjectival* = articol hotărât, cu forme speciale, care însoțește un adjectiv determinant al unui substantiv articular sau al unui nume propriu. ♦ Care are funcția de adjectiv. *Locuțiune adjectivală*. — Din fr. **adjectival**.

ADJECTÍVĂRE, *adjectivări*, s.f. (Rar) Adjectivizare. — V. **adjectiva**.

ADJECTÍVĂT, -**Ă**, *adjectivați*, -*te*, adj. (Rar) Adjectivizat. — V. **adjectiva**.

ADJECTÍVIZĂ, *adjectivizez*, vb. I. Refl. și tranz. (Gram.) A (se) transforma în adjectiv; a (se) adjectiva. — **Adjectiv** + suf. -*iza*.

ADJECTÍVIZĂRE, *adjectivizări*, s.f. Faptul de a (se) *adjectiviza*; adjectivare. — V. **adjectiviza**.

ADJECTÍVIZĂT, -**Ă**, *adjectivizați*, -*te*, adj. Transformat în adjectiv; adjectivat. — V. **adjectiviza**.

ADJONCTÍUNE, *adjonctiuni*, s.f. Unire; adăugare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **adjonction**.

ADJUDECĂ, *adjudec*, vb. I. Tranz. A atribui (prin hotărâre judecătorească) un bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare. — Din lat. **adjudicare**.

ADJUDECĂRE, *adjudecări*, s.f. Acțiunea de a *adjudecă*. — V. **adjudecă**.

ADJUDECĂTĂR, -**Ă**, *adjudecături*, -*e*, s.m. și f. Persoană căreia i se adjudecă un bun la o licitație publică. — Cf. fr. **adjudicataire**.

ADJUDECĂȚIE, *adjudecații*, s.f. Act prin care se adjudecă un obiect, o antrepriză etc. la o licitație publică. — Din fr. **adjudication**, lat. **adjudicatio**.

ADJUDECĂȚOR, -**OĂRE**, *adjudecători*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care face adjudecarea la o licitație publică. — Din fr. **adjudicateur**.

ADJÚNCT, -**Ă**, *adjuncti*, -*te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face parte din conducerea unei instituții, a unei întreprinderi sau a unui serviciu din cuprinsul acestora, având funcția imediat subordonată titularului. — Din germ. **Adjunkt**, lat. **adjunctus**.

ADJURĂȚIE, *adjurații*, s.f. (Livr.) Formulă a exorcismului care începe cu cuvintele „adjuro te”. ♦ Rugăminte insistentă, implorare. — Din lat. **adjuratio**, fr. **adjuration**.

ADJUVĂNT, -**Ă**, *adjuvanți*, s.m. 1. Ofițer atașat unui comandant sau unui șef militar într-o unitate militară, îndeplinind atribuții similare unui secretar; ofițer care face parte dintr-un stat-major; aghiotant. 2. (leșit din uz) Grad pentru personalul aviatic corespunzător plutonierului; persoană având acest grad. ♦ Cel mai mare grad de subofițer; persoană având acest grad. — Din fr. **adjudant**.

ADJUVĂNT, -**Ă**, *adjuvanți*, -*te*, adj., s.m. (Substanță) care activează acțiunea unui medicament. [Pl. și: (n.) *adjuvante*] — Din fr. **adjuvant**, germ. **Adjuvant**.

AD LÍBITUM loc. adj., loc. adv. După voie, după faptă, după plac; oricum. — Loc. lat.

AD LÍTERAM loc. adj., loc. adv. Cuvânt cu cuvânt, literă cu literă; întocmai, literal, textual. — Loc. lat.

ADMINISTRĂ, *administrez*, vb. I. Tranz. 1. A conduce, a cârmui; a gospodări o întreprindere, o instituție etc. 2. A da unui bolnav un medicament. ♦ (Ir.) A trage o bătaie. 3. (Jur.; în sintagma) *A administra o probă* = a folosi un mijloc de probă într-un proces. — Din fr. **administrer**, lat. **administrare**.

ADMINISTRĂRE, *administrări*, s.f. Acțiunea de a *administra*. — V. **administra**.

ADMINISTRĂT, -**Ă**, *administrați*, -*te*, s.m. și f. (Rar) Persoană care se află sub conducerea cuiva. — V. **administra**.

ADMINISTRĂTÍV, -**Ă**, *administrativi*, -*e*, adj. Care aparține administrației, privitor la administrație. ♦ Care emană de la un organ de administrație. ⇨ *Pe cale administrativă* = prin organele administrației de stat. — Din fr. **administratif**, lat. **administrativus**.

ADMINISTRĂTOR, -**OĂRE**, *administratori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care administrează, care conduce o administrație sau un serviciu de administrație. ♦ Persoană care conduce un serviciu în administrația statului. — Din fr. **administrateur**, lat. **administrator**.

ADMINISTRĂȚIE, *administrații*, s.f. 1. Totalitatea organelor administrative ale unui stat; secție a unei instituții însărcinată cu administrarea acelei instituții. ⇨ *Administrație de stat* = totalitatea instituțiilor care asigură funcționarea statului. *Consiliu de administrație* = organ colegial însărcinat cu administrarea unei întreprinderi sau a unei instituții. *Administrație locală* = consiliul municipal, orașenesc sau comunal, împreună cu primarul și (sau) prefectul. *Administrație militară* = parte a armatei care se ocupă cu organizarea, întreținerea, completarea și mobilizarea forțelor armate; conducere politică și administrativă a unui stat, a unei regiuni etc. (ocupate), exercitată de militarii ocupați. — Din (1) fr. **administration**, lat. **administratio**, (2) rus. **администрация**.

ADMIRĂ, *admír*, vb. I. Tranz. A privi ceva sau pe cineva cu un sentiment de încântare, de stimă etc. — Din fr. **admirer**, lat. **admirari**.

ADMIRĂBIL, -**Ă**, *admirabili*, -*e*, adj. Vrednic de a fi admirat; minunat, încântător, excelent. — Din lat. **admirabilis**, fr. **admirable**.

ADMIRĂRE s.f. (Înv.) Admirație. — V. **admira**.

ADMIRĂTÍV, -**Ă**, *admirativi*, -*e*, adj. (Adesea adverbial) Care exprimă, care arată admirație. — Din fr. **admiratif**, lat. **admirativus**.

ADMIRĂȚOR, -**OĂRE**, *admiratori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care admiră pe cineva sau ceva. — Din fr. **admirateur**, lat. **admirator**.

ADMIRAȚIE, *admirații*, s.f. Sentiment de încântare, de stimă, de apreciere etc. față de cineva sau de ceva; admirare. — Din fr. **admiration**, lat. **admiratio**.

ADMISIBIL, **-Ă**, *admisibili*, *-e*, adj. Care poate fi admis; acceptabil. — Din fr. **admissible**.

ADMISIBILITATE s.f. (Rar) Posibilitatea de a fi admis, calitatea a ceea ce este admisibil. — Din fr. **admissibilité**.

ADMISIE, *admisii*, s.f. 1. Intrare dirijată a unui fluid într-o mașină care transformă o formă de energie în altă formă de energie. 2. Fază a ciclului de funcționare a unor mașini, efectuată în timpul intrării agentului motor în mașină. [Var.: **admișiune** s.f.] — Din fr. **admission**, lat. **admissio**, **-onis**.

ADMISIUNE s.f. v. **admisie**.

ADMITANȚĂ, *admitanțe*, s.f. Mărime caracteristică unui circuit de curent electric alternativ, egală cu inversul impedanței. — Din fr. **admittance**.

ADMITE, *admit*, vb. III. Tranz. A primi ca bun, a considera ca adevărat; a fi (provizoriu) de acord cu ceva; a îngădui, a permite. ♦ A da curs favorabil unei cereri. ♦ A primi un solicitator, a accepta un candidat. — Din fr. **admettre**, lat. **admittere**.

ADMITERE, *admiteri*, s.f. Acțiunea de a *admite*. ♦ *Examen de admitere* = examen de acceptare a unui candidat într-o instituție de învățământ. — V. **admitere**.

ADMONEȘTĂ, *admonestez*, vb. I. Tranz. A mostra cu severitate (în calitate oficială); a dojeni aspru (pe un subaltern). — Din fr. **admonester**.

ADMONEȘTĂRE, *admonestări*, s.f. Acțiunea de a *admonesta* și rezultatul ei; (concr.) act, adresă oficială care conține o mostrare adresată cuiva; admonestație, admonițiune (2). — V. **admonesta**.

ADMONEȘTĂȚIE, *admonestații*, s.f. (Înv.) Admonestare. — Din fr. **admonestation**.

ADMONITIV, **-Ă**, *admonitivi*, *-e*, adj. (Livr.) Care admonestează, care cenzurează. — Din fr. **admonitif**.

ADMONIȚIUNE, *admonițiuni*, s.f. 1. Cercetare făcută de judecător. 2. (Rar) Admonestare. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **admonition**, lat. **admonitio**, **-onis**.

ADN s.n. Denumire prescurtată a acidului dezoxiribonucleic. [Pr.: *adené.*] — Din fr. **A.D.N.**

ADNĂT, **-Ă**, *adnați*, *-te*, adj. (Bot.; despre părți ale plantei) Crescut pe ceva, care se adaugă. — Din lat. **adnatus**, fr. **adné**.

ADNOTĂ, *adnotez*, vb. I. Tranz. A face însemnări pe marginea unui text, care să explice, să întregască textul respectiv. — Din lat. **adnotare**, **annotare**.

ADNOTĂRE, *adnotări*, s.f. Acțiunea de a *adnota* și rezultatul ei; (concr.) însemnare, notă care explică, întregeste un text; adnotație. — V. **adnota**.

ADNOTĂT, **-Ă**, *adnotați*, *-te*, adj. (Despre un text) Cu explicații, cu adnotări marginale. — V. **adnota**.

ADNOTĂTOR, **-OĂRE**, *adnotatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care adnotează un text. — **Adnota** + suf. *-tor*. Cf. lat. **adnotator**, **annotator**, fr. **annotateur**.

ADNOTĂȚIE, *adnotații*, s.f. (Rar) Adnotare. — Din lat. **adnotatio**, **annotatio**.

ADOGMATIC, **-Ă**, *adogmatici*, *-e*, adj., s.m. și f. (Adept) al adogmatismului. — Din fr. **adogmatique**.

ADOGMATISM s.n. Sistem de gândire care este împotriva dogmelor. ♦ Sistem religios care nu admite dogmele. — Din fr. **adogmatisme**.

ADOLESCENT, **-Ă**, *adolescenți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care este la vârsta adolescenței. — Din fr. **adolescent**, lat. **adolescens**, **-ntis**.

ADOLESCENTIN, **-Ă**, *adolescentini*, *-e*, adj. De adolescent, specific adolescentului. — **Adolescent** + suf. *-in*.

ADOLESCENTISM s.n. (Rar) Stare, manifestare de adolescent. — **Adolescentin** + suf. *-ism*.

ADOLESCENȚĂ s.f. Perioadă a vieții omului cuprinsă între vârsta pubertății și cea adultă, în care are loc maturizarea treptată a funcțiilor fizice și psihice ale organismului. — Din fr. **adolescence**, lat. **adolescencia**.

ADONIC, *adonice*, adj. (În sintagma) *Vers adonic* = vers format dintr-un dactil și un spondeu sau un troheu, folosit în versificația greacă și latină. — Din fr. **adonique**.

ADONIS, *adoniși*, s.m. 1. Nume care se dă (după un personaj legendar din Antichitate) unui tânăr foarte frumos. 2. Fluture cu aripile de culoare albastră-deschis. — Din fr. **adonis**.

ADOPTĂ, *adopt*, vb. I. Tranz. 1. A înfia un copil. 2. A-și însuși felul de a vedea sau de a se comporta al cuiva, a accepta o părere, o metodă etc. 3. A accepta ceva în urma unui vot. — Din fr. **adopter**, lat. **adoptare**.

ADOPTĂRE, *adoptări*, s.f. Acțiunea de a *adoptă*. ♦ *Adoptarea legilor* = votare a proiectelor de legi de către organele legislative. — V. **adoptă**.

ADOPTĂTOR, **-OĂRE**, *adoptatori*, *-oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care adoptă un copil. — **Adoptă** + suf. *-tor*.

ADOPTIV, **-Ă**, *adoptivi*, *-e*, adj. (Despre copii) Primit în familie cu drepturi și obligații de copil propriu; (despre părinți) care a adoptat un copil. — Din fr. **adoptif**, lat. **adoptivus**.

ADOPȚIE, *adoptii*, s.f. Faptul de a adopta (1); înfiere. [Var.: **adoptiune** s.f.] — Din fr. **adoption**, lat. **adoptio**, **-onis**.

ADOPTIUNE s.f. v. **adopție**.

ADORĂ, *ador*, vb. I. Tranz. 1. A iubi cu pasiune, a avea un cult pentru cineva sau ceva. 2. A slăvi (o divinitate); a venera, a diviniza, a cinsti. — Din fr. **adorer**, lat. **adorare**.

ADORABIL, **-Ă**, *adorabili*, *-e*, adj. Plin de farmec; fermecător, încântător, minunat. — Din fr. **adorable**, lat. **adorabilis**.

ADORĂRE s.f. 1. Faptul de a *adora*; adorație. 2. Slăvire (a unei divinități); venerare, cinstire, divinizare. — V. **adora**.

ADORĂT, **-Ă**, *adorati*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Extrem de iubit. ♦ (Despre o divinitate) Slăvit, cinstit, venerat. — V. **adora**.

ADORĂTOR, **-OĂRE**, *adoratori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care adoră pe cineva sau ceva. — Din fr. **adorateur**, lat. **adorator**.

ADORĂȚIE s.f. Adorare. — Din fr. **adoration**, lat. **adoratio**.

ADORMI, *adorm*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A trece sau a aduce pe cineva la starea de somn. 2. Intrans. Fig. (În limbajul bisericesc) A muri. 3. Tranz. A alina, a potoli. *Cântând și-a mai adormit foamea*. — Lat. **adormire**.

ADORMIRE s.f. Faptul de a *adormi*. ♦ Fig. (În limbajul bisericesc) Moarte. — V. **adormi**.

ADORMIT, **-Ă**, *adormiți*, *-te*, adj. Care adoarme, cuprins de somn. ♦ Somnoros. ♦ Fig. Lipsit de vioiciune, greoi în mișcări, moale. ♦ Fig. (În limbajul bisericesc; adesea substantivat) Mort. — V. **adormi**.

ADORMITÓR, **-OĂRE**, *adormitori*, *-oare*, adj. Care adoarme, care provoacă somn. ♦ Fig. Plictisitor, anost, obositor. — **Adormi** + suf. *-tor*.

ADORMITÉLE s.f. pl. (Bot.) 1. Dediței. 2. Zorele. 3. (Reg.) Volbură. — De la **adormi**.

ADPRÉS, *adpreși*, adj. (Bot.; despre perișori) Alipit de tulpină. — Din lat. **adpressus**.

ADRĂGĂNT s.n. Gumă vegetală secretată de un arbust spinos, folosită în farmacie. — Din fr. **adragant**.

AD REM loc. adv. La obiect. — Loc. lat.

ADRENALINĂ s.f. Hormon produs de glandele suprarenale sau fabricat pe cale sintetică utilizat ca medicament datorită proprietăților vasoconstrictoare și stimulative ale mușchilor cardiaci; epinefrină. — Din fr. **adrénaline**.

ADRENÉRGIC, **-Ă**, *adrenergici*, *-ce*, adj. Care provoacă secreția de adrenalină. ♦ *Nervi adrenergici* = nervi simpatici a căror terminație eliberează adrenalina. — Din fr. **adrénergique**.

ADRENOCRÓM s.n. Produs de oxidare a adrenalinei, de culoare cărămizie, cu acțiune hemostatică și tonifiantă asupra pereților vaselor sanguine. — Din fr. **adrénochrome**.

ADRESĂ, *adresez*, vb. I. Refl. și tranz. 1. A (se) îndrepta (cu) vorba către cineva. 2. A (se) îndrepta către o persoană, o instituție etc. (cu) o invitație, o cerere etc.; a face apel la... ♦ Tranz. A scrie adresa pe o scrisoare, pe un pachet etc. — Din fr. **adresser**.

ADRESĂNT, **-Ă**, *adresați*, *-te*, s.m. și f. (Înv.) Persoană căreia îi este adresată o scrisoare, un colet etc.; destinatar. — Din germ. **Adressant**.

ADRESĂ, *adrese*, s.f. 1. Indicație (pe scrisori, pe colete etc.) cuprinzând numele și domiciliul destinatarului. ♦ Date care indică domiciliul unei persoane. ♦ Expr. (*A spune, a vorbi* etc. ceva) *la adresa cuiva* = (a spune, a vorbi etc. ceva) cu privire la cineva. *A greși adresa* = a) a nimeri în alt loc sau la altă persoană decât cea indicată; b) (fam.) a avea o părere greșită despre cineva sau ceva, a se înșela asupra cuiva. 2. Comunicare oficială făcută în scris de o organizație, o instituție etc. 3. (Inform.) Expresie (numerică) pentru localizarea informației în memorie (3). — Din fr. **adresse**.

ADSORBANT, *adsorbanți*, s.m. Corp pe suprafața căruia se fixează o substanță prin absorbție. — Din fr. **adsorbant**.

ADSORBĂT, *adsorbați*, s.m. Substanță fixată prin absorbție pe suprafața unui corp. — Din fr. **adsorbant**.

ADSORB, *adsórb*, vb. IV. 1. Refl. (Despre substanțe) A se produce o adsorbție. 2. Tranz. A fixa pe suprafață. — Din fr. **adsorber** (după *sorbi*).

ADSORBȚIE s.f. Fixare și acumulare a moleculelor unui gaz sau ale unui lichid pe suprafața unui corp solid. — Din fr. **adsorption**.

ADSTRĂT, *adstraturi*, s.n. (Lingv.) Totalitatea elementelor străine care se adaugă unui idiom după constituirea lui. — Din fr. **adstrat**.

ADUCĂTOR, **-OĂRE**, *aducători*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană, lucru etc.) care aduce. — **Aduce** + suf. *-ător*.

ADUCE, *aduc*, vb. III. 1. Tranz. A lua cu sine un lucru și a veni cu el undeva sau la cineva (pentru a-l preda). ⇨ Expr. *Ce vânt te-aduce?* se spune cuiva care a venit pe neașteptate. 2. Tranz. A apropia ceva de sine sau de o parte a trupului său. ⇨ A da unui lucru o anumită mișcare sau direcție. ⇨ Expr. *A o aduce bine (din condei)* = a vorbi sau a scrie cu dibăcie; a se dovedi abil, diplomat într-o anumită împrejurare. A *aduce vorba de* (sau *despre*) *ceva* = a îndrepta discuția asupra unui obiect, a pomeni despre... 3. Tranz. A produce, a procura, a pricina, a cauza. 4. Tranz. A face să ajungă într-o anumită situație, stare. 5. In tranz. A semăna întrucâtva cu cineva sau cu ceva. 6. Tranz. și refl. (În loc. vb.) *A(-și) aduce aminte* = a(-și) aminti. — Lat. **adducere**.

ADUCERE, *aduceri*, s.f. Acțiunea de a *aduce*. ⇨ *Aducere-aminte* = amintire. — V. **aduce**.

ADUCT s.n. Amestec cristalin în care o substanță este înglobată în rețeaua cristalină a altei substanțe. — Din fr. **aducte**.

ADUCTOR, *aductori*, adj. (În sintagma *Mușchi aductor* = mușchi² care apropie un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt. — Din fr. **aducteur**, lat. **adductor**.

ADUCȚIE, *aducții*, s.f. 1. Construcție hidrotehnică destinată transportării unui fluid de la punctul de captare până la cel de folosire. 2. Mișcare efectuată de un mușchi aductor. [Var.: **aducțiune** s.f.] — Din fr. **adduction**, lat. **adductio**, -onis.

ADUCȚIUNE s.f. v. **aducție**.

ADULĂ, *adulez*, vb. I. Tranz. A linguși, a flata pe cineva (în chip servil). — Din fr. **aduler**, lat. **adulari**.

ADULĂRE, *adulări*, s.f. Faptul de a *adula*; lingușire, flatare (servilă), adulație. — V. **adula**.

ADULĂTOR, -OĂRE, *adulători*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care adulează; lingușitor. — Din fr. **adulateur**, lat. **adulator**.

ADULĂȚIE, *adulații*, s.f. Adulare. — Din fr. **adulation**, lat. **adulatio**.

ADULMECĂ, *adulmec*, vb. I. Tranz. și in tranz. (Despre animale) A simți sau a descoperi, cu ajutorul mirosului, prezența unui animal, a omului, a hranei etc. ⇨ Fig. (Despre oameni) A căuta să afle; a da de urmă, a descoperi. [Var.: (reg.) **adulmecă** vb. I] — Et. nec.

ADULMECĂTOR, -OĂRE, *adulmecători*, -oare, adj. (Rar) Care adulmecă; (despre câini) cu miros fin. — **Adulmeca** + suf. -ător.

ADULT, -Ă, *adulti*, -te, adj., s.m. și f. (Organism) care și-a terminat creșterea și a ajuns în stadiul de a se reproduce; (persoană) aflată în perioada de la 17–18 ani până la 50 de ani. — Din fr. **adulte**, lat. **adultus**.

ADULTER, -Ă, *adulteri*, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre soți) Care a încălcat fidelitatea conjugală. 2. S.n. Infracțiune care constă în încălcarea fidelității conjugale de către unul dintre soți. — Din fr. **adultère**, lat. **adulterium**.

ADULTERĂRE, *adulterări*, s.f. (Livr.) Falsificare, denaturare. — După fr. **adultération**, engl. **adulteration**.

ADULTERIN, -Ă, *adulterini*, -e, adj. (Adesea substantivat) Născut dintr-un adulter. — Din fr. **adultérin**, lat. **adulterinus**.

ADUMBRĂ, *adumbresc*, vb. IV. 1. Tranz. A face, a ține umbră (I 1); a umbri. 2. Refl. A se așeza, a se adăposti la umbră. — Lat. **adumbrare** (după *umbri*).

ADUNĂ, *adună*, vb. I. 1. Tranz. A strânge la un loc ceea ce se află răspândit, împrăștiat, risipit; a ridica de pe jos. 2. Tranz. A aduna din toate părțile; a strânge, a concentra. 3. Tranz. A culege (alegând de ici și de colo). 4. Tranz. A pune deoparte bani sau alte bunuri materiale; a agonisi. 5. Tranz. (Mat.) A totaliza mai multe numere într-unul singur. 6. Tranz. și refl. A (se) strânge la un loc, formând un grup. ⇨ Expr. (Tranz.) *Parcă a tunat și i-a adunat*, se zice despre oameni foarte deosebiți unii de alții strânși la un loc. ⇨ A (se) îngământă, a (se) ghemui. — Lat. **adunare**.

ADUNĂRE, *adunări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *aduna* și rezultatul ei. 2. Una dintre cele patru operații aritmetice, care constă în totalizarea mai multor numere într-unul singur. 3. Întrunire a mai multor persoane în scopul discutării unor probleme de interes general; grup format din aceste persoane. ⇨ *Adunare constituantă* = adunare alcătuită din reprezentanți aleși în vederea votării sau modificării unei constituții. *Adunare legislativă* = organ reprezentativ al statului, competent a se pronunța prin vot asupra proiectelor de legi. *Adunare națională* = a) organ suprem al puterii de stat în unele țări; b) organ de stat cu funcții legislative sau consultative. *Adunare generală* = adunare cu participarea generală a membrilor în anumite organizații, întreprinderi etc. 4. Concentrare a unor ființe într-un singur loc. 5. (Articulat, cu valoare de interjecție) Semnal dat pentru strângerea într-o formație ordonată a unei trupe sau a unui grup organizat. 6. Culegere, colecție (de texte). 7. (Înv. și reg.) Petrecere. — V. **aduna**.

ADUNĂT, -Ă, *adunați*, -te, adj., s.f. 1. Adj. Strâns² (la un loc). ⇨ Spec. (Despre așezări rurale) Cu case așezate una lângă alta, în strânsă apropiere. 2. S.f. art. (Reg.) Una dintre figurile jocului călușarilor. — V. **aduna**.

ADUNĂTOR, -OĂRE, *adunători*, -oare, adj., s.m. și f., s.n. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care adună; p. ext. străngător, econom. 2. S.n. Mașină pentru recoltarea cerealelor și a fânului. — **Aduna** + suf. -ător.

ADUNĂTURA, *adunături*, s.f. 1. Grup format prin adunarea la un loc a unor obiecte disparate; grămadă nesistemată. 2. (Peior.) Grămadă de oameni adunați din întâmplare, gloată, strânsură. — **Aduna** + suf. -ătură.

ADURMECĂ vb. I v. **adulmeca**.

ADUS, -Ă, *aduși*, -se, adj. Aplecat, încovoiat. — V. **aduce**.

AD VALÖREM loc. adv. (De obicei despre calcularea taxelor vamale) După valoare. — Loc. lat.

ADVECȚIE, *advecții*, s.f. Mișcare a aerului dintr-o zonă în direcție orizontală sau aproape orizontală. — Din fr. **advection**.

ADVENT, *adventuri*, s.n. Perioadă de patru săptămâni înainte de Crăciun la catolici. — Din fr. **avent**, lat. **adventus**.

ADVENTICE s.f. Foiță externă care învelește arterele. — Din fr. **adventice**.

ADVENTISM s.n. Numele unei doctrine religioase practicate de o sectă creștină care predică „a doua venire” apropiată a lui Hristos. — Din engl. **adventism**, germ. **Adventismus**.

ADVENTIST, -Ă, *adventiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține adventismului, privitor la adventism. 2. S.m. și f. Adept al adventismului. — Din engl. **adventist**, fr. **adventiste**.

ADVENTIV, -Ă, *adventivi*, -e, adj. 1. (Bot.; despre plante) Originar din alte țări sau continente și care s-a răspândit fără a fi cultivat. 2. (Despre țesuturi, organe) Care se dezvoltă în alte locuri decât cele obișnuite, normale etc. ⇨ *Rădăcină adventivă* = rădăcină care se dezvoltă pe diferite părți ale plantei. *Mugure adventiv* = mugure care se dezvoltă din țesuturi. 3. (Geol.; despre cratere) Care are altă deschizătură decât craterul principal. — Din fr. **adventif**.

ADVERB, *adverbe*, s.n. Parte de vorbire, în general reflexibilă, care determină sensul unui verb, al unui adjectiv sau al altui adverb, arătând locul, timpul, modul, cauza sau scopul. — Din fr. **adverbe**, lat. **adverbium**.

ADVERBIĂL, -Ă, *adverbiali*, -e, adj. (Despre cuvinte sau construcții gramaticale) Care are valoare de adverb. [Pr.: -bi-aj] — Din fr. **adverbial**, lat. **adverbialis**.

ADVERBIALIZĂ, *adverbializez*, vb. I. Refl. și tranz. (Gram.) A (se) transforma în adverb. [Pr.: -bi-a-] — Din fr. **adverbialiser**.

ADVERBIALIZĂRE, *adverbializări*, s.f. Faptul de a (se) *adverbializa*. [Pr.: -bi-a-] — V. **adverbializa**.

ADVERBIALIZĂT, -Ă, *adverbializați*, -te, adj. Transformat în adverb. [Pr.: -bi-a-] — V. **adverbializa**.

ADVERS, -Ă, *adverși*, -se, adj. Așezat în față, opus; fig. potrivnic, ostil, dușmănos. ⇨ *Parte adversă* = adversar într-un proces, într-o afacere etc. ⇨ Fig. Potrivnic. — Din fr. **adverse**, lat. **adversus**.

ADVERSĂR, -Ă, *adversari*, -e, s.m. și f. Persoană care face concurență, care luptă împotriva alteia sau împotriva unei concepții, a unei idei; rival, potrivnic. ⇨ (Sport) Partener de întrecere. — Din fr. **adversaire**, lat. **adversarius**.

ADVERSATIV, -Ă, *adversativi*, -e, adj. Care exprimă o opoziție. ⇨ *Propoziție adversativă* = propoziție care exprimă o opoziție față de coordonata ei. *Conjunție adversativă* = conjuncție care introduce o propoziție adversativă. — Din fr. **adversatif**, lat. **adversativus**.

ADVERSITĂTE, *adversități*, s.f. Împrejurare potrivnică cu care cineva are de luptat; dificultate. — Din fr. **adversité**, lat. **adversitas**, -atis.

ADVERTISING s.n. Totalitatea procedurilor prin care un mesaj (un produs, un serviciu, o idee etc.) este promovat către public; publicitate. [Pr.: *advertáizing*] — Din engl. **advertising**.

ADVOCĂT, -Ă s.m. și f. v. **avocat**.

ADVOCĂTURA s.f. v. **avocatură**.

ADVÓN, *advoane*, s.n. Tinda dinăuntru a unei biserici creștine. [Pl. *advonuri*] — Cf. *amvon*.

AÉD, *aezi*, s.m. Poet epic recitator și cântăreț în Grecia antică. — Din fr. **aède**.

AÉR¹ s.n. 1. Amestec de gaze care alcătuiesc straturile inferioare ale atmosferei și care este absolut necesar vietăților aërobe. ⇨ *Aer lichid* = lichid obținut prin răcirea aerului până sub temperatura de -183°C la presiune normală și folosit pentru separarea elementelor sale componente. *Aer comprimat* = aer la presiuni mai mari decât presiunea atmosferică, obținut cu compresoarele. *Aer condiționat* = sistem de ventilație a aerului din încăperi în scopul păstrării proprietăților fizice normale ale acestuia. ⇨ Loc. adv. *La (sau în) aer (liber)* = într-un loc neacoperit, afară. ⇨ Expr. *A lua aer* = a ieși din casă pentru a respira aer curat. 2. Văzduh, atmosferă. ⇨ Expr. *A fi (sau a se simți) ceva în aer* = a exista semne că se pregătește ceva (în ascuns). *A fi (sau a rămâne) în aer* = a se afla într-o situație critică,

a nu avea nicio perspectivă. **3.** Înfățișare, aspect, expresie. ◊ Expr. *A avea aerul că...* (sau *să...*) = a da impresia că... *A-și da* (sau *a-și lua*) *aere* = a lua o atitudine de superioritate; a se îngâmfă, a se făli. [Pl.: (în expr.) *aere*] — Lat. *aer, aëris* (și cu înțelesurile fr. *air*).

ĂERĂ, aere, s.n. (Bis.) **1.** Bucată de stofă sau de pânză, de obicei pictată sau țesută cu imaginea lui Hristos mort, cu care se acoperă vasele liturgice. **2.** Epitaf (**2**). — Din ngr. *aēr*.

ĂERĂ, aerez, vb. I. Tranz. **1.** A introduce aer¹ (**1**) în masa unui lichid, a unui material granulos sau care este în formă de pastă fluidă. **2.** A răci cerealele dintr-un siloz prin introducerea de aer¹ (**1**) sub presiune sau prin vânturare cu lopeți. — Din fr. *aérer*.

ĂERĂJ s.n. Primenire și distribuire a aerului¹ (**1**) într-o mină, într-o sală de spectacole etc. — Din fr. *aérage*.

ĂERĂRE, aerări, s.f. Acțiunea de a *aera*. — V. *aera*.

ĂERĂT, -Ă, aerăți, -te, adj. **1.** (Despre lichide, materiale granuloase etc.) Tratat prin introducerea de aer¹ (**1**). **2.** (Despre cereale) Răcit prin introducerea de aer¹ (**1**) sub presiune sau prin vânturare cu lopeți. **3.** (Livr.) (Despre texte) Care are o structură simplă; clar, limpede. **4.** (Despre pagini scrise) Cu literele și rândurile spațiate; cu mult spațiu alb. — V. *aera*.

ĂERĂTOR, aeraatoare, s.n. Afânător. [Pr.: *a-e*] — Din fr. *aérateur*.

ĂERĂȚIE, aerății, s.f. Ventilație și răcire a cerealelor aflate într-un siloz cu ajutorul aerului¹ (**1**). — Din fr. *aération*.

ĂERĂN, -Ă, aerieni, -e, adj. **1.** Care se află în aer¹ (**2**), care se întâmplă, se produce în aer¹. **2.** Care se referă la viație. ◊ *Linie aeriană* = traseu aeronautic și mijloacele materiale aferente. *Alarmă aeriană* = semnal prin care, în timp de război, se anunță apropierea avioanelor inamice. **3.** Fig. Transparent, diafan, gingaș, vaporos; aeris. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. *aérien*.

ĂERIFÉR, -Ă, aeriferi, -e, adj. Care poartă, care conduce aerul¹. — Din fr. *aérifère*.

ĂERIFORM, -Ă, aeriformi, -e, adj. Care are aspectul sau proprietățile fizice ale aerului¹. — Din fr. *aériforme*.

ĂERISEĂLĂ, aeriseli, s.f. (Rar) Aerisire. — *Aerisi* + suf. *-eală*.

ĂERISĂL, aerisesc, vb. IV. Tranz. A lăsa să pătrundă aer¹ (**1**) proaspăt într-o încăpere; a expune un obiect (de îmbrăcăminte) la aer¹. ◊ Refl. A ieși afară pentru a respira aer¹ proaspăt; a se răcori. — Din ngr. *aeriso* (aor. lui *aerízo*).

ĂERISIRE, aerisiri, s.f. Acțiunea de a *aerisi* și rezultatul ei; aeriseală. — V. *aerisi*.

ĂERLIFT s.n. Metodă mecanizată de extracție a lichidelor din subsol, bazată pe aducerea lor la suprafață cu ajutorul aerului comprimat. — *Aer*¹ + *lift*.

ĂERO- Element de compunere însemnând „aer¹”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr. *aéro-*.

ĂEROAMBULANȚĂ, aeroambulanțe, s.f. Avion utilat pentru transportul (și primul ajutor) al bolnavilor, al accidentaților, al răniților etc. — *Aero-* + *ambulanță*.

ĂERÓB, -Ă, aerobi, -e, adj. (Despre microorganisme) Care nu poate trăi fără oxigen; aerobiotic. — După fr. *aérobie*.

ĂERÓBIC, -Ă, aerobici, -ce, adj., s.n. (Gimnastică, antrenament etc.) care se execută prin mișcări rapide, pe fond muzical. — Din fr. *aérobique*.

ĂERÓBIÓTIC, -Ă, aerobiotici, -ce, adj. Aerob. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *aérobiotique*.

ĂERÓBIÓZĂ s.f. Formă de viață a unor organisme care consumă oxigenul molecular liber din aer¹. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *aérobiose*.

ĂERÓBÚZ, aerobuze, s.n. Avion de pasageri de foarte mare capacitate, pentru curse dese pe distanțe medii. — Din fr. *aérobuz*.

ĂEROCARTOFILIE s.f. Ramură a cartofiliei care se ocupă de ștampilele poștei aeriene. — *Aero-* + *cartofilie*.

ĂEROCARTOGRÁF, aerocartografe, s.n. Aparat automat pentru întocmirea hărților și a planurilor topografice după fotograme aeriene. — Din fr. *aérocartographe*.

ĂEROCARTOGRÁFIE s.f. Tehnică de întocmire a hărților și a planurilor topografice cu ajutorul aerocartografului. — Din fr. *aérocartographie*.

ĂEROCŁÚB, aerocluburi, s.n. Organizație sportivă în care sunt încadrați membri care practică sau simpatizează sporturile aeronautice. — Din fr. *aéro-club*.

ĂEROCŁÍE s.f. Acumulare de gaze în intestinul gros, care dă senzația de balonare a abdomenului. — Din fr. *aérocólie*.

ĂEROCÓSMIC, -Ă, aerocosmici, -ce, adj. Aerospațial. — *Aero-* + *cosmic*.

ĂERODINÁM, aerodinamuri, s.n. Tren automotor cu formă aerodinamică. — Din *aerodinamic* (derivat regresiv).

ĂERODINÁMIC, -Ă, aerodinamici, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul mișcării aerului¹ și, în general, al gazelor, precum și cu studiul mișcării corpurilor într-un mediu gazos.

2. Adj. Referitor la aerodinamică (**1**). ◊ (Despre vehicule) Care este astfel construit încât să întâmpine, în deplasare, o rezistență minimă din partea aerului¹. — Din fr. *aérodynamique*.

ĂERODINAMICITÁTE s.f. Caracter aerodinamic. — *Aerodinamic* + suf. *-itate*.

ĂERODÍNĂ, aerodine, s.f. Vehicul aerian mai greu decât aerul¹. — Din fr. *aérodynes*.

ĂERODRÓM, aerodromuri, s.n. Teren special amenajat pentru decolarea, aterizarea și staționarea avioanelor, cuprinzând și instalațiile, asistența tehnică etc. necesare activității de zbor. — Din fr. *aérodrome*.

ĂERODÚCT, aeroducte, s.n. Conductă specială pentru introducerea aerului în încăperi, în instalații, subsoluri etc. — Din engl. *air duct*.

ĂERÓELASTICITÁTE s.f. Ramură a fizicii care studiază comportarea sistemelor elastice solide sub acțiunea forțelor aerodinamice. — Din fr. *aéroélasticité*.

ĂERÓFAGÍE s.f. Act reflex caracterizat prin înghițirea, odată cu saliva sau cu alimentele ingerate, a unei cantități mari de aer¹ (ducând la tulburări organice). — Din fr. *aérophagie*.

ĂERÓFÁR, aerofaruri, s.n. Dispozitiv optic de semnalizare la mare distanță, care servește ca punct de reper pentru avioane în zbor. — Din fr. *aérophare*.

ĂERÓFILATÉLIC, -Ă, aerofilatelici, -ce, adj. Referitor la aerofilateli, de aerofilateli. — Din fr. *aérophilatélique*.

ĂERÓFILATELÍE s.f. Ramură a filateliei care se ocupă de mărcile pentru poșta aeriană. — Din fr. *aérophilatélie*.

ĂERÓFOBÍE s.f. Fobie față de curenții de aer¹. — Din fr. *aérophobie*.

ĂERÓFÓR, aerofoare, s.n. Aparat care furnizează aerul¹ necesar scafandrilor în timpul șederii lor sub apă. — Din fr. *aérophore*.

ĂERÓFOTÓGRÁFIC, -Ă, aerofotografici, -ce, adj. Referitor la aerofotografie, de aerofotografie. — Din fr. *aérophotographique*.

ĂERÓFOTÓGRAFÍE, aerofotografii, s.f. Tehnică a fotografierii unei zone, a unui obiectiv etc. de la bordul unui avion; fotografie obținută cu ajutorul acestei tehnici. — Din fr. *aérophotographie*.

ĂERÓFOTÓGRÁMĂ, aerofotograme, s.f. Fotogramă aeriană. — Din fr. *aérophotogramme*.

ĂERÓFOTÓGRAMMETRÍE s.f. Metodă a fotogrammetriei care măsoară, determină metric și reprezintă, grafic și fotografic, porțiuni din suprafața terestră. — Din fr. *aérophotogrammétrie*.

ĂERÓGÁRĂ, aerogări, s.f. Ansamblu de clădiri într-un aeroport care adăpostește serviciile de exploatare pentru traficul aerian. — Din fr. *aérogare*.

ĂERÓGÉN, -Ă, aerogeni, -e, adj. (Biol.) Care este produs prin intermediul aerului¹ (**1**). — Din fr. *aérogène*.

ĂERÓGENERÁTOR, aerogeneratoare, s.n. Instalație folosită la transformarea forței eoliene în energie electrică. — Din engl. *aerogenerator*.

ĂERÓGEOLOGÍE s.f. Ansamblu de informații geologice culese din avion. [Pr.: *-ge-o-*] — Din germ. *Aerogeologie*.

ĂERÓGLISÓR, aeroglisoare, s.n. Vehicul care se deplasează prin alunecare pe o pernă de aer¹. — Din fr. *aéroglisneur*.

ĂERÓGRÁF, aerografe, s.n. Pulverizator cu care se acoperă cu straturi de vopsea uniforme suprafețe mari ale unor desene, zugrăveli etc. — Din fr. *aérographe*.

ĂERÓGRAFÍE s.f. Disciplină care se ocupă cu studierea aerului¹ și a proprietăților lui. — Din fr. *aérophographie*.

ĂERÓGRÁMĂ, aerograme, s.f. **1.** Comunicare transmisă prin telegrafie fără fir. **2.** Scrisoare pentru poșta aeriană; imprimat special pentru o astfel de scrisoare. — Din fr. *aérogramme*.

ĂERÓIÓN, aerioani, s.m. (Fiz.) Ion atmosferic (eliberat prin descărcări electrice, evaporarea apei etc.). — Din fr. *aéroion*.

ĂERÓIÓNIZÁTOR, aerionizatoare, s.n. Aparat pentru concentrarea aerioanilor negativi într-o încăpere în scopul obținerii unui aer asemănător celui natural. [Pr.: *-i-o-*] — Din fr. *aéroionisateur*.

ĂERÓIÓNOTERÁPÍE, aerionoterapii, s.f. (Med.) Tratatment cu aerioani. [Pr.: *-i-o-*] — *Aerion* + *terapie*.

ĂERÓLÍT, aerolite, s.n. Corp (meteorit, pulbere) care cade pe Pământ din spațiul interplanetar. — Din fr. *aérolithe*.

ĂERÓLÓG, -Ă, aerologi, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în aerologie. — Din fr. *aérologue*.

ĂERÓLÓGIC, -Ă, aerologici, -ce, adj. Referitor la aerologie, de aerologie. — Din fr. *aérologique*.

ĂERÓLOGÍE s.f. Ramură a meteorologiei care se ocupă cu studiul proprietăților atmosferei. — Din fr. *aérologie*.

AEROMECANICĂ s.f. Ramură a mecanicii care studiază mișcarea și echilibrul gazelor; mecanica gazelor. — Din fr. **aéromécanique**.

AEROMETRIE s.f. Ramură a fizicii care studiază proprietățile fizice ale aerului¹ și ale gazelor și măsoară efectele lor mecanice. — Din fr. **aérométrie**.

AEROMETRU, *aerometre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea sau la determinarea densității aerului¹. — Din fr. **aérometre**.

AEROMOBIL, *-Ă, aeromobili, -e*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre corpuri) Care se mișcă în aer¹. 2. S.n. Corp solid care se poate menține și mișca în aer¹. — Din fr. **aéromobile**.

AEROMODEL, *aeromodele*, s.n. Machetă de avion sau de planor. — Din fr. **aéromodèle**.

AEROMODELISM s.n. Sport aviatic care constă în proiectarea, construirea și lansarea de aeromodele. — Din fr. **aéromodélisme**.

AEROMODELIST, *-Ă, aeromodeliști, -ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu aeromodelismul. — **Aeromodel** + suf. *-ist*.

AEROMOTÔR, *aeromotoare*, s.n. Motor eolian. — Din fr. **aéromoteur**.

AERONAÛT, *-Ă, aeronauți, -te*, s.m. și f. Persoană care conduce un vehicul aerian. — Din fr. **aéronaute**.

AERONAÛTIC, *-Ă, aeronautici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu construirea aeronavelor și cu problemele navigației aeriene. 2. Adj. Care aparține aeronauticii (1), privitor la aeronautică. [Pr.: *-na-u-*] — Din fr. **aéronautique**.

AERONAVĂL, *-Ă, aeronavali, -e*, adj. Care aparține aviației și marinei, privitor la aviație și la marină. — Din fr. **aéronaval**.

AERONAVĂ, *aeronave*, s.f. Vehicul aerian care se menține și se deplasează în aer¹; aerevehicul. — Din **aero-** + **navă** (după fr. *avion*).

AEROPLAN, *aeroplane*, s.n. Avion. — Din fr. **aéroplane**.

AEROPLANCTON s.n. Plancton care trăiește în atmosferă. — Din germ. **Aeroplankton**.

AEROPORT, *aeroporturi*, s.n. Ansamblu constituit din terenul, clădirile și instalațiile necesare decolării, aterizării, manevrării, adăpostirii și întreținerii avioanelor. — Din fr. **aéroport**.

AEROPORTUAR, *-Ă, aeroportuari, -e*, adj. Referitor la aeroport. [Pr.: *-tu-ar*] — Din fr. **aéroportuaire**.

AERPOȘTĂL, *-Ă, aeropostali, -e*, adj. Care aparține poștei aeriene, privitor la această poștă. *Serviciu aeropostal*. — Din fr. **aéropostal** (după *poștă*).

AEROPURTĂT, *-Ă, aeropurtați, -te*, adj. Care se transportă cu aeronavele. — **Aero-** + **purtat** (după fr. *aéroporté*).

AEROREACTÔR, *aeroreactoare*, s.n. Reactor la care jetul de gaze propulsate este aerul atmosferic precomprimat. [Pr.: *-re-ac-*] — Din fr. **aéroréacteur**.

AERÓS, *-OĂSĂ, aeriși, -oase*, adj. (Inv.) Aerian (3). — **Aer**¹ + suf. *-os*.

AEROSCOP, *aeroscoape*, s.n. Aparat cu care se colectează praful din aer¹ pentru a putea fi examinat la microscop. — Din fr. **aéroscope**.

AEROSÓL, *aerosoli*, s.m. (Mai ales la pl.) Sistem prin care se realizează împrăștierea mecanică în aer¹ sau într-un gaz a unor particule solide sau lichide și care este folosit în medicină în tratamentul unor boli, în agricultură la combaterea dăunătorilor etc. — Din fr. **aérosol**.

AEROSOLOTERAPIE s.f. Procedeu terapeutic prin care medicamentele sunt introduse, sub formă de aerosoli, pe căile respiratorii cu ajutorul unor pulverizatoare speciale. — **Aerosol** + **terapie**.

AEROSPAȚIAL, *-Ă, aerospațiali, -e*, adj. Referitor la navigația în spațiul aerian terestru și cosmic; aerocosmic. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. **aérospatial**.

AEROSTĂT, *aerostate*, s.n. Aeronavă umplută cu un gaz mai ușor decât aerul¹. — Din fr. **aérostât**.

AEROSTĂTIC, *-Ă, aerostatici, -ce*, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul echilibrului aerului¹ și, în general, al gazelor, precum și cu construirea și dirijarea aerostatelor. 2. Adj. Care aparține aerostaticii (1) sau aerostatelor, privitor la aerostatică sau la aerostate. — Din fr. **aérostatique**.

AEROSTĂȚIE, (2) *aerostății*, s.f. 1. Ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul construcției și al zborului aerostatelor. 2. Stație de vehicule aeriene. — Din fr. **aérostation**.

AEROTAXĂȚIE s.f. Metodă pentru determinarea speciilor de arbori, a înălțimii, a diametrului coroanei etc. prin observare directă sau prin intermediul fotografiilor aeriene. — **Aero-** + **taxație**.

AEROTEHNICĂ s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul și cu construcția aeronavelor. — Din fr. **aérotechnique**.

AEROTERAPIE s.f. Metodă de tratament a unor boli cu ajutorul aerului¹ (de munte). — Din fr. **aérotérapie**.

AEROTÉRMĂ, *aeroterme*, s.f. Aparat electric de încălzire cu aer cald. — Din fr. **aérotherme**.

AEROTOPOGRĂF, *aerotopografe*, s.n. Aparat fotogrametric folosit pentru executarea hărților și a planurilor topografice. — Din fr. **aérotopographe**.

AEROTOPOGRAFIE s.f. Tehnică a măsurătorilor terestre cu ajutorul fotografiilor aeriene. — Din engl. **aerotopography**.

AEROTRANSPÔRT, *aerotransporturi*, s.n. Transport executat cu ajutorul avioanelor; transport aerian. — Din fr. **aérottransport**.

AEROVEHÍCUL, *aerovehicule*, s.n. Aeronavă. — **Aero-** + **vehicul**.

AEROZINĂ s.f. Carburant lichid pentru motoarele rachetelor. — Din fr. **aérozine**.

AFABIL, *-Ă, afabili, -e*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Binevoitor, cordial. — Din lat. **affabilis**, fr. **affable**.

AFABILITĂTE s.f. Însușirea de a fi afabil; cordialitate. — Din fr. **affabilité**, lat. **affabilitas, -atis**.

AFABULĂȚIE s.f. 1. Ansamblul întâmplărilor care constituie intriga unei opere literare epice sau dramatice; fabulație. 2. Morala unei fabule. — Din fr. **affabulation**, lat. **affabulatio**.

AFĂCERE, *afaceri*, s.f. 1. Activitate legală din domeniul agricol, industrial, comerț, financiar etc. desfășurată în scopul obținerii de profit. 2. (Fam.) Întreprindere cu rezultat favorabil. 3. Acțiune (importantă), îndeletnicire, ocupație. ♦ *Afaceri interne* (sau *externe*) = treburi obștești privind problemele interne (sau externe) ale unei țări. — **A³** + **facere** (după fr. *affaire*).

AFĂCERISM s.n. Utilizare în tranzacții comerciale, financiare, industriale de interes personal a poziției sociale, profesionale sau politice a cuiva. — **Afacere** + suf. *-ism*.

AFĂCERIST, *-Ă, afaceriști, -ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu afacerile. — **Afacere** + suf. *-ist*.

AFĂGIE s.f. Incapacitate de a înghiți. — Din fr. **aphagie**.

AFĂRĂ adv. Dincolo de limitele unui spațiu închis sau apropiat; în exterior. ♦ Loc. conj. *Afară numai dacă nu...* = numai cu condiția ca..., *afară de cazul când...* ♦ Loc. prep. (*În*) *afară de...* = fără a mai socoti și... *Afară de...* = cu excepția a...; fără a mai socoti și... ♦ Expr. *A da afară* = a scoate (cu forța) de undeva; a elimina, a exclude; a concedia dintr-un post. *Afară din cale* sau *din cale-afară* = peste măsură, neobișnuit de... ♦ (Cu valoare de interjecție) leși! placă! du-te! — Lat. **ad foras**.

AFĂZIC, *-Ă, afazici, -ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. De afazie, privitor la afazie. 2. S.m. și f. Persoană care suferă de afazie. — Din fr. **aphasique**.

AFĂZIE, *afazii*, s.f. Pierdere totală sau parțială a facultății de a vorbi și de a înțelege limbajul articulat. — Din fr. **aphasie**.

AFĂNĂ, *afănez*, vb. I. Tranz. A face ca un material granular să fie mai rar, mai puțin compact, a-i mări volumul prin săpare, fărâmițare etc. — Din lat. **affanare**.

AFĂNĂRE, *afănări*, s.f. Acțiunea de a *afăna*. ♦ *Afănarea soluții* = lucrare agricolă executată asupra pământului, la suprafață, pentru a favoriza aerisirea, pătrunderea apei, distrugerea buruienilor. — V. **afăna**.

AFĂNĂT, *-Ă, afănați, -te*, adj. (Despre pământ, zăpadă etc.) Care este mai puțin compact; înfocat (2). — V. **afăna**.

AFĂNĂTÔR, *afănătoare*, s.n. Mașină de lucru folosită în turnătorie pentru afănarea amestecului de formare; aerator. — **Afăna** + suf. *-ător*.

AFEBRİL, *-Ă, afebrili, -e*, adj. (Med.) Care nu are sau nu face febră. — Din fr. **afébrile**.

AFÉCT, *afecte*, s.n. 1. Reacție emoțională, cu o desfășurare puternică și relativ de scurtă durată. 2. Denumirea generică pentru stările sau reacțiile afective. — Din germ. **Affekt**, lat. **affectus**.

AFECTĂ¹, *afectez*, vb. I. Tranz. A destina (o sumă de bani, o cantitate de materiale etc.) unui anumit scop. — Din fr. **affected**.

AFECTĂ², *afectez*, vb. I. Tranz. 1. A măhni, a întrista. 2. A simula o anumită stare sufletească. ♦ Intrans. și refl. A se comporta altfel decât este în realitate, a-și da aere; a se scilfosi. 3. A prejudicia, a leza. — Din fr. **affected**.

AFECTĂRE¹, *afectări*, s.f. Acțiunea de a *afecta*¹. — V. **afecta**¹.

AFECTĂRE², *afectări*, s.f. Faptul de a (se) *afecta*². — V. **afecta**².

AFECTĂT, *-Ă, afectați, -te*, adj. 1. Măhnit, întristat. 2. (Despre oameni și unele manifestări ale lor; adesea adverbial) Care se arată altfel decât este în realitate, pentru a face o impresie favorabilă; prefăcut, nenatural, prețios, nefiresc. — V. **afecta**².

AFECTIV, *-Ă, afectivi, -e*, adj. Care aparține afectivității, privitor la sentimente; emotiv. ♦ Care denotă afecțiune; sentimental, sensibil. — Din fr. **actif**, lat. **activus**.

AFECTIVITĂTE s.f. 1. Totalitatea proceselor afective. 2. Comportare emotivă; sensibilitate. — Din fr. **activité**.

AFECTUÓS, -OÁSĂ, *afectuoși, -oase*, adj. Care manifestă simpatie, prietenie pentru cei din jur; prietenos. ♦ Tandru, dragăstos. [Pr.: -tu-os] — Din fr. *afectueux*, lat. *affectuosus*.

AFECȚIÚNE, (2) *afecțiuni*, s.f. 1. Simpatie, prietenie, dragoste față de cineva. 2. Boală, stare patologică a unui organ. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. *affection*, lat. *afectio, -onis*.

AFÉLIU s.n. Punctul cel mai depărtat de Soare de pe orbita unei planete, a unei comete etc. — Din fr. *aphélie*.

AFEMEIÁT, *afemeiați*, adj., s.m. (Bărbat) care umblă după femei, căruia îi place să facă curte femeilor; muieratic. [Pr.: -me-ia] — *Femeie* + suf. -at (după fr. *efféminé*).

AFERÁT, -Ă, *aferați, -te*, adj. Care este sau care pare că are multe treburi, că este foarte ocupat. — Din fr. *affairé*.

AFERÉNT, -Ă, *aferenți, -te*, adj. 1. Care este în legătură cu ceva, care depinde de ceva sau decurge din ceva. 2. (Jur.) Care se cuvine sau revine cuiva. 3. (Anat.; în sintagmele) *Vase aferente* = vase care se varsă în altele sau pătrund într-un organ. *Nervi aferenți* = nervi care transmit excitațiile periferice centrilor nervoși. — Din fr. *afférent*.

AFERENTÁȚIE s.f. Transmitere a excitației de la neuronii receptori periferici la neuronii centrali. — Din fr. *afférentation*.

AFERÉZĂ, *afereze*, s.f. Cădere a unui sunet sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvânt. — Din fr. *aphérese*, lat. *aphaeresis*.

AFERÍM interj. (Inv.) Foarte bine, bravo! — Din tc. *aférim*.

AFÉT, *afeturi*, s.n. Suport pe care se fixează țeava unui tun. — După fr. *affût*, germ. *Laffette*.

AFGÁN, -Ă, *afgani, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Afganistanului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Afganistanului sau afganilor (1), privitor la Afganistan sau la afgani. ♦ *Limba afgană* (și substantivat, f.) = limbă din grupul limbilor iraniene vorbită de afgani (1). 3. S.m. Unitate monetară din Afganistan. [Scris și: *afghan*] — Din fr. *afghan*.

AFÍD s.n. v. *afidă*.

AFIDĂ, *afide*, s.f. (La pl.) Subordin de insecte homoptere cuprinzând păduchii de plante mici, cu forme aripate și nearipate (*Aphidinea*); (și la sg.) insectă care face parte din acest subordin. [Var.: *afid* s.n.] — Din fr. *afide*.

AFIEROSÍ, *afierosesc*, vb. IV. (Inv.) 1. Tranz. A risipi o avere, un bun etc. 2. Refl. A se dedica, a se consacra. [Pr.: -fi-e-] — Din ngr. *afíeroso* (aor. lui *afíeróns*).

AFÍF adj. invar. (Reg.) Care nu are nici un ban; lefter. — Din tc. *haff* „ușor, sprinten”.

AFILÍÁ, *afiliez*, vb. I. Refl. (Despre organizații, instituții etc.) A se alătura altei organizații, instituții etc., stabilind raporturi de subordonare sau de colaborare. [Pr.: -li-a] — Din fr. *affilier*.

AFILIÁT, -Ă, *afiliați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Alăturat, subordonat unei organizații, unei instituții, unei societăți. [Pr.: -li-af] — V. *afilia*.

AFILIÁȚIE, *afiliații*, s.f. Afiliere. [Pr.: -li-a] — Din fr. *affiliation*.

AFILIÉRE, *afilieri*, s.f. Acțiunea de a se *afilia*; afiliație. [Pr.: -li-e-] — V. *afilia*.

AFIN¹, *afini*, s.m. Arbust scund, foarte ramificat, cu frunze oval-alungite, cu flori de culoare roz-deschis și cu fructe comestibile, răspândit în regiunile de munte (*Vaccinium myrtillus*). — Et. nec.

AFIN², -Ă, *afini, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană aflată în raport juridic de afinitate (4). 2. Adj. Asemănător, înrudit în spirit. — Din lat. *affinis*.

AFINÁ, *afinez*, vb. I. Tranz. 1. A separa de impurități o masă metalică. 2. A subția firele de lână, de bumbac etc. — Din fr. *affiner*, it. *affinare*.

AFINÁJ, *afinaje*, s.n. Afinare. — Din fr. *affinage*.

AFINÁNT, *afinanți*, s.m. Substanță care se adaugă materiilor prime din care se fabrică sticla, pentru a se realiza afinarea (3). — *Afina* + suf. -ant.

AFINÁRE, *afinări*, s.f. Acțiunea de a *afina*; afinaj. 1. Proces de îndepărtare a impurităților dintr-un metal sau dintr-un aliaj. ♦ Perioadă din procesul de elaborare a oțelului, în care se produce oxidarea elementelor însoțitoare și se îndepărtează oxizii rezultați. 2. Operație de purificare a zahărului brut, premergătoare decolorării și rafinării. 3. Eliminarea completă a gazelor produse în topitura de sticlă pentru a se realiza omogenizarea acesteia. — V. *afina*.

AFINÁTĂ, *afinate*, s.f. Băutură alcoolică preparată din afine. — *Afină* + suf. -ată (după *vișinată*).

AFINÁ, *afine*, s.f. Fruct comestibil al afinului¹, o bacă în formă de bobită neagră-albăstruie, brumată, cu gust acrișor. — Din *afin¹*.

AFINÉT, *afinături*, s.n. (Rar) Afiniș. — *Afin¹* + suf. -et.

AFINÍȘ, *afinișuri*, s.n. Loc pe care cresc afini¹; afinet. — *Afin¹* + suf. -iș.

AFINITÁTE, *afinități*, s.f. 1. Potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită asemănării spirituale. 2. (Chim.) Proprietate a două substanțe de a se combina. 3. Proprietate a unui material textil de a se vopsi cu un

anumit colorant. 4. (Jur.) Legătură de rudenie creată prin căsătorie între unul dintre soți și rudele celuilalt soț. — Din fr. *affinité*, lat. *affinitas, -atis*.

AFINÓR, *afinori*, s.m. Muncitor care lucrează la afinare. — Din fr. *affineur*.

AFIÓN s.n. 1. Suc cu proprietăți narcotice, extras de obicei din macul de grădini. 2. Plantă din care se extrage acest suc. [Pr.: -fi-on] — Din ngr. *afióni*, tc. *afyon*.

AFIPT, *afipte*, s.n. (Inv.) Afîș. — Din *afige* (ieșit din uz „a afîșa” < lat., după *înfipt*).

AFIRMÁ, *afirm*, vb. I. 1. Tranz. A susține (cu tărie), a declara (în mod ferm). 2. Refl. A se remarca, a se manifesta în chip deosebit. — Din fr. *affirmer*, lat. *affirmare*.

AFIRMÁRE, *afirmări*, s.f. Acțiunea de a (se) *afirma* și rezultatul ei. — V. *afirma*.

AFIRMÁTÍV, -Ă, *afirmativi, -e*, adj. (Despre un enunț) Care are un caracter de afirmare, un sens pozitiv; (despre o judecată) care conține o afirmație. ♦ Expr. *În caz afirmativ* = dacă se va întâmpla așa; în cazul când împrejurările sunt favorabile. — Din fr. *affirmatif*, lat. *affirmativus*.

AFIRMÁȚIE, *afirmații*, s.f. Declarație, susținere a unei păreri (exprimată cu tărie). ♦ (La pl.) Vorbe care exprimă o afirmare. — Din fr. *affirmation*, lat. *affirmatio*.

AFÍȘ, *afîșe*, s.n. Înștiințare, de obicei imprimată, expusă public, prin care se anunță ceva, prin care se dau informații în legătură cu viața politică și culturală; afiș. ♦ Gen de artă grafică cu funcție mobilizatoare, de informare, de reclamă, de instructaj etc. — Din fr. *affiche*.

AFÍȘÁ, *afîșez*, vb. I. Tranz. 1. A expune, a lipi un afiș. 2. Fig. A manifesta în mod ostentativ o anumită atitudine, a face paradă de... ♦ Refl. (Fam.) A apărea (în societate) în tovărășia cuiva (în mod ostentativ). — Din fr. *afficher*.

AFÍȘÁJ, *afîșaje*, s.n. 1. Faptul de a afîșa; lipire de afîșe. 2. *Afîșaj optic* = afișor (2). — Din fr. *affichage*.

AFÍȘÁRE, *afîșări*, s.f. Acțiunea de a (se) *afîșa*. — V. *afîșa*.

AFÍȘÍÉR, *afîșiere*, s.n. Vitrină, panou sau construcție specială pe care se lipesc sau se fixează diferite anunțuri. [Pr.: -și-er] — *Afîș* + suf. -ier.

AFÍȘÓR, -OÁRE, *afîșori, -oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu lipirea afișelor. 2. S.n. (Electron.) Dispozitiv pe a cărui suprafață apar caractere alfanumerice comandate electric; afișaj optic. — Din fr. *afficheur*.

AFÍX, *afixe*, s.n. 1. (Gram.) Nume generic pentru prefixe, sufixe și infixe. 2. (Mat.) Punct care reprezintă un număr complex într-un sistem de coordonate carteziene. — Din fr. *afixe*, lat. *affixus*.

AFÍXÁL, -Ă, *afixali, -e*, adj. (Gram.) Cu afix. — Din fr. *affixal*.

AFÍLÁ, *áfílu*, vb. I. 1. Tranz. și intranz. A lua cunoștință despre ceva; a căuta informații, vești, noutăți despre ceva; a auzi o veste, o noutate etc. 2. Tranz. A găsi, a descoperi (căutând sau întâmplător). 3. Refl. A fi, a se găsi într-un loc, într-o poziție, într-o împrejurare oarecare; a fi, a exista în realitate. ♦ Expr. (Fam.) *A se afla în treabă* = a se amesteca, a interveni într-o discuție sau într-o acțiune numai de formă, fără a aduce vreo contribuție. *Să nu se afle (ca) să...* = (să) nu cumva să... *Cum nu se (mai) afla* = care iese din comun; extraordinar. (Pop.) *Nu se (sau unde se) afla!* = nu-i adevărat! 4. Tranz. (Pop.) A descoperi, a inventa, a scorni. — Lat. *afflare* „a sufla spre ceva, a atinge cu respirația”.

AFÍLÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *afila* și rezultatul ei. — V. *afila*.

AFÍLÁTÓR, -OÁRE, *aflátori, -oare*, adj. (Rar) Care (se) află, (se) găsește. ♦ (Substantivat; inv.) Inventator. — *Afla* + suf. -ător.

AFÍLÍCTÍV, -Ă, *aflictivi, -e*, adj. (Jur.; despre pedepse) Care lovește direct pe criminal (pe corp, în viață etc.). — Din fr. *afflictif*.

AFÍLÍCTIÚNE, *aflicțiuni*, s.f. 1. Durere mare. 2. Pedepsă directă. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. *affliction*.

AFÍLORÍMÉNT, *aflorimente*, s.n. Loc unde apar la suprafața Pământului rocile sau mineralele, din cauza eroziunii sau a decopertării lor artificiale; deschidere geologică. — După fr. *affleurement*.

AFÍLUÉNT, *afluentți*, s.m. Nume dat unei ape curgătoare secundare, considerată în raport cu apa curgătoare mai mare în care se varsă. [Pr.: -flu-enț] — Din fr. *affluent*, lat. *affluens, -ntis*.

AFÍLUÉNTÁ s.f. Multime de oameni care se îndreaptă spre același punct; aflux, îmbulzeală, năvală. ♦ Cantitate mare; abundență, belșug de produse. [Pr.: -flu-en-] — Din fr. *affluence*, lat. *affluentia*.

AFÍLUÍ, *afluiesc*, vb. IV. Intranz. (Despre lichide) A curge într-o direcție unică. ♦ (Despre sânge) A se aduna în cantitate mai mare într-un punct al corpului. 2. A se deplasa în aceeași direcție. ♦ A se îmbulzi. — Din fr. *affluer*, lat. *affluere*.

AFÍLUÍRE, *afluiri*, s.f. Faptul de a *aflui*. — V. *aflui*.

AFÍLÚX, *afluxuri*, s.n. 1. Afluență. 2. Îngrămădire a unui lichid (mai ales a sângelui) într-un punct al corpului. — Din fr. *afflux*, lat. *affluxus*.

AFOCÁL, -Ă, afocali, -e, adj. (Despre sisteme optice) Care este format din două (grupuri de) lentile, așezate astfel încât focarul-imaginaie al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte. — Din fr. **afocal**.

AFÓN, -Ă, afoni, -e, adj., s.m. și f. 1. (Persoană) care suferă de afonie. ♦ (Persoană) care nu poate cânta corect, care nu are voce. 2. (Lingv.; la f.) (Consoană) surdă. — Din fr. **aphone**.

AFONIE s.f. Imposibilitate de a vorbi ca urmare a lezării laringelui sau a nervilor acestuia. — Din fr. **aphonie**.

AFONIZÁRE s.f. (Lingv.) Asurzire (a unui sunet). — Din **afon**.

AFORISM, aforisme, s.n. Cugetare enunțată într-o formă concisă, memorabilă; maximă, sentință, adagiu. — Din fr. **aphorisme**, lat. **aphorismus**.

AFORISTIC, -Ă, aforistici, -ce, adj. De aforism; în formă de aforism. ♦ Care conține aforisme, alcătuit din aforisme. — Din fr. **aphoristique**.

A FORTIÓRI loc. adv., loc. adj. Mod de argumentare prin care ceea ce este demonstrat pentru un caz se extinde la alt caz, care, fiind o subclasă a primului, prezintă tot atâtea sau mai multe temeuri. [Pr.: -i-o-] — Loc. lat.

AFRETÁ, afretez, vb. I. Tranz. A închiria o navă pentru transportul de mărfuri; a navlosi. — Din fr. **affréter**.

AFRETÁRE, afretări, s.f. Acțiunea de a *afreta*; navlosire. — V. **afreta**.

AFRICÁN, -Ă, africani, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația băștinașă a Africii. 2. Adj. Care aparține Africii sau africanilor (1), privitor la Africa sau la africani. — **Africa** (n. pr.) + suf. *-an*. Cf. lat. *africanus*, it. *africano*, fr. *africain*.

AFRICANÍST, -Ă, africanisti, -ste, s.m. și f. Africanolog. — Din fr. **africaniste**.

AFRICANÍSTICĂ s.f. Africanologie. — Din germ. **Afrikanistik**.

AFRICANITÁTE s.f. 1. Caracter specific (culturii) popoarelor africane. 2. Lumea, civilizația africană. — Din fr. **africanité**.

AFRICANOLÓG, -Ă, africanologi, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist(ă) în africanologie. — Din n. pr. **Africa**.

AFRICANOLÓGIE s.f. Disciplină care are ca obiect studiul Africii. — Din n. pr. **Africa**.

AFRICÁT, -Ă, africaiți, -te, adj., s.f. (Consoană) cu caracter complex, a cărei articulație începe cu o ocuziune și se termină printr-o constricție; semiclusivă. — Din fr. [consonne] **affriquée**, germ. **Affrikate**.

AFRIKÁANDER, afrikanderi, s.m. Bur. [Pr.: *afrikander*] — Din engl. **Afrikander**.

AFRIKAANS s.n. Dialect al limbii olandeze vorbit de urmașii burilor în Republica Africa de Sud. [Pr.: *afrikáns*] — Din engl. **Afrikaans**, fr. **afrikaans**. **AFRO** adj. invar., adv. (Cu părul capului) foarte încrețit. — Din fr. **afro**, engl. **Afro**.

AFRO-AMERICÁN, -Ă, afro-americani, -e, s.m., adj. Denumire dată în SUA nord-americanilor de origine africană. — Din engl. amer. **Afro-american**.

AFRO-AMERICÁNCĂ, afro-americană, s.f. Denumire dată în SUA nord-americanilor de origine africană. — **Afro-american** + suf. *-că*.

AFRO-ASIÁTIC, -Ă, afro-asiatici, -ce, adj. Care este comun (din punct de vedere politic) Africii și Asiei, privitor la Asia și la Africa. [Pr.: -si-a-] — Din fr. **afro-asiatique**.

AFRODIZIÁC, -Ă, afrodisiaci, -ce, adj., s.n. (Substanță) care stimulează impulsurile sexuale. [Pr.: -zi-ac] — Din fr. **aphrodisiaque**.

AFRÓNT, afronturi, s.n. Insultă, jignire, ofensă adusă cuiva în public. — Din fr. **affront**.

AFRONTÁ, afrontez, vb. I. Tranz. A înfrunța. [Prez. ind. și: *afrónt*. — Var.: **afruntá** vb. I.] — Din fr. **affronter** (după *înfrunța*).

AFRONTÁRE s.f. (Med.) Apropiere a marginilor unei plăgi pentru o bună cicatrizare a acesteia. [Var.: **afruntáre** s.f.] — Cf. **afrunta**.

AFRUNTÁ vb. I v. **afronta**.

AFRUNTÁRE s.f. v. **afrontare**.

ÁFTÁ, afte, s.f. Bășicuță plină cu lichid opalescent care apare pe mucoasa gurii sau a faringelui și care, prin spargere, lasă în loc o mică ulceratie. — Din fr. **aphte**, lat. **aphtae**.

AFTERSHAVE s.n. Loțiune parfumată folosită după bărbierit. [Pr.: *af-tă-rșeiv*] — Din engl. **after-shave**.

AFTÓID, -Ă, aftoizi, -de, adj. (Med.) Cu aspect de aftă, ca o aftă. — Din fr. **aphtoïde**.

AFTÓR s.m. v. **actor**.

AFTÓS, -OÁSĂ, aftoși, -oase adj. Care este caracterizat prin prezența aftelor. ♦ **Febră aftoasă** = boală contagioasă specifică vitelor cornute, dar transmisibilă și omului, care se manifestă prin stare febrilă și prin erupții (afte) localizate pe mucoasa bucală și uneori pe diverse regiuni cutanate. — Din fr. **aphteuse**.

AFÚM s.n. (Rar) Miros caracteristic al fumăturilor. — Din **afuma** (derivat regresiv).

AFUMÁ, afúm, vb. I. 1. Tranz. A expune un aliment la fum, cu scopul de a-l conserva. 2. Tranz. A umple cu un spațiu închis pentru a distruge sau a alunga viețile dinăuntru. ♦ Intrans. A scoate fum. **Soba afumă**. 3. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu un strat de fum; a (se) înnegri de fum. ♦ Tranz. (Tehn.) A da sticlei o culoare fumurie în procesul de fabricație. 4. Refl. (Despre mâncăruri) A căpăta gust neplăcut de fum (când începe să se ardă). 5. Refl. Fig. (Fam.) A se îmbăta ușor; a se ameți. — Lat. **affumare** (= *adfumare*).

AFUMÁRE, afumări, s.f. Acțiunea de a (se) *afuma*. — V. **afuma**.

AFUMÁT, -Ă, afumați, -te, adj. 1. (Despre alimente) Care a fost expus la fum în scopul conservării. 2. Înnegrit de fum. 3. (Despre mâncăruri) Cu gust neplăcut de fum. 4. Fig. (Fam.) Amețit, turmentat; beat. — V. **afuma**.

AFUMÁTÓR, -OÁRE, (1, 2, 3, 4) afumători, s.f., (5) afumători, -oare, adj. 1. S.f. Instalație rudimentară sau cameră specială pentru afumarea cărnii, a prunel etc. 2. S.f. Utilaj (mechanic) pentru producerea fumului fără flacără în vederea liniștirii familiei de albine când se lucrează în stup. 3. S.f. Afumătorie. 4. S.f. (Inv.) Vas în care se ard mirodenii. 5. Adj. (Rar) Care afumă. [Var.: **afumátor** s.n.] — **Afuma** + suf. *-ătoare*.

AFUMÁTÓRIE, afumătorii, s.f. Instalație specială pentru afumarea cărnii sau a peștelui; afumătoare (3). — **Afumător** + suf. *-ie*.

AFUMÁTÚRÁ, afumături, s.f. Produs alimentar conservat cu ajutorul fumului; p. ext. carne afumată. — **Afuma** + suf. *-ătură*.

AFÚND, -Ă, afunzi, -de, adj., adv. (Rar) 1. Adj. Adânc. ♦ (Substantivat, n.) Adâncime (2). 2. Adv. La o distanță (relativ) mare în adâncime; departe; adânc. ♦ Expr. A (se) *da afund* = a (se) cufunda într-o apă. (Reg.) A *dormi afund* = a dormi profund, adânc. — **A³ + fund**.

AFUNDÁ, afund, vb. I. 1. Tranz. și refl. A intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale; a (se) cufunda, a (se) adânci, a (se) scufunda. 2. Refl. A pătrunde adânc; fig. a se pierde în depărtări, a dispărea. ♦ Fig. A se cufunda într-o acțiune. — Lat. **afundare** (< *ad + fundum*).

AFUNDÁRE, afundări, s.f. Acțiunea de a (se) *afunda*; cufundare. — V. **afunda**.

AFUNDÁT, -Ă, afundați, -te, adj. 1. Care a intrat adânc într-un lichid sau într-o materie moale, care e acoperit bine de un lichid sau de o materie moale. 2. (Rar) Foarte depărtat, abia zărit. — V. **afunda**.

AFUNDÁTÚRÁ, afundături, s.f. (Rar) Adâncime (2). — **Afunda** + suf. *-ătură*.

AFUNDÍȘ, afundișuri, s.n. (Rar) Adâncime (2). — **Afund** + suf. *-iș*.

AFUNZÍME, afunzimi, s.f. (Rar) Adâncime (1). — **Afund** + suf. *-ime*.

AFURCÁ, afurc, vb. I. Tranz. A ancora o navă cu ajutorul a două ancore, având lanțurile cu lungime egală și fixate într-un punct cu o cheie. — Din it. **afforcare**.

AFURCÁRE, afurcări, s.f. Acțiunea de a *afurca* și rezultatul ei. — V. **afurca**.

AFÚRCĂ, afurci, s.f. Ansamblu de manevre și de cabluri folosite la afurcarea unei nave. — Din **afurca** (derivat regresiv).

AFURISÁNIE s.f. v. **afurisenie**.

AFURISÉNIE, afurisenii, s.f. (Bis.) Anatemă. ♦ Loc. adv. (Fam.) (*Nici*) *măcar de-afurisenie* = câtuși de puțin; defel. [Var.: **afurisanie** s.f.] — **Afurisi** + suf. *-enie* (după sl. *zaklin, -anie*).

AFURISÍ, afurisesc, vb. IV. Tranz. (Bis.) A arunca anatema asupra cuiva; a anatemiza. ♦ Refl. A se jura. — Din sl. **aforisati**.

AFURISÍT, -Ă, afurisiți, -te, s.m. și f., adj. (Om) rău, ticălos, blestemat. ♦ (Fam.) (Copil) ștrengar, poznaș. — V. **afurisi**.

AFUZÁLÍ s. m. Soi de viț-de-vie originar din Asia Mică, cu ciorchini gri până la 2 kg și boabe mari, de culoare galbenă-verzuie și miez cărnos. — Din n. pr. ct. **Afuz-Ali**.

AGÁ s.f. v. **agă**.

AGABARÍTIC, -Ă, agabaritici, -ce, adj. Care depășește un gabarit standard. — **A³ + gabaritic**.

AGALACTÍE s.f. Absență a secreției lactate la femeia care a născut. ♦ **Agalactie contagioasă** = boală epizootică a oilor și a caprelor provocată de un microb, care are drept consecință lipsa laptelui la animalele bolnave; răsfug alb. — Din fr. **agalactie**.

AGÁLE adv. Fără grabă; domol. — Din ngr. **agália**.

AGÁPÁ, agape, s.f. 1. Ospăț cu caracter intim, prietenesc; masă colegială. 2. Masă comună frățască la vecii creștini. — Din fr., lat. **agape**.

AGÁR-AGÁR s.n. Substanță gelatinoasă extrasă din unele alge marine, care se întrebuințează în medicină, în bacteriologie, în industria alimentară, textilă etc.; geloză. — Din fr. **agar-agar**, germ. **Agar-Agar**.

AGAREÁN, *agareni*, s.m. (Inv.) Păgân, turc sau tătar; mahomedan. [Var.: *agareneán* s.m.] — Din sl. *agarëaninŭ*.

AGARICACÉE, *agaricacee*, s.f. (La pl.) Familie de ciuperci cu picior și pălărie prevăzută la partea inferioară cu numeroase lamele; (și la sg.) ciupercă din această familie. — Din fr. *agaricacée*.

AGARINEÁN s.m. v. *agarean*.

AGASÁ, *agasez*, vb. I. Tranz. A irita, a enerva, a plictisi cu insistențele; a exaspera. — Din fr. *agacer*.

AGASÁNT, *-Ă*, *agasanți*, *-te*, adj. Enervant; iritant. — Din fr. *agaçant*.

AGASÁRE, *agasaki*, s.f. Acțiunea de a *agasa* și rezultatul ei. — V. *agasa*.

AGASÁT, *-Ă*, *agasați*, *-te*, adj. (Despre oameni) Iritat, enervat. — V. *agasa*.

AGÁT, *agate*, s.n. 1. Varietate cristalină de silice, cu benzi divers colorate, folosită ca piatră semiprețioasă. 2. (În forma *agată*) Literă cu corpul de 5,16 puncte tipografice. [Var.: *agătă* s.f.] — Din fr. *agate*.

AGÁTÁ s.f. v. *agat*.

AGATÁRȘI s.m. pl. Populație scitică, amintită de Herodot ca locuind în sec. VI î.H. în regiunea cursului mijlociu al Mureșului. — Din lat. *Agathyrsi*, fr. *Agathyrres*.

AGÁVÁ, *agave*, s.f. Nume dat mai multor plante ornamentale, cu frunze lungi până la 2 m, late și groase, cu spini pe margini, origine din America (*Agave*); din fibrele frunzelor uneia dintre specii (*Agave americana*) se fac frângerii și diferite țesături. — Din fr. *agave*.

AGĂ, *agi*, s.m. (Inv.) 1. Ofițer (comandant) din armata otomană. 2. Titlu dat comandantului pedestrilor însărcinați cu paza orașului de reședință, iar ulterior șefului agăiei. 3. Persoană care avea titlul de agă (1, 2). [Var.: *agá* (pl. *agale*) s.f.] — Din tc. *agá*.

AGÁNÁUL s.n. (Inv.) Un fel de horă jucată de bărbați; melodie după care se execută această horă. — Et. nec.

AGĂRLĂC, *agărlăcuri*, s.n. (Inv.) Calabalăc. — Din tc. *agırlik* „greutate”.

AGĂȚĂ, *agăț*, vb. I. 1. Tranz. A atârna, a suspenda ceva de un cârlig, de un cui etc.; a spânzura. ♦ A prinde fără voie o țesătură într-un obiect ascuțit, care o găurește sau o rupe. ♦ Refl. (Despre țesături) A se rupe, prinzându-se într-un obiect ascuțit. ♦ (Fam.) A acosta o persoană (de sex opus). 2. Refl. A se apuca, a se prinde de ceva sau de cineva; *fig.* a se crampona. [Var.: *acățâ* vb. I.] — Lat. **accaptiare* (< *captiare* „a prinde”).

AGĂȚÁRE s.f. Acțiunea de a (se) *agățâ*. [Var.: *acățâre* s.f.] — V. *agățâ*.

AGĂȚÁT, *-Ă*, *agățâți*, *-te*, adj. 1. Atârnat, spânzurat², suspendat. 2. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Prins fără voie într-un obiect ascuțit care găurește, deșiră, rupe o țesătură. ♦ Rupt, găurit prin prindere într-un obiect ascuțit. [Var.: *acățât*, *-ă* adj.] — V. *agățâ*.

AGĂȚÁTÓR, *-OÁRE*, *agățători*, *-oare*, adj., s.f. I. Adj. Care (se) agățâ. *Plante agățătoare*. II. 1. S.f. Șiret sau lântșor cusut la o haină spre a o putea atârna în cui; atârnatăoare. 2. (La pl.) Grup de păsări având la fiecare picior câte două degete dispuse înaintea și câte două înapoi, care le permit să se agățe cu ușurință de copaci (și la sg., f.); pasăre care face parte din acest grup. [Var.: *acățător*, *-oare* adj.] — *Agățâ* + suf. *-ător*.

AGEAMLU, *-IE*, *ageamii*, adj., s.m. și f. (Fam.) Începător, novice, profan; (om) neprinceput. — Din tc. *acemi*.

AGÉNDÁ, *agende*, s.f. 1. Carnet în care se notează lucrările ce urmează a fi executate la anumite date. 2. Ordine de zi. — Din fr., lat. *agenda*.

AGENEZÍE s.f. 1. Dezvoltare insuficientă sau nedezvoltare a unui organ sau a unui țesut în perioada embrionară. 2. Incapacitate de a procrea; sterilitate. — Din fr. *agénésie*.

AGÉNT, *-Ă*, *agenți*, *-te*, s.m. și f. 1. S.m. și f. Reprezentant (oficial) al unei instituții, al unei organizații, al unui stat etc., care îndeplinește anumite însărcinări. *Agent diplomatic*. *Agent de transmisiuni*. *Agent provocator*. *Agent secret*. 2. S.m. Factor activ care provoacă diferite fenomene fizice, chimice etc. *Agenți atmosferici*. ♦ *Agenți geografici* = factori fizici sau biologici care, prin acțiunea lor, produc transformări continue în învelișul geografic. *Agent coroziv* v. *coroziv*. 3. S.m. (Biol.; în sintagma) *Agent patogen* = microorganism capabil să pătrundă și să se înmulțească într-un organism animal sau vegetal, provocând manifestări patologice. 4. S.m. (Lingv.; în sintagma) *Nume de agent* = substantiv sau adjectiv care indică pe autorul acțiunii unui verb. [Var.: (Inv.) *aghént* s.m.] — Din fr. *agent*, lat. *agens*, *-ntis*, rus. *aghent*.

AGENTURÁ, *agenturi*, s.f. 1. Casă de comerț condusă de un agent (1); totalitatea afacerilor efectuate de o astfel de casă; agenție. 2. Grupare din interiorul unui stat, unui partid etc., aflată în slujba unor forțe străine. — Din germ. *Agentur*.

AGENȚIE, *agenții*, s.f. 1. Reprezentantă, filială sau sucursală a unei întreprinderi sau instituții situate în alt punct decât acela în care se află sediul principal. 2. (În sintagma) *Agenție telegrafică* (sau *de presă*) = instituție care culege informații din toate domeniile de activitate, furnizându-le presei

sau televiziunii. 3. Reprezentantă diplomatică; misiune condusă de un agent diplomatic. ♦ *Agenție economică* = reprezentantă a unei țări într-o țară străină, care efectuează operații economice internaționale. 2. (În sintagma) *Agenție de bilete* = birou unde se vând cu anticipație bilete pentru spectacole, concerte etc. *Agenție de voiaj* = birou unde se vând cu anticipație bilete de călătorie (pentru distanțe mai lungi). [Var.: (Inv.) *agenție* s.f.] — Din it. *agenzia*.

ÁGER, *-Ă*, *ageri*, *-e*, adj. 1. lute în mișcări; sprinten. 2. Istet, deștept. ♦ (Despre ochi sau privire) Vioi, pătrunzător, scrutător. 3. (Inv.; despre obiecte) Tăios, ascuțit. — Lat. *agilis*.

ÁGERI, *ageresc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A face pe cineva ager la minte. — Din *ager*.

ÁGERÍME s.f. Calitatea de a fi ager. — *Ager* + suf. *-ime*.

ÁGÉST, *agesturi*, s.n. (Reg.) Îngrămădire de bușteni, crengi etc. aduse de ape la cotul unui râu; loc la cotul unui râu unde se îngrămădesc bușteni, crengi etc. aduse de ape. [Var.: *agestru* (pl. *agestre*) s.n.] — Lat. *aggestum* „întăritură, fortificație”.

ÁGESTÍ, *agestesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A stăvili o apă curgătoare, îngrămădind bușteni, crengi etc. la o cotitură a ei. 2. Refl. (Despre bușteni, crengi etc.) A se îngrămădi la cotitura unui râu, formând un fel de stăvilar. ♦ Fig. (Despre oameni) A se pripăși, a se aciuia. — Din *agest*.

ÁGÉSTRU¹, *agestre*, s.n. Con de dejecție. — Din fr. *agestre*.

ÁGÉSTRU² s.n. v. *agest*.

ÁGÉFACOLÓR adj. (În sintagma) *Procedeu agfăcolor* = procedeu de obținere a imaginii colorate prin suprapunerea a trei straturi fotosensibile la culorile primare sau la cele fundamentale, utilizat în fotografie și în cinematografie. — Din germ. *Agfakolor*.

ÁGHEASMATÁR, *agheasmatare*, s.n. 1. Vas liturgic (de metal) în care se ține agheasma. 2. Clădire vecină cu o biserică, destinată sfințirii agheasmei. 3. Carte care cuprinde rugăciunile ce se rostesc la stropirea cu agheasmă. — Din ngr. *aghiasmatáron*.

ÁGHEÁSMÁ s.f. (În religia creștină) 1. Apă sfințită. ♦ *Agheasma mare* = slujba pentru sfințirea apei la Bobotează. *Agheasma mică* = slujba săvârșită de mai multe ori pe an, în diferite locuri. 2. Slujbă religioasă pentru sfințirea apei. [Var.: *aiásmá* s.f.] — Din sl. *agiazma*.

ÁGHÉNT s.m. v. *agent*.

ÁGHENȚIE s.f. v. *agenție*.

ÁGHESMUI, *aghesmuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A stropi cu agheasmă. 2. Tranz. și refl. Fig. (Fam.) A (se) îmbăta. 3. Tranz. Fig. (Reg.) A bate pe cineva. — *Agheasmă* + suf. *-ui*.

ÁGHESMUIRE, *aghesmuiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *aghesmui*. [Pr.: *-mu-i*] — V. *aghesmui*.

ÁGHESMUIȚ, *-Ă*, *aghesmuți*, *-te*, adj. 1. Stropit cu agheasmă. 2. Fig. (Fam.) Beat. — V. *aghesmui*.

ÁGHÍÓS, *aghioase*, s.n. (Inv.) Numele unei cântări liturgice care începe cu cuvintele „aghios, aghios” (sfinte, sfinte). ♦ Expr. *A trage (la) aghioase* = a) a cânta monoton și târăgănat; b) a dormi; a sforăi. [Pr.: *-ghi-os*] — Din ngr. *ághios*.

ÁGHÍOTÁNT, *aghiotanți*, s.m. Ofițer atașat unui comandant sau unui șef militar într-o unitate militară, îndeplinind atribuții similare unui secretar; adjutant. — Cf. rus. *adiutant*.

ÁGHÍUȚÁ s.m. (Fam. și glumeț) Drac. [Pr.: *-ghi-u-*] — Cf. ngr. *ághios* „sfânt”.

ÁGÍE, *agii*, s.f. Organ administrativ din sec. XVIII–XIX în Țara Românească și în Moldova, însărcinat cu menținerea ordinii publice în capitală; totalitatea funcționarilor din această instituție. — *Agă* + suf. *-ie*.

ÁGÍL, *-Ă*, *agilii*, *-e*, adj. Care se mișcă ușor și repede; suplu, vioi, sprinten. ♦ Îndemnatic, dibaci. — Din fr. *agile*, lat. *agilis*.

ÁGHILÁTE s.f. Ușurință în mișcări; suplețe, sprinteneală, vioiciune. ♦ Îndemănare. — Din fr. *agilité*, lat. *agilitas*, *-atis*.

ÁGIO, *agiouri*, s.n. Diferență cu care prețul (cursul) unui semn monetar sau al unei hârtii de valoare depășește valoarea nominală a acesteia. ♦ Supraprofit rezultat din speculații cu semne monetare sau hârtii de valoare. [Pr.: *-gi-o-*] — Din it. *aggio*, fr. *agio*.

ÁGIÓRNO loc. adj., loc. adv. Ca ziua. *Luminat a giorno*. — Loc. it.

ÁGIOTÁ, *agiotez*, vb. I. Intrans. A face speculă cu valoarea sau cu marfa al cărei preț este variabil. [Pr.: *-gio-*] — Din fr. *agioter*.

ÁGIOTÁJ, *agiotaje*, s.n. Speculă cu semne monetare sau cu hârtii de valoare în vederea obținerii unui câștig. [Pr.: *-gio-*] — Din fr. *agiotage*.

ÁGITÁ, *agit*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) mișca repede încoace și încolo; a (se) clătina, a (se) zgzdui; a (se) frământa. ♦ Tranz. A amesteca două sau mai multe substanțe prin clătinarea lor (într-un vas). 2. Refl. (Fam.) A se manifesta prin mișcări grăbite și dezordonate, sub impulsul unei enervări. 3. Tranz. și refl. Fig. A (se) frământa, a (se) zbuciuma. 4. Tranz.

Fig. A ridica masele (la revoltă), a ațâta, a răzvrăti. — Din fr. **agiter**, lat. **agitare**.

AGITĂRE, *agitări*, s.f. Acțiunea de a (se) *agita*. — V. **agita**.

AGITĂT, **-Ă**, *agitați*, *-te*, adj. (Despre oameni și animale) Care se mișcă încoace și încolo; care se agită. ♦ Fig. Tulburat, neastâmpărat, neliniștit. ♦ Fig. (Despre un interval de timp, o viață etc.) Bogat în evenimente; frământat, tumultuos. — V. **agita**.

AGITATOR, **-OARE**, *agitatori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. I. S.m. și f. Persoană care face agitație (politică) în vederea unei acțiuni. ♦ Mijloc prin care se realizează agitația (3). II. S.n. 1. (Chim.) Dispozitiv sau aparat care servește la omogenizarea unui amestec de substanțe. 2. Organ de mașină montat în rezervoarele mașinilor de stropit, de prăfuit, de împrăștiat îngrășăminte, de semănat etc. — Din fr. **agitateur**, (I) și rus. **aghitator**.

AGITATORIC, **-Ă**, *agitorici*, *-ce*, adj. Care servește sau se referă la agitație (3). — **Agitator** + suf. *-ic* (după rus. *agitorskii*, germ. *agitorisch*).

AGITĂȚIE, *agitații*, s.f. 1. Faptul de a se agita; mișcare intensă încoace și încolo efectuată de oameni, de vehicule etc. 2. Stare de neliniște excesivă, de tulburare, de tensiune nervoasă (manifestată prin mișcări grăbite și dezordonate). 3. (Și în sintagma *agitație politică*) Mijloc de înrăurire a conștiinței publice folosit de un partid în scopuri imediate, prin mass-media, întruniri etc. [Var.: (inv.) **agitațiune** s.f.] — Din fr. **agitation**, lat. **agitatio**, **-onis**, (3) rus. **aghitatiia**.

AGITAȚIUNE s.f. v. **agitație**.

AGLICĂ, *aglice*, s.f. Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu frunze penate, cu flori albe sau rozalbe, parfumate, dispuse în inflorescențe (*Filipendula vulgaris*). — Din bg. **aglika**, sb. **javlika**.

AGLOMERĂ, *aglomeraz*, vb. I. 1. Refl. A se strânge la un loc în număr mare; a se îngrămădi, a se înghesui. ♦ (Despre un loc) A deveni suprapopulat. 2. Tranz. (Despre unele substanțe) A uni între ele granulele, firele sau fâșiile care compun un material. 3. Tranz. A încălca pe cineva cu prea multe treburi. — Din fr. **agglomérer**, lat. **agglomerare**.

AGLOMERANT, *aglomeranți*, s.m. Substanță care are proprietatea de a uni între ele granulele, firele sau fâșiile care compun un material; liant. — Din fr. **agglomérant** (influențat semantic de *liant*).

AGLOMERĂRE, *aglomerări*, s.f. Acțiunea de a (se) *aglomera* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Grup compact (și numeros). — V. **aglomera**.

AGLOMERAT, **-Ă**, *aglomerati*, *-te*, adj., s.n. I. Adj. Îngrămădit, înghesuit². ♦ (Despre un loc, un spațiu) Plin de oameni, de vehicule etc.; suprapopulat, ticsit. 2. Adj., s.n. (Material) obținut prin aglomerare. 3. S.n. Rocă formată prin acumularea de materiale provenite din explozii vulcanice. — V. **aglomera**.

AGLOMERĂȚIE, *aglomerății*, s.f. Îngrămădire de oameni; îmbulzeală, înghesuală, aglomerare. ♦ Așezare omenească. — Din fr. **agglomération**.

AGLOSIE s.f. Malformație congenitală care constă în lipsa limbii. — Din fr. **aglossie**.

AGLUTINĂ, *aglutinez*, vb. I. Refl. (Despre particulele unor materiale) A se lipi unele de altele prin adeziune. ♦ (Despre bacterii, hematii etc.) A se lipi și a se precipita sub acțiunea unor substanțe. ♦ (Despre elemente ale vorbirii) A se lipi unul de altul, formând un singur cuvânt. — Din fr. **agglutiner**, lat. **agglutinare**.

AGLUTINANT, **-Ă**, *aglutinanti*, *-te*, adj., s.m., s.n. I. Adj. Care unește, lipește, care aglomerează prin alipire, care servește la aglutinare. ♦ *Limbă aglutinantă* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă prin alipirea unor afixe la rădăcina cuvântului. II. 1. S.m. Anticorp în organismul animal care are proprietatea de a coagula bacteriile pătrunse în organism. 2. S.n. Substanță vâscoasă preparată din amidon, dextrină, gumă și albumină, care se adaugă în pasta de imprimat pentru a păstra desenul pe țesătură. — Din fr. **agglutinant**, lat. **agglutinans**, **-ntis**.

AGLUTINĂRE, *aglutinări*, s.f. Acțiunea de a se *aglutina*; alipire. — V. **aglutina**.

AGLUTINAT, **-Ă**, *aglutinați*, *-te*, adj. (Despre materiale) Ale cărui particule sunt lipite unele de altele prin adeziune. — V. **aglutina**.

AGLUTININĂ s.f. Substanță specifică de tipul anticorpilor, care apare în serul sanguin în urma administrării de vaccinuri. — Din fr. **agglutinine**.

AGLUTINOGEN s.m. Substanță de natură proteică, care, introdusă în organism, stimulează producerea aglutininei. — Din fr. **agglutinogène**.

AGNĂT, **-Ă**, *agnăți*, *-te*, s.m. și f. (Jur.) Rudă în linie paternă. — Din fr. **agnat**, lat. **agnatus**.

AGNĂTĂ, *agnate*, s.f. (La pl.) Clasă de vertebre acvatice lipsite de maxilarul inferior; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. — Din fr. **agnathe**.

AGNAȚIUNE s.f. Legătură de rudenie civilă în raport cu înrudirea naturală. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **agnation**, lat. **agnatio**, **-onis**.

AGNET, *agnețe*, s.n. (Bis.) Bucată de prescură din care se taie anafura pentru împărțășanie. — Din sl. **agnici**.

AGNOMEN, *agnomene*, s.n. Supranume, poreclă purtată de romani în urma unor fapte deosebite. — Din lat. **agnomen**.

AGNOSTIC, **-Ă**, *agnostici*, *-ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține agnosticismului, privitor la agnosticism. 2. S.m. și f. Adept al agnosticismului. — Din fr. **agnostique**.

AGNOSTICISM s.n. (Fil.) Punct de vedere potrivit căruia gândirea umană este incapabilă să ofere suficiente argumente raționale pentru a justifica existența sau neexistența lui Dumnezeu. — Din fr. **agnosticisme**.

AGNOZIE s.f. Pierdere sau tulburare a funcțiilor intelectuale de recunoaștere a celor văzute, auzite, pipăite. — Din fr. **agnosie**.

AGÓGICĂ s.f. Teorie care se ocupă cu schimbările mișcării ritmice, determinate de expresivitate, în timpul executării unei piese muzicale. — Din it. **agogica**.

AGONAL, **-Ă**, *agonalii*, *-e*, adj. Referitor la agonale. — Din it. **agonale**.

AGONALE s.f. pl. Întreceri atletice la vechii greci. ♦ (La romani) Serbări în cinstea zeului Ianus. — Din lat. **agonalia**.

AGONĂ s.f. Linie de pe suprafața Pământului ale cărei puncte nu prezintă declinație magnetică. — Din fr. **agone**.

AGÓNIC, **-Ă**, *agonici*, *-ce*, adj. Referitor la agonie; care este în agonie. — Cf. germ. **agonisch**.

AGONIE, *agonii*, s.f. Stare a organismului care precedă moartea. ♦ Loc. adj. *În agonie* = pe moarte; muribund. ♦ Fig. Neliniște puternică, zbucium, zbatere. — Din fr. **agonie**, lat. **agonia**.

AGONISEALĂ, *agoniseli*, s.f. (Pop.) Ceea ce agonisește cineva; economii; agnosită. ♦ Câștig (dobândit prin muncă). — **Agonisi** + suf. *-eală*.

AGONISI, *agonisesc*, vb. IV. Tranz. A dobândi, a câștiga prin muncă. ♦ A strânge, a pune deoparte; a economisi. — Din ngr. **agonízome** (aor. *agonísthika*) „a lupta”.

AGONISIRE s.f. Acțiunea de a *agonisi*. — V. **agonisi**.

AGONISITĂ, *agonisite*, s.f. (Pop.) Agoniseală. — V. **agonisi**.

AGONIZĂ, *agonizez*, vb. I. Intrans. A fi în stare de agonie. — Din fr. **agoniser**, lat. **agonisari**.

AGONIZĂNT, **-Ă**, *agonizanti*, *-te*, adj. Care agonizează; muribund. — Din fr. **agonisant**.

AGORĂ s.f. 1. Piață publică în orașele Greciei antice unde se aflau principalele instituții și unde se țineau adunările publice; *p. ext.* adunare a poporului care se ținea în această piață. 2. (În forma *agoră*) Spațiu public. [Var.: **agóră** (pl. *agore*) s.f.] — Din fr. **agora**.

AGORAFOBIE, *agorafobii*, s.f. Teamă patologică, obsesivă și nemotivată de spațiile largi, de locurile deschise, de piețe etc. — Din fr. **agoraphobie**.

AGORĂ s.f. v. **agora**.

AGRAFĂ, *agrafe*, s.f. 1. Nume dat unor obiecte care servesc să prindă sau să fixeze o haină, părul, hârtii etc. ♦ Piesă de metal cu care se leagă blocurile de piatră, se fixează zidăria etc. 2. Mică piesă metalică cu care se bincur și se mențin unite buzele unei plăgi până la cicatrizare; copcă¹ (3). 3. Ornament în formă de consolă la capătul unui arc. — Din fr. **agrafe**.

AGRAFIE s.f. Pierdere sau tulburare a funcțiunii de exprimare a gândurilor prin scris. — Din fr. **agraphie**.

AGRAMĂT, **-Ă**, *agramați*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care face greșeli elementare de limbă; *p. ext.* ignorant, incult. 2. Adj. Care conține greșeli elementare de gramatică și de ortografie. — Din lat. **agrammatos**.

AGRAMATISM s.n. 1. Necunoaștere a scrierii și a vorbirii corecte; lipsă totală de învățătură; *p. ext.* incurtură, ignoranță. 2. (Med.) Incapacitate de exprimare gramaticală corectă. — Din germ. **Agrammatismus**, fr. **agrammatisme**.

AGRANULOCITÓZĂ s.f. Sindrom hematologic caracterizat prin lipsa granulocitelor din sânge din cauza unor agenți medicamentoși sau fizici. — Din fr. **agranulocytose**.

AGRĂR, **-Ă**, *agrari*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la proprietatea funciară și la problemele legate de această proprietate, care se sprijină în special pe agricultură; agrarian, agricol (3). *Țară agrară*. 2. S.m. și f. Adept al agrarianismului. — Din fr. **agraire**, lat. **agrarius**.

AGRARIAN, **-Ă**, *agrarieni*, *-e*, adj. (Rar) Agrar. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **agrarien**.

AGRARIANISM s.n. Tendință de a menține agricultura ca principală ramură a economiei; teorie economică opusă industrialismului, care acordă prioritate dezvoltării agriculturii. [Pr.: *-ri-a-*] — **Agrarian** + suf. *-ism*.

AGRAVĂ, *agravez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) face mai grav, a (se) înrăutăți. — Din fr. **aggraver**, lat. **aggravare**.

AGRAVĂNT, -Ă, agravanți, -te, adj. Care agravează, care înrăutățește. ◊ *Circumstanțe agravante* = împrejurări care contribuie la mărirea vinii unui acuzat. — Din fr. **aggravant**, lat. **aggravans, -ntis**.

AGRAVARE, agravări, s.f. Faptul de a (se) *agrava*; înrăutățire. — V. **agrava**.

AGRĂI, agrăiesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A adresa cuiva vorba. — **A³ + grăi** (după germ. *ansprechen, anreden*).

AGREĂ, agreez, vb. I. Tranz. A vedea cu ochi buni, cu simpatie pe cineva. ◊ A da consimțământul, a accepta un reprezentant diplomatic. [Pr.: -gre-a] — Din fr. **agréer**.

AGREĂBIL, -Ă, agreabili, -e, adj. Plăcut, distractiv. ◊ (Despre oameni) Simpat. [Pr.: -gre-a-] — Din fr. **agréable**.

AGREEMENT s.n. Acord oficial. [Pr.: *ăgriment*] — Din engl. **agreement**.

AGREGĂ, pers. 3 *agregă*, vb. I. Refl. (Despre elemente) A se uni (într-un tot); a se alipi. — Din fr. **agrégér**, lat. **aggregare**.

AGREGĂRE, agregări, s.f. Faptul de a se *agrega*; agregatie. ◊ *Stare de agregare (a corpurilor)* = fiecare dintre stările de consistență și rezistență diferite sub care se pot prezenta substanțele. — V. **agrega**.

AGREGĂT¹, agregate, s.n. 1. Grup de mașini care lucrează împreună pentru realizarea unei anumite operații tehnice. **2.** Material mineral sau organic, alcătuit din granule, fibre sau făși, care intră în compoziția betoanelor, mortarelor sau a altor materiale aglomerate cu un liant. ◊ *Agregat mineral* = concretese de minerale în diferite formații naturale. — Din rus. **агрегат, (2) fr. agrégat**.

AGREGĂT², agregați, s.m. (leșit din uz, în sintagma) *Profesor agregat* = profesor universitar care funcționează pe lângă o catedră condusă de alt profesor. — Din fr. **agrégé**.

AGREGĂȚIE s.f. Agregare. — Din fr. **agrégation**, lat. **aggregatio**.

AGREMENT s.n. **1.** Plăcere, distracție. **2.** Acord al unui stat cu privire la o persoană propusă ca reprezentant diplomatic al altui stat. — Din fr. **agrément**.

AGREMENTĂ, agrementez, vb. I. Tranz. A da culoare, relief, a înfrumuseța (prin adăugarea unei podoabe); a împodobi. — Din fr. **agrémenter**.

AGREMENTĂRE, agrementări, s.f. Acțiunea de a *agrementa*. — V. **agrementa**.

AGRESIUNE, agresivni, s.f. Atac împotriva unei persoane sau a unui stat. ◊ *Agresiune armată* = atac armat săvârșit împotriva unui stat. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **agression**, lat. **agressio, -onis**.

AGRESIV, -Ă, agresivi, -e, adj. Care atacă (fără provocare); *fig.* care caută prilej de ceartă; provocator. ◊ (Despre substanțe) Care atacă chimic corpurile cu care ajunge în contact. — Din fr. **agressif**.

AGRESIVITĂȚE, agresivități, s.f. Înșușirea de a fi agresiv, constituind uneori un simptom patologic. ◊ Înșușirea de un agenți patogeni de a ataca organismul animal sau vegetal. — Din fr. **agressivité**.

AGRESOR, -OĂRE, agresori, -oare, s.m. și f., adj. (Persoană fizică sau stat) care organizează sau săvârșește o agresiune. — Din fr. **agresseur**, lat. **aggressor**.

AGRÉST, -Ă, agrești, -ste, adj. (Livr.) Câmpenesc, rustic. ◊ Grosolan. — Din lat. **agrestis**, fr. **agreste**.

AGRICOL, -Ă, agricoli, -e, adj. 1. Care ține de agricultură, care se referă la agricultura; folosit în agricultură. ◊ *An agricol* = perioadă de timp cuprinsă între începutul muncilor agricole de toamnă, care privesc recolta anului următor, și strângerea recoltei din acel an. **2.** (Despre oameni) Care se ocupă cu agricultura. **3.** (Despre o regiune, o țară) Care își sprijină economia în special pe agricultură; agrar. — Din fr. **agricole**.

AGRICULTOR, -OĂRE, agricultori, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu agricultura. — Din fr. **agriculteur**, lat. **agricultor**.

AGRICULTURĂ, agriculturi, s.f. Ramură a producției materiale care are ca obiect cultura plantelor și creșterea animalelor; cultivare a pământului; totalitatea lucrărilor și a metodelor întrebunțate în acest scop. ◊ *Agricultură intensivă* = sistem de agricultură care asigură producții mari pe unitatea de suprafață. *Agricultură extensivă* = sistem de agricultură în care creșterea producției se bazează pe extinderea suprafețelor cultivate. *Agricultură biologică (ecologică, organică)* = agricultură care nu utilizează îngrășăminte chimice și pesticide. *Agricultură de subzistență* = activitate agricolă care nu acoperă nevoile de hrană ale familiei agricultorului. — Din fr. **agriculture**, lat. **agricultura**.

AGRIMENSOR, agrimensori, s.m. Specialist în agrimensură. — Din it. **agrimensore**, lat. **agrimensor**.

AGRIMENSURĂ s.f. Tehnica măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole. — Din it., lat. **agrimensura**.

AGRIOTIMIE, agriotimii, s.f. Tendință patologică de a comite acte de nebunie furioasă. [Pr.: -grî-o-] — Din fr. **agriothymie**.

AGRIPNIE, agripnii, s.f. Insomnie. — Din fr. **agrypnie**.

AGRÎȘ, agriși, s.m. Arbust cu ramuri spinoase, cu frunze lobate și cu fructe comestibile, care crește spontan în regiunile de munte (*Ribes uva-crispa*). [Acc. și: *ăgrîși*] — Din magh. **egres**.

AGRÎȘĂ, agrișe, s.f. Fructul agrișului, în formă de boabă verzuie, roșie sau galbenă, cu gust dulce-acriș și cu multe semințe. [Acc. și: *ăgrîșiă*] — Din **agriș**.

AGRO- Element de compunere însemnând „agricol”, „agricultură”, care servește la formarea unor substantive sau adjective. — Din fr. **agro-**.

AGROALIMENTĂR, -Ă, agroalimentari, -e, adj. Referitor la produse alimentare provenite din agricultură. [Pr.: -gro-a-] — **Agro- + alimentar**.

AGROBIOLOG, -OGĂ, agrobiologi, -oge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în agrobiologie. [Pr.: -bi-o-] — Din **agrobiologie** (derivat regresiv). Cf. rus. **агробиолог**.

AGROBIOLOGIC, -Ă, agrobiologici, -ce, adj. De agrobiologie, privitor la agrobiologie. [Pr.: -bi-o-] — **Agro- + biologic**.

AGROBIOLOGIE s.f. Știință care studiază acțiunea legilor biologice generale asupra culturii plantelor și a creșterii animalelor, constituind, totodată, baza teoretică a științelor agronomice. [Pr.: -bi-o-] — Din germ. **Agrobiologie**, rus. **агробиология**.

AGROCENÓZĂ, agrocezoze, s.f. (Biol.) Zonă agricolă. — Din fr. **аgroценозе**.

AGROCHÍMIC, -Ă, agrochimici, -ce, adj. Privitor la agrochimie, care aparține agrochimiei. — Din fr. **аgrochimique**.

AGROCHIMIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul circuitului substanțelor nutritive în mediul de creștere și de dezvoltare a plantelor agricole, în vederea stabilirii măsurilor de sporire a producției și de îmbunătățire a calității produselor. — Din fr. **аgrochimie**.

AGROCHIMIST, -Ă, agrochimisti, -ste, s.m. și f. Specialist în agrochimie. — **Agro- + chimist**.

AGROGEOLOG, -OGĂ, agrogeologi, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în agrogeologie; pedolog. [Pr.: -ge-o-] — **Agro- + geolog**.

AGROGEOLOGIC, -Ă, agrogeologici, -ce, adj. Referitor la agrogeologie, de agrogeologie. [Pr.: -ge-o-] — Din fr. **аgroгeологиче**.

AGROGEOLOGIE s.f. Știință agricolă care se ocupă cu studiul rocilor pe care s-au format soluri arabile; vechea denumire a pedologiei¹. [Pr.: -ge-o-] — Din fr. **аgroгeологиче**.

AGROINDUSTRIĂL, -Ă, agroindustriali, -e, adj. Referitor la producția agricolă industrializată. — **Agro- + industrial** (după fr. *аgroindustriel*).

AGROLOGIE s.f. Știință agricolă care se ocupă cu studiul solului ca rezultat al acțiunii factorilor naturali și cu influența pe care o are solul asupra plantelor; vechea denumire a agrotehnicii. — Din fr. **аgrologіе**.

AGROMETEOROLOG, -Ă, агrometeorologi, -ge, s.m. și f. Specialist în agrometeorologie. [Pr.: -te-o-] — **Agro- + meteorolog**.

AGROMETEOROLOGIC, -Ă, агrometeorologici, -ce, adj. De agrometeorologie. [Pr.: -te-o-] — **Agro- + meteorologic**.

AGROMETEOROLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu cercetarea condițiilor meteorologice sub aspectul influenței acestora asupra producției agricole. [Pr.: -te-o-] — **Agro- + meteorologie**.

AGROMÍNIM s.n. (leșit din uz) Totalitatea lucrărilor agronomice minime, fixate pentru a fi aplicate în mod obligatoriu, în scopul creșterii producției agricole. — Din rus. **агromіnіm**.

AGRONÓM, -Ă, agronomi, -e, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în agronomie. — Din fr. **аgrоnоmе**.

AGRONÓMIC, -Ă, agronomici, -ce, adj. Care ține de agronomie, privitor la agronomie. — Din fr. **аггonomіque**.

AGRONOMIE s.f. Complex de științe care cuprinde totalitatea cunoștințelor teoretice și practice referitoare la producția agricolă. — Din fr. **аггonomіе**.

AGROSÍLVIC, -Ă, агросіlvici, -ce, adj. Privitor la agricultură și la silvicultură, care ține de agricultură și de silvicultură. — **Agro- + silvic**.

AGROTÉHNIC, -Ă, агrotehnici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Știință care se ocupă cu relațiile dintre factorii de vegetație, sol și plantele cultivate. ◊ Totalitatea procedeelelor tehnice de cultivare a unei plante agricole. **2.** Adj. Care aparține agrotehnicii (1), care se referă la agrotehnică. — Din (1) rus. **агrotehnika, (2) agro- + tehnic** (după rus. *агrotehniceskii*).

AGROTEHNICIÁN, -Ă, агrotehnicіeni, -e, s.m. și f. Specialist în agrotehnică (1). [Pr.: -ci-an] — **Agro- + tehnician** (după rus. *агrotehnik*).

AGROTÉRÁSĂ, агroterase, s.f. Formă de relief cu aspect de treaptă, amenajată pe versanți pentru culturi agricole (vie, pomi fructiferi etc.) sau rezultată în urma arăturilor repetate pe laturi dispuse în lungul curbelor de nivel. — **Agro- + terasă**.

AGROTURISM s.n. Formă de turism în care cazarea și masa sunt asigurate în gospodării țărănești. — **Agro- + turism**.

AGROZOOTÉHNIC, -Ă, *agrozootehnici, -ce*, s.f., adj. 1. S. f. Agrozootehnie. 2. Adj. Care ține de agrozootehnie, privitor la agrozootehnie. — Din (1) rus. *agrozootehnika*, (2) *agro-* + *zootehnic* (după rus. *agrozootehniceskii*).

AGROZOOTÉHNICIÂN, -Ă, *agrozootehnicieni, -e*, s.m. și f. Specialist în agrozootehnie. [Pr.: -ci-an] — *Agro-* + *zootehnician*.

AGROZOOTÉHNIE s.f. Tehnica cultivării plantelor furajere și a creșterii animalelor domestice; agrozootehnică (1). — *Agro-* + *zootehnie*.

AGÚD, *aguzi*, s. m. (Reg.) Dud. — Din *agudă*.

AGÚDĂ, *agude*, s.f. (Reg.) Dudă. — Din sl. *agoda*.

AGURIDĂ, *aguride*, s.f. Strugure înainte de coacere, cu gust foarte acru. — Din ngr. *agurida*.

AGURJOARĂ, *agurjoare*, s.f. Plantă erbacee decorativă, cu flori mari galbene, albe, portocalii, roz sau roșii, care se deschid numai la soare (*Portulaca grandiflora*). — *Aguridă* + suf. *-ioară*.

AH interj. A². — Onomatopee.

AHÁ interj. Exclamație care exprimă mulțumirea cuiva că s-a lămurit sau că a găsit răspunsul la o întrebare care îl frământa.

AHEEÂN, -Ă, *aheenii, -e*, adj. Care aparține aheilor, privitor la ahei. — Din fr. *achéen*.

AHÉI s.m. pl. 1. Populație indo-europeană stabilită la începutul milen. II î.H. în Pelopones, unde a întemeiat puternice centre de civilizație. ♦ Una dintre cele patru ramuri ale vechilor greci. 2. Denumire generală a vechilor triburi grecești la Homer. — Cf. n.p.r. A h a i a.

AHÓ interj. 1. Strigăt cu care se încetinește sau se oprește mersul boilor (înjugați). 2. Strigăt cu care începe plugușorul. 3. Strigăt prin care căutam să oprim pe cineva de a face ceva. — Onomatopee.

AHÓTNIC, -Ă, *ahotnici, -ce*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Dornic, lacom, pasionat pentru cineva sau ceva. — Din rus. *ohotnik*.

AHT, *ahuri*, s.n. (Reg.) 1. Oftat, suspin. 2. Durere, suferință, chin, jale. — Din ngr. *áhti* „dorință arzătoare”.

AHTIÁ, *ahitez*, vb. I. Refl. (Rar) 1. A dori din tot sufletul ceva; a râvni, a jindui. 2. A se lăcomi (la ceva). [Pr.: -ti-a] — Din *ah*.

AHTIÁT¹ s.n. (Rar) Ahtiere. [Pr.: -ti-aț] — V. *ahția*.

AHTIÁT², -Ă, *ahțiați, -te*, adj. Stăpânit de o dorință puternică de a obține ceva, lacom. [Pr.: -ti-aț] — V. *ahția*.

AHTIÉRE, *ahțieri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a se *ahția* și rezultatul ei; ahtiat¹. [Pr.: -ti-e] — V. *ahția*.

AI¹ interj. Exclamație care exprimă: durere; spaimă; uimire; amenințare. — Onomatopee.

AI² interj. (Fam.) Exclamație cu sens interogativ. *Te faci că nu înțelegi, ai?* — Onomatopee.

AI³ interj. v. *hai*.

AI⁴, *ai*, s.m. (Reg.) Usturoi. ♦ *Ai sălbatic* = numele a trei plante erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lunguiețe și cu flori galbene (*Allium ochroleucum*), roz (*Allium paniculatum*), albe-verzui sau roșietice (*Allium oleraceum*). *Aiul șarpelui* = plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpina în formă de spirală și cu flori roșii-purpuri dispuse în umbel, folosită în alimentație (*Allium scorodoprasum*). — Lat. *ailum*.

AI⁵ s.m. Mic mamifer arboricol cu mișcări lente din America de Sud și Madagascar (*Danbontonia madagascarensis*). — Din fr. *aï*.

AIÁSMÁ s.f. v. *agheasmă*.

AÍCE adv. v. *aici*.

AÍCEA adv. v. *aici*.

AÍCI adv. 1. În acest loc, în aceste locuri (relativ) apropiate de vorbitor. ♦ Expr. (Fam.) *Până aici!* = destul! *ajunge!* *Pe aici îți-e drumul!* = șterge-o! pleacă! a pleacă! a șters-o! *A se duce pe-aici încolo* = a pleca, a o șterge; a pleca fără urmă, a dispărea. 2. În acest moment, acum. ♦ Expr. *Aici i-aici* sau *aci-i aci* = acum e momentul hotărâtor. ♦ (Corelativ) *Acum... acum..., când... când..., ba... ba... 3.* (În expr.) *Cât pe-aici* = aproape să..., gata-gata să..., mai că... [Var.: *acî, acîa, acîlea, aice, aicea* adv.] — Lat. *ad-hicce*.

AÍDA interj. v. *haide*.

AÍDE interj. v. *haide*.

AÍDE-MÉMOIRE, *aide-mémoire-uri*, s.n. 1. Îndreptar cuprinzând esențialul cunoștințelor dintr-un domeniu care trebuie memorate cu prioritate. 2. Schiță (scrisă) prezentând elementele esențiale ale unei discuții sau ale unei întelegeri care urmează să aibă loc. 3. Notă înmănată personal de un agent diplomatic celeilalte părți în cursul unor convorbiri care rezumă problema discutată. [Pr.: *edmemoâr*] — Din fr. *aide-mémoire*.

AÍDOMA adv. 1. La fel, ca și; identic. 2. (Rar) Aievea, într-adevăr. — A³ + sl. *vidomŭ* „vizibil”.

AÍEPTÁ, *aiépt*, vb. I. Refl. (Reg.) A-și lua avânt. ♦ Tranz. A arunca, a reperi cu putere. — Lat. *adjectare*.

AÍEȘT, AIÁȘTÁ, *aiești, aieste*, adj. pron. dem. (Reg.; când urmează după substantiv are forma *aiesta, aiesta*) Acest. [Gen.-dat. sg.: *aiestui, aiestei*, gen.-dat. pl.: *aiestor*; (când are forma *aiesta, aiesta*) gen.-dat. sg.: *aiestuia, aiesteia*, gen.-dat. pl.: *aiestora*. — Var.: *aist* adj. dem.] — Lat. *ad + istum*.

AÍEȘTÁ, *aieștia, aieștea*, pron. dem., adj. pron. dem. (Reg.) Acesta. [Gen.-dat. sg.: *aiestuia, aiesteia*, gen.-dat. pl.: *aiestora*. — Var.: *aista* pron. dem., adj. pron. dem.] — V. *aieșt*.

AÍEVE adv. v. *aievea*.

AÍEVEA adv., adj. I. Adv. 1. În realitate. ♦ Cu adevărat, într-adevăr. 2. Lămurit; clar, limpede. 3. (Înv.) În văzul tuturor, pe față; deschis. II. Adj. Real; palpabil, concret. [Var.: *alieve* adv.] — Din sl. *javě*, bg. *java*.

AÍKÍDO, s.n. Artă marțială defensivă de origine japoneză, bazată pe neutralizarea și imobilizarea adversarului, prin eschive și mișcări de rotație a corpului. *Maestru de aikido*. — Cuv. japonez. Cf. fr. *aikido*, engl. *aikido*.

AÍRBAG[®], *airbaguri*, s.n. Dispozitiv de siguranță la autoturisme constând într-o pernă dintr-un material subțire și rezistent încastrată în volan și care, în cazul unui impact, se umflă instantaneu, protejând persoanele din mașină. [Pr.: *érbeg*] — Din engl. *airbag*.

AÍRBUS[®], *airbusuri*, s.n. Tip de avion mare de pasageri construit de un consorțiu internațional. [Pr.: engl. *érbas*, fr. *érbüs*] — Din fr., engl. *airbus*.

AÍÓR, *aiori*, s.m. Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori galbene dispuse în umbel (*Euphorbia esula*). — AI⁴ + suf. *-ior*.

AÍȘBERG, *aisberguri*, s.n. Bloc (mare) de gheață desprins din calotele glaciale polare, care plutește pe oceane spre zona caldă, influențând clima regiunilor învecinate și stingherind navigația; ghețar² plutitor. — Din engl., fr. *iceberg*.

AÍSFILD, *aisfiduri*, s.n. Câmp de gheață. — Din fr. *ice-field*, engl. *ice field*.

AÍST adj. dem. v. *aieșt*.

AÍSTA pron. dem., adj. dem. v. *aieșta*.

AÍȘÓR, *aișori*, s.m. (Bot.) 1. Plantă erbacee din familia liliaceelor cu frunze plane, roșietice și cu flori galbene-aurii (*Allium ammoophilum*). 2. Usturoiță. 3. Ghiocel. [Pr.: a-i] — AI⁴ + suf. *-ișor*.

AÍURÁ, (1, 2) *aiurez*, (3) *aiuresc*, vb. I. 1. Intranz. A fi în stare de delir; a delira. ♦ A vorbi fără sens, a spune lucruri absurde, a debita absurdități. 2. Intranz. (Rar) A se pierde în visări. 3. Tranz. (În forma *aiuri*) A amăgi, a amęci cu vorbe și promisiuni; a zăpăci. — [Var.: *aiur* vb. IV] — Din *aiure(a)*.

AÍURÁRE, *aiurări*, s.f. Faptul de a *aiura*. [Var.: *aiurfre* s.f.] — V. *aiura*.

AÍÚRE adv. v. *aiurea*.

AÍÚREA adv., adj. 1. Adv. În alt loc, în altă parte; undeva, altundeva. ♦ Într-aiurea = fără țintă; la întâmplare. ♦ Expr. *A vorbi aiurea* = a vorbi fără rost, a bâigui. ♦ (Cu valoare de interj., fam.) *Aiurea! N-ai dreptate.* 2. Adj. (Fam.) Zăpăcit, aiurit, cu capu-n nori. [Var.: *aiure* adv.] — Lat. *allubi + re + a*.

AÍUREÁLÁ, *aiureli*, s.f. 1. Delir. 2. (Fam.) Vorbire lipsită de sens; absurditate. 3. (Fam.) Zăpăceală, tulburare, dezordine. — *Aiuri* + suf. *-ealá*.

AÍURÍ vb. IV v. *aiura*.

AÍURIRE s.f. v. *aiurare*.

AÍURÍT, -Ă, *aiuriți, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care are comportări anormale; (om) zăpăcit, trăsnit, zănatic. 2. Adj. (Despre manifestările oamenilor; adesea adverbial) Care este anormal. — Din fr. *ahuri* (apropiat prin etimologie populară de *aiurea*).

AÍJÚN, *ajunuri*, s.n. 1. Zi sau, p. ext., perioadă de timp care precede un eveniment. ♦ Loc. adv. *În ajun = a*) cu o zi (sau cu o seară) înainte; **b**) puțin timp înainte, foarte aproape (de)... 2. Faptul de a ajuna (1); post (negru). ♦ Zi în care se ajunează (1). — Din *ajuna* (derivat regresiv).

AÍJUNÁ, *ajunez*, vb. I. Intranz. 1. (În practicile religioase) A nu mânca nimic, a ține post complet. 2. Fig. A răbda de foame. — Lat. **adjunare*.

AÍJÚNGE, *ajung*, vb. III. I. 1. Intranz. A se afla într-un loc după parcurgerea unui drum, a atinge capătul unui drum; a sosi. ♦ Expr. *A ajunge departe* = a dobândi succese, a reuși. *A ajunge la mal* = a răzbi prin greutăți și a atinge scopul dorit. *A (sau a-i) ajunge (cuiva) cuțitul la os* = a ajunge la capătul puterii; a fi într-o situație disperată. ♦ Intranz. și tranz. A atinge (o limită în timp), a apuca (o anumită vreme). 2. Tranz. A întâlni, venind din urmă, o ființă sau un vehicul în mișcare; a prinde din urmă. ♦ Expr. *A-I ajunge pe cineva zilele* = a îmbătrâni. ♦ Fig. A egala pe cineva. 3. Tranz. A nimeri, a lovi pe cineva sau ceva. ♦ Fig. (Despre un neajuns) A da peste... ♦ Fig. (Despre o stare sufletească sau fizică) A cuprinde, a răzbi. 4. Intranz. A se întinde până la...; a atinge. ♦ A reuși să atingă ceva situat sus sau departe. ♦ Expr. *A nu-i ajunge (cuiva nici) cu prăjina la nas*, se zice despre un om înfumurat. 5. Intranz. (Despre prețuri; p. ext. despre mărfuri) A atinge un anumit nivel. II. 1. Refl. A se întâlni, a se împreuna, a se uni. ♦ Fig. A se înțelege, a se învoi. 2. Intranz. A realiza, a împlini. *A ajunge la un rezultat*. ♦ Intranz. și tranz. A fi în situația de... 3. Intranz. A deveni. ♦ Expr. *A ajunge rău* = a decădea. *A ajunge bine* = a

dobândi succese; a reuși, a izbuti. *A ajunge pe mâinile cuiva* = a fi la discreția cuiva. ♦ Intrans. și refl. (Peior.) *A parveni*. III. Intrans. și refl. *A fi în cantitate suficientă*. ♦ Expr. (Tranz.) *A-I ajunge* (pe cineva) *mintea* (sau *capul*) = a se pricepe, a ști ce e de făcut. — Lat. *adjungere* „a uni, a lipi”.

AJÚNGERE s.f. (Rare) Faptul de a (se) *ajunge*. — V. *ajunge*.

AJÚNS¹ s.n. 1. (În loc. adv.) *De ajuns* = destul. 2. (Pop.; în sintagma) *Bun ajuns* (ul) = bine ai venit! bun sosit! — V. *ajunge*.

AJÚNS², **-Ă**, *ajunși*, *-se*, adj., s.f. art. I. Adj. 1. Care s-a îmbogățit, a parvenit. 2. (Reg.; în expr.) *Ajuns de* (sau *la*) *cap* = deștept, isteț. II. S.f. art. (Rare, în sintagma) *Bun ajuns!* = bun sosit! bine ai venit! — V. *ajunge*.

AJÚR, *ajururi*, s.n. 1. Broderie pe o țesătură obținută prin scoaterea firelor din urzeală sau din bătătură. 2. Tricou cu găurele obținute în timpul tricotării. 3. (Arhit.) Ornament perforat care permite pătrunderea luminii. — Din fr. *ajour*.

AJURĂ, *ajurez*, vb. I. Tranz. A face ajur. — Din fr. *ajourer*.

AJURĂRE, *ajurări*, s.f. Acțiunea de a *ajura*. — V. *ajura*.

AJURĂT, **-Ă**, *ajurați*, *-te*, adj. Care are ajur, împrodat cu ajur. — V. *ajura*.

AJUSTĂ, *ajustez*, vb. I. Tranz. A adapta, a potrivi o piesă la un ansamblu, un obiect de îmbrăcăminte pe corp etc. — Din fr. *ajuster*.

AJUSTĂBIL, **-Ă**, *ajustabili*, *-e*, adj. Care poate fi ajustat. — **Ajusta** + suf. *-bil*.

AJUSTĂJ s.n. (Tehn.) Relație între dimensiunile a două piese care se asamblează prin întrepătrundere. — Din fr. *ajustage*.

AJUSTĂRE, *ajustări*, s.f. Acțiunea de a *ajusta*. — V. *ajusta*.

AJUSTŌR, **-ŌARE**, *ajustori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor calificat care execută operații de ajustare. — Din fr. *ajusteur*.

AJUTĂ, *ajut*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (-și) da ajutor, sprijin. ♦ Expr. (Tranz.) *A-I ajuta* (pe cineva) *puterea* (sau *capul*, *mintea* etc.) = a avea capacitatea fizică sau intelectuală de a face un anumit lucru. (Absol.) *Doamne-ajută* = a) formulă de a invoca a divinității folosită la începutul unei acțiuni; b) (substantivat) situație favorabilă în evoluția unei acțiuni, în starea cuiva; spor, mers bun al lucrurilor; c) (substantivat; ir.) lovitură, bătaie. ♦ Loc. adj. (*Mai*) de *Doamne-ajută* = (mai) de seamă, (mai) bun, de oarecare valoare. ♦ Refl. A se servi de cineva sau de ceva ca ajutor. 2. Intrans. A fi de folos, a servi, a sluji. — Lat. *adjutare*.

AJUTĂJ, *ajutaje*, s.n. (Tehn.) Tub scurt, executat astfel încât curgerea fluidelor să se producă în fiecare secțiune la presiunile sau la vitezele dorite; duză (1). — Din fr. *ajutage*.

AJUTĂRE, *ajutări*, s.f. Acțiunea de a (se) *ajuta* și rezultatul ei. — V. *ajuta*.

AJUTĂTOR, **-ŌARE**, *ajutători*, *-oare*, adj. Care ajută; auxiliar. — **Ajuta** + suf. *-ător*.

AJUTOR, **-ŌARE**, *ajutori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care ajută pe alta într-o activitate oarecare (secondând-o și subordonându-i-se). 2. S.n. Sprijin, participare la efortul cuiva; îndrumare (în împrejurări dificile); asistență acordată cuiva; ajutorință. ♦ Expr. *A fi de* (sau *a veni*, *a sta în*) *ajutor* (cuiva) = a fi de folos (cuiva), a-I sprijini. ♦ Drept bănesc acordat salariaților în cazul pierderii temporare a capacității de muncă. ♦ Sprijin bănesc. ♦ (Cu valoare de interjecție) Strigăt al celor care se află în primejdie. — Lat. *adjutor*, *adjutorium*.

AJUTORĂ, *ajutorez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) *ajuta*, a (se) sprijini (din punct de vedere material). [Var.: *ajutori* vb. IV] — Din *ajutor*.

AJUTORĂRE, *ajutorări*, s.f. Acțiunea de a (se) *ajutora* și rezultatul ei. — V. *ajutora*.

AJUTORI vb. IV v. *ajutora*.

AJUTORINȚĂ, *ajutorințe*, s.f. (Înv.) 1. Ajutor (2). 2. Numele unui impozit din sec. XVIII din Țara Românească și din Moldova. — **Ajutori** + suf. *-ință*.

AKĂN, *akâni*, s.m. Poet, recitator și cântăreț popular la kazahi, kirghizi etc. — Din rus. *akân*.

AKKADIAN, **-Ă**, *akkadieni*, *-e*, s-m-și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană de origine semitică din Antichitate care a aparținut populației Akkadului. 2. Adj. Care a aparținut Akkadului sau akkadienilor (1), privitor la Akkad sau la akkadieni. ♦ Substantivat, f. Cea mai veche limbă semitică de largă circulație, scrisă cu caractere cuneiforme. [Pr.: *acadiân*] — Din fr. *akkadien*.

AL, **A**, *ale*, art. 1. (Articol posesiv sau genitival, înaintea pronumelui posesiv sau a substantivului în genitiv posesiv, când cuvântul care precedă nu are articol enclitic) *Carte a elevului*. 2. (Înaintea numeralelor ordinale, începând cu „al doilea”) *Clasa a zecea*. — Lat. *illum*, *illam*.

ALA, *alae*, s.f. Unitate romană de cavalerie (formată din trupe auxiliare). [Pl. pr.: *ale*. — Var.: *ălă* s.f.] — Din lat. *ala*.

ALA-BĂLA interj. 1. (În expr.) *Ce mai ala-bala?* = a) ce se mai petrece?; b) ce rost are atâta discuție (inutilă)? 2. (În formule recitative din jocurile copiilor) *Ala-bala portocala*. — Formație onomatopeică.

ALABANDINĂ s.f. Sulfură naturală de mangan, compactă, negricioasă, cu luciu metalic. — Din fr. *alabandine*.

ALABĂSTRU s.n. Varietate de ghips cu aspect de marmură albă străbătută de vine transparente, întrebuințată la fabricarea unor obiecte ornamentale. — Din it. *alabastro*, lat. *alabastrum*.

ALAC s.n. Specie de grâu foarte rezistentă, cu un singur bob în spiculeț, care se cultivă în regiunile muntoase (*Triticum monococcum*). — Cf. magh. *alakor*.

ALAGEĂ, *alagele*, s.f. 1. (Înv.) Stofă vărgată, țesută din fire de in și de mătase. 2. (Reg.; în expr.) *A-și căpăta alageaua* sau *a păți o alagea* = a se păcăli. — Din tc. *alaca*.

ALĂI, *alaiuri*, s.n. Mulțime de oameni care însoțește o ceremonie, o persoană de seamă etc.; paradă, pompă. ♦ Loc. adv. *Cu* (sau *în*) *alai* = cu solemnitate, cu fast. ♦ Mulțime de oameni care se ia după cineva; *p. ext.* gălgăie provocată de această mulțime. ♦ (Înv.) Suită care întovărășea sau întâmpina un domnitor. — Din tc. *alay*.

ALĂIT s.n. Mineral rar de culoare roșie, care se găsește în Asia Centrală. — Et. nec.

ALALIE, *alalii*, s.f. (Med.) Incapacitate de a vorbi sau de a pronunța unele sunete; logoplegie. — Din fr. *alalie*.

ALĂLTĂIERI adv. În ziua care precede ziua de ieri. ♦ *De ieri*, *de alaltăieri* = de puțin timp, de curând. *Mai alaltăieri* = zilele trecute. — **Alaltă** (= *aialtă*) + *ieri*.

ALĂLTĂSEARĂ adv. În seara zilei de alaltăieri. ♦ *Mai alaltăseară* = (într-una din) serile trecute. — **Alaltă** (= *aialtă*) + *seară*.

ALAMĂN, *alamane*, s.n. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-un sac central și mai multe fâșii de plasă cu care se încercuiesc și se adună bancurile de pești marini. — Et. nec.

ALAMĂN, **-Ă**, *alamani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Numele unor triburi germanice care au trăit (în sec. III-VI) în regiunea Rinului; (și la sg.) persoană care făcea parte din aceste triburi. 2. Adj. Care aparține alamanilor (1), privitor la alamanii. [Var.: *alemân*, *-ă* s.m. și f., adj.] — Din germ. *Alemanne*, fr. *Alamans*.

ALĂMĂ, (2, 3) *alămuri*, s.f. 1. Aliaj de cupru și zinc, galben-auriu, maleabil, ductil, ușor de prelucrat, cu numeroase și variate întrebuințări în industrie. 2. (La pl.) Obiecte de alamă (1); alămărie². 3. (La pl.) Instrumente muzicale de suflat din alamă (1). — Cf. it. *l a m a* „placă de metal”.

ALAMBIC, *alambicuri*, s.n. Aparat metalic pentru distilarea lichidelor. — Din fr. *alambic*.

ALAMBICĂ, *alambichez*, vb. I. Tranz. A distila cu ajutorul alambicului. ♦ Fig. A face prea subtil, greu de înțeles, excesiv de rafinat, complicat. — Din fr. *alambiquer*.

ALAMBICĂRE, *alambicări*, s.f. Acțiunea de a *alambica* și rezultatul ei. — V. *alambica*.

ALAMBICAT, **-Ă**, *alambicați* *-te*, adj. Prea rafinat, excesiv de subtil, greu de înțeles, complicat. — V. *alambica*.

ALAN, **-Ă**, *alani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Triburi de origine sarmată, care locuiau în sec. II și I î.H. în regiunea Mării Negre și în nordul Caucazului și care, împinși de huni, au ajuns în sec. V, împreună cu vandali, până în Spania și Africa; (și la sg.) persoană care făcea parte din aceste triburi. 2. Adj. Care aparține alanilor (1), referitor la alani. — Din lat. *alani*.

ALANDĂLA adv. (Fam.) La întâmplare, în dezordine, fără nici o noimă; pe dos. [Var.: *halandăla* adv.] — Din ngr. *ála* and *ála* „unul în locul altuia”.

ALANINĂ, *alanine*, s.f. Aminoacid produs prin hidroliza proteinelor naturale. — Din fr. *alanine*.

ALANTOIDĂ, *alantoide*, s.f. Una dintre anexele embrionare la animalele vivipare și ovipare. ♦ (La pl.) Animale vertebrate care au această anexă embrionară. — Din fr. *allantoïde*.

ALARMĂ, *alarmez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) neliși, a (se) îngrijora. ♦ Tranz. A pune în stare de alertă, de pregătiri, a da alarma (la apropierea unei primejdii). — Din fr. *alarmer*.

ALARMĂNT, **-Ă**, *alarmanți*, *-te*, adj. Care alarmează; neliniștor, îngrijorător. — Din fr. *alarmant*.

ALARMĂRE, *alarmări*, s.f. Acțiunea de a (se) *alarma* și rezultatul ei. — V. *alarma*.

ALARMĂT, **-Ă**, *alarmăți*, *-te*, adj. Care a devenit neliniștit, îngrijorat; alertat. — V. *alarma*.

ALARMĂ, *alarme*, s.f. 1. Anunțare a unei primejdii sau calamități care amenință populația; semnal prin care se anunță asemenea primejdii. 2. Neliniște, teamă, spaimă de care este cuprins cineva la apropierea unei primejdii. — Din fr. *alarme*.

ALARMIST, **-Ă**, *alarmiști*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f., adj. (Persoană) care împrăștie intenționat știri alarmante, adesea inventate; (persoană) care se alarmează ușor; sperios, timorat, panicard, înfricoșat. 2. Adj. (Despre vorbe, știri etc.) Care provoacă panică, care îngrozește. — Din fr. *alarmiste*.

ALAÚN s.n. 1. Sulfat dublu al unui metal trivalent și al unui metal monovalent. 2. P. restr. Sulfat dublu de aluminiu și potasiu; piatră-acră. — Din germ. **Alaun**.

ALĂ s.f. v. **ala**.

ALĂMĂR, *alămari*, s.m. Meseriaș care lucrează obiecte de alamă (1). ♦ Negustor de alămuri. — **Alamă** + suf. -ar.

ALĂMĂRIE¹, *alămării*, s.f. Fabrică, atelier sau prăvălie de obiecte de alamă (1). — **Alămar** + suf. -ie.

ALĂMĂRIE² s.f. (Cu sens colectiv.) Obiecte de alamă; alămuri. — **Alamă** + suf. -ărie.

ALĂMĂIE s.f. v. **lămăie**.

ALĂMĂIOARĂ, *alămăioare*, s.f. (Reg.) Gutuie. [Pr.: -mă-*ioa*-] — **Alămăie** + suf. -ioară.

ALĂMI, *alămesec*, vb. IV. Tranz. A acoperi sau a sufla un obiect cu un strat de alamă (1). — Din **alamă**.

ALĂMIRE s.f. Acțiunea de a *alămi*. — V. **alămi**.

ALĂMIT, **-Ă**, *alămiiți*, -te, adj. Acoperit sau suflat cu alamă (1). — V. **alămi**.

ALĂMIU, **-IE**, *alămii*, adj. (Rar) De culoarea alamei (1). — **Alamă** + suf. -iu.

ALĂPTĂ, *alăptez*, vb. I. Tranz. A hrăni puii cu laptele propriu, secretat de glandele mamare; a da să sugă; a apleca. — **A**³ + **lapte** (după fr. *allaite*).

ALĂPTĂRE, *alăptări*, s.f. Acțiunea de a *alăpta*. — V. **alăpta**.

ALĂSIDĂ s.f. v. **alesidă**.

ALĂTURĂ, *alături*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) așeza alături, a (se) apropia mult; a (se) alipi. ♦ Tranz. A adăuga, a anexa. ♦ Tranz. Fig. A compara, a confrunta. ♦ Refl. A adera la o cauză, la o mișcare etc. [Var.: **lătură** vb. I] — Din **alături**.

ALĂTURĂRE, *alăturări*, s.f. Acțiunea de a (se) *alătura* și rezultatul ei. — V. **alătura**.

ALĂTURĂT, **-Ă**, *alăturați*, -te, adj. Care se află alături, care se află anexat. — V. **alătura**.

ALĂTAREA adv. v. **alături**.

ALĂTURI adv. 1. (Local) Lângă cineva sau ceva, la dreapta sau la stânga cuiva sau a ceva. ♦ Loc. adj. *De alături* = vecin, învecinat. ♦ Expr. (Fam.) *A nimeri* (sau *a fi*, *a merge*, *a călca*) *alătura cu drumul* = a greși (în comportare, în păreri etc.). ♦ În alt punct decât cel vizat (dar foarte aproape de acesta). 2. (Modal) Unul lângă altul, unul împreună cu altul (sau cu alții). ♦ Loc. prep. *Alături de...* (sau, rar, *cu...*) = pe același plan, pe lângă. ♦ Expr. *A fi alături de cineva* = a fi solidar cu cineva. [Var.: (pop. și fam.) **alătura** adv.] — **A**³ + **lature**.

ALĂUȚĂ s.f. v. **lăuță**.

ALB, **-Ă**, *albi*, -e, adj., s.m., s.n., s.f. I. Adj. 1. Care are culoarea zăpezii, a laptelui; (despre culori) ca zăpada, ca laptele. ♦ *Carne albă* = carne de pasăre sau de pește. *Hârtie sau coală albă* = hârtie care nu a fost scrisă. *Rând alb* = spațiu nescris între două rânduri scrise. *Armă albă* = armă cu lamă de oțel. *Rasă albă* = grup de popoare cu pielea deschisă la culoare. ♦ Expr. *Alb la față* = palid. *Ba e albă, ba e neagră*, se zice despre spusele cuiva care se contrazice. *Nici albă, nici neagră* = a) nici așa, nici așa; b) fără multă vorbă; deodată. ♦ (Despre oameni, adesea substantivat) Care aparține rasei albe. ♦ Cărunt. ♦ Expr. *A scoate* (cuiva) *peri albi* = a necăji mereu (pe cineva), a agasa (pe cineva) până la exasperare. 2. Incolor, transparent. 3. Fig. Limpede, luminos. ♦ *Noapți albe* = nopți luminoase, obișnuite în perioada solstițiului de vară în regiunile situate între paralelele de 50° și 65° nord și sud, în care nu se produce întunecare completă din cauză că Soarele nu coboară suficient sub orizont. *Noapte albă* = noapte petrecută fără somn. (Rar) *Zile albe* = viață tihnită, fericită. (În basme) *Lumea albă* = lumea reală. *Magie albă* = capacitate a unor persoane de a săvârși fapte neobișnuite, în aparență miraculoase, care însă pot fi explicate științific; (livr.) teurgie. ♦ (Pop.; substantivat, f. art.) Zorii zilei. 4. Fig. Nevinovat, curat, pur, candid. 5. (Despre versuri) Fără rimă. II. S.m. Denumire dată, după Revoluția Franceză, contrarevoluționarilor și conservatorilor. III. S.n. 1. Culoare obținută prin suprapunerea tuturor componentelor spectrului luminii zilei; culoarea descrisă mai sus. ♦ Expr. *Negru pe alb* = asigurare că cele spuse sunt adevărate, sigure, scrise. *A semna în alb* = a iscăli un act înainte de a fi completat; *fig.* a acorda cuiva încredere deplină. 2. Obiect, substanță etc. de culoare albă (I 1). ♦ (Pop.) *Albul ochiului* = sclerotică. *Alb de plumb* = carbonat bazic de plumb folosit în industria vopselelor; ceruză. *Alb de zinc* = oxid de zinc (folosit în vopsitorie); țincvais. *Alb de titan* = bioxid de titan. IV. S.m. Denumire generică dată unor rase de porcine de culoare albă (I 1), crescute pentru producția de carne. *Alb de Banat*. *Alb ucrainean de stepă*. V. 1. S.f. pl. art. Nume dat pieselor albe (I 1) la unele jocuri distractive sau de noroc. ♦ *Alb-neagra* = (tip de) joc de noroc. — Lat. **albus**.

ALBĂDĂ, *albade*, s.f. (Livr.) Alboradă. — Din sp. **albada**.

ALBAIULIÁN, **-Ă**, *albaiulieni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Alba Iulia. 2. Adj. Care aparține municipiului Alba Iulia sau albaiulienilor (1), privitor la Alba Iulia ori la albaiulieni. — **Alba Iulia** (n.pr.) + suf. -ean.

ALBAIULINCĂ, *albaiulince*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Alba Iulia. — **Albaiulian** + suf. -că.

ALBANÉZ, **-Ă**, *albanezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Albaniei; arbănaș. 2. Adj. Care aparține Albaniei sau albanezilor (1), privitor la Albania sau la albanezi; arvanit. ♦ (Substantivat, f.) Limba albaneză. — Din fr. **albanais**, it. **albanese**.

ALBANISTICĂ s.f. Studiu al limbii, culturii și civilizației albaneze. — Din germ. **Albanistik**.

ALBASPINĂ s.f. (Bot.) Păducel. — Din lat. **alba spina**, it. **albaspina**.

ALBĂSTRU, **-Ă**, *albaștri*, -stre, adj., s.n. 1. Adj. Care are culoarea cerului senin. ♦ Fig. Melancolic, trist, sumbru. ♦ Expr. *Inimă-albăstră* = a) suflet trist, p. ext. tristețe, jale; b) necaz, mânie, furie. *Cu* (sau *de*) *sânge albastru* = de neam mare, ales; nobil. (Fam.) *E* (cam) *albastru* = e (cam) rău, (cam) neplăcut, situația e (cam) dificilă. 2. S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată între verde și indigo; culoarea descrisă mai sus; albăstreală, albăstrime. ♦ *Albastru de metilen* = colorant albastru (1) folosit în vopsitorie, în lucrări de biologie și în medicină. *Albastru de Prusia* (sau *de Berlin*) = ferocianură de fier folosită ca pigment albastru (1). ♦ Compose: *albastru-azuriu* = albastru (1) cu nuanțe azurii; *albastru-deschis* = albastru (1) mai puțin intens. — Lat. **albastor** (*albus*).

ALBATRÓS, *albatroși*, s.m. Pasăre marină, asemănătoare cu pescărușul, dar mult mai mare decât acesta, de culoare albă, cu aripile lungi, înguste și negre la vârf (*Diomedea exulans*). — Din fr. **albatros**.

ALBĂSTREALĂ, *albăstreli*, s.f. 1. Albastru, albăstrime. 2. Substanță de culoare albastră-indigo, care are proprietatea de a descompune culoarea galbenă și care se folosește în gospodărie și în industrie pentru accentuarea albului unor obiecte. — **Albăstri** + suf. -eală.

ALBĂSTRÉL, **-EĂ**, **-ICĂ**, *albăstreli*, -ele, adj., s.f. 1. Adj. Diminutiv al lui *albastru*. 2. S.f. Plantă erbacee cu flori albastre; albăstriță (*Centaurea cyanus*). — **Albastru** + suf. -el.

ALBĂSTRÍ, *albăstresc*, vb. IV. 1. Tranz. A da unui obiect o culoare (mai) albastră; a clăti rufele în apă amestecată cu albăstreală. 2. Intrans. și refl. Fig. A căpăta, a avea sau a răspândi o lucire albastră. — Din **albastru**.

ALBĂSTRÍME, (2) *albăstrimi*, s.f. 1. Calitatea de a fi albastru; culoare albastră. 2. Întindere de culoare albastră; spațiu albastru. 3. (Înv., peior.) Termen cu care țărani numeau uneori pe cei îmbrăcați orașenește; p. ext. ciocoime. — **Albastru** + suf. -ime.

ALBĂSTRÍOR, **-OARĂ**, *albăstriori*, -oare, adj. Diminutiv al lui *albastru*; albastru-deschis. [Pr.: -tri-or] — **Albastru** + suf. -ior.

ALBĂSTRÍRE, *albăstriri*, s.f. Acțiunea de a (se) *albăstri*. ♦ Tratament chimic prin care piesele de oțel se acoperă cu un strat (albastru) de oxid de fier, care le protejează împotriva coroziunii. — V. **albăstri**.

ALBĂSTRÍT, **-Ă**, *albăstriți*, -te, adj. 1. Care a devenit (mai) albastru. 2. Care este clătit în apă cu albăstreală; (reg.) sinilit. — V. **albăstri**.

ALBĂSTRÍȚĂ, *albăstrițe*, s.f. (Bot.) Albăstrea. — **Albastră** + suf. -iță.

ALBĂSTRÍU, **-IE**, *albăstrii*, adj. Care bate în albastru; albăstriu. ♦ (Substantivat, n.) Culoare care bate în albastru. — **Albastru** + suf. -iu.

ALBĂSTRÚI, **-ÚIE**, *albăstrui*, adj. Albăstriu. — **Albastru** + suf. -ui.

ALBEÁLĂ, (2) *albeli*, s.f. (Pop.) 1. Faptul de a (se) *albi*. 2. (La pl.) Cosmetice de culoare albă. — **Albi** + suf. -eală.

ALBEĂȚĂ s.f. 1. Calitatea de a fi alb; culoare albă; (rar) albime. 2. Leucom; (impr.) cataractă (2). [Var: **albețe** s.f.] — **Alb** + suf. -eață.

ALBÉDO s.n. Mărime care indică fracțiunea din energia luminoasă incidentă radiată în mod difuz de un corp. — Din fr. **albédo**.

ALBÉI s.m. Specie de iarbă albicioasă, cu fire tari și cu spic ramificat. — **Alb** + suf. -ei.

ALBESCÉNȚĂ s.f. (Rar) Starea a ceea ce este alb; albiciune. — Din fr. **albescence**.

ALBÉT, **-EĂȚĂ**, *albeți*, -e, adj., s.n. (Reg.) 1. Adj. Albineț. 2. S.n. Alburn. — **Alb** + suf. -eț.

ALBÉȚE s.f. v. **albeață**.

ALBGARDÍST, **-Ă**, *albgardiști*, -ste, s.m. și f. Combatant împotriva bolșevismului în timpul războiului civil din Rusia (1918—1920). — **Alb** + **gardist** (după rus. *belogvardeet*).

ALBÍ, *albesc*, vb. IV. 1. Refl., intrans. și tranz. A deveni sau a face să devină (mai) alb. ♦ A trata produsele textile cu agenți oxidanți sau reducători pentru a le face mai albe, distrugând pigmenții naturali. ♦ A colora ușor în albastru un produs textil pentru a obține un efect de alb intens. ♦ A decolora, parțial sau total, un anumit produs. ♦ Intrans. A

încărunți; *p. ext.* a îmbătrâni. **2.** Intrans. A ieși în evidență, a se contura (din cauza culorii albe). ♦ Fig. A străluci. — Din **alb**.

ALBIÁN, -Ă, albieni, -e, adj., s. n. 1. S.n. Ultimul etaj al cretacului inferior, caracterizat prin gresii, marne și calcare, cu o bogată faună de amoniți și belemniti. **2.** Adj. Care se referă la vârsta și la formațiile albianului (1). [Pr.: *-bi-an*] — Din fr. **albien**.

ALBICIÓS, -OÁSĂ, albiciosi, -oase, adj. Care bate în alb; (rar) albiu, albiu, albiu. — **Alb** + suf. *-icios*.

ALBICIÚNE s.f. (Fam.) Albeață. — **Alb** + suf. *-iciune*.

ALBIE, albi, s.f. 1. Vas lunguiet făcut din lemn cioplit sau din doage asamblate; covată, copaie. ♦ Expr. *A face (pe cineva) albie de porci (sau de câini)* = a insulta (pe cineva) cu vorbe grele, a batjocori rău (pe cineva). **2.** Porțiune a unei văi acoperită permanent sau temporar cu apă; matcă. — Lat. **alvea**.

ALBIGÉNS, -Ă, albigensi, -e, s.m. și f., adj. (Adept) al unei secte din sudul Franței, reprimată sângeros de papalitate (sec. XII și începutul sec. XIII), a cărei doctrină îmbina elemente creștine și dualiste. [Var.: **albigenz, -ă** s.m. și f., adj.] — Din lat. [civitas] **Albigensium**, germ. **Albigenser**. Cf. fr. **albigeois**.

ALBIGÉNZ, -Ă, s.m. și f., adj. v. albigens.

ALBIÍ, pers. 3 albiește, vb. IV. Refl. (Rar) A lua forma unei albi. — Din **albie**.

ALBILITĂ, albițe, s.f. Fluture alb cu vârful aripilor anterioare negre, a cărui larvă dăunătoare se hrănește cu frunze de varză; fluture-de-varză, fluture-alb (*Pieris brassicae*). — **Alb** + suf. *-litate*.

ALBIME, albi, s.f. (Rar) Albeață (1). — **Alb** + suf. *-ime*.

ALBINĂR, albinari, s.m. 1. (Pop.) Apicultor. **2.** (Ornit.) Prigorie. — **Albină** + suf. *-ar*.

ALBINĂ, albine, s.f. 1. Insectă din familia apidelor, cu aparatul bucal adaptat pentru supt și lins, iar cu picioarele posterioare pentru strângerea polenului, cu abdomenul prevăzut cu un ac veninos și care trăiește în familie, producând miere și ceară; muscă (*Apis mellifera*). **2.** Plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori violacee, dispuse în spic, asemănătoare cu o albină (1) (*Ophrys cornuta*). — Lat. **alvina**, „stup”.

ALBINĂREL, albinărei, s.m. Pasăre migratoare cu pene viu și peștri colorate, care se hrănește cu insecte, în special cu albine și viespi; prigorie, fumicar, albinar (*Merops apiaster*). — **Albinar** + suf. *-el*.

ALBINĂRIE, albinării, s.f. (Rar) Stupină (1). — **Albină** + suf. *-ărie*.

ALBINĂRIT s.n. **1.** Apicultură. **2.** (În Evul Mediu, în Țara Românească) Dare reprezentând a zecea parte din mierea și ceara produse. — **Albină** + suf. *-ărit*.

ALBINÉT, -EĂȚĂ, albineți, -e, adj., s.m. 1. Adj. (Reg.) Blond, bălai, albeț. **2.** S.m. (Pop.) Numele unei varietăți de grâu din Banat. — **Alb** + suf. *-inet*.

ALBINIOARĂ, albinioare, s.f. (Rar) Albină. — **Albină** + suf. *-ioară*.

ALBINISM s.n. Anomalie congenitală care constă în lipsa totală sau parțială de pigment în celulele inferioare ale pielii, manifestată prin culoarea albicioasă a pielii și a părului și uneori prin culoarea roșatică a irisului. ♦ Insuficiență de materii colorante la plante, manifestată prin decolorarea totală sau parțială a frunzelor. — Din fr. **albinisme**.

ALBINIȚĂ, albinite, s.f. Diminutiv al lui *albină*; albinioară, albinușă, albinuță. — **Albină** + suf. *-iță*.

ALBINÓS, -OÁSĂ, albinosi, -oase, s.m. și f., adj. (Persoană sau animal) atins de albinism. — Din fr. **albinos**.

ALBINUȘĂ, albinușe, s.f. (Rar) Albină. — **Albină** + suf. *-ușă*.

ALBINUȚĂ, albinuțe, s.f. Albină. — **Albină** + suf. *-uță*.

ALBIOARĂ, albioare, s.f. Albiuță. [Pr.: *-bi-oa-*] — **Albie** + suf. *-ioară*.

ALBIÓR, -OĂRĂ, albióri, -oare, adj. Albișor. [Pr.: *-bi-or-*] — **Alb** + suf. *-ior*.

ALBIRE, albi, s.f. Acțiunea de a (*se*) *albi*. — V. **albi**.

ALBIȘÓR, -OĂRĂ, albișóri, -oare, adj., s.m. și f. I. Adj. Diminutiv al lui *alb*; albișor. II. S.m. și f. (Iht.) Obște. III. S.m. 1. Nume dat unor bureți comestibili. **2.** (Pop.; la pl.) Bani de argint. IV. S.f. 1. Albitură (2). **2.** Varietate de viță-de-vie cu struguri albi. — **Alb** + suf. *-ișor*.

ALBIT¹ s.n. Mineral lăptos, verzui, roșatic, cu luciu sidefiu sau sticlos, folosit în industria ceramică. — Din fr. **albite**.

ALBIT², -Ă, albiți, -te, adj. 1. Făcut sau devenit (mai) alb (1); înalbit². **2.** (Despre părul oamenilor, *p. ext.* despre oameni) Cărunț. — V. **albi**.

ALBITÓR, -OĂRE, albitóri, -oare, s.m. și f. Muncitor care lucrează într-o albitorie. — **Albi** + suf. *-tor*.

ALBITORIE, albitorii, s.f. Secție într-o întreprindere textilă în care se albește produsele prin distrugerea pigmentilor naturali ai fibrelor. — **Albitor** + suf. *-ie*.

ALBITURĂ, albituri, s.f. 1. (La pl.) Totalitatea rufelor (de pat, de corp etc.); lenjerie. **2.** Nume generic dat exemplarelor mici de plătică, babușcă etc.;

albișoară. **3.** (Reg.) Nume dat rădăcinilor de pătrunjel și de păstârnac. **4.** (Tipogr.) Mici piese de plumb care servesc la completarea spațiului alb dintre litere, cuvinte sau rânduri; *p. ext.* spațiu alb între rânduri. — **Alb** + suf. *-itură*.

ALBITĂ, albițe, s.f. 1. (Iht.) Obște. **2.** Nume dat mai multor plante erbacee cu flori galbene (*Alyssum*). — **Alb** + suf. *-iță*.

ALBIÚ, -IE, albi, adj. (Rar) Albicios. — **Alb** + suf. *-iu*.

ALBIÚȚĂ, albiuțe, s.f. Diminutiv al lui *albie*; albioară. [Pr.: *-bi-u-*] — **Albie** + suf. *-uță*.

ALBOÁRE s.f. (Rar) Lucire, licărire albă. — Lat. **albor, -oris**.

ALBORĂDĂ, alborade, s.f. Compoziție muzicală instrumentală; inspirată din poeziile populare din Peninsula Iberică și care se execută în zori; albadă. — Din sp. **alborada**.

ALBÚI, -ÚIE, albi, adj. (Rar) Albicios. — **Alb** + suf. *-ui*.

ALBULÉT, albulete, s.n. (Reg.) Alburn. — **Alb** + suf. *-uleț*.

ALBÚM, albume, s.n. 1. Caiet cu foile dintr-o hârtie specială, în care se păstrează fotografii, ilustrate, mărci poștale etc. ♦ Caiet în care se scriu versuri, citate sau în care se schițează desene. **2.** Colecție de fotografii, de ilustrații, de schițe etc. reunite într-un volum, după o temă unitară. *Album de artă*. **3.** (Muz.) Disc sau CD cu muzică pe care sunt înregistrate mai multe piese, de obicei ale aceleiași interpret sau ale aceleiași formații. [Pl. și: *albumuri*] — Din fr., lat. **album**.

ALBUMEĂLĂ, albumele, s.f. (Bot.) Floare-de-colț. — Cf. a l b.

ALBUMÉN s.n. Țesut vegetal din semințele unor plante, în care se depozitează substanțele nutritive de rezervă și care servește embrionului ca hrană în timpul germinăției. — Din fr., lat. **albumen**, „albuș”.

ALBUMINĂ, albumine, s.f. Substanță organică din grupul proteinelor, solubilă în apă, coagulabilă prin încălzire și precipitabilă la acțiunea acizilor anorganici, care intră în compoziția albușului de ou, a sângelui și a altor lichide organice. — Din fr. **albumine**.

ALBUMINOÍD, -Ă, albuminoizi, -de, adj., s.n. 1. Adj. De felul albuminei. **2.** S.n. Proteină insolubilă care se găsește în țesuturile de natură cartilajinoasă. — Din fr. **albuminoïde**.

ALBUMINOMÉTRU, albuminometre, s.n. Aparat cu care se poate determina cantitatea de albumină dintr-un lichid organic. — După fr. **albuminimètre**.

ALBUMINÓS, -OÁSĂ, albinosi, -oase, adj. Care conține albumină. — Din fr. **albumineux**.

ALBUMINURIE s.f. Prezența albuminei în urină (indicând, de obicei, o boală a rinichilor, insuficiență cardiacă etc.). — Din fr. **albuminurie**.

ALBUMIȚĂ, albițe, s.f. (Bot.) Floare-de-colț. — Cf. a l b.

ALBUMOZĂ s.f. Derivat neocoagulabil al albuminei. — Din fr. **albumose**.

ALBURÍ, pers. 3 albuște, vb. IV. Intrans. A răspândi o lumină albicioasă, a se zări ca ceva alb. — Din **alboare**.

ALBURÍU, -IE, alburii, adj., s.n. 1. Adj. De culoare albicioasă. **2.** S.n. Culoare alburie (1). — **Alboare** + suf. *-iu*.

ALBURN, alburnuri, s.n. Totalitatea straturilor tinere situate între scoarța și inima trunchiului unui copac, prin care trec apa și sărurile minerale; albeț, albeț, — Din it. **alburno**, lat. **alburnum**.

ALBÚȘ, albușuri, s.n. 1. Substanță albă-transparentă, vâscoasă, compusă în cea mai mare parte din albumină, care înconjură gălbenușul oului de păsări, reptile, pești etc. **2.** (Rar) Sclerotică. — **Alb** + suf. *-uș*.

ALBÚȚ, -Ă, albuți, -e, adj. (Rar) Diminutiv al lui *alb*. — **Alb** + suf. *-uț*.

ALCÁDE s.m. v. **alcalde**.

ALCAIC, -Ă, alcaici, -ce, adj. (În sintagmele) *Vers alcaic* = vers antic format din cinci picioare, cu cezura după al doilea picior. *Strofă alcaică* = strofă compusă din patru versuri: două alcaice, unul iambic și unul coriambic. [Pr.: *-ca-ic-*] — Din fr. **alcaïque**.

ALCÁDE, alcalzi, s.m. Magistrat municipal în Spania; primar în Spania. [Var.: **alcáde** s.m.] — Din sp. **alcalde**.

ALCALICELULÓZĂ s.f. Derivat alcalin al celulozei folosit la fabricarea mătăsii artificiale prin procedeul viscozei. — Din fr. **alcalicellulose**.

ALCALIMETRÍE s.f. Capitol al chimiei care se ocupă cu determinarea concentrației unei baze; procedeu de analiză chimică întrebunțat în acest scop. — Din fr. **alcalimétrie**.

ALCALIMÉTRU, alcalimetre, s.n. Instrument cu ajutorul căruia se determină gradul de concentrație al alcaliilor. — Din fr. **alcalimètre**.

ALCALÍN, -Ă, alcalini, -e, adj. (Despre substanțe chimice) Care are în soluție o reacție bazică, albăstrind hârtia roșie de turnesol și neutralizând acizii; bazic. ♦ *Metal alcalin* = metal din grupul metalelor monovalente. *Medicament alcalin* = medicament folosit în tratamentul acidității gastrice. — Din fr. **alcalin**.

ALCALINITĂTE s.f. Calitate a unei substanțe de a fi alcalină; grad de saturație cu alcalii a unei soluții. — Din fr. **alcalinité**.

ALCALINIZĂ, *alcalinizez*, vb. I. Tranz. A da unei substanțe proprietăți alcaline. — Din fr. **alcaliniser**.

ALCALINIZĂRE, *alcalinizări*, s.f. Acțiunea de a *alcaliniza*. — V. **alcaliniza**.

ALCALINO-PĂMÂNTOS, *alcalino-pământoase*, adj. (În sintagma) *Metal alcalino-pământos* = fiecare dintre metalele care aparțin grupei a II-a din sistemul periodic al elementelor. — **Alcalin** + **pământos** (după fr. *alcalino-terreux*).

ALCALIU, *alcalii*, s.n. Hidroxid al unor metale alcaline și al ionului amoniu. — Din fr. **alcali**.

ALCALOID, *alcaloizi*, s.m. Substanță bazică azotată de origine vegetală sau obținută sintetic, toxică, folosită în doze mici ca medicament. — Din fr. **alcaloïde**.

ALCALOZĂ s.f. Creștere anormală a rezervei alcaline din sânge cauzată de unele tulburări funcționale. — Din fr. **alcalose**.

ALCÂN, *alcani*, s.m. Denumire generică dată hidrocarburilor aciclice saturate; hidrocarbură parafinică, parafină. — Din fr. **alcane**.

ALCARĂZAS, *alcarazasuri*, s.n. (Rar) Vas poros de pământ în care se produce răcirea lichidului pe care-l conține, datorită evaporării prin pereții lui. — Din fr. **alcarazas**.

ALCAZĂR, *alcazare*, s.n. Palat fortificat, foarte ornamentat, de origine maură, construit în Evul Mediu în principalele orașe spaniole. — Din fr., sp. **alcazar**.

ALCĂTUÎ¹, *alcătuiesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A face, a construi, a înghimba, a întocmi; a compune, a concepe. ♦ Refl. A lua ființă, a se forma. **2.** A forma împreună; a constitui. ♦ Refl. A fi format, a consta din... **3.** (Pop.) A strânge, a aduna; a aranja. — Din magh. **alkotni**.

ALCĂTUÎ², *alcătuiesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A cădea la învoială; a se înțelege, a se învoi. — Din magh. **alkudni**.

ALCĂTUIALĂ, *alcătuiești*, s.f. Alcătuire; (concr.) ceea ce este alcătuit, înghiebat. [Pr.: -tu-ia-] — **Alcătuî**¹ + suf. *-eală*.

ALCĂTUIRE, *alcătuirii*, s.f. Acțiunea de a (se) *alcătui*¹ și rezultatul ei; întocmire, compunere, constituire, alcătuială. ♦ Compoziție, structură. — V. **alcătui**¹.

ALCĂTUITÓR, *-OÁRE*, *alcătuitóri*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care intră în compoziția unui lucru; constitutiv. **2.** S.m. și f. Persoană care alcătuieste ceva. [Pr.: -tu-i-] — **Alcătuî**¹ + suf. *-tor*.

ALCHENĂ, *alchene*, s.f. Nume dat unor hidrocarburi aciclice nesaturate. — Din fr. **alkène**, germ. **Alkene**.

ALCHIDÁL s.m. Rășină sintetică poliestică folosită la prepararea unor lacuri și vopsele. — Din germ. **Alkidal**.

ALCHÍL, *alchili*, s.m. (Chim.) Radical organic monovalent obținut dintr-o alchenă și o hidrocarbură aromatică sau parafinică. — Din fr. **alkyle**.

ALCHILĂRE s.f. (Chim.) Introducere a unui alchil în molecula unui compus organic. — După fr. **alkylation**.

ALCHÍMIC, *-Ă*, *alchimici*, *-ce*, adj. Referitor la alchimie, de alchimie. — Din fr. **alchimique**.

ALCHIMIE s.f. Formă de studiere empirică, experimentală a naturii, îmbinată cu elemente de astrologie și misticism, care urmărește transformarea metalelor comune în aur, crearea unui „elixir al vieții”, descoperirea „pietrei filosofale” etc. — Din fr. **alchimie**, lat. **alchemia**.

ALCHIMÍST, *alchimiști*, s.m. Persoană care practica alchimia. [Var.: **alhimíst** s.m.] — Din fr. **alchimiste**.

ALCHÍNĂ, *alchine*, s.f. (Chim.) Hidrocarbură aciclică nesaturată, cu o triplă legătură. — Din germ. **Alkine**.

ALCOÓL, (1) *alcooli*, s.m., (2, 3) *alcooluri*, s.n. **1.** Derivat obținut prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi cu un oxidril. **2.** Lichid incolor, inflamabil, cu miros și gust specific, obținut prin fermentarea zaharurilor din cereale, fructe etc. sau pe cale sintetică și folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant, combustibil, dizolvant etc.; etanol, alcool etilic, spirt. ♦ *Alcool denaturat* = alcool brut sau rafinat căruia i s-au adăugat denaturanți pentru a-l face impropriu consumului alimentar, dar care este folosit în industrie sau drept combustibil menajer. *Alcool rafinat* = alcool brut din care au fost îndepărtate impuritățile prin rectificare. *Alcool sanitar* = alcool colorat cu albastru de metilen și denaturat cu salicilat de metil, întrebunțat ca dezinfectant extern. *Alcool solidificat* = polimer al acetaldehidei, insolubil în apă, greu solubil în alcool și eter, întrebunțat drept combustibil solid. **3.** Băutură alcoolică. — Din fr. **alcool**.

ALCOOLÁT s.m. Derivat al alcoolului, obținut prin înlocuirea hidrogenului din grupa hidroxil cu un metal. — Din fr. **alcoolate**.

ALCOOLEMIE, s.f. Prezență temporară a alcoolului (2, 3) în sânge; procent de alcool prezent în sânge. — Din fr. **alcoolémie**.

ALCOÓLIC, *-Ă*, *alcoolici*, *-ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care conține alcool. **2.** S.m. și f. Persoană care consumă în mod abuziv băuturi alcoolice; bețiv. — Din fr. **alcoolique**.

ALCOOLÍSM s.n. Abuz permanent de băuturi alcoolice; stare patologică determinată de consumul excesiv de alcool; intoxicație alcoolică cronică; etilism. — Din fr. **alcoolisme**.

ALCOOLIZĂ, *alcoolizez*, vb. I. **1.** Refl. A consuma în mod excesiv și permanent băuturi alcoolice; a deveni alcoolic (2). **2.** Tranz. A mări concentrația de alcool dintr-o soluție. — Din fr. **alcooliser**.

ALCOOLIZĂRE s.f. Acțiunea de a se *alcooliza* și rezultatul ei. — V. **alcooliza**.

ALCOOLIZÁT, *-Ă*, *alcoolizați*, *-te*, adj. (Despre lichide) În care s-a introdus alcool. — V. **alcooliza**. Cf. fr. **alcoolisé**.

ALCOOLMETRÍE s.f. Totalitatea procedeelelor folosite pentru determinarea concentrației unei soluții alcoolice. — După fr. **alcoolométrie**.

ALCOOLMÉTRU, *alcoolmetre*, s.n. Instrument care servește la măsurarea concentrației de alcool a unei soluții. — **Alcool** + **metru** (după fr. *alcoolmètre*).

ALCOOLSCÓP, *alcoolscoape*, s.n. Instrument pentru determinarea alcoolemiei. — Din **alcool** (după *bronhoscop*, *stetoscop* etc.).

ALCOOLTÉST, *alcoolteste*, s.n. Aparat folosit pentru măsurarea alcoolemiei; etilotest. — Cf. fr. **alcootest**, engl. **alcohol-test**.

ALCÓV, *alcovuri*, s.n. Loc mai ridicat decât podeaua sau firiță într-o cameră de dormit, unde se așază patul; *p. ext. pat.* ♦ Dormitor al unei femei. [Var.: (inv.) **alcová** s.f.] — Din fr. **alcôve**.

ALCÓVĂ s.f. v. **alcov**.

ALCOXÍD, *alcoxizi*, s.m. (Chim.) Alcoolat. — Din fr. **alcoxid**.

ALDÁN, *aldani*, s.m. (Reg.) Căneapă de toamnă care produce sămânță (*Cannabis sativa*). [Var.: **haldán** s.m.] — Et. nec.

ALDĂMÁȘ, *aldămașuri*, s.n. Băutură (și gustare) oferită de cineva după încheierea unei tranzacții. [Var.: **adălmăș** s.n.] — Din magh. **aldomás**.

ÁLDE adj. pron. invar. (Pop. și fam.) **1.** Oameni ca...; specimene de felul...; de tagma... ♦ Lucruri, întâmplări de felul... **2.** Cei din familie, din jurul cuiva; al lui... **3.** (Precedând un nume propriu, un nume de rudenie etc.) *Alde Ion*. — **Al** + **de**⁴.

ALDEHÍDĂ, *aldehyde*, s.f. Substanță organică obținută prin oxidarea moderată a unor alcooli, folosită în industria farmaceutică. ♦ *Aldehidă formică* = formaldehidă. *Aldehidă benzoică* = benzaldehidă. — Din fr. **aldéhyde**.

ALDÍN, *-Ă*, *aldine*, adj., s.f. (Caracter tipografic sau literar tipografic) care are conturul mai gros decât al literelor obișnuite; gras. — Din it. **aldino**.

ALDÓL, *aldoli*, s.m. (Chim.) Aldehidă-alcool obținută prin polimerizarea unei aldehide. — Din fr. **aldol**.

ALDOSTERÓN s.m. Hormon cu structură steroidă, asemănătoare corticosteronului, extras din glanda suprarenală. — Din fr. **aldostérone**.

ALDÓZĂ, *aldoze*, s.f. (Chim.) Monozaharidă având în moleculă gruparea carbonil caracteristică aldehidelor. — Din fr. **aldose**.

ALÉÁN, *aleanuri*, s.n. **1.** (Pop.) Suferință, durere sufletească (din cauza unei dorințe neimplinite). **2.** Sentiment de duioșie; melancolie, dor. **3.** Dușmănie, vrăjmășie, pică. — Din magh. **ellen** „contra”.

ALEATÓR, *-OÁRE* adj. v. **aleatoriu**.

ALEATÓRIC, *-Ă*, *aleatorici*, *-ce*, adj. (Livr.; despre fenomene) Care se produce întâmplător, care este legat de hazard; stocastic. ♦ (Muz.) Care se bazează pe improvizatie; care lasă execuția la inspirația interpretului. [Pr.: -le-a-] — **Aleatoriu** + suf. *-ic*.

ALEATORÍSM s.n. Caracter aleatoric. [Pr.: -le-a-] — Din fr. **aléatorisme**.

ALEATÓRIU, *-IE*, *aleatorii*, adj. Care depinde de o împrejurare viitoare și nesigură; întâmplător. *Venituri aleatorii*. [Pr.: -le-a-. — Var.: **aleatór**, *-oáre* adj.] — Din fr. **aléatoire**, lat. **aleatorius**.

ALEBÁRDĂ s.f. v. **halebardă**.

ALEBARDIÉR s.m. v. **halebardier**.

ALÉE, *alei*, s.f. Drum într-un parc, într-o grădină etc. așternut cu nisip sau cu prund și mărginit de arbori sau de flori. ♦ Stradă plantată cu arbori; stradă îngustă și scurtă; stradă, intrare. ♦ Spațiu de circulație mărginit pe ambele părți de elemente arhitecturale. [Pr.: -le-e-] — Din fr. **allée**.

ALEGÁ¹, *alég*, vb. I. Refl. (Inv. și pop.) A insista pe lângă cineva, a se lega, a se ține de capul cuiva. — Lat. **alligare**.

ALEGÁ², *aleghez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A invoca ceva în sprijinul unei idei sau ca justificare a unei acțiuni. — Din fr. **alléguer**, lat. **allegare**.

ALEGÁȚIE, *alegații*, s.f. (Jur.) Faptul de a *alega*²; invocare a unei teorii, a unei păreri în sprijinul unei afirmații făcute sau pentru a justifica ceva. [Var.: (inv.) **alegațiune** s.f.] — Din fr. **allegation**, lat. **allegatio**, *-onis*.

ALEGAȚIUNE s.f. v. **alegație**.

ALEGĂTOR, -OĂRE, *alegători, -oare*, s.m. și f. Persoană care are drept de vot, care votează. — **Alege** + suf. *-ător*.

ALÉGE, *alég*, vb. III. 1. Tranz. A prefera ceva sau pe cineva; a-și fixa preferințele asupra unui fapt sau asupra unei persoane; a decide. 2. Tranz. A desemna pe cineva prin vot; a vota. 3. Tranz. (Pop.) A deosebi dintre alții, a recunoaște dintre mai mulți; a distinge. 4. Tranz. și refl. A (se) împărți formând mai multe grupe. ⇨ Expr. (Tranz.) *A alege cărare* = a despărți părul în două cu pieptenele. ⇨ Refl. impers. (Reg.) A apărea clar, împede. 5. Tranz. A curăța prin selecție. ⇨ Fig. A înțelege clar spusele cuiva. 6. Refl. A rămâne cu ceva de pe urma unei acțiuni, a unei împrejurări etc. 7. Refl. A ajunge într-o anumită situație (rea). ⇨ Expr. *A se alege praf și pulbere* sau *a se alege praful de cineva* (sau *de ceva*) = a se distruge complet, a nu mai rămâne nimic (din ceva). [Perf. s. *alesei*, part. *ales*] — Lat. **allegere**.

ALÉGERE, *alegeri*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) alege și rezultatul ei. ⇨ Loc. adv. *Fără alegere* = la nimereală, la întâmplare. *La alegere* = după voia, după placul cuiva. 2. (Mai ales la pl.) Desemnarea prin vot a membrilor organelor reprezentative ale statului, ale unor organizații etc. — V. **alege**.

ALEGÓRIC, -Ă, *alegorici, -ce*, adj. Caracteristic alegoriei, care reprezintă o alegorie; exprimat în pilde. ⇨ *Car alegoric* = vehicul amenajat cu o platformă, pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează în anumite zile de sărbătoare. — Din fr. **allégorique**, lat. **allegoricus**.

ALEGORIE, *alegorii*, s.f. 1. Procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. 2. Operă literară sau plastică folosind această formă de expresie (fabulă, parabolă etc.). — Din fr. **allégorie**, lat. **allegoria**.

ALEGORISM s.n. Faptul de a explica în alegorii, de a exprima în imagini; abuz de alegorii. — Din fr. **allégorisme**.

ALEGORIZĂ, *alegorizez*, vb. I. Tranz. A înfățișa ceva prin alegorii. — Din fr. **allégoriser**.

ALEGORIZĂNT, -Ă, *alegorizantți, -te*, adj. Care alegorizează. — **Alegoriza** + suf. *-ant*.

ALEGORIZARE, *alegorizări*, s.f. Faptul de a alegoriza. — V. **alegoriza**.

ALEGORIZĂT, -Ă, *alegorizați, -te*, adj. Cu alegorii. — V. **alegoriza**.

ALEGRÊTE s.f. (Livr.) Viociune, sprinteneală (a tonului, a exprimării). — Din fr. **allegresse**.

ALEGRU, -Ă, *alegri, -e*, adj. (Livr.; despre o melodie) Vioi, sprinten. — Din fr. **allegre**.

ALÉI interj. v. **alelei**.

ALÉLĂ, *alele*, s.f. (Biol.) Genă de un anumit tip de pe același cromozom. — Din fr. **allèle**.

ALELÉI interj. (Pop.) Exclamație (precedând o invocație) care exprimă mânia, amenințarea, părerea de rău sau entuziasmul. [Var.: **aléi** interj.] — Et. nec.

ALELOPATIE s.f. (Biol.) Influență (inhibitoare) exercitată de unele plante superioare asupra plantelor din vecinătate prin intermediul unor substanțe chimice. — Din fr. **alléopathie**, germ. **Alleopathie**.

ALELUIA interj. Exclamație care apare ca un refren de laudă în cântări bisericești. ⇨ Expr. (Fam.) *A-i cânta* (cuiva) *aleluia* = a lua parte la înmormântarea cuiva, a înmormânta pe cineva. ⇨ (Fam.) *S-a sfârșit!* *s-a terminat!* *amin!* [Var.: **allilúia** interj.] — Din sl. **aleluja**.

ALÉM s.n. Steag cu însemnele Imperiului otoman (primit de domnii români la investitura lor). — Din tc. **alem**.

ALEMÁN, -Ă, s.m. și f., adj. v. **alaman**.

ALEMÂNDĂ, *alemande*, s.f. Vechi dans de origine populară germană, la început cu caracter vesel, vioi, ulterior, moderat, grav, în doi timpi; melodie după care se execută acest dans. [Scris și: **allemandă**] — Din fr. **allemande**.

ALEMÂNIC, -Ă, *alemanici, -e*, s.m. și f., adj. Alman. — Din fr. **alémanique**.

ALÉNĂ, *alene*, s.f. Aer cald care iese din plămâni în timpul expirației. — Din fr. **haléine**.

ALÉNE adv. Într-un ritm încet, fără grabă. — **A³ + lena**.

ALERGĂ, *alérg*, vb. I. Intranz. 1. A merge repede; a gonii; a fugi. 2. A fugi după cineva sau ceva pentru a-l ajunge, a-l prinde. ⇨ Tranz. A fugări pe cineva. 3. A se grăbi într-o direcție sau către un scop. ⇨ A recurge la cineva ca la o sursă de ajutor, de asistență. ⇨ A umbra după treburi. 4. A umbra de colo până colo, fără o țintă precisă. ⇨ Tranz. (Pop.) A cutreiera, a străbate un loc. 5. A participa la probele de alergări în cadrul unei competiții sportive. — Lat. ***allargare** (< *largus*).

ALERGĂRE, *alergări*, s.f. Acțiunea de a alerga; alergătură. ⇨ (Mai ales la pl.) Probă atletică de fugă pe anumite distanțe. ⇨ Cursă de cai. — V. **alerga**.

ALERGĂTOR, -OĂRE, *alergători, -oare*, adj., s.m., s.f. I. Adj. Care alergă. ⇨ *Piatră alergătoare* (și substantivat, f.) = piatra de moară care se învârteste spre a măcina boabele. *Păsări alergătoare* (și substantivat, f.) = păsări din țările calde, având picioare lungi, cu care alergă foarte repede.

II. S.m. și f. 1. Atlet care concurează la probe de alergări. 2. (Rar) Curier (însărcinat cu transmiterea unui mesaj). 3. Cal de curse. III. S.f. 1. Dispozitiv pe care se pun mosoare cu fire pentru a se face urzeala la războaiele de țesut țărănești. 2. (Inv.) Parc vast, împrejmuit, în care erau ținute anumite animale și în care se organizau vânători. — **Alerga** + suf. *-ător*.

ALERGĂTURĂ, *alergături*, s.f. Alergare. ⇨ Expr. *O alergătură de cal* = măsură aproximativă (nu prea mare) de distanță. ⇨ Depasare continuă pentru îndeplinirea unor treburi; du-te-vino. ⇨ Expr. *Cal de alergătură* = cal sau, fig., om întrebuițat la toate corvezile. — **Alerga** + suf. *-ătură*.

ALERGÉN, -Ă, *alergeni, -e*, adj., s.n. (Substanță de natură proteică) care provoacă o alergie. — Din fr. **allergène**.

ALÉRGIC, -Ă, *alergici, -ce*, adj. De alergie, specific alergiei, referitor la alergie. ⇨ (Substantivat) Persoană care manifestă o alergie. — Din fr. **allergique**.

ALÉRGIE, *alergii*, s.f. (Med.) Mod special de a reacționa al organismului sub acțiunea unor microbi sau a unor substanțe străine introduse pe căi variate (digestivă, respiratorie, injecții etc.). — Din fr. **allergie**.

ALERGOLÓG, -Ă, *alergologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în alergologie. — Din **alergologie** (derivat regresiv).

ALERGOLÓGIC, -Ă, *alergologici, -ce*, adj. Referitor la alergologie, de alergologie. — Din fr. **allergologique**.

ALERGOLOGIE s.f. Parte a medicinei care se ocupă cu procesele și cu bolile de natură alergică. — Din fr. **allergologie**.

ALÉRT, -Ă, *alerți, -te*, adj. Sprinten, vioi; iute, prompt. — Din fr. **alerte**.

ALERTĂ, *alertez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) alarma. — Din fr. **alerter**.

ALERTĂRE, *alertări*, s.f. Acțiunea de a (se) alerta. — V. **alerta**.

ALERTĂT, -Ă, *alertați, -te*, adj. Alarmat. — V. **alerta**.

ALERTĂ, alerte, s.f. (Adesea fig.) Alarmă. ⇨ Semnal convențional

internațional prin care se atrage atenția oamenilor de știință asupra producerii sau iminenței producerii unor fenomene cerești ale căror evoluții și consecințe geofizice trebuie urmărite. — Din fr. **alerte**.

ALERTÉTE s.f. (Rar) Viociune, agerime; elan, avânt. — Din it. **all'ertezza**.

ALÉS¹ s. n. Faptul de a (se) alege. ⇨ Loc. adj. *Pe ales(e)* = deosebit, special. ⇨ Loc. adv. *Pe ales(e)* sau *într-ales* = la liberă alegere, după plac. [Formă gramaticală: (în loc.) *alese*] — V. **alege**.

ALÉS², -EASĂ, *aleși, -se*, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Deosebit dintre alții sau dintr-un tot. 2. (Adesea substantivat) Desemnat prin vot. 3. Deosebit, distins, remarcabil; scump, rar. ⇨ Loc. adv. *Mai ales* = în special, îndeosebi. 4. (Despre țesături) Lucrat cu flori sau cu modele. II. S.m. și f. (Art.) Persoană iubită (cu care se căsătorește cineva). — V. **alege**.

ALESĂTURĂ, *alesături*, s.f. Procedeu de ornamentare a țesăturilor populare românești prin separarea și îmbinarea cu mâna, după un model, a firelor de urzeală și de băteală. ⇨ Motiv decorativ colorat, realizat în arta populară românească prin procedeul descris mai sus. — **Ales² + suf. -ătură**.

ALESIDĂ, *aleside*, s.f. (Inv.) Lănțisor întrebuițat la ceasornice de buzunar, ca podoabă femeiască în jurul gâtului etc. [Var.: **alásidă** s.f.] — Din ngr. **alísida**.

ALESTĂNCĂ s.f. (Reg.) Numele unei țesături de bumbac. [Var.: **halastâncă** s.f.] — Din rus. **holstinka**.

ALÉU interj. v. **aoaleu**.

ALEURÍT, aleurite, s.n. Rocă sedimentară detritică, neconsolidată, formată din fragmente de minerale și de roci cu dimensiunile foarte mici. ⇨ Frațiune din sedimente cu aceeași granulație. — Din fr. **aleurite**.

ALEURÍTIC, -Ă, *aleuritici, -ce*, adj. Care se referă la aleurite, care aparține aleuritelor. — Din fr. **aleuritique**.

ALEUROLÍT s.n. Rocă sedimentară aleuritică, compactă. — Din fr. **aleurolite**.

ALEUROMÉTRU, *aleurometre*, s.n. Aparat pentru determinarea calității glutenului din făinurile de cereale. — Din fr. **aleurometre**.

ALEURONÁT s.n. Produs alimentar bogat în proteine, obținut din gluten,

din care se fac preparate culinare dietetice pentru bolnavii de diabet. — Din fr. **aleurionate**.

ALEURÓNĂ s.f. Substanță proteică aflată în celulele stratului aleuronic din fructe, din semințe de cereale sau de leguminoase. — Din fr. **aleurone**.

ALEURÓNIC, aleuronic, adj. (În sintagma) *Strat aleuronic* = strat din celule bogate în proteine, care se găsește sub învelișul bobului de cereale. — Din fr. **aleuronique**.

ALEVÍN, alevini, s.m. Larvă de pește, pui de pește. — Din fr. **alevin**.

ALEVINĂJ s.n. (Rar) Îngrijire și hrănire a puietului de pește. — Din fr. **alevinage**.

ALEXANDRIN, -Ă, *alexandrini, -e*, adj. Care ține de civilizația elenistică din Alexandria; p. ext. care ține de epoca elenistică. ⇨ *Vers alexandrin* (și substantivat, m.) = vers iambic de 12 silabe (cu cezura după silaba a

șasea). *Poezie alexandrină* = poezie de tip rafinat, erudit, adesea ezoteric, caracteristică epocii elenistice. — Din fr. **alexandrin**, lat. **alexandrinus**.

ALEXANDRINISM s.n. 1. Ansamblu de manifestări ale civilizației elenistice, semigrecesă, semiegiptene, cu centrul în orașul Alexandria (sec. III î.H. – III d.H.). 2. Caracterul operii poezilor alexandrini; *p. ext.* caracterul rafinat, erudit, subtil, ezoteric al artei și filosofiei în perioadele sale de declin. — Din fr. **alexandrinisme**.

ALEXANDRÍT, *alexandrite*, s.n. (Min.) Crisoberil. — Din germ. **Aleksandrit**, fr. **alexandrite**.

ALEXÁNDRINEÁN, **-Ă**, *alexándrineni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Alexandria. 2. Adj. Care aparține municipiului Alexandria sau alexándrinenilor (1), privitor la Alexandria ori la alexándrineni. — **Alexandria** (n. pr.) + suf. *-ean*.

ALEXÁNDRINEÁNCĂ, *alexándrineance*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Alexandria. — **Alexándrinean** + suf. *-că*.

ALEXÍE s.f. Incapacitate de a citi, cecitate verbală provocată de unele leziuni în centrul nervoși. — Din fr. **alexie**.

ALEXINĂ, *alexine*, s.f. Specie de anticorp aflată în serul sangvin. — Din fr. **alexine**.

ALEZĂ, *alezee*, vb. I. Tranz. A prelucra interiorul unei piese cilindrice, dându-i diametrul cerut. ♦ A calibra exact dimensiunile unui orificiu dintr-o piesă mecanică. — Din fr. **alésér**.

ALEZĂJ, *alezaje*, s.n. 1. Suprafață interioară, cilindrică sau conică, a unei piese. 2. Diametrul interior al cilindrilor unui motor. — Din fr. **alésage**.

ALEZĂRE, *alezări*, s.f. Acțiunea de a *aleză*. — V. **aleză**.

ALEZĂ, *alezee*, s.f. Bucată de material impermeabil pusă pe o saltea ca să o protejeze. — Din fr. **alésée**.

ALEZIE s.f. Incapacitate de a citi litere, cifre sau note muzicale. — Din fr. **alésie**.

ALEZÓR, *alezoare*, s.n. Unealtă așchietoare de formă cilindrică sau conică utilizată la alezare. — Din fr. **alésoir**.

ÁLFA¹, *alfa*, s.m. 1. Numele primei litere a alfabetului grecesc, corespunzătoare sunetului „a”. ♦ Expr. *De la alfa la omega* = de la început până la sfârșit. (*A fi*) *alfa și omega* = (a fi) începutul și sfârșitul. (a fi) atotcunoscător, (a fi) factorul esențial. 2. (Fiz.) *Particula alfa* = particulă alcătuită din doi protoni și doi neutroni, emisă de unele substanțe radioactive. *Radiație alfa* = radiație constituită din particule alfa. — Din ngr. **álfa**.

ÁLFA² s.m. Plantă graminee originară din Algeria, din care se fac coarde, fibre etc. (*Stipa tenacissima*). ♦ *Hârtie alfa* = hârtie de calitate superioară, fabricată din frunzele acestei plante. — Din fr. **alfa**.

ALFABÉT, *alfabete*, s.n. Totalitatea literelor, așezate într-o ordine convențională, reprezentând sunetele de bază ale unei limbi. ♦ *Alfabet fonetic* = alfabet care asociază fiecărei litere un cuvânt de circulație a cărui inițială o constituie litera respectivă, în scopul evitării erorilor la transmisiile telefonice și radiotelefonice. *Alfabetul Morse* = alfabet folosit în telegrafie, în care literele sunt reprezentate prin linii și puncte. — Din fr. **alphabet**, lat. **alphabetum**.

ALFABETĂR, *alfabetare*, s.n. Set de litere și silabe folosit ca material didactic pentru formarea cuvintelor. — **Alfabet** + suf. *-ar*.

ALFABÉTIC, **-Ă**, *alfabetici*, *-ce*, adj. Așezat în ordinea alfabetului. — Din fr. **alphabétique**.

ALFABETIZĂ, *alfabetizez*, vb. I. Tranz. A învăța pe un analfabet să scrie și să citească. — **Alfabet** + suf. *-iza*.

ALFABETIZĂRE s.f. Acțiunea de a *alfabetiza*; instruire a analfabeților; combatere a analfabetismului. — V. **alfabetiza**.

ALFANUMÉRIC, **-Ă**, *alfanumerici*, *-ce*, adj. (Tehn.; despre indicații) Care este exprimat prin intermediul literelor și al cifrelor. — Din fr. **alphanumérique**.

ALFATRÓN, *alfatroane*, s.n. Vacuummetru care se bazează pe efectul ionizant al radiației alfa emise de o sursă etalonată. — Din fr. **alphatron**.

ÁLGĂ, *alge*, s.f. (La pl.) Plante inferioare caracterizate prin prezența clorofilei și răspândite în ape dulci, sărate și pe uscat; (și la sg.) plantă din acest grup. — Din fr. **algue**, lat. **alga**.

ALGÉBRĂ s.f. 1. Teorie a operațiilor privind numerele reale (pozitive ori negative) sau complexe și rezolvarea ecuațiilor prin substituirea prin litere a valorilor numerice și a formulei generale de calcul numeric particular. ♦ Manual școlar care studiază aceste operații. 2. (În sintagma) *Algebra logicii* = parte a logicii matematice care cuprinde calculul propozițiilor, claselor și al relațiilor. — Din fr. **algèbre**, lat. **algebra**.

ALGÉBRIC, **-Ă**, *algebriți*, *-ce*, adj. De algebră (1), privitor la algebră. — Din fr. **algébrique**.

ALGEBRÍST, **-Ă**, *algebriști*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în algebră. — Din fr. **algébriste**.

ALGERIÁN, **-Ă**, *algerieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Algeriei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care

aparține Algeriei sau algerienilor (1), privitor la Algeria sau la algerieni. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **algérien**.

ALGERIÁNCĂ, *algerience*, s.f. Femeie care face parte din populația Algeriei. [Pr.: *-ri-an*] — **Algerian** + suf. *-că*.

ALGEZIE, *algezii*, s.f. (Med.) Capacitatea de a simți durerea. ♦ (Med.) Durere. — Din germ. **Algesie**.

ALGÍD, **-Ă**, *algizi*, *-de*, adj. (Despre o boală) Care este însoțit de senzația de frig. — Din fr. **algide**.

ALGIDITÁTE s.f. Simptom al unei boli caracterizat prin răcirea treptată a corpului. — Din fr. **algidité**.

ALGÍE s.f. Durere apărută spontan sau în urma excitării patologice a nervilor senzitivi. — Din fr. **algie**.

ALGINĂ s.f. Substanță mucilaginoasă extrasă din anumite alge marine și folosită pentru apretare în industria pielăriei. — Din fr. **algine**.

ALGOFOBIE, *algofobii*, s.f. (Med.) Teamă patologică de durere. — Din fr. **algophobie**.

ALGOGÉN, **-Ă**, *algogeni*, *-e*, adj. Care este produs de o excitație puternică și care atacă terminațiile nervoase. — Din fr. **algogène**.

ALGÓL s.n. (Inform.) Limbaj simbolic folosit în programarea automată orientat în probleme de calcul științific. — Din engl., fr. **algot**.

ALGOLÓG, **-Ă**, *algologi*, *-ge*, s.m. și f. Specialist în algologie. — Din fr. **algologue**.

ALGOLÓGIC, **-Ă**, *algologici*, *-ce*, adj. Referitor la algologie, de algologie. — Din fr. **algologique**.

ALGOLÓGIE s.f. Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul algelor. — Din fr. **algologie**.

ALGOMANIE s.f. (Livr.) Căutare a unei plăceri în durere. — Din fr. **algomanie**.

ALGONKIÁN, **-Ă**, *algonkieni*, *-e*, s. n., adj. 1. S.n. Eră geologică căreia îi aparțin formațiunile dintre arhaic și paleozoic și care conține urme de organisme și de cărbuni. 2. Adj. Care se referă la vârsta sau la formațiile algonkianului (1). [Pr.: *-ki-an*] — Din fr. **algonkien**.

ALGONKÍN, **-Ă**, *algonkini*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. S.m. și f. Persoană aparținând unei populații amerindiene care trăiește îndeosebi în rezervațiile din Statele Unite ale Americii și Canadei. 2. Adj. Care aparține algonkinilor (1), privitor la algonkini. ♦ (Substantivat, f.) Limba algonkină. — Din fr. **algonquin**.

ALGORÍTM, *algoritmi*, s.m. Ansamblu de simboluri folosite în matematică și în logică, permițând găsirea în mod mecanic (prin calcul) a unor rezultate. ♦ P. gener. Succesiune de operații necesare în rezolvarea unei probleme oarecare. [Pl. și: (n.) *algorithme*] — Din fr. **algorithme**.

ALGORÍTMIC, **-Ă**, *algoritmici*, *-ce*, adj. Care se bazează pe algoritmi. ♦ *Logică algoritmică* = logică care utilizează notații algoritmice. — Din fr. **algorithmique**.

ALGRAFIE s.f. Procedeu de executare a formelor de imprimare pe plăci de aluminiu, folosit pentru tiparul plan. — Din fr. **algraphie**.

ALHIMÍST s.m. v. **alchimist**.

ALIÁ, *aliez*, vb. I. 1. Refl. A încheia un tratat de alianță. ♦ A se înțelege cu cineva, a se coaliza în vederea unei acțiuni comune. 2. Tranz. A topi laolaltă anumite metale sau anumite metale cu metaloizi pentru a obține un aliaj. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **allier**.

ALIÁJ, *aliaje*, s.n. Produs metalic obținut prin topirea laolaltă a anumitor metale sau a unor metale cu metaloizi. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **alliage**.

ALIÁNȚĂ, *alianțe*, s.f. 1. Înțelegere politică de durată între două sau mai multe state, stipulată în acorduri sau tratate, prin care hotărăsc să-și acorde asistență politică și militară reciprocă. ♦ Legătură, înțelegere între două sau mai multe grupuri, în vederea realizării unui obiectiv comun. 2. (În sintagma) *Rudă prin alianță* = persoană devenită, prin căsătorie, rudă cu rudele soției sau ale soțului. ♦ (Reg.) Inel de logodnă. [Pr.: *-li-an*] — Din fr. **alliance**.

ALIAS adv. Zis și..., pe nume și... [Pr.: *-li-as*] — Cuv. lat.

ALIÁT, **-Ă**, *aliați*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Unit, întovărășit cu cineva printr-o alianță în vederea unei acțiuni comune; (despre un stat) care a încheiat un tratat de alianță. 2. S.m. și f. Persoană, clasă, partid, stat etc. care se unește cu cineva în vederea unei acțiuni comune. 3. Adj. (Despre metale) Căruia i s-a adăugat o anumită cantitate din unul sau mai multe elemente pentru a forma un aliaj. [Pr.: *-li-a*] — V. **alia**.

ALIBÍ, *alibiuri*, s.n. 1. Dovadă de nevinovăție rezultată din constatarea că, la data săvârșirii infracțiunii, cel învinuit se afla în altă parte decât la locul săvârșirii ei. 2. Mijloc de apărare care aduce în sprijin un alibi (1). 3. Fig. Pretext, scuză, justificare. ♦ Expr. *A (nu) avea (nici)un alibi* = a (nu) deține (nici) o probă, a (nu) avea (nici) o motivare. — Din fr. **alibi**.

ALÍC s.n. v. **alică**.

ALICĂNTE s.n. Soi de viță-de-vie cu struguri roșietici de mărime mijlocie și boabe sferice uniforme. ♦ P. ext. Vin produs din soiul de viță-de-vie descris mai sus. — Din fr. **alicante**.

ALICĂ, *alice*, s.f. 1. (Mai ales la pl.) Fiecare dintre proiectilele sferice de plumb cu care sunt încărcate unele cartușe de vânătoare. 2. Fiecare dintre granulele de oțel sau de fontă folosite pentru curățarea prin împrăscare a suprafeței pieselor sau în foraj. 3. Bucățele de piatră sau de cărămidă care se pun în tencuială pentru a întări sau pentru a astupa un gol. [Var.: **alic** s.n., **alice**, (reg.) **halice** s.f.] — Din ngr. **haliki** „pietricică”.

ALICĂRIE s.f. Material de construcție constituit din spărturi de cărămidă sau din piatră naturală, folosit ca umplutură. — **Alic** + suf. **-ărie**.

ALICE s.f. v. **alică**.

ALICÍ, (1) *alicesc*, (2) pers. 3 *alicesțe*, vb. IV. 1. Tranz. (Rar) A răni cu alice (1). 2. Refl. (Reg.) A se vedea, a apărea mai distinct dintre alte lucruri. — Din **alică**.

ALICNEALĂ s.f. v. **linneală**.

ALICOTĂ, *alicate*, adj. (Mat.; în sintagma) *Parte alicotă* = parte care se cuprinde exact, de un anumit număr de ori, într-o cantitate dată. — Din fr. **aliquote**.

ALICUĂNTĂ, *aliquante*, adj. (Mat.; în sintagma) *Parte alicuântă* = parte care nu se cuprinde exact, de un anumit număr de ori, într-o anumită cantitate dată. — Din fr. **aliquante**.

ALIDADĂ, *alidade*, s.f. Dispozitiv atașat la diferite aparate topografice, care servește la măsurarea unghiurilor. — Din fr. **alidade**, lat. **alidada**.

ALIENĂ, *alienez*, vb. I. 1. Tranz. (Jur.) A transmite cuiva un drept sau un lucru prin vânzare, cesiune etc.; a înstrăina. 2. Refl. (Livr.) A înnebuni. ♦ A deveni ostil societății, factorilor de civilizație; a se simți izolat în societatea modernă. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. **aliéner**, lat. **alienare**.

ALIENABIL, **-Ă**, *alienabili*, *-e*, adj. (Jur.; despre un drept, un lucru) Care poate fi înstrăinat. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. **alienable**.

ALIENABILITATE s.f. (Jur.) Înșurșirea de a fi alienabil. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. **aliénabilité**.

ALIENĂRE, *alienări*, s.f. 1. (Jur.) Acțiunea de a *aliena*; înstrăinare a unui bun. 2. (Fil.) Neputința individului față de societate și față de el însuși, depersonalizarea sa în organizațiile mari și birocratice; înstrăinare. 3. (Med.; în sintagma) *Alienare mintală* = nebunie. [Pr.: *-li-e-*] — V. **aliena**.

ALIENĂT, **-Ă**, *alienați*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o boală mintală; nebun, dement. 2. Adj. Înstrăinat. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. **aliéné**, lat. **alienatus**.

ALIENĂȚIE s.f. (Livr.) Termen generic pentru orice boală mintală; nebunie, demență. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. **aliénation**, lat. **alienatio** [mentis].

ALIENIST, **-Ă**, *alieniști*, *-ste*, s.m. și f. Medic specialist în boli mintale. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. **aliéniste**.

ALIFATIC, **-Ă**, *alifatici*, *-ce*, adj. (Despre substanțe chimice organice) Care este format din atomi de carbon legați între ei în formă de lanț liber la ambele capete. — Din germ. **aliphatisch**.

ALIFIE, *alifii*, s.f. Preparat farmaceutic de uz extern, compus din substanțe medicamentoase încorporate într-o masă onctuoasă și folosit în medicină și în cosmetică. — Din ngr. **alifii** „unsoare”.

ALIFIÓS, **-OĂȘĂ**, *alifioși*, *-oase*, adj. Ca alifia. [Pr.: *-fi-os*] — **Alife** + suf. **-os**.

ALIGATOR, *aligator*, s.m. Gen de crocodil cu botul lat, care trăiește în fluviile Americii (*Alligator mississippiensis*) sau ale Chinei (*Alligator sinensis*), a căror piele este folosită în marochinărie. — Din fr. **alligator**.

ALIGNÍ vb. IV v. **lihni**.

ALIGOTÉ s.n. Soi de viță-de-vie originar din Franța, cu boabe mici, rotunde, de culoare albă-verzuie și miez zemos. ♦ P. ext. Vin produs din soiul de viță-de-vie descris mai sus. — Din fr. **aligoté**.

ALILÚIA interj. v. **aleluia**.

ALIMBĂ, *alimbez*, vb. I. Tranz. A descărca pe alte vase o parte din încărcătura unei nave, pentru a o putea face să navigheze în ape de mică adâncime. — Cf. **limb**.

ALIMBĂRE, *alimbări*, s.f. Faptul de a *alimba*. — V. **alimba**.

ALIMÉNT, *alimente*, s.n. Produs în stare naturală sau prelucrat care servește ca hrană. — Din fr. **aliment**, lat. **alimentum**.

ALIMENTĂ, *alimentez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A consuma sau a da să consume alimente; a (se) hrăni. 2. Tranz. și refl. A (se) aproviziona. 3. Tranz. A furniza materiale, energie, utilaje etc. unor instalații, întreprinderi etc. pentru asigurarea funcționării sau activității acestora. — Din fr. **alimenter**.

ALIMENTĂR, **-Ă**, *alimentari*, *-e*, adj. De alimente, privitor la alimente. ♦ *Industria alimentară* = industrie care transformă materiile prime de origine animală și vegetală în produse necesare hranei. ♦ *Pensie alimentară* = sprijin material acordat periodic de către o persoană alteia, în temeiul unei obligații stabilite prin lege sau prin hotărâre judecătorească; pensie de

întreținere. ♦ (Substantivat, f.) Magazin în care se vând alimente. — Din fr. **alimentaire**, lat. **alimentarius**.

ALIMENTĂRE, *alimentări*, s.f. Acțiunea de a (se) *alimenta* și rezultatul ei; hrănire, alimentație, nutriție. — V. **alimenta**.

ALIMENTĂTOR, *alimentatoare*, s.n. Dispozitiv care alimentează o mașină, o instalație etc. cu combustibil sau cu materie primă. — Din fr. **alimentateur**.

ALIMENTĂȚIE, *alimentații*, s.f. Alimentare, nutriment. ♦ *Alimentație publică* = rețea de întreprinderi comerciale pentru servirea populației cu mâncăruri și băuturi. ♦ Introducere în organism a substanțelor nutritive. — Din fr. **alimentation**.

ALÍN adv. (Rar) Domol, liniștit, calm, încet, lin. — Din **alina** (derivat regresiv).

ALINĂ, *alín*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) potoli, a (se) ușura, a (se) micșora (în intensitate), a (se) domoli; a (se) liniști. [Var.: (rar) **aliní** vb. IV] — Lat. ***alleneare**.

ALINĂRE, *alinări*, s.f. Acțiunea de a (se) *alina* și rezultatul ei. — V. **alina**.

ALINĂTOR, **-OĂRE**, *alinători*, *-oare*, adj. Care alină. — **Alina** + suf. **-ător**.

ALINĂTĂRĂ, *alinături*, s.f. (Rar) Loc pe parcursul unui râu unde apa este liniștită. — **Alina** + suf. **-ătură**.

ALINEAT, *alineate*, s.n. Rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii; fragment de text care începe cu un asemenea rând. ♦ Pasaj în articolele de legi. [Pr.: *-ne-at*. — Var.: **aliníat** s.n.] — După fr. **alinéa**.

ALINÍ vb. IV v. **alina**.

ALINIĂ, *aliniez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) așeza în linie dreaptă. ♦ Tranz. A îndrepta traseul unei străzi. ♦ Tranz. A așeza un grup de construcții după o linie dinainte stabilită. 2. Refl. (Despre țări) A se asocia într-o grupare pe baza unui tratat. 3. Tranz. A ajusta elementele componente ale unui sistem pentru a-i asigura o bună funcționare. [Pr.: *-ni-a-*] — **A³** + **linie** (după fr. **aligner**).

ALINIAMENT, *aliniamente*, s.n. 1. Linie dreaptă determinată pe un teren prin poziția mai multor puncte sau obiecte; *p. ext.* poziția mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii drepte. ♦ *Aliniament de teren* = linie de teren marcată prin jaloane, țaruși etc. 2. Porțiune dreaptă din traseul unei căi de comunicație cuprinsă între două curbe consecutive. 3. (Mil.) Fâșie de teren care, datorită condițiilor naturale, prezintă o importanță tactică, operativă sau strategică pentru acțiunile de luptă ce se desfășoară în raionul respectiv. [Pr.: *-ni-a-*] — Din fr. **alignement**.

ALINIAT¹ s.n. v. **alineat**.

ALINIAT², **-Ă**, *aliniati*, *-te*, adj. 1. Care este așezat în linie dreaptă. 2. (Despre țări) Care aparține unei grupări constituite pe baza unui tratat. [Pr.: *-ni-a-*] — V. **alinia**. Cf. fr. a l i g n é.

ALINIÉRE, *alinieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *alinia* și rezultatul ei. ♦ (Mil.; articulat, cu valoare de interjecție) Aliniați-vă! [Pr.: *-ni-e-*] — V. **alinia**.

ALINT, *alinturi*, s.n. (Poetic) 1. Alintare. 2. (Rar) Mișcare grațioasă, legănare ușoară. ♦ Răsfăt, răzgâială. — Din **alinta** (derivat regresiv).

ALINTĂ, *alintă*, vb. I. 1. Tranz. A dezmierdă, a mângâia. 2. Tranz. și refl. A (se) răsfăța, a (se) răzgâia. — Lat. ***allentare** (< *lentus* „moale, flexibil”).

ALINTĂRE, *alintări*, s.f. Acțiunea de a (se) *alinta* și rezultatul ei; dezmierdare, mângâiere, alintătură; alint; răsfăt, răzgâială. — V. **alinta**.

ALINTĂT, **-Ă**, *alintați*, *-te*, adj. Care este răsfățat, răzgâiat. — V. **alinta**.

ALINTĂTOR, **-OĂRE**, *alintători*, *-oare*, adj. Care alintă. — **Alinta** + suf. **-ător**.

ALINTĂTĂRĂ, *alintăături*, s.f. Alintare. ♦ (Concr.) Copil alintat. — **Alinta** + suf. **-ătură**.

ALIÓR, *aliori*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante care conțin în tulpină și în frunze un suc lăptos, otrăvitor; laptele-câinelui, laptele-cucului (*Euphorbia*). [Pr.: *-li-or*] — Lat. **aureolus** (< *aurum* „aur”).

ALIoTMAN n.p. (Inv) Turcime. [Pr.: *-li-of-*] — Din tc. **Ali Osman** „dinastia lui Osman”.

ALIPÍ, *alipesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) lipi, a (se) alătura, a (se) atașa. — **A³** + **lipi**.

ALIPÍRE, *alipiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *alipi* și rezultatul ei. — V. **alipi**.

ALIPIT, **-Ă**, *alipiți*, *-te*, adj. Care este lipit, alăturat. — V. **alipi**.

ALISMATACÉE, *alismatacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante acvatice, monocotiledonate, cu frunzele bazale dispuse în rozetă, cu canale aerifere în tulpini și în frunze; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — După fr. **alismacées**.

ALISVERÍȘ, *alishverișuri*, s.n. (Fam.) Vânzare, negoț, afaceri (reușite). — Din tc. **alishverish**.

ALITERATÍV, **-Ă**, *aliterativi*, *-e*, adj. (Rar) Cu aliterații. — Din fr. **allitératif**.

ALITERAȚIE, *aliterații*, s.f. 1. Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași sunet sau a unui grup de sunete în cuvinte care se succedă.

2. (Med.) Repetare a unor sunete sau silabe în stări de puternică excitație psihică. — Din fr. **allitération**.

ALIVÂNCĂ, *alivenci*, s.f. (Reg.) **1.** Turtă făcută din mălai amestecat cu lapte bătut și cu brânză și coaptă în cuptor cu unt sau cu smântână. **2.** (La pl.) Numele unei hore; melodie după care se execută această horă. — Et. nec.

ALIVANTA interj. (Înv.) **1.** Exclamație (glumeață) rostită când cade cineva. ⇨ (Adverbial, în expr.) *A da (sau a cădea, a veni etc.) alivanta = a da (sau a cădea etc.) peste cap.* **2.** Pleacă! șterge-o! — Probabil ngr. **alla vanda** („într-o parte, la o parte”).

ALIZARINĂ s.f. Substanță roșie extrasă în trecut din rădăcina roabei, azi obținută prin sinteză. — Din fr. **alizarine**.

ALIZÉU, *alizee*, s.n. Vânt regulat care bat în tot timpul anului în regiunile tropicale, cu direcție constantă, de la nord-est spre sud-vest (în emisfera nordică) și de la sud-est spre nord-vest (în emisfera sudică). — Din fr. **alizé**.

ĂLLA BRÈVE loc. adv. (Indică modul de executare al unei lucrări muzicale scrise în patru timpi) În doi timpi. — Loc. it.

ALLARGÁNDO adv. (Indică modul de executare al unei lucrări muzicale) Într-un tempo rar. — Cuv. it.

ALLEGRÉTTO adv., s.n. **1.** Adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Într-un tempo vioi (dar mai moderat decât allegro); regejor. ⇨ Loc. adv. *Allegro assai = foarte alert. Allegro ma non troppo = într-un ritm nu foarte alert.* **2.** S.n. (Parte dintr-o) compoziție muzicală executată în acest tempo. — Cuv. it.

ALLÉGRO adv., s.n. **1.** Adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) În tempo vioi; repede. **2.** S.n. (Parte dintr-o) compoziție muzicală executată în acest tempo. — Cuv. it.

ALMAGÊSTE n.pr. pl. Culegere de observații astronomice, făcută pentru prima dată de Ptolemeu. — Din fr. **almageste**.

ALL RIGHT loc. adv., interj. Bine! în regulă! [Pr.: *olráit*] — Cuv. engl.

ALL SEGNO loc. adv. Indicație prin care se cere trecerea directă la locul unde se află semnul. — Loc. it.

ĂLMA MÁTER s.f. Universitate. — Loc. lat.

ALMANĂH, *almanahuri*, s.n. **1.** Calendar care cuprinde date de popularizare din diferite domenii. ◆ Publicație anuală, în formă de volum, care cuprinde un calendar și un bogat material beletristic sau de altă natură, precum și diverse note informative cu caracter enciclopedic. **2.** Publicație periodică de literatură, pentru un anumit domeniu de activitate. — Din fr. **almanach**, lat. **almanachus**.

ALMANDÍN s.n. Aluminosilicat de fier din grupa granatelor, de culoare roșie-brună, frecvent în șisturile cristaline și în aluviuni, folosit uneori ca abraziv sau ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **almandine**.

ALMĂR, *almare*, s.n. (Reg.) Dulap în care se păstrează alimente, vase sau haine. — Din magh. **almárium**.

ALMÉE, *almee*, s.f. Dansatoare egipteană care își însoțește dansul cu cântece (improvizate). — Din fr. **almée**.

ALMÎNTERE adv. v. **altminteri**.

ALMÎNTRERE adv. v. **altminteri**.

ALÓ, (2) *alouri*, interj., s.n. **1.** Interj. Exclamație convențională prin care se cheamă sau se răspunde la telefon. ◆ Exclamație de chemare. **2.** S.n. Apel telefonic. [Acc. și: (1) *aló*] — Din fr. **alló**.

ALOBROG, *-Ă, alobrogi*, *-ge*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține unei populații celtice din sud-estul Franței de azi, supusă de Cezar în timpul campaniei din Galia. **2.** Adj. Care aparține alobrogilor (1), privitor la alobrogi. — Din fr. **Allobroges**.

ALOCĂ, *alóc*, vb. I. Tranz. A destina, a acorda pentru un anumit scop mijloace bănești sau materiale. — Din **alocație**.

ALOCĂBIL, *-Ă, alocabili*, *-e*, adj. Care poate fi alocat. — **Aloca** + suf. *-bil*.

ALOCĂRE, *alocări*, s.f. Acțiunea de a *aloca*; alocare. — V. **aloca**.

ALOCĂȚIE, *alocații*, s.f. Alocare; (concr.) sumă de bani, cantitate de bunuri care se alocă. ◆ Indemnizație acordată de stat, în anumite condiții, unei persoane; ajutor în bani. — Din fr. **allocation**.

ALOCROMĂTIC, *-Ă, alocromatici*, *-ce*, adj. Care prezintă alocromatism. — Din germ. **allochromatisch**.

ALOCROMATISM s.n. Proprietate a cristalelor de a prezenta culori diferite în funcție de natura substanțelor colorate pe care le conțin. — Din fr. **allochromatisme**.

ALÓCUREA adv. v. **alocuri**.

ALÓCURI adv. (Adesea precedat de prep. „pe”) În unele locuri, pe ici pe colo. [Var.: **alócurea** adv.] — **A² + locuri**.

ALOCUȚIUNE, *alocuțiuni*, s.f. Scurtă cuvântare ocazională. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **alocution**, lat. **allocutio**, **-onis**.

ALODIÁL, *-Ă, alodiali*, *-e*, adj. Care aparține alodiului care se referă la alodiu. ⇨ *Pământ alodial = proprietate seniorială în Evul Mediu.* [Pr.: *-di-a/*] — Din fr. **alodial**.

ALÓDIU, *alodii*, s.n. (În Evul Mediu, în Apusul și Centrul Europei) Proprietate funciară liberă, scutită de orice sarcini de vasalitate. — Din lat. **alodium**.

ALÓE, *aloe*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante exotice decorative, din familia liliaceelor, cu flori mari, galbene sau roșii, dispuse în spice, și cu frunze cărnoase care conțin un suc folosit în farmacie (*Aloe*). ◆ Substanță solidă cu miros plăcut și cu gust amar, extrasă din frunzele unor specii de aloe și folosită în farmacie; sabur. [Pr.: *-lo-ej*] — Din fr. **aloès**, lat. **aloe**.

ALOFÓN, *alofone*, s.n. (Fon.) Variantă pozițională a unui fonem. — Din fr. **alophone**.

ALOGĂM, *-Ă, alogami*, *-e*, s.f., adj. **1.** S.f. Plantă a cărei fecundare se face cu polen provenit de la altă plantă din aceeași specie. **2.** Adj. Referitor la alogamie, în legătură cu alogamia. — Din fr. **alogame**.

ALOGAMÍE s.f. Fecundare a unei plante cu polen provenit de la alte plante din aceeași specie. — Din fr. **alogamie**.

ALOGÉN, *-Ă, alogeni*, *-e*, adj. Care se deosebește prin natură și origine de mediul în care se află; alogenetic. ◆ (Despre populații) De origine străină, venit din altă parte. — Din fr. **alogène**.

ALOGENÉTIC, *-Ă, alogenetici*, *-ce*, adj. Alogen. — Din fr. **alogénétique**.

ALÓGIC, *-Ă, alogici*, *-ce*, adj. Care este lipsit de logică. — Din fr. **alogique**.

ALOGÍSM s.n. Curent în filosofie care preconiza negarea gândirii logice ca mijloc științific de cunoaștere autentică, susținut de sceptici, mistici și fideiști. — Din germ. **Allogismus**.

ALOHŢÓN, *-Ă, alohtoni*, *-e*, adj. (Despre roci) Care, sub influența mișcărilor scoarței Pământului, a suferit deplasări față de locul inițial de formare. — Din fr. **allochtone**.

ALOMÓRF, *alomorfe*, s.n. (Fon.) Variantă a aceluiași morfem. — Din germ. **Alomorph**.

ALÓNJĂ, *alonje*, s.f. **1.** Piesă mobilă sau demontabilă care servește la prelungirea unor obiecte. **2.** (Sport) Mișcare de întindere rapidă a brațelor. ◆ Lungime a brațelor unui sportiv angajat într-o luptă directă cu un adversar. — Din fr. **allonge**.

ALOPÁT, *-Ă, alopați*, *-te*, s.m. și f. Medic specialist în alopatie; adept al alopatiei. — Din fr. **allopathe**.

ALOPÁTIC, *-Ă, alopatici*, *-ce*, adj. Care aparține alopatiei, care se referă la alopatie. — Din fr. **allopathique**.

ALOPATÍE s.f. Tratament medical constând în administrarea unor medicamente în doze care, la omul sănătos, ar declanșa efecte contrare simptomelor caracteristice bolii care trebuie tratată. — Din fr. **allopathie**.

ALOPECÍE s.f. Cădere temporară a părului în urma unei boli de piele, a unei boli infecțioase etc. — Din fr. **alopécie**.

ALOTRÓPIC, *-Ă, alotropici*, *-ce*, adj. De alotropie, care aparține alotropiei, privitor la alotropie. — Din fr. **alotropie**.

ALOTROPIE s.f. Proprietate a unui element chimic de a exista în două sau în mai multe forme care diferă între ele prin proprietăți fizice. — Din fr. **alotropie**.

ALOXÁN s.n. Substanță derivată prin oxidare din acidul uric, cu acțiune distructivă asupra celulelor pancreatice secretoare de insulină; provoacă diabetul experimental. — Din engl. **aloxan**.

ALÓZOM, *alozomi*, s.m. Cromozom care are un rol esențial în determinarea sexului; cromozom sexual. — Din fr. **alosome**.

ALPACÁ¹, *alpacale*, s.f. **1.** Animal rumegător cu lână fină, lungă și subțire, care trăiește în America de Sud (*Lama pacos*). **2.** Stofă fină fabricată din lâna acestui animal. — Din fr. **alpaga**, **alpaca**.

ALPACÁ², (2) *alpacale*, s.f. **1.** Aliaj inoxidabil de nichel, cupru și zinc, folosit la fabricarea tacâmurilor, instrumentelor medicale etc. **2.** Obiect fabricat din alpaca (1). — Din germ. **Alpaka**.

AL PARI loc. adv. (Despre un titlu financiar care se vinde sau se cumpără) La valoarea nominală. — Loc. it.

ĂLPENŠTOC, *alpenštocuri*, s.n. Baston lung, cu vârf metalic ascuțit, folosit în alpinism; baston de munte, piolet. — Din germ. **Alpenstock**, fr. **alpenstock**.

ĂLPÉSTRU, *-Ă, alpeștri*, *-stre*, adj. Alpin; de mare altitudine. — Din fr. **alpestre**.

ALPÍN, *-Ă, alipini*, *-e*, adj. Care aparține sau care este caracteristic munților Alpi sau, p. ext., regiunilor muntoase înalte; alpestru. — Din fr. **alpin**, lat. **alpinus**.

ALPÍNÍSM s.n. Ramură sportivă care cuprinde ascensiunile în munți, în special escaladarea părților greu accesibile ale acestora. — Din fr. **alpinisme**.

ALPÍNÍST, *-Ă, alpiniști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care practică alpinismul. — Din fr. **alpiniste**.

ALSACIÁN, *-Ă, alsacieni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din regiunea Alsacia. **2.** Adj. Care aparține Alsaciei sau

alsacienilor (1), privitor la Alsacia ori la alsacieni. ♦ (Substantivat, f.) Dialect germanic vorbit în Alsacia. 3. (În sintagma) *Lup alsacian* = rasă de câini de pază de talie mare, originară din Franța. [Pr.: *al-za-ci-an*] — Din fr. **alsacien**.

ALT, **-Ă**, *alți, alte*, adj. (Arată că ființa sau lucrul al cărui nume îl determină nu este aceeași sau același cu ființa sau lucrul despre care a fost vorba, care este de față sau este cel obișnuit) *Alt om. Alt obiect*. ♦ Expr. (Pop.) *Câte alte* = multe. [Gen. - dat. sg.: *altui, altei*, gen. - dat. pl.: *altor*] — Lat. **alt(e)rum**.

ALTĂIC, **-Ă**, *altaici, -ce*, adj. Din Altai, caracteristic munților Altai. [Pr.: *-ta-ic*] — Din fr. **altaïque**.

ALTĂR, *altare*, s.n. 1. Parte a bisericii, despărțită de naos prin catapeteasmă, în care se oficiază liturghia. ♦ Masă de cult, simbol al lui Hristos, pe care se oficiază liturghia, în Biserica creștină. 2. Ridicătură din piatră, pământ sau lemn pe care, în Antichitate, se aduceau jertfe zeilor. 3. (În expr.) *Pe altarul patriei* = (sacrificându-se, făcând totul) pentru patria sa. 4. (Tehn.) Perete de material refractar situat în spatele unui focar pentru a dirija flacăra. — Lat. **altarium**.

ALTĂDĂTĂ adv. Într-un moment nedeterminat din trecut sau din viitor; odată, cândva, altcândva. — **Altă + dată**.

ALTCAREVĂ pron. nehot. (Reg.) Altceva. [Acc. și: *altcareva*] — **Alt + careva**. **ALTCÂNDVĂ** adv. (Rar) Altădată (în trecut sau în viitor). [Acc. și: *altcândva*] — **Alt + cândva**.

ALTCEVĂ pron. nehot. Alt lucru, un lucru diferit. [Acc. și: *altceva*] — **Alt + ceva**.

ALTCINEVĂ pron. nehot. Altă persoană; altcareva. [Acc. și: *altcineva*] — **Alt + cineva**.

ALTCŪM adv. Altfel. [Acc. și: *altcum*] — **Alt + cum**.

ALTCUMVĂ adv. Altfel. [Acc. și: *altcumva*] — **Alt + cumva**.

ALTEORI adv. În alte rânduri, în alte împrejurări; *p. ext.* altădată (în trecut sau în viitor). [Acc. și: *alteori*. — Pr.: *-te-ori*] — **Alte + ori**.

ALTERĂ, *alterez*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A suferi sau a face să suferă transformări sub acțiunea mediului extern; a (se) descompune, a (se) strica. ♦ Tranz. *Căldura alterează alimentele*. 2. Tranz. A denatura, a falsifica, a se transforma. 3. Refl. (Fon.; despre sunete) A se schimba, a se transforma. 4. Tranz. (Muz.) A ridica sau a coborî un sunet, un acord etc. cu un semiton sau două (cu ajutorul diezilor, bemolilor etc.). — Din fr. **altérer**, lat. **alterare**.

ALTERABIL, **-Ă**, *alterabili, -e*, adj. (Despre alimente, produse etc.) Care se alterează (1) ușor. — După fr. **altérable**.

ALTERABILITATE s.f. Înșușirea a ceea ce este alterabil. — Din fr. **altérabilité**.

ALTERĂRE, *alterări*, s.f. Acțiunea de a (se) altera și rezultatul ei. — V. **altera**.

ALTERĂT, **-Ă**, *alterați, -te*, adj. 1. (Despre materii organice) Descompus, stricat. 2. Denaturat, falsificat. 3. (Fon.; despre sunete) Schimbat, modificat. 4. (Muz.; despre sunete sau acorduri) Ridicat sau coborât cu un semiton sau două. — V. **altera**.

ALTERĂȚIE, *alterații*, s.f. Procedu prin care se modifică, cu ajutorul unor semne convenționale, înălțimea sunetelor; *p. ext.* semn pus înaintea unei note muzicale, care indică modificarea înălțimii unui sunet; accident. — Din fr. **altération**.

ALTERCĂȚIE, *altercații*, s.f. Schimb violent de cuvinte între două sau mai multe persoane. — Din fr. **altercation**, lat. **altercatio, -onis**.

ALTER ÉGO loc. s.m. Al doilea eu; persoană care se aseamănă întru totul cu alta, încât i se poate substitui. ♦ Om de încredere, prieten nedespărțit. — Loc. lat.

ALTERITĂȚIE, *alterități*, s.f. (Fil.) Faptul de a fi o altă persoană. — Din fr. **altérité**.

ALTERN, **-Ă**, *alterni, -e*, adj. (În sintagmele) *Unghiuri alterne (interne sau externe)* = fiecare dintre cele două perechi de unghiuri formate de o parte și de alta a două drepte tăiate de o secantă. *Frunze (sau flori) alterne* = frunze (sau flori) așezate de o parte și de alta a tulpinii sau a ramurilor, la niveluri diferite. *Sistem altern* = sistem de agricultură bazat pe alternarea culturilor. — Din fr. **alterne**, lat. **alternus**.

ALTERNĂ, *alternez*, vb. I. Intranz. și tranz. 1. A reveni sau a face să revină succesiv, a lua pe rând unul locul altuia, a se succeda sau a face să se succedă la intervale aproximativ egale. 2. Intranz. (Despre sunete) A se schimba prin alternație (2). — Din fr. **alterner**, lat. **alternare**.

ALTERNĂNT, **-Ă**, *alternanți, -te*, adj. Care alternează. — Din fr. **alternant**, lat. **alternans, -ntis**.

ALTERNĂNȚĂ, *alternanțe*, s.f. 1. Înșușirea de a alterna; revenire succesivă. 2. Schimbare regulată a unui sunet din temă prin altul, în flexiune sau în familia lexicală. — Din fr. **alternance**.

ALTERNĂRE, *alternări*, s.f. Acțiunea de a alterna și rezultatul ei. — V. **alterna**.

ALTERNATIV, **-Ă**, *alternativi, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care alternează. ♦ *Curent (electric) alternativ* = curent electric care își schimbă sensul și intensitatea la perioade regulate. — Din fr. **alternatif**.

ALTERNATIVĂ, *alternative*, s.f. 1. Posibilitate de a alege între două soluții, între două situații etc. care se exclud. 2. Relație între două judecăți în care, dacă o judecată e adevărată, cealaltă e neapărat falsă. — Din fr. **alternative**.

ALTERNATOR, *alternatoare*, s.n. Generator electric care produce tensiuni și curenți alternativi. — Din fr. **alternateur**.

ALTĚĂ, *altețe*, s.f. (Adesea folosit ca formulă de adresare) Titlu dat principilor și principeselor dintr-o casă domnitore; persoană care poartă acest titlu. — Din it. **altezza**, fr. **altesse**.

ALTFEL adv. 1. În alt chip; altcum, altcumva, altminteri. ♦ Loc. adj. *Altfel de* = de altă natură, de alt soi. ♦ *De altfel* = însă; cu toate acestea. 2. Dacă nu..., în caz contrar. — **Alt + fel**.

ALTHORN, *althornuri*, s.n. Instrument de suflat de alamă, specie de corn, folosit mai ales în fanfară. [Pl. și: (m) *althorn*] — Din germ. **Althorn**.

ALTEGRĂF, *altgrafe*, s.n. Altimetru care înregistrează în timpul zborului înălțimile atinse de avion. — Din fr. **altigraphe**.

ALTIMÉTRIC, **-Ă**, *altimetrice, -ce*, adj. De altimetrie. — Din fr. **altimétrique**.

ALTIMETRIE s.f. Ramură a topografiei care se ocupă cu stabilirea altitudinilor de pe suprafața terestră față de o suprafață de referință (nivelul mării) în vederea reprezentării reliefului pe hartă. — Din fr. **altimétrie**.

ALTIMÉTRU, *altimetre*, s.n. Instrument cu care se măsoară altitudinea față de un nivel de referință. — Din fr. **altimètre**.

ALTIST, **-Ă**, *altisti, -ste*, s.m. și f. Persoană care are voce de alto. ♦ Instrumentist care cântă la violă. — Din germ. **Altist**, fr. **altiste**.

ALTELEMÉTRU, *altilemetre*, s.n. Instrument cu care se măsoară altitudinea unui punct inaccesibil. — Din fr. **altitélémètre**.

ALTITUDINAL, **-Ă**, *altitudinali, -e*, adj. (Aflat) la altitudine. — Din fr. **altitudinal**.

ALTITUDINE, *altitudini*, s.f. Înălțime a unui punct de pe suprafața Pământului, considerată în raport cu nivelul mării sau față de un alt punct de pe suprafața terestră. — Din lat. **altitudo, -inis**, fr. **altitude**.

ALTÎȚĂ, *altife*, s.f. Porțiune ornamentată prin alesătură sau prin cusătură în partea de sus a mâncărilor ilor. — Cf. sb. *l a t i c a*.

ALTÎNCOTRĂ adv. (Rar, în expr.) *A nu avea (sau face) altîncotro* = a nu putea să facă altfel. [Acc. și: *altîncotro*] — **Alt + încotro**.

ALTMÎNTEREA adv. v. **altminteri**.

ALTMÎNTERI adv. 1. În alt chip; altfel. 2. De nu..., dacă nu..., în caz contrar. 3. De altfel. [Var.: **almîntere, almîntrele, altmînterea, altmîntrele, altmîntrelea** adv.] — Lat. **alteramente**.

ALTMÎNTERELE adv. v. **altminteri**.

ALTMÎNTEREA adv. v. **altminteri**.

ĂLTŌ s.m., adj., invar. 1. Voce (de femeie sau de copil) cu timbru grav, situată ca registru între sopran și tenor. 2. S.m., adj. invar. (Instrument de suflat) a cărui scară corespunde vocii de mai sus. 3. S.m. Violă¹. — Din it., fr. **alto**.

ALTOCŪMULUS s.m. Formație de nori situată la altitudinea medie de 6 000 m, cu aspect de pățuri de culoare albă sau cenușie, constituite din picături mici de apă. — Din fr. **altocumulus**.

ALTOGRAVURĂ, *altogravuri*, s.f. Reproducere după originale de artă prin folosirea clișeeilor metalice gravate de mână sau pe bază de acvaforte. — Din fr. **altogravure**.

ALTŌI¹, *altoaie*, s.n. Ramură mică detașată dintr-o plantă-mamă, folosind la altoire. ♦ Plantă altoită. ♦ Plantă cultivată pentru a servi la altoire. [Pl. și: *altoiuri*] — Din magh. **oltvány**.

ALTŌI², *altoiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A introduce o ramură a unei plante în țesutul alteia, stabilind astfel un contact între țesuturile lor generatoare pentru a da plantei altoite înșușirea altoiului. 2. (Fam.) A bate, a lovi, a plesni pe cineva. [Var.: (reg.) **hultuf** vb. IV] — Din magh. **oltani**.

ALTOIALĂ, *altoieli*, s.f. (Rar) Altoire. [Pr.: *-to-ia-*] — **AltŌ²** + suf. *-eală*.

ALTOIRE, *altoiri*, s.f. Acțiunea de a altoi²; altoi¹, altoială. — V. **altŌ²**.

ALTOIT¹ s.n. Faptul de a altoi². — V. **altŌ²**.

ALTOIT², **-Ă**, *altoiți, -te*, adj. Care a fost supus altoirii. — V. **altŌ²**.

ALTORELIEF, *altoreliefuri*, s.n. Lucrare de sculptură în relief față de un fond de care ține sau pe care a fost aplicată. [Pr.: *-li-ef*] — Din it. **alto rilievo** (după *relief*).

ALTOSTRĂTUS s.m. Formație de nori situată la o altitudine medie de 6 000 m, care se prezintă ca un strat dens și uniform, de culoare cenușie sau albastruie, cu aspect fibros sau ușor striat. — Din fr. **altostratus**.

ALTRUIISM s.n. Atitudine morală sau dispoziție sufletească a celui care acționează dezinteresat în favoarea altora; doctrină morală care preconizează o asemenea atitudine. — Din fr. **altruisme**.

ALTRUIȘT, -Ă, *altruști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) călăuzită de altruism. — Din fr. **altruiste**.

ĂLTUL, ĂLTA, *ălții, altele*, pron. nehot. **1.** (Ține locul unui nume de ființă sau de lucru care nu este aceeași sau același cu altă ființă sau cu alt lucru despre care s-a vorbit, care este de față sau care este cel obișnuit) *Să răspundă ăltul*. ⇨ Expr. *Unuia (și) ăltuia* = oricui. *Unii (și) ălții* = mulți. *Unul ca ăltul* = la fel, deopotrivă, egal. *Unul mai... decât ăltul* = fiecare la fel de... *Unul după ăltul* = succesiv. ⇨ (Cu formă feminină și sens neutru) Poveste, întâmplare. ⇨ Expr. *Ălta (acum)!* exprimă dezaprobarea față de o propunere sau o veste neașteptată. *Unul una, ăltul alta* = fiecare câte ceva. *Una (și) alta* = de toate. *Nici una, nici alta* = cu orice preț; fără a se gândi prea mult. *Până una-alta* = deocamdată. *Ba din una, ba din alta* sau *din una-n alta* = din vorbă-n vorbă. *Nu de alta* = nu din alt motiv. **2.** (În alternanță cu „unul”, „una”) Celălalt, al doilea. [Gen.-dat. sg.: *ăltuia, alteia*, gen.-dat. pl.: *ăltora*] — Lat. **alter**.

ALTUNDEVĂ adv. În alt loc, în altă parte; aiurea. [Acc. și: *ăltundeavă*] — **Alt + undeva**.

ALUĂT, aluături, s.n. **1.** Pastă obținută din făină amestecată cu apă, grăsime etc., din care se prepară pâine, prăjituri etc.; cocă. **2.** Bucăciică de aluat (**1**) folosită ca plămădeală. **3.** Prăjitură făcută din aluat (**1**). [Pr.: -lu-af] — Lat. **allevatum** (= *allevatus*, „ridicat, înălțat”).

ALUMINĂ s.f. Oxid de aluminiu (obținut pe cale industrială). — Din fr. **alumine**.

ALUMINIFÉR, -Ă, *aluminiferi, -e*, adj. (Despre terenuri, roci etc.) Care conține alumina. — Din fr. **aluminifère**.

ALUMINIU s.n. Metal ușor, ductil și maleabil, de culoare argintie, folosit pe scară întinsă în industrie și în tehnică. [Var.: **aluminium** s.n.] — Din fr. **aluminium**.

ALUMINIUM s.n. v. **aluminii**.

ALUMINIZĂ, aluminizez, vb. I. Tranz. A acoperi suprafața unui metal cu un strat protector de aluminiu; (tehn.) a calorigiza. — **Aluminiu + suf. -iza**.

ALUMINIZĂRE s.f. Acoperire a suprafeței unui obiect cu un strat protector de aluminiu. — Din **aluminii**.

ALUMINIZĂT, -Ă, *aluminizați, -te*, adj. (Despre metale) Care a fost acoperit cu un strat protector de aluminiu. — V. **aluminiza**.

ALUMINÓS, -OĂȘĂ, *aluminioși, -oase*, adj. (Despre substanțe) Care conține compuși de aluminiu. ⇨ (Despre materiale) Care conține aluminiu. — Din fr. **alumineux**.

ALUMINOTERMIE s.f. Producere de temperaturi înalte prin reacția dintre pulberea de aluminiu și un oxid metalic (reacție utilizată la sudarea oțelului în bombele incendiare). — Din fr. **aluminothermie**.

ALUMNĂT, alumnate, s.n. Denumire dată în Germania și în Statele Unite ale Americii internatului școlar. — Din germ. **Alumnat**, fr. **alumnat**.

ALUMOSILICĂT, alumosilicați, s.m. Sare naturală a acizilor siliciici, în a cărei structură cristalină o parte din ionii de siliciu sunt înlocuiți cu cei de aluminiu. — Din fr. **alumosilicate**.

ALŪN, aluni, s.m. Arbust cu frunze rotunde, păroase pe dos, cu flori monoice, cele masculine sub formă de ament, și cu fructe comestibile (*Corylus avellana*). — Din **alună**.

ALUNĂR, alunari, s.m. I. Vânător de alune. II. **1.** Pasăre de munte cu penele cafenii stopite cu alb, care se hrănește cu alune, ghindă, semințe și insecte; găiță de munte, nuçar (**1**) (*Nucifraga caryocatactes*). **2.** (Zool.) Pârș. — **Alună + suf. -ar**.

ALUNĂȘ, alunași, s.m. (Rare) Diminutiv al lui *alun*. — **Alun + suf. -aș**.

ALŪNĂ, alune, s.f. Fructul alunului, de formă sferică sau ovaloidă, cu un mic cioc, având la bază un înveliș verde în formă de degetar. ⇨ *Alună de pământ* (sau *americană*) = plantă anuală din familia leguminoaselor, originară din America de Sud, cu flori galbene, cultivată pentru semințele sale comestibile și uleiul extras din acestea; fructul acestei plante, care se formează în pământ (de unde vine și numele) și care conține substanțe grase și substanțe proteice; arahidă (*Arachis hypogaea*). — Lat. ***abellona** (= *abellana* [nux]).

ALUNEĂ, -ICĂ, *alunele*, s.f. I. **1.** Aluniță (**1**). ⇨ (Reg.) Pistrui. **2.** (În forma *alunea*) Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. II. (Bot.; la pl.) **1.** Plantă erbacee cu flori albe, cu tuberculele și frunzele comestibile (*Carum bulbocastanum*). **2.** Baraboi (**1**). **3.** Coadă-șoricelului. — **Alun + suf. -ea**. — **Alunică**: cu schimbare de suf.

ALUNEĂSCA s.f. art. Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. — **Alună + suf. -easca**.

ALUNECĂ, alunec, vb. I. Intrans. **1.** A-și pierde echilibrul (și a cădea) călcând pe o suprafață licioasă. **2.** A se mișca lin, fără a întâmpina vreo rezistență; (despre două corpuri aflate în contact) a se deplasa una față de celălalt tangențial, fără a se rostogoli; a se strecura ușor. **3.** Fig. A se abate, a se lăsa ispitit; a greși. — **A³ + luneca**.

ALUNECĂRE, alunecări, s.f. Acțiunea de a *aluneca*; alunecătură, alunecăș (**2**). — V. **aluneca**.

ALUNECĂTOR, -OĂRE, alunecători, -oare, adj. Care alunecă. ⇨ (Substantivat, n.) Piesă mobilă, la unele mașini și aparate, care se deplasează prin alunecare. — **Aluneca + suf. -ător**.

ALUNECĂTŪRĂ, alunecături, s.f. Alunecare. — **Aluneca + suf. -ătură**.

ALUNECÓS, -OĂȘĂ, alunecoși, -oase, adj. Pe care se alunecă ușor. ⇨ Care alunecă ușor. — **Aluneca + suf. -os**.

ALUNECUȘ, (1) alunecușuri, s.n. **1.** Loc alunecos. ⇨ Ghețuș. **2.** (Rare) Alunecare. — **Aluneca + suf. -uș**.

ALUNÉL, alunei, s.m. **1.** Diminutiv al lui *alun*. **2.** (Art.) Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. **3.** Aluniță (**2**). — **Alun + suf. -el**.

ALUNÉT, aluneturi, s.n. Aluniș. — **Alun + suf. -et**.

ALUNGĂ, alung, vb. I. Tranz. **1.** (Adesea fig.) A sili pe cineva să părăsească un loc; a goni, a izgoni. **2.** A se lua, a alerga după...; a fugări, a urmări. — Lat. ***allongare** (< *longus*).

ALUNGĂRE, alungări, s.f. Acțiunea de a *alunga*; izgonire. — V. **alunga**.

ALUNGĂTOR, -OĂRE, alungători, -oare, adj. (Rare) Care alungă. — **Alunga + suf. -ător**.

ALUNGÍ, alungesc, vb. IV. **1.** Refl. A se mări în lungime, a se lungi, a se întinde (subțindu-se). ⇨ A se subția. **2.** Tranz. A prelungi, a întinde. — După fr. **allonger**.

ALUNGÍRE, alungiri, s.f. Acțiunea de a *alungi* și rezultatul ei; prelungire. — V. **alungi**.

ALUNGÍT, -Ă, alungiți, -te, adj. Care are (sau ia) formă lunguită; prelung. — **A³ + lungit** (după fr. *allongé*).

ALUNICĂ, alunele, s.f. (Rare) Aluniță. — **Alună + suf. -ică**.

ALUNÍȘ, alunișuri, s.n. Pădure, desiș de aluni; alunet. — **Alun + suf. -iș**.

ALUNÍT s.m. Sulfat natural hidratat de aluminiu și potasiu, alb-gălbui, sticlos, pământos, utilizat la prepararea unor vopsele, medicamente etc. — Din fr. **alunite**.

ALUNÍȚĂ, alunițe, s.f. **1.** Diminutiv al lui *alună*; alunea, alunică. **2.** Mică excrescență pigmentată pe piele. — **Alună + suf. -iță**.

ALUNIU, -IE, alunii, adj. (Rare) De culoarea alunei. — **Alună + suf. -iu**.

ALUNIZĂ, alunizez, vb. I. Intrans. (Rare) A aseleniza. — După fr. **alunir**.

ALUNIZĂRE, alunizări, s.f. (Rare) Acțiunea de a *aluniza*; aselenizare. — V. **aluniza**.

ALURĂ, aluri, s.f. **1.** Fel de a se mișca; mers, umblet; înfățișare, ținută. **2.** Mod de deplasare a unui animal. **3.** Ritm în care se desfășoară o acțiune individuală sau colectivă în întrecerile sportive. **4.** Mod în care se desfășoară un eveniment, o întâmplare etc. [Pr.: *alură*] — Din fr. **allure**.

ALUVIAL, -Ă, aluviali, -e, adj. Format din aluviuni; aluvionar. [Pr.: -vi-af] — Din fr. **aluvial**.

ALUVIONĂR, -Ă, aluvionari, -e, adj. Aluvial. [Pr.: -vi-o] — Din fr. **aluvionnaire**.

ALUVIONĂRE s.f. **1.** Formare de aluviuni. **2.** Mod de concentrare a minereurilor și a cărbunilor prin depunerea materialelor granulare aduse de un curent de apă într-un jgheab orizontal, în ordinea greutateii lor specifice. [Pr.: -vi-o] — După fr. **alluvionnement**.

ALŪVIU s.n. (Geol.) Holocen. — Din lat. **alluvium**.

ALUVIŪNE, aluviuni, s.f. Material format din bolovani, măr, nisip și pietriș, adus de apele curgătoare și depus pe fundul albiei, pe luncă sau la vărsare. [Pr.: -vi-u] — Din fr. **alluvion**, lat. **alluvio, -onis**.

ALŪZIE, aluzii, s.f. Cuvânt, expresie, frază prin care se face o referire la o persoană, la o situație, la o idee, fără a o exprima direct. ⇨ Expr. *A face aluzie la cineva* (sau *la ceva*) = a vorbi pe departe despre cineva (sau ceva); a viza². [Var.: (inv.) **aluziune** s.f.] — Din fr. **allusion**, lat. **allusio, -onis**.

ALUZIŪNE s.f. v. **aluzie**.

ALUZÍV, -Ă, aluzivi, -e, adj. Cu aluzii. — Din fr. **allusif**.

ALVANÍT, -Ă s.m. și f., adj. v. **arvanit**.

ALVEOLĂR, -Ă, alveolari, -e, adj. **1.** Care aparține alveolelor dentare, referitor la alveole. ⇨ *Consoană alveolară* (și substantivat, f.) = consoană articulată cu limba la nivelul alveolelor dinților de sus. **2.** Care are alveole (**2**). [Pr.: -ve-o] — Din fr. **alvéolaire**.

ALVEOLĂRE, alveolări, s.f. (Geol.) Formare a alveolelor eoliene. [Pr.: -ve-o] — De la **alveolă**.

ALVEOLĂ, alveole, s.f. **1.** Fiecare dintre cavitățile sferice de dimensiuni mici, situate în oasele maxilarelor, în care sunt înfipti dinții. **2.** Fiecare dintre cavitățile sferice de dimensiuni microscopice situate la extremitatea unei bronhiole. **3.** Celulă a fagurelui. **4.** (În sintagma *Alveolă eolină* = mică excavație în rocile regiunilor de deșert, rezultată din acțiunea vântului. [Pr.: -ve-o] — Din fr. **alvéole**.

ALVEOLITĂ s.f. Inflamație acută sau cronică a alveolelor (1). [Pr.: -ve-o-] — Din fr. *alvéolite*.

ALVIȚĂR, *alvițari*, s.m. Fabricant sau negustor de alviță. [Var.: **halvițăr** s.m.] — **Alviță** + suf. -ar.

ALVIȚĂ, *alvițe*, s.f. Produs alimentar zaharos, obținut din caramel, miere, nuci, migdale, esențe aromatice și amidon sau albuș de ou. [Var.: (rar) **halviță** s.f.] — [**H**]alva + suf. -iță.

ALZHEIMER n.pr. (Și în sintagma *maladia (lui) Alzheimer*) Afecțiune neurologică cu evoluție progresivă, caracterizată prin atrofiere cerebrală și alterare ireversibilă a intelectului, ajungând până la demență senilă. [Pr.: *alț-hai-mărj*] — Din n.pr. **Alzheimer**.

AMĂ interj. Zău că..., zău așa. — Din tc. **ama** „însă”, ngr. **amă**.

AMĂBIL, -**Ă**, *amabili*, -e, adj. Prietenos, binevoitor; politicos. — Din fr. **amable**, lat. **amabilis**.

AMĂBILE adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) În mod grațios, plăcut. — Cuv. it.

AMABILITATE, (2) *amabilități*, s.f. 1. Însușirea de a fi amabil; atitudine amabilă; politețe, gentilețe. 2. Faptă, vorbă amabilă; compliment (1). — Din fr. **amabilité**, lat. **amabilitas**, -atis.

AMALGĂM, *amalgame*, s.n. 1. Aliaj de mercur cu alt metal. 2. Fig. Amestec de elemente disparate; talmeș-balmeș. [Pl.: și *amalgamuri*] — Din fr. **amalgame**, lat. **amalgama**.

AMALGAMĂ, *amalgamez*, vb. I. Tranz. (Rare) 1. A alia mercurul cu un metal; a prepara un amalgam (1). 2. Fig. A amesteca la un loc elemente disparate, eterogene. ♦ (Lingv.) A amesteca sensuri diferite. — Din fr. **amalgamer**.

AMALGAMĂRE, *amalgamări*, s.f. Acțiunea de a *amalgama*. ♦ Procedeu de extragere a aurului și argintului din minereuri cu ajutorul mercurului. — V. **amalgama**.

AMALGAMĂT, -**Ă**, *amalgamați*, -te, adj. (Rare) Amestecat (în mod eterogen). — V. **amalgama**.

AMĂN interj., s.n. 1. Interj. (Înv.) Îndurare! iertare! 2. S.n. (În expr.) A fi (sau a ajunge) la *aman* = a fi (sau a ajunge) la mare strămoare. A *lăsa* (pe cineva) la *aman* = a părăsi (pe cineva) când are nevoie de ajutor. — Din tc. **aman**.

AMÂNDEA interj. (Reg.) Dă năvală! fuga! — Din tc. **amade** „gata, pregătit”.

AMANDINĂ, *amandine*, s.f. 1. Prăjitură preparată din ciocolată și cremă (de migdale). 2. Bomboană în formă de migdală, umplută cu cremă de ciocolată și dată prin cacao. — Din fr. **amandine**.

AMANET, *amanete*, s.n. Garanție depusă în contul unei datorii sau al executării unei lucrări; bun care se depune drept garanție; gaj, zălog². ♦ (Înv.) Ostatic. [Pl. și: *amaneturj*] — Din tc. **amanet**, ngr. **amanátii**.

AMANETĂ, *amanetez*, vb. I. Tranz. A pune ceva ca amanet. — Din **amanet**.

AMANETĂRE, *amanetări*, s.f. Acțiunea de a *amaneta*. — V. **amaneta**.

AMĂNT, -**Ă**, *amanți*, -te, s.m. și f. Persoană care întreține relații de dragoste cu o persoană de alt sex, fără a fi căsătorit cu aceasta; iubit², ibovnic ♦ Spec. Partener sexual. — Din fr. **amant**, lat. **amans**, -ntis.

AMĂR, -**Ă**, *amari*, -e, adj., *amaruri*, s.n. I. Adj. 1. (Despre alimente, băuturi etc.) Care are gustul fierii, pelinului, chininei; (despre gust) ca al fierii, pelinului, chininei. 2. Fig. Chinuitor, dureros; trist, necăjit. ♦ Expr. *Pâine amară* = mijloace de existență câștigate cu multă trudă. A *face* (cuiva) *zile amare* = a face (cuiva) necazuri. ♦ (Adverbial) Strașnic, cumplit. 3. Fig. Răutăcios. II. S.n. 1. Jale, tristețe; suferință, chin, necaz. ♦ Expr. A-și *înghiți amarul* = a suferi în tăcere. A-și *vărsa amarul* = a face destăinuiri, a-și spune durerea, suferința. ♦ (Cu valoare de interjecție) Vai! 2. (Urmă de determinare introduse prin prep. „de”) Mulțime, grămadă. *Amar de vreme*. — Lat. **amarus**.

AMARĂ, *amarez*, vb. I. Tranz. 1. A lega o ambarcațiune cu un cablu de țarm sau de o altă navă. 2. A fixa un obiect pe o ambarcațiune astfel încât acesta să nu se deplaseze din cauza balansului ambarcației. — Din fr. **amarer**.

AMARĂJ s.n. Amarare. — Din fr. **amarage**.

AMARANTACÉE, *amarantacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee cu frunze întregi, alterne sau opuse, cu flori unisexuate sau hermafrodite, grupate în inflorescențe; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **amarantacée**.

AMARĂRE, *amarări*, s.f. Acțiunea de a *amara*; amaraj. — V. **amara**.

AMĂRĂ, *amare*, s.f. Funie, cablu cu care se leagă o ambarcație de țarm sau de o altă navă. — Din fr. **amarre**.

AMARILIDACÉE, *amarilidacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee monocotiledonate, de obicei cu bulb și cu ovar inferior; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **amaryllidacée**.

AMĂRNIC, -**Ă**, *amarnici*, -ce, adj. 1. De neîndurat, grozav, cumplit, crunt. ♦ (Adverbial) Foarte tare, foarte mult, intens. 2. (Fig.) Inimos, curajos. — **Amar** + suf. -nic.

AMATOR, -**OĂRE**, *amatori*, -oare, s.m. și f., adj. 1. (Persoană) căreia îi place ceva, care are predilecție sau pasiune pentru ceva; (persoană) care este dispusă să cumpere ceva. 2. (Persoană) care se ocupă cu o meserie, cu o artă, cu o disciplină, fără a o exercita ca profesionist; diletant. — Din fr. **amateur**, lat. **amator**.

AMATORISM s.n. Practicare, ca amator, a unui sport, a unei arte etc.; diletantism. — **Amator** + suf. -ism. Cf. fr. *amateurisme*.

AMAURĂZĂ s.f. Diminuare sau pierdere a vederii din cauza lezării retinei, a căilor nervoase optice sau centrilor cerebrali ai vederii. [Pr.: -ma-u-] — Din fr. **amaurose**.

AMAZOANĂ, *amazoane*, s.f. 1. (Mitol.) Femeie aparținând unui trib războinic legendar, din care erau excluși bărbații. 2. (P. anal.) Femeie care practică cu predilecție călăria. — Din fr. **amazone**.

AMAZONIT s.n. Varietate verde sau albăstrui de feldspat microclin, folosită ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **amazonite**.

AMĂGEALĂ, *amăgeli*, s.f. Amăgire. [Pl. și: (reg.) *amăgele*] — **Amăgi** + suf. -eală.

AMĂGI, *amăgesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) înșela. ♦ Tranz. A ispiți, a ademeni, a atrage (prin promisiuni mincinoase). — Lat. ***ammagire**.

AMĂGIRE, *amăgiri*, s.f. Faptul de a (se) *amăgi*; amăgeală; ceea ce amăgește. — V. **amăgi**.

AMĂGIT, -**Ă**, *amăgiți*, -te, adj. Înșelat (II 1), prostiț (2). — V. **amăgi**.

AMĂGITĂR, -**OĂRE**, *amăgitori*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care amăgește; înșelător. — **Amăgi** + suf. -itor.

AMĂNUNT, -**Ă**, *amănunți*, -te, s.n., adj. 1. S.n. Element secundar, neesențial al unui obiect, al unui fenomen sau al unui eveniment, detaliu; (rar) amănunțime. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu amănuntul* = cu bucată, în detaliu, în cantități mici. *Comerț cu amănuntul*. ♦ Loc. adv. (*Cu de-amănuntul* sau *până în cele mai mici amănunte* sau *în amănunt*, *în toate amănuntele* = până în cele mai mici detalii; minuțios. 2. Adj. (Înv.) Amănunțit². [Var.: (reg.) **amărunt** s.n.] — **A**³ + **mănunt** „mărunt”.

AMĂRĂNȚI, *amărănțesc*, vb. IV. Tranz. (Rare) 1. A fărâmița, a mărunți. 2. A da amănunte. — Din **amănunt**.

AMĂNUNȚIME, *amănunțimi*, s.f. (Rare) Detaliu, amănunt. — **Amănunt** + suf. -ime.

AMĂNUNȚIRE, *amănunțiri*, s.f. (Rare) Acțiunea de a *amănunți*. — V. **amănunți**.

AMĂNUNȚIT¹ s.n. (Rare) Faptul de a *amănunți*. — V. **amănunți**.

AMĂNUNȚIT², -**Ă**, *amănunțiți*, -te, adj. Care cuprinde multe amănunte; detaliat; (înv.) amănunt. ♦ (Adverbial) În amănunt. — V. **amănunți**.

AMĂRĂCIUNE, *amărăciuni*, s.f. 1. Măhnire, tristețe; amărăre. 2. (Rare) Amăreală (1). — **Amar** + suf. -ăciune.

AMĂRĂLŪȚĂ, *amărăluțe*, s.f. Mică plantă erbacee cu frunzele ascuțite și cu flori mici, galbene-aurii, care conțin un suc amar cu proprietăți tonice (*Cicendia filiformis*). — **Amăreală** + suf. -uță.

AMĂRĂTĂCIUNE, *amărătăciuni*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina înaltă și cu flori galbene (*Senecio saracenicus*). — **Amărât** + suf. -ăciune.

AMĂRĂRE, *amărări*, s.f. (Rare) Faptul de a (se) *amări*; amărăciune. — V. **amări**.

AMĂRĂT, -**Ă**, *amărâți*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Om) măhnit, necăjit, supărat; chinuit, trist. ♦ (Om) prăpădit, nenorocit; sărac. ♦ (Despre obiecte) Ponosit, uzat, săracăcios. — V. **amări**.

AMĂREALĂ, *amăreli*, s.f. 1. (Proprietatea de a avea un) gust amar; (rar) amărăciune. ♦ *Amăreala merelor și a perelor* = boală a fructelor de măr și păr, manifestată prin apariția pe acestea a unor pete în dreptul cărora carnea fructului respectiv capătă un gust amar. 2. Mică plantă erbacee cu flori albastre, roșii sau (rar) albe, dispuse în raceme, și cu fructe capsule, folosită pentru proprietățile sale expectorante, împotriva afecțiunilor pulmonare (*Polygala vulgaris*); șopărlită. — **Amări** + suf. -eală.

AMĂRĂJU, -**IE**, *amării*, adj. (Rare) Amăru. — **Amar** + suf. -iu.

AMĂRĂ, *amărăsc*, vb. IV. Refl. și tranz. 1. A căpăta sau a face să capete gust amar. 2. Fig. A (se) întrista, a (se) supăra, a (se) măhni. — Lat. ***amarire**.

AMĂRĂR, -**Ă**, *amărări*, s.f. Acțiunea de a *amărări*; amaraj. — V. **amara**.

AMĂRĂR, -**Ă**, *amărări*, s.f. Acțiunea de a *amara*; amaraj. — V. **amara**.

AMĂRĂR, -**Ă**, *amărări*, s.f. Acțiunea de a *amara*; amaraj. — V. **amara**.

AMĂRĂR, -**Ă**, *amărări*, s.f. Acțiunea de a *amara*; amaraj. — V. **amara**.

AMĂRĂR, -**Ă**, *amărări*, s.f. Acțiunea de a *amara*; amaraj. — V. **amara**.

AMĂNĂ, *amăn*, vb. I. Tranz. 1. A trece la îndeplinirea unei acțiuni într-un moment ulterior celui stabilit inițial. 2. A purta cu vorba pe cineva. — **A³ + mâne** (= *măine*).

AMĂNĂR s.n. v. **amnar**.

AMĂNĂRE, *amănări*, s.f. Acțiunea de a *amăna* și rezultatul ei. ◇ Loc. adv. *Fără amănare* = îndată. (Înv.) *Cu amănare* = în tihnă. — V. **amăna**.

AMĂNĂT¹ s.n. Faptul de a *amăna*. — V. **amăna**.

AMĂNĂT², **-Ă**, *amănați*, *-te*, adj., adv. 1. Adj. Care a fost sau va fi îndeplinit la un moment ulterior celui stabilit inițial. 2. Adv. (Înv. și reg.) Târziu, după mult timp. — V. **amăna**.

AMĂNDŌI, **-DŌUĂ** num. col. Și unul și altul; ambii. [Gen.-dat. (când precedă substantivul) *amânduror* și (când îl urmează sau îi ține locul) *amândurora*] — Lat. ***amindoi** (< **ambi + dui*).

AMBALĂ, *ambalez*, vb. I. 1. Tranz. A împacheta ceva într-un material protector, în vederea ușurării manipulării lui și a transportului. 2. Tranz. A face ca viteza unui motor să devină mai mare decât viteza lui nominală. 3. Refl. (Despre cai) A începe să fugă tare (fără a putea fi oprit). 4. Refl. Fig. A se lăsa purtat de mânie, de entuziasm, a se avânta într-o discuție aprinsă; a se antrena, a se aprinde. — Din fr. **emballer**.

AMBALĂJ, *ambalaje*, s.n. Ambalare; (concr.) material sau obiect în care se împachetează ceva. — Din fr. **emballage**.

AMBALĂRE, *ambalări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *ambala*; (în special) împachetare. — V. **ambala**.

AMBĂR s.n. v. **hambar**.

AMBARCADÉR, *ambarcadere*, s.n. Punte care înaintează în mare până la înălțimea unui vapor și de unde se îmbarcă mărfurile și călătorii. — Din fr. **embarcadere**.

AMBARCĂȚIE s.f. v. **ambarcațiune**.

AMBARCĂȚIUNE, *ambarcațiuni*, s.f. Vas plutitor de dimensiuni mici, cu vâsle, cu vele sau cu motor. [Pr.: *-ți-u-*. — Var.: **ambarcătje** s.f.] — Din fr. **embarcation**.

AMBARDĂ, pers. 3 *ambardează*, vb. I. Intrans. (Despre nave) A face ambardee. — Din fr. **embardeer**.

AMBARDEE, *ambardee*, s.f. Îndepărtare bruscă și involuntară a unei nave din drumul urmat din cauza curenților marini sau a vântului. — Din fr. **embardeé**.

AMBASADĂ, *ambasade*, s.f. Reprezentanță diplomatică pe lângă guvernul unei țări străine, condusă de un ambasador. ◇ Clădire în care își are sediul această reprezentanță. — Din fr. **ambassade**.

AMBASADOR, **-OĂRE**, *ambasadori*, *-oare*, s.m. și f. Reprezentant diplomatic cu rangul cel mai înalt. ◇ Persoană trimisă cu o misiune specială pe lângă un stat sau un for internațional. — Din fr. **ambassadeur**.

AMBEȚĂ, *ambetez*, vb. I. Tranz. și refl. (Înv.) A (*se*) plictisi. — Din fr. **embêter**.

AMBEȚĂNT, **-Ă**, *ambetați*, *-te*, adj. (Înv) Plicticos, plictisitor. — Din fr. **embêtant**.

AMBIĂNT, **-Ă**, *ambianți*, *-te*, adj. Care se găsește în jur, în apropiere, înconjurător. [Pr.: *-bi-ant*] — Din fr. **ambiant**.

AMBIĂNȚĂ, *ambianțe*, s.f. Mediu material, social sau moral în care trăiește cineva sau în care se află ceva; climat (2). [Pr.: *-bi-an*] — Din fr. **ambiance**.

AMBIDEXTRIE s.f. Capacitate de a se folosi cu aceeași ușurință de ambele mâini. — Din fr. **ambidextrie**.

AMBIDEXTRU, **-Ă**, *ambidextru*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se folosește cu aceeași îndemănare de ambele mâini. — Din fr. **ambidextre**.

AMBIELĂJ, *ambielaje*, s.n. Ansamblu alcătuit din biețele arborelui cotit al unui motor. [Pr.: *-bi-e-*] — Din fr. **embielage**.

AMBIÉNT, *ambienturi*, s.n. Ambianță. [Pr.: *-bi-ent*. — Pl. și: *ambiente*] — Din fr. **ambiant**.

AMBIENTAL, **-Ă**, *ambientali*, *-e*, adj. Ambient. [Pr.: *-bi-en-*] — Din fr. **ambiantal**.

AMBIGÉN, **-Ă**, *ambigeni*, *-e*, adj. (Gram.; rar, în sintagmele) *Genul ambigen* (și substantivat, n.) = genul neutru. *Substantiv ambigen* = substantiv neutru. — Din lat. **ambigenus** „corcit”.

AMBIGUITĂȚE, (2) *ambiguități*, s.f. 1. Lipsă de precizie, de claritate. 2. (Concr.) Expresie, afirmație lipsită de precizie, echivocă; ambiguitate. [Pr.: *-gu-i-*] — Din fr. **ambiguité**, lat. **ambiguitas**, **-atis**.

AMBIGUIZĂ, *ambiguizez*, vb. I. Tranz. A face să devină ambiguu. [Pr.: *-gu-i-*] — **Ambiguu** + suf. *-iza*.

AMBIGUIZĂRE, *ambiguizări*, s.f. Faptul de a *ambiguiza*. [Pr.: *-gu-i-*] — V. **ambiguiza**.

AMBIGUIZĂȚ, **-Ă**, *ambiguizați*, *-te*, adj. Care a devenit ambiguu. [Pr.: *-gu-i-*] — V. **ambiguiza**.

AMBIGUU, **-UĂ**, *ambigui*, *-ue*, adj. (Despre cuvinte, enunțuri etc.) Echivoc, neclar. [Pr.: *-gu-u*] — Din lat. **ambiguus**.

ĂMBII, **-BELE** num. col. Amândoi. — Din it. **ambe**, lat. **ambo**, **-ae**.

AMBIOFONIE s.f. Metodă de modificare a acusticii unei săli prin mijloace electroacustice pentru crearea ambianței sonore adecvate unui anumit gen de program. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **ambiphonie**.

ĂMBITUS s.n. Întindere a unei melodii, de la sunetul ei cel mai grav până la cel mai înalt. — Din fr. **ambitus**.

AMBIȚIE, *ambiții*, s.f. Doriță arzătoare de a realiza ceva; doriță de glorie, de onoruri, de parvenire. ◇ Expr. *A pune pe cineva* (sau *a se pune*) *la ambiție* = a (*se*) ambiționa. [Var.: (Înv.) **ambițiune** s.f.] — Din fr. **ambition**, lat. **ambitio**, **-onis**.

AMBIȚIONĂ, *ambiționez*, vb. I. Refl. A avea ambiție. ◇ Tranz. A stimula ambiția cuiva. ◇ Refl. A se încapățana. ◇ (Înv.) A râvni. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **ambitionner**.

AMBIȚIŌS, **-OĂSĂ**, *ambițioși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Om) plin de ambiție; determinat de ambiție. [Pr.: *-ți-os*] — Din fr. **ambitieux**, lat. **ambitiosus**.

AMBIȚIŪNE s.f. v. **ambiție**.

AMBIVALÉNT, **-Ă**, *ambivalenți*, *-te*, adj. Cu ambivalență. — Din fr. **ambivalent**.

AMBIVALÉNTĂ, *ambivalențe*, s.f. Existență concomitentă a două aspecte diferite. — Din fr. **ambivalence**.

AMBLIŌP, **-OĂPĂ**, *ampliopi*, *-oape*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de ambliopie. [Pr.: *-bli-op*] — Din fr. **amblyope**.

AMBLIŌPIE s.f. Slăbire a vederii determinată de leziuni ale mediilor transparente ale globilor oculari, de unele excese sau de bătrânețe. [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. **amblyopie**.

AMBLIŌPŌD, *ambliopode*, s.n. Mamifer erbivor fosil cu picioarele terminate cu cinci degete scurte, având copite la vârf. — Din fr. **amblypodes**.

AMBLIŌSTŌMA s.f. v. **ambliostomă**.

AMBLIŌSTŌMĂ, *amblistome*, s.f. Gen de amfibian cu corpul lung de 15–25 cm, de culoare cărămizie cu pete mari deschise, răspândit în America de Nord (*Amblystoma*). [Var.: **ambliostoma** s.f.] — Din fr. **amblystome**.

AMBRANȘĂMÉNT, *ambransamente*, s.n. Ramificație secundară a unei linii ferate, a unei conducte de canalizare etc. — Din fr. **embranchement**.

AMBRĂSĂ, *ambrase*, s.f. (Rar) Cordon care servește pentru a ține strâns mijlocul unei perdele sau al unei draperii. — Din fr. **embrasse**.

AMBRĂZĂRĂ, *ambrazuri*, s.f. 1. (Mil.) Deschizătură în pereții unei fortificații, prin care se execută trageri cu tunul, cu mitraliera etc. 2. (Arhit.) Deschizătură lăsată în zid, în vederea montării unei uși sau a unei ferestre. — Din fr. **embrasure**.

ĂMBRĂ s.f. Substanță ceroasă, brună-cenușie, cu miros de mosc, formată în intestinul unei specii de cașalot și care se folosește în parfumerie; chihlimbar cenușiu. ◇ *Ambră galbenă* = chihlimbar. — Din fr. **ambre**.

AMBREIĂ, *ambrieze*, vb. I. Tranz. A realiza cuplarea a două mecanisme cu ajutorul ambreiajului. [Pr.: *-bre-ia*] — Din fr. **embrayer**.

AMBREIAJ, *ambrieaje*, s.n. Dispozitiv prin care se leagă solidar, pe un timp anumit, două mecanisme, permițând cuplarea sau decuplarea în timpul funcționării. [Pr.: *-bre-ia*] — Din fr. **embrayage**.

AMBREIĂRE s.f. v. **ambreiere**.

AMBREIÉRE, *ambreieri*, s.f. Acțiunea de a *ambreia*. [Var.: **ambreiare** s.f.] — V. **ambreia**.

AMBROZIĂC, **-Ă**, *ambroziaci*, *-ce*, adj. (Livr.) Cu parfum de ambrozie; *p. ext.* minunat. [Pr.: *-zi-ac*] — Din fr. **ambrosiaque**.

AMBRŌZIE s.f. (În mitologia greacă) Hrană aromată a zeilor, despre care se credea că dă nemurire și tinerețe veșnică; *p. ext.* băutură minunată. — Din fr. **ambrosie**, lat. **ambrosia**.

AMBULACRĂR, **-Ă**, *ambulacrari*, *-e*, adj. Care aparține unui ambulacru, care se referă la ambulacru. — Din fr. **ambulacraire**.

AMBULĂCRU, *ambulacre*, s.n. Organ în formă de tub subțire, terminat de obicei cu o ventuză, caracteristic echinodermelor și servind la locomoție, respirație și pipăit. — Din fr. **ambulacre**.

AMBULĂNT, **-Ă**, *ambulanți*, *-te*, adj. Care se deplasează dintr-un loc în altul, care nu are un loc fix. — Din fr. **ambulant**, lat. **ambulans**, **-ntis**.

AMBULĂNȚĂ, *ambulanțe*, s.f. 1. Vehicul special amenajat pentru transportul la spital al celor accidentați sau grav bolnavi; salvare. 2. Unitate sanitară mobilă, în spatele frontului, care dă răniților primele ajutoare. — Din fr. **ambulance**.

AMBULATORIU, **-IE**, *ambulatorii*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre tratamente medicale) Care nu necesită spitalizare. 2. S.n. Instituție medico-sanitară în care se acordă bolnavilor asistență medicală, fără ca aceștia să fie internați în spital. — Din fr. **ambuloire**, lat. **ambulatorius**.

AMBUSCĂDĂ, *ambuscade*, s.f. 1. Acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere. 2. Loc amenajat și ocupat de o subunitate militară, în scopul executării unui atac prin surprindere asupra dușmanului. — Din fr. **ambuscade**.

AMBUSCĂT, *ambuscați*, adj., s.m. (Franțuzism) (Soldat) dispensat de obligațiile grele ale serviciului militar; (militar) scutit prin diverse aranjamente de a lupta pe front. — Din fr. **embusqué**.

AMBUȘURĂ, *ambușuri*, s.f. Porțiune a buzelor pe care se aplică muștiucul unui instrument de suflat. — Din fr. **embouchure**.

AMBUTEIĂ, *ambuteiaz*, vb. I. Tranz. A bloca cu vehicule, nave etc. căi rutiere sau de navigație. [Pr.: -te-ia] — Din fr. **embouteiller**.

AMBUTEIĂJ, *ambuteiaje*, s.n. 1. Îmbuteliere. 2. Blocare într-un port sau într-un bazin a unor nave din cauza îngrămădirii lor într-un spațiu mic, a aglomerării, a dificultăților de manevrare provocate de aglomerare etc. ♦ Blocare a circulației rutiere, din cauza îngrămădirii (în dezordine a) unor vehicule. [Pr.: -te-iaj] — Din fr. **embouteillage**.

AMBUTEIĂT, -Ă, *ambuteiați*, -te, adj. (Despre căi de circulație) Blocat cu vehicule. [Pr.: -te-iaj] — V. **ambuteia**.

AMBUTEIÉRE, *ambuteieri*, s. f. Ambuteiaj. [Pr.: -te-ie-] — V. **ambuteia**.

AMBUSCĂTĂ, *ambuscătez*, vb. I. Tranz. A prelucra prin deformare plastică, la cald sau la rece, un semifabricat din tablă pentru a obține capace, cutii, farfurii etc. — Cf. fr. **emboutir**.

AMBUSCĂSĂRE s.f. Acțiunea de a *ambuscăsa*. — V. **ambuscăsa**.

AMELIORĂ, *amelioresc*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) îmbunătăți, a (se) îndrepta, a (se) perfecționa. 2. Tranz. A supune ameliorării (2) un animal sau o plantă. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **améliorer**.

AMELIORABIL, -Ă, *ameliorabili*, -e, adj. (Rare) Care poate fi ameliorat. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **améliorable**.

AMELIORĂNT, -Ă, *amelioranți*, -te, adj. Care ameliorează; ameliorator. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **améliorant**.

AMELIORĂRE, *ameliorări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *ameliora* și rezultatul ei; îmbunătățire, îndreptare, ameliorație. 2. Proces de creare a noi rase de animale și a noi soiuri de plante de cultură sau de îmbunătățire a celor existente. [Pr.: -li-o-] — V. **ameliora**.

AMELIORATIV, -Ă, *ameliorativi*, -e, adj. (Livr.) Care ameliorează. O influență ameliorativă. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **amélioratif**.

AMELIORĂTOR, -OĂRE, *amelioratori*, -oare, adj. (Rare) Ameliorant. [Pr.: -li-o-] — **Ameliora** + suf. -tor.

AMELIORĂȚIE, *ameliorații*, s.f. 1. Ameliorare. 2. (La pl.) Îmbunătățiri funciare. [Pr.: -li-o-] — Var.: **ameliorațiune** s.f.] — Din fr. **amélioration**.

AMELIORAȚIUNE s.f. v. **ameliorație**.

AMENAJĂ, *amenajează*, vb. I. Tranz. 1. A aranja, a organiza în vederea unei anumite utilizări. 2. A realiza o amenajare (2). — Din fr. **aménager**.

AMENAJABIL, -Ă, *amenajabili*, -e, adj. Care se poate amenaja. — Din fr. **aménageable**.

AMENAJAMÉNT, *amenajamente*, s.n. 1. Sistem de măsuri pentru organizarea exploatarea forestiere, cuprinzând refacerea, ameliorarea, mărirea fondului forestier, protecția și exploatarea lui rațională. 2. Sistem de măsuri privind organizarea, folosirea și îmbunătățirea unei pășuni pentru o anumită perioadă de timp. — Din fr. **aménagement**.

AMENAJĂRE, *amenajări*, s.f. 1. Acțiunea de a *amenaja* și rezultatul ei. 2. Ansamblu de lucrări prin care elementele unui sistem tehnic sunt dispuse și utilizate astfel încât sistemul să corespundă cât mai bine scopului pentru care a fost realizat. ♦ *Amenajare hidraulică* = amenajare pentru prevenirea acțiunilor dăunătoare ale unui curs de apă și pentru valorificarea resurselor lui potențiale. — V. **amenaja**.

AMENDĂ¹, *amendez*, vb. I. Tranz. A aplica cuiva o amendă. — Din **amendă**.

AMENDĂ², *amendez*, vb. I. Tranz. 1. A îmbunătăți, a modifica prin amendamente (1) un text, mai ales o lege; a emenda. 2. A îmbunătăți unele însușiri ale solului prin încorporarea unor amendamente (2). — Din fr. **amender**.

AMENDĂBIL, -Ă, *amendabili*, -e, adj. Care se poate amenda². ♦ Modificat prin amendamente. — Din fr. **amendable**.

AMENDĂMÉNT, *amendamente*, s.n. 1. Îmbunătățire, modificare adusă unui proiect de act normativ sau de tratat. 2. Operație de îmbunătățire a proprietăților fizice ale solului cultivat, în vederea obținerii unor recolte sporite. ♦ Substanță care se încorporează în sol pentru a schimba unele însușiri nefavorabile ale acestuia, în vederea îmbunătățirii condițiilor de nutriție a plantelor. — Din fr. **amendement**.

AMENDĂRE¹, *amendări*, s.f. Acțiunea de a *amenda¹*; aplicare a unei amenzi. — V. **amenda¹**.

AMENDĂRE², *amendări*, s.f. Acțiunea de a *amenda²*. — V. **amenda²**.

AMÉNDĂ, *amenzi*, s.f. Sancțiune care constă în plata unei sume de bani. — Din fr. **amende**.

AMENINȚĂ, *ameninț*, vb. I. Tranz. 1. A arăta intenția de a face rău cuiva (pentru a-l intimida sau pentru a obține ceva de la el). 2. A face un gest de amenințare. 3. A constitui o primejdie pentru cineva sau ceva. 4. A fi gata să..., a fi pe punctul de a... 5. (Rare) A anunța, a vesti, a prevesti ceva rău, primejdios. — Lat. ***aminaciare** (< *minaciae*, „amenințări”).

AMENINȚĂRE, *amenințări*, s.f. Acțiunea de a *amenința* și rezultatul ei. ♦ Primejdie, pericol. ♦ (Jur.) Infracțiune care constă în alarmarea unei persoane, prin manifestarea intenției de a săvârși, față de ea sau față de o rudă apropiată, o infracțiune sau o faptă păgubitoare. — V. **amenința**.

AMENINȚĂTOR, -OĂRE, *amenințători*, -oare, adj. (Adesea adverbial) Care amenință, care sperie, care îngrozește. — **Amenința** + suf. -ător.

AMENITĂTE s.f. (Livr.) Atitudine binevoitoare, amabilitate, politețe. — După fr. **aménité**, lat. **amoenitas**, -atis.

AMENORÉE s.f. Absență fiziologică a ciclului menstrual, în timpul sarcinii, al alăptării, sau patologică, pricinuită de o insuficiență ovariană sau hipofizară. — Din fr. **aménorrhée**.

AMÉNT, *amenți*, s.m. Inflorescență a unor arbori sau arbuști, formată din flori foarte mici unisexuate, înșirate de-a lungul unui ax și care atârnă ca un ciucure; mătșor, măt. — Din it. **amento**, lat. **amentum**.

AMENTACÉE, *amentacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase cu amenți; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. **amentacée**.

AMERICĂN, -Ă, *americani*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Statelor Unite ale Americii sau (mai rar) a unui alt stat al Americii. 2. Adj. Care aparține Statelor Unite ale Americii sau (mai rar) altui stat al Americii ori americanilor (1), privitor la Statele Unite ale Americii ori (mai rar) la alt stat din America ori la americani. — **America** (n. pr.) + suf. -an. Cf. it. **americano**, fr. **américain**.

AMERICĂNCĂ, *americance*, s.f. Femeie care face parte din populația Statelor Unite ale Americii sau (mai rar) a unui alt stat din America. — **American** + suf. -că.

AMERICĂNISM, *americanisme*, s.n. 1. Fel de a fi, expresie etc. proprie americanilor (1). 2. Tendință de a imita comportarea americanilor (1). — Din fr. **américanisme**.

AMERICĂNIST, -Ă, *americaniști*, -ste, s.m. și f. 1. Specialist în americanistică. 2. Adept al americanismului (2). — Din fr. **américaniste**.

AMERICĂNISTICĂ s.f. Studiul limbilor, al culturilor și al civilizațiilor americane. — Din germ. **Amerikanistik**.

AMERICĂNIZĂ, *americanizez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) transforma în american (1). ♦ Refl. A se comporta ca americanii (1). — Din fr. **américaniser**.

AMERICĂNIZĂRE, *americanizări*, s.f. Faptul de a (se) *americaniza*. — V. **americaniza**.

AMERICĂ, (2) *americ*, s.f. 1. Nume dat în trecut unei pânze de bumbac de calitate inferioară. 2. Sortiment de americă (1). — Din n. pr. **America**.

AMERICĂNÉSC, -EĂSCĂ, *americănești*, adj. (Fam.) Ca în America, din America. — **American** + suf. -esc.

AMERICĂNÉȘTE adv. (Fam.) În felul americanilor (1). — **American** + suf. -ește.

AMERICIU s.n. Element chimic radioactiv sintetic, care se prezintă ca un metal alb-argintiu, din familia elementelor transuranice. [Var.: **americium** s.n.] — Din fr. **américium**.

AMERICIUM s.n. v. **americu**.

AMERINDIĂN, -Ă, *amerindieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m și f. (La pl.) Populații băștinașe din America, de rasă mongoloidă, numite și piei roșii sau indieni²; (și la sg.) persoană care aparține uneia dintre aceste populații. 2. Adj. Care aparține amerindienilor (1), privitor la amerindieni; indian². ♦ (Substantivat, f.) Limbă aparținând diverselor populații indigene din America. [Pr.: -di-an] — Din fr. **amérindien**.

AMERIZĂ, *amerizez*, vb. I. Intrans. A executa o amerizare. — Cf. fr. a **amerrir**.

AMERIZĂJ, *amerizaje*, s.n. (Rare) Amerizare. — Din fr. **amerrissage**.

AMERIZĂRE, *amerizări*, s.f. Acțiunea de a *ameriza*; evoluție a unui hidroavion prin care acesta coboară și alunecă pe suprafața unei ape până la oprire; amerizaj. ♦ Oprire pe apă a unei nave cosmice. — V. **ameriza**.

AMERIZOR, *amerizoare*, s.n. Dispozitiv al unui hidroavion care permite manevrarea în timpul decolării și amerizării. — **Ameriza** + suf. -or.

AMÉSTEC, *amestecuri*, s.n. 1. Reunire de lucruri diverse; complex format din elemente diferite; amestecătură (1), combinație, mixtură. ♦ (Chim.) Produs obținut din două sau mai multe substanțe care își păstrează proprietățile caracteristice. 2. Amestecătură (2). 3. Intervenție într-o afacere; participare (necerută sau forțată) la treburile sau relațiile altora; ingerință. ♦ Expr. A (nu) avea (vreun) *amestec* = a (nu) avea (vreun) rol într-o afacere, a (nu) avea (vreun) legătură cu cineva sau ceva. — Din **amesteca** (derivat regresiv).

AMESTECĂ, *amestec*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) face un amestec (1). ♦ Tranz. A provoca dezordine, a încurca diverse lucruri între ele. 2. Refl. (Despre grupuri de ființe deosebite) A se întrepătrunde; a se pierde, a dispărea în... 3. Refl. A interveni (nepoftit) într-o acțiune, într-o discuție etc. — Lat. ***ammixticare**.

AMESTECĂRE, *amestecări*, s.f. Acțiunea de a (se) amesteca. — V. **amesteca**.

AMESTECĂT, **-Ă**, *amestecați*, *-te*, adj. Compus din elemente diferite; împesărit, pestriț, eterogen. — V. **amesteca**.

AMESTECĂTOR, *amestecătoare*, s.n. Aparat sau mașină care servește la amestecarea unor substanțe în scopul omogenizării lor. — **Amesteca** + suf. *-ător*.

AMESTECĂTURĂ, *amestecături*, s.f. 1. Produs al amestecării; amestec (1). 2. Îngrămădire întâmplătoare de lucruri sau de ființe; formație lipsită de unitate; amestec (2). — **Amesteca** + suf. *-ătură*.

AMETĂBOLĂ, *ametabole*, adj. f. (Despre insecte) Care se dezvoltă fără metamorfoză. — Din fr. **amétabole**.

AMETIST, *ametiste*, s.n. Varietate violetă de cuarț, folosită ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **améthyste**, lat. **amethystus**.

AMETRÓP, **-Ă**, *ametropi*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de ametropie. — Din fr. **amétrope**.

AMETROPÍE s.f. Tulburare a vederii provocată de un viciu de refracție în mediile transparente ale ochiului. — Din fr. **amétropie**.

AMEȚEALĂ, *amețeli*, s.f. Stare în care omul își pierde echilibrul din cauza unor tulburări circulatorii, vestibulare etc. — **Ameți** + suf. *-eală*.

AMEȚI, *amețesc*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A fi cuprins sau a aduce în stare de amețelă; fig. a (se) zăpăci (2). 2. Refl. și tranz. A (se) îmbăta (ușor). — Probabil lat. ***ammattire** (< *mattus* „beat”).

AMEȚÍT, **-Ă**, *amețiti*, *-te*, adj. 1. Cuprins de amețelă; fig. zăpăcit. 2. Beat. — V. **ameți**.

AMEȚÍTÓR, **-OĂRE**, *amețitori*, *-oare*, adj. Care provoacă amețelă. — **Ameți** + suf. *-itor*.

AMFETAMINĂ s.f. (Farm.) Benzodrină. — Din fr. **amphétamine**.

AMFIARTRÓZĂ s.f. Articulație care permite mișcări limitate; articulație semimobilă. [Pr.: *-fi-ar-*] — Din fr. **amphiarthrose**.

AMFIBIÁN, *amfibieni*, s.m. (Zool.) Batracian. [Pr.: *-bi-an*] — Din fr. **amphibien**.

AMFIBIU, **-IE**, *amfibii*, adj., s.n. I. Adj. 1. (Despre ființe) Care poate trăi și în apă și pe uscat sau care are o fază de dezvoltare în apă și una pe uscat. 2. Fig. Care are o natură sau un aspect dublu. II. S.n., adj. (Avion, automobil sau tanc) care este special construit, spre a putea fi utilizat atât pe uscat, cât și pe apă. — Din fr. **amphibe**.

AMFIBÓL, *amfiboli*, s.m. Mineral cristalizat sau grup de minerale constituite din silicați hidratați de magneziu, fier, aluminiu, calciu sau sodiu, foarte răspândite în rocile eruptive și în șisturile cristaline. — Din fr. **amphibole**.

AMFIBOLÍE s.f. (Livr.) Ambiguitate (2). — Din fr. **amphibolie**.

AMFIBOLÓGIC, **-Ă**, *amfibologici*, *-ce*, adj. (Livr.) Echivoc, ambiguu, obscur. — Din fr. **amphibologique**.

AMFIBOLOGÍE, *amfibologii*, s.f. Construcție defectuoasă de stil, de limbă etc. care poate da naștere la echivoc; ambiguitate, amphibolie. — Din fr. **amphibologie**, lat. **amphibologia**.

AMFIBRÁH, *amfibrahi*, s.m. Unitate ritmică formată, în metrica antică, dintr-o silabă lungă precedată și urmată de două silabe scurte. ♦ Unitate ritmică alcătuită, în metrica modernă, dintr-o silabă accentuată precedată și urmată de două silabe neaccentuate. — Din fr. **amphibrache**, lat. **amphibrachus**.

AMFIBRÁHIC, **-Ă**, *amfibrahici*, *-ce*, adj. (Despre ritm) Care este obținut din amfibrahi. — Din fr. **amphibrachique**.

AMFICȚIÓN, *amficióni*, s.m. (În Grecia antică) Membru al unei amficiónii. [Pr.: *-fi-on*] — Din fr. **amphictyon**.

AMFICȚIÓNIE s.f. (În Grecia antică) Uniune de triburi sau asociație de orașe-stațe, grupate în jurul unui sanctuar comun. [Acc. și: *amficiónie*. — Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **amphictyonie**.

AMFIDRÓMIC, *amfidromice*, adj. (În sintagma *Punct amfidromic* = nivelul maxim al mareelor. — Din fr. **amphidromique**.

AMFIGNÓIE s.f. Înmulțire sexuată în care gameții uniți provin de la indivizi deosebiți. — Din fr. **amphigonie**.

AMFIGÚRIC, **-Ă**, *amfigurici*, *-ce*, adj. (Livr; despre scriere, vorbire, stil) Obscur, neinteligibil. — Din fr. **amphigourique**.

AMFIMÁCRU, *amfimacri*, s.n. Unitate ritmică formată din trei silabe, dintre care prima și ultima sunt lungi, iar cea din mijloc scurtă. — Din fr. **amphimacre**.

AMFIMIXÍE s.f. Tip de înmulțire în care zigotul se formează după unirea gameților de sex contrar. — Din fr. **amphimixie**.

AMFINEURIÁN, *amfineurieni*, s.m. (La pl.) Clasă de moluște marine, din regiunile de coastă, cu caractere primitive (*Amphineura*); (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Pr.: *-ne-u-ri-an*] — Cf. fr. **amphineure**.

AMFIÓX, *amfiocși*, s.m. Acraniat cu corpul transparent, lung de 3—7 cm, cu scheletul de susținere format numai din notocordă (*Branchiostoma lanceolatum*). [Pr.: *-fi-ox*] — Din fr. **amphioxus**.

AMFIPÓD, *amfipode*, s.n. (La pl.) Clasă de crustacee care se caracterizează prin faptul că au două feluri de picioare, unele servindu-le la sărit și altele la înotat; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. — Din fr. **amphipode**.

AMFIPROSTÍL, *amfiprostiluri*, s.n. Templu care are un portic pe fațada anterioară și unul pe cea posterioară. — Din fr. **amphiprostyle**.

AMFITEÁTRU, *amfiteatre*, s.n. 1. (În arhitectura greco-romană) Edificiu destinat jocurilor publice, de formă circulară sau ovală, de obicei neacoperit, având la mijloc o arenă înconjurată de trepte (gradene) și tribune pentru public. ♦ Loc. adj. și adv. *În amfiteatru* = (în plan) înclinat, în trepte. 2. Sală de cursuri, de spectacole etc. cu locurile așezate în trepte sau pe un plan înclinat. 3. Configurație a unor terenuri muntoase sau deluroase în etaje circulare. — Din fr. **amphithéâtre**, lat. **amphitheatrum**.

AMFITÉRIU, *amfiterii*, s.m. Mamifer jurasic din care se presupune că au luat naștere marsupialele și mamiferele placentare. — Din fr. **amphithérium**.

AMFITRÍÓN, **-OANĂ**, *amfitrioni*, *-oane*, s.m. și f. Stăpânul unei case în raport cu oaspeții săi; gazdă. [Pr.: *-tri-on*] — Din fr. **amphitryon**.

ÁMFORĂ, *amfore*, s.f. Vas mare de formă ovoidală sau sferică, cu două toarte, în care, în Antichitate, se păstra și se transporta vinul, untdelemnul, grânele etc. — Din fr. **amphore**, lat. **amphora**.

AMFOTÉR, **-Ă**, *amfoteri*, *-e*, adj. (Despre unele substanțe) Care are proprietatea de a reacționa ca un acid în prezența unei baze și ca o bază în prezența unui acid. — Din fr. **amphotère**.

AMFOTONÍE s.f. Stare de hiperactivitate a sistemului nervos simpatic și a celui parasimpatic. — Din fr. **amphotonie**.

AMHÁR, **-Ă**, *amhari*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Etiopiei. ♦ (Substantivat, f.) Limba amhară, din familia de limbi hamito-semitice. 2. Adj. Care aparține amharilor (1), pivitor la amhari. — Din n.pr. **Amhara**.

AMIÁBIL, **-Ă**, *amiabili*, *-e*, adj. Înțelegător, prietenos; binevoitor. ♦ (Adverbal) Prietenește ♦ (Despre litigii, conflicte etc.) Rezolvat prin negociere, pe cale diplomatică. *Pe cale amiabilă*. [Pr.: *-mi-a-*] — Din fr. **amiable**.

AMIÁNT s.n. (Rar) Varietate de azbest, cu numeroase utilizări în tehnică. [Pr.: *-mi-ant*. — Var. **amiántă** s.f.] — Din fr. **amiante**.

AMIÁNTĂ s.f. v. **amiánt**.

AMIÁZ s.n. v. **amiază**.

AMIÁZĂ, *amiezii*, s.f. 1. Mijlocul zilei, momentul înălțării maxime a Soarelui deasupra orizontului (corespunzător aproximativ orei 12). ♦ Loc. adj. *De amiază* = de prânz, de la ora prânzului. ♦ Expr. *Ziua(-n) amiază mare* = în plină zi, în toila zilei. 2. (Concr.) Zenit. 3. (Reg.) Masă principală care se ia aproximativ la jumătatea zilei; prânz. 4. (Inv.) Miazăzi, sud. [Var.: **amiáz**, **amiéz** s.n., **amiázi**, **amiázăzi** s.f.] — Din **amiázăzi** (< lat. *ad mediam diem*).

AMIÁZĂZI s.f. v. **amiază**.

AMIÁZI s.f. v. **amiază**.

AMIBĂ, *amibe*, s.f. Animal protozoar (microscopic), cu corpul lipsit de membrană, format dintr-o masă de protoplasmă, cu unul sau mai multe nucleu și care se mișcă cu ajutorul pseudopodelor (*Amoeba*). — Din fr. **amibe**.

AMÍC, **-Ă**, *amici*, *-ce*, s.m. și f. Prieten. — Din lat. **amicus**, it. **amico**.

AMICÁL, **-Ă**, *amicali*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. Prietenos; prietenesc. ♦ (Adverbal) Prietenește. 2. S.n. Întâlnire sportivă care se desfășoară în afara unui campionat. — Din fr. **amical**, lat. **amicalis**.

AMICÍȚIE, *amicității*, s.f. Prietenie. — Din lat. **amicitia**, it. **amicizia**.

AMIDÁZĂ, *amidaze*, s.f. Enzimă care desface legătura dintre carbon și azot din diferite substanțe, fixând elementele apei. — Din fr. **amidase**.

AMIDĂ, *amide*, s.f. Compus organic obținut prin înlocuirea unui atom de hidrogen al amoniacului cu radicalul unui acid. — Din fr. **amide**.

AMIDINĂ, *amidine*, s.f. Substanță organică pe bază de amidă, folosită în medicație. — Din fr. **amidine**.

AMIDÓL s.n. Substanță folosită ca dezvoltator în fotografie. — Din fr. **amidol**.

AMIDÓN s.n. Substanță organică ce se găsește în semințele, fructele și tuberculele plantelor și care se folosește în industria alimentară, chimică etc. — Din fr. **amidon**.

AMIDOPIRINĂ s.f. Medicament obținut din antipirină, cu acțiune febrifugă și analgezică și care, folosit în mod abuziv, duce la leucemie; piramidon. — Din fr. **amidopyrine**.

AMIDURĂ, *amiduri*, s.f. Compus chimic obținut din amoniac prin substituția unui atom de hidrogen cu un metal. — Din fr. **amidure**.

AMIELINIC, **-Ă**, *amielinici*, **-ce**, adj. Care este lipsit de mielină. [Pr.: **-mi-e-**] — Cf. fr. **améliné**.

AMIEZ s.n. v. **amiază**.

AMIEZITĂ s.f. Îmbrăcămintă rutieră permanentă, confecționată din beton asfaltic cu filer de var stins. [Pr.: **-mi-e-**] — Din fr. **amiésite**.

AMIGDĂLĂ, *amigdale*, s.f. (Anat.) Fiecare dintre cele două glande de natură limfatică, situate de o parte și de alta a omușorului. — Din fr. **amygdale**.

AMIGDALECTOMIE, *amigdalectomie*, s.f. Îndepărtare a amigdalelor pe cale chirurgicală. — Din fr. **amygdalectomie**.

AMIGDALIÂN, **-Ă**, *amigdalieni*, **-e**, adj. (Anat.) Care ține de amigdale, referitor la amigdale. [Pr.: **-li-an**] — Din fr. **amygdalien**.

AMIGDALITĂ, *amigdalite*, s.f. Boală manifestată prin inflamarea (acută sau cronică) a amigdalelor. — Din fr. **amygdalite**.

AMIGDALOID, **-Ă**, *amigdalozii*, **-de**, adj. În formă de migdală. — Din fr. **amygdaloïde**.

AMIL, *amili*, s.m. Radical organic monovalent, provenit din pentan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. — Din fr. **amyle**.

AMILACÉU, **-CÉE**, *amilacei*, **-cee**, adj. Care conține sau care este constituit din amidon. — Din fr. **amylacé**.

AMILĂZĂ, *amilaze*, s.f. Substanță produsă de pancreas, care (în timpul digestiei) transformă amidonul în maltoză și glucoză. — Din fr. **amylase**.

AMILIC adj. (În sintagma) *Alcool amilic* = alcool aciclic saturat, derivat din pentan; pentanol. — Din fr. **amylique**.

AMILODEXTRINĂ s.f. Polizaharidă obținută prin hidroliza parțială a amidonului. — Din fr. **amyloextrine**.

AMILOGRAF, *amilografe*, s.n. Aparat care măsoară și înregistrează consistența gelului de amidon dintr-o făină pentru a determina capacitatea de panificație a acesteia. — Din fr. **amylographe**.

AMILOGRAMĂ, *amilograme*, s.f. (Tehn.) Diagramă înregistrată la amilograf. — Din fr. **amylogramme**.

AMILOIDOZĂ s.f. Fenomen patologic care constă în formarea și depozitarea în anumite organe a unei substanțe proteice amorfe. [Pr.: **-lo-i-**] — Din fr. **amyloïdose**.

AMILOPECTINĂ, *amilopectine*, s.f. Component al amidonului care constituie învelișul exterior și insolubil al granulelor de amidon. — Din fr. **amilopectine**.

AMILOZĂ, *amiloze*, s.f. Constituent solubil al amidonului. — Din fr. **amylose**.

AMIMIE s.f. Stare patologică constând în incapacitatea de exprimare a stărilor afective prin mimică. — Din fr. **amimie**.

AMIN interj., s.n. **1.** Interj. (În texte religioase sau în practica Bisericii creștine, folosit ca formulă de încheiere a rugăciunilor) Adevărat! așa să fie! ♦ Fam. Adio! s-a terminat! **2.** S.n. (Pop.; în expr.) *Cât(u-i) aminul sau până (ori nici) la amin* = niciodată, nicidecum. — Din sl. **aminŭ**.

AMINARE s.f. Reacție prin care se introduce gruparea amino într-un compus organic. — Cf. fr. **amination**.

AMINĂ, *amine*, s.f. Compus organic derivat al amoniacului. — Din fr. **amine**.

AMINO s.n. (Chim.) Grupare funcțională monovalentă rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula amoniacului. — Din fr. **amino**.

AMINOACID, *aminoacizi*, s.m. Substanță specifică materiei vii, care se caracterizează prin prezența în aceeași moleculă a unei funcții acide și a unei funcții bazice și care intră în compoziția proteinelor. [Pr.: **-no-a-**] — Din fr. **aminoacide**.

AMINOACIDEMIE, *aminoacidemii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a aminoacizilor în sânge; cantitate de aminoacizi prezentă în sânge. [Pr.: **-no-a-**] — Din fr. **aminoacidémie**.

AMINOACIDURIE, *aminoacidurii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a aminoacizilor în urină; cantitate de aminoacizi prezentă în urină. [Pr.: **-no-a-**] — Din fr. **aminoacidurie**.

AMINOALCOOL, *aminoalcooli*, s.m. (Chim.) Compus organic care conține amină și alcool. [Pr.: **-no-al-**] — Din fr. **aminoalcool**.

AMINOBENZÉN s.m. (Chim.) Anilină. — Din fr. **aminobenzène**.

AMINOBENZÓIC adj. (Chim.; în sintagma) *Acid aminobenzoic* = pulbere cristalină incoloră, solubilă în apă și alcool, utilizată în chimie ca reactiv de determinare a cuprului, mercurului, plumbului etc. și ai cărei derivați sunt folosiți în farmacie, parfumerie; acid antranilic. [Pr.: **-zo-ic-**] — Din fr. **aminobenzoïque**.

AMINOPLĂST, *aminoplaste*, s.n. Rășină sintetică obținută prin reacții de policondensare între formaldehidă și compuși cu gruparea amino. — Din fr. **aminoplaste**.

AMINOZAHĂR, *aminozaharuri*, s.n. Derivat cu amină al zaharurilor, care intră în componența unor substanțe naturale importante. — **Amino + zahar(ur)** (după fr. *amino-sucre*, germ. *Amino-zucker*).

AMINTE adv. (În expr.) *A(-și) aduce aminte* = a(-și) aminti. *A lua aminte* = a ține seamă de ceva, a nu trece cu vederea. *A lua aminte la ceva* = a fi atent la ceva, a observa cu atenție ceva. *A-i fi (cuiva) aminte* (de ceva) = a dori (să facă ceva), a avea chef (de ceva). — **A³ + minte**.

AMINTÍ, *amintesc*, vb. IV. **1.** Refl. și tranz. A-i reveni în minte un fapt, un lucru din trecut. **2.** Tranz. A face pe cineva să-și aducă aminte de ceva. **3.** Tranz. A pomeni, a menționa ceva sau pe cineva. — Din **aminte**.

AMINTIRE, *amintiri*, s.f. I. Faptul de a(-și) aminti. ♦ Loc. adv. *În amintirea cuiva* (sau *a ceva*) = ca semn că cineva (sau ceva) n-a fost dat uitării. **II.** **1.** Imagine păstrată în memorie, lucru amintit. **2.** Obiect (dăruit) care amintește de cineva sau de ceva; suvenir. **3.** (La pl.) Gen literar, asemănător cu memoriile, în care scriitorul descrie fapte din propria viață. — V. **aminti**.

AMINTITÓR, **-OÁRE**, *amintitori*, **-oare**, adj. (Rar) Care amintește. — **Aminti** + suf. **-tor**.

AMIOTROFIE s.f. Atrofie a unui grup de mușchi, frecventă în unele boli ale sistemului nervos, în boli articulare, musculare etc. [Pr.: **-mi-o-**] — Din fr. **amiotrophie**.

AMIRÁL, *amirali*, s.m. I. Cel mai mare grad în marina militară, corespunzător gradului de general-colonel din armata terestră; persoană care poartă acest grad. **II.** Fluture de zi, mare, foarte frumos colorat, ale cărui larve trăiesc pe urzici (*Vanessa atalanta*). — Din fr. **amiral**.

AMIRALITÁTE, *amiralități*, s.f. Comandament suprem al marinei militare; local, clădire în care își are sediul acest comandament. — **Amiral** + suf. **-itate** (după fr. *amirauté*, it. *ammiralità*).

AMIROSÍ vb. IV v. **mirosi**.

AMITÓZĂ s.f. Diviziune directă a celulelor prin strangulare, înmugurire etc., fără apariția cromozomilor; sciziparitate. — Din fr. **amitose**.

AMNÁR, *amnare*, s.n. **1.** Bucată de oțel cu care se lovește cremenea spre a scoate scântei în vederea aprinderii fitilului sau iascăi. **2.** (Reg.) Fiecare dintre stâlpii de lemn care se pun la colțurile unei construcții țărănești, pentru a sprijini acoperișul. **3.** (Reg.) Mâner de lemn cu ajutorul căruia se învârteste și se fixează sulul la războiul de țesut. **4.** (Reg.) Dizpozitiv cu ajutorul căruia se ridică sau se coboară fierul lat al plugului. [Var.: (reg.) **amánár** s.n.] — **A³ + mânar[e]** (< lat. *manuale*).

AMNÁRUȘ, *amnărușe*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *amnar*. — **Amnar** + suf. **-uș**.

AMNEZIC, **-Ă**, *amnezici*, **-e**, adj., s.m. și f., s.n. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care a fost atinsă de amnezie. **2.** Adj., s.n. (Substanță) care provoacă amnezie. — Din fr. **amnésique**.

AMNEZIE, *amnezii*, s.f. Pierdere totală sau parțială a memoriei. — Din fr. **amnésie**.

AMNIÓS, *amniosuri*, s.n. Membrană care învelește până la naștere fetusul la mamifere, la păsări și la reptile. [Pr.: **-ni-os-**] — Din fr. **amnios**.

AMNIÓT, **-Ă**, *amnioți*, **-te**, adj., s.f. **1.** Adj. Care are amnios și alantoidă. **2.** S.f. (La pl.) Grup de vertebrate al căror embrion are amnios și alantoidă; (și la sg.) animal care face parte din acest grup. [Pr.: **-ni-of-**] — Din fr. **amniote**.

AMNIÓTIC adj. (În sintagma) *Lichid amniotic* = lichid care se află în amnios și apără embrionul, eliminându-se înainte de naștere. [Pr.: **-ni-o-**] — Din fr. **amniotique**.

AMNISTIA, *amnistiez*, vb. I. Tranz. A acorda amnistie unui infractor; a scoate un delict de sub sancțiunile legii. [Pr.: **-ți-a-**] — Din fr. **amnistier**.

AMNISTIBIL, **-Ă**, *amnistibili*, **-e**, adj. Care poate fi amnistiat. [Pr.: **-ți-a-**] — Din fr. **amnistiable**.

AMNISTIE, *amnistii*, s.f. Act al puterii de stat prin care se înlătură răspunderea penală pentru o infracțiune săvârșită. — Din fr. **amnistie**.

AMNISTIERE, *amnistieri*, s.f. Acțiunea de a *amnistia* și rezultatul ei. [Pr.: **-ți-e-**] — V. **amnistia**.

AMÓC, *amocuri*, s.n. Boală mentală tropicală, care se datorează abuzului de stupefiante și care se manifestă prin atitudini periculoase, cu impulsuri spre omucidere. ♦ Furie. — Din fr. **amok**.

AMOFÓS s.n. Îngrășământ chimic constituit din azot și anhidridă fosforică. — Din fr. **amophos**.

AMONIÁC s.n. Gaz incolor, cu miros înțepător, înecăcios, obținut din combinarea hidrogenului cu azotul, folosit la fabricarea acidului azotic, a îngrășămintelor azotoase, a explozivelor etc. [Pr.: **-ni-ac-**] — Din fr. **ammoniaque**.

AMONIACÁL, **-Ă**, *amoniacali*, **-e**, adj. Care conține amoniac. [Pr.: **-ni-a-**] — Din fr. **ammoniacal**.

AMONIÁT, *amoniați*, s.m. Combinație a amoniacului cu un oxid metalic. [Pr.: -ni-aț] — Din fr. **amoniacte**.

AMONIFICARE s.f. Descompunere a proteinelor din materia organică a solului sub acțiunea microorganismelor, având ca rezultat formarea amoniacului. — Din **amoniac**.

AMONÍT, *amoniți*, s.m. (La pl.) Ordin de moluște cefalopode fosile, cu cochilia în formă de spirală împărțită în mai multe compartimente, care au trăit în paleozoic; (și la sg.) molușcă aparținând acestui ordin. — Din fr. **ammonite**.

AMÓNIU s.n. Metal alcalin care se găsește numai în compuși. — Din fr. **ammonium**.

AMONIURIE s.f. Eliminarea patologică a amoniacului prin urină. [Pr.: -ni-u] — Din fr. **ammonurie**.

AMÓNTE s.n. (În loc. adv.) *În amonte* = în susul apei, către izvor. — Din it. **amonte**.

AMÓR, *amoruri*, s.n. Iubire, dragoste. ✧ *Amor propriu* = prețuire (uneori exagerată) pentru propria persoană, sentiment al demnității provenit din conștiința propriei valori a cuiva. ✦ (Concr.) Iubit² (2). — Din lat. **amor**, it. **amore**.

AMORÁL, -**Ă**, *amoralii*, -e, adj. Care nu are noțiunea moralității, indiferent față de morală. — Din fr. **amoral**.

AMORALISM s.n. Doctrină care contestă existența fundamentelor obiective ale moralei și, pe acest temei, normele și principiile ei. — Din fr. **amoralisme**.

AMORALÍST, -**Ă**, *amoralisti*, -ste, adj., s.m. și f. (Rar) (Adept) al amoralismului. — Din fr. **amoraliste**.

AMORALITÁTE s.f. Atitudine omului amoral. — Din fr. **amoralité**.

AMORÁȘ, *amorași*, s.m. Diminutiv al lui *amor*; reprezentare, în artele plastice, a zeului amorului ca un copil gol cu aripi. — **Amor** + suf. -*aș*.

AMORÉZ, *amorezi*, s.m. (Înv.) Adorator, îndrăgostit, iubit² (2). ✧ *Prim-amorez* = actor care interpretează pe scenă rolul tânărului îndrăgostit. — Din **amoreză**.

AMOREZÁ, *amorezez*, vb. I. Refl. (Înv.) A se îndrăgosti de cineva; a se înamora. — Din **amorez**.

AMOREZÁT, -**Ă**, *amorezați*, -te, adj. (Înv.) Îndrăgostit. — V. **amoreza**.

AMOREZÁ, *amoreze*, s.f. (Înv.) Iubită² (2). — După fr. **amoureuse**.

AMÓRF, -**Ă**, *amorfii*, -e, adj. 1. (Despre substanțe) Care nu prezintă o structură cristalină, regulată; *p. ext.* fără formă precisă. 2. Fig. Care nu este organizat, structurat etc. — Din fr. **amorphe**.

AMORÓS, -**OASÁ**, *amorași*, -oase, adj. Plin de iubire, de dragoste. ✦ Privitor la dragoste, de dragoste. — **Amor** + suf. -*os* (după fr. **amoureux**).

AMORÓSO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu gingășie, cu multă căldură. [Pr.: *amorózo*] — Cuv. it.

AMORSÁ, *amorsez*, vb. I. Tranz. A pregăti și a provoca un fenomen (explozie, reacție chimică etc.) printr-o acțiune exterioară. — Din fr. **amorcer**.

AMORSÁRE, *amorsări*, s.f. Acțiunea de a *amorsa* și rezultatul ei. — V. **amorsa**.

AMÓRSÁ, *amorse*, s.f. 1. Dispozitiv pentru aprinderea unei încărcături de exploziv. 2. (În sintagma) *Amorsa drumului* = porțiune din traseul unui drum la intrarea în orașe, care are de obicei o lățime mai mare decât restul traseului. 3. Nadă, momeală (la pescuit). — Din fr. **amorce**.

AMORTÍBIL, -**Ă**, *amortibili*, -e, adj. Amortizabil. — **Amortit[za]** + suf. -*bil*.

AMORTISMÉNT, *amortimente*, s.n. Stingere treptată a unei datorii, a unei rente etc. — Din fr. **amortissement**.

AMORTIZÁ, *amortizez*, vb. I. Tranz. 1. A împiedica propagarea unui zgomot, a unui șoc. ✦ A scădea progresiv, în timp, amplitudinea unei mărimi caracteristice pentru un fenomen de undulație. 2. A stinge treptat creditele pe termen lung prin plăți succesive sau prin răsкупărarea creanțelor. ✦ A recupera o investiție. — Cf. fr. **amortir**.

AMORTIZÁBIL, -**Ă**, *amortizabili*, -e, adj. Care se poate amortiza. — Din fr. **amortissable**.

AMORTIZÁRE, *amortizări*, s.f. Acțiunea de a *amortiza* și rezultatul ei. — V. **amortiza**.

AMORTIZÓR, *amortizoare*, s.n. Dispozitiv care servește la amortizarea unui șoc, a unui zgomot sau a unui fenomen de oscilație la un sistem tehnic. — Din fr. **amortisseur**.

AMORTEÁLÁ, *amorteli*, s.f. Stare de insensibilitate trecătoare a corpului sau a unei părți a corpului; amorțire. — **Amorți** + suf. -*eală*.

AMORȚÍ, *amortesc*, vb. IV. Intrans. (Despre ființe, despre corpul sau despre o parte a corpului lor) A pierde temporar capacitatea de a reacționa la excitarea din afară, a deveni insensibil. ✦ (Despre unele animale) A intra în perioada de hibernare. ✦ Fig. A-și pierde vigoarea, a slăbi în intensitate. — Lat. ***amortire** (= *admortire*).

AMORȚÍRE, *amortiri*, s.f. Faptul de a *amorți*; amorțeață; *fig.* indiferență, inerție. — V. **amorți**.

AMORȚÍT, -**Ă**, *amortiiți*, -te, adj. Care a devenit insensibil. — V. **amorți**.

AMOVÍBIL, -**Ă**, *amovibili*, -e, adj. 1. (Despre funcționari) Care poate fi mutat, revocat, concediat. 2. (Despre obiecte, piese, organe de mașini etc.) Care poate fi separat de restul ansamblului fără ca acesta să se defecteze. — Din fr. **amovible**.

AMOVIBILITÁTE s.f. Faptul de a fi amovibil. — Din fr. **amovibilité**.

AMPATAMÉNT, *ampatamete*, s.n. Distanța dintre axele osiilor extreme ale unui vehicul. — Din fr. **empattement**.

AMPELIDACÉE, *ampelidacee*, s.f. Familie de plante dicotiledonate având ca tip vița-de-vie. — Din fr. **ampélidacée**.

AMPELOGRÁF, -**Ă**, *ampelografi*, -e, s.m. și f. Specialist în ampelografie. — Din fr. **ampélographe**.

AMPELOGRÁFIC, -**Ă**, *ampelografici*, -ce, adj. De ampelografie. — Din fr. **ampélographique**.

AMPELOGRAFÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul morfologic, fiziologic și de producție a soiurilor de vița-de-vie. — Din fr. **ampélographie**.

AMPENÁJ, *ampenaje*, s.n. Dispozitiv al unui avion dispus în spatele fuzelajului, care servește la stabilitatea, la echilibrul sau la schimbarea direcției avionului respectiv. — Din fr. **empennage**.

AMPÉR, *amperi*, s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric. ✦ Compus: *amper-oră* = unitate de măsură pentru sarcina electrică egală cu cantitatea de electricitate transportată de un curent electric cu intensitatea de un amper printr-un conductor în timp de o oră, egală cu 3 600 coulombi. — Din fr. **ampère**.

AMPÉRÁJ, *amperaje*, s.n. Denumire improprie pentru intensitatea curentului electric, exprimată în amperi. — Din fr. **ampérage**.

AMPERMÉTRU, *ampermetre*, s.n. Instrument de măsură a intensității curentului electric, gradat în amperi. — Din fr. **ampèremètre**.

AMPERORMÉTRU, *amperormetre*, s.n. Instrument de măsură a sarcinii electrice care trece printr-un circuit electric de curent continuu. — După fr. **ampèreheuremètre**.

AMPÉR-SPÍRÁ, *amperi-spiră*, s.m. (Înv.) Unitate de măsură pentru tensiunea magnetotoare și pentru solenație. [Pl. și: (f.) *amper-spire*] — **Amper** + **spiră**.

AMPICILINÁ s.f. (Farm.) Antibiotic cu spectru larg de acțiune. — Din engl. **ampicillin**.

AMPLASÁ, *amplasez*, vb. I. Tranz. A așeza, a fixa o mașină, o instalație etc. pe un anumit loc. — Din **amplasament** (derivat regresiv).

AMPLASAMÉNT, *amplasamente*, s.n. Loc de așezare a unei instalații, a unui dispozitiv, a unei construcții. — Din fr. **emplacement**.

AMPLASÁRE, *amplasări*, s.f. Faptul de a *amplasa*. — V. **amplasa**.

AMPLECTÍV, -**Ă**, *ampectivi*, -e, adj. (Bot.; despre părți ale plantei) Care îmbrățișează complet alte organe. — Din fr. **amplectif**.

AMPLEXICÁUL, -**Ă**, *amplexicaulii*, -e, adj. (Bot.; despre frunze) Care îmbrățișează tulpina. — Din fr. **amplexicaule**.

AMPLEXIFLÓR, -**Ă**, *amplexiflori*, -e, adj. (Bot.) Care îmbrățișează floarea. — Din fr. **amplexiflore**.

AMPLEXIÚNE, *amplexiuni*, s.f. (Rar) Îmbrățișare, cuprindere; tratare sumară. [Pr.: -xi-u] — Cf. lat. **amplexio**, -onis.

AMPLIFICÁ, *amplific*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a căpăta amploare, a (se) mări, a (se) lărgi, a (se) dezvolta (din punct de vedere cantitativ, intensiv etc.). — Din lat. **amplificare**, fr. **amplifier**.

AMPLIFICÁRE, *amplificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *amplifica*; mărire, dezvoltare. — V. **amplifica**.

AMPLIFICATÓR, -**OÁRE**, *amplificatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care are proprietatea de a amplifica o anumită mărime. 2. S.n. Aparat sau mașină electrică ce mărește valorile caracteristice ale unui fenomen cu ajutorul energiei luate de la o sursă separată. ✧ *Amplificator de antenă* = amplificator montat în imediata apropiere a unei antene pentru asigurarea unei recepții îmbunătățite a posturilor locale sau pentru recepția posturilor îndepărtate. *Amplificator de putere* = aparat electronic de amplificare a semnalului furnizat de preamplificator. *Amplificator stereofonic* = ansamblu constituit din două sau mai multe amplificatoare, folosit pentru transmisia stereofonică a sunetului. — Din fr. **amplificateur**.

AMPLITÚDINE, *amplitudini*, s.f. Depărtarea maximă dintre pozițiile extreme ale unui corp care oscilează. ✦ (Mat.) Mărimea unui arc. ✦ Fig. Întindere, amploare. — Din lat. **amplitudo**, -inis, fr. **amplitude**.

AMPLOAIÁT, -**Ă** s.m. și f. v. **amplaiat**.

AMPLOÁRE s.f. Înșușirea de a fi amplu. — Din fr. **ampleur**.

AMPLOIÁT, -**Ă**, *ampliați*, -te, s.m. și f. (Înv.) Funcționar. [Pr.: -plo-iat. — Var.: **amplaiat**, -ă s.m. și f.] — Din fr. **employé**.

ÂMBLU, -**Ă**, *ampli*, -e, adj. Mare, larg, dezvoltat (din punct de vedere cantitativ, intensiv etc.). — Din fr. **ample**, lat. **amplus**.

AMPOLOZITĂTE, *ampolozități*, s.f. (Italienism) Emfază. — Din it. **ampolosità**.

AMPRENTĂ, *emprente*, s.f. Imagine, urmă întipărită prin presare pe o suprafață (plastică). ⇨ *Amprente digitale* = urme lăstate de degete pe o suprafață și care servesc la identificarea autorului unei infracțiuni. *Amprentă vocală* = ansamblu al particularităților vocale specifice unui individ. ◆ Fig. Urmă lăsată de o idee, de o stare psihică etc. — Din fr. **empreinte**.

AMPRENTOLOGIE s.f. Studiul amprentelor digitale. — Din fr. **empreintologie**.

AMPRIZĂ, *amprize*, s.f. Lățime a fâșiei de teren pe care urmează să se construiască o șosea, o cale ferată, un dig etc. — Din fr. **emprise**.

ÂMPULĂ, *ampule*, s.f. 1. Organ de mers la echinoderme. 2. Dilatare a unor vase, canale etc. (vase lactifere, vase urinare). 3. Fiolă, flacon. 4. (Rar) Globul de sticlă al unui bec. — Din fr. **ampoule**.

AMPUTĂ, *amputez*, vb. I. Tranz. A tăia pe cale chirurgicală (sau a pierde accidental) un membru al corpului sau un segment de membru. ◆ Fig. A elimina o parte dintr-o operă, dintr-un discurs etc. — Din fr. **amputer**, lat. **amputare**.

AMPUTĂRE, *amputări*, s.f. Acțiunea de a *amputa*; amputație. — V. **amputa**. **AMPUTĂȚIE**, *amputății*, s.f. Amputare. — Din fr. **amputation**, lat. **amputatio**, -onis.

AMŪ adv. (Pop.) Acum. — Lat. **ad-modo**.

AMULĂTĂ, *amulete*, s.f. Mic obiect căruia vechi superstiții îi atribuie puterea magică de a aduce noroc; talisman. — Din fr. **amulette**.

AMŪRG, *amurguri*, s.n. Semiîntuneric care se lasă după apusul Soarelui și ține până la venirea nopții; înserare, crepuscul, amurgit. ⇨ Loc. adv. *În amurg* = când se lasă seara. ◆ Fig. Bătrânețe, sfârșitul vieții. — **A**³ + **murg** „amurg”.

AMURGI, pers. 3 *amurgește*, vb. IV. Intrans. A se însera (1), a se întuneca. — Din **amurg**.

AMURGIȚ s.n. (Pop.) Amurg. — V. **amurg**.

AMUȘ, *amușe*, s.n. (Reg.) Groapă cu apă și var în care tăbăcarul pune pieile pentru argăsit. — Et. nec.

AMUȘI¹ adv. (Reg.) Acum (2). — **A**mu + **și**.

AMUȘȚ, *amușesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A curăța părul de pe pieile scoase din amuș. — Din **amuș**.

AMUȚI, *amuțesc*, vb. IV. Intrans. A pierde facultatea de a vorbi; a deveni mut. ◆ Fig. A înceta de a vorbi; a tăcea, a se potoli, a se liniști, a înceta. — Lat. ***ammūtire** (< *mutus* „mut”).

AMUȚIRE, *amuțiri*, s.f. 1. Faptul de a *amuți*; pierderea facultății de a vorbi. ◆ Fig. Încetarea oricărei zgomot. 2. Fenomen fonetic care constă în pronunțarea din ce în ce mai puțin perceptibilă, până la dispariția totală, a unui sunet. — V. **amuți**.

AMUZĂ, *amúz*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) distra, a (se) înveseli. — Din fr. **amuser**.

AMUZĂMĒNT, *amuzamente*, s.n. Distracție, divertisment; înveselire, recreare. — Din fr. **amusament**.

AMUZĂNT, -**Ă**, *amuzanți*, -te, adj. Distractiv, vesel, nostim. — Din fr. **amusant**.

AMUZIE s.f. Pierdere sau tulburare a funcțiilor de înțelegere, elaborare și exprimare muzicală (vocală sau instrumentală). ◆ (Rar) Ignoranță în ceea ce privește muzica. — Din lat. **amusia**.

AMVÓN, *amvoane*, s.n. Construcție (ca un balcon) într-o biserică, de unde se predică sau se citește Evanghelia. — Din sl. **amŭvonŭ**.

AN¹ adv. (Pop.) Anul trecut, acum un an. ◆ Fig. (Precedat de „mai”) Acum câțiva ani. — Lat. **anno**.

AN², *ani*, s.m. 1. Perioadă de timp care corespunde unei revoluții a Pământului în jurul Soarelui și care cuprinde 12 luni. ⇨ *Anul Nou* = ziua de 1 ianuarie (în care se serbează începutul unui an). ⇨ Loc. adv. *În anul...* = în cursul anului... *La anul* = în cursul anului viitor. *Acum un an* (sau *doi ani* etc.) = cu un an (sau cu doi ani etc.) în urmă. *De ani și ani* = de mulți ani, de multă vreme. *An de* (sau *cu*) *an* = în fiecare an, mereu. *Cu anii* = ani întregi, ani îndelungați. *La* (sau *într-un an o dată*) = o singură dată într-un an; rar. 2. (Astron.; în sintagma *An-lumină*) = unitate de lungime pentru măsurarea distanțelor mari, egală cu distanța străbătută de lumină într-un an. 3. Stadiu de studiu în unele forme de învățământ. ⇨ (Urmă de determinări) *Anii de studenție*. *Anii de ucenicie*. 4. Măsură a vârstei unei ființe sau a vechimii unui lucru. *Copil de cinci ani*. 5. (La pl.) Epocă din viață; vreme. *Anii copilăriei*. — Lat. **annus**.

AN³. v. **a**⁵.

ANĂ, *anale*, s.f. Frânghie de care sunt suspendate cârligele farmaceutelor. ◆ Frânghie cu plute care se agață de marginea superioară a mreжелor și a altor plase pescărești. — Et. nec.

ANABAPTISM s.n. Mișcare creștină sectară apărută în sec. XVI, exigentă în privința purității credinței, a libertății față de puterea politică și a egalității frățești, practicând rebotezarea adulților. — Din fr. **anabaptisme**.

ANAPABTIST, -**Ă**, *anabaptiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al anabaptismului. 2. Adj. Care aparține anabaptismului, privitor la anabaptism. — Din fr. **anabaptiste**.

ANABĂTIC, -**Ă**, *anabatici*, -ce, adj. (Med.) Care crește, care se mărește. — Din fr. **anabatique**.

ANABIŌZĂ s.f. Reducere a activităților vitale la unele organisme în condiții neprielnice de viață. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **anabiose**.

ANABOLISM s.n. Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia; asimilație. — Din fr. **anabolisme**.

ANACĂRD, *anacarde*, s.n. Fructul anacardierului. ◆ Anacardier. — Din fr. **anacarde**.

ANACARDIER, *anacardieri*, s.m. Arbust tropical din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobililor. [Pr.: -di-e] — Din fr. **anacardier**.

ANACICLIC, -**Ă**, *anaciclici*, -ce, adj. (Despre versuri) Care prezintă totdeauna un sens, fie că le citim de la început, fie că le citim de la sfârșit. — Din fr. **anacyclique**.

ANACIDITĂTE s.f. (Fiziol.) Lipsă a acidității gastrice. — Din fr. **anacidité**, engl. **anacidity**.

ANACIORHIDRIE s.f. Absență a acidului clorhidric din sucul gastric, întâlnită în unele forme de anemie, în cancerul gastric etc. — Din fr. **anaciorhidrie**.

ANACIOLITIE, *anacoluturi*, s.n. Discontinuitate sau ruptură logico-sintactică în interiorul unei propoziții sau al unei fraze. [Pl. și: *anacolute*]. — Din fr. **anacoluthe**, lat. **anacoluton**.

ANACŌNDA, *anaconde*, s.f. Șarpe semiacvatic neveninos din America Centrală și de Sud, lung de 7 m, care se hrănește cu păsări și cu mamifere (*Eunectes murinus*). — Din fr. **anaconda**.

ANACREONTIC, -**Ă**, *anacreontici*, -ce, adj. 1. Care este compus în maniera poeziei erotice de curte a poetului grec antic Anacreon. 2. (În sintagma) *Vers anacreontic* = vers cu structura metrică des întâlnită în poeziile atribuite lui Anacreon. [Pr.: -cre-on-] — Din fr. **anacréontique**.

ANACRONIC, -**Ă**, *anacronici*, -ce, adj. Care conține un anacronism; anacronistic. — Din fr. **anachronique**.

ANACRONISM, *anacronisme*, s.n. Eroare în fixarea datei unor evenimente (istorice). ◆ Fapt, obicei sau opinie perimată. — Din fr. **anachronisme**.

ANACRONISTIC, -**Ă**, *anacronistici*, -ce, adj. (Rar) Anacronic. — **Anacron**[ic] + suf. -istic (după *caracteristic*).

ANACRŪZĂ, *anacruze*, s.f. 1. Notă sau grup de note care formează o măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale. 2. Prima silabă neaccentuată a unui vers. — Din fr. **anacrouse**.

ANACRŪZIC, -**Ă**, *anacruzici*, -ce, adj. (Muz.) Cu anacruză (1), bazat pe anacruză (1). — **Anacruză** + suf. -ic.

ANACUZIE, *anacuzii*, s.f. (Med.) Surditate totală. — Din fr. **anacousie**.

ANADIPLŌZĂ, *anadiploze*, s.f. Figură retorică prin care se începe o frază cu cuvântul sau cu cuvintele de la sfârșitul frazei precedente; repetiție. — Din fr. **anadiplouse**.

ANADIPSIE s.f. Sete exagerată. — Din fr. **anadipsie**.

ANAERŌB, -**Ă**, *anaerobi*, -e, adj. (Despre organisme) Care este capabil să trăiască într-un mediu lipsit de oxigen; anaerobiotic. — Din fr. **anaérobie**.

ANAEROBIŌTIC, -**Ă**, *anaerobiotici*, -ce, adj. Anaerob. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **anaérobique**.

ANAEROBIŌZĂ s.f. Formă de viață a unor microorganisme anaerobe; anoxibioză. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **anaérobiose**.

ANAFĂZĂ s.f. Fază din timpul mitozei sau meiozei în care cromozomii perechi părăsesc placa ecuatorială a nucleului. — Din fr. **anaphase**.

ANAFILĂCTIC, -**Ă**, *anafilactici*, -ce, adj. Cu caracter de anafilaxie, bazat pe anafilaxie. ⇨ *Șoc anafilactic* = reacție violentă a organismului provocată de injectarea sau înghițirea unei anumite substanțe. — Din fr. **anaphylactique**.

ANAFILAXIE s.f. (Med.) Sensibilitate crescută a organismului mamiferelor față de administrarea repetată de substanțe străine. — Din fr. **anaphylaxie**.

ANAFŌR, *anafoare*, s.n. (Reg.) Vârtej format de apă în lungul țârmurilor. — Din fr. **anafori**.

ANAFORĂ, *anaforale*, s.f. (În Moldova și în Țara Românească, în sec. XVIII–XIX) 1. Raport scris adresat domnitorului (de către un mare dregător). 2. Proclamație a domnitorului. — Din ngr. **anafora**.

ANAFORĂ¹, *anafore*, s.f. Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvânt la începutul mai multor fraze, părți de frază, versuri pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii. [Acc. și *anáforă*] — Din fr. *anaphore*, lat. *anaphora*.

ANAFORĂ² s.f. v. *anafură*.

ANAFORÉZĂ, *anaforeze*, s.f. Deplasare a particulelor dintr-o soluție coloidală spre anod sub acțiunea unui câmp electric. — Din fr. *anaphorèse*.

ANAFÓRIC, **-Ă**, *anaforici*, *-ce*, adj. Care reia o noțiune, o idee exprimată anterior, în vederea accentuării ei. — Din fr. *anaphorique*.

ANAFÓRNIȚĂ, *anafornițe*, s.f. Vas plat din metal pe care se oferă credincioșilor anafura. — *Anafora*² + suf. *-niță*.

ANAFRODIZIAC, **-Ă**, *anafrodiziaci*, *-ce*, adj., s.n., s.m. și f. 1. Adj., s.n. (Substanță) care face să înceteze dorințele sexuale. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu are dorințe sexuale, ale cărei organe sexuale sunt atinse de atonie. [Pr.: *-zi-ac*] — Din fr. *anaphrodisiaque*.

ANAFRODIZIE s.f. Lipsă a dorințelor sexuale. — Din fr. *anaphrodisie*.

ANÁFURĂ s.f. Bucățele de prescură, de pâine care se împart credincioșilor ortodocși la sfârșitul liturghiei. [Var.: *anáforă*, *náfură* s.f.] — Din sl. (a)*nafora*.

ANAGENÉZĂ s.f. Regenerare a țesuturilor vii distruse accidental. — Din fr. *anagenèse*.

ANAGLIFĂ, *anaglife*, s.f. 1. Obiect ornamentat cu relief scund, realizat prin cizelură. 2. Procedeu pe baza căruia se obține imaginea în relief a unui obiect fotografiat. — Din fr. *anaglyphe*.

ANAGLÍPTIC, **-Ă**, *anagliplici*, *-ce*, adj. Imprimat în relief pentru a putea fi urmărit cu degetele de către orbi. — Din fr. *anaglipitique*.

ANAGNÓST, *anagnoști*, s.m. Sclav însărcinat să facă lectură în timpul mesei sau al băii stăpânilor, să copieze manuscrise etc. în Roma antică. — Din fr. *anagnoste*.

ANAGÓGIC, **-Ă**, *anagogici*, *-ce*, adj. Care ține de anagogie. — Din fr. *anagogique*.

ANAGOGIE s.f. Interpretare a Bibliei care se ridică de la sensul literar al textului la cel mistic. — Din fr. *anagogie*.

ANAGRAMĂ, *anagramez*, vb. I. Tranz. A schimba ordinea literelor unui cuvânt pentru a obține alt cuvânt; a transcrie sub formă de anagramă; a anagramatiza. — Din *anagramă*.

ANAGRAMÁRE, *anagramări*, s.f. Acțiunea de a *anagrama*. — V. *anagrama*.

ANAGRAMÁTIC, **-Ă**, *anagramatici*, *-ce*, adj. Care formează o anagramă. — Din fr. *anagrammatique*.

ANAGRAMATIZĂ, *anagramatizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A anagrama. — Cf. *anagramă*.

ANAGRĂMĂ, *anagrame*, s.f. Schimbare a ordinii literelor unui cuvânt sau a propozițiilor unei fraze pentru a obține un alt cuvânt sau o altă frază; antimetabolă. ♦ Cuvânt obținut prin această schimbare. ♦ Joc distractiv care folosește acest procedeu. — Din fr. *anagramme*.

ANAHORÉT, **-Ă**, *anahoreți*, *-te*, s.m. și f. Pustnic. — Din fr. *anachorète*, lat. *anchoreta*.

ANAHORÉTIC, **-Ă**, *anahoretici*, *-ce*, adj. (Rar) De anahoret; *fig.* modest, sărăcăcios. — Din fr. *anachorétique*.

ANÁL, **-Ă**, *anali*, *-e*, adj. Care se referă la anus, din regiunea anusului. — Din fr. *anal*.

ANALCÍD s.n. Insecticid puternic, întrebuințat mai ales pentru distrugerea păduchilor, a ploșnițelor, a puricilor și a țânțarilor; hexaclorociclohexan. — Denumire comercială.

ANÁLE s.f. pl. 1. Scriere istorică în care sunt înregistrate an cu an întâmplările importante din viața unui popor, a unui oraș, a unei familii; *p.* ext. istorie a unui popor. 2. Publicație științifică anuală. — Din fr., lat. *annales*.

ANALÉCTE s.f. pl. Fragmente alese și reunite din operele unuia sau ale mai multor scriitori; crestomație. ♦ Titlul unor antologii savante. — Din fr. *analectes*, lat. *analecta*.

ANALEPSIE s.f. Revenire a forțelor după o boală; înzdrăvenire, împuternicire. — Din fr. *analepsie*.

ANALÉPTIC, **-Ă**, *analeptici*, *-ce*, s.n., adj. (Medicament) cu acțiune stimulantă asupra sistemului nervos central, în special asupra centrilor nervoși respiratori și circulatorii. — Din fr. *analeptique*.

ANALFABÉT, **-Ă**, *analfabeți*, *-te*, s.m. și f., adj. (Persoană) care nu știe să scrie și să citească; neștiutor de carte. ♦ *Fig.* Ignorant; incult. — Din fr. *analphabète*.

ANALFABETÍSM s.n. Neștiință de carte. — Din fr. *analphabétisme*.

ANALGEZIÁNT, **-Ă**, *analgezianți*, *-te*, adj. (Rar) Analgezic. [Pr.: *-zi-anț*] — Din fr. *analgésiant*.

ANALGÉZIC, **-Ă**, *analgezici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care calmează sau înlătură temporar durerea. — Din fr. *analgésique*.

ANALGEZIE s.f. Pierdere a sensibilității la durere. — Din fr. *analgésie*.

ANALGEZÍNĂ, *analgezine*, s.f. Medicament care înlătură (temporar) durerea. — Din fr. *analgésine*.

ANALÍST¹, *analști*, s.m. Autor de anale. — Din fr. *annaliste*.

ANALÍST², **-Ă**, *analști*, *-ste*, s.m. și f. 1. Specialist în analiza matematică, informatică, financiară etc. 2. Psihanalist. 3. Persoană care dovedește o aptitudine deosebită în cunoașterea, în analiza și în descrierea sufletului omenesc. 4. (Și în sintagma *analist politic*) Persoană specializată în comentarea (și interpretarea) evenimentelor politice. — Din fr. *analyste*.

ANALÍTIC, **-Ă**, *analitici*, *-ce*, adj. Care se bazează pe analiză, care procedează prin analiză. ♦ *Chimie analitică* = ramură a chimiei care se ocupă cu cercetarea elementelor și a combinațiilor lor. *Spirit analitic* = capacitate mintală de a disocia părțile componente ale unui întreg; persoană care are această capacitate. *Limbă analitică* = limbă care exprimă raporturile gramaticale prin cuvinte izolate. ♦ (Mat., Fiz.) Care folosește calculul algebric și infinitezimal. *Geometrie analitică*. — Din fr. *analytique*, lat. *analyticus*.

ANALITÍSM s.n. Faptul, însușirea de a fi analitic. — *Analitic* + suf. *-ism*.

ANALIZĂ, *analizez*, vb. I. Tranz. 1. A cerceta un întreg, un fenomen etc., examinând fiecare element în parte. ♦ A examina un text din diferite puncte de vedere. 2. (Chim.) A identifica compoziția unei substanțe. — Din fr. *analyser*.

ANALIZÁBIL, **-Ă**, *analizabili*, *-e*, adj. Care poate fi analizat. — Din fr. *analysable*.

ANALIZÁRE, *analizări*, s.f. Acțiunea de a *analiza* și rezultatul ei. — V. *analiza*.

ANALIZÁTOR, *analizatoare*, s.n. 1. Instrument care servește la determinări analitice. 2. Aparat al organismului animal (format dintr-un organ de simț, din nervi și din celule ale creierului) care culege, transmite, analizează și sintetizează senzațiile. *Analizatorul optic*. — *Analiza* + suf. *-tor*.

ANALIZĂ, *analize*, s.f. 1. Metodă științifică de cercetare care se bazează pe studii sistematice ale fiecărui element în parte; examinare amănunțită a unei probleme. ♦ Expr. *În ultimă analiză* = în concluzie. 2. (Chim.) Identificare, determinare a compoziției unei substanțe prin descompunerea ei în elementele constitutive. 3. (În sintagma) *Analiză matematică* = ramură a matematicii care studiază funcțiile, limitele, derivatele și aplicațiile lor. — Din fr. *analyse*.

ANALIZÓR, *analizoare*, s.n. Instrument sau aparat cu ajutorul căruia se realizează o analiză. ♦ *Analizor electronic* = aparat electronic pentru analiza armonică experimentală a semnalelor electronice. *Analizor de spectru* = aparat pentru observarea sau înregistrarea unui semnal. — Din fr. *analyseur*.

ANALÓG¹, *analoguri*, s.n. Pupitru înalt, mobil, pe care se pun cărțile de cult spre a fi citite la oficierea slujbei în Biserica ortodoxă. [Var.: *analoghion* s.n.] — Din ngr. *analoghion*.

ANALÓG², **-OĂGĂ**, *analogi*, *-oage*, adj. Care prezintă o analogie; asemănător; corespondent. [Adj. f. și: *analogă* s.f.] — Din fr. *analogue*, lat. *analogus*.

ANALÓGHION s.n. v. *analog*¹.

ANALÓGIC, **-Ă**, *analogici*, *-ce*, adj. 1. Întemeiat pe analogie, produs prin analogie. ♦ *Modificare analogică* = schimbare a unui element din limbă sub influența unui alt element asemănător. 2. (Electron.; despre semnale) A cărui valoare poate fi reprezentată printr-o funcție continuă în timp, putând lua o infinitate de valori cuprinse în domeniul său de variație. 3. (Electron.; despre aparate, dispozitive, instrumente și sisteme) Care generează, măsoară, prelucrează și stochează semnale analogice (1). — Din fr. *analogique*, lat. *analogicus*.

ANALOGIE, *analogii*, s.f. Asemănare (parțială) între două sau mai multe noțiuni, obiecte, situații, fenomene etc. ♦ (Lingv.) Fenomen care constă în modificarea formei sau uneiori a sensului unui cuvânt sub influența alteia dintre formele sale sau sub influența altui cuvânt. — Din fr. *analogie*, lat. *analogia*.

ANALOGÍSM s.n. Analogie. — Din fr. *analogisme*.

ANAMNÉZĂ s.f. 1. Reamintire a ideilor pe care sufletul le-ar fi contemplat într-o existență anterioară. 2. Totalitate a datelor pe care medicul le obține întregând bolnavul cu privire la apariția și evoluția bolii de care suferă, la antecedentele ei etc. — Din fr. *anamnèse*.

ANAMNIÓȚĂ, *anamniote*, s.f. (La pl.) Grup de vertebrate al căror embrion nu are amnios și alantoidă; (și la sg.) vertebrat din acest grup. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. *anamniotes*.

ANAMORFOZÁT, **-Ă**, *anamorfozați*, *-te*, adj. Deformat față de aspectul obișnuit. — Din fr. *anamorphosé*.

ANAMORFÓZĂ, *anamorfoze*, s.f. 1. Imagine deformată, grotescă (dată de o oglindă curbă). 2. Tip de metamorfoză în care larva are un număr mai mic de segmente față de adult. 3. (Cin.) Procedeu optic folosit pentru comprimarea imaginii, astfel încât să se poată înregistra pe pelicula cinematografică normală o imagine corespunzătoare ecranului lat. — Din fr. *anamorphose*.

ANANÁS, *ananași*, s.m. 1. Plantă erbacee perenă cultivată în zonele tropicale, cu frunze lungi și tulpină scurtă, care poartă în vârf o inflorescență simplă ca un spic (*Ananas sativus*). 2. Fructul comestibil al acestei plante, cărnos, cu gust dulce-acrișor și foarte aromat. — Din fr. *ananas*.

ANÁNGHIE s.f. Situație dificilă, grea, în care se află cineva. — Din ngr. *anáñki* „nevoie”.

ANÁPÁDA adv. v. *anapoda*.

ANAPÉST, *anapești*, s.m. Picior metric compus din trei silabe: în metrica antică, două silabe scurte urmate de una lungă; în metrica modernă, două silabe neaccentuate urmate de una accentuată. — Din fr. *anapeste*, lat. *anapaestus*.

ANAPÉSTIC, *-Ă*, *anapestici*, *-ce*, adj. Care folosește anapestul. — Din fr. *anapestique*, lat. *anapaesticus*.

ANAPLÁSTIC, *-Ă*, *anaplastici*, *-ce*, adj. Care este în legătură cu anaplastia. — Din fr. *anaplastique*.

ANAPLASTÍE, *anaplastii*, s.f. Operație chirurgicală făcută cu scopul de a reda forma normală unei părți mutilate a corpului. — Din fr. *anaplastie*.

ANÁPODA adv. Pe dos, de-a-ndoaselea; altfel, în altă direcție decât trebuie. [Var.: (reg.) *anápáda* adv.] — Din ngr. *anápoda*.

ANAPTÍXĂ, *anaptixe*, s.f. Apariție accidentală a unei vocale între două consoane. — Din fr. *anaptyxe*.

ANÁRHIC, *-Ă*, *anarhici*, *-ce*, adj. Care se referă la anarhie, care este propriu anarhiei; care duce la anarhie; care dovedește indisciplină. ♦ Care nu (mai) este organizat, care și-a pierdut organizarea, funcționarea normală; dezorganizat, haotic. — Din fr. *anarchique*.

ANARHÍE s.f. Stare de dezorganizare, de dezordine, de haos într-o țară, într-o instituție etc.; indisciplină, nesupunere a individului față de o colectivitate organizată. — Din fr. *anarchie*.

ANARHÍSM s.n. Mișcare ideologică apărută în sec. XIX, susținând suprimarea autorității guvernamentale, doar cooperarea voluntară fiind admisă. ♦ Atitudine a anarhistului. — Din fr. *anarchisme*, rus. *anarhizm*, germ. *Anarchismus*.

ANARHÍST, *-Ă*, *anarhiști*, *-ste*, s.m. și f. Adept al anarhismului. ♦ (Adjectival) Caracteristic anarhismului. — Din fr. *anarchiste*, rus. *anarhist*, germ. *Anarchist*. **ANARHOSINDICALÍSM** s.n. Tendință în mișcarea sindicală, revendicând exercitarea controlului direct al muncitorilor asupra gestiunii economice. — Din fr. *anarcho-sindicalisme*, rus. *anarhosindikalizm*.

ANARHOSINDICALÍST, *-Ă*, *anarhosindicaliști*, *-ste*, s.m. și f. Adept al anarhosindicalismului. — Din rus. *anarhosindikalist*.

ANARTRÍE s.f. Incapacitate patologică de a articula cuvintele. — Din fr. *anarthrie*.

ANÁRȚI s.m. pl. Populație celtică din Antichitate, care a trăit în sec. III–I î.H. în nord-vestul Daciei. — Din lat. *Anarți*.

ANASÁRCĂ s.f. Infecție generalizată de lichid seros în țesutul conjunctiv subcutanat, care apare în unele boli de inimă, de rinichi, de ficat etc.; anasarhie. — Din fr. *anasarque*, germ. *Anasarka*.

ANASARHÍE s.f. Anasarcă. — Din germ. *Anasarkie*.

ANASĂNA loc. adv. Cu *anasăna* = cu forța. — Din tc. *anasini*.

ANASÓN s.m. Plantă erbacee aromatică cu flori mici și albe, cultivată pentru uleiul eteric și substanțele grase care se extrag din semințe, cu diverse întrebuințări în industria alimentară și cea farmaceutică (*Pimpinella anisum*). ♦ Băutură alcoolică preparată din fructele acestei plante. [Var.: *anisón* s.m.] — Din tc. *anasoni*.

ANASTÁLIC, *-Ă*, *anastaltici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) cu acțiune astringentă puternică. — Din fr. *anastaltique*.

ANASTÁTIC, *-Ă*, *anastaltici*, *-ce*, adj. Care reproduce o tipăritură prin imprimare sau gravare cu ajutorul anumitor procedee chimice. — Din fr. *anastatique*.

ANASTIGMÁT, *-Ă*, *anastigmați*, *-te*, adj. (Rar) Anastigmatic. — Din fr. *anastigmat*.

ANASTIGMÁTIC, *-Ă*, *anastigmatici*, *-ce*, adj. (Despre un sistem de lentile) La care s-au corectat ori s-au înlăturat efectele astigmatismului; anastigmat. — Din fr. *anastigmatique*.

ANASTIGMATÍSM s.n. Proprietate a unui sistem optic de a fi lipsit de astigmatism. — Din fr. *anastigmatisme*.

ANASTOMÓTIC, *-Ă*, *anastomotici*, *-ce*, adj. Care ține de anastomoză. — Din fr. *anastomotique*.

ANASTOMOZĂ, *anastomozez*, vb. I. Tranz. A stabili o legătură prin anastomoză. — Din fr. *anastomoser*.

ANASTOMOZÁT, *-Ă*, *anastomozați*, *-te*, adj. (Bot.; despre nervuri) Ramificat și iarăși unit. ♦ Care a fost unit prin anastomoză. — V. *anastomoza*.

ANASTOMÓZĂ, *anastomoze*, s.f. Comunicație naturală sau artificială (chirurgicală) între două vase sangvine, între două segmente ale tubului digestiv etc.; p. ext. trecere a fibrelor nervoase de la un nerv la altul. — Din fr. *anastomose*.

ANASTRÓFĂ, *anastrofe*, s.f. Procedeu stilistic constând în răsturnarea ordinii obișnuite a cuvintelor în frază. — Din fr. *anastrophe*, germ. *Anastrophe*.

ANATÉMĂ, *anateme*, s.f. Excludere din sânul Bisericii sub acuzația de erezie; afurisenie. — Din ngr. *ánathema*.

ANATEMIZĂ, *anatemizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A exclude din sânul Bisericii; a afurisi. — *Anatemă* + suf. *-iza*.

ANATEMIZĂRE, *anatemizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *anatemiza*. — V. *anatemiza*.

ANATOCÍSM, *anatocisme*, s.n. Capitalizare a dobânzii unei sume date cu împrumut; dobândă la dobândă. — Din fr. *anatocisme*.

ANATÓMIC, *-Ă*, *anatomici*, *-ce*, adj. De anatomie, privitor la anatomie. — Din fr. *anatomique*, lat. *anatomicus*.

ANATOMÍE s.f. Știință care studiază structura organismului uman, animal sau vegetal și raporturile dintre diferitele organe constitutive, bazându-se în primul rând pe disecție. ♦ Structură a unui organ sau a unei ființe. ♦ Conformăție a unui corp. — Din fr. *anatomie*, lat. *anatomia*.

ANATOMÍST, *-Ă*, *anatomisti*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în anatomie. — Din fr. *anatomiste*.

ANATOMOPATOLÓG, *-Ă*, *anatomopatologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în patologia organelor (1). — Din *anatomopatologic* (derivat regresiv).

ANATOMOPATOLÓGIC, *-Ă*, *anatomopatologici*, *-ce*, adj. Care se referă la modificările patologice de structură ale organismului. — Din fr. *anatomo-pathologique*.

ANATOXÍNĂ, *anatoxine*, s.f. Toxină neutralizată prin acțiunea căldurii și a unor antiseptice, stimulând producerea de anticorpi, folosită la vaccinarea atoxică specifică (difterică, tetanică). — Din fr. *anatoxine*.

ANCABLŪRĂ, *ancabluri*, s.f. Unitate de măsură pentru lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină. — Din fr. *encablure*.

ANCADRAMÉNT, *ancadramente*, s.n. Chenar decorativ în relief care înconjoară o ușă, o fereastră etc. — Din fr. *encadrement*.

ANCASTRAMÉNT, *ancastramente*, s.n. Locaș în zidăria unui chei sau a unui pereu pentru fixarea unei pasarele, a unei schele etc. — Din fr. *encastrement*.

ÁNCEPS s.n. Semn care marchează cantitatea unei silabe. — Din lat. *anceps*.

ANCESTRÁL, *-Ă*, *ancestrali*, *-e*, adj. Ereditar, strămoșesc. — Din fr. *ancestral*.

ANCHETĂ, *anchetez*, vb. I. Tranz. A supune unei cercetări amănunțite; a face o anchetă. — Din *anchetă*.

ANCHETĂRE s.f. Acțiunea de a *ancheta*. — V. *ancheta*.

ANCHETĂTOR, *-OĂRE*, *anchetatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care face o anchetă. — *Ancheta* + suf. *-tor*.

ANCHÉTĂ, *anchete*, s.f. 1. Cercetare ordonată sau făcută de un organ de stat pentru strângerea dovezilor privitoare la o faptă ilegală și stabilirea răspunderii. 2. Cercetare efectuată pe bază de chestionare a unor fenomene sociale, lingvistice etc.; p. ext. gen publicistic în care se prezintă rezultatele unor asemenea cercetări. — Din fr. *enquête*.

ANCHILOSTÓM, *anchilostomi*, s.m. Vierme intestinal care perforează vasele de sânge din intestin (*Ankilostoma duodenale*). — Din fr. *anchilostome*.

ANCHILOSTOMIÁZĂ, *anchilostomiaze*, s.f. Boală parazitară, întâlnită în special în zonele calde și în regiunile miniere, provocată de viermele anchilostom, caracterizată prin inflamarea mucoasei intestinale și prin pierderea hemoglobinei. [Pr.: *-mi-a-*] — Din fr. *anchilostomiase*.

ANCHILOZĂ, *anchilozez*, vb. I. Tranz. și refl. A produce sau a căpăta o anchiloză. ♦ Refl. Fig. A deveni sclav al rutinei, căpătând deprinderi de lucru mecanice. — Din fr. *ankyloser*.

ANCHILOZĂRE, *anchilozări*, s.f. Faptul de a (*se*) *anchiloză*. — V. *anchiloză*.

ANCHILOZÁT, *-Ă*, *anchilozăți*, *-te*, adj. (Adesea fig.) Care suferă de anchiloză. — V. *anchiloză*.

ANCHILÓZĂ, *anchiloză*, s.f. Suprimare parțială sau totală a mișcărilor într-o articulație; înțepenire a unei articulații. — Din fr. *ankylose*.

ÂNCIE, *ancii*, s.f. Mică lamă elastică (de metal, de lemn sau de trestie) fixată în mușchiul unui instrument de suflat pentru a produce sunete sau pentru a le intensifica. — Din it. *ancia*.

ÂNCILĂR, *-Ă, ancilari*, -e, adj. (Livr.) Referitor la slugi; *p. ext.* subordonat; umil. — Din fr. *ancillaire*.

ÂNCLANȘĂ, *anclanșez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A angrena un mecanism în vederea declanșării; a transmite o mișcare unei piese. ♦ A închide un circuit electric într-un releu printr-un dispozitiv (electro)mecanic. — Din fr. *enclencher*.

ÂNCLANȘARE, s.f. Acțiunea de a *anclanșa* și rezultatul ei. — V. *anclanșa*.

ÂNCLANȘĂT, *-Ă, anclanșaji*, -te, adj. (Despre mecanisme) Angrenat în vederea declanșării. — V. *anclanșa*.

ÂNCLĂVĂ s.f. v. *enclavă*.

ÂNCOLĂ, *ancolez*, vb. I. Tranz. (Rar) A încliea (2). — Din fr. *encoller*.

ÂNCOLĂRE, *ancolări*, s.f. (Rar) Înclieiere. — V. *ancola*.

ÂNCOMBRĂMĒT, *ancombramente*, s.n. Spațiu necesar pentru montarea, așezarea etc. a unui utilaj, a unui obiect etc. — Din fr. *encombrement*.

ÂNCORĂ, *ancorez*, vb. I. Tranz. 1. A fixa o navă sau un corp plutitor de fundul apei cu ajutorul unei ancore; *p. ext.* a se opri, a ajunge (definitiv) undeva. ♦ Tranz. și refl. Fig. A (se) fixa. 2. A lega un sistem tehnic de un alt sistem tehnic sau de pământ (pentru a împiedica deplasarea sau răsăturarea lui). — Din *ancora*.

ÂNCORĂJ, *ancoraje*, s.n. 1. Ancorare. 2. Loc unde se ancorează. 3. Ansamblu de piese care servește la ancorare. ♦ Sistem de cabluri, sfori etc. prin care se fixează un stâlp, o construcție înaltă etc. — *Ancoră* + suf. *-aj* (după fr. *ancrage*, it. *ancoraggio*).

ÂNCORĂRE, *ancorări*, s.f. Acțiunea de a (se) *ancora*; ancoraj (1). — V. *ancora*.

ÂNCORĂTOR, *ancoratoare*, s.n. Dispozitiv folosit la navele cu vele pentru coborârea ancorei (1). — *Ancora* + suf. *-tor*.

ÂNCORĂ, *ancore*, s.f. 1. Piesă grea de metal cu brațele ca niște gheare, care se coboară cu un lanț, o frânghie sau o parâmă de pe o navă în fundul apei, unde se agață pentru a ține nava în loc. ♦ Expr. *A arunca ancora* = a ancora; a se opri. *A ridica ancora* = a pleca în călătorie (cu o navă). 2. Bară (de metal) în formă de T sau de X care împiedică un zid să se dărâme. ♦ Cablu care fixează stâlpi, coșuri înalte de fabrică. — Din it., lat. *ancora*.

ÂNCORĂT, *ancorate*, s.n. Ancoră (1) mică folosită la manevrarea ambarcațiunilor ușoare. — Din it. *ancorotto*.

ÂNCOȘĂ s.f. 1. (Cin.) Decupare făcută pe marginea peliculei cinematografice pentru a declanșa anumite operații în procesul de dezvoltare. 2. (Elt.) Canal făcut într-o piesă metalică pentru a introduce în el conductorii electrici ai unei înfășurări. — Din fr. *encoche*.

ÂNCRASĂ, pers. 3 *ancrasează*, vb. I. Tranz. și refl. (Despre o piesă într-un mecanism, despre un mecanism) A se acoperi de impurități (zgură, ulei, rugină etc.), care împiedică buna funcționare. — Din fr. *encrasser*.

ÂNCRASĂRE, *ancrasări*, s.f. Depunere de praf și de reziduuri pe anumite piese ale unui sistem tehnic, care împiedică funcționarea lor normală. — V. *ancrasa*.

ÂNDABĂT, *andabați*, s.m. Gladiator a cărui cască nu avea deschizături pentru ochi, fiind astfel obligat să lupte orbește, spre hazul spectatorilor. — Din fr. *andabate*, lat. *andabata*.

ÂNDALŪZ, *-Ă, andaluzi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Andaluzia. 2. Adj. Care aparține Andaluziei sau andaluzilor (1), privitor la Andaluzia ori la andaluzi. — Din fr. *andalou*, *-se*.

ÂNDALUZIT s.n. Silicat natural de aluminiu cristalizat, de culoare cenușie, roz sau brună, folosit în industria ceramicii. — Din fr. *andalousite*.

ÂNDĂNTE adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu o mișcare lentă, liniștită. ♦ (Substantivat, n.) (Parte dintr-o) compoziție muzicală concepută în această mișcare. — Cuv. it.

ÂNDANTÎNO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu o mișcare puțin mai repede decât andante. — Cuv. it.

ÂNDEZÎN s.n. Mineral alcătuit din silicat de sodiu și de calciu, care face parte din familia plagioclazilor. — Din fr. *andésine*.

ÂNDEZIT, *andezite*, s.n. Rocă vulcanică de culoare închisă, folosită ca piatră de pavaj și de construcție. — Din fr. *andésite*.

ÂNDEZITIC, *-Ă, andezitiici*, -ce, adj. Referitor la andezit, de andezit. — Din fr. *andésitique*.

ÂNDÎN, *-Ă, andini*, -e, adj. Care aparține munților Anzi, care se referă la munții Anzi. — Din fr. *andin*.

ÂNDIVĂ, *andive*, s.f. Plantă erbacee din ale cărei frunze albe, cărnose, comestibile se pregătesc salate; cicoare de grădină (*Cichorium endivia*). — Din fr. *endive*.

ÂNDOCĂ vb. I v. *îndoca*.

ÂNDOSĂ, *andosez*, vb. I. Tranz. A indica, pe versoul unui cec, al unei polițe etc., numele persoanei împuternicite să încaseze contravaloarea sumei înscrise pe fața instrumentului respectiv de plată. — Din fr. *endosser*.

ÂNDOSĂNT, *-Ă, andosați*, -te, s.m. și f. Persoană care andosează (un cec, o poliță etc.). — Din fr. *endossant*.

ÂNDOSĂRE, *andosări*, s.f. Acțiunea de a *andosa*. — V. *andosa*.

ÂNDOSĂT, *-Ă, andosați*, -te, adj. (Despre cekuri, polițe) Care poartă (pe verso) numele persoanei împuternicite să încaseze contravaloarea. — V. *andosa*.

ÂNDREĂ, *andrele*, s.f. Ac lung și gros pentru tricatatul manual; ac mare pentru cusut saci, saltele etc. [Var.: (reg.) *undrea* s.f.] — Et. nec.

ÂNDROCÉU, *androcee*, s.n. Totalitatea staminelor unei flori. — Din fr. *androcée*.

ÂNDROFOBIE s.f. Aversiune față de bărbați. — Din fr. *androphobie*.

ÂNDROGÉN, *-Ă, androgeni*, -e, adj. Care se referă la caracterele sexuale masculine, care provoacă în organism modificări cu caracter masculinizat. — Din fr. *androgène*.

ÂNDROGÍN, *-Ă, androgini*, -e, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. (Bot.) (Floare) care are atât androceu, cât și gineceu. 2. (Zool.) Adj., s.m. Hermafrodit. 3. S.m. și f. Ființă fabuloasă din mitologia greacă, jumătate femeie, jumătate bărbat. — Din fr. *androgynie*.

ÂNDROGINIE s.f. 1. Anomalie congenitală care constă în prezența caracterelor sexuale secundare masculine la o persoană de sex feminin. 2. (Zool.) Hermafroditism. — Din fr. *androgynie*.

ÂNDROID, *androizi*, s.m. Robot¹ cu aspect uman. — Din fr. *androïde*.

ÂNDROLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază fiziologia și patologia organelor sexuale masculine. — Din fr. *andrologie*.

ÂNDROMEDIDĂ, *andromedide*, s.f. Ploaie periodică de meteoriți, care se produce pe la mijlocul lunii noiembrie din direcția constelației Andromeda. — Din fr. *andromérides*.

ÂNDROPĂUZĂ, *andropauze*, s.f. (Fiziol.) Perioadă de involuție a funcției testiculare, însoțită de tulburări neurovegetative. [Pr.: *-pa-u-*] — Din fr. *andropause* (după *pauză*).

ÂNDROSTERÓN s.m. Hormon sexual masculin prezent în urină, care are o activitate mai slabă decât a testosteronului. [Var.: *androsteronă* s.f.] — Din fr. *androstérone*.

ÂNDROSTERONĂ s.f. v. *androsteron*.

ÂNDRUC, *andrucuri*, s.n. Tipar de probă. — Din germ. *Andruck*.

ÂNEANTIZĂ, *aneantizez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A distruge total, a reduce la nimic. [Pr.: *-ne-an-*] — După fr. *anéantir*.

ÂNEANTIZĂRE, *aneantizări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *aneantiza* și rezultatul ei. [Pr.: *-ne-an-*] — V. *aneantiza*.

ÂNEANTIZĂT, *-Ă, aneantizați*, -te, adj. (Livr.) Care a fost distrus în întregime, care a fost redus la nimic. [Pr.: *-ne-an-*] — V. *aneantiza*.

ÂNECDOTĂ, *anecdote*, s.f. Scurtă povestire hazlie sau picantă cu final neașteptat. — Din fr. *anecdote*.

ÂNECDOTIC, *-Ă, anecdotic*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Cu caracter de anecdotă. 2. S.f. Ansamblu al evenimentelor relatate într-o povestire, film etc. *p. ext.* intrigă, scenariu. — Din fr. *anecdotique*.

ÂNECDOTIST, *-Ă, anecdotiști*, -ste, s.m. și f. (Rar) Autor sau povestitor de anecdote. — *Anecdota* + suf. *-ist*.

ÂNECOID, *-Ă, anecoizi*, -de, adj. (Despre încăperi, spații etc.) Lipsit de ecou. — Din fr. *anéchoïde*.

ÂNELID, *anelide*, s.n. (La pl.) Încręgătură de viermi cu corpul cilindric, segmentat în numeroase inele (*Annelides*); (și la sg.) vierme care face parte din această încręgătură. — Din fr. *annelïde*.

ÂNEMIE, *anemie*, vb. I. Refl. și tranz. A ajunge sau a face să ajungă în stare de slăbiciune din cauza anemiei. [Pr.: *-mi-a-*] — Din fr. (s')*anémié*.

ÂNEMIĂT, *-Ă, anemiati*, -te, adj. Slăbit din cauza anemiei, bolnav de anemie. [Pr.: *-mi-a-*] — V. *anemia*.

ÂNEMIC, *-Ă, anemici*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de anemie. 2. Adj. Fig. Fără vlagă, slab; fără valoare. — Din fr. *anémique*.

ÂNEMIE, *anemii*, s.f. Boală determinată de scăderea cantitativă sau calitativă a globulelor roșii și a hemoglobinei din sânge. — Din fr. *anémie*.

ÂNEMIÉRE, *anemieri*, s.f. Faptul de a (se) *anemia*. — V. *anemia*.

ÂNEMOCÓR, *-Ă, anemocori*, -e, s.f., adj. (Plantă) care are fructe sau semințe adaptate pentru a fi răspândite de vânt. — Din fr. *anémochore*.

ÂNEMOCÓRD, *anemocorduri*, s.n. Armonii cu corzi. — Din fr. *anémocorde*.

ÂNEMOFÍL, *-Ă, anemofili*, -e, s.f., adj. (Plantă) ale cărei flori se polenizează prin intermediul vântului. — Din fr. *anémophile*.

ÂNEMOFILIE s.f. Polenizare făcută prin intermediul vântului. — Din fr. *anémophilie*.

ANEMOGRĂF, *anemografe*, s.n. Anemometru care înscrie datele înregistrate. — Din fr. **anémographe**.

ANEMOGRAFIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studierea vânturilor. — Din fr. **anémographie**.

ANEMOGRAMĂ, *anemogramme*, s.f. Diagramă de înregistrare a unui anemograf. — Din fr. **anémogramme**.

ANEMOMÉTRIC, **-Ă**, *anemométrici*, **-ce**, adj. Care aparține anemometriei, privitor la anemometrie. — Din fr. **anémométrique**.

ANEMOMETRIE s.f. Știință a măsurării vitezei gazelor în conducte, a aerului în atmosferă, a unui avion în aer. — Din fr. **anémométrie**.

ANEMOMÉTRU, *anemometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea vitezei curenților slabi de aer. — Din fr. **anémomètre**.

ANEMÓNĂ, *anemone*, s.f. 1. (La pl.) Gen de plante erbacee cu flori mari de diferite culori, care înfloresc de obicei primăvara (*Anemone*); (și la sg.) plantă care aparține acestui gen. 2. (Zool.) *Anemonă-de-mare* = actinie. — Din fr. **anémone**, lat. **anemona**.

ANEMOSCÓP, *anemoscoape*, s.n. Instrument care indică direcția vântului; giruetă. — Din fr. **anémoscope**.

ANEMOSTÁT, *anemostate*, s.n. Aparat folosit pentru difuzarea aerului cald dintr-o instalație de încălzire centrală în încăperi. — Din fr. **anémostat**.

ANEMOTRÓP, *anemotroape*, s.n. Motor eolian. — Din fr. **anémotrope**.

ANENCEFALIE s.f. Monstruoasă incompatibilă cu viața, constând în absența congenitală a creierului. — Din fr. **anencéphalie**.

ANERGIE s.f. 1. Lipsă de reacție a organismului la antigeni. 2. Energie termică corespunzătoare unui sistem fizic aflat în echilibru termodinamic cu mediul înconjurător și care nu poate fi transformată în lucru mecanic. — Din fr. **anergie**.

ANEROÍD, *aneroide*, adj. (În sintagma) *Barometru aneroide* (și substantivat, n.) = barometru metalic de măsurare a presiunii atmosferice. — Din fr. **anéroïde**.

ANESTEZIĂ, *anesteziez*, vb. I. Tranz. A provoca, cu ajutorul unui anestezic, o stare de insensibilitate a organismului sau a unei părți a corpului. [Pr.: **-zi-a**] — Din fr. **anesthésier**.

ANESTEZIANT, **-Ă**, *anestezianți*, **-te**, adj., s.n. (Rar) Anestezic. [Pr.: **-zi-anț**] — Din fr. **anesthésiant**.

ANESTÉZIC, **-Ă**, *anestezici*, **-ce**, adj., s.n. (Substanță) care provoacă o anestezie; anesteziant. — Din fr. **anesthésique**.

ANESTEZIE s.f. Procedeu medical (realizat prin agenți fizici sau chimici) de diminuare sau de suprimare a sensibilității la dureri. — Din fr. **anesthésie**.

ANESTEZIÉRE, *anestezieri*, s.f. Acțiunea de a anestezia. [Pr.: **-zi-e**] — V. **anestezia**.

ANESTEZIMÉTRU, *anestezimetre*, s.n. (Med.) Aparat care măsoară cantitatea de anestezic inhalat. — Din fr. **anesthésimètre**.

ANESTEZIOLÓG, **-Ă**, *anesteziologi*, **-ge**, s.m. și f. (Rar) Anestezist. [Pr.: **-zi-o**] — Din **anestezologie** (derivat regresiv).

ANESTEZIOLOGIE s.f. Disciplină medicală care se ocupă cu anestezia. [Pr.: **-zi-o**] — Din fr. **anesthésiologie**.

ANESTEZIST, **-Ă**, *anestezisti*, **-ste**, s.m. și f. Medic specialist în practica anesteziei. — Din fr. **anesthésiste**.

ANEUPLOÍD, **-Ă**, *aneuploizi*, **-de**, adj. (Biol.: despre organisme) Care are un număr de cromozomi diferit față de cel normal. [Pr.: **-ne-u-plo-id**] — Din fr. **aneuploïde**, engl. **aneuploid**.

ANEUPLOIDIE, *aneuploidii*, s.f. (Biol.) Stare a unui organism aneuploid. [Pr.: **-ne-u-plo-i**] — Din engl. **aneuploidy**.

ANEURIE s.f. Slăbire a funcțiilor nervoase; aneuroză. [Pr.: **-ne-u**] — Din fr. **aneurie**.

ANEURINĂ, *aneurine*, s.f. Vitamina B₁. [Pr.: **-ne-u**] — Din fr. **aneurine**.

ANEURÓZĂ s.f. Aneurie. [Pr.: **-ne-u**] — Din fr. **aneurose**.

ANEVOIE adv. Cu greu, cu greutate, abia. ♦ (Adjectival, rar) Anevoios. *Drum anevoie*. — **A³ + nevoie**.

ANEVOINȚĂ, *anevoințe*, s.f. (Inv.) Dificultate, greutate. — **Anevoie** + suf. **-ință**.

ANEVOIÓS, **-OĂȘĂ**, *anevoioși*, **-oase**, adj. (Adesea adverbial) Greu, obositor. — **Anevoie** + suf. **-os**.

ANEVRISM, *anevrisme*, s.n. Dilatare patologică a pereților unui vas sangvin. — Din fr. **anévrisme**.

ANEVRISMÁL, **-Ă**, *anevrismali*, **-e**, adj. Care se referă la anevrism. — Din fr. **anévrismal**.

ANEVRISMÁTIC, **-Ă**, *anevrismatici*, **-ce**, adj. Care se aseamănă cu un anevrism. — Din fr. **anévrismatique**.

ANÉX, **-Ă**, *anecși*, **-xe**, adj. Atașat unui lucru (principal); alăturat. — Din fr. **annexe**.

ANEXĂ, *anexez*, vb. I. Tranz. A alipi, a alătura, a adăuga, a atașa la ceva. ♦ (Cu privire la un stat, un teritoriu) A încorpora prin violență, a face un act de anexiune. — Din fr. **annexer**.

ANEXĂRE, *anexări*, s.f. Acțiunea de a anexa; anexiune. — V. **anexa**.
ANEXĂT, **-Ă**, *anexați*, **-te**, adj. Alăturat, alipit, adăugat la ceva. ♦ (Despre teritorii) Încorporat prin violență. — V. **anexa**.

ANEXĂ, *anexe*, s.f. 1. Ceea ce este alăturat sau alipit, ca element secundar sau dependent, pe lângă altceva mai important; material suplimentar care dezvoltă sau lămurește un text. 2. (Anat.) Țesut, formațiune sau organ legat structural de alte organe în cadrul unei funcții comune. ♦ *Anexe embrionare* = formațiuni temporare ale embrionului, la reptile, păsări și mamifere, având rol de protecție și de asigurare a nutriției, respirației și excreției. — Din fr. **annexe**.

ANEXIONISM s.n. Politică de anexiune. [Pr.: **-xi-o**] — Din fr. **annexionisme**.
ANEXIONÍST, **-Ă**, *anexioniști*, **-ste**, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al anexionismului. 2. Adj. Care duce o politică de anexiune, care susține anexionismul, specific anexionismului. [Pr.: **-xi-o**] — Din fr. **annexioniste**.

ANEXÍTĂ, *anexite*, s.f. Boală constând din inflamația trompelor uterine și a ovarelor, din cauza unei infecții; salpingoovariită. — Din fr. **annexite**.

ANEXIÚNE, *anexiuni*, s.f. Alipire cu forța de către un stat a unui teritoriu aparținând altui stat. [Pr.: **-xi-u**] — Din fr. **annexion**, lat. **annexio**, **-onis**.

ANFILADĂ, *anfilade*, s.f. Șir de camere, de clădiri, de portice sau de colonade care se succedă în linie dreaptă. ♦ *Tragere de anfiladă* = tragere în ținte înșirate perpendicular sau oblic față de frontul de tragere. — Din fr. **enfilade**.

ANGAJĂ, *angajeaz*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A lua pe cineva sau a intra în slujbă; a (se) încadra într-un loc de muncă; a (se) tocni. ♦ Tranz. A primi să efectueze o lucrare, o însărcinare specială etc. în condiții determinate. *A angaja o lucrare de arhitectură*. ♦ Tranz. A lua cu chirie un vehicul. 2. Refl. A se obliga la ceva, a-și lua un angajament. ♦ Tranz. și refl. A atrage după sine o obligație. *Articolul nu angajează revista*. 3. Tranz. și refl. A (se) antrena într-o acțiune; a apuca sau a face să apuce într-o anumită direcție. ♦ Refl. A o lua pe un anumit drum. ♦ Tranz. (Mil.) A începe o acțiune etc. *Trupele au angajat lupta*. 4. Tranz. (La hochei sau la baschet) A pune pucul sau mingea în joc. — Din fr. **engager**.

ANGAJAMENT, *angajamente*, s.n. 1. Promisiune de a realiza ceva. 2. Angajare a cuiva într-un loc de muncă; (concr.) contract prin care o persoană își pune serviciile sale la dispoziția unei alte persoane sau a unei instituții și care prevede condițiile de angajare. 3. (La hochei sau la baschet) Punere a pucului sau a mingii în joc. — Din fr. **engagement**.

ANGAJĂNT, **-Ă**, *angajanți*, **-te**, adj. Care implică, atrage pe cineva într-o acțiune. — **Angaja** + suf. **-ant** (după fr. *engageant*).

ANGAJĂRE, *angajări*, s.f. Acțiunea de a (se) angaja. — V. **angaja**.

ANGAJÁT, **-Ă**, *angajati*, **-te**, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f., adj. (Persoană) încadrată într-un loc de muncă. ♦ (Militar) care servește pe baza unui angajament voluntar. 2. Adj. Care servește conștient o cauză. — V. **angaja**.

ANGARĂ, *angarale*, s.f. 1. (În Evul Mediu, în Moldova și în Țara Românească) Nume generic dat obligațiilor în muncă impuse țăranimii. 2. (Fam.; mai ales la pl.) Dificultate, greutate de ordin material, necaz, belea. [Var.: **angarie**, **angărie** s.f.] — Din ngr. **angaria**.

ANGARIE s.f. v. **angara**.

ANGĂRIE s.f. v. **angara**.

ANGÉITĂ, *angeite*, s.f. Inflamație a vaselor sangvine. — Din fr. **angéite**.
ANGÉLIC, **-Ă**, *angelici*, **-ce**, adj. (Ca) de înger; îngeresc (1). — Din fr. **angélique**, lat. **angelicus**.

ANGELICĂ s.f. 1. Plantă erbacee aromatică, cu frunze mari și cu flori albe-verzui, a cărei rădăcină se folosește în industria farmaceutică; angelină (*Angelica archangelica*). 2. Băutură alcoolică preparată din această plantă. [Var.: **anghelică** s.f.] — Din ngr. **anghélíka**.

ANGELÍNĂ s.f. (Bot.) Angelică. — Din **angelic** (cu schimbarea de suf.).
ANGELOLATRÍE s.f. Erezie care constă în adorarea îngerilor. — Din fr. **angéolâtrie**.

ANGELOLÁTRU, **-Ă**, *angelolatri*, **-e**, adj., s.m. și f. (Persoană) care practică angelolatria. — Din fr. **angéolâtre**.

ANGEOLOGÍE s.f. Parte a dogmaticii care tratează despre îngerii. — Din fr. **angéologie**.

ANGELUS s.n. Rugăciune catolică în amintirea încarnării lui Isus Hristos. — Cuv. lat.

ANGHELICĂ s.f. v. **angelică**.

ANGHEMAHT, *anghemahuri*, s.n. Mâncare cu carne (de pui sau de miel) gătită în sos alb de lămâie. [Acc. și: *anghemáhț*] — Din germ. **Eingemachte**.

ANGHILĂ, *anghile*, s.f. Pește teleostean migrator cu corpul în formă de șarpe (*Anguilla anguilla*). — Din lat. **anguilla**.

ANGHINĂRE, *anghinare*, s.f. Plantă erbacee medicinală cu tulpină subțire și dreaptă, cu frunze mari, crestate, de culoare verde-albicioasă pe dos, cu flori roșii-violacee învelite în solzi cămoși comestibili (*Cynara scolymus*). — Din ngr. **ankinára**.

ANGHINĂ s.f. v. **angină**.

ANGINĂ, *angine*, s.f. **1.** Inflamație a faringelui și a amigdalelor care împiedică înghițirea și respirația. **2.** (În sintagma) *Angină pectorală* = boală care se caracterizează prin dureri în regiunea inimii și prin accese de asfixie și care se datorează unor alterări funcționale sau anatomice ale arterelor coronare; angor. [Var.: (pop.) **anghînă** s.f.] — Din fr. **angine**, lat. **angina**.

ANGIOLITĂ s.f. Inflamație a căilor biliare, întâlnită în febra tifoidă, calculoza biliară etc. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiocholite**.

ANGIOFLUOROGRAFIE, *angiofluorografii*, s.f. (Med.) Studiu radioscopic sau radiografic al vaselor sangvine cu ajutorul fluorului. [Pr.: -gi-o-flu-o-] — Din fr. **angiofluorographie**.

ANGIOGENIE s.f. Formarea și dezvoltarea vaselor de sânge. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiogénie**.

ANGIOGRÁFIC, **-Ă**, *angiografici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la angiografie, de angiografie. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiographique**.

ANGIOGRAFIE s.f. Studiu radioscopic sau radiografic al vaselor sangvine după introducerea unor substanțe radioopace. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiographie**.

ANGIOLOGIC, **-Ă**, *angiologici*, -ce, adj. Referitor la angiologie, de angiologie. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiologique**.

ANGIOLOGIE s.f. Parte a anatomiei care studiază vasele sangvine și limfatice. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiologie**.

ANGIÓM, *angioame*, s.n. Tumoare benignă a vaselor sangvine sau limfatice. [Pr.: -gi-om] — Din fr. **angiome**.

ANGIOPATIE, *angiopatii*, s.f. Denumire dată oricărei boli a vaselor sangvine. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiopathie**.

ANGIOSPÁSM, *angiospasm*, s.n. Con tracție spastică a unui vas sangvin, în special a unei artere. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiospasm**.

ANGIOSPÉRM, **-Ă**, *angiospermi*, -e, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Care are semințele închise în fructe. **2.** S.f. (La pl.) Încrângătură de plante cu flori, cu semințe închise în fructe, răspândite pe tot globul pământesc; (și la sg.) plantă care face parte din această încrângătură. [Pr.: -gi-o-] — Din fr. **angiosperme**.

ANGLAISE, *anglaise*, s.f. Dans popular de origine engleză, care se execută în grup, într-o mișcare foarte vie, dansatorii schimbându-și neconținut locul prin repetarea aceleiași figuri; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *ăgléz*] — Din fr. **anglaise**.

ÁNGLI s.m. pl. Populație germanică care, în sec. V, a cucerit estul Insulelor Britanice, dând numele ei acestui teritoriu. — Din fr. **Angles**.

ANGLICÁN, **-Ă**, *anglicani*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al anglicanismului. **2.** Adj. Care aparține anglicanismului, care se referă la anglicanism. — Din fr. **anglican**.

ANGLICANÍSM s.n. Religie de stat a Angliei, cu caracter reformat (o formă de protestantism). — Din fr. **anglicanisme**.

ANGLICÍSM, *anglicisme*, s.n. Expresie specifică limbii engleze; cuvânt de origine engleză împrumutat, fără necesitate, de o altă limbă și neintegrat în aceasta. — Din fr. **anglicisme**.

ANGLICÍST, **-Ă**, *anglicisti*, -ste, s.m. și f. (Înv.) Anglist. — Din fr. **angliciste**.

ANGLICIZÁ, *anglicizez*, vb. I. Tranz. A da un aer, un accent englezesc. — Din fr. **angliciser**.

ANGLICIZÁRE, *anglicizări*, s.f. Acțiunea de a **angliciza**. — V. **angliciza**.

ANGLIE s.f. (Înv. și pop.) Numele unei stoffe de calitate inferioară. — Cf. sb. *anglija*.

ANGLÍST, **-Ă**, *angliști*, -ste, s.m. și f. Specialist în anglistică; (înv.) anglist. — Din fr. **angliste**.

ANGLÍSTICÁ s.f. Studiul limbii, culturii și al civilizației engleze. — Din engl. **Anglistics**.

ÁNGLO- Element de compunere însemnând „englez”, care servește la formarea unor substantive. — Din fr., engl. **anglo**.

ÁNGLO-AMERICANÍSM, *anglo-americanisme*, s.n. Cuvânt, expresie, construcție proprii limbii vorbite în SUA. — **Anglo- + americanism**.

ÁNGLOFÍL, **-Ă**, *anglofilii*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care aprobă, admiră, iubește tot ce este englezesc sau vine de la englezi. — Din fr. **anglophile**.

ÁNGLOFILÍE s.f. Afecțiune pentru englezi și pentru tot ce este englezesc. — Din fr. **anglophilie**.

ÁNGLOFÓB, **-Ă**, *anglofobi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) stăpânită de anglofobie. — Din fr. **anglophobe**.

ÁNGLOFÓBIE s.f. Ură, dușmănie față de englezi și față de obiceiurile lor. — Din fr. **anglophobie**.

ÁNGLOMÁN, **-Ă**, *anglomani*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care are o admirație exagerată față de englezi și față de obiceiurile lor; anglofil. — Din fr. **anglomane**.

ÁNGLOMANÍE s.f. Admirație exagerată pentru englezi și mai ales pentru obiceiurile lor. — Din fr. **anglomanie**.

ÁNGLO-NORMÁND, *anglo-normanzi*, -de, adj. **1.** Care reunește elemente engleze și normande. **2.** Care aparține culturii franceze (normande) din Anglia după cucerirea normandă (1066). ♦ (Substantivat, f.) Dialectul francez vechi vorbit pe cele două coaste ale Mării Mânecii între 1066 și sfârșitul sec. XIV.

ÁNGLO-SAXÓN, **-Ă**, *anglo-saxoni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populații germanice care au ocupat Insulele Britanice în sec. V-VI; (și la sg.) persoană care face parte din una dintre aceste populații; p. ext. locuitor de origine engleză din Commonwealth sau din SUA. **2.** Adj. Care aparține anglo-saxonilor (1). ♦ (Substantivat, f.) Limbă germanică vorbită de anglo-saxoni în sec. VIII-XII; engleza veche. — Din fr. **anglo-saxon**.

ÁNGLÓASÁ, *angoasez*, vb. I. Tranz. A neliniști (profund). — Din fr. **angoisser**.

ÁNGLÓASÁNT, **-Ă**, *angoasanti*, -te, adj. (Profund) neliniștitor. — Din fr. **angoissant**.

ÁNGLÓASÁRE, *angoasări*, s.f. Faptul de a **angoasa**. — V. **angoasa**.

ÁNGLÓASÁT, **-Ă**, *angoasați*, -te, adj. Care este (profund) neliniștit. — V. **angoasa**.

ÁNGLÓASĂ, *angoase*, s.f. Neliniște, tulburare, îngrijorare, adesea patologică. — Din fr. **angoisse**.

ÁNGLÓBÁ s.f. v. **engobă**.

ÁNGLÓLÉZ, **-Ă**, *angolezi*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Angolei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Angolei sau angolezilor (1), referitor la Angola sau la angolezi. — Din fr. **angolais**, -e.

ÁNGLÓR s.f. (Și în sintagma *angor pectoris*) Angină pectorală. — Din fr., lat. **angor**.

ÁNGLÓRA s.f. Nume dat unor rase de animale (capră, iepure, pisică) cu păr lung și mătăsos; p. ext. părul prelucrat al acestor specii de animale. — Din n. pr. **Angora**. Cf. fr. a n g o r a.

ÁNGLÓRENZ, *angrenez*, vb. I. **1.** Refl. (Despre dinții unei roți) A intra între dinții altei roți (spre a transmite o mișcare de rotație). **2.** Tranz. și refl. Fig. A antrena sau a fi antrenat într-o acțiune. — Din fr. **engrener**.

ÁNGLÓRENÁJ, *angrenaje*, s.n. Sistem de roți dințate care se îmbucă una într-alta (cu scopul de a-și transmite mișcarea). — Din fr. **engrenage**.

ÁNGLÓRENÁRE, *angrenări*, s.f. Acțiunea de a (se) **angrena**. — V. **angrena**.

ÁNGLÓRENÁT, **-Ă**, *angrenati*, -te, adj. (Despre roți dințate) Care se îmbucă una într-alta (transmițându-și mișcarea). — V. **angrena**.

ÁNGLÓRÓ, adj. invar., adv. (**2**) *angroui*, s.n. **1.** Adj. invar., adv. În cantitate mare; cu ridicata, cu toptanul. **2.** S.n. Magazin, depozit care vinde marfă angro. [Scris și: *engros*] — Din fr. **en gros**.

ÁNGLÓRSÍST, **-Ă**, *angrosiști*, -ste, s.m. și f., adj. (Persoană, întreprindere) care face comerț angro. — **Angro + suf. -ist**.

ÁNGLÓSTRÓM, *ångströmi*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură pentru lungimi de undă egală cu a zecea milioana parte dintr-un milimetru. — Din fr. **ångström**.

ÁNGLÓLÁT, **-Ă**, *angulari*, -e, adj. (Livr.) Unghiular. — Din fr. **angulaire**, lat. **angularis**.

ANHIDRÍDÁ, *anhidride*, s.f. **1.** Substanță anorganică care, reacționând cu apa, formează un acid. **2.** Substanță organică rezultată de obicei din eliminarea unei molecule de apă din două grupări carboxil. ♦ *Anhidridă carbonică* = bioxid de carbon. *Anhidridă acetică* = lichid incolor cu miros înțepător, întrebuințat la fabricarea coloranților, a medicamentelor, a acetatului de celuloză etc. *Anhidridă sulfuroasă* = bioxid de sulf. — Din fr. **anhydride**.

ANHIDRÍT, *anhidriți*, s.m. Sulfat natural de calciu, rombic, incolor, alb sau ușor colorat, sticlos, utilizat în industria materialelor de construcție, la confecționarea unor obiecte de artă etc. [Pl. și: (n.) *anhidrite*] — Din fr. **anhidrite**.

ANHIDRÓZÁ s.f. Stare patologică, congenitală sau dobândită, caracterizată prin reducerea sau suprimarea secreției sudorale. — Din fr. **anhidrose**.

ANHIDRÓR, **-Ă**, *anhidri*, -e, adj. (Despre unele săruri) Din care a fost îndepărtată apa; lipsit de apă. — Din fr. **anhidre**.

ANICÓNIC, **-Ă**, *aniconici*, -ce, adj. (Despre unele religii) Fără icoane. — **An³ + iconic**.

ANIHLĂ, *anihilez*, vb. I. Tranz. A înlătura, a anula efectul unui lucru, acțiunea cuiva sau a ceva. — Din fr. **annihiler**, lat. **annihilare**.

ANIHLĂRE, *anihiliări*, s.f. Acțiunea de a *anihila*. — V. **anihila**.

ANIHLĂTOR, **-OĂRE**, *anihilitori*, *-oare*, adj. Care anihilează. — **Anihila** + suf. *-tor*.

ANILINĂ s.f. Substanță chimică ce se prezintă ca un lichid uleios, obținută prin distilarea indigoului sau, industrial, prin reducerea nitrobenzenului, și utilizată în industria coloranților, a medicamentelor etc.; aminobenzen, fenilamină. — Din fr. **aniline**, germ. **Anilin**.

ANILISM s.n. Intoxicație cu anilină. — Din fr. **anilisme**.

ANIMĂ, *anim*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face mai activ sau mai expresiv, a da sau a căpăta mai multă viață; a (se) însufleți. [Prez. ind. și: *animez*] — Din fr. **animer**, lat. **animare**.

ANIMAL, **-Ă**, *animali*, -e, s.n., adj. **1.** S.n. Ființă organizată, uni- sau pluricelulară, înzestrată cu facultatea de a simți și de a se mișca; *p. restr.* vietate, jivină, dobitoc. **2.** S.n. Om brutal, grosolan, josnic, care se poartă ca un animal (**1**). **3.** Adj. De animal (**1**), propriu animalelor. *Căldură animală*.

◆ De natură organică. *Cărbune animal*. — Din fr. **animal**, lat. **animalis**.

ANIMALCUL, *animalculi*, s.m. (Biol., înv.) Spermatozoid. [Var.: **animalcul** s.m.] — Din fr. **animalcule**.

ANIMALCULIST, *animalculiști*, s.m. Biolog preformist (sec. XVII–XVIII) care credea că în spermatozoid se află, miniaturizat, viitorul organism. — Din fr. **animalculiste**.

ANIMALIC, **-Ă**, *animalici*, -ce, adj. De animal, specific animalelor. ◆ Exclusiv fiziologic; *p. ext.* (despre atitudinea, comportarea oamenilor) ca de animal, brutal, bestial, josnic. — **Animal** + suf. *-ic*. Cf. germ. *animalisch*.

ANIMALICUL s.m. v. **animalcul**.

ANIMALIER, **-Ă**, *animalieri*, -e, adj. **1.** Care se referă la animale, de animal. **2.** (Despre opere de artă) Care reprezintă animale; (despre plasticieni) care înfățișează animale în operele lor. [Pr.: *-li-er*] — Din fr. **animalier**.

ANIMALITATE s.f. Stare, atitudine, comportare ca de animal (**1**); lipsă de simțire, de omenie. — Din fr. **animalité**.

ANIMALIZĂ, *animalizat*, vb. I. Tranz. și refl. A deveni sau a face să devină animal (**2**); a (se) degrada, a decădea, a (se) abrutiza. — Din fr. **animaliser**.

ANIMALIZĂRE s.f. (Rar) Tratatment aplicat fibrelor textile celulozice pentru a le conferi afinitate față de coloranții specifici fibrelor animale cu care se amestecă. — Din **animal**.

ANIMĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *anima* și rezultatul ei. — V. **anima**.

ANIMĂT, **-Ă**, *animați*, -te, adj. Însuflețit, plin de animație; viu. ◆ *Desen animat* = film de animație. — V. **anima**.

ANIMĂTO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu însuflețire, cu vioiciune. — Cuv. it.

ANIMĂTOR, **-OĂRE**, *animatori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care însuflețește, care stimulează o activitate, o acțiune, un spectacol, un program de radio sau de televiziune. ◆ (Numai s.f.) Femeie de moravuri ușoare care însoțește pe un bărbat într-un local de consum. — Din fr. **animateur**.

ANIMĂȚIE s.f. Mișcare continuă și zgomotoasă (de ființe, vehicule etc.); însuflețire. ◆ *Film de animație* = film constituit dintr-o suită de desene a căror proiecție succesivă dă impresia mișcării. — Din fr. **animation**, lat. **animatio**, -onis.

ANIMISM s.n. Credință potrivit căreia orice în univers, și universul însuși, are un suflet sau este o ființă vie. — Din fr. **animisme**.

ANIMIST, **-Ă**, *animiști*, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de animism, care se referă la animism. **2.** S.m. și f. Adept al animismului. — Din fr. **animiste**.

ANIMOZITATE, *animozități*, s.f. Atitudine ostilă față de cineva; neînțelegere între două persoane. — Din fr. **animosité**, lat. **animositas**, -atis.

ANIN s.m. v. **arin**.

ANINĂ, *anin*, vb. I. **1.** Tranz. (Pop.) A agăța (**1**). **2.** Refl. Fig. (Rar) A se lega de cineva, a nu-i da pace; a căuta pricină (cuiva). — Lat. ***anninare** (< *ad* + **nina* „leagăn”).

ANINĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *anina*. — V. **anina**.

ANINĂTOARE, *aninători*, s.f. **1.** (Pop.) Agățătoare, gaică. **2.** (Rar) Loc îngust în munți (stâncos), unde se prinde vântul. — **Anina** + suf. *-ătoare*.

ANINIȘ s.n. v. **ariniș**.

ANINIȘTE s.f. v. **ariniște**.

ANIŢION, *aniŃion*, s.m. (Chim.) Ion cu sarcină electrică negativă, care este atras de anod. [Pr.: *-i-on*] — Din fr. **anion**.

ANIONACTIV, **-Ă**, *anionactivi*, -e, adj. (Chim.) **1.** Care se bazează pe acțiunea, pe influența anionilor. **2.** (În sintagma) *Rășină anionactivă* = anionit. [Pr.: *-i-on*] — **Anion** + **activ**.

ANIONIT, *anioniți*, s.m. Substanță schimbătoare de ioni, de obicei rășină naturală sau sintetică, care reține anionii dintr-o soluție; rășină anionactivă. [Pr.: *-i-o-*] — Din fr. **anionite**.

ANISÉT s.n. Băutură preparată din anason. — Din fr. **aniset**.

ANISÓL s.m. (Chim.) Eter metilic al fenolului. — Din fr. **anisole**.

ANISÓN s.m. v. **anason**.

ANISTÓRIC, **-Ă**, *anistorici*, -ce, adj. Care este situat în afara realităților concret-istorice. — **An³**- + **istoric**.

ANISTORISM s.n. Înlocuire a studiului concret istoric al realității sociale prin speculații abstracte. — **Anistor[ic]** + suf. *-ism*.

ANIȘÓR, *anișori*, s.m. Diminutiv al lui *an²*. — **An²** + suf. *-ișor*.

ANIVERSĂ, *aniversez*, vb. I. Tranz. A sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment. — Din **aniversar** (derivat regresiv).

ANIVERSĂR, **-Ă**, *aniversari*, -e, adj. Care amintește de un eveniment petrecut la aceeași dată cu unul sau mai mulți ani în urmă. — Din fr. **anniversaire**, lat. **anniversarius**.

ANIVERSĂRĂ s.f. v. **aniversare**.

ANIVERSĂRE, *aniversări*, s.f. Faptul de a *aniversa*; zi în care se aniversează un eveniment. [Var.: **aniversără** s.f.] — Din [zi] **aniversară** (prin confuzie cu infinitivele lungi în *-are*).

ANIZOCITÓZĂ s.f. Tulburare care apare în anemiile grave, caracterizată prin inegalitate în dimensiuni a globulelor roșii. — Din fr. **anisocytose**.

ANIZOGAMIE s.f. (Biol.) Heterogamie. — Din fr. **anisogamie**.

ANIZOMETROPIE s.f. Inegalitate a puterii vizuale a celor doi ochi. — Din fr. **anisométrie**.

ANIZOTRÓP, **-Ă**, *anizotropi*, -e, adj. (Despre un corp) Care nu are aceeași proprietăți fizice în toate direcțiile; care prezintă direcții privilegiate. — Din fr. **anisotrope**.

ANIZOTROPIE s.f. Însușire a unui corp de a fi anizotrop. — Din fr. **anisotropie**.

ANLUMINURĂ, *anluminuri*, s.f. Pictură de manuscris medieval. — Din fr. **enluminure**.

ANÓD, *anodi*, s.m. Electrode pozitivă al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc. — Din fr. **anode**.

ANÓDIC, **-Ă**, *anodici*, -ce, adj. Care ține de anod, care provine de la anod. — Din fr. **anodique**.

ANODÍN, **-Ă**, *anodini*, -e, adj. Fără importanță sau valoare; fără urmări. — Din fr. **anodin**.

ANODÓNTĂ, *anodonte*, s.f. (Zool.) Scoică de lac. — Din fr. **anodonte**.

ANOFÉL, *anofeli*, adj. (În sintagma) *Țânțar anofel* = gen de țânțari caracterizați prin poziția lor oblică în timpul repausului și ale căror femele înțepă oamenii și animalele; unele specii propagă malarія (*Anopheles maculipennis*). — Din fr. **anophèle**.

ANOFELOGÉN, **-Ă**, *anofelogeni*, -e, adj. (Despre terenuri, bălți etc.) Care constituie un focar de dezvoltare a țânțarilor anofeli. — Din fr. **anophelogène**.

ANOFTALMIE s.f. Lipsă congenitală sau accidentală a unui ochi sau a ambilor ochi. ◆ *Anoftalmie ciclopică* = monstruoasă congenitală caracterizată prin unirea ochilor și a orbitelor, rudimentar dezvoltate. — Din fr. **anoptalmie**.

ANOMÁL, **-Ă**, *anomiali*, -e, adj. (Livr.) Care prezintă o anomalie, referitor la o anomalie. — Din fr. **anomal**.

ANOMALIE, *anomialii*, s.f. Ceea ce se abate de la normal, de la regula obișnuită; *p. ext.* ceea ce constituie un defect. — Din fr. **anomalie**.

ANOMIE s.f. Absența normelor sau valorilor sociale la nivelul individului ori al societății; dezordine, dezorganizare; *p. ext.* haos. — Din fr. **anomie**.

ANONÍM, **-Ă**, *anonimi*, -e, adj., s.m., s.f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) cu nume necunoscut, (persoană) care-și tănuiește numele. **2.** Adj. (Despre un text, o operă) Al cărui autor nu este cunoscut. ◆ *Societate anonimă pe acțiuni* v. *societate*. **3.** S.f. Scrisoare nesemnată. **4.** Adj. Fig. Care rămâne neștiut, necunoscut; fără personalitate — Din fr. **anonyme**, lat. **anonymus**.

ANONIMÁT s.n. Situația celui anonim (**1**). — Din fr. **anonymat**.

ANORÉCTIC, **-Ă**, *anorectici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de anorexie. — Din fr. **anorectique**.

ANOREXIE s.f. Lipsă a poftei de mâncare întâlnită în multe boli febrile, digestive, cronice etc.; inapetență. ◆ *Anorexie mintală* = repulsie față de alimente, însoțită de pierderea totală a poftei de mâncare. — Din fr. **anorexie**.

ANORGÁNIC, **-Ă**, *anorganici*, -ce, adj. (Despre corpuri) În compoziția căruia intră numai substanțe din regnul mineral. ◆ *Chimie anorganică* = disciplină care se ocupă cu studiul proprietăților chimice ale corpurilor minerale; chimie neorganică. — Din fr. **anorganique**.

ANORHIDIE s.f. Lipsă congenitală, accidentală sau prin extirpare chirurgicală a testiculelor. — Din fr. **anorchidie**.

ANORMAL, -Ă, *anormali, -e*, adj. Care se abate de la normal; contrar regulilor, normelor obișnuite. ♦ (Despre ființe) Cu infirmități fizice sau psihice. — Din fr. *anormal*, lat. *anormalis*.

ANORMALITATE s.f. Faptul sau însușirea de a fi anormal; situație anormală. — *Anormal* + suf. *-itate*.

ANORTÍT, *anortite*, s.n. Feldspat plagioclaz cu calciu, cu aspect cenușiu, sticlos, întâlnit în rocile eruptive bazice și în unele șisturi cristaline. — Din germ. *Anorthit*.

ANOSMIE s.f. (Med.) Diminuare sau lipsă a simțului mirosului. — Din fr. *anosmie*.

ANÓST, *-Ă, anosti, -ste*, adj. Plicticos, searbăd, fad, monoton, uniform. [Acc. și: *ánost*] — Din ngr. *ánostos*.

ANOSTEALĂ, *anosteli*, s.f. 1. (Rar) Plictiseală. 2. (Rar) Persoană plicticoasă. — *Anosti* + suf. *-eală*.

ANOSTÍ, *anostesc*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) plictisi. — Din *anost*. **ANOSTÍE** s.f. (Rar) Lipsă de gust, plictiseală. — *Anosti* + suf. *-ie*.

ANOTÍMP, *anotimpuri*, s.n. Fiecare dintre cele patru diviziuni ale anului, care prezintă caractere specifice de climă și de lumină. — *An*² + *timp* (după germ. *Jahreszeit*).

ANOVARÍE s.f. (Med.) Lisă sau atrofie a ovarelor. — Din fr. *anovarie*.

ANOXÉMIE s.f. Lipsă a unei bune oxigenări a sângelui. — Din fr. *anoxémie*.

ANOXIBIÓZĂ s.f. (Biol.) Anaerobioză. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *anoxibiose*.

ANOXIE s.f. Tulburare patologică provocată de scăderea, sub valorile normale, a oxigenului din țesuturile organismului, de diminuarea circulației sanguine etc. — Din fr. *anoxie*.

ANROBÁRE s.f. Amestecare a unui material granular cu un liant. — Cf. fr. *enrober*.

ANROCÁMÉNT, *anrocamente*, s.n. Îngrămădire de bolovani, de piatră, de beton etc., care formează platforme de întărire, diguri etc. — Din fr. *enrochement* (după *rocă*).

ANSÁMBLU, (1, 3, 4) *ansambluri*, (2) *ansambe*, s.n. 1. Tot unitar rezultat din unirea unor elemente (de același gen); totalitate. ♦ Loc. adj. *De ansamblu* = general, unitar. ♦ Loc. adv. *În ansamblu* = în esență, în general, în linii mari. 2. (Tehn.) Totalitatea pieselor, utilajelor etc. care acționează ca o unitate funcțională bine definită. 3. Colectiv de artiști. 4. Compoziție muzicală scrisă pentru un ansamblu (2). [Pl. și: (2) *ansamblu*] — Din fr. *ensemble*.

ANSĂ, *anse*, s.f. 1. Toartă curbată în formă de arc la un vas, la un coș etc. 2. Formațiune anatomică în formă de buclă sau inel. 3. Fir de platină terminat cu un laț, care servește la înșământări de germe în diferite medii de cultură. 4. (Tehn.) Conductor de cupru folosit ca vârf pentru lipit la pistolul¹ (3) electric. — Din fr. *anse*.

ANSERIFÓRMĂ, *anseriforme*, s.f. (La pl.) Ordin de pasări înotătoare, cu gâtul lung, cu picioarele scurte, având trei degete unite printr-o membrană; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Din fr. *anseriforme*.

ANSILÁJ, *ansilaje*, s.n. Operație de conservare a nutrețurilor verzi prin murare. — Din fr. *ensilage*.

ANȘOÁ, (1) *anșoa*, s.m., (2) *s.n.*, (3) *anșoauri*, s.n. 1. S.m. Pește mic care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic. 2. S.n. Pastă preparată din carnea acestui pește, care se servește ca aperitiv. 3. S.n. Sortiment de anșoa (2). — Din fr. *anchois*.

ANTABLAMÉNT, *antablamente*, s.n. Element de arhitectură așezat deasupra zidurilor de fatadă sau a coloanelor unei construcții, care susține acoperișul. — Din fr. *entablement*.

ANTAGÓNIC, *-Ă, antagonici, -ce*, adj. Antagonist. ♦ (Fil.) *Contradicție antagonică* = contradicție care constituie conținutul procesului de dezvoltare și care nu se rezolvă decât prin distrugerea elementului vechi în favoarea celui nou. — Din fr. *antagonique*.

ANTAGONÍSM, *antagonisme*, s.n. Formă a contradicției dintre grupuri și clase cu interese fundamentale opuse; *p. gener.* contradicție de neîmpăcat. — Din fr. *antagonisme*, rus. *antagonizm*.

ANTAGONÍST, *-Ă, antagoniști, -ste*, adj. Care se află în opoziție; antagonic. ♦ *Contradicție antagonistă* = contradicție antagonică. — Din fr. *antagoniste*, lat. *antagonista*.

ANTÁL, *antale*, s.n. (Rar) Butoi mare de stejar (mai ales pentru vin și rachiu). — Din ucr. *antal*.

ANTÁLGIC, *-Ă, antalgici, -ce*, adj., s.n. (Medicament, substanță etc.) care calmează durerea. — Din fr. *antalgique*.

ANTANACLÁZĂ, *antanaclaze*, s.f. Repetiție a unui cuvânt folosit succesiv cu alte sensuri, din motive stilistice. — Din fr. *antanaclase*.

ANTANAGÓGĂ, *antanagoge*, s.f. Răspuns la o acuzație; contraargument. — Din fr. *antanagoge*.

ANTÁNTĂ, *antante*, s.f. Denumire dată unor alianțe politice și militare între state. — Din fr. *entente*.

ÁNTAPEX, *antapexuri*, s.n. Punctul diametral opus apexului. — Din germ. *Antapex*.

ANTÁRCTIC, *-Ă, antarctici, -ce*, adj. Situat la Polul Sud sau în această regiune; care are caractere proprii acestei regiuni. — Din fr. *antarctique*, lat. *antarcticus*.

ÁNTĂ, *ante*, s.f. Element de construcție decorativ și de întărire situat la colțurile unui edificiu. — Din fr. *ante*.

ANTE- Element de compunere însemnând „înainte”, „în față”, „anterior”, care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. — Din lat. *ante*.

ANTEBÉLIC, *-Ă, antebelici, -ce*, adj. Dinaintea unui război. — Cf. lat. *bellicus*.

ANTEBRÁT, *antebrațe*, s.n. Parte a membrului superior al corpului omenesc, de la articulația cotului la cea a pumnului, cuprinzând oasele cubitus și radius. — *Ante-* + *braț* (după fr. *avant-bras*).

ANTECALCUL, *antecalcul*, s.n. Antecalculație. — *Ante-* + *calcul*.

ANTECALCULĂ, *antecalculez*, vb. I. Tranz. A calcula dinainte. — Din *antecalcul*.

ANTECALCULÁRE, *antecalculări*, s.f. Acțiunea de a *antecalcula*. — V. *antecalcula*.

ANTECALCULÁT, *-Ă, antecalculați, -te*, adj. Care a fost calculat dinainte. — V. *antecalculare*.

ANTECALCULÁȚIE, *antecalculații*, s.f. Calculare a prețului de cost, făcută înainte de producerea unei mărfi sau de începerea unei lucrări; antecalcul. — *Ante-* + *calculație*.

ANTECEDÉNT, *-Ă, antecedenți, -te*, s.n., adj. 1. S.n. Fapt, întâmplare anterioară unei anumite date sau stări. ♦ *Antecedent penal* = fapt penal existent în trecutul inculpatului și de care instanța judecătorească ține seama la stabilirea pedepsei. ♦ (La pl.) Simptome (personale sau ereditare) care preced o boală și care trebuie să fie cunoscute de medic în vederea stabilirii diagnosticului și a tratamentului. 2. Adj. Care se află înainte, care s-a întâmplat înainte. 3. S.n. (Log.) Primul termen al unei judecăți ipotetice, introdus prin conjuncția „dacă”; *p. gener.* tot ceea ce poate constitui punctul de plecare al unei demonstrații. — Din fr. *antécédent*, lat. *antecedens, -ntis*.

ANTECEDÉNTĂ, *antecedente*, s.f. 1. Faptul de a fi antecedent; anterioritate. 2. Fenomen prin care un râu își păstrează traseul cursului său, indiferent de deformările provocate de fenomenele tectonice. 3. (Rar) Precădere, preferință. — Din fr. *antécédence*.

ANTECESÓR, *-OÁRE, antecesori, -oare*, s.m. și f. Predecesor, premergător. — Din it. *antecessore*, lat. *antecessor, -oris*.

ANTECLIZĂ, *anteclice*, s.f. (Geol.) Platformă caracterizată printr-o ridicare a fundamentului cristalin, care provoacă o boltire a învelișului de roci sedimentare. — Din fr. *anticlise*.

ANTEDATĂ, *antedatez*, vb. I. Tranz. A pune pe un act, pe o scrisoare etc. o dată anterioară celei reale. — *Ante-* + *dată* (după fr. *antidater*).

ANTEDÁTĂ, *antedate*, s.f. Dată anterioară celei considerate ca prezentă sau anterioară unei date reale. — *Ante-* + *dată* (după fr. *antidate*).

ANTEDEVÍZ, *antedevize*, s.n. Evaluare scrisă prealabilă a costului unei construcții proiectate. — *Ante-* + *deviz*.

ANTEDILUVIÁN, *-Ă, antediluvieni, -e*, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Timp) care a precedat glaciația cuaternară. 2. Adj. Fig. Foarte vechi, străvechi; învechit, perimat. [Pr.: *-vi-an*] — Din fr. *antediluvien*.

ANTEFÍX, *antefixe*, s.n. Ornament (de pământ ars) așezat la marginea inferioară a acoperișului, pe cornișa unui edificiu. — Din fr. *antéfixe*.

ANTEGÁRDĂ, *antegărzi*, s.f. (Rar) Avangardă. — *Ante-* + *gardă* (după it. *antiguardia*).

ANTEMÁSÜRÁTOÁRE, *antemăsurători*, s.f. Evaluare cantitativă referitoare la o lucrare sau la o operație, făcută (în scris) înaintea executării ei. — *Ante-* + *măsurătoare* (după fr. *avant-métré*).

ANTEMERIDIÁN, *-Ă, antemeridiani, -e*, adj. De dinainte de amiază, de dimineață. [Pr.: *-di-an*. — Abr.: *a.m.*] — Din lat. *antemeridianus*.

ANTENÁT, *antenate*, s.n. (La pl.) Subîncrângătură care cuprinde animale cu antene; (și la sg.) animal din această subîncrângătură. — Din engl. *antennata*.

ANTENATÁL, *-Ă, antenatali, -e*, adj. (Rar) Prenatal. — Din engl. *antenatal*.

ANTÉNĂ, *antene*, s.f. 1. Apendice situat pe capul artropodelor, care servește ca organ de simț. 2. Dispozitiv format din conductoare filiforme și stâlpi de susținere sau din suprafețe conductoare, prin care se radiază direct în spațiu ori se captează direct din spațiu unde electromagnetice. ♦ *Antenă colectivă* sau *de bloc* = antenă (combinată) cu echipament electronic adecvat pentru asigurarea recepției radio sau de televiziune la

mai mulți abonați asociați. *Antenă de cameră* = antenă de recepție situată în interiorul încăperii în care se află radioul sau televizorul. *Antenă încorporată* = antenă inclusă în caseta radioului. **3.** Bară lungă și mobilă prinsă transversal de catarg, spre a ține o parte din pânzele unei corăbii.

4. (Fam.: adesea la pl.) Sursă de informații. — Din fr. *antenne*, lat. *antenna*.

ANTENUPTIAL, -Ă, antenuptiali, -e, adj. Anterior nunții. [Pr.: -ți-a] — Din fr. *antenuptial*.

ANTEPENULTIM, -Ă, antepenultimi, -e, adj. Care se află înainte de penultimul. — Din fr. *antépénultième*, lat. *antepaenultimus*.

ANTEPÓRT, antepórturi, s.n. Zonă la intrarea într-un port, înconjurată parțial de diguri de apărare și destinată staționării temporare a navelor; avanport. — **Ante- + port.**

ANTEPROGRAMÁT, -Ă, anteprogramați, -te, adj. Care este programat dinainte. — **Ante- + programa.**

ANTEPROIECT, anteproiecte, s.n. Schiță sumară a unui proiect, care cuprinde numai elementele esențiale și caracteristice ale unei lucrări. [Pr.: -pro-iect] — **Ante- + proiect** (după fr. *avant-projet*).

ANTEPUNE, antepuni, vb. III. Tranz. A pune înainte. — **Ante- + pune** (după fr. *antéposer*).

ANTEPUNERE, antepuneri, s.f. Acțiunea de a antepune și rezultatul ei. — **V. antepune.**

ANTEPUS, -Ă, antepuși, -se, adj. Care a fost pus înainte. — **V. antepune.**

ANTERĂ, antere, s.f. Mică umflătură în vârful staminelor, în care se află polenul. — Din fr. *anthère*.

ANTEREU s.n. v. *anteriu*.

ANTERIDIE, anteridii, s.f. Organ de înmulțire a unor plante (alge, mușchi ș.a.), în care iau naștere celulele sexuale masculine; gametangiu bărbătesc. — Din fr. *anthéridie*.

ANTERIOR, -OARĂ, anteriori, -oare, adj. (Adesea adverbial) **1.** Care precedă o anumită dată; precedent. **2.** Care este așezat în partea de dinainte. **3.** (Despre sunete) Articulat în partea dinainte a cavității bucale. [Pr.: -ri-or] — Din fr. *antérieur*, lat. *anterior*.

ANTERIORITATE s.f. Însușirea de a fi anterior. [Pr.: -ri-o] — Din fr. *antériorité*.

ANTERIU, anterie, s.n. Haină lungă purtată de preoții ortodocși; sutană. ♦ Haină lungă pe care o purtau în trecut boierii români și lăutarii. [Var.: *antereu* s.n.] — Din tc. *anteri*.

ANTEROPOSTERIOR, -OARĂ, anteroposteriori, -oare, adj. Care are direcția din față către spate. [Pr.: -ri-or] — Din fr. *antéropostérieur*.

ANTEROZOID, anterozoizi, s.m. Celulă sexuală masculină a unor plante formată în anteridie. — Din fr. *anthérozoïde*.

ANTESÓCLU, antesocluri, s.n. (Arhit.) Bază ieșită în afara soclului unei clădiri. — Din fr. *antésocle*.

ANTESTEPĂ, antestepa, s.f. Sîlvostepă. — **Ante- + stepă.**

ANTÉT, anteturi, -e, s.n. Indicație tipărită în partea de sus a unei foi de hârtie sau a unui plac, cuprinzând numele, adresa etc. unei instituții sau unei persoane. [Pl. și: *antete*] — Din fr. *en-tête*.

ANTETITLU, antetitluri, s.n. Text care apare înaintea titlului propriu-zis al unei lucrări, cuprinzând numele instituției sub ale cărei auspicii apare cartea, numărul seriei, numele colecției etc. — **Ante- + titlu.**

ANTETRENÍ, antetrenuri, s.n. Vehicul pe două roți, care se cuplează, în vederea transportului, cu un tun, cu o bucătărie de campanie sau cu un cheson. — **Ante- + tren** (după fr. *avant-train*).

ANTETRUPIȚĂ, antetrupițe, s.f. Piesă la plugurile perfecționate, cu ajutorul căreia se răstoarnă brazdele. — **Ante- + trupiță.**

ANTEVORBITÓR, -OARE, antevorbitori, -oare, s.m. și f. Persoană care a vorbit, într-o adunare publică, înaintea altor persoane. — **Ante- + vorbitor** (după germ. *Vorredner*).

ANTI- Element de compunere însemnând „împotriva”, „în contra”, „opus”, care servește la formarea unor substantive și adjective. — Din fr. *anti-*.

ANTIACADÉMIC, -Ă, antiacademici, -ce, adj. Care respinge principiile academice (2). [Pr.: -ti-a] — Din fr. *antiacadémique*.

ANTIACCIDENT adj. invar. (Despre sisteme complexe de caracteristici tehnice) Care preîntâmpină accidentele. [Pr.: -ti-ac] — **Anti- + accident.**

ANTIACÍD, -Ă, antiacizi, -de, adj. 1. (Despre medicamente) Care neutralizează aciditatea gastrică. **2.** (Despre materiale) Rezistent la acțiunea acizilor. [Pr.: -ti-a] — Din fr. *antiacide*.

ANTIAERIAN, -Ă, antiaerieni, -e, adj., s.f. 1. Adj. Destinat să lupte sau să apele împotriva atacurilor aviației. **2.** S. f. Artilerie antiaeriană. [Pr.: -ti-a-e-ri-an] — Din fr. *antiaérien*.

ANTIALCOÓLIC, -Ă, antialcoolici, -ce, adj. Care combate alcoolismul; care este împotriva excesului de alcool, care nu consumă alcool. [Pr.: -ti-a] — Din fr. *antialcoolique*.

ANTIALCOOLÍSM s.n. Atitudine împotriva alcoolismului; măsuri luate împotriva alcoolismului. [Pr.: -ti-a] — Din fr. *antialcoolisme*.

ANTIALÉRGIC, -Ă, antialergici, -ce, adj., s.n. (Medicament) care previne sau suprimă alergia. [Pr.: -ti-a] — Din fr. *antiallergique*.

ANTIANTICÓRP, antianticorpi, s.m. (Biol.) Substanță formată în organism după injectarea de anticorpi și care neutralizează acțiunea acestora. [Pr.: -ti-an] — Din fr. *antianticorps*.

ANTIAPÓPLÉCTIC, -Ă, antiapoplectici, -ce, adj., s.n. (Medicament) care se utilizează împotriva apoplexiei. [Pr.: -ti-a] — Din fr. *antiapoplectique*.

ANTIARISTOCRÁTIC, -Ă, antiaristocratici, -ce, adj. (Despre atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva aristocratismului sau a aristocrației. [Pr.: -ti-a] — Din fr. *antiaristocratique*.

ANTIÁRTĂ s.f. **1.** Producție care nu respectă principiile artei (academice). **2.** Producție antiartistică. [Pr.: -ti-ar] — Din fr., engl. *anti-art*.

ANTIARTÍSTIC, -Ă, antiartistici, -ce, adj. (Despre opere, creații) Care nu respectă principiile artistice consacrate; lipsit de valoare artistică. [Pr.: -ti-ar] — **Anti- + artistic.**

ANTIARTRÍTIC, -Ă, antiartritici, -ce, adj., s.n. (Medicament, tratament etc.) care împiedică sau previne artrita. [Pr.: -ti-ar] — Din fr. *antiartritique*.

ANTIASTMÁTIC, -Ă, antiastmatici, -ce, adj., s.n. (Medicament) folosit împotriva astmei. [Pr.: -ti-ast] — Din fr. *antiasthmaticque*.

ANTIATÓM, antiatomi, s.m. Atom constituit dintr-un antinucleu, în jurul căruia se află pozitroni. [Pr.: -ti-a] — **Anti- + atom.**

ANTIATÓMIC, -Ă, antiatomici, -ce, adj. Care este împotriva războiului și a armelor atomice. [Pr.: -ti-a] — Din fr. *antiatomique*.

ANTIBACTERIAN, -Ă, antibacterieni, -e, adj. Care combate acțiunea bacteriilor. [Pr.: -ri-an] — **Anti- + bacterian** (după engl. *antibacterial*).

ANTIBIÓGRAMĂ, antibiogramă, s.f. Determinare, prin diverse procedee de laborator, a gradului de sensibilitate a unui microb la antibiotice. [Pr.: -bi-o] — Din fr. *antibiogramme*.

ANTIBIOTERÁPÍE s.f. Tratament cu antibiotice. [Pr.: -bi-o] — Din fr. *antibiothérapie*.

ANTIBIÓTIC, -Ă, antibiotici, -ce, s.n., adj. 1. S.n. Substanță organică solubilă, produsă de unele microorganisme animale și vegetale, care are capacitatea de a distruge anumiți microbi sau de a le opri dezvoltarea, fapt pentru care se utilizează în tratamentul bolilor infecțioase. **2.** Adj. Care ține de un antibiotic (1), care se face cu antibiotice. [Pr.: -bi-o] — Din fr. *antibiotique*.

ANTIBIÓZĂ, antibioze, s.f. Inhibare a înmulțirii unui microorganism prin asociere de germeni antagoniști. [Pr.: -bi-o] — Din fr. *antibiose*.

ANTIBRONȘÍTIC, -Ă, antibronșitici, -ce, adj., s.n. (Medicament) împotriva bronșitei. — **Anti- + bronșitic.**

ANTIBURGHÉZ, -Ă, antiburghezi, -e, adj. (Despre atitudini, manifestări) Care este împotriva burgheziei. — **Anti- + burghez.**

ÁNTIC, -Ă, antic, -ce, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care a existat în trecutul îndepărtat sau datează de atunci. ♦ Care aparține popoarelor din Antichitate sau este caracteristic diferitelor aspecte ale culturii sau ale civilizației lor. **2.** În genul creațiilor din Antichitate. *Stil antic*. II. S.m. și f. Persoană aparținând popoarelor din Antichitate. III. S.f. (Inv.) Obiect de artă din Antichitate. [Acc. și: *antic*] — Din fr. *antique*, lat. *antiquus*.

ANTICALOFIL, -Ă, anticalofili, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre stil) Care denotă anticalofilie; caracterizat prin anticalofilie. **2.** S.m. și f. Adept al anticalofiliei. — **Anti- + calofil.**

ANTICALOFILÍE s.f. Respingere, negare a calofiliei; atitudine împotriva calofiliei. — **Anti- + calofilie.**

ANTICAMERĂ, anticamere, s.f. Cameră de așteptare situată la intrarea într-un birou, într-un cabinet al unei persoane cu funcție importantă etc. ♦ Expr. *A face anticameră* = a aștepta (mult) până a fi primit în audiență sau la o consultație (medicală, juridică etc.). — Din it. *anticamera*. Cf. fr. *antichambre*.

ANTICANCERÓS, -OASĂ, anticanceroși, -oase, adj. Care combate cancerul, care luptă împotriva cancerului. — După fr. *anticancéreux*.

ANTICANÓNIC, -Ă, anticanonici, -ce, adj. Împotriva canoanelor. — **Anti- + canonic.**

ANTICAPITALÍST, -Ă, anticapitaliști, -ste, adj. Împotriva capitalismului sau a capitaliștilor. — Din fr. *anti-capitaliste*.

ANTICÁR¹ adj. invar. Antitanc. — **Anti- + car** [de luptă] (după fr. *antichar*).

ANTICÁR², anticari, s.m. Persoană care se ocupă cu achiziționarea și cu vânzarea de cărți vechi. ♦ (Inv.) Colectorian de obiecte antice; *p. ext.* arheolog. — Din fr. *antiquaire*, lat. *antiquarius*.

ANTICARIÁT, anticariate, s.n. 1. Unitate comercială care achiziționează și vinde cărți vechi sau obiecte vechi de artă; anticărie. **2.** Magazin în care se vând cărți vechi. [Pr.: -ri-a] — Din *anticar²* (după germ. *Antiquariat*).

ANTICATALIZĂ, *anticatalize*, s.f. Încetinire a vitezei sau oprire a unei reacții chimice din cauza unor substanțe cu acțiune inhibitoare; cataliză negativă. — Din fr. *anticatalyse*.

ANTICATARAL, *-Ă, anticatarali*, *-e*, adj., s.n. (Medicament) care combate sau care previne catarul. — Din fr. *anticharral*.

ANTICATOD, *anticatozi*, s.m. Placă metalică în interiorul unui tub de raze X care, lovită de razele catodice, devine izvor de raze X. — Din fr. *anticathode*.

ANTICĂRBUNÓS, -OĂȘĂ, *anticărbunoși, -oase*, adj. (Despre seruri și vaccinuri) Folosit pentru prevenirea și combaterea antraxului. — **Anti- + cărbunos**.

ANTICĂREȘC, -EĂSCĂ, *anticărești*, adj. De anticar². — **Anticar² + suf. -esc**.

ANTICĂRIE, *anticării*, s.f. (Înv.) Anticariat. — **Anticar² + suf. -ie**.

ANTICÉNTRU, *anticentre*, s.n. Loc de pe suprafața Pământului diametral opus epicentrului unui cutremur. — **Anti- + centru**.

ANTICHIMIC, -Ă, *antichimici, -ce*, adj. Destinat protecției împotriva războiului și armelor chimice. — **Anti- + chimic**.

ANTICHITĂTE, (2) antichități, s.f. 1. Epocă a civilizației vechi, în special a celei greco-romane; vechime. 2. (Mai ales la pl.) Obiect antic, monument vechi, rămășiță istorică. [Var.: (înv.) *antichitate* s.f.] — Din fr. *antiquité*, lat. *antiquitas, -atis*.

ANTICICLÓN, *anticicloane*, s.n. Centru de presiune atmosferică mai înaltă decât în regiunile învecinate. — Din fr. *anticyclone*.

ANTICICLONÁL, -Ă, *anticiclonali, -e*, adj. (Rar) Anticiclonic. — Din fr. *anticyclonal*.

ANTICICLÓNIC, -Ă, *anticiclonici, -ce*, adj. (Met.) Referitor la anticiclon, cu caracter de anticiclon; (rar) anticiclonal. — Din fr. *anticyclonique*.

ANTICINEMATOGRÁFIC, -Ă, *anticinematografici, -ce*, adj. Care nu corespunde principiilor artei cinematografice. — **Anti- + cinematografic**.

ANTICIPÁ, anticippez, vb. I. Intrans. și tranz. A face sau a spune ceva înainte de o anumită dată (fixată) sau înaintea timpului convenit. [Prez. ind. și: *anticip*] — Din fr. *anticiper*, lat. *anticipare*.

ANTICIPÁRE, anticipări, s.f. 1. Acțiunea de a *anticipa*; anticipație. 2. Pronunțare anticipată a unui sunet dintr-o silabă următoare. — V. *anticipa*.

ANTICIPÁT, -Ă, *anticipați, -te*, adj. (Adesea adverbial) Realizat înainte de termenul sau de momentul convenit. — V. *anticipa*.

ANTICIPATÍV, -Ă, *anticipativi, -e*, adj. Care anticipează; anticipator. — Din fr. *anticipatif*.

ANTICIPATÓR, -OÁRE, *anticipatori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face anticipări. — Din fr. *anticipateur*.

ANTICIPÁȚIE, anticipații, s.f. Anticipare. ♦ *Literatură de anticipație* = literatură având ca temă imaginarea științifico-fantastică a viitorului. ♦ Loc. adv. *Cu anticipație* = înainte de termenul fixat. [Var.: (înv.) *anticipațiune* s.f.] — Din fr. *anticipation*, lat. *anticipatio, -onis*.

ANTICIPÁȚIUNE s.f. v. *anticipație*.

ANTICITÁTE s.f. v. *antichitate*.

ANTICIVILIZATÓR, -OÁRE, *anticivilizatori, -oare*, adj. Care luptă împotriva civilizației, a progresului. — **Anti- + civilizator**.

ANTICLERICAL, -Ă, *anticlericali, -e*, adj. Care este împotriva clerului, care aparține anticlericalismului, privitor la anticlericalism. — Din fr. *anticlérical*.

ANTICLERICALÍSM s.n. 1. Atitudine ostilă implicării clericilor în viața social-politică sau publică. 2. Respingere a ierarhiei clericale sau a poziției dominante a clerului în cadrul unei confesiuni sau secte. — Din fr. *anticléricalisme*.

ANTICLINÁL, anticlinale, s.n. Parte a unei cute geologice ridicate în formă de boltă. — Din fr. *anticlinal*.

ANTICLÓR s.n. Substanță care fixează clorul, formând compuși netoxici. — Din fr. *antichlore*.

ANTICOAGULÁNT, -Ă, *anticoagulanți, -te*, adj., s.n. (Medicament) care împiedică coagularea sângelui. [Pr.: *-co-a-*. — Pl. și: (m.) *anticoagulanți*] — Din fr. *anticoagulant*.

ANTICOLESTERÓL s.n. Substanță care reduce colesterolul din sânge. — **Anti- + colesterol**.

ANTICOLONIALÍSM s.n. Mișcare politică îndreptată împotriva colonialismului. [Pr.: *-ni-a-*] — Din fr. *anticolonialisme*.

ANTICOLONIALÍST, -Ă, *anticolonialiști, -ste*, adj. Care luptă împotriva colonialismului. [Pr.: *-ni-a-*] — Din fr. *anticolonialiste*.

ANTICOMERCIAL, -Ă, *anticomerciali, -e*, adj. Care contrazice cerințele comerțului. — **Anti- + comercial**.

ANTICOMUNÍSM s.n. Teorie sau atitudine (politică) care combate comunismul. — Din fr. *anticommunisme*.

ANTICOMUNÍST, -Ă, *anticomuniști, -ste*, adj. Împotriva comunismului. — Din fr. *anticommuniste*.

ANTICONCEPȚIONAL, -Ă, *anticoncepționali, -e*, adj., s.n. (Substanță, mijloc, procedeu) care împiedică fecundația; contraceptiv. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. *anticonceptionnel*.

ANTICONCURENȚIAL, -Ă, *anticoncurențiali, -e*, adj. (Econ.) Care contravine principiilor liberei concurențe. — Din fr. *anticoncurrentiel*.

ANTICONFORMÍSM s.n. Respingere a conformismului; nonconformism. — **Anti- + conformism**.

ANTICONFORMÍST, -Ă, *anticonformiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se opune conformismului; nonconformist. — **Anti- + conformist**.

ANTICONGELÁNT, -Ă, *anticongelanți, -te*, adj., s.m. (Substanță) care face să scadă temperatura de congelare a unui lichid. — **Anti- + congelant**.

ANTICONSTITUȚIONAL, -Ă, *anticonstituționali, -e*, adj. Care încălcă prevederile constituției. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. *anticonstitutionnel*.

ANTICONVULSÍV, -Ă, *anticonvulsivi, -e*, adj., s.n. (Medicament) care calmează convulsile. — Din fr. *anticonvulsif*.

ANTICORÓZÍV, -Ă, *anticorozivi, -e*, adj., s.n. (Substanță) care împiedică coroziunea. [Scris și: *anticorosiv*] — **Anti- + coroziv**.

ANTICÓRP, anticorpi, s.m. Substanță care se formează în organism spre a neutraliza o infecție. — Din fr. *anticorps*.

ANTICORÚPTÍE adj. invar. Împotriva corupției. — **Anti- + corupție**.

ANTICREȘTÍN, -Ă, *anticreștini, -e*, adj. Împotriva creștinismului. — **Anti- + creștin**.

ANTICREZĂ s.f. v. *antihereză*.

ANTICRIPTOGÁMIC, -Ă, *anticroptogamici, -ce*, adj., s.n. (Produs chimic) folosit împotriva bolilor provocate de ciuperci. — Din fr. *anticryptogamique*.

ANTICRÍST s.m. v. *antihrist*.

ANTICRISTIANÍSM s.n. (Rar) Atitudine potrivnică creștinismului. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. *antichristianisme*.

ANTICRÍTICĂ, anticritici, s.f. (Rar) Critică a unei critici. — Din germ. *Antikritik*.

ANTICRÍZĂ adj. invar. Împotriva crizei. — **Anti- + criză**.

ANTICULTURÁL, -Ă, *anticulturali, -e*, adj. (Despre atitudini, manifestări) Care este împotriva culturii. — **Anti- + cultural**.

ANTÍCVA s. f. v. *anticvă*.

ANTÍCVA, anticve, s.f. Tip de litere de tipar asemănătoare cu cele folosite la inscripțiile de pe monumentele din Roma antică. [Var.: *anticva* s.f.] — Din lat. *antiqua*.

ANTIDEFLAGRÁNT, -Ă, *antideflaranți, -te*, adj. (Despre utilaje electrice) Care poate fi folosit fără pericol în spații în care se găsesc materiale explozive. — Din fr. *antidéflagrant*.

ANTIDEMOCRÁTIC, -Ă, *antidemocratice, -ce*, adj. Care este împotriva democrației. — Din fr. *antidémocratique*.

ANTIDEPRESÍV, -Ă, *antidepresivi, -e*, adj., s.n. (Medicament) care înlătură depresia (II). — **Anti- + depresiv**.

ANTIDERAPÁNT, -Ă, *antiderapanți, -te*, adj. Care împiedică deraparea vehiculelor. *Cauciuc antiderapant*. — Din fr. *antidérapant*.

ANTIDETONÁNT, antide-tonante, s.n. Substanță chimică care se adaugă la un amestec carburant spre a-i micșora detonația. [Pl. și: (m.) *antide-tonanți*] — Din fr. *antidétonant*.

ANTIDETONÁNTĂ s.f. Proprietate a benzinei de a fi rezistentă la detonație. — **Anti- + detonanță**.

ANTIDIABÉTIC, -Ă, *antidiabetici, -ce*, adj., s.n. (Medicament) care este administrat în tratamentul diabetului. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. *antidiabétique*.

ANTIDIFÉRIC, -Ă, *antidiferici, -ce*, adj. Care combate difteria. — Din fr. *antidiphérique*.

ANTIDINÁSTIC, -Ă, *antidinastici, -ce*, adj. Care este împotriva dinastiei. — Din fr. *antidynastique*.

ANTIDIURÉTIC, -Ă, *antidiuretici, -ce*, adj., s.n. (Substanță) care diminuează diureza. [Pr.: *-di-u-*] — Din fr. *antidiurétique*.

ANTIDOGMÁTIC, -Ă, *antidogmatici, -ce*, adj. Care respinge dogmatismul. — **Anti- + dogmatic** (după fr. *antidogmatique*).

ANTIDOGMÁTISM s.n. Atitudine antidogmatică. — Din fr. *antidogmatisme*.

ANTIDÓPING adj. invar. 1. (Despre teste) Care depistează dopajul. 2. (Despre măsuri, atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva dopajului. — Din engl. *antidoping*.

ANTIDÓT, antidoturi, s.n. Substanță care neutralizează acțiunea unei otrăvi, a unui virus etc. din organism; contraotrăvă. ♦ Fig. Remediul, leac. — Din fr. *antidote*, lat. *antidotum*.

ANTIDRÓG adj. invar. (Despre măsuri, atitudini, manifestări etc.) Care este împotriva drogurilor. — Din fr. *antidrogue*.

ANTIDUMPING adj. invar. Împotriva unui dumping străin. [Pr.: *antidámping*] — Din fr. *antidumping*.

ANTIELECTRÓN, *antielectroni*, s.m. Pozitron. [Pr.: -ti-e] — **Anti-** + **electron**.
ANTIEMÉTIC, -**Ă**, *antiemetici*, -ce, adj., s.n. Antivomitiv. [Pr.: -ti-e] — Din fr. **antiémétique**.

ANTIENZÍMĂ, *antienzime*, s.f. Anticorp, agent sau enzimă cu acțiune neutralizantă asupra unei enzime. [Pr.: -ti-e] — Din fr. **antienzyme**.

ANTIÉPIDEMIC, -**Ă**, *antiepidefici*, -ce, adj. Care luptă sau este folosit împotriva epidemiilor. [Pr.: -ti-e] — **Anti-** + **epidemic**.

ANTIESTÉTIC, -**Ă**, *antiestetici*, -ce, adj. Care este împotriva esteticii. [Pr.: -ti-es] — Din fr. **antiesthétique**.

ANTIFADING adj. invar. (Despre instalații de radiocomunicații) Care are proprietatea de a reduce fenomenele de fading. [Pr.: *antifédng*] — Din fr. **antifading**.

ANTIFASCÍSM s.n. Mișcare politică îndreptată împotriva fascismului. ♦ Atitudine antifascistă. — Din it. **antifascismo**, germ. **Antifascismus**.

ANTIFASCÍST, -**Ă**, *antifasciști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva fascismului. — Din fr. **antifasciste**.

ANTIFEBRÍL, -**Ă**, *antifebrili*, -e, adj., s.n. Antipiretic, febrifug. — Din fr. **antifébrile**.

ANTIFEBRÍNĂ, *antifebrine*, s.f. Nume generic dat medicamentelor febrifuge și analgezice. — Din fr. **antifébrine**.

ANTIFERMÉNT, *antiferment*, s.m. Agent capabil să prevină sau să oprească fermentarea. — Din fr. **antiferment**.

ANTIFEUDÁL, -**Ă**, *antifeudali*, -e, adj. (Despre atitudini, manifestări) Care este împotriva feudalismului sau a feudailor. [Pr.: -fe-u] — Din fr. **antiféodal**.

ANTIFILISTINÍSM s.n. Atitudine opusă filistinismului. — **Anti-** + **filistinism**.

ANTI-FILO-SÓFIC, -**Ă**, *antifilosofici*, -ce, adj. Împotriva filosofiei; care este nepotrivit cu filosofia. [Var.: **antifilozófic**, -ă adj.] — Din fr. **antiphilosophique**.

ANTI-FILO-ZÓFIC, -**Ă** adj. v. **antifilosofic**.

ANTIFÓN¹, *antifoane*, s.n. Cântare religioasă de strană care implică repetarea alternativă de către două coruri sau două voci a unei idei muzicale. — Din sl. **antifonŭ**.

ANTIFÓN², *antifoane*, s.n. Dop mic care se introduce în urechi pentru a le apăra de zgomotele intense. — Din fr. **antiphone**.

ANTIFONÁR, *antifonare*, s.n. Carte care cuprinde antifoane¹. — Din ngr. **antifonári**.

ANTIFÓNIC¹, -**Ă**, *antifonici*, -ce, adj. (Despre cântecul unui solist și al unui cor sau despre două părți dintr-un cor) Care se execută alternativ. — Din fr. **antiphonique**.

ANTIFÓNIC², -**Ă**, *antifonici*, -ce, adj. (Despre materiale) Care atenuează zgomotul; antizgomot. — **Anti-** + **fonic**.

ANTIFONIE s.f. Cânt în care alternează două coruri sau un cor și un solist. — Din fr. **antiphonie**.

ANTIFORMÁNT, *antiformanți*, s.m. (Fon.) Zonă de minimă energie, situată între doi formați apropiați. — Din fr. **antiformant**.

ANTIFRÁZĂ, *antifraze*, s.f. Figură retorică prin care o locuțiune, o frază etc. se întrebunțează cu înțeles contrar celui obișnuit. — Din fr. **antiphrase**.

ANTIFRICȚIÚNE s.f. (În sintagma) *Aliaj antifricțiune* = aliaj cu coeficient de frecare mic, folosit la captușirea cuzinețelor. [Pr.: -fi-u] — Din fr. **antifriction**.

ANTIFÚRT adj. invar., s.n. (Dispozitiv) care avertizează în cazul pătrunderii unei persoane în spațiul supravegheat sau care face mai dificil furtul. — **Anti-** + **furt** (după fr. *antivol*).

ANTIGÉL s.n. Substanță anticongelantă care se adaugă apei de răcire a unui motor cu ardere internă. — Din fr. **antigel**.

ANTIGÉN, *antigeni*, s.m. Substanță de natură proteică, determinând, la introducerea în organism, apariția unui anticorp. — Din fr. **antigène**.

ANTIGÉNÍC, -**Ă**, *antigenici*, -ce, adj. Referitor la antigeni. — Din fr. **antigénique**.

ANTI-GLÓNȚ adj. invar. (Despre veste, geamuri etc.) Care protejează, apără împotriva gloanțelor. — **Anti-** + **glonț**.

ANTI-GRÍNDINĂ adj. invar. Care protejează împotriva grindinei. — **Anti-** + **grindină**.

ANTIGRIPÁL, -**Ă**, *antigripali*, -e, adj., s.n. (Medicament) care previne sau combate gripa. — Din fr. **antigrippal**.

ANTIGRIZUTÓS, -**OĂSĂ**, *antigrizutoși*, -oase, adj. (Despre aparate, mașini și transformatoare electrice) Care este prevăzut cu dispozitive speciale de protecție ce îi asigură folosirea, fără pericol de explozie, în minele de cărbuni cu emanații de grizu. — Din fr. **antigrisouteux**.

ANTIGUÁN, -**Ă**, *antiguani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Antigua-Barbuda sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Antigua-Barbuda sau antiguanielor (1), referitor la Antigua-Barbuda ori la antiguani. — Din engl. **Antiguan**.

ANTIGUVERNAMENTÁL, -**Ă**, *antiguvernamentali*, -e, adj. Care este împotriva guvernului. — Din fr. **antiguvernamental**.

ANTIHALÓ, *antihalouri*, s.n. Peliculă de lac sau de gelatină colorată care acoperă un film sau o placă fotografică, împiedicând producerea efectului halo. — Din fr. **antihalo**.

ANTIHELMÍNTIC, -**Ă**, *antihelmintici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care se folosește pentru combaterea viermilor intestinali. — Din fr. **antihelminthique**.

ANTHEMORÁGIC, -**Ă**, *antihemoragici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care oprește sau care combate hemoragiile; hemostatic. — Din fr. **antihémorragique**.

ANTHEMOROIDÁL, -**Ă**, *antihemoroidali*, -e, adj., s.n. (Ceai, supozitor etc.) care este administrat în tratamentul hemoroizilor. [Pr.: -ro-i] — **Anti-** + **hemoroidal**.

ANTI-HISTAMÍNÍC, -**Ă**, *antihistaminici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care se folosește împotriva alergiei. — Din fr. **antihistaminique**.

ANTIHTLERÍST, -**Ă**, *antihitlerști*, -ste, adj. Împotriva hitlerismului. — **Anti-** + **hitlerist**.

ANTI-HOLÉRIC, -**Ă**, *antiholerici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care combate sau previne holera. — Din fr. **anticholérique**.

ANTI-HORMÓN, *antihormoni*, s.m. Substanță specifică de apărare aflată în serul sangvin și produsă de organism în cazul unui tratament îndelungat cu hormoni. — Din fr. **anti-hormone**.

ANTIHRÉZĂ, *antihreze*, s.f. Contract prin care se dă în folosință creditorului un bun imobil care aparține debitorului. [Var.: **anticrész** s.f.] — Din fr. **antichrèse**.

ANTIHRÍST, *antihriști*, s.m. (În creștinism) Personaj escatologic, personificare (incarnare) a Satanei, care se va opune, la sfârșitul lumii, venirii lui Isus Hristos; p. ext. om nelegiuit, pervers, vicios. [Var.: **anticríst** s.m.] — Din sl. **antihristŭ**.

ANTI-IMPERIALÍSM s.n. Mișcare socială împotriva imperialismului. [Pr.: -ri-a] — **Anti-** + **imperialism**.

ANTI-IMPERIALÍST, -**Ă**, *antiimperialiști*, -ste, adj. Care este împotriva imperialismului, potrivnic ideilor imperialismului. [Pr.: -ri-a] — **Anti-** + **imperialist** (după rus. *antiimperialisticeskii*).

ANTI-INFECȚIÓS, -**OĂSĂ**, *antiinfecțioși*, -oase, adj. Care este împotriva infecțiilor, care combate infecțiile. [Pr.: -fi-os] — Din fr. **antiinfectieux**.

ANTI-INFLAMATÓR, -**OÁRE**, *antiinflamatori*, -oare, adj., s.n. (Medicament, substanță) care împiedică inflamațiile. — Din fr. **anti-inflammatoire**.

ANTI-INFLAȚIONÍST, -**Ă**, *antiinflaționiști*, -ste, adj. Care previne și combate inflația. [Pr.: -fi-o] — Din fr. **anti-inflationniste**.

ANTI-INTELECTUALÍSM s.n. Concepție care neagă valoarea cunoașterii științifice a adevărului cu ajutorul rațiunii. [Pr.: -tu-a] — Din rus. **antiintelektualizm**.

ANTI-INTELECTUALÍST, -**Ă**, *antiintelectualiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Referitor la antiintelektualism. 2. S.m. și f. Adept al antiintelektualismului. [Pr.: -tu-a] — **Anti-** + **intelektualist**.

ANTIISTORÍSM s.n. Concepție care respinge sau ignorează principiul istoric în analiza proceselor sau fenomenelor. — **Anti-** + **istorism**.

ANTI-IUNIMÍSM s.n. Atitudine antijunimistă. — **Anti-** + **junimism**.

ANTI-IUNIMÍST, -**Ă**, *antijunimiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva junimismului, contrar junimismului. — **Anti-** + **junimist**.

ANTILITERATÚRĂ s.f. Creație literară care nu respectă principiile estetice general acceptate. ♦ Creație literară fără valoare artistică. — **Anti-** + **literatură** (după fr. *antilittérature*).

ANTILOGARÍTM, *antilogaritmi*, s.m. Numărul al cărui logaritm este egal cu numărul dat. — Din fr. **antilogarithme**.

ANTILOGÍE, *antilogii*, s.f. Contradicție între două idei sau între două expresii. — Din fr. **antilogie**.

ANTILÓPĂ, *antilope*, s.f. 1. Nume dat mai multor rumegătoare, cu trupul suplu, cu picioarele lungi și subțiri, care trăiesc prin țările calde. 2. Pielea tăbăcită a antilopei (1) sau material care imită această piele. — Din fr. **antilope**.

ANTILUÉTIC, -**Ă**, *antiluetic*, -ce, adj., s.n. (Medicament) împotriva sifilisului; antisifilitic. [Pr.: -lu-e] — **Anti-** + **luetic**.

ANTI-MÁFIA adj. invar. Care luptă împotriva mafiei. — **Anti-** + **mafia**.

ANTI-MAGNÉTIC, -**Ă**, *antimagnetici*, -ce, adj. Care este insensibil la câmpuri magnetice. — Din fr. **antimagnétique**.

ANTI-MALÁRIC, -**Ă**, *antimalarici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) împotriva malariei; antipaludic. — **Anti-** + **malaric**.

ANTI-MARXÍST, -**Ă**, *antimarxiști*, -ste, adj. Îndreptat împotriva marxismului. — **Anti-** + **marxist** (după rus. *antimarksistskii*).

ANTI-MATÉRIE s.f. Denumire dată unei substanțe ipotetice constituite din anticparticule, care prin aspect și prin însușiri seamănă cu substanța corpurilor din jur, dar, în situația în care ar intra în contact cu materia propriu-zisă, ambele s-ar anihila spontan, degajând o mare cantitate de energie. — **Anti-** + **materie** (după fr. *antimatère*).

ANTIMĂLURIC, -Ă, *antimălurici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) folosită pentru combaterea mălurii cerealelor. — **Anti-** + **mălură** + suf. -ic.

ANTIMĂLURIRE s.f. Operația de apărare a cerealelor cu ajutorul substanțelor antimălurice. — **Anti-** + **mălurire**.

ANTIMEFETIC, -Ă, *antimefetic*, -ce, adj., s.n. (Substanță, remediu etc.) întrebunțat(ă) împotriva mirosurilor urâte. — Din fr. **antiméphitique**.

ANTIMEMORII s.f. pl. Lucrare literară cu caracter evocator care nu respectă procedeele consacrate ale genului memorialistic. — Din fr. **antimémoires**.

ANTIMETĂBOLĂ, *antimetabole*, s.f. (Rar) Anagramă. — Din fr. **antimétabole**.

ANTIMILITARISM s.n. Atitudine opusă spiritului militarist. — Din fr. **antimilitarisme**.

ANTIMILITARIST, -Ă, *antimilitariști*, -ste, adj. Care este împotriva militarismului. — Din fr. **antimilitariste**.

ANTIMITOTIC, -Ă, *antimitotici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) utilizat în tratamentul unor forme de cancer. — Din fr. **antimitotique**.

ANTIMONĂRHIC, -Ă, *antimonarhici*, -ce, adj. Care este împotriva monarhiei; antimonarhist. — Din fr. **antimonarchique**.

ANTIMONARHIST, -Ă, *antimonarhiști*, -ste, adj. Antimonarhic. — Din fr. **antimonarchiste**.

ANTIMONIAT, antimoniați, s.m. Sare a acidului antimonic. [Pr.: -ni-aț] — Din fr. **antimoniate**.

ANTIMÓNIC, antimonici, adj. (În sintagma *Acid antimonic* = acid al antimoniului. — Din fr. **antimonique**.

ANTIMONIT s.m. Stibină. — Din fr. **antimonite**.

ANTIMÓNIU s.n. Metaloid de culoare albă-cenușie folosit în industrie; stibiu. — Din fr. **antimoine**, lat. **antimonium**.

ANTIMONOPOLIST, -Ă, *antimonopolști*, -ste, adj. Care este împotriva monopolismului. — Din engl. **antimonopolist**.

ANTIMUNCITORESC, -EASCĂ, *antimuncitorești*, adj. Îndreptat împotriva muncitorilor. — **Anti-** + **muncitoresc**.

ANTINAȚIONAL, -Ă, *antinaționali*, -e, adj. Îndreptat împotriva intereselor proprii națiunii. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **antinational**.

ANTINEFRÉTIC, -Ă, *antinefretici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) împotriva colicilor renale. — Din fr. **antinéphritique**.

ANTINEUTRÎNO s.m. (Fiz.) Antiparticulă a neutrinoului. [Pr.: -ne-u-] — Din engl., fr. **antineutrino**.

ANTINEUTRÓN, antineutroni, s.m. (Fiz.) Antiparticulă a neutronului. [Pr.: -ne-u-] — Din fr. **antineutron**.

ANTINEVRĂLGIC, -Ă, *antinevrălgici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care calmează nevralgiile. — Din fr. **antinévralgique**.

ANTINICOTÍNIC, -Ă, *antinicotinici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care combate sau atenuează efectele nicotinei. — Din fr. **antinicotinique**.

ANTINÓMIC, -Ă, *antinomici*, -ce, adj. Care se referă la antinomie, care formează o antinomie. — Din fr. **antinomique**.

ANTINOMIE, antinomii, s.f. Contradicție între două principii, poziții, concluzii sau legi aparent la fel de juste sau necesare. — Din fr. **antinomie**, lat. **antinomia**.

ANTINUCLEĂR, -Ă, *antinucleari*, -e, adj. Care este împotriva armelor nucleare. [Pr.: -cle-a-] — Din fr. **antinuclear**, engl. **antinuclear**.

ANTINUCLEU, antinuclee, s.n. Nucleu atomic alcătuit din antiprotoni și antineutroni. — **Anti** + **nucleu**.

ANTIOXIDĂNT, -Ă, *antioxidanți*, -te, adj., s.m. (Substanță) care împiedică sau întârzie acțiunea de oxidare; antioxidant. [Pr.: -ti-o-. — Pl. și: (n.) *antioxidante*] — Din fr. **antioxydant**.

ANTIOXIGÉN s.n. Antioxidant. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **antioxygène**.

ANTIPALUDIC, -Ă, *antipaludici*, -ce, adj., s.n. Antimalaric. — Din fr. **antipaludique**.

ANTIPĂPĂ, antipapi, s.m. Papă nerecunoscut de Biserica catolică, a cărei alegere nu a fost canonică. — Din fr. **antipape**.

ANTIPAPISM s.n. Stare a Bisericii catolice în perioada în care este condusă de un antipapă. — Din fr. **antipapisme**.

ANTIPARALÉL, -Ă, *antiparaleli*, -e, adj. (Despre doi vectori) Care sunt paraleli și cu sensuri opuse. — Din fr. **antiparallèle**.

ANTIPARAZÍT, -Ă, *antiparaziți*, -te, adj. (Despre dispozitive, antene) Care combate sau reduce perturbațiile electromagnetice. — Din fr. **antiparasite**.

ANTIPARAZITĂR, -Ă, *antiparazitari*, -e, adj., s.n. (Substanță) care previne sau combate paraziții animalii sau vegetali. — Din fr. **antiparasitaire**.

ANTIPARLAMENTĂR, -Ă, *antiparlamentari*, -e, adj. Care este împotriva uzului parlamentar. — **Anti** + **parlamentar**. Cf. fr. **antiparlamentaire**.

ANTIPARTÍCULĂ, antiparticule, s.f. Particulă elementară având aceeași masă și aceeași viață medie cu o altă particulă elementară, de care diferă însă prin semnul sarcinii electrice și prin alte proprietăți. — Din fr. **antiparticule**.

ANTIPARTÍNIC, -Ă, *antipartinici*, -ce, adj. Îndreptat împotriva concepțiilor, principiilor și metodelor partidului din care face parte. — **Anti-** + **partinic** (după rus. *antipartiinii*).

ANTIPÁTIC, -Ă, *antipatici*, -ce, adj. Care inspiră antipatie; respingător, nesuferit. — Din fr. **antipathique**.

ANTIPATIE, antipatii, s.f. Sentiment de neplăcere, de aversiune față de cineva; resentiment. — Din fr. **antipathie**, lat. **antipathia**.

ANTIPATIZĂ, antipatizez, vb. I. Tranz. A manifesta antipatie față de cineva. — **Antipati**[e] + suf. -iza.

ANTIPATRIÓTIC, -Ă, *antipatriotici*, -ce, adj. Îndreptat împotriva patriei; lipsit de patriotism. [Pr.: -tri-o-] — Din fr. **antipatriotique**.

ANTIPERISTÁLTIC, -Ă, *antiperistaltici*, -ce, adj. (Despre mișcări ale tubului digestiv) Care contractă stomacul și intestinele în sens invers celui normal. — Din fr. **antipéristaltique**.

ANTIPERISTALTÍSM s.n. Activitate a tubului digestiv care constă în contracții inverse sensului normal (de la intestinul gros spre stomac). — Din fr. **antipéristaltisme**.

ANTIPERSONÁL adj. invar. (Despre arme) Care are destinația de a scoate inamicul în afara luptei. *Mină antipersonal*. — Din fr., engl. **antipersonnel**.

ANTIPIESĂ, antipiese, s.f. Piesă de teatru care nu respectă procedeele dramatice consacrate și care ilustrează o nouă estetică; (rar) antiteatru. ♦ Piesă fără valoare artistică. — Din fr. **antipiece**.

ANTIPIRÉTIC, -Ă, *antipiretici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care combate febra; febrifug, antifebril. — Din fr. **antipyrétique**.

ANTIPIRÍNĂ, antipirine, s.f. Medicament folosit împotriva febrei; fenazonă. — Din fr. **antipyrine**.

ANTIPÓD, -Ă, *antipozi*, -de, s.m., s.f. 1. S.m. Loc sau punct de pe suprafața Pământului diametral opus altuia; *fig.* lucru, fapt, idee etc. în totală opoziție cu alt lucru, fapt, idee etc. 2. S.f. (Bot.; la pl.) Celule situate în partea inferioară a sacului embrionar al angiospermelor, care participă la fecundare și la dezvoltarea embrionului. — Din fr. **antipode**.

ANTIPODÁL, -Ă, *antipodali*, -e, adj. (Rar) Care se găsește la antipozi. — Din fr. **antipodal**.

ANTIPÓDIC, -Ă, *antipodici*, -ce, adj. Diametral opus. — **Antipod** + suf. -ic.

ANTIPOEM, antipoeme, s.n. Poem modern care nu respectă procedeele lirice și care ilustrează o nouă estetică. ♦ Poem fără valoare artistică. — **Anti** + **poem**.

ANTIPOÉTIC, -Ă, *antipoetici*, -ce, adj. Contrar poeziei. — Din fr. **antipoétique**.

ANTIPOEZIE, antipoezii, s.f. Poezie modernă care nu respectă estetica liricii și care ilustrează o nouă estetică. ♦ Poezie fără valoare artistică. — **Anti** + **poezie**.

ANTIPOLÍO adj. invar., s.n. Antipoliomelitic. [Pr.: -li-o-] — Abr. de la **antipoliomielitic**.

ANTIPOLIOMELÍTIC, -Ă, *antipoliomielitici*, -ce, adj., s.n. (Vaccin) care este folosit împotriva poliomielitei. [Pr.: -li-o-mi-e-] — Din fr. **antipoliomyéllitique**.

ANTIPOLÍTIC, -Ă, *antipolitici*, -ce, adj. Contra politicii. — Din fr. **antipolitique**.

ANTIPOLUÁNT, -Ă, *antipoluanți*, -te, adj., s.m. (Procedeu, substanță, bacterie) care este folosit împotriva poluării. [Pr.: -lu-anț] — **Anti** + **poluant**.

ANTIPOLUÁRE, antipoluări, s.f. Acțiunea de a combate poluarea. [Pr.: -lu-a-] — **Anti** + **poluare**.

ANTIPOPULĂR, -Ă, *antipopulari*, -e, adj. Îndreptat împotriva poporului. — **Anti** + **popular**.

ANTIPÓRNO adj. invar. (Despre măsuri, atitudini, manifestări) Care este împotriva pornografiei. — **Anti** + **porno**[grafie].

ANTIPROGRESÍST, -Ă, *antiprogresiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva progresului; conservator². — **Anti** + **progresist**.

ANTIPROTÓN, antiprotoni, s.m. (Fiz.) Antiparticulă a protonului. — Din fr. **antiprotón**.

ANTIPRURIGINÓS, -OÁSĂ, *antipruriginoși*, -oase, adj., s.n. (Medicament, tratament) folosit în cazuri de prurigo. — Din fr. **antiprurigineux**.

ANTIPSORIÁZIS adj. invar., s.n. (Medicament, tratament) folosit pentru combaterea psoriazisului. — **Anti** + **psoriazis**.

ANTIPUBLICITĂR, -Ă, *antipublicitari*, -e, adj. Care combate publicitatea. — **Anti** + **publicitar**.

ANTIPUTRÍD, -Ă, *antiputrizi*, -de, adj., s.n. (Medicament) care combate putrefacția. — Din fr. **antiputride**.

ANTIRÁBIC, -Ă, *antirabici*, -ce, adj. Vaccin, tratament care combate turbarea. — Din fr. **antirabique**.

ANTIRACHETĂ adj. invar., s.f. (Rachetă) care distruge o rachetă înaintea ca aceasta să-și atingă ținta. — **Anti** + **rachetă** (după engl. *antimissile*).

ANTIRÁDAR adj. invar., s.n. (Sistem) care perturbă funcționarea radarului. ♦ Care detectează prezența radarului. [Acc. și: *antirádar*] — Din fr. **antiradar**.

ANTIRAHÍTIC, **-Ă**, *antirahitici*, **-ce**, adj. Care preîntâmpină și combate rahitismul. — Din fr. **antirachitique**.

ANTIRĂZBÓINIC, **-Ă**, *antirăzboinici*, **-ce**, adj. Împotriva războiului. — **Anti-** + **războinic**.

ANTIREALÍSM s.n. Negare a realității obiective, a existenței sale, a legilor ei etc. [Pr.: *-re-a-*] — Din fr. **antiréalisme**.

ANTIREALÍST, **-Ă**, *antirealiști*, **-ste**, adj. Îndreptat împotriva realismului sau realității. [Pr.: *-re-a-*] — Din fr. **antiréaliste**.

ANTIRECLĂMĂ, *antireclame*, s.f. Reclamă rău făcută, care are rezultat contrar celui urmărit. — **Anti-** + **reclamă**.

ANTIREGALÍST, **-Ă**, *antiregaliști*, **-ste**, adj., s.m. și f. (Persoană) care se opune regalității. — **Anti-** + **regalist**.

ANTIRELIGÍOS, **-OĂȘĂ**, *antireligioși*, **-oase**, adj. Care este împotriva religiei. [Pr.: *-gi-os*] — Din fr. **antireligieux**.

ANTIREPUBLICÁN, **-Ă**, *antirepublicani*, **-e**, adj. (Adesea substantivat) Care se opune ideilor republicane. — Din fr. **antirépublicain**.

ANTIRETROVIRÁL, **-Ă**, *antiretrovirali*, **-e**, adj. Care acționează împotriva retrovirusului. — Din fr. **antirétroviral**.

ANTIREUMÁTIC, **-Ă**, *antireumatici*, **-ce**, adj., s.n. Antireumatismal. [Pr.: *-re-u-*] — **Anti-** + **reumatic**.

ANTIREUMATISMÁL, **-Ă**, *antireumatismali*, **-e**, adj., s.n. (Medicament) împotriva reumatismului; antireumatic. [Pr.: *-re-u-*] — Cf. fr. **antirhumatismal**.

ANTIREVOLUȚIONÁR, **-Ă**, *antirevoluționari*, **-e**, adj. Contrar revoluției; contrarevoluționar. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **antirévolutionnaire**.

ANTIREZONÁNȚ, **-Ă**, *antirezonanți*, **-te**, adj. (Fiz.) Care se află în stare de antirezonanță. — Din fr. **antirésonnant**, engl. **antiresonant**.

ANTIREZONÁNȚĂ, *antirezonanțe*, s.f. (Fiz.) Stare de vibrație opusă rezonanței. — Din fr. **antirésonnance**, engl. **antiresonance**.

ANTIROMÁN, *antioromane*, s.n. Roman modern care nu respectă estetica consacrată a romanului și care ilustrează o nouă estetică. ♦ Roman fără valoare artistică. — Din fr. **antioroman**.

ANTISCHÉTING, *antischetinguri*, s.n. Dispozitiv de reglaj la pick-up-urile moderne pentru compensarea forței centripete. [Scris și: *antiskating*] — Din engl. **antiskating**.

ANTISCLAVAGÍST, **-Ă**, *antisclavagiști*, **-ste**, adj., s.m. și f. (Persoană) care se opune sclavagismului. — Din fr. **antiesclavagiste**.

ANTISCORBÚTIC, **-Ă**, *antiscorbutici*, **-ce**, adj., s.n. (Medicament) împotriva scorbutului. — Din fr. **antiscorbutique**.

ANTISEISMIC, **-Ă**, *antiseismici*, **-ce**, adj. Care este rezistent la cutremur (1). — **Anti-** + **seismic**.

ANTISEMÍT, **-Ă**, *antisemiți*, **-te**, adj., s.m. și f. (Persoană) care admite sau practică antisemitismul. — Din fr. **antisémite**.

ANTISEMÍTISM s.n. Doctrină și atitudine (politică, religioasă etnică etc.) ostilă față de evrei. — Din fr. **antisémitisme**.

ANTISEPSÍE s.f. Ansamblu de măsuri antiseptice. — Din fr. **antiseptie**.

ANTISÉPTIC, **-Ă**, *antiseptici*, **-ce**, adj., s.n. (Medicament) care previne ori înlătură infecțiile microbiene sau care împiedică putrefacția. — Din fr. **antiseptique**.

ANTISÉR, *antiseruri*, s.n. Ser sangvin care conține anticorpi produși prin inocularea prealabilă a unui antigen. — Din fr. **antisérum**.

ANTISIFILÍTIC, **-Ă**, *antisifilitici*, **-ce**, adj., s.n. Antiluetic. — Din fr. **antisiphilitique**.

ANTISOCIÁL, **-Ă**, *antisociali*, **-e**, adj. Care se abate de la regulile de bună conviețuire în societate, care este dăunător societății. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. **antisocial**.

ANTISOLÁR, **-Ă**, *antisolari*, **-e**, adj. Care apără împotriva soarelui. — Din fr. **antisolaire**.

ANTISPASMÓDIC, **-Ă**, *antispasmodici*, **-ce**, adj., s.n. (Medicament) care combate spasmele; antispastic, spasmolitic. — Din fr. **antispasmodique**.

ANTISPÁST, *antispasturi*, s.n. Picior de vers (antic) alcătuit din patru silabe: două silabe lungi între două silabe scurte. — Din fr. **antispaste**, lat. **antispastus**.

ANTISPÁSTIC, **-Ă**, *antispastici*, **-ce**, adj., s.n. Antispasmodic, spasmolitic. — Din fr. **antispastique**.

ANTISPORTÍV, **-Ă**, *antisportivi*, **-e**, adj. Care este contrar sportului sau spiritului sportiv. — Din fr. **antisportif**.

ANTISPUMÁNȚ, *antispumanți*, s.m. Substanță care distruge spumele, folosită în industria petrolieră și în cea alimentară. — **Anti-** + **spumant**.

ANTISTATÁL, **-Ă**, *antistatali*, **-e**, adj. Îndreptat împotriva intereselor statului. — **Anti-** + **statal**.

ANTISTÁTIC, **-Ă**, *antistatici*, **-ce**, adj., s.n. 1. (Substanță) care împiedică electrizarea materialelor plastice, a fibrelor chimice și a cauciucurilor. 2. (Substanță) care neutralizează discurile¹ (4) din punct de vedere electric. — Din fr. **anti-statique**.

ANTISTATIZÁRE, *antistatizări*, s.f. 1. Acțiunea de a împiedica electrizarea materialelor. 2. Acțiunea de a neutraliza discurile¹ (4) din punct de vedere electric. — De la **antistatic**.

ANTISTRÉS adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Care nu provoacă stres, care protejează împotriva stresului. 2. Adj. invar. Care combate stresul. 3. S.n. (Geol.) Acțiune opusă stresului, în cadrul metamorfismului, care are ca rezultat formarea unor minerale noi. — **Anti-** + **stres**.

ANTISTROFĂ, *antistrofe*, s.f. 1. A doua parte în triada strofă-antistrofă-epodă a unei poezii lirice cântate de cor în teatrul antic grec. 2. Repetare a cuvintelor în ordine inversă în vers, în frază. — Din fr. **antistrophe**.

ANTISUBMARÍN adj. invar. Destinat să lupte sau să apere împotriva submarinelor. — **Anti-** + **submarin** (după fr. *anti-sous-marin*).

ANTISUDORÍFIC, **-Ă**, *antisudorifici*, **-ce**, adj., s.n. Antitranspirant. — **Anti-** + **sudorific**.

ANTIȘÓC adj. invar. (Despre materiale sau dispozitive) Care amortizează șocurile. — Din fr. **antichoc**.

ANTIȘTIINȚÍFIC, **-Ă**, *antiștiințifici*, **-ce**, adj. Îndreptat împotriva teoriilor științifice și progresului. — **Anti-** + **științific** (după fr. *anti-scientifique*).

ANTITABÁC adj. invar. (Rar) Antitabagic. — Din fr. **antitabac**.

ANTITABÁGIC, **-Ă**, *antitabagici*, **-ce**, adj. Care este (folosit) împotriva tutunului și a fumatului; (rar) antitabac. — **Anti-** + **tabagic**.

ANTITÁNC adj. invar. Destinat să lupte sau să apere împotriva tancurilor; anticar¹. *Armă antitanc*. — Din fr. **antitank**.

ANTITEÁTRU s.n. (Rar) Antipiesă. — Din fr. **antithéâtre**.

ANTITEHNIC, **-Ă**, *antitehnici*, **-ce**, adj. 1. (Despre atitudini) Care este împotriva tehnicii. 2. (Despre oameni) Care nu se pricepe la tehnică, care nu are talent tehnic; atehnic. — **Anti-** + **tehnic**.

ANTITÉRMIC, **-Ă**, *antitermici*, **-ce**, adj., s.n. Febrifug. — Din fr. **antithermique**.

ANTITÉRO adj. invar. Care este special antrenat pentru luptă împotriva teroriștilor. — Abr. de la **antiterorist**.

ANTITERORÍST, **-Ă**, *antiteroriști*, **-ste**, adj., s.m. și f. 1. Adj. s.m. și f. (Persoană) care luptă împotriva terorismului. 2. Adj. Care ține de luptă împotriva terorismului, care se referă la lupta împotriva terorismului. — **Anti-** + **terorist**.

ANTITETÁNIC, **-Ă**, *antitetanici*, **-ce**, adj. Care combate sau previne tetanosul; antitetanos. — Din fr. **antitétanique**.

ANTITETÁNOS adj. invar. Antitetanic. — **Anti-** + **tetanos**.

ANTITÉTIC, **-Ă**, *antitetici*, **-ce**, adj. Care conține o antiteză; care folosește antiteze. — Din fr. **antithétique**.

ANTITEZĂ, *antiteze*, s.f. 1. Opoziție dialectică între două fenomene, idei, judecăți etc. ♦ Figură de stil bazată pe opoziția dintre două idei, fenomene, situații, personaje, expresii etc., care se evidențiază reciproc. 2. (Fil.) Momentul al doilea al triadei teză-antiteză-sinteză, care neagă teza. — Din fr. **antithèse**.

ANTITÍFIC, **-Ă**, *antitifici*, **-ce**, adj., s.n. (Medicament, vaccin) care se folosește împotriva febrei tifoide. — Din fr. **antitiphique**.

ANTITIROIDIÁN, **-Ă**, *antitiroidieni*, **-e**, adj., s.n. (Medicament) care combate hipertiroidia. [Pr.: *-ro-i-*] — Din fr. **antithyroïdien**.

ANTITÓN s.n. Emulsie constituită din ulei de in, gumă arabică și acid fosforic, folosită în tipografie pentru combaterea fenomenului de tonare. — **Anti** + **ton**.

ANTITÓXIC, **-Ă**, *antitoxici*, **-ce**, adj., s.n. (Substanță) care distruge otrăvurile, care anihilează efectele lor. — Din fr. **antitoxique**.

ANTITOXÍNĂ, *antitoxine*, s.f. Substanță produsă de organism, capabilă să neutralizeze acțiunea toxinelor microbiene. — Din fr. **antitoxine**.

ANTITRANSPIRÁNȚ, **-Ă**, *antitranspiranți*, **-te**, adj., s.n. (Substanță) care împiedică transpirația; antisudorific. — De la **transpira**.

ANTITRINITÁR, **-Ă**, *antitrinitari*, **-e**, adj., s.m. și f. 1. Adj. Privitor la antitrinitarism. 2. S.m. și f. Adept al antitrinitarismului. — Din fr. **antitrinitaire**.

ANTITRINITARÍSM s.n. Doctrină religioasă care neagă dogma creștină a unității dintre Dumnezeu, Isus Hristos și Sfântul Duh. — Din fr. **antitrinitarisme**.

ANTITRÚST adj. invar. Care este (folosit) împotriva trusturilor (1). — Din engl. **antitrust**.

ANTITUBERCULÓS, **-OĂȘĂ**, *antituberculoși*, **-oase**, adj., s.n. (Medicament) care combate tuberculoza. — Din fr. **antituberculeux**.

ANTITUSÍV, **-Ă**, *antitusivi*, **-e**, adj., s.n. (Medicament) care calmează tusea. — Din fr. **antitussif**.

ANTIUMÁN, **-Ă**, *antiumani*, **-e**, adj. Care este lipsit de omenie; care este îndreptat împotriva omului. [Pr.: *-ti-u-*] — **Anti-** + **uman**.

ANTIUMANISM s.n. Orientare în filosofie, în artă etc., care neagă posibilitatea de desăvârșire a ființei umane, precum și demnitatea, valoarea ei. [Pr.: -ti-u-] — **Anti-** + **umanism**.

ANTIUMANITAR, -Ă, *antiumanitari*, -e, adj. Care este împotriva sentimentelor omenști, dușman al drepturilor și libertăților omului. [Pr.: -ti-u-] — **Anti-** + **umanitar**.

ANTIUNIONIST, -Ă, *antiunioniști*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care este împotriva unirii, a uniunii a două țări; *spec.* (persoană) care era împotriva unirii Principatelor Române. [Pr.: -ti-u-ni-o-] — **Anti-** + **unionist**.

ANTIUNIVÉRS s.n. Univers ipotetic alcătuit din antimaterie. — **Anti-** + **univers** (după fr. *anti-univers*).

ANTIVARIOLIC, -Ă, *antivariolici*, -ce, adj., s.n. (Vaccin, ser) care combate variola. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **antivariolique**.

ANTIVEDÊTĂ, *antivedete*, s.f. Artist, sportiv a cărui comportare denotă antivedetism. — **Anti-** + **vedete**.

ANTIVEDETISM s.n. Atitudine a unui artist, a unui sportiv opusă vedetismului. — **Anti-** + **vedetism**.

ANTIVENÉRIC, -Ă, *antivenerici*, -ce, adj., s. n. (Medicament) care combate bolile venerice. — **Anti-** + **veneric**.

ANTIVENÍN s.n. (Biol.) Anticorp care neutralizează acțiunea toxică a veninului. — **Anti-** + **venin**.

ANTIVENINÓS, -OĂȘĂ, *antiveninoși*, -oase, adj. Care neutralizează veninul (1). — **Anti-** + **veninos** (după fr. *antivenéreux*).

ANTIVIBRATOR, -OĂRE, *antivibratori*, -oare, adj. (Despre un sistem tehnic) Care se opune transmiterii vibrațiilor de o anumită frecvență. — **Anti-** + **vibrator**.

ANTIVIRÁL, -Ă, *antivirali*, -e, adj., s.n. (Medicament) care combate virușii. — Din fr., engl. **antiviral**.

ANTIVÍRUS, (1) *antivirusuri*, s.n., (2) *antiviruși*, s.m. 1. S.n. Substanță care împiedică dezvoltarea virușilor. 2. S.m. (Inform.) Program care protejează preventiv stocurile de informație din calculator, detectează virusarea și asigură tratamentul. [Pl. și: (1, m.) *antiviruși*] — Din fr. **antivirus**.

ANTIVITAMINĂ, *antivitamine*, s.f. (Farm.) Substanță cu structură chimică analogă cu a vitaminei corespunzătoare. — Din fr. **antivitamine**.

ANTIVOMITÍV, -Ă, *antivomitivi*, -e, adj., s.n. (Medicament) împotriva vărsăturilor. — **Anti-** + **vomitiv**.

ANTIZGÓMOT adj. invar. (Rar) Antifonic². — **Anti-** + **zgomot**.

ANTIZÍMIC, -Ă, *antizimici*, -ce, adj., s.n. (Substanță) care împiedică fermentațiile. — Din fr. **antizymique**.

ANTOCIÁN, *antocieni*, s.m. Pigment din sucul plantelor care dă florilor, fructelor și frunzelor culoarea roșie, albastră sau violetă. [Pr.: -ci-an] — Din fr. **antocian**.

ANTOFÍTĂ, *antofite*, s.f. (La pl.) Denumire dată plantelor cu flori; (și la sg.) plantă din acest grup; spermatofită. — Din fr. **anthophytes**.

ANTOFITÓZĂ, *antofitoze*, s.f. Boală a plantelor provocată de unele plante parazite sau semiparazite cu flori. — Din fr. **anthophytose**.

ANTOLOGĂ, *antologhez*, vb. I. Tranz. A include într-o antologie. — De la **antologie**.

ANTOLOGÁBIL, -Ă, *antologabili*, -e, adj. Care merită să fie inclus într-o antologie; *p. ext.* care este demn de reținut. — **Antologa** + suf. -bil.

ANTOLOGÁRE, *antologări*, s.f. Acțiunea de a **antologa** și rezultatul ei. — V. **antologa**.

ANTOLOGÁT, -Ă, *antologăți*, -te, adj. Care a fost inclus într-o antologie. — V. **antologa**.

ANTOLÓGIC, -Ă, *antologici*, -ce, adj. De antologie, reprezentativ, indicat să facă parte dintr-o antologie. — Din fr. **anthologique**.

ANTOLOGÍE, *antologii*, s.f. Culegere de lucrări reprezentative, alese dintr-unul sau din mai mulți autori; florilegiu, crestomație. — Din fr. **anthologie**.

ANTONÍCĂ, *antonici*, s.f. Plantă erbacee cu flori albe și fructe aromatice care crește în pădurile de munte (*Chaerophyllum aromaticum*). — **Anton** (n. pr.) + suf. -ică.

ANTONÍM, *antonime*, s.n. Cuvânt care, considerat în raport cu altul, are sens contrar. — Din fr. **antonyme**.

ANTONÍMIC, -Ă, *antonomici*, -ce, adj. Care se află în raport de antonimie, referitor la antonimie. — Din fr. **antonymique**.

ANTONIMIE, *antonimii*, s.f. Raport între două antonime. — Din fr. **antonymie**.

ANTONOMÁJ s.n. Operație de strângere și de distrugere a gărgărițelor care trăiesc în florile de măr. — Din fr. **antonomage**.

ANTONOMASIE s.f. Antonomază. — Din ngr., it. **antonomasia**.

ANTONOMÁZĂ, *antonomaze*, s.f. Figură de stil care constă în folosirea unui nume propriu în locul unui nume comun sau a unui nume comun ori a unei perifraze în locul unui nume propriu; antonomasie. — Din fr. **antonomase**.

ANTOZOÁR, *antozoare*, s.n. (La pl.) Clasă de celenterate marine care cuprinde polipi izolați sau grupați în colonii; coralier (*Anthozoa*); (și la sg.) animal din această clasă. [Pr.: -zo-ar] — Din fr. **anthozoaire**.

ANTRACÉN s.m. Substanță cristalizată de culoare albă-gălbuie, cu fluorescență albastră, care se prepară prin distilarea gudronului cărbunilor de pământ și servește îndeosebi la fabricarea unor coloranți. — Din fr. **anthracène**.

ANTRACHINONĂ, *antrachinone*, s.f. Substanță organică, derivată din antracen, alcătuită din cristale gălbui, care servește ca materie primă pentru unii coloranți. — Din fr. **anthraquinone**.

ANTRACÍT s.n. Cărbune de pământ de calitate superioară, bogat în carbon, sărac în substanțe volatile și apă, de culoare neagră lucioasă, foarte dens, bun combustibil. — Din fr. **anthracite**.

ANTRACNOZĂ, *antracnoze*, s.f. Boală a unor plante provocată de ciuperca parazite și care formează pete circulare sau neregulate în special portocalii pe frunze. — Din fr. **anthracnose**.

ANTRACOTÉRIU, *antracoterii*, s.m. Gen de mamifer din care s-a dezvoltat porcul mistreț. — Din lat. **anthracoterium**.

ANTRACÓZĂ, *antracoze*, s.f. Boală profesională contractată în urma inhalării prafului de cărbune și infiltrării lui în plămâni. — Din fr. **anthracose**.

ANTRÁCT, *antracte*, s.n. Pauză între două acte sau între două părți ale unei reprezentații. ♦ Piesă instrumentală care se execută în această pauză. — Din fr. **entracte**.

ANTRANILIC, *antranilici*, adj. (În sintagma *Acid antranilic* = pulbere cristalină, incoloră, solubilă în apă și în alcool, întrebuințată în chimie ca reactiv de determinare a cuprului, mercurului, plumbului etc. și ai cărei derivați sunt folosiți în parfumerie; acid aminobenzoic. — Din fr. **antranilique**.

ANTRANÓL, *antranoli*, s.m. Alcool obținut prin reducerea antrachinonei, care se folosește în industria materiilor colorante. — Din fr. **anthranol**.

ÁNTRAX s.n. Boală infecțioasă, la animale, transmisibilă la oameni, manifestată mai ales prin leziuni viscerale; dalac, bubă-neagră, cărbune. — Din fr. **anthrax**.

ANTRÉN s.n. Însuflețire, vioiciune, animație, bună dispoziție. — Din fr. **entrain**.

ANTRENĂ, *antrenez*, vb. I. 1. Tranz și refl. A (se) pregăti prin exerciții metodice (fizice, tactice, tehnice, psihologice și teoretice) pentru a obține cele mai bune rezultate într-o activitate (sportivă). 2. Tranz. și refl. A atrage sau a se lăsa atras într-o acțiune, într-o discuție etc.; a (se) înfăcăra. 3. Tranz. A atrage după sine, a pune în mișcare, a mișca un organ de mașină sau o mașină. ♦ A deplasa un material (solid, lichid sau gazos) cu ajutorul unui fluid în mișcare. — Din fr. **entraîner**.

ANTRENAMÉNT, *antrenamente*, s.n. 1. Proces de instruire sistematică, fizică, psihică etc., în scopul obținerii unor performanțe (sportive). 2. Exercițiu metodic la care este supus un organ, un aparat sau întregul organism animal, în scopul obținerii unei producții superioare. — Din fr. **entrainement**.

ANTRENÁNT, -Ă, *antrenanți*, -te, adj. Care atrage, care stimulează (într-o activitate). ♦ Distractiv, amuzant. ♦ Plin de antren. — Din fr. **entraînant**.

ANTRENÁRE, *antrenări*, s.f. Acțiunea de a (se) **antrena**. — V. **antrena**.

ANTRENÓR, -OÁRE, *antrenori*, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană calificată care se ocupă cu antrenarea sportivilor. 2. S.n. Utilaj folosit pentru a antrena un organ de mașină sau o mașină. — Din fr. **entraîneur**.

ANTREPÓZIT, *antrepozite*, s.n. Clădire amenajată pentru depozitarea stocurilor de mărfuri sau de materiale. — Din fr. **entrepôt** (după *depozit*).

ANTREPRENÓR, -OÁRE, *antreprenori*, -oare, s.m. și f. Persoană care conduce o antrepriză. — Din fr. **entrepreneur**.

ANTREPRENORIÁL, -Ă, *antreprenoriali*, -e, adj. Care aparține antreprenorului sau antreprizei. — Din fr. **entrepreneurial**.

ANTREPRIZĂ, *antreprize*, s.f. Întreprindere care execută lucrări industriale, comerciale, de construcții etc.; lucrarea propriu-zisă. ♦ Expr. *A da în antrepriză* = a da o lucrare spre executare unei întreprinderi sau unui antreprenor. *A lua în antrepriză* = a lua conducerea unei lucrări. — Din fr. **entreprise**.

ANTRESÓL, *antresoluri*, s.n. (Rar) Mezanin. — Din fr. **entresol**.

ANTRÉT s.n. v. **antreu**.

ANTRETOZĂ, *antretoaze*, s.f. 1. Fiecare dintre grinzile transversale care leagă grinzile principale ale unui pod. 2. Bară care servește la legarea a două piese dintr-un mecanism și la menținerea lor fixă la oarecare distanță. 3. Piesă metalică, cilindrică, goală în interior, folosită pentru consolidarea pereților unei cazan cu abur. — Din fr. **entretoise**.

ANTREȚÉL, *antrețele*, s.n. Diminutiv al lui **antreu**. — **Antret** + suf. -el.

ANTRÉU, *antreuri*, s.n. Prima încăpăre (de dimensiuni mici) a unei locuințe, în care se intră venind de afară; vestibul. [Var.: **antrét** s.n.] — Din fr. **entrée**.

ANTRICÓT, *antricoate*, s.n. Carne de vacă, de oaie sau de porc provenită din regiunea intercostală; *p. ext.* friptură din această carne; cotlet. — Din fr. **entrecôte**.

ANTRÓPIC, *-Ă, antropici*, *-e*, adj. Antropogen. — Din fr. **anthropique**.

ANTROPO- Element de compunere cu sensul de „referitor la om”, care servește la formarea unor adjective și substantive. — Din fr. **anthropo-**.

ANTROPOBIOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază specia umană și maimuțele antropoide. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **anthropobiologie**.

ANTROPOCÉTRIC, *-Ă, antropocentrici*, *-ce*, adj. Privitor la antropocentrism, care aparține antropocentrismului. — Din fr. **anthropocentrique**.

ANTROPOCÉTRISM s.n. Concepție filosofică potrivit căreia omul este centrul și scopul universului. — Din fr. **anthropocentrisme**.

ANTROPOFÁG, *-Ă, antropofagi*, *-ge*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se hrănește cu carne de om; canibal. — Din fr. **anthropophage**, lat. **anthrophagous**.

ANTROPOFAGIE s.f. Folosire a cărnii de om ca hrană; canibalism. — Din fr. **anthropophagie**.

ANTROPOFÓB, *-Ă, antropofobi*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care urăște oamenii, care are frică de oameni. — Din fr. **anthropophobe**.

ANTROPOFOBIE s.f. Atitudine de antropofob, ură, frică de oameni. — Din fr. **anthropophobie**.

ANTROPOGÉN, *-Ă, antropogeni*, *-e*, adj. Care este datorat acțiunii omului, cu urmări asupra reliefului, vegetației și climei; antropic. *Fenomen antropogen*. — Din fr. **anthropogène**.

ANTROPOGENÉTIC, *-Ă, antropogenetici*, *-ce*, adj. De antropogeneză. — Din fr. **anthropogénétique**.

ANTROPOGENEZĂ s.f. Procesul apariției și dezvoltării omului, a speciei umane; antropogenie. — Din fr. **anthropogenèse**.

ANTROPOGENIE s.f. Antropogeneză. — Din fr. **anthropogénie**.

ANTROPOGEOGRAFIE s.f. Ramură a geografiei care se ocupă cu studiul populației și al așezărilor omenești; geografie umană, geografia populației. [Pr.: *-ge-o-*] — Din fr. **anthropogéographie**.

ANTROPOGRÁFIC, *-Ă, antropografici*, *-ce*, adj. De antropografie. — Din fr. **anthropographique**.

ANTROPOGRAFIE s.f. Știința care studiază trăsăturile fizionomice specifice raselor și tipurilor umane. — Din fr. **anthropographie**.

ANTROPOÍD, *-Ă, antropoizi*, *-de*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre unele maimuțe) Care se aseamănă cu omul; antropomorf (I 1). 2. S.n. (La pl.) Grup de maimuțe superioare asemănătoare cu omul, lipsite de coadă; (și la sg.) maimuță din acest grup. — Din fr. **anthropoïde**.

ANTROPOLATRIE s.f. Dragoste exagerată pentru oameni (reflex al unei erezii creștine). — Din ngr. **anthropolatria**.

ANTROPOLÓG, *-Ă, antropologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în antropologie. — Din fr. **anthropologue**.

ANTROPOLÓGIC, *-Ă, antropologici*, *-ce*, adj. Al antropologiei, privitor la antropologie. — Din fr. **anthropologique**.

ANTROPOLOGIE s.f. Știință care studiază originea, evoluția și diversele tipuri fizice ale omului, în corelație cu condițiile naturale și social-culturale. — Din fr. **anthropologie**.

ANTROPOLOGÍSM s.n. (Fil.) Concepție materialistă care consideră omul în mod abstract și numai ca pe o ființă naturală, independent de condițiile social-istorice în care se dezvoltă. — Din fr. **anthropologisme**.

ANTROPOMÉTRIC, *-Ă, antropometrici*, *-ce*, adj. De antropometrie, privitor la antropometrie. — Din fr. **anthropométrique**.

ANTROPOMETRIE s.f. Metodă de studiu constând în măsurarea diferitelor părți ale corpului omensc și a raportului dintre acestea. — Din fr. **anthropométrie**.

ANTROPOMÓRF, *-Ă, antropomorfi*, *-e*, adj., s.n. I. Adj. 1. Antropoid. ♦ (Sub-stantivat, n. pl.) Grup de maimuțe asemănătoare cu omul. 2. Care aparține antropomorfismului, privitor la antropomorfism. II. Adj., s.n. (Obiect de artă sau reprezentare decorativă) care are formă de ființă omenească. — Din fr. **anthropomorphe**.

ANTROPOMORFÍSM s.n. Concepție care atribuie însușiri omenești unor lucruri, ființe sau procese din natură. ♦ Reprezentare a zeilor și a divinității sub înfățișare omenească. — Din fr. **anthropomorphisme**.

ANTROPOMORFÍST, *-Ă, antropomorfiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care admite antropomorfismul. — Din fr. **anthropomorphiste**.

ANTROPOMORFIZÁ, *antropomorfizez*, vb. I. Tranz. A atribui unui lucru, unui fenomen, unei divinități etc. sentimente și însușiri umane. — Din fr. **anthropomorphiser**.

ANTROPONÍM, *antroponime*, s.n. 1. Nume de persoană (prenume, patronim sau poreclă); antroponim. 2. Toponim provenit dintr-un nume de persoană. — Din fr. **anthroponyme**.

ANTROPONÍMIC, *-Ă, antroponimici*, *-ce*, adj., s.n. 1. Adj. Care se referă la antroponimie; antroponomastic (1). 2. S.n. Nume de persoană (prenume, patronim sau poreclă); antroponim. — Din fr. **anthroponymique**.

ANTROPONIMÍE s.f. 1. Ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană; antroponomastică (2). 2. Totalitatea numelor de persoană dintr-o localitate, dintr-o regiune sau dintr-o limbă. — Din fr. **anthroponymie**.

ANTROPONOMÁSTIC, *-Ă, antroponomastici*, *-ce*, adj., s.f. (Inv.) 1. Adj. Antroponimic (1). 2. S.f. Antroponimie. — Din fr. **anthroponomastique**.

ANTROPOPITÉC, *antropopiteci*, s.m. Maimuță considerată precursorul omului. — Din fr. **anthropopithèque**.

ANTROPOZOFÍE s.f. Cale de cunoaștere a lumii și a omului care abordează și dimensiunile spirituale ale acestora. — Din fr. **anthroposophie**.

ANTŪM, *-Ă, antumi*, *-e*, adj. (Despre lucrări scrise) Publicat în timpul vieții autorului. — Cf. lat. *a nte*.

ANTURÁJ, *anturaje*, s.n. Totalitatea persoanelor care constituie mediul social particular al cuiva, care înconjoară în mod obișnuit pe cineva; mediul, compania, societatea în care trăiește cineva. — Din fr. **entourage**.

ANTÁRȚ adv. (Reg.) Acum doi ani. [Acc. și: *ântârți*] — Lat. **anno tertio**.

ANUÁL, *-Ă, anuali*, *-e*, adj. Care are loc o dată pe an; care durează un an; care corespunde unui an. *Raport anual. Plantă anuală. Plan anual*. [Pr.: *-nu-a-*] — Din fr. **annuel**, lat. **annualis**.

ANUÁR, *anuale*, s.n. Publicație periodică anuală care prezintă activitatea unei instituții, a unei întreprinderi etc. sau care conține studii științifice. [Pr.: *-nu-a-*] — Din fr. **annuaire**.

ANUITÁTE, *anuități*, s.f. Sumă de bani (incluzând o parte din capital și dobânda corespunzătoare) care se plătește periodic (de obicei anual) spre a rambursa un capital sau o datorie. ♦ *P. ext.* Sumă ce se plătește anual pentru o asigurare. [Pr.: *-nu-i-*] — Din fr. **annuité**.

ANULÁ, *anulez*, vb. I. Tranz. 1. A declara nul, a desființa, a suprima sau a abroga un act, o dispoziție etc.; *p. gener.* a desființa, a suprima, a declara nul; a șterge, a bara. 2. A egala cu zero o expresie matematică. — Din fr. **annuler**, lat. **annullare**.

ANULÁBIL, *-Ă, anulabili*, *-e*, adj. Care se poate anula. — Din fr. **annulable**.

ANULABILITÁTE s.f. Posibilitate a unui act, a unui document etc. de a fi anulat. — Din fr. **annulabilité**.

ANULÁR, *-Ă, anulari*, *-e*, adj. (Rar) De forma unui inel, care se înfățișează ca un inel. — Din fr. **annulaire**.

ANULÁRE, *anulări*, s.f. Acțiunea de a *anula*; anulație. — V. **anula**.

ANULÁT, *-Ă, anulați*, *-te*, adj. 1. (Despre acte, dispoziții etc.) Care a fost declarat nul; abrogat. 2. (Despre un text, o literă, o cifră etc.) Barat. — V. **anula**.

ANULÁȚIE, *anulații*, s.f. (Rar) Anulare. — Din fr. **annulation**.

ANŪME adj. invar., adv. I. Adj. invar. Care se face, se spune etc. în mod special. *O vorbă anume*. II. Adv. 1. Cu numele de... ♦ Iată care; adică. *În limba română sunt trei genuri, și anume: masculin, feminin și neutru*. 2. Înadins, special; cu scopul. *A venit anume pentru mine*. 3. În mod precis, exact. *Cât anume?* — **A³ + nume**.

ANUMÍT, *-Ă, anumiți*, *-te*, adj. 1. Care a fost hotărât, precizat. *O anumită zi. O anumită casă*. ♦ Deosebit, special, aparte. *Se uita într-un anumit fel*. 2. Unul, oarecare. *Anumiți oameni*. — **Anume** + suf. *-it* (după germ. *bestimmt*).

ANUNCIATÓR, *anunțatoare*, s.n. Aparat care anunță modificări sau abateri în timpul funcționării unui sistem tehnic. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **annonciateur**.

ANUNȚ, *anunțuri*, s.n. Înștiințare (scrisă). — Din **anunța** (derivat regresiv).

ANUNȚÁ, *anunț*, vb. I. Tranz. A aduce la cunoștință; a vesti, a încunoștința. ♦ A vesti sosirea cuiva (rostindu-i numele cu voce tare). — Din fr. **annoncer**, lat. **annuntiare**.

ANUNȚÁRE, *anunțări*, s.f. Acțiunea de a *anunța*. — V. **anunța**.

ANUNȚÁTÓR, *-OÁRE, anunțători*, *-oare*, adj. (Rar) Care anunță, vestește sau prevestește ceva. — **Anunța** + suf. *-ător*.

ANŪRÁ, *anure*, s.f. (La pl.) Ordin de ambibieni lipsiți de coadă în stadiul de adult, cu membrele adaptate pentru salt; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din fr. **anures**.

ANURÍE, *anurii*, s.f. Încetare patologică a urinării, întâlnită în bolile renale. — Din fr. **anurie**.

ÁNUS, *anusuri*, s.n. Orificiu terminal al intestinului gros, prin care sunt eliminate materiile fecale. — Din fr., lat. **anus**.

ANVELÓPÁ, *envelope*, s.f. 1. Înveliș de protecție al camerei de aer a unei roți de vehicul, confecționat din cauciuc. ♦ Înveliș exterior al unei mingi de fotbal, de volei etc. 2. Supraportă. 3. (Pict.) Atmosferă difuză care învâluie figurile dintr-un tablou. — Din fr. **enveloppe**.

ANVERGÚRÁ, *anverguri*, s.f. 1. Desfășurare, întindere. ♦ Loc. adj. *De mare anvergură* = pe plan mare; vast, atotcuprinzător. 2. Distanță între

extremitățile aripilor unui avion. ♦ Distanță între vârfurile aripilor întinse la păsări, fluturi și liliac. — Din fr. **envergure**.

ANXIETĂTE s.f. Stare de neliniște, de așteptare încordată, însoțită de palpitații, jenă în respirație etc., întâlnită în unele boli de nervi. [Pr.: -xi-e] — Din fr. **anxiété**, lat. **anxietas**, -atis.

ANXIÓS, -OĂSĂ, *anxioși, -oase*, adj. Neliniștit, îngrijorat, încordat. [Pr.: -xi-os] — Din fr. **anxieux**.

ANZERIFORMĂ, *anzeriforme*, s.f. (La pl.) Ordin de pasări înotătoare, cu gâtul lung, cu picioarele scurte, având trei degete unite printr-o membrană; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Din fr. **anseriforme**.

AOLEO interj. v. **aoleu**.

AOLÉU interj. Exclamație care exprimă durere, spaimă, dor, mirare. [Var.: **aléu, aoleó, auléu, oleó, oleoleó, oléu** interj.] — Onomatopee.

AOLICĂ interj. (Pop.) Diminutiv al lui **aoleu**. — **Aoleu** + suf. -ică.

AORIST, *aoriste*, s.n. Timp verbal, în unele limbi vechi, care exprimă o acțiune trecută nedeterminată. — Din fr. **aoriste**, lat. **aoristus**.

AORTĂ, *aorte*, s.f. Cea mai mare arteră a corpului la vertebrate, care duce sângele oxigenat de la inimă în tot corpul. ♦ (Adjectival) **Artera aortă**. — Din fr. **aorte**.

AORTIC, -Ă, *aortici, -ce*, adj. Care aparține aortei, privitor la aortă. — Din fr. **aortique**.

AORTITĂ, *aortite*, s.f. Inflamație cronică a aortei. — Din fr. **aortite**.

APAGÓGIC, -Ă, *apagogici, -ce*, adj. (În sintagma *Raționament (ori argument) apagogic sau demonstrație apagogică* = raționament sau demonstrație (ori argument) indirect(ă) prin reducere la absurd. — Din fr. **apagogique**.

APANAJ, *apanaje*, s.n. 1. Parte dintr-un domeniu feudal acordată fiilor din casele domnitoare și din marile familii nobile; proprietate sau venit acordat din averea țării membrilor unei familii domnitoare. 2. Bun material sau spiritual care se atribuie cuiva sau este acaparat în mod exclusiv de cineva; fig. ceea ce este propriu unei persoane sau unui lucru. — Din fr. **apanage**.

APĂR, *apari*, s.m. (Rare) Cel care vindea apă (aducând-o cu sacaua). — **Apă** + suf. -ar.

APARĂT, *aparate*, s.n. 1. Sistem de piese care servește pentru o operație mecanică, tehnică, științifică etc. *Aparat de radio. Aparat telegrafic*. 2. Sistem tehnic care transformă o formă de energie în alta. 3. Ansamblu de organe anatomice care servesc la îndeplinirea unei funcțiuni fundamentale. *Aparat digestiv*. 4. Totalitatea serviciilor (sau, p. ext., a personalului) care asigură bunul mers al unei instituții sau al unui domeniu de activitate. *Aparat administrativ*. ♦ *Aparat de stat* = totalitatea organelor de stat care îndeplinesc funcțiile acestuia; totalitatea angajaților acestor organe. 5. Ansamblul mijloacelor care servesc pentru un anumit scop. ♦ *Aparat științific* = totalitatea documentelor, izvoarelor, surselor de investigație științifică folosite de un cercetător. *Aparat critic* = totalitatea notelor și comentariilor care însoțesc o ediție critică. — Din lat. **apparatus**, fr. **appareil**, germ. **Apparat** (cu unele sensuri după fr. *appareil*).

APARATĂJ, *aparataje*, s.n. Totalitate a aparatelor folosite într-un anumit domeniu de activitate. — **Aparat** + suf. -aj (după fr. *appareillage*).

APARĂȚIC, aparățici, s.m. Membru al conducerii unui partid sau al unui sindicat. ♦ Persoană care face carieră în cadrul unui partid politic pentru a ocupa posturi de conducere. — Din rus. **aparățik**.

APARATÜRĂ, *aparaturi*, s.f. Totalitate a aparatelor care asigură funcționarea și controlul unei anumite instalații, mașini etc.; p. ext. aparataj. — Din germ. **Apparatur**.

APĂRE vb. III v. **apărea**.

APĂRÉNT, -Ă, *apărenți, -te*, adj. 1. Care este altfel decât pare la prima vedere, care este doar în aparență așa cum se arată. *Liniște apărentă*. ♦ (Adverbial) În aparență. 2. (Frantuzism) Care apare cu claritate (privirii, minții). ♦ *Cărâmică apărentă* = cărâmică specială destinată zidirii unor fațade care nu se acoperă cu tencuială. — Din fr. **apparent**, lat. **apparens**, -ntis.

APĂRÉNȚĂ, *apărențe*, s.f. Înfățișare exterioară (și adesea neconformă cu realitatea) a cuiva sau a ceva. ♦ Loc. adv. *În apărență* = după exterior, la prima vedere. ♦ Expr. *A salva apărențele* = a reuși să dea unui lucru, unei situații etc. o înfățișare care să ascundă o realitate neplăcută. — Din fr. **apparence**, lat. **apparentia**.

APĂRIȚIE, *aparizii*, s.f. 1. Faptul de a apărea, de a se arăta privirii; ivire. ♦ Moment inițial al unui proces în curs de dezvoltare. 2. leșire de sub tipar a unei cărți, a unui periodic etc.; publicare. — Din fr. **apparition**, lat. **apparitio**, -onis.

APĂRTĂMÉNT, *apartamente*, s.n. Grup de încăperi într-o clădire, care formează o unitate și servește ca locuință. — Din fr. **appartement**.

APĂRTE adv. În mod separat, deosebit (de...). ♦ (În teatru, ca indicație pentru actori) Cu glas mai scăzut, ca și cum ar vorbi cu sine însuși. ♦

(Adjectival) Deosebit, special; anumit. *Trăsătură aparte*. — **A³** + **parte** (după fr. *à part*).

APĂRÉNENȚĂ, *apărenențe*, s.f. Faptul de a ține, de a fi legat de cineva sau de ceva; proprietatea de a fi un element constitutiv al unui ansamblu. — Din fr. **appartenance**.

APĂRÉU, *apăreuri*, s.n. Scurt monolog rostit cu glas scăzut de un actor pe scenă, ca pentru sine. — Din fr. **aparté**.

APĂRTHEID s.n. Politică de segregare rasială practică până în anul 1991 de guvernul Republicii Sud-Africane. — Din engl. **apartheid**.

APĂRȚINE, *aparțin*, vb. III. Intrans. A ține, a depinde de cineva sau de ceva; a fi proprietatea cuiva. ♦ A face parte dintr-o anumită clasă, dintr-o anumită organizație etc. — Din fr. **appartenir** (după *fine*).

APĂRȚINERE s.f. (Rare) Acțiunea de a aparține și rezultatul ei. — V. **aparține**.

APĂȘ, *apași*, s.m. 1. (La pl.) Numele unui trib de indieni din Texas; (și la sg.) indian din acest trib. 2. (Rare) Derbedeu, haimana; hoț; bandit. — Din fr. **apache**.

APĂȚIC, -Ă, *apățici, -ce*, adj. Care este cuprins de apatie, care manifestă sau trădează apatie. — Din fr. **apathique**.

APĂȚIE s.f. Stare, adesea patologică, de indiferență față de propria persoană și față de lumea înconjurătoare. ♦ (În unele concepții filosofice și religioase) Ideal moral care constă în înăbușirea oricărei pasiuni. — Din fr. **apathie**, lat. **apathia**.

APĂȚÍT s.n. Fosfat natural de calciu, sticlos, incolor sau variat colorat, utilizat la fabricarea îngrășămintelor minerale și la extragerea fosforului. — Din fr. **apatite**.

APĂTRÍD, -Ă, *apățizi, -de*, s.m. și f., adj. (Persoană) care nu are cetățenia niciunui stat. — Din fr. **apatride**.

APĂTRIDIE, *apățidii*, s.f. (Rare) Situație de apatrid. — Din fr. **apatridie**.

ĂPĂ, *ape*, s.f. I. 1. Lichid incolor, fără gust și fără miros, compus din hidrogenat al oxigenului, care formează unul dintre învelișurile Pământului. ♦ *Ăpă de Javel v. Javel. Ăpă neagră* = glaucom. ♦ Expr. *Ăpă de ploaie* = vorbe fără conținut, vorbe goale; (concr.) lucru fără valoare. *A bate apă în piua* = a vorbi mult și fără rost. *A fi (toți) o apă (și un pământ)* = a fi la fel. *A intra la apă = a)* (mai ales despre țesături) a-și micșora dimensiunile după ce a fost băgat în apă (**I 1**); **b)** (fam.) a ajunge într-o situație grea, neplăcută. (Fam.) *A băga (pe cineva) la apă* = a face (cuiva) un mare neajuns. *A nu avea (nici) după ce bea apă* = a fi extrem de sărac. 2. Masă de apă (**I 1**) formând un râu, un lac, o mare etc. ♦ *Ape teritoriale* = porțiune a mării sau a oceanului situată de-a lungul coastelor unui stat, formând o parte integrantă a teritoriului acestuia. ♦ Loc. adv. *Ca pe apă sau ca apa* = în mod curgător, fluent; pe dinafară. *Știe lecția pe apă*. ♦ Expr. *A ști (sau a vedea) în ce ape se scaldă cineva* = a cunoaște gândurile, intențiile sau dispoziția cuiva. *A lăsa pe cineva în apele lui* = a nu deranja, a lăsa pe cineva în pace. *A nu fi în apele lui* = a fi abătut sau prost dispus. *A-i veni (cuiva) apa la moară* = a se schimba împrejurările în favoarea sa. *A-i lua (cuiva) apa de la moară* = a-i crea (cuiva) condiții nefavorabile; a face să nu mai poată spune nimic. ♦ (La pl.) Valuri, unde. 3. Fig. (La pl.) Joc de culori făcut în lumină de unele obiecte lucioase. II. 1. (Urmat de determinări) Denumire dată unor preparate lichide industriale, farmaceutice, de parfumerie etc. *Ăpă de colonie*. ♦ *Ăpă grea* = combinație a oxigenului cu deuteriul, folosită în unele reactoare nucleare. *Ăpă oxigenată v. oxigenat*. (Pop.) *Ăpă tare* = acid azotic. *Ăpă de clor* = soluție care atacă aurul și platina și este folosită ca decolorant în industria textilă și a hârtiei. *Ăpă de var* = soluție cu proprietăți antiidiareice și antiacide. 2. Fig. Denumire dată unor secreții apoase ale corpului (lacrimi, salivă, sudoare etc.). ♦ Expr. *A-i lăsa (cuiva) gura apă* (după ceva) = a dori (ceva) nespun de mult. *A fi (numai o) apă* = a fi foarte transpirat. — Lat. **aqua**.

ĂPĂRĂ, *ăpăr*, vb. I. Tranz. 1. A interveni în ajutorul cuiva sau a ceva pentru a-l susține împotriva unei acțiuni ostile. ♦ A păzi un teritoriu, un oraș etc.; a menține o poziție prin luptă. ♦ Refl. A se împotrivi unui atac, unei acțiuni ostile. 2. A pune la adăpost de o primejdie, de frig etc.; a feri, a ocroti. 3. A susține pe cineva sau ceva, respingând obiecțiile aduse; a pleda cauza cuiva înaintea justiției. ♦ Refl. A aduce în sprijinul său argumentele necesare spre a dovedi că este pe nedrept învinuit. — Lat. **apparare** „a pregăti, a dispune”.

ĂPĂRĂIE s.f. Apărie. — **Ăpă** + suf. -ărie.

ĂPĂRĂRE, *ăpărări*, s.f. Acțiunea de a (se) apăra. ♦ Loc. vb. *A lua apărea* = a apăra (pe cineva sau ceva). ♦ (Mil.) Una dintre formele principale de luptă, care urmărește oprirea ofensivei inamicului; totalitatea măsurilor luate în acest scop. ♦ (Concr.) Parte într-un proces care apără cauza cuiva. ♦ (Concr.) Totalitatea jucătorilor dintr-o echipă sportivă care au rolul de a apăra sau proteja poarta proprie. — V. **apăra**.

ĂPĂRĂTOR, -OARE, *ăpărători, -oare*, adj., s.m., s.f., s.n. 1. Adj. Care apără sau protejează. 2. S.m. și f. Persoană care apără sau sprijină ceva

sau pe cineva. ♦ Persoană care apără cauza cuiva în fața justiției. ♦ Fundaș. **3.** S.n., s.f. Nume dat unor obiecte sau dispozitive (tehnice) cu rol protector. — **Apăra** + suf. *-ător*.

APĂREĂ, *apár*, vb. II. Intrans. **1.** A se arăta în fața cuiva, a deveni vizibil cuiva, a se ivi; a lua naștere. ♦ A se arăta (cuiva) sub o anumită înfățișare, a lua (pentru cineva) un anumit aspect. **2.** (Despre publicații) A ieși de sub tipar. [Var.: **apăre** vb. III] — Din lat. **apparere** (după *părea*).

APĂRIE s.f. Apă multă (de obicei vărsată sau căzută pe jos); apăraie. — **Apă** + suf. *-ărie*.

APĂSĂ, *apăs*, vb. I. **1.** Tranz. și intrans. A se lăsa cu toată greutatea asupra unui lucru, a exercita o presiune asupra unui corp; a presa. ♦ Intrans. Fig. A accentua, a sublinia în vorbire un cuvânt, o frază etc. **2.** Tranz. Fig. A asupra, a oprima; a face să suferă, a chinui, a copleși. — Lat. ***appensare**.

APĂSĂRE, *apăsări*, s.f. Acțiunea de a apăsa și rezultatul ei. ♦ Stare a celui chinuit, copleșit de suferință, de griji materiale sau morale. — V. **apăsa**.

APĂSĂTOR, *-Ă*, *apăsători*, *-te*, adj. (Despre mers, pași etc.; adesea adverbial) Energic (și sacadat). ♦ Fig. (Despre modul de exprimare, vorbele etc. cuiva) Care este subliniat, marcat, arătând hotărâre, fermitate. ◇ (Adverbial) *Vorbește apăsat*. — V. **apăsa**.

APĂSĂTOR, *-OĂRE*, *apăsători*, *-oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care asuprește, oprimă; care copleșește, chinuiește. **2.** S.n. (Tehn.) Călcător (III 1). — **Apăsa** + suf. *-ător*.

APĂTOS, *-OĂSĂ*, *apătoși*, *-oase*, adj. Care conține multă apă, care este îmbibată cu apă; apos. — Lat. ***aquatosus** sau din **apă** (după *sănătos*, *secetos* etc.).

APEDUCT, *apeducte*, s.n. Ansamblu de construcții și de instalații care servesc la transportarea apei de la locul de captare până la cel de folosire. — Din lat. **aquaeductus** (după *apă*).

APÉL, *apeluri*, s.n. **1.** Strigare a numelor unor persoane dintr-o colectivitate, spre a verifica prezența lor într-un anumit loc. **2.** Chemare scrisă sau orală adresată unei colectivități sau unei persoane. **3.** Cerere, rugămintă. ◇ Loc. vb. *A face apel la cineva* (sau *la ceva*) = a apela (1). **4.** Acțiune făcută la o instanță judecătorească superioară, spre a obține anularea unei sentințe date de o instanță inferioară. ◇ *Curte de apel* = instanță judecătorească, superioară tribunalului, care are competența de a judeca recursul cuiva împotriva sentinței tribunalului. **5.** Producere a unui semnal sonor sau luminos prin care se marchează cererea de a stabili o legătură telefonică sau telegrafică. — Din fr. **appel**.

APELĂ, *apelez*, vb. I. **1.** Intrans. A se adresa unei persoane, unei instituții etc. cu o rugămintă, cu o cerere. **2.** Intrans. (Jur.) A introduce un apel (4). **3.** Tranz. A da cuiva un telefon. — Din fr. **appeler**.

APELĂBIL, *-Ă*, *apelabili*, *-e*, adj. (Despre numere de telefon) La care se poate telefona. Număr apelabil. — **Apela** + suf. *-bil*.

APELANT, *-Ă*, *apelanți*, *-te*, s.m. și f. **1.** (Jur.) Persoană care a introdus un apel împotriva unei sentințe judecătorești. **2.** Persoană care telefonează cuiva. — Din fr. **appelant**.

APELATIV, *-Ă*, *apelativi*, *-e*, adj., s.n. Care se aplică unei clase, unei specii întregi; comun, general. ♦ (Substantivat, n.) Substantiv comun, nume. — Din fr. **appellatif**, lat. **appellativus**.

APÉLLA s.f. Nume dat adunării poporului din Sparta antică. — Cuv. gr.

APELPISIE, *apelpisii*, s.f. (Înv.) Stare de deznădejde, de disperare sau de exasperare. — Din ngr. **apelipsis**.

APELPISIT, *-Ă*, *apelpsiți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Înv.) (Om) deznădăjduit, disperat, exasperat, care nu se mai poate stăpâni. — Din **apelpsi** (înv. „a deznădăjdui” < ngr.).

APÉNDICE, *apendice*, s.n. **1.** (În forma accentuată *apendice*) Mică prelungire a tubului intestinal, în partea de jos a cecului². **2.** Parte secundară a unui obiect, care se prezintă ca o prelungire sau ca o completare a acestuia. **3.** Adaos, anexă, supliment la o publicație. **4.** (Fon.) Element fonic suplimentar care însoțește articulația unui sunet. [Acc. și: *apendice*] — Din fr. **apendice**, lat. **appendix**, *-icis*.

APENDICECTOMIE, *apendicectomii*, s.f. Îndepărtare a apendicelui (1) pe cale chirurgicală. — Din fr. **apendicectomie**.

APENDICITĂ, *apendicite*, s.f. Boală care constă în inflamarea acută sau cronică a apendicelui (1) și care se manifestă de obicei prin crize dureroase. — Din fr. **apendicite**.

APENDICUL, *apendicule*, s.n. Apendice mic. — Din fr. **apendicule**.

APENDICULAR, *-Ă*, *apendiculari*, *-e*, adj. Care formează un apendice, în formă de apendice. — Din fr. **apendiculaire**.

APEPSIE, *apepsii*, s.f. Întârziere a procesului de digestie, din cauza secreției gastrice insuficiente. — Din fr. **apepsie**.

APERCEPTIV, *-Ă*, *aperceptivi*, *-e*, adj. Care se referă la apersepție, care constituie o apersepție. — Din fr. **aperceptif**.

APERCEPTIE s.f. Proces mental care constă în integrarea percepțiilor în experiența individuală anterioară. — Din fr. **aperception**.

APERIODIC, *-Ă*, *aperiodici*, *-ce*, adj. Care nu variază periodic (în timp). [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **apériodique**.

APERITIV, *aperitive*, s.n. **1.** Gustare care se ia înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare). **2.** Băutură alcoolică consumată înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare). — Din fr. **apéritif**, lat. **aperitivus**.

APERTOMETRU, *apertometre*, s.n. (Fot.) Instrument pentru măsurarea unghiulației. — Din fr. **apertomètre**, engl. **apertometer**.

APERTURĂ, *aperturi*, s.f. **1.** (Fon.) Grad de deschidere a canalului fonator în timpul emiterii sunetelor. **2.** (Anat.) Grad de deschidere a unei cavități. **3.** (Fot.) Unghiulație. — Din fr. **aperture**, it. **apertura**.

APETAL, *-Ă*, *apetali*, *-e*, adj. (Despre flori, p. ext. despre plante) Care este lipsit de petale. ♦ (Substantivat, f. pl.) Grup de plante dicotiledonate cu florile fără petale. — Din fr. **apétale**.

APÉTÉNȚĂ s.f. Tendință a cuiva către ceea ce îi poate satisface nevoile, înclinațiile etc. naturale. — Din fr. **appétence**.

APETISĂNT, *-Ă*, *apetisanți*, *-te*, adj. Care trezește, stimulează pofta de mâncare; p. ext. care atrage, îmbie, ispitește. — Din fr. **appétissant**.

APETIT, *apetituri*, s.n. Poftă de mâncare; p. ext. dorință nestăpânită de a face ceva. — Din fr. **appétit**.

ÁPEX, *apexuri*, s.n. **1.** (Astron.) Punct de pe bolta cerească spre care se deplasează în aparență sistemul nostru solar. **2.** Capăt, extremitate (ascuțită) a unui obiect. — Din fr., lat. **apex**.

APICÁL, *-Ă*, *apicali*, *-e*, adj. **1.** (Anat., Med.) Care este situat la vârful, la extremitatea unui organ. **2.** (Despre consoane) Articulat prin apropierea vârfului limbii de dinți, de alveole, de bolta palatului. — Din fr. **apical**.

APICOL, *-Ă*, *apicoli*, *-e*, adj. Care se obține de la albine; care aparține apiculturii, privitor la apicultură. — Din fr. **apicole**.

APICULTÓR, *-OĂRE*, *apicultori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu apicultura; albinar, prisăcar, stupar. — Din fr. **apiculteur**.

APICULTURĂ s.f. (Știință care se ocupă cu) creșterea și îngrijirea rațională a albinelor, în scopul folosirii produselor lor; albinărit, prisăcărit, stupărit. — Din fr. **apiculture**.

APIDĂ, *apide*, s.f. (La pl.) Familie de insecte himenoptere care cuprinde albinele și bondarii; (și la sg.) insectă care aparține acestei familii. — Din fr. **apidé**.

APIÓL s.n. (Farm.) Ulei extras din semințele de pătrunjel și care servește la declanșarea menstruației și ca febrifug. [Pr.: *-pi-o-*] — Din fr. **apiol**.

APIRÉTIC, *-Ă*, *apiretici*, *-ce*, adj. Care are temperatura corpului în limite normale; care nu este însoțit de febră, afebril. — Din fr. **apyrétique**.

APIREXIE s.f. Lipsă a febrei în cazul unei boli. — Din fr. **apyrexie**.

APITERÁPIC, *-Ă*, *apiterapici*, *-ce*, adj. De apiterapie. — **Apiterap[ie]** + suf. *-ic*.

APITERAPIE, *apiterapii*, s.f. Tratament cu produse apicole. — **Api[col]** + **terapie**.

APLANĂ, *aplanez*, vb. I. Tranz. A face să dispară o neînțelegere, un conflict etc. — Din fr. **aplanir**.

APLANĂRE s.f. Acțiunea de a aplană și rezultatul ei. — V. **aplană**.

APLATIZĂ, *aplatizez*, vb. I. Tranz. A face plat, a turti prin presare. — După fr. **aplatir**.

APLATIZĂRE, *aplatizări*, s.f. Faptul de a aplatiza. — V. **aplatiza**.

APLATIZÁT, *-Ă*, *aplatizați*, *-te*, adj. Plat, turtit prin presare. — V. **aplatiza**.

APLAUDĂ, *aplaud*, vb. I. Intrans. A bate din palme în semn de mulțumire, de aprobare, de admirație. ♦ Tranz. A-și exprima mulțumirea, aprobarea, admirația față de cineva sau ceva prin aplauze. [Pr.: *-pla-u-*] — Din fr. **applaudir**, lat. **applaudere**.

APLAUDÁC, *aplaudaci*, s.m. (Fam.; peior.) **1.** Persoană care aplaudă în special pe cei ce dețin puterea. **2.** Persoană conformistă, obedientă. — **Aplauda** + suf. *-ac*.

APLAUDĂRE, *aplaudări*, s.f. Acțiunea de a aplauda; (rar, la pl.) aplauze. [Pr.: *-pla-u-*] — V. **aplauda**.

APLAUZE s.n. pl. Bătăi repetate din palme în semn de mulțumire, de aprobare, de admirație; aplaudări. [Pr.: *-pla-u-*] — Din lat. **applausus**, it. **applauso**.

APLĂZIC, *-Ă*, *aplazici*, *-ce*, adj. (Med.; despre țesuturi, organe) Care prezintă aplazie. — Din fr. **aplasique**.

APLAZIE s.f. Lipsă de dezvoltare a unui țesut sau a unui organ. — Din fr. **aplasie**.

APLECĂ, *aplec*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A face să-și schimbe sau a-și schimba poziția (verticală) prin îndoire spre pământ; a (se) îndoi, a (se)

înclina, a (se) pleca; *fig.* a (se) supune. **2.** Tranz. A pune un lucru pe (sau peste) altul pentru a le fixa, a le uni, a face din ele un corp comun. **3.** Refl. *Fig.* A simți atracție, vocație pentru ceva, a înclina către ceva; a se preocupa de cineva sau de ceva. **4.** Refl. (În expr.) *A i se apleca* = a căpăta o indigestie; a-i veni greață. — Lat. **applicare**.

APLECĂRE, *aplecări*, s.f. Acțiunea de a (se) apleca și rezultatul ei. ♦ *Fig.* Predispoziție, înclinație pentru ceva. — V. **apleca**.

APLECĂT, *-Ă, aplecați, -te*, adj. Care și-a schimbat poziția (verticală); îndoit, înclinat, plecat, adus. — V. **apleca**.

APLICĂ, *aplic*, vb. I. **1.** Tranz. A pune un lucru pe (sau peste) altul pentru a le fixa, a le uni, a face din ele un corp comun. **2.** Tranz. A pune ceva în practică; a întrebuința, a folosi; a face, a administra. A aplica un procedeu. *A aplica un tratament.* ♦ Loc. vb. *A aplica (cuiva) o corecție* = a pedepsi cu bătaia (pe cineva). **3.** Tranz. A administra (un tratament medical). **4.** Tranz. A raporta un principiu general la un caz concret, particular. **5.** Intrans. A se adresa unei instituții, unei firme etc. pentru a solicita un grant, o bursă¹, o finanțare. ♦ A se adresa unei instituții, unei firme etc. pentru a solicita o angajare, o promovare într-un post. — Din fr. **appliquer**, lat. **applicare**. — Pentru sensul **5**, cf. engl. a p.p.ly.

APLICABIL, *-Ă, aplicabili, -e*, adj. Care se poate aplica. — Din fr. **applicable**.

APLICABILITATE s.f. Posibilitatea de a fi pus în practică. — Din fr. **applicabilité**.

APLICĂRE, *aplicări*, s.f. Acțiunea de a aplica și rezultatul ei. — V. **aplica**.

APLICĂT, *-Ă, aplicați, -te*, adj. **1.** (În sintagma) *Broderie aplicată* = motiv de broderie care se realizează prin fixarea și conturarea pe un material a unor bucați din altă țesătură. **2.** (Despre unele științe sau domenii de cercetare) Care își găsește o aplicație imediată. **3.** (Franțuzism; despre oameni) Înzeștriat, talentat. — V. **aplica**.

APLICATIV, *-Ă, aplicativi, -e*, adj. (Despre unele științe, domenii sau metode de cercetare) Care își găsește o aplicație imediată, care este legat nemijlocit de viața practică. — Din fr. **applicatif**.

APLICATIVITATE s.f. (Rare) Caracter aplicativ. — După fr. **applicabilité**.

APLICĂȚIE, *aplicații*, s.f. **1.** Faptul de a aplica (**1**). • Ceea ce se aplică (**1**); *p. ext.* obiect, lucru care rezultă din aplicarea aceasta. **2.** Faptul de a aplica (**2**), de a pune în practică. **3.** *Fig.* Aptitudine, talent, înclinație. **4.** (Inform.) Program sau ansamblu de programe destinate unei utilizări precise (elaborare de texte, gestionare de baze de date, contabilitate etc.). ♦ *Aplicație web* = Ansamblu de pagini web interconectate, care oferă utilizatorilor o funcționalitate specifică (motor de căutare, magazin virtual, client de e-mail etc.). **5.** Solicitare a unui grant, a unei burse¹, a unei finanțări. • Solicitare a unui loc de muncă, a unei promovări. — Din fr. **application**, engl. **application**.

APLICĂ, *aplice*, s.f. **1.** Ornament în relief fixat pe suprafața unui obiect, a unui perete etc. **2.** Corp de iluminat care se fixează pe perete. — Din fr. **applique**.

APLIT s.n. Rocă eruptivă de culoare deschisă, cu aspect grăunțos fin. — Din fr. **aplite**, germ. **Aplit**.

APLÓMB s.n. **1.** (Livr.) Siguranță absolută sau îndrăzneală (adesea nejustificată) manifestate în comportarea cuiva. **2.** Poziție și direcție a membrilor unor animale în raport cu pământul și cu planul median al corpului, care servește la alegerea animalelor în vederea selecției. — Din fr. **aplomb**.

APNÉE s.f. (Med.) Oprire temporară, voluntară sau involuntară, a respirației. — Din fr. **apnée**.

APOCALÍPS s.n. Parte din Noul Testament în care este înfățișat în chip alegoric sfârșitul lumii. ♦ *P. ext.* Scriere religioasă cuprinzând proorocii despre sfârșitul lumii. ♦ Sfârșitul lumii în religia creștină. [Var.: **apocalipsă** s.f.] — Din fr. **apocalypse**, lat. **apocalypsis**.

APOCALÍPSĂ s.f. v. **apocalips**.

APOCALÍPTIC, *-Ă, apocaliptici, -ce*, adj. Care aparține apocalipsului, specific apocalipsului; *p. ext.* care are aspectul unei catastrofe. — Din fr. **apocalyptique**.

APOCINACÉE, *apocinacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee sau lemnoase care secretă un suc lăptos; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **apocynacée**.

APOCÓPĂ, *apocope*, s.f. (Fenomen fonetic care constă în) dispariția unui sunet sau a unui grup de sunete de la sfârșitul unui cuvânt. — Din fr. **apocope**, lat. **apocopa**.

APOCRÍF, *-Ă, apocrifi, -e*, adj. (Despre scrieri) Care este atribuit altui autor decât celui adevărat; a cărui autenticitate este îndoielnică. ♦ (Substantivat, n.) Scriere religioasă nerecunoscută azi între cele canonice. — Din fr. **apocryphe**, lat. **apocryphus**.

APOCROMÁT, *apocromate*, s.n., adj. (Obiectiv fotografic) Care are corectată aberația cromatică pentru trei culori (roșu, galben, violet). — Din fr. **apochromat**.

APOCROMÁTIC, *-Ă, apocromatici, -ce*, adj. (Despre obiective fotografice) Apocromat. — Din fr. **apochromatique**.

APÓD, *-Ă, apodi, -de*, adj. (Despre unele animale) Lipsit de picioare. — Din fr. **apode**.

APODÍCTIC, *-Ă, apodictici, -ce*, adj. (Log.; despre judecăți, demonstrații etc.) Care exprimă raporturi și legături necesare între lucruri sau fenomene; care exclude posibilitatea unei opoziții. — Din fr. **apodictique**, lat. **apodicticus**.

APODÓZĂ, *apodoze*, s.f. (Lingv.) Partea a doua a unei perioade condiționale, care conține consecința primei părți. — Din fr. **apodose**.

APOÉTIC, *-Ă, apoetici, -ce*, adj. Care nu este poetic, care nu are valoare poetică. — Din **poetic**.

APOFIZĂ, *apofize*, s.f. **1.** Proeminență pe suprafața unui os. *Apofiza vertebrelor*. **2.** Ramificație de formă tubulară sau cilindrică a filoanelor, zăcămintelor, corpurilor eruptive etc., care pătrunde în rocile înconjurătoare. **3.** (Arhit.) Mătură concavă care marchează legătura dintre fusul unei coloane și baza ei. — Din fr. **apophyse**, lat. **apophysis**.

APOFONIE, *apofonii*, s.f. (Lingv.) Alternanță care există între vocalele din tema unui cuvânt. — Din fr. **apophonie**.

APOFTEGMÁTIC, *-Ă, apoftegmatici, -ce*, adj. (Livr.) Care reprezintă o apoftegmă. — Din fr. **apophthegmatique**.

APOFTEGMĂ, *apoftegme*, s.f. (Livr.) Maximă, sentință formulată de obicei de o personalitate celebră (din Antichitate). — Din fr. **apophthegme**.

APOGAMIE s.f. (Despre o embrionului vegetal dintr-o altă celulă decât oosfera. — Din fr. **apogamie**.

APOGÉU, *apogee*, s.n. **1.** Punct culminant în dezvoltarea unui fenomen, a unei acțiuni etc. **2.** Punctul cel mai depărtat de Pământ la care se află un astru pe orbita sa. — Din fr. **apogée**.

APOGIATŪRĂ, *apogiaturi*, s.f. Ornament melodic, simplu sau dublu, care precedă sunetul principal la interval de secundă și este scris cu litere mai mici. — Din it. **appoggiatura**.

APÓI adv. **1.** După aceea, pe urmă. *A venit apoi la mine.* ♦ (Cu valoare de conjuncție) Atunci, în cazul acesta, dacă e așa, așa fiind. *Dacă e adevărat, apoi ai dreptate.* **2.** (De obicei precedat de conjuncție; adesea cu valoare de conjuncție) Pe lângă asta, și încă, unde mai pui că; dar; altminteri. *Și-apoi era război pe vremea aceea.* [Var.: (pop.) **păi, poi** adv.] — Lat. **ad-post**.

APOLÍNIC, *-Ă, apolinici, -ce*, adj. (Despre artă și cultură) Care este orientat spre ordine, măsură și armonie, caracterizat printr-o contemplare senină, detașată; lucid, rațional. — Din germ. **apolinisch**.

APOLÍTIC, *-Ă, apolitici, -ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este în afara politicii, care nu se ocupă cu politica. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care susține sau practică apolitismul. — Din fr. **apolitique**, (**2**) și după rus. **apolitícini**.

APOLITÍSM s.n. Indiferență față de viața și activitatea politică. — Din fr. **apolitisme**, rus. **apolitizm**.

APÓLO, *apolo*, s.m. **1.** Nume care se dă (după un personaj legendar din Antichitate) unui tânăr foarte frumos. **2.** Numele unui fluture de zi. — Din fr. **Apollon**.

APOLÓG, *apologuri*, s.n. Scurtă povestire (în versuri sau în proză) cu sens moralizator, prezentată în formă alegorică. V. *fabulă*. — Din fr. **apologue**, lat. **apologus**.

APOLOGÉT, *apologeți*, s.m. Susținător fervent (și adesea exagerat) al meritelor cuiva sau a ceva. — Din germ. **Apologet**.

APOLOGÉTIC, *-Ă, apologetici, -ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Care conține o apologie, care ține de apologie. **2.** S.f. Sistem (adesea neîntemeiat) de apărare sau de justificare a unei idei, doctrine etc. **3.** S.f. Parte a teologiei care are ca scop apărarea religiei creștine prin argumente raționale și istorice. — Din fr. **apologétique**.

APOLOGETÍSM s.n. (Rare) Apologie. — **Apologet** + suf. *-ism*.

APOLOGIE, *apologii*, s.f. **1.** Elogiu, laudă ferventă (și adesea exagerată) adusă unei persoane, unei idei etc.; apărare (servilă și interesată) a cuiva sau a ceva. **2.** Discurs, scriere care face apologia (**1**) cuiva sau a ceva. — Din fr. **apologie**, lat. **apologia**.

APOLOGIZĂ, *apologizez*, vb. I. Tranz. (Rare) A face o apologie. — **Apologie** + suf. *-iza*.

APOMÉTRU, *apometre*, s.n. Contor pentru apă. — **Apă** + **metru**.

APONEVRÓTIC, *-Ă, aponevrotici, -ce*, adj. Care se referă la aponevroză, care aparține aponevrozei. — Din fr. **aponevrotique**.

APONEVRÓZĂ, *aponevroze*, s.f. (Anat.) Prelungire fibroasă lată care continuă sub mușchi. — Din fr. **aponevrose**.

APOPLÉCTIC, -Ă, apoplectici, -ce, adj. Propriu apoplexiei, de apoplexie. *Criză apoplectică.* ♦ (Adesea substantivat) Predispus la apoplexie. *Persoană apoplectică.* — Din fr. **apoplectique**.

APOPLEXIE, apoplexii, s.f. 1. Pierdere bruscă a cunoștinței și a sensibilității, cauzată de obicei de o hemoragie cerebrală; atac, dambă, ictus apoplectic. 2. Concentrare bruscă de sânge într-un organ. — Din fr. **apoplexie**, lat. **apoplexia**.

APORÉTIC, -Ă, aporetici, -ce, adj., s.f. 1. Adj. (Livr.) Care are aspectul unei aporii, de aporie. 2. S.f. Modalitate de punere a problemelor dialecticii cunoașterii și acțiunii greu sau imposibil de rezolvat, în vederea descoperirii principiilor echilibrării lor. — Din fr. **aporétique**.

APORIE, aporii, s.f. Dificultate de ordin rațional greu sau imposibil de rezolvat. — Din ngr. **aporía**, fr. **aporie**.

APÓRT¹ interj. Strigăt cu care se îndeamnă un câine să aducă vânatul împrușcat sau un obiect aruncat. — Din fr. **apporte** (< *apporter*).

APÓRT², aporturi, s.n. Contribuție materială, intelectuală, morală etc. adusă de cineva într-o acțiune comună. — Din fr. **apport** (< *apporter*).

APORTĂ, pers. 3 aporțează, vb. I. Tranz. (Despre câinii de vânătoare) A aduce vânatul împrușcat sau un obiect aruncat. — Din fr. **apporter**.

APÓS, -OASĂ, apoși, -oase, adj. 1. Care conține (prea multă) apă, bogat în apă. 2. Care seamănă cu apa. ♦ *Umoare apoasă* = lichid transparent care se află între corneea și cristalinul ochiului. — Lat. **aquosus**.

APOSTASIE s.f. v. apostazie.

APOSTÁT, -Ă, apostáti, -te, s.m. și f., adj. (Persoană) care a săvârșit o apostazie (1); *p. ext. răzvrătit, rebel.* — Din fr. **apostat**, lat. **apostata**.

APOSTAZIE, apostazii, s.f. 1. Renunțare publică la o anumită credință religioasă; negare a unei doctrine sau concepții. 2. Revoltă, răzvrătire împotriva stăpânirii. [Var.: **apostasie** s.f.] — Din ngr. **apostasía**, fr. **apostasie**.

A POSTERIORI loc. adj., loc. adv. (Fil.) Bazat pe experiență, dobândit în urma experienței. [Pr.: -ri-o-] — Loc. lat.

APOSTERIORISM s.n. Concepție filosofică potrivit căreia toate cunoștințele se capătă prin experiența individuală. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **aposteriorisme**.

APOSTILĂ, apostile, s.f. Rezoluție scrisă pe o petiție, pe un raport etc.; *p. ext. semnătură pusă pe un asemenea act.* — Din fr. **apostille**.

APÓSTOL, (I) apostoli, s.m., (II) apostole, s.n. I. S.m. 1. (În religia creștină) Titlu purtat, în primul rând, de Isus Hristos. ♦ Nume dat fiecăruia dintre cei doisprezece discipoli ai lui Hristos. ♦ Misionar creștin de la începutul creștinismului. 2. Fig. Adept și propagator înfărcat al unei idei, al unei doctrine etc. II. S.n. (Mai ales la sg.) Carte de ritual creștin, cuprinzând faptele atribuite apostolilor (I 1) și scrisorile lor adresate diferitelor persoane și comunități. — Din sl. **apostoli**.

APOSTOLÁT s.n. Misiunea de apostol (I), activitatea desfășurată de un apostol. — Din fr. **apostolat**, lat. **apostolatus**.

APOSTOLÉSC, -EASCĂ, apostolești, adj. (Rar) Apostolic. — **Apostol** + suf. -esc.

APOSTOLÉȘTE adv. (Fam.; în expr.) *A merge (sau a o lua, a pleca etc.) apostolește* = a merge (sau a pleca) pe jos; apostolicește. — **Apostol** + suf. -ește.

APOSTOLIC, -Ă, apostolici, -ce, adj. 1. Care aparține apostolilor (I 1), de apostoli; apostolesc. 2. Care aparține papei², privitor la papă²; pontifical. — Din fr. **aposto-lique**, lat. **apostolicus**.

APOSTOLICÉȘTE adv. (Înv.; în expr.) *A merge (sau a o lua, a pleca etc.) apostolicește* = a merge apostolește, v. *apostolește*. — **Apostolic** + suf. -ește.

APOSTRÓF, apostrofuri, s.n. Semn ortografic în formă de virgulă, care marchează dispariția accidentală în rostire a unor sunete. [Var.: **apostrofă** s.f.] — Din fr. **apostrophe**, lat. **apostrophus**.

APOSTROFĂ, apostrofe, vb. I. Tranz. A adresa cuiva o mustrare (violentă), a mustra pe cineva (cu ton aspru). — Din fr. **apostropher**.

APOSTROFĂRE, apostrofări, s.f. Acțiunea de a *apostrofa* și rezultatul ei. — V. **apostrofa**.

APOSTRÓFĂ¹, apostrofe, s.f. 1. Imputare, mustrare adresată cuiva (pe un ton violent). 2. Figură retorică sau de stil prin care oratorul sau scriitorul, întrerupându-și brusc cursul expunerii, se adresează direct unei persoane sau unui lucru personificat. — Din fr. **apostrophe**, lat. **apostropha**.

APOSTRÓFĂ² s.f. v. apostrof.

APOTECĂ, apotecii, s.f. (Reg.) Farmacie (2). — Din germ. **Apotheke**.

APOTEMĂ, apoteme, s.f. Segment de dreaptă care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul oricăreia dintre laturile sale. ♦ Dreaptă dusă din vârful unei piramide regulate pe mijlocul oricăreia dintre laturile bazei. — Din fr. **apothème**.

APOTEÓTIC, -Ă, apoteotici, -ce, adj. (Rar) De apoteoză, care constituie o apoteoză. [Pr.: -te-o-] — **Apote**[oză] + suf. -otic (după *hipnoză* — *hipnotic*).

APOTEOZĂ, apoteozez, vb. I. Tranz. (În antichitatea greco-romană) A trece un erou sau un împărat în rândul zeilor. ♦ Fig. A aduce laude și onoruri excepționale, a ridica în slavă (pe cineva sau ceva). [Pr.: -te-o-] — Din fr. **apothéoser**.

APOTEOZĂRE, apoteozări, s.f. Acțiunea de a *apoteoza*. [Pr.: -te-o-] — V. **apoteoza**.

APOTEOZĂ, apoteoze, s.f. (În antichitatea greco-romană) Solemnitate, festivitate prin care un erou sau un împărat era zeificat. ♦ Fig. Onoruri extraordinare aduse cuiva; preamărire, slăvire, glorificare. [Pr.: -te-o-] — Din fr. **apothéose**, lat. **apothecosis**.

APOTROPÁIC, -Ă, apotropici, -ce, adj. Referitor la talismane, care țin de talismane. — Din fr. **apotropaique**.

APOTZÍTV, -Ă, apozítivi, -e, adj. (Gram.) Apozitional. — Din fr. **appositif**.

APÓZÍȚIE, apozíții, s.f. 1. (Gram.) Atribut, de obicei substantiv, care se află pe același plan cu cuvântul determinat (de obicei în cazul nominativ). 2. (Med.) Depunere de celuloză în membrana celulei. — Din fr. **apposition**, lat. **appositio, -onis**.

APÓZITIONÁL, -Ă, apozitionali, -e, adj. (Gram.) Cu valoare de apozitie; apozitiv. [Pr.: -fi-o-] — Din fr. **appositionnel**.

APPASSIONÁTO adv. (Indică modul de executare a unei compoziții muzicale) Cu pasiune, plin de însuflețire. — Cuv. it.

APRÁXIC, -Ă, apraxici, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de apraxie. — Din fr. **apraxique**.

APRAXÍE, apraxii, s.f. (Med.) Lipsă de coordonare în mișcări cauzată de leziuni ale creierului. — Din fr. **apraxie**.

APRECIÁ, apreciez, vb. I. Tranz. 1. A determina prețul, valoarea unui bun; a evalua. ♦ A prețui pe cineva sau ceva (pentru calitățile sale); a aprețui. 2. A socoti, a considera (că)... [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **apprécier**.

APRECIÁBIL, -Ă, apreciable, -e, adj. (Destul de) mare, (destul de) mult, (destul de) tare. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **appréciable**.

APRECIÁT, -Ă, apreciați, -te, adj. Care se bucură de prețuire, de stimă (pentru calitățile sale). [Pr.: -ci-aț] — V. **aprecia**.

APRECIÁTIV, -Ă, apreciativi, -e, adj. Care constituie sau conține o apreciere. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **appréciatif**.

APRECIÁTÓR, -OÁRE, apreciatori, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care apreciază. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. **appréciateur**.

APRECIÉRE, aprecieri, s.f. Acțiunea de a *aprecia* și rezultatul ei. ♦ Expr. *A lăsa (ceva) la aprecierea cuiva* = a lăsa pe cineva să chibzuiască și să hotărască singur (într-o problemă). [Pr.: -ci-e-] — V. **aprecia**.

APREHENSÍUNE, aprehensiuni, s.f. (Livr.) Teamă vagă, frică nedeslușită (cauzată de eventualitatea apariției unui pericol). [Pr.: -si-u-] — Din fr. **appréhension**, lat. **apprehensio, -onis**.

APREHENSÍV, -Ă, aprehensivi, -e, adj. (Livr.) Care exprimă, trădează aprehensiune; care simte aprehensiune. — Din fr. **appréhensif**.

APRESCHÍ, apreschiuri, s.n. Gheață caldăroasă de iarnă care se încălță după schiat. — Din fr. **après-ski**.

APRÉT, apreturi, s.n. 1. Substanță cu care se tratează țesăturile sau fibrele textile pentru a le da asprime, rigiditate, luci, pentru a le face impermeabile, neșifonabile etc.; scrobeală. 2. Substanță care se aplică pe suprafața pielilor în timpul operației de finisare a tăbăcirii, în vederea formării unui strat de protecție și de lustru. 3. Faptul de a fi apretat. — Din fr. **apprêt**.

APRETÁ, apretez, vb. I. Tranz. A aplica un apret, a trata cu un apret; a scrobi. — Din fr. **apprêter**.

APRETÁRE, apretări, s.f. Acțiunea de a *apreta* și rezultatul ei; scrobire. — V. **apreta**.

APRETÁT, -Ă, apretați, -te, adj. (Despre țesături, fibre textile sau piei) Supus apretării, tratat cu apret; scrobit². — V. **apreta**.

APRETÓR, -OÁRE, apretori, -oare, s.m. și f. Muncitor calificat care se ocupă cu apretarea. — Din fr. **apprêteur**.

APRETÚRĂ, apreturi, s.f. 1. Apretare; *p. ext.* totalitatea operațiilor (fierbere, înălbire, călcat, apretare etc.) la care este supus un material textil în vederea finisării lui. 2. (Concr.) Întreprindere, local, instalație în care se efectuează apretura (1). — Din germ. **Appretur**, fr. **appréture**.

APREȚUL, aprețuiesc, vb. IV. Tranz. (Înv.) A aprecia, a prețui (pentru calitățile sale). — Din lat. **appretiare**, fr. **apprécier** (după *prețui*).

APREȚUIRE, aprețuiri, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *aprețui*. — V. **aprețui**.

APRIÁȚI, -Ă, apriați, -te, adj. (Înv.; adesea adverbial) Limpede, clar, lămurit (ca înțeles); precis. [Pr.: -pri-aț] — Et. nec.

APRIG, -Ă, aprigi, -ge, adj. 1. (Adesea adverbial) lute, înfocat, nestăpânit. 2. (Adesea adverbial) Aspru², crunt, nemilos, înverșunat. 3. Lacom,

hrăpăreț. *Om aprig la câștig*. 4. Fig. (Înv.; despre un loc, un teritoriu etc.) Care este greu de parcurs, de urcat; care este plin de primejdii. — Et. nec.

APRIL s.m. v. **aprilie**.

APRILIE s.m. A patra lună a anului; prier. [Var.: **april** s.m.] — Din sl. **aprilj**.

APRINDE, *aprinde*, vb. III. 1. Tranz. A face să ardă focul sau un material combustibil; a da foc unui obiect. ⇨ Expr. *A-și aprinde paie în cap* = a-și crea singur o neplăcere; a o păți cu cineva, a nu putea scăpa de cineva. ◆ Refl. A începe să ardă, a lua foc. 2. Tranz. (Înv.) A face să ia foc o armă. 3. Refl. Fig. A izbucni, a se dezlănțui. 4. Tranz. și refl. A face sau a începe să lumineze. *A aprins lampa*. 5. Refl. Fig. (Despre oameni) A se înflăcăra, a se pasiona; a-și ieși din fire. ◆ A se înroși, a se îmbujora (la față). 6. Refl. (Despre fân, cereale, făină etc.) A se încinge¹; a se altera. — Lat. **apre[he]ndere**.

APRINDERE, *aprinde*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *aprinde* și rezultatul ei. ⇨ (Pop.) *Aprindere de plămâni* = congestie pulmonară. 2. Operație prin care începe arderea unui material combustibil în camera de combustie a unui motor. — V. **aprinde**.

APRINS¹ s.n. Faptul de a (se) *aprinde*. — V. **aprinde**.

APRINS², *-Ă, aprinși, -se*, adj. 1. (Despre foc) Care arde. 2. (Despre o sursă de lumină) Care luminează. ◆ Fig. Strălucitor. *Ochi aprinși*. 3. Încins², înfierbântat; ars. 4. Fig. (Despre oameni și manifestările lor) Pasionat, înflăcărat. ◆ Îmbujorat, roșu (la față). ◆ (Despre culori) Puternic, violent; *p. ext.* (despre obiecte) de o culoare vie. 5. (Despre fân, cereale etc.) Încins²; alterat. — V. **aprinde**.

APRINZĂTOARE s.f. v. **aprinzător**.

APRINZĂTOR, *aprinzătoare*, s.n. Dispozitiv care produce aprinderea unui combustibil, a fitilului unei încărcături explozive, reaprinderea unei lămpi de siguranță din mine etc. [Var.: **aprinzătoare** s.f.] — **Aprinde** + suf. *-ător*.

APRIORI loc. adj., loc. adv. (Fil.) (În mod) aprioric. [Pr.: *-pri-o*] — Loc. lat.

APRIORIC, *-Ă, apriorici, -ce*, adj. (Fil.) Anterior experienței, independent de experiență; bazat numai pe rațiune. [Pr.: *-pri-o*] — Din germ. **apriorisch**.

APRIORISM s.n. Concepție opusă empirismului, care afirmă existența ideilor înnăscute și caracterul independent de experiență al cunoașterii. [Pr.: *-pri-o*] — Din germ. **Apriorismus**, fr. **apriorisme**.

APRIORITATE s.f. Caracter aprioric. [Pr.: *-pri-o*] — Din fr. **apriorité**.

APROAPE adv., s.m. art. I. Adv. 1. La o distanță mică în spațiul de cineva sau de ceva; în preajmă; în vecinătate. *Gara este aproape*. ⇨ Expr. *A cunoaște (pe cineva) de aproape* = a cunoaște (pe cineva) foarte bine. 2. La un interval mic de timp (în viitor sau în trecut) față de prezent. *Vara este aproape*. ⇨ *Aprape de...* = cu puțin timp înainte de... *Aprape de sfârșitul anului*. 3. Cam, mai, aproximativ. *N-a mâncat aproape nimic*. ◆ Gata, mai-mai, cât pe ce. *Aprape să-l prindă*. II. S.m. art. Orice om (în raport cu altul, considerat apropiat); semen¹. *Aprapele nostru*. — Lat. **ad-prope**.

APROBĂ, *aprob*, vb. I. Tranz. A încuviința o acțiune, o părere, o propunere etc. a cuiva, a fi de aceeași părere cu cineva; a rezolva în mod favorabil cererea, propunerea etc. cuiva. — Din lat. **approbare**.

APROBĂRE, *aprobări, -e*, s.f. Faptul de a *aproba*; (concr.) act prin care se aprobă ceva. — V. **aproba**.

APROBATIV, *-Ă, aprobativi, -e*, adj. Care exprimă o aprobare, care aprobă; aprobator. — Din fr. **approbatif**, lat. **approbativus**.

APROBATOR, *-OĂRE, aprobatori, -oare*, adj. Aprobativ. — Din fr. **approbateur**, lat. **approbator**.

APRÓD, *aprozi*, s.m. 1. Dregător al curții domnești în Moldova și Țara Românească, cu atribuții (administrative, fiscale, juridice) variate. 2. Fecior de boier care slujea la curtea domnească. 3. Slujbaş care păzea sălile și introducea publicul în unele instituții. — Din magh. **aprod** „paj, ucenic”.

APROFUNDĂ, *aprofundez*, vb. I. Tranz. A cerceta profund, în amănunt o problemă. — După fr. **approfondir**.

APROFUNDĂRE, *aprofundări, -i*, s.f. Acțiunea de a *aprofunda*. — V. **aprofunda**.

APROFUNDĂT, *-Ă, aprofundați, -te*, adj. Cercetat în amănunt; care reprezintă rezultatul unei cercetări profunde. — V. **aprofunda**.

APROPRIĂ, *apropii*, vb. I. Refl. A se deplasa în spațiu (tot) mai aproape de ceva sau de cineva. ⇨ Expr. *A nu te putea apropia de cineva* = a nu reuși să vorbești sau să te înțelegi cu cineva. *A nu te putea apropia de ceva* = a nu putea să obții, să cumperi ceva (din cauza scumpetei). ◆ Tranz. A duce, a aduce, a așeza mai aproape de ceva sau de cineva. II. Refl. A fi, a se afla aproape de un anumit interval de timp, de un moment anumit etc. *Se apropie noaptea*. ◆ A ajunge aproape de o anumită vârstă. III. Fig. 1. Refl. A avea însușiri sau trăsături asemănătoare, comune. 2. Tranz. și refl. A-și face prieten pe cineva sau a se împrieteni cu cineva. [Pr.: *-pri-a*] — Lat. **appropriare**.

APROPIĂT, *-Ă, apropiați, -te*, adj. 1. Care se află aproape (în spațiu sau în timp) de ceva sau de cineva. 2. Fig. Care se bucură de încrederea sau de prietenia (deosebită a) cuiva. [Pr.: *-pi-a*] — V. **aproptia**.

APROPIERE, *apropieri, -i*, s.f. Acțiunea de a (se) *aproptia* și rezultatul ei. ⇨ Loc. adv. (Local) *În apropiere* = aproape, în vecinătate. *Prin apropiere* = undeva aproape. *Din apropiere* = de undeva de aproape. [Pr.: *-pi-e*] — V. **aproptia**.

APROPÓ, (1) adv., (2) *apropouri*, s.n. 1. Adv. Fiindcă a venit vorba (de asta); bine că mi-am adus aminte. 2. S.n. Aluzie (adesea rătăcioasă) la adresa cuiva; propunere făcută cuiva pe ocolite. [Var.: **apropóu** s.n.] — Din fr. **à-propos**.

APROPÓU s.n. v. **apropo**.

APROPRIĂ, *apropiez, vb. I. Tranz. 1. A-și însuși un lucru (străin). 2. A face ca un lucru să fie potrivit pentru un anumit scop. [Pr.: *-pri-a*] — Din fr. **approprier**, lat. **appropriare**.*

APROPRIERE, *aproprieri, -i*, s.f. Acțiunea de a *aproptia*. [Pr.: *-pri-e*] — V. **aproptia**.

APROVĂ, pers. 3 *aprovă*, vb. I. Intrans. și refl. (Despre nave) A se înclina longitudinal cu pupa mai sus decât prora (din cauza încărcării neuniforme). — Din **provă**.

APROVĂRE, *aprovări, -i*, s.f. Acțiunea de a (se) *aprova*. — V. **aprova**.

APROVIZIONĂ, *aprovizionez, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) asigura, a(-și) procura (pentru un timp oarecare) hrană, provizii, materiale etc. [Pr.: *-zi-o*] — Din fr. **approvisionner**.*

APROVIZIONĂRE, *aprovizionări, -i*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *aproviziona*. 2. Serviciu dintr-o întreprindere care se ocupă cu aprovizionarea (1). [Pr.: *-zi-o*] — V. **aproviziona**.

APROXIMĂ, *aproximez, vb. I. Tranz. A stabili valoarea sau valorile apropiate de o anumită mărime (căutată). — Din lat. **approximare**.*

APROXIMĂRE, *aproximări, -i*, s.f. Faptul de a *aproxima*. — V. **aproxima**.

APROXIMATIV, *-Ă, aproximativi, -e, adj., adv. 1. Adj. Care este aproape de o mărime dată, aproape adevărat. ◆ (Ir.) Vag, imprecis. *Are cunoștințe aproximative*. 2. Adv. În jur de..., cam, aproape, vreo, circa. — Din fr. **approximatif**.*

APROXIMĂȚIE, *aproximații, -i*, s.f. Evaluare aproximativă a unei mărimi, a unei situații. ⇨ Loc. adv. *Cu aproximație* = aproximativ. — Din fr. **approximation**, lat. **approximatio**.

APROZĂR, *aprozare, s.n.* (leşit din uz) Unitate comercială pentru produse agroalimentare. — **Apro**[vizionare] + **zar**[zavata].

APSIDAL, *-Ă, apsidali, -e, adj.* (Astron.) Referitor la apsidă, de apsidă. — Din fr. **apsidal**.

APSIDĂ, *apside, s.f.* Fiecare dintre cele două puncte extreme ale axei mari a orbitei pe care un corp ceresc o descrie în jurul altuia. — Din fr. **apside**, lat. **apsida**.

APȘOARĂ, *apșoare, s.f.* (Fam.) Diminutiv al lui *apă*. — **Apă** + suf. *-șoare*.

APT, *-Ă, apți, -te, adj.* Care este potrivit, capabil, bun pentru..., sau să... — Din fr. **apte**, lat. **aptus**.

APTÉR, *-Ă, apteri, -e, adj.* (Despre unele insecte) Lipsit de aripi. — Din fr. **aptere**.

APTERIGOTĂ, *apterigote, s.f.* (La pl.) Subclasă de insecte lipsite de aripi; (și la sg.) insectă din această subclasă. — Din fr. **apterygotes**.

APTITUDINAL, *-Ă, aptitudinali, -e, adj.* Referitor la aptitudine, de aptitudine. — Din engl. **aptitudinal**.

APTITUDINE, *aptitudini, s.f.* Însușire psihică individuală care condiționează îndeplinirea în bune condiții a unei munci, a unei acțiuni; aplicație, înclinație, dar². — Din lat. **aptitudo**, **-inis**, fr. **aptitude**.

APȚIÂN, *-Ă, apțieni, -e, s.n., adj.* (Geol.) 1. S.n. Ultimul etaj al cretacului inferior. 2. Adj. Care aparține apțianului (1), privitor la apțian. [Pr.: *-ți-an*] — Din fr. **apțien**.

APUCA, *apúc, vb. I. I. 1. Tranz. A prinde, a lua, a înșfăca, a înhăța (cu mâna). ◆ A pune mâna (în grabă) pe ce are la îndemână; a lua, a-și însuși ceva la repezeală. G Loc. adv. *Pe apucate* = în mod superficial, când și când, în grabă. ⇨ Expr. (Intrans.) *(Care) pe unde apucă* = (care) pe unde nimereste. 2. Refl. A se prinde, a se agăța, a se ține (cu mâinile) de ceva sau de cineva. 3. Tranz. Fig. (Despre stări fizice sau sufletești) A-l cuprinde; a-l copleși. ⇨ Expr. (Fam.) *Când te-apucă, mult te ține?* = n-ai de gând să mai isprăvești odată? *Ce te-a apucat?* se zice (în semn de mirare sau de nemulțumire) când cineva comite (pe neașteptate) un act nepotrivit. II. 1. Tranz. A ajunge la timp pentru a găsi ceva sau pe cineva care este gata să plece. *Voia s-apuce trenul*. 2. Tranz. A trăi atâta, încât să poată cunoaște pe cineva sau să fie martor la ceva. ◆ Intrans. A primi ceva prin tradiție; a moșteni un obicei, o deprindere etc. *Așa a apucat*. 3. Tranz. și refl. A începe să facă ceva; a fi pe punctul de a face ceva; a întreprinde ceva. *Se apucă**

de lucru. III. Tranz. și intranz. A se îndrepta, a se deplasa într-o anumită direcție. — Lat. **aucupare**.

APUCĂRE, *apucări*, s.f. Acțiunea de a (se) *apuca*. — V. **apuca**.

APUCĂȚI s.n. Faptul de a (se) *apuca*. — V. **apuca**.

APUCĂȚ, **-Ă**, *apucați*, *-te*, adj. (În superstiții; adesea substantivat) (Om) chinuit de diavol; *p. ext.* (persoană) care se enervează repede, care se manifestă cu violență. ♦ (Pop.; despre copii) Bolnav de colici. — V. **apuca**.

APUCĂȚOR, **-OĂRE**, *apucători*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care apucă, cu care se apucă. ♦ Fig. (Despre oameni) Lacom, hrăpăreț. 2. S.n. (Parte a unui) aparat cu care se apucă o greutate pentru a o ridica sau a o transporta. — **Apuca** + suf. *-ător*.

APUCĂȚURĂ, *apucături*, s.f. 1. Prindere cu mâna. *Smuls dintr-o singură apucătură*. 2. Fig. Deprindere, comportare (urâtă) a cuiva. — **Apuca** + suf. *-ătură*.

ĂPUD prep. Indică o citare preluată de la alt autor, nu din original; după. [Abr.: *ap.*] — Din lat. **apud**.

ĂPUL, *apuli*, s.m., adj. 1. S.m. (La pl.) Trib dacic situat în centrul Transilvaniei; (și la sg.) persoană care făcea parte din acest trib. 2. Adj. Care aparține apulilor (1), privitor la apuli. — Din lat. **Apulli**.

ĂPUNE, pers. 3 *apune*, vb. III. Intranz. (Despre aștri) A dispărea sub orizont; a asfinți, a scăpa. ♦ Fig. A-și pierde întreaga strălucire, putere, faimă etc., a dispărea pentru totdeauna. ⇨ (Fam.; în expr.) *A(-i) apune steaua* (cuiva) = a-și pierde poziția, faima; a decădea. — Lat. **apponere**.

ĂPUNERE, *apuneri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *apune* și rezultatul ei. — V. **apune**.

ĂPUNTĂ, pers. 3 *apuntează*, vb. I. Intranz. (Despre avioane) A ateriza pe puntea unui portavion. — Din **punte**.

ĂPUNȚĂJ, *apunțaje*, s.n. (Rar) Apunțare. — Din fr. **apontage**.

ĂPUNȚĂMĂNT, *apunțamente*, s.n. Punte (de lemn) de-a lungul malului apei, servind la acostarea unei ambarcații. — Cf. fr. **apontement**.

ĂPUNȚĂRE, *apunțări*, s.f. Faptul de a *apunta*; apunțare, apunțaj. — V. **apunta**.

ĂPUNȚĂRE, *apunțări*, s.f. (Rar) Apunțare. — V. **apunta**.

ĂPUPĂ, pers. 3 *apupă*, vb. I. Intranz. și refl. (Despre nave) A se înclina longitudinal cu prora mai sus decât pupa (datorită încărcării neuniforme). — Din **pupă**.

ĂPUPĂRE, *apupări*, s.f. Acțiunea de a (se) *apupa*. — V. **apupa**.

ĂPUS¹, *apusuri*, s.n. 1. Trece a unui astru sub orizont; priveliște oferită de Soare când apune. 2. Unul dintre cele patru puncte cardinale, opus răsăritului, vest; *p. ext.* loc pe orizont, regiune, țară situată spre acest punct cardinal, Occident, Vest. 3. Timp al zilei când apune Soarele; asfințit. 4. Fig. Declin, decădere, dispariție. — V. **apune**.

ĂPUS², **-Ă**, *apusi*, *-se*, adj. Dispărut pentru totdeauna. *Vremuri apuse*. — V. **apune**.

ĂPUȘĂN, **-Ă**, *apuseni*, *-e*, adj. Care se află la apus; vestic. ♦ Spec. Care aparține Apusului Europei (sau Americii de Nord), caracteristic vieții de acolo; occidental. ♦ (Substantivat) Locuitor din apusul Europei (sau din America de Nord); occidental. — **Apus**¹ + suf. *-ean*.

ĂR, *ari*, s.m. Unitate de măsură pentru suprafețele de teren egală cu 100 m². — Din fr. **are**.

ĂRĂ, *ar*, vb. I. Tranz. A răsturna cu plugul brazde de pământ în vederea pregătirii solului pentru cultivare. — Lat. **arare**.

ĂRĂB, **-Ă**, *arabi*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația de bază a unor țări din Orientul Apropiat și din nordul Africii. 2. Adj. Care aparține țărilor arabe sau arabilor (1), privitor la țările arabe ori la arabi; arabic, arabesc. ⇨ *Cifră arabă* = fiecare dintre cifrele care aparțin celui mai răspândit dintre sistemele zecimale de numerație. *Cal arab* = cal de rasă pentru călărie și tracțiune ușoară originar din Arabia. ♦ (Substantivat, f.) Limba arabă. — Din fr. **arabe**, lat. **arabus**.

ĂRĂBĂBĂRĂ s.f. v. **harababură**.

ĂRĂBESC, *arabescuri*, s.n. 1. Ornamet specific decorației arabe, care constă din combinații de linii și de motive geometrice sau din combinări de motive reprezentând plante (stilizate). 2. Ornamet muzical; *p. ext.* scurtă compoziție muzicală cu caracter grațios și avântat. 3. Una dintre figurile baletului clasic (inspirată din dansul oriental). — Din fr. **arabesque**.

ĂRĂBIC, **-Ă**, *arabici*, *-ce*, adj. 1. Arab. 2. (În sintagma) *Gumă arabică* = substanță vâscoasă obținută din lichidul secretat de unele specii de salcâm (sau pe cale sintetică) și folosită ca material de lipit pentru hârtie. — Din fr. **arabique**.

ĂRĂBIL, **-Ă**, *arabili*, *-e*, adj. (Despre pământ) Bun pentru arat și cultivat; arător. — Din fr. **arable**, lat. **arabilis**.

ĂRĂBIST, **-Ă**, *arabiști*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în arabistică. — Din germ. **Arabist**.

ĂRĂBISTICĂ s.f. Disciplină care studiază limba, istoria, cultura etc. popoarelor arabe. — **Arabist** + suf. *-ică*.

ĂRĂBIZĂ, *arabizez*, vb. I. Tranz. A face (să devină) arab sau a da caracter (social-cultural) arab. — Din fr. **arabiser**.

ĂRĂBIZĂRE, *arabizări*, s.f. Acțiunea de a *arabiza* și rezultatul ei. — V. **arabiza**. **ĂRĂBIZĂȚ**, **-Ă**, *arabizați*, *-te*, adj. Care a devenit arab sau care a căpătat un caracter social-cultural arab. — V. **arabiza**.

ĂRĂC, *araci*, s.m. Par lung care servește la susținerea viței-de-vie și a altor plante agățătoare. [Var.: **harác**, **harąg** s.m.] — Din ngr. **haráki**.

ĂRĂCĂN s.m. v. **sărăcan**.

ĂRĂCĂȚ s.n. Pastă fluidă, acetat de polivinil, folosită ca adeziv. — Denumire comercială.

ĂRĂGĂZ, (2) *aragazuri*, s.n. 1. Gaz lichefiat conținând 90% butan, păstrat sub presiune în butelii speciale și folosit drept combustibil pentru uz casnic. 2. Mașină de gătit sau reșou care folosește acest combustibil. ♦ *P. ext.* Mașină de gătit sau reșou care folosește curent electric. — **A. R.** [=Astra Română] + **gaz**.

ĂRĂGONEZ, **-Ă**, *aragonezi*, *-e*, s.m., s.f., adj. I. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Aragon. 2. Adj. Care aparține Aragonului sau aragonezilor (1), privitor la Aragon ori la aragonezi. II. S.f. Dans popular din Aragon; melodie după care se execută acest dans. — Din fr. **aragonais**.

ĂRĂGONIT s.n. Mineral alcătuit din carbonat de calciu cristalizat, conținut în perle și stratul de sidex din cochilia moluștelor, din care se fac obiecte ornamentale. — Din fr. **aragonite**.

ĂRĂHIDĂ, *arahide*, s.f. Alună americană. — Din fr. **arachide**.

ĂRĂHNIDĂ, *arahnide*, s.f. (La pl.) Clasă de animale din încrengătura artropodelor, cu corpul format dintr-un cefalotorace cu șase perechi de apendice și din abdomen; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. — Din fr. **arachnide**.

ĂRĂHNOIDĂ, *arahnoide*, s.f. (Anat.) Membrana mijlocie care învelește creierul și măduva spinării. — Din fr. **arachnoïde**.

ĂRĂHNOIDITĂ, *arahnoïdite*, s.f. Boală care constă în inflamarea arahnoidei. [Pr.: *-no-i*] — Din fr. **arachnoïdite**.

ĂRĂLIACÉE, *araliacee*, s.f. (La pl.) Familie de arbori și arbuști, rar de plante erbacee, cu frunze adânc lobate sau compuse, cu flori actinomorfe în umbel și cu fruct bacă sau drupă; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **araliacée**.

ĂRĂMĂ, (2) *arămuri*, s.f. 1. Metal de culoare roșie, extrem de maleabil, de ductil și foarte bun conductor electric; cupru. ⇨ Expr. *A-și da arama pe față* = a-și arăta adevăratul caracter (nemairespectând conveniențele sociale, politetea). 2. Obiect făcut din aramă (1). — Lat. ***aramen** (= *aeramen*).

ĂRĂMEĂN, **-Ă** adj. v. **arameean**.

ĂRĂMEEĂN, **-Ă**, *arameeni*, *-e*, s.m. și f. (La pl.) Populații semitice nomade care au trăit în Antichitate în Palestina, Siria și Mesopotamia; (și la sg.) persoană care aparține uneia dintre aceste populații. 2. Adj. Care aparține arameenilor (1), privitor la arameeni. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de arameeni (1); arameică. [Pr.: *-me-ean*. — Var. **arameán**, **-ă** adj.] — Din fr. **arameén**.

ĂRĂMEIC, **-Ă**, *arameici*, *-ce*, adj. Care aparține limbilor semitice vorbite de arameeni (1), privitor la aceste limbi. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de arameeni (1); arameeană. [Pr.: *-me-ic*. — Var.: **aramaic**, **-ă** adj.] — Cf. a r a m e e a n.

ĂRĂNJĂ, *aranjez*, vb. I. 1. Tranz. A pune ceva în ordine, în rânduală. ♦ Refl. și tranz. A(-și) potrivi ținuta exterioară. ♦ A face ca ceva să funcționeze în bune condiții. ♦ A conveni cu cineva să facă într-un anumit fel. 2. Tranz. (Fam.) A face cuiva un rău. *Lasă că te aranjez eu!* 3. Refl. A-și face un rost în viață. 4. Tranz. A prelucra o bucată muzicală pentru instrumente sau voce. — Din fr. **arranger**.

ĂRĂNJĂMĂNT, *aranjamente*, s.n. 1. Faptul de a aranja (într-un anumit fel); felul în care este aranjat ceva. 2. Acord, înțelegere, învoială. 3. Prelucrare a unei bucăți muzicale pentru instrumente sau voce. 4. (Mat.) Fiecare dintre grupele de obiecte luate dintr-un ansamblu și care se deosebesc între ele prin natura sau prin ordinea obiectelor. — Din fr. **arrangement**.

ĂRĂNJĂRE, *aranjări*, s.f. Acțiunea de a (se) *aranja*. — V. **aranja**.

ĂRĂNJĂȚ, **-Ă**, *aranjați*, *-te*, adj. 1. Pus în ordine, în rânduală. ♦ (Despre oameni) Cu ținuta exterioară îngrijită. 2. Care și-a făcut un rost în viață. — V. **aranja**.

ĂRĂNJĂȚOR, **-OĂRE**, *aranjori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care face un aranjament muzical. — Din fr. **arrangeur**.

ĂRĂP, *arapi*, s.m. (Pop.) 1. Persoană care face parte dintr-o populație africană negroidă; *p. gener.* om cu pielea și părul de culoare neagră. 2. Arab. [Var.: **haráp** s.m.] — Din bg. **arap**.

ĂRĂR adv. Arareori. — **A**³ + **rar**.

ARÁREORI adv. (Numai) din când în când; rar, rareori, arar. [Pr.: -re-or] — **A³ + rare + ori**.

ARÁT¹ s.n. Acțiunea de a *ara*; arătură (1). — V. **ara**.

ARÁT², -Ă, arăți, -te, adj. (Despre pământ) Care a fost pregătit cu plugul pentru cultivare. — V. **ara**.

ARAUCAŢ, -Ă, araucani, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Grup de indieni din Chile și Argentina; (și la sg.) persoană aparținând acestui grup. **2.** Adj. Care aparține araucanilor (1), privitor la araucani. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de araucani (1). [Pr.: -rau-] — Din fr. **araucan**.

ARAUCAŢIA s.f. Specie de conifer originară din America de Sud și Australia (*Araucaria angustifolia*). [Pr.: -rau-] — Din fr. **araucaria**.

ARĂBESC, -EASCĂ, arăbești, adj. Arab. — **Arab** + suf. -esc.

ARĂBÊŞTE adv. Ca arabii, în felul sau în limba arabilor. — **Arab** + suf. -eşte.

ARĂBOAICĂ, arăboiace, s.f. Femeie care face parte din populația țării lor arabe. — **Arab** + suf. -oaică.

ARĂCI, arăcesc, vb. IV. Tranz. A pune pe araci vița-de-vie sau alte plante agățătoare. [Var.: **hărăci, hărăgi** vb. IV] — Din **arac**.

ARĂCIT s.n. Faptul de a *arăci*. [Var.: **hărăcft, hărăgft** s.n.] — V. **arăci**.

ARĂDEAN, -Ă, arădeni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Arad. **2.** Adj. Care aparține municipiului sau județului Arad ori arădenilor (1), referitor la municipiul sau județul Arad ori la arădeni. — **Arad** (n. pr.) + suf. -ean.

ARĂDEANCA, arădenca, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Arad. — **Arădean** + suf. -că.

ARĂMĂR, arămari, s.m. Persoană care lucrează sau vinde obiecte de aramă. — **Aramă** + suf. -ar.

ARĂMĂRIE¹ s.f. Meseria arămarului. — **Arămar** + suf. -ie.

ARĂMĂRIE², arămării, s.f. 1. Fabrică, atelier, prăvălie de obiecte de aramă. **2.** Obiecte de aramă. — **Aramă** + suf. -ărie.

ARĂMEASĂ, arămese, s.f. (Inv.) Măsură de capacitate (din aramă) egală cu o oca sau cu o jumătate de oca. — **Aramă** + suf. -easă.

ARĂMI, arămesc, vb. IV. Tranz. A acoperi un obiect de metal cu un strat de aramă; a cupra. — Din **aramă**.

ARĂMIRE, arămiri, s.f. Acțiunea de a *arămi* și rezultatul ei; cuprare. — V. **arămi**.

ARĂMÎT, -Ă, arămiți, -te, adj. (Despre obiecte de metal) Acoperit cu un strat de aramă; cuprat. — V. **arămi**.

ARĂMIU, -IE, arămii, adj., s.n. 1. Adj. De culoarea aramei. **2.** S.n. Culoare arămie (1). — **Aramă** + suf. -iu.

ARĂPESC, -EASCĂ, arăpești, adj. (Pop.) Care aparține arapilor, privitor la arapi. — **Arap** + suf. -esc.

ARĂPILĂ, arăpilă, s.m. (Pop.) Om cu pielea și părul de culoare neagră (ca de arap). — **Arap** + suf. -ilă.

ARĂPIME s.f. (Pop.) Mulțime de arapi; totalitatea arapilor. — **Arap** + suf. -ime.

ARĂPOAICĂ, arăpoaice, s.f. (Pop.) Femeie care face parte dintr-o populație africană negroidă; p. gener. femeie cu pielea și părul de culoare neagră. — **Arap** + suf. -oaică.

ARĂRIEL s.m. **1.** Plantă erbacee cu miros greu, cu frunzele verzi-albicioase acoperite cu un puf fin și cu flori roșii-închis, rar albe (*Cynoglossum officinale*). **2.** (Rar) Limba-mielului (*Borago officinalis*). — Et. nec.

ARĂTĂ, arăt, vb. I. **1.** Tranz. A expune ceva intenționat privirii cuiva; a da la iveală, a lăsa să se vadă. ♦ Expr. (Ref.) *A se arăta doctorului* = a se duce să fie examinat de un medic. **2.** Tranz. A indica (printr-un gest) persoana sau lucrul asupra căruia se atrage atenția. ♦ Expr. *A arăta* (cuiva) *ușa* = a da (pe cineva) afară dintr-un loc. *A arăta* (pe cineva) *cu degetul* = a acuza, a supune aprobriului public. ♦ A indica o măsură, o direcție etc. ♦ A indica ora, minutele și secunde. **3.** Tranz. A da o explicație, a explica, a face o expunere (pentru a lămurii, a dovedi, a convinge). ♦ Expr. (Fam.) *Îți arăt eu țiel!* se spune pentru a amenința pe cineva. **4.** Tranz. și refl. A (se) manifesta, a (se) exterioriza (prin vorbe, gesturi, atitudini). ♦ Tranz. A da dovadă de...; a dovedi. ♦ Intrans. A părea (după înfățișare); a avea o anumită înfățișare. ♦ Refl. unipers. *Se arată a fi vreme bună*. **5.** Refl. A apărea, a se ivi (pe neașteptate). — Lat. *arrectare.

ARĂTĂRE, arătări, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *arăta* și rezultatul ei. **2.** Halucinație, vedenie. ♦ (Concr.) Monstru; stafie, fantomă. ♦ Persoană foarte slabă. — V. **arăta**.

ARĂTĂTOR, arătătoare, s.n. 1. Indicator (de la instrumentele de măsurat) care arată greutatea, direcția, timpul etc. **2.** Degetul al doilea de la mână (cu care se arată). ♦ (Adjectival) *Deget arătător*. — **Arăta** + suf. -ător.

ARĂTOR, -OĂRE, arători, -oare, adj. (Rar; despre pământ) Arabil. ♦ (Despre vite) Care se folosește la arat. — **Ara** + suf. -ător.

ARĂTÓS, -OĂSĂ, arătóși, -oase, adj. Care are o înfățișare frumoasă sau impunătoare. — **Arăta** + suf. -os.

ARĂTŪRĂ, arături, s.f. 1. Acțiunea de a *ara*; arat¹. **2.** Pământ arat. — **Ara** + suf. -ătură.

ARBALÊTĂ, arbalete, s.f. Armă de aruncat săgeți sau proiectile, asemănătoare cu un arc, folosită în trecut. — Din fr. **arbalète**.

ARBALETRIÉR, (1) arbaletieri, s.m., (2) arbaletiere, s.n. 1. S.m. Ostaș care lupta cu arbaleta. **2.** S.n. Parte a acoperișului care susține învelitoarea propriu-zisă. [Pr.: -tri-er] — Din fr. **arbalétrier**.

ARBĂNĂȘ, arbănași, s.m. (Inv.) Albanez (1). — Din bg. **arbanaš**.

ARBITRĂ, arbitrez, vb. I. Tranz. **1.** A soluționa un litigiu în calitate de arbitru. **2.** A conduce desfășurarea unei competiții sportive. — Din fr. **arbitrer**.

ARBITRĂJ, arbitraje, s.n. 1. Soluționare a unui litigiu de către un arbitru (1). **2.** Conducere de către un arbitru (2) a unei competiții sportive. — Din fr. **arbitrage**.

ARBITRĂL, -Ă, arbitrali, -e, adj. (Jur.) Hotărât de arbitru (1). *Sentiință arbitrală*. ♦ Alcătuit din arbitri. *Comisie arbitrală*. — Din fr. **arbitral**.

ARBITRĂR, -Ă, arbitrari, -e, (1, 2) adj., (3) arbitraruri, s.n. 1. Adj. Care pornește dintr-o hotărâre luată după propria apreciere, fără a ține seamă de părerea altuia, de adevăr etc.; abuziv; samavolnic. **2.** Adj. Care este făcut, ales etc. la întâmplare. **3.** S.n. Faptă, acțiune, situație arbitrară (1, 2). — Din fr. **arbitraire**, lat. **arbitrarius**.

ARBITRU, arbitri, s.m. 1. Persoană, organizație, instanță aleasă sau desemnată pentru cercetarea și rezolvarea unui litigiu. **2.** Persoană însărcinată să conducă desfășurarea unei competiții sportive. — Din fr. **arbitre**.

ARBIU, arbie, s.n. Vergea cu care în trecut se curăța sau se încălca pușca. — Din tc. **harbi**.

ĂRBOR s.m. v. **arbore**.

ARBORĂ, arborez, vb. I. Tranz. **1.** A înălța un steag, un pavilion pe o clădire, pe catargul unei nave etc. **2.** A monta catargele unei nave. **3.** Fig. A se comporta sau a se îmbrăca cu ostentație. — Din fr. **arborer**.

ARBORĂDĂ, arborade, s.f. Ansamblu format din catargele și vergile unei nave. — Din **arbore**.

ARBORĂRE, arborări, s.f. Acțiunea de a *arbora*. — V. **arbora**.

ARBORĂȘ, arborăși, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *arbore*. — **Arbore** + suf. -aș.

ĂRBORE, arbori, s.m. 1. Nume generic pentru orice plantă cu trunchi înalt și puternic, lemnos și cu mai multe ramuri cu frunze care formează o coroană; copac; p. restr. pom. ♦ Compuse: *arbore-de-cacao* = plantă lemnoasă specifică zonei tropicale, cultivată pentru semințele ei comestibile (*Theobroma cacao*); *arbore-de-cafea* = plantă lemnoasă din regiunile calde ale Americii Latine, Africii și Asiei, cultivată pentru semințele ei comestibile (*Coffea arabica*); *arbore-de-cauciuc* = plantă lemnoasă originară din America de Sud, din scoarța căreia se extrage cauciucul natural (*Hevea brasiliensis*); *arbore-de-pâine* = plantă lemnoasă cu tulpina înaltă și foarte groasă, al cărei fruct sferic, cu gust de pâine, se consumă fiert sau copt (*Artocarpus incisa*); *arborele-vieții* = a) arbore decorativ originar din Extremul Orient, înalt și foarte rămușor, cu frunze mici, solzoase; tuia (*Thuja orientalis*); b) fig. schemă reprezentând evoluția omului de-a lungul vieții sale. ♦ *Arbore genealogic* = reprezentare grafică (de obicei sub forma unui copac cu ramuri) înfățișând filiația și gradul de înrudire ale membrilor unei familii (aristocratice). **2.** Organ de mașină care primește și transmite o mișcare prin rotația în jurul axei sale. **3.** (Mar.; în sintagma) *Arbore mic* = trinchet. **4.** (Rar) Catarg. [Var.: **ărbor** s.m.] — Lat. **arbor, -is**.

ARBORESCENT, -Ă, arborescenți, -te, adj. Care are înfățișarea unui arbore (1); care este ramificat asemenea crengilor unui arbore. — Din fr. **arborescent**, lat. **arborescens, -ntis**.

ARBORESCENȚĂ, arborescențe, s.f. (Rar) Formă (ca) a unei plante arborescente. — Din fr. **arborescence**.

ARBORÊT, arboreturi, s.n. 1. Porțiune de pădure caracterizată printr-o vegetație omogenă, deosebită de restul pădurii din jur. **2.** Partea superioară a catargului. — Din lat. **arborētum**.

ARBORICOL, -Ă, arboricoli, -e, adj. (Despre insecte, animale) Care trăiește pe arbori sau printre arbori. — Din fr. **arboricole**.

ARBORICULTÓR, -OĂRE, arboricultori, -oare, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu arboricultura. — Din fr. **arboriculteur**.

ARBORICULTŪRĂ s.f. Disciplină care studiază cultura arborilor și arbuștilor. — Din fr. **arboriculture**.

ARBŪST, arbuști, s.m. Plantă lemnoasă mai mică decât arborele, care se ramifică de la rădăcină în formă de tufă și nu formează o coroană distinctă. — Din fr. **arbuste**, lat. **arbutum**.

ARBŪZ s.m. v. **harbuz**.

ARBUZĂRIE s.f. v. **harbuzărie**.

ARC, *arcuri*, (2) *arce*, s.n. 1. Armă (primitivă) de aruncat săgeți, alcătuită dintr-o vargă flexibilă ușor încovoiată și o coardă prinsă de extremitățile vergii. ♦ P. anal. Ceea ce are forma unui arc (1). *Arcul sprâncenei*. 2. Porțiune dintr-o circumferință sau dintr-o linie curbă. *Arc de cerc*. ♦ (Element de) construcție în formă arcuită. ♦ *Arc de triumf* = monument în formă de portic arcuit cu una sau mai multe arcade, ridicat în amintirea sau pentru sărbătorirea unui fapt însemnat. 3. Organ metalic elastic al unei mașini sau al unui mecanism, care are proprietatea de a reveni la forma inițială după ce a fost supus unei sollicitări. *Arc de automobil*. ♦ Expr. *Parc-ar fi pe arcuri*, se zice despre o persoană suplă, sprintenă. 4. (În sintagma) *Arc electric* (sau *voltaic*) = descărcare electrică foarte luminoasă care are loc între doi electrozi prin care circulă un curent de mare intensitate. 5. (Fiziol.; în sintagma) *Arc reflex* = ansamblul elementelor nervoase care asigură realizarea reflexelor. — Lat. **arcus**.

ARCĂCI, *arcaciuri*, s.n. 1. Îngrăditură sau despărțitură pentru separat oile. 2. Îngrăditură făcută de pescari în apă pentru prinderea și păstrarea peștelui în bălți iarna. — Et. nec.

ARCĂDĂ, *arcade*, s.f. 1. Element arhitectural format din unul sau din mai multe arce și din elementele care le susțin (coloane, stâlpi, ziduri). 2. Formație anatomică în formă arcuită; (în special) proeminență curbă la baza osului frontal, situată deasupra fiecărei orbite. — Din fr. **arcade**.

ARCĂNI¹, *arcane*, s.n. 1. Laț pentru prinderea sau pentru prizoniera animalelor, în special a vitelor. ♦ Expr. *A prinde cu arcanul* = (în trecut) a prinde (cu ajutorul arcanului) și a lua cu forța în armată; a arcâni; p. gener. a aduce, a lua cu forța. 2. (Art.) Dans popular românesc, asemănător cu sârba; melodie după care se execută acest dans. — Din tăt., ucr. **arkan**.

ARCĂNI², *arcane*, s.n. (Livr.; mai ales la pl.) Taină, secret. ♦ Loc tainic, ascuns. — Din fr. **arcane**.

ARCAȘ, *arcași*, s.m. 1. Oștean înarmat cu arc; persoană care trage cu arc; săgetător. 2. (La sg.; art.) Constelație din emisfera australă, compusă din 146 de stele vizibile cu ochiul liber; Săgetătorul. — Arc + suf. -aș.

ARCĂȚ, -Ă, *arcați*, -te, adj. (Rar) Arcuit. — Arc + suf. -at (după fr. *arqué*).

ARCĂTURĂ, *arcaturi*, s.f. Element arhitectural alcătuit dintr-o serie de arcade (mici). — Din fr. **arcature**.

ARCĂ, *arce*, s.f. (Rar) Corabie. ♦ *Arca lui Noe* = corabia miticului Noe; fig. îngămădire eterogenă de oameni și de animale. — Din it., lat. **arca**.

ARCĂNI, *arcănesc*, vb. IV. Tranz. (În trecut) A prinde cu arcanul¹. — Din **arcan**¹.

ARCHEBUZĂ, *archebuză*, s.f. Veche armă de foc, asemănătoare cu pușca. — Din fr. **arquebuse**.

ARCHEBUZIÉR, *archebuzieri*, s.m. Soldat înarmat cu archebuză. [Pr.: -zi-er] — Din fr. **arquebusier**.

ARCOSOLIUM s.n. Nișă funerară într-o catacombă. [Pr.: -li-um] — Din fr. **arcosolium**.

ARCÓZĂ s.f. Gresie foarte bogată în feldspați. — Din fr. **arkose**.

ÁRTIC, -Ă, *arctici*, -ce, adj. Care este situat în regiunea Polului Nord; care are caracter propriu acestei regiuni. — Din fr. **arctique**, lat. **arcticus**.

ARCUÍ, *arcuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) îndoi în formă de arc; a (se) încovoia. ♦ Tranz. Fig. A bate; a pedepsi. — Arc + suf. -ui.

ARCUIRE, *arcuiri*, s.f. Faptul de a (se) arcui; încovoiere elastică a unei piese lungi; (concr.) formă arcuită. — V. **arcui**.

ARCUIȚ, -Ă, *arcuiți*, -te, adj. Încovoiat în formă de arc; arcat, curbat. ♦ (Despre construcții) Prevăzută cu arcade. — V. **arcui**.

ARCUIȚURĂ, *arcuiri*, s.f. Parte a unui obiect (încovoiat) în formă de arc. [Pr.: -cu-i-] — Arcui + suf. -tură.

ARCULÉȚ, *arculețe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *arc*. — Arc + suf. -uleț.

ARCUȘ, *arcușuri*, s.n. Vergea de lemn între capetele căreia se întind fire de păr de cal, care servește la producerea sunetelor unor instrumente cu coarde. — Arc + suf. -uș.

ARDE, *ard*, vb. III. I. Intrans. (Despre foc) A fi aprins. **II**. 1. Tranz. A da foc, a băga în foc. ♦ Expr. *A arde cu fierul roșu* = a) a face (unui animal) un semn cu un fier înroșit în foc; b) a înfiera; a stigmatiza (pe cineva). 2. Tranz., refl. și intrans. A (se) consuma, a (se) distruge prin foc. ♦ Tranz. A strica o mâncare expunând-o prea mult la acțiunea focului. ♦ Refl. *S-a ars mâncarea*. ♦ Tranz. A distruge printr-o reacție chimică. 3. Tranz. și intrans. A încinge, a încălzi (tare). ♦ Tranz. A expune acțiunii focului obiecte de lut, de ceramică etc. în procesul de fabricare, pentru a le îmbunătăți proprietățile. ♦ Tranz. A dezinfecă un instrument trecându-l prin flacăra. ♦ Tranz. A cauteriza o rană. **III**. Intrans. 1. A răspândi lumină; a lăcu, a străluci. *Lampa arde*. 2. (Despre Soare) A răspândi căldură mare; a dogori; a fi fierbinte. ♦ Tranz. și refl. A (se) bronză, a (se) părli (prea tare). **IV**. 1. Refl. și tranz. A suferi sau a face să suferă o durere vie, o arsură la atingerea cu focul sau cu un obiect foarte fierbinte; a (se) frige. ♦ Tranz. A

produce o senzație asemănătoare cu o arsură. 2. Tranz. Fig. A da o lovitură. *I-a ars o palmă*. ♦ (Fam.) A face ceva cu pasiune. *Îi arde o horă*. ♦ Tranz. și refl. (Fam.) A (se) păcăli, a (se) înșela. 3. Intrans. A se înroși tare (din cauza unei stări emotive). ♦ A avea febră. ♦ Fig. A fi cuprins de un sentiment profund, puternic. ♦ Expr. *A-i arde (cuiva) de ceva* = a simți o dorință (arzătoare); a avea dispoziția să..., a avea chef de... — Lat. **ardere**.

ARDEI, *ardei*, s.m. Plantă erbacee cu flori albe și cu fructe bace verzi, roșii sau galbene, întrebuințate în alimentație (*Capsicum annuum*); p. restr. fructul acestei plante. *Ardei gras*. *Ardei iute*. — Arde + suf. -ei.

ARDEIĂ, *ardeiez*, vb. I. 1. Tranz. A condimenta o mâncare cu ardei iute (sau cu piper, boia etc.). 2. Refl. Fig. (Fam.; despre oameni) A se irita, a se supăra. — Din **ardei**.

ARDEIĂȘI, *ardeiași*, s.m. Diminutiv al lui *ardei*. — Ardei + suf. -aș.

ARDEIĂȚ, -Ă, *ardeiați*, -te, adj. (Despre mâncăruri) În care s-a pus (mult) ardei (sau piper, boia etc.). — V. **ardeia**.

ARDELEAN, -Ă, *ardeleni*, -e, s.m., s.f., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Ardeal; transilvănean. 2. Adj. Care aparține Ardealului sau ardelenilor (1), privitor la Ardeal sau la ardeleni; transilvănean, ardelenesc. 3. S.f. art. Numele unui dans popular din Ardeal; melodie după care se execută acest dans; ardelenesca. — Ardeal (n. pr.) + suf. -ean.

ARDELEANCĂ, *ardelence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Ardeal; transilvăneancă. — Ardelean + suf. -că.

ARDELENESC, -EASCĂ, *ardelenesti*, adj., s.f. art. 1. Adj. Ardelean (2). 2. S.f. art. Numele unui dans popular din Ardeal; melodie după care se execută acest dans; ardeleana. — Ardelean + suf. -esc.

ARDELENÉȘTE adv. Ca ardelenii; ca în Ardeal. — Ardelean + suf. -ește.

ARDELENISM, *ardelenisme*, s.n. Cuvânt, expresie etc. caracteristice ardelenilor. — Ardelean + suf. -ism.

ARDENEZ, -Ă, *ardenezi*, -e, s.m., s.f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Ardeni. 2. Adj. Care aparține regiunii Ardeni sau ardenezilor (1), referitor la Ardeni ori la ardenezi. 3. S.m. Rasă de cai mari, puternici, de tracțiune. — Din fr. **ardennais**.

ARDENT, -Ă, *ardenti*, -te, adj. 1. (Livr.) Înfocat, înflăcărat, aprins, pasionat. 2. (Despre nave) Care, sub acțiunea vântului, se întoarce cu prora în direcția din care bate vântul. — Din fr. **ardent**.

ARDENȚĂ s.f. (Livr.) Ardoare. — Din **ardent**.

ÁRDERE, *ardeni*, s.f. 1. Faptul de a (se) arde. 2. (Chim.) Oxidare rapidă a unei substanțe, însoțită de dezvoltare de căldură (și lumină). 3. (Biol.; la pl.) Proces de descompunere prin oxidare a substanțelor vii din organism. — V. **arde**.

ARDÉZIE, *ardezii*, s.f. Gresie argiloasă sau argilă cu granule fine, care se poate desface ușor în foi subțiri, utilizate la acoperirea caselor, ca dale pentru pardoseli, în trecut la fabricarea tăblițelor pentru școlarii începători etc. — Din it. **ardesia**.

ARDOARE s.f. Înflăcărare, pasiune, avânt; răvnă, zel; ardentă. — Din fr. **ardeur**, lat. **ardor**.

AREAL, *areale*, s.n. Arie specifică de răspândire a unei specii, a unei clase etc. de plante sau de animale. [Pr.: -re-a] — Din germ. **Areal**.

ARÉCI interj. v. **hareci**.

AREFLÉXIE s.f. (Med.) Absență a reflexelor. — Din fr. **arflexie**.

ARÉIC, -Ă, *areici*, -ce, adj. (Geol.; despre regiuni, soluri) Lipsit de apă, uscat, arid. [Pr.: -re-ic] — Din fr. **arétique**.

ARÉNĂ, *arene*, s.f. 1. Spațiu așternut cu nisip, rumeguș etc. din mijlocul unui amfiteatru antic, unde se desfășurau reprezentațiile; p. ext. ansamblul construcțiilor care deserveau acest spațiu; partea centrală a unui circ modern. 2. Teren de sport, împrejmuit cu tribune pentru spectatori. 3. Fig. Sferă, domeniu, loc de desfășurare a unei activități. — Din fr. **arène**, lat. **arena**.

ARENDA, *arendez*, vb. I. Tranz. A da sau a lua în arenda. [Var.: (înv.) **arendui** vb. IV] — Din **arendă**.

ARENDĂRE, *arendări*, s.f. Acțiunea de a arenda. [Var.: (înv.) **arenduire** s.f.] — V. **arendă**.

ARENDĂȘ, *arendași*, s.m. Persoană care ia în arenda un bun agricol. — Arde + suf. -aș.

ARENDA, *arende*, s.f. 1. Cedare temporară a dreptului de exploatare a unor bunuri agricole, în schimbul unei plăți; folosire, exploatare a unui bun astfel cedat. 2. Sumă plătită de arendaș proprietarului pentru arendarea unui bun. [Pl. și: *arenzi*] — Din rus., pol. **arendă**.

ARENDĂȘESC, -EASCĂ, *arendășești*, adj. De arendaș, care aparține arendașului. — Arde + suf. -esc.

ARENDĂȘI, *arendășesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A avea ocupația de arendaș. — Din **arendaș**.

ARENDĂȘIE, s.f. Ocupația arendașului. — Arde + suf. -ie.

ARENDĂȘIȚĂ, *arendășite*, s.f. (Rar) Arendașoaică. — Arde + suf. -iță.

ARENDAȘOaică, *arendășoaiice*, s.f. Nevastă de arendaș; femeie care ține în arenda un bun; arendașită. — **Arendaș** + suf. *-oaică*.

ARENDAȘ vb. IV v. **arenda**.

ARENDAȘIE s.f. v. **arendare**.

AREOLĂR, *-Ă, areolari*, -e, adj. (Mat.) Care aparține ariei², privitor la arie². [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréolaire**.

AREOLĂ, *areole*, s.f. (Anat.) Suprafață de piele diferit colorată de aceea a tegumentelor din jur. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréole**.

AREOLOGIE s.f. (Lingv.) Studiu al distribuției ariilor dialectale pe un anumit teritoriu. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréologie**.

AREOMETRIC, *-Ă, areometrici*, -ce, adj. Referitor la areometrie, de areometrie. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréométrique**.

AREOMETRIE s.f. Parte a fizicii care studiază măsurarea densității lichidelor (cu areometrul). [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréométrie**.

AREOMETRU, *areometre*, s.n. Aparat care servește la determinarea densității unui lichid sau a concentrației unei soluții. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréomètre**.

AREOPĂG, *areopaguri*, s.n. Consiliu și tribunal suprem din Atena antică. ♦ Fig. (Livr.) Adunare de savanți, de artiști de mare valoare, de mare competență. [Pr.: *-re-o-*] — Din fr. **aréopage**, lat. **areopagus**.

ARÉST, *aresturi*, s.n. 1. Deținere sub pază legală a unei persoane. 2. Loc unde sunt ținuti cei arestați. — Din germ. **Arrest**, it. **arresto**.

ARESTĂ, *arestez*, vb. I. Tranz. A ține pe cineva sub pază legală în vederea unui proces sau a cercetărilor judiciare; a închide, a deține, a aresti. — Din **arest**.

ARESTĂNT, *-Ă, arestanți*, -te, s.m. și f. (Înv.) Arestat. — Din germ. **Arrestant**.

ARESTĂRE, *arestări*, s.f. Acțiunea de a *aresta*; arestuire. — V. **aresta**.
ARESTĂT, *-Ă, arestați*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în stare de arest (1). — V. **aresta**.

ARESTUI, *arestuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A aresta. — Cf. rus. **arestovat**.

ARESTUIRE, *arestuiri*, s.f. (Înv.) Arestare. — V. **arestui**.

ARÉT s.n. (În sintagma) *Câine de aret* = câine de vânatoare dresat să se oprească ținuci când simte sau zărește vânatul. — Din fr. **arrêt**.

ARETĂ, pers. 3 *aretă*, vb. I. Intrans. (Despre câini de vânatoare) A rămâne pe loc imediat ce zărește sau simte vânatul. — Din fr. **arrêter**.

ARFĂ s.f. v. **harpă**.

ARGÁT, *-Ă, argați*, -te, s.m. și f. (Rar la f.) Servitor, slugă angajată (în trecut) pentru muncile agricole, creșterea vitelor sau pentru muncile din gospodăria stăpânului. — Din bg. **argat**, ngr. **argátis**.

ARGĂSEALĂ, *argăseli*, s.f. 1. Argăsire. 2. (Concr.) Amestec de substanțe cu care se argătesc pieile și blănurile. — **Argăsi** + suf. *-eală*.

ARGĂSI, *argălesc*, vb. IV. Tranz. A prelucra pieile și blănurile cu un amestec de substanțe, pentru a le face trainice, impermeabile, flexibile; a cruși, a încruși, a tăbăci. — Din ngr. **argasa** (aor. lui *argázo*).

ARGĂSIRE, *argăsiri*, s.f. Acțiunea de a *argăsi*; argăseală (1), tăbăcire. — V. **argăsi**.

ARGĂȘIT¹ s.n. Faptul de a *argăsi*. — V. **argăsi**.

ARGĂȘIT, *-Ă, argășiți*, -te, adj. (Despre piei, blănuri) Prelucrat pentru a deveni trainic și impermeabil; tăbăcit, (reg.) dubit, încrușit. — V. **argăsi**.

ARGĂȘITÓR, *-OĂRE, argășitori*, -oare, adj., s.m. și f. (Muncitor) care argăsește. — **Argăsi** + suf. *-tor*.

ARGĂTÉL, *argăței*, s. m. (Rar) Diminutiv al lui *argat*. — **Argat** + suf. *-el*.

ARGĂTÉSC, *-EĂSCĂ, argățești*, adj. (Rar) De argat, specific argatului. — **Argat** + suf. *-esc*.

ARGĂȚI, *argățesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. (Rar) A munci ca argat. — Din **argat**.

ARGĂȚIE s.f. (Rar) Situația argatului; muncă de argat. — **Argat** + suf. *-ie*.

ARGĂȚIME s.f. Mulțime de argați; totalitatea argaților. — **Argat** + suf. *-ime*.

ARGEĂ, *argele*, s.f. (Pop.) 1. Război de țesut. ♦ Nume dat celor două scânduri care unesc transversal extremitățile războiului de țesut. ♦ Fiecare dintre grinzile de lemn fixate de o parte și de alta a unei plute pentru a ține strânse lemnele care o compun. 2. Construcție rudimentară de scânduri în care se așază, vara, războiul de țesut. 3. Boltă ori acoperiș al unei clădiri. — Et. nec.

ARGENTÁN s.n. Varietate de alpaca², având culoarea argintului. — Din fr. **argentan**.

ARGENTIFÉR, *-Ă, argentiferi*, -e, adj. Care conține (mult) argint; argintos. *Teren argentifer*. — Din fr. **argentifère**.

ARGENTÍN s.n. Praf de staniu folosit în imprimarea textilă și la fabricarea hârtiei. — Din fr. **argentine**.

ARGENTINIÁN, *-Ă, argentinieni*, -e, s.m. și f. 1. S.m. și f., adj. Persoană care face parte din populația Argentinei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Argentinei sau argentinienilor (1), privitor la Argentina ori la argentinieni. [Pr.: *-ni-an*] — **Argentina** (n. pr.) + suf. *-ean*.

ARGENTÍT s.n. Mineru de argint care cristalizează în sistemul cubic sau rombic, în cristale cenușii. — Din fr. **argentite**.

ARGENTOMÉTRU, *argentometre*, s.n. (Fiz.) Instrument pentru măsurarea conținutului de argint al unei soluții. — Din fr. **argentomètre**.

ARGENTOTIPIE, *argentotipii*, s.f. Procedeu de multiplicare prin fotoreproducere. — Din fr. **argentotypie**.

ARGEȘÉAN, *-Ă, argeșeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Argeș. 2. Adj. Care aparține județului Argeș sau argeșenilor (1), referitor la județul Argeș ori la argeșeni. — **Argeș** (n. pr.) + suf. *-ean*.

ARGEȘÉANCĂ, *argeșence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Argeș. — **Argeșean** + suf. *-că*.

ARGHEZIÁN, *-Ă, argezieni*, -e, adj. De Argezi, al lui Argezi; în maniera lui Argezi. [Pr.: *-zi-an*] — **Argezi** (n.pr.) + suf. *-ian*.

ARGHIROFÍL, *-Ă, arghirofilii*, -e, s.m. și f., adj. (Livr.) (Om) care este lacom de bani. — Din ngr. **arghirófilos**.

ARGHIROFÍLIE s.f. (Livr.) Lăcomie de bani. — Din ngr. **arghirófilia**.

ARGÍLĂ, *argile*, s.f. Rocă sedimentară alcătuită dintr-un amestec de silicați și din fragmente de cuarț, mică etc., întrebuințată în olărie, la lucrări de construcție, în sculptură etc.; lut. — Din fr. **argile**, lat. **argilla**.

ARGILIFÉR, *-Ă, argiliferi*, -e, adj. Argilos. — Din fr. **argilifère**.

ARGÍLIT s.n. Rocă rezultată din recristalizarea argilei. — Din fr. **argilite**.

ARGÍLÓS, *-OĂSĂ, argiloși*, -oase, adj. Care conține (multă) argilă; lutos. — Din fr. **argileux**, lat. **argillosus**.

ARGINÁZĂ s.f. (Biol.) Enzimă solubilă conținută în cantitate mare în ficatul mamiferelor. — Din fr. **arginase**.

ARGININĂ s.f. (Biol.) Aminoacid care există în proteine și participă la sinteza ureii în ficat. — Din fr. **arginine**.

ARGÍNT, (1) s.n., (2) *arginturi*, s.n., (3) *arginți*, s.m. 1. S.n. (Adesea fig.) Metal prețios de culoare albă strălucitoare, maleabil și ductil, cu o mare conductibilitate electrică. ♦ *Nuntă de argint* = a douăzeci și cincea aniversare a căsătoriei cuiva; petrecere organizată cu acest prilej. ♦ Compus: (pop.) *argint-viu* = a) mercur; b) fig. om plin de energie, iute, vioi. 2. S.n. Varietate sau obiect de argint (1). 3. S.m. (Mai ales la pl.) Ban¹, para³. — Lat. **argentum**.

ARGINTĂ, *argintez*, vb. I. Tranz. A acoperi un obiect metalic cu un strat subțire de argint (1); a argintui. ♦ Fig. A face să aibă strălucirea argintului (1). [Var.: (inv.) **argintf** vb. IV] — Din **argint**.

ARGINTĂR, *argintari*, s.m. (Rar) Persoană care lucrează sau vinde obiecte de argint (1). — **Argint** + suf. *-ar*.

ARGINTĂRE, *argintări*, s.f. Acțiunea de a *arginta*. — V. **arginta**.

ARGINTĂT, *-Ă, argintați*, -te, adj. Acoperit cu un strat subțire de argint (1); argintuit. ♦ Fig. Cu luciu ca de argint (1). — V. **arginta**.

ARGINTĂRIE, *argintării*, s.f. 1. Obiecte de argint (1). 2. Magazin în care se vând obiecte de argint. — **Argint** + suf. *-ărie*.

ARGINTÍ vb. IV v. **arginta**.

ARGINTÍU, *-IE, argintii*, adj. (Adesea fig.) Care are culoarea și strălucirea argintului (1); argintos. ♦ Fig. (Despre sunete, voce etc.) Cristalin, limpede. — **Argint** + suf. *-iu*.

ARGINTÓȘ, *-OĂSĂ, argințoși*, -oase, adj. 1. Argentifer. 2. (Înv.) Argintiu. — **Argint** + suf. *-os*.

ARGINTUI, *argintuiesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A arginta. — **Argint** + suf. *-ui*.

ARGINTUÍT, *-Ă, argintuiți*, -te, adj. (Rar) Argintat. — V. **argintui**.

ARGINTÍCĂ, *argințele*, s.f. Arbust cu flori mari, albe și cu frunze verzi, lucitoare pe partea superioară și albe pe cea inferioară (*Dryas octopetala*). — **Argint** + suf. *-ică*.

ARGIRÍSM s.n. (Med.) Intoxicație cu săruri de argint; argiroză. — Din fr. **argyrisme**.

ARGIRÓZĂ s.f. (Med.) Argirism. — Din fr. **argyrose**.

ARGÓN s.n. Gaz rar, incolor și inodor, care se găsește în atmosferă și care servește la umplerea unor becuri electrice, a unor tuburi luminescente pentru reclame și la sudarea cu arc electric. — Din fr. **argon**.

ARGONAÚT, *argonauți*, s.m. 1. (Mitol.) Nume dat eroilor antici greci care au călătorit pe corabia Argo spre Colhida ca să aducă Lâna de aur. ♦ Fig. Navigator îndrăzneț. 2. Specie de moluscă cefalopodă din apele tropicale (*Argonauta argo*). — Din fr. **argonaute**.

ARGÓTIC, *-Ă, argotici*, -ce, adj. Care aparține argoului, privitor la argou, de ar-gou. — Din fr. **argotique**.

ARGÓU, *argouri*, s.n. Limbaj convențional, folosit mai ales de vagabonzi, răufăcători etc. pentru a nu fi înțeleși de restul societății. — Din fr. **argot**.

ARGUMENT, *argumente*, s.n. 1. Raționament, dovadă adusă în sprijinul unei afirmații. 2. (Mat.) Variabila independentă a unei funcții. — Din fr. **argument**, lat. **argumentum**.

ARGUMENTĂ, *argumente*, vb. I. Tranz. A susține, a întări, a dovedi, a demonstra ceva cu argumente. — Din fr. **argumenter**, lat. **argumentari**.

ARGUMENTĂRE, *argumentări*, s.f. Acțiunea de a *argumenta* și rezultatul ei; totalitatea argumentelor aduse în sprijinul unei afirmații; argumentație. — V. **argumenta**.

ARGUMENTĂȚIE, *argumentații*, s.f. Argumentare. [Var.: (inv.) **argumentațiune** s.f.] — Din fr. **argumentation**, lat. **argumentatio**, -onis.

ARGUMENTAȚIUNE s.f. v. **argumentație**.

ARGUS, *arguși*, s.m. Om cu privirea ageră, pătrunzătoare; om care păzește ceva cu mare grijă. — Din fr. **argus**.

ARGUȚIE s.f. (Livr.) Argumentare sofistică bazată pe fapte ne semnificative sau nesigure; subtilitate exagerată în argumentare. — Din fr. **argutie**, lat. **argutia**.

ARHÁIC, -**Ă**, *arhaici*, -ce, adj., s.n. 1. Adj. Care aparține sau este caracteristic unor vremuri extrem de îndepărtate din trecut. ♦ (Despre cuvinte, expresii, construcții etc.) Foarte vechi, ieșit de mult din uz. 2. S.n. Cea mai veche eră geologică. ♦ (Adjectival) Care aparține arhaicului (2), privitor la arhaic. **Roci arhaice**. [Pr.: -*ha-ic*] — Din fr. **archaïque**.

ARHAISM, *arhaisme*, s.n. Cuvânt, expresie, construcție etc. arhaică. — Din fr. **archaïsme**.

ARHAITÁTE s.f. (Rar) Stare arhaică. [Pr.: -*ha-i*] — **Arha**[ic] + **-itate**.

ARHAIZÁ, *arhaizez*, vb. I. Tranz. (Rar) A da aspect arhaic (stilului, limbii etc.). [Pr.: -*ha-i*] — Din **arhaic**.

ARHAIZÁNT, -**Ă**, *arhaizanți*, -te, adj. Cu aspect arhaic, care recurge la mijloace de exprimare de multă vreme ieșite din uz. **Stil arhaizant**. [Pr.: -*ha-i*] — Din fr. **archaïsant**.

ARHAIZÁRE, *arhaizări*, s.f. Acțiunea de a *arhaiza* și rezultatul ei. [Pr.: -*ha-i*] — V. **arhaiza**.

ARHÁNGHEL, *arhangheli*, s.m. (Bis.) Căpetenie a îngerilor (cu rol de mare vestitor al tainelor lui Dumnezeu). — Din sl. **arhangelŭ**.

ARHANGHELÉSC, -**EÁSCĂ**, *arhanghelești*, adj. De arhanghel. — **Arhanghel** + suf. -esc.

ARHEGÓN, *arhegoane*, s.n. (Bot.) Organ feminin de reproducere, caracteristic pentru mușchi, ferigi și gimnosperme. — Din fr. **archégone**.

ARHEOCHIMÍE s.f. Chimie specializată pentru arheologie. [Pr.: -*he-o*] — **Arheo**[logie] + **chimie**.

ARHEOGRÁF, -**Ă**, *arheografi*, -e, s.m. și f. Specialist în arheografie. [Pr.: -*he-o*] — Din **arheografie** (derivat regresiv).

ARHEOGRÁFIE s.f. Disciplină istorică care se ocupă cu publicarea textelor și a manuscriselor antice. [Pr.: -*he-o*] — Din fr. **archéographie**.

ARHEOLÓG, -**Ă**, *arheologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în arheologie. [Pr.: -*he-o*] — Din fr. **archéologue**.

ARHEOLÓGIC, -**Ă**, *arheologice*, -ce, adj. Care aparține arheologiei, privitor la arheologie. [Pr.: -*he-o*] — Din fr. **archéologique**.

ARHEOLOGÍE s.f. Știință care studiază trecutul istoric al omenirii pe baza interpretării urmelor materiale păstrate. [Pr.: -*he-o*] — Din fr. **archéologie**.

ARHEOPTÉRIX, *arheopterici*, s.m. Pasăre fosilă care făcea trecerea de la reptile la păsări. [Pr.: -*he-op-*] — Din fr. **archéoptéryx**.

ARHEOZÓIC, -**Ă**, *arheozoici*, -ce, adj. 1. S.n. Perioadă geologică în care au apărut primele semne de viață. 2. Adj. De arheozoic (1). [Pr.: -*he-o-zo-ic*] — Din fr. **archéozoïque**.

ARHETÍP, *arhetipuri*, s.n. Model, tip inițial după care se călăuzește cineva; (în special) manuscris original al unei opere. ♦ (Psih.) Structură profundă a psihicului, înăscută, care generează imagini simbolice și guvernează organizarea experienței umane. — Din fr. **archétype**, lat. **archetypum**.

ARHETIPÁL, -**Ă**, *arhetipali*, -e, adj. (Rar) Arhetipic. ♦ *Imagine arhetipală* = imagine simbolică generată de arhetip ca matrice (ex.: copilul, fecioara, înțeleptul, Buddha, Isus Hristos). — Din **arhetip**.

ARHETÍPIC, -**Ă**, *arhetipici*, -ce, adj. Care constituie un arhetip; (rar) arhetipal. — **Arhetip** + suf. -ic.

ARHI- Element de compunere care servește la formarea unor substantive, cărora le dă sens de superioritate, și la formarea unor adjective, cărora le dă sens superlativ. — Din fr., lat. **archi-**.

ARHICUNOSCÚT, -**Ă**, *arhicusoscuți*, -te, adj. Foarte cunoscut. — **Arhi-** + **cunoscut**.

ARHIDIÁCON, *arhidiaconi*, s.m. Primul diacon de pe lângă un episcop; *p. ext.* titlu onorific care se dă diaconilor; protodiacon. [Pr.: -*di-a*] — Din sl. **arhidijakonŭ**.

ARHIDIECEZÁN, -**Ă**, *arhidiecezani*, -e, adj. Care ține de o arhidieceză, privitor la o arhidieceză. [Pr.: -*di-e*. Var.: **arhidiocezán**, -**Ă** adj.] — După fr. **archidiecésain**.

ARHIDIECÉZĂ, *arhidieceze*, s.f. Arhiepiscopie. [Pr.: -*di-e*. — Var.: **arhidioceză** s.f.] — Din lat. **archidiecēsis**.

ARHIDIOCEZÁN, -**Ă** adj. v. **arhidiecezan**.

ARHIDIOCEZĂ s.f. v. **arhidieceză**.

ARHIDUCÁL, -**Ă**, *arhiducali*, -e, adj. Care aparține arhiducelui, referitor la arhiduce. — Din fr. **archiducal**.

ARHIDUCÁT, *arhiducate*, s.n. Teritoriu care aparține unui arhiduce. — Din fr. **archiduché**, lat. **archiducatus**.

ARHIDÚCE, *arhiduci*, s.m. Titlu dat prinților din casa domnitoare de Austria; bărbat care purta acest titlu. — Din fr. **archiduc**, lat. **archidux** (după *duce*).

ARHIDUCÉSĂ, *arhiduceze*, s.f. 1. Titlu dat prințeselor din casa domnitoare de Austria; femeie care purta acest titlu. 2. Soție de arhiduce. — Din fr. **archiduchesse**, it. **archiduchessa**.

ARHIEPÍSCOP, *arhiepiscopi*, s.m. Titlu onorific dat unui episcop care conduce o eparhie importantă; *p. ext.* mitropolit. [Pr.: -*hi-e*] — Din sl. **arhiepiskopŭ**.

ARHIEPÍSCOPÁL, -**Ă**, *arhiepiscopali*, -e, adj. Care ține de un arhiepiscop sau de o arhiepiscopie, privitor la un arhiepiscop sau la o arhiepiscopie, dat de un arhiepiscop. [Pr.: -*hi-e*] — Din lat. **archiepiscopalis**, fr. **archiepiscopal**.

ARHIEPÍSCOPÁT, *arhiepiscopate*, s.n. Arhiepiscopie. [Pr.: -*hi-e*] — Din lat. **archiepiscopatus**, fr. **archiepiscopat**.

ARHIEPÍSCOPIE, *arhiepiscopii*, s.f. 1. Eparhie condusă de un arhiepiscop, arhidieceză, arhiepiscopat. 2. Funcție de arhiepiscop. 3. Reședință a unui arhiepiscop. [Pr.: -*hi-e*] — Din sl. **arhiepiskopija**.

ARHIERÁRH, *arhierarhi*, s.m. Cel mai mare în rang dintre ierarhi. [Pr.: -*hi-e*] — **Arhi-** + **ierarh**.

ARHIERÉSC, -**EÁSCĂ**, *arhieriești*, adj. Care ține de arhieriei, privitor la arhieriei. [Pr.: -*hi-e*] — **Arhieriu** + suf. -esc.

ARHIERÉU, *arhieriei*, s.m. Cea mai înaltă treaptă în ierarhia bisericească. ♦ Denumire generală pentru gradele superioare ale clerului ortodox (episcop, arhiepiscop, mitropolit); arhipăstor, ierarh. [Pr.: -*hi-e*] — Din sl. **arhieriei**.

ARHIERÍE, *arhierii*, s.f. 1. Rangul de arhieriu; arhipăstorie. 2. Eparhie condusă de un arhieriu. 3. Reședință a unui arhieriu. [Pr.: -*hi-e*] — Din ngr. **arhieria**.

ARHIFONÉM, *arhifoneme*, s.n. (Fon.) Unitate fonologică superioară fonemului, caracterizată prin îmbinarea unor trăsături distinctive provenind din mai multe foneme înrudite. — Din fr. **archiphonème**.

ARHILÓC, *arhilocuri*, adj. (În sintagma) *Vers arhiloc* (și substantivat, n.) = vers antic format din șapte sau din trei picioare. — Din n. pr. **Arhiloc**.

ARHIMANDRÍT, *arhimandriți*, s.m. Titlu dat starețului unei mănăstiri mari sau unor călugări ortodocși; persoană care are acest titlu. — Din fr. **arhimandritŭ**.

ARHIMILIONÁR, -**Ă**, *arhimilionari*, -e, s.m. și f. Persoană extrem de bogată. [Pr.: -*li-o*] — Din fr. **archimillionnaire**.

ARHIPÁSTÓR, *arhipăstori*, s.m. Arhieriu. — **Arhi-** + **păstor**.

ARHIPÁSTORÍE s.f. 1. Rangul de arhipăstor; arhierie (1). 2. Timp cât cineva are rangul de arhipăstor. — **Arhipăstor** + suf. -ie.

ARHPELÁG, *arhipelaguri*, s.n. Grup de insule dintr-o mare sau dintr-un ocean. — Din ngr. **arhipélagos**.

ARHIPLÍN, -**Ă**, *arhiplini*, -e, adj. Care este plin până la linia maximă posibilă. — **Arhi-** + **plin**.

ARHISTRATÉG, *arhistrategi*, s.m. Comandant suprem al armatei în Grecia antică. — Din fr. **archistratège**.

ARHITÉCT, -**Ă**, *arhitecti*, -te, s.m. și f. Specialist în arhitectură. — Din fr. **architecte**, lat. **architectus**.

ARHITECTÓNIC, -**Ă**, *arhitectonici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține arhitecturii, din domeniul arhitecturii; folosit în arhitectură; arhitectural. 2. S.f. (Adesea fig.) Îmbinare artistică a elementelor constitutive ale unei construcții. — Din fr. **architectonique**, lat. **architectonicus**.

ARHITECTONICÉȘTE adv. (Rar) După regulile arhitecturii. — **Arhitectonic** + suf. -ește.

ARHITECTURÁL, -**Ă**, *arhitecturali*, -e, adj. Arhitectonic. — Din fr. **architectural**.

ARHITECTURĂ s.f. Știința și arta de a proiecta și construi clădiri. ♦ Stilul, caracterul, planul unei (sau unor) clădiri. ♦ Felul în care este construit sau alcătuit ceva; *p. ext.* aspectul compozițional al unei opere artistice; structură. — Din fr. **architecture**, lat. **architectura**.

ARHITRĂVĂ, *arhitrave*, s.f. Element de construcție (caracteristic arhitecturii clasice) care constituie partea inferioară a antablamentului și care se sprijină pe capitelul coloanei sau pe zid; epistil. — Din fr. **architrave**.

ARHIVĂR, *arhivari*, s.m. Funcționar însărcinat cu păstrarea actelor sau documentelor unei arhive, cu clasarea documentelor și actelor dintr-o arhivă; condicar. — **Arhivă** + suf. *-ar*.

ARHIVĂ, *archive*, s.f. 1. Totalitatea actelor sau documentelor unei instituții, unui oraș etc. care se referă la activitatea lor trecută. 2. Birou, cameră, instituție etc. unde se păstrează asemenea acte. — Din fr. **archives**.

ARHIVIST, **-Ă**, *arhiviști*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în arhivistică. — Din fr. **archiviste**.

ARHIVISTICĂ s.f. Știință care are ca obiect studiul și organizarea documentelor cu valoare istorică. — Din fr. **archivistique**.

ARHIVOLTĂ, *arhivolte*, s.f. Detaliu de arhitectură, de regulă decorat cu mulari, așezat deasupra unei arcade la o ușă, la o fereastră, la un portal etc. — Din fr. **archivolte**.

ĂRHON s.m. sg. voc. (Inv.) Titlu de politețe cu care se adresa cineva unui boier. [Var.: **ărhonda** s.m. sg.] — Din ngr. **ărhon**, **ărhondas**.

ĂRHONDA s.m. sg. voc. v. **ărhon**.

ĂRHONDĂR, *ărhondari*, s.m. Călugăr care are în grijă arhondaricul și care primește oaspeții mănăstirii. — Din ngr. **ărhondaris**.

ĂRHONDARIC, *ărhondaricuri*, s.n. Clădire sau aripă a unei clădiri dintr-o mănăstire ortodoxă rezervată oaspeților; arhondarie. [Pl. și: *ărhondarice*] — Din ngr. **ărhondariki**.

ĂRHONDĂREASĂ, *ărhondărese*, s.f. Arhondăriță. — **Ărhondar** + suf. *-easă*.

ĂRHONDĂRIE, *ărhondării*, s.f. Arhondaric. — Din ngr. **ărhondarion**.

ĂRHONDĂRIȚĂ, *ărhondărițe*, s.f. Călugăriță care îngrijește de arhondaric și care primește oaspeții mănăstirii; arhondăreasă. — **Ărhondar** + suf. *-iță*.

ĂRHONDOLOGIE s.f. Istorie a nobilimii; (concr.) carte cuprinzând repertoriul familiilor nobiliare dintr-o țară. [Var.: (inv.) **ărhontologhie** s.f.] — Din ngr. **ărhondologhion**.

ĂRHONTE, *ărhonți*, s.m. (În Atena antică) Titlu dat magistraților supremi din conducerea republicii; persoană care avea acest titlu. — Din fr. **archonte**, lat. **archon**, **-ntis**.

ĂRHONTOLOGHIE s.f. v. **ărhondologie**.

ĂRIAN¹, **-Ă**, *ariani*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de arianism, privitor la arianism. *Erezie ariană*. 2. S.m. și f. Adept al arianismului. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **arian**.

ĂRIAN², **-Ă**, *arieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Denumire veche dată popoarelor indo-europene; denumire actuală pentru popoarele indo-iraniene; (și la sg.) persoană care aparține unuia dintre aceste popoare. ♦ Termen folosit de rasiști spre a denumi populațiile albe în general și pe strămoșii germanilor în special. 2. Adj. Care aparține arienilor² (1), privitor la arieni². [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **aryen**.

ĂRIANISM s.n. Doctrină religioasă creștină întemeiată de preotul Arie, care nega identitatea de substanță dintre Hristos și Dumnezeu-Tatăl, declarată eretică de sinodul din Niceea. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. **arianisme**.

ĂRIEALĂ, *aricell*, s.f. 1. Boală de piele la cai și la unele vite cornute, manifestată prin inflamarea pielii de la chișită. 2. Boală a viței-de-vie, constând în apariția unor umflături noduroase pe părțile lemnoase ale plantei. — **Ărici**² + suf. *-eală*.

ĂRICI¹, *arici*, s.m. 1. Animal mamifer insectivor, cu botul ascuțit și corpul gros, acoperit cu țepi (*Eriaceus europaeus*). ♦ Compus: *arici-de-mare* = animal echinoderm marin cu corpul sferic, acoperit cu țepi; echinidă (*Echinus melo*). 2. Instrument cu care se îndepărtează crusta depusă pe pereții unor canale. 3. (Mil.) Element de baraj împotriva tancurilor sau infanteriei, alcătuit din pari sau grinzii metalice dispuse cruciș. — Lat. **ericus**.

ĂRICI², pers. 3 *aricește*, vb. IV. Refl. A se îmbolnăvi de ărieală. — Din **arici**¹.

ĂRICOAICĂ, *aricioaice*, s.f. Femela ariciului¹. — **Ărici**¹ + suf. *-oaică*.

ĂRID, **-Ă**, *arizi*, *-de*, adj. (Despre soluri, teritorii etc.) Uscat²; neroditor, sterp. ♦ Fig. *Text arid*. — Din fr. **aride**, lat. **aridus**.

ĂRIDICĂ vb. I v. **ridica**.

ĂRIDICĂT, **-Ă**, adj. v. **ridicat**.

ĂRIDITĂTE s.f. Faptul de a fi arid. — Din fr. **aridité**, lat. **ariditas**, **-atis**.

ĂRIE¹, *arii*, s.f. 1. Loc special amenajat unde se treieră cerealele; arman. 2. Suprafață de teren sau platformă pe care se așază cărămizile la uscat,

se montează unele elemente de construcții, se prepară betonul etc. — Lat. **area**.

ĂRIE², *arii*, s.f. 1. (Mat.) Măsură a unei suprafețe (exprimată în valori numerice). *Aria cercului*. 2. (Suprafață, teritoriu considerat ca) zonă de răspândire a unui fenomen, a unui fapt de limbă, a unui grup de plante sau de animale etc. ♦ Fig. Întindere, suprafață. — Din lat. **area** (cu sensuri după fr. *aire*).

ĂRIE³, *arii*, s.f. Compoziție muzicală vocală (cu acompaniament de orchestră, de pian etc.) care face parte dintr-o operă, operetă etc. ♦ Compoziție muzicală instrumentală asemănătoare cu aceea definită mai sus. — Din it. **aria**.

ĂRIERĂȚI, *arierate* s.n. Obligație financiară neonorată la scadență din contracte, recunoscută de regulă și de debitorii. [Pr.: *-ri-e-*] — Din fr. **arriéré**.

ĂRIERĂȚE, **-Ă**, *arierați*, *-te*, adj., s.m. și f. (Individ) care este înapoiat mintal, care este insuficient dezvoltat din punct de vedere psihic. [Pr.: *-ri-e-*] — Din fr. **arriéré**.

ĂRIERĂȚIE s.f. (Med.) Înapoiere mentală. [Pr.: *-ri-e-*] — Din fr. **arriération**.

ĂRIERBĂC, *arierbecuri*, s.n. Parte a unei pile de pod situată în aval, care este astfel construită încât să ușureze scurgerea apei și să împiedice formarea vârtejurilor. [Pr.: *-ri-er-*] — Din fr. **arrière-bec**.

ĂRIERGĂRDĂ, *ariergărzi*, s.f. Unitate militară care se află în urma forțelor principale, pentru a le asigura securitatea. [Pr.: *-ri-er-*] — Din fr. **arrière-garde**.

ĂRIERPLÂN, *arierplanuri*, s.n. (Livr.) Linie de perspectivă situată la cea mai mare depărtare de privitor; ultimul plan. ♦ Loc. adj. și adv. *În arierplan = a)* într-o poziție inferioară; *b)* (fig.) în umbră. [Pr.: *-ri-er-*] — Din fr. **arrière-plan**.

ĂRIETĂ, *ariete*, s.f. Arie³ scurtă (și ușor de executat). [Pr.: *-ri-e-*] — Din it. **arietta**, fr. **ariette**.

ĂRIL s.m. (Chim.) Radical organic monovalent rezultat dintr-o hidrocarbură aromatică prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. — Din fr. **aryle**.

ĂRIMĂ, *arimez*, vb. I. Tranz. A repartiza și a fixa încărcătura la bordul unei nave sau aeronave pentru a obține menținerea echilibrului normal al acestora. — Din fr. **arimer**.

ĂRIMĂJ, *arimaje*, s.n. Arimare. — Din fr. **arimage**.

ĂRIMĂRE s.f. Acțiunea de a *arima*; arimaj. — V. **arima**.

ĂRIN, *arini*, s.m. Nume dat mai multor specii de arbori cu frunze ovale, dințate și cu flori verzui-roșietice, grupate în amenți (*Alnus*). [Var.: **anin** s.m.] — Probabil lat. ***alninus** (< *alnus*).

ĂRINIȘ, *arinișuri*, s.n. Ariniște. [Var.: **aniniș** s.n.] — **Ărin** + suf. *-iș*.

ĂRINIȘTE, *ariniști*, s.f. Pădurice de arini; ariniș. [Acc. și: *ariniște*. — Var.: **aniniște** s.f.] — **Ărin** + suf. *-iște*.

ĂRIÓSO s.n., adv. 1. S.n. Fragment dintr-o operă, dintr-o operetă etc. înrudit cu *aria*³ și cu recitativul. 2. Adv. (Indică modul de executare a unui fragment muzical) Cu gravitate, patetic. [Pr.: *-rio-zo*] — Din it. **arioso**.

ĂRIPĂȚ, **-Ă**, *aripați*, *-te*, adj. 1. Înăripat. ♦ (Despre fructe și semințe) Prevăzută cu aripi (3). 2. (Rar; despre păsări) Împușcat în aripă. — V. **aripă**.

ĂRIPĂ, *aripi*, s.f. 1. Organ al păsărilor, al unor insecte și al unor mamifere, care servește la zbor. ♦ Expr. *A căpăta* (sau *a prinde*) *aripi* = a căpăta independență, curaj; a începe să se înflăcăreze, să se entuziasmeze. *A da* (cuiva) *aripi* = a face să capete curaj; a însufleți (pe cineva). *A tăia* (cuiva) *aripile* = a face (pe cineva) să-și piardă curajul, avântul; a descuraja. ♦ Fig. Ocrotire, protecție. 2. (Iht.) Înotătoare. 3. Membrană a unor fructe și semințe care servește la răspândirea lor cu ajutorul vântului. 4. Nume dat unor obiecte, părți ale unor aparate etc. care au forma, funcțiunea sau poziția aripilor (1). *Aripa avionului*. *Aripa mașinii*. 5. Parte a unei construcții care se prezintă ca o prelungire laterală; fiecare dintre extremitățile unei construcții (în raport cu partea centrală). ♦ Fiecare dintre cele două ziduri de sprijin care pleacă de la portalul unui tunel și susțin taluzurile de la capete. 6. Capăt, margine, flanc al unei trupe (dispuse în ordine de bătaie). ♦ (În unele jocuri sportive) Fiecare dintre jucătorii plasați în marginea terenului de joc. 7. Fig. Frațiune cu o anumită orientare politică din cadrul unei organizații, al unui partid. [Acc. și: *aripă*] — Lat. **alapa**.

ĂRIPĂRĂ, *aripioare*, s.f. Diminutiv al lui *aripă*. ♦ (Iht.) Înotătoare. ♦ Parte mobilă a unei aripi de avion, care servește pentru comandă și control. — **Ăripă** + suf. *-ioară*.

ĂRISTOCRĂȚI, **-Ă**, *aristocrați*, *-te*, s.m. și f. Persoană care aparține aristocrației; *p. ext.* nobil. ♦ (Adjectival) Aristocratic. — Din fr. **aristocrate**.

ĂRISTOCRĂȚIC, **-Ă**, *aristocratici*, *-ce*, adj. Care aparține aristocrației, propriu aristocrației; aristocrat. — Din fr. **aristocratique**.

ĂRISTOCRATISM s.n. Atitudine, concepție aristocratică. — **Aristocrat** + suf. *-ism*.

ARISTOCRAȚIE, *aristocrații*, s.f. Pătură a unei clase sociale sau a unui grup social care se bucură de mari privilegii, datorate originii, bogăției și poziției sale sociale; (în Antichitate) clasă socială dominantă, formată din marii posesori de pământ și de sclavi; (în Evul Mediu) clasa socială dominantă a nobililor. — Din fr. **aristocratie**.

ARISTÓN, *aristoane*, s.n. Vechi aparat muzical care, acționat cu o manivelă, execută mecanic arile înregistrate pe cilindri sau pe discuri. — Din fr. **ariston**.

ARISTOTELIÁN, **-Ă**, *aristotelieni*, **-e**, adj. Aristotelic. [Pr.: **-li-an**] — **Aristotel** + suf. **-ian** (după fr. *aristotélien*).

ARISTOTÉLIC, **-Ă**, *aristotelici*, **-ce**, adj. Care aparține lui Aristotel, bazat pe ideile lui Aristotel; aristotelian. — Din fr. **aristotélique**.

ARISTOTELISM s.n. Termen generic desemnând gândirea filosofilor și școlilor filosofice, care s-au ocupat de studierea lucrărilor lui Aristotel, preluând în întregime sau în parte tezele, metodele lui de gândire. — Din fr. **aristotélisme**.

ARITENOÍD s.n. (Anat.) Cartilaj mobil al laringelui care întinde coardele vocale. [Pr.: **-no-id**] — Din fr. **aryténoïde**.

ARITMÉTIC, **-Ă**, *aritmétici*, **-ce**, s.f., adj. 1. S.f. Parte a matematicii care se ocupă cu proprietățile elementare ale numerelor raționale. ♦ Manual de aritmetică (1). 2. Adj. Care aparține aritmeticii (1), privitor la aritmetică. — Din fr. **arithmétique**, lat. **arithmeticus**.

ARÍTMIIC, **-Ă**, *aritmici*, **-ce**, adj. Care este lipsit de ritm (regulat). — Din fr. **arythmique**.

ARITMÍE s.f. (Med.) Tulburare în activitatea inimii, care se manifestă prin inegalitatea numărului, ritmului și intensității contracțiilor mușchului cardiac. — Din fr. **arythmie**.

ARITMOGRÁF, *aritmografe*, s.n. Aparat care efectuează și înregistrează mecanic operații aritmetice. — Din fr. **arithmographe**.

ARITMOGRÍF, *aritmogrife*, s.n. Joc de cuvinte încrucișate, la care literele cuvintelor căutate sunt reprezentate fiecare prin câte o cifră. — Din germ. **Aritmograph**.

ARITMOMÉTRU, *aritmometre*, s.n. Aparat folosit în geodezie, care efectuează (manual sau mecanic) operații aritmetice. — Din fr. **arithmomètre**.

ARIVÍSM s.n. Comportare de arivist, caracter specific arivistului. — Din fr. **arivisme**.

ARIVÍST, **-Ă**, *ariviști*, **-ste**, s.m. și f. Persoană care caută să parvină la o situație în societate prin mijloace necinstite. — Din fr. **ariviste**.

ARLECHÍN, (1) *arlechini*, s.m., (2, 3) *arlechine*, s.n. 1. S.m. Personaj comic din vechile farse (populare) italiene. 2. S.n. Culisă așezată în spatele ficăruia dintre pereții laterali ai unei scene, pentru a permite micșorarea lățimii acesteia; fiecare dintre extremitățile laterale, din față, ale unei scene. 3. S.n. Fiecare dintre reflectoarele din fața scenei. — Din fr. **arlequin**, it. **arlecchino**.

ARLECHINADĂ, *arlechinade*, s.f. Farsă a arlechinului; comedie în care apare arlechinul. — Din fr. **arlequinade**.

ARM, *armuri*, s.n. (Reg.) Parte a piciorului de dinapoi al unui animal cuprinsă între crupă și gambă; (la om) coapsă, șold. — Lat. **armus**.

ARMÁ, *armez*, vb. I. Tranz. 1. A pune mecanismul unei arme (de foc) în poziția imediat precedentă descărcării ei. ♦ Tranz. și refl. (Pop.) A (se) înarma. 2. A dota cu armătură o piesă sau un element de construcție din beton pentru a le mări rezistența. ♦ A consolida o galerie de mină etc. prin montarea unei armături. 3. A lansa în serviciu o navă cu întreg utilajul necesar. — Din fr. **armer**, it. **armare**, lat. **armare**.

ARMÁDĂ, *armade*, s.f. (La spanioli) Flotă de mari proporții. — Din sp., fr. **armada**.

ARMAMÉNT, *armamente*, s.n. Totalitatea mijloacelor tehnice de luptă; arme. — Din fr. **armement**, lat. **armamentum**.

ARMÁN, *armane*, s.n. (Reg.) 1. Arie¹ (1). 2. Conac în care locuia administratorul unei ferme și unde se înmagazina recolta. 3. Ladă zincată în care se țin acoperite cu o pânză umedă foile de tutun înainte de a fi prelucrate la mașinile de tăiat. 4. Rotocol, cerc la suprafața unei ape. — Din tc. **harman**.

ARMÁR *armare*, s.n. (Reg.) Dulap în care se păstrează haine, vase sau alimente. — Lat. **armarium**.

ARMÁRE s.f. Acțiunea de a (se) arma. — V. **arma**.

ARMÁȘI, *armași*, s.m. 1. (În Evul Mediu) Dregător domnesc, care, în Moldova, era însărcinat cu paza temnițelor și îndeplinirea execuțiilor, iar în Țara Românească avea în grijă artileria oștirii și țișanii domnești. 2. (În sintagma) *De-a armașul* = numele unui joc de copii în care un participant aplică celorlalți lovituri la palmă cu o batistă înnodată. — **Armă** + suf. **-aș**.

ARMÁT, **-Ă**, *armați*, **-te**, adj. 1. Înarmat. 2. (Despre conflicte) Însoțit de acțiuni militare, de ciocniri războinice. *Insurecție armată*. ♦ *Forță* (sau

putere) *armată* = armată (1). 3. Prevăzut cu o armătură. *Beton armat*. — V. **arma**.

ARMATÁN s.n. Vânt fierbinte și uscat care suflă dinspre Sahara spre Oceanul Atlantic. — Din fr. **harmattan**.

ARMÁTĂ, *armate*, s.f. 1. Totalitatea forțelor militare ale unui stat; oaste, oștire, armie. ♦ Mare unitate militară, compusă din câteva corpuri și unități din diferite arme; *p. gener.* unitate militară. ♦ Serviciu militar; militarie, cântănie. 2. Fig. Colectivitate care acționează în vederea unui scop comun. *Armata păcii*. ♦ Mulțime, ceată, cârd, șir. — Din it. **armata**.

ARMATÓR, *armatori*, s.m. 1. Persoană care armează o navă; proprietar al unei nave. 2. Muncitor specializat în montarea construcțiilor de susținere a galeriilor de mină. — Din fr. **armateur**, it. **armatore**.

ARMATŪRĂ, *armaturi*, s.f. (Muz.) Armură (4). — Din fr. **armature**, lat. **armatura**.

ARMĂ, *arme*, s.f. 1. Obiect, unealtă, aparat, mașină care servește în lupta împotriva inamicului, la vână, în unele probe sportive etc. A depune *armele* = a) a se preda, a se declara învins; b) (fig.) a ceda. ♦ *Armă albă* = armă (1) destinată luptei corp la corp sau la distanță (pumnal, cuțit etc.). *Armă de foc* = armă (1) care folosește pulberea explozivă la aruncarea unui proiectil (pușca, tunul etc.). *Armă de distrugere* (sau *de nimicire*) *în masă* = bombă atomică (sau chimică, biologică). ♦ Expr. *A fi* (sau *a se afla*) *sub arme* = a face serviciul militar. A depune *armele* = a) a se preda, a se declara învins; b) (fig.) a ceda. ♦ Parte dintr-o armată specializată și dotată pentru un anumit fel de luptă; serviciu militar specializat în acest sens. 2. (La pl.) Armament. 3. (În sintagma) *Armă ecologică* = nume generic dat metodelor și tehnicilor de război destinate modificării condițiilor normale ale mediului înconjurător al inamicului. 4. Fig. Mijloc de luptă (pe planul ideilor, al politicii etc.). ♦ Expr. *A bate* (pe cineva) *cu propriile arme* = a învinge (pe cineva) cu propriile argumente. 5. (La pl.) Ansamblul semnelor simbolice de pe o stemă, de pe un blazon etc.; (rar) armoarii. — Lat. **arma**.

ARMĂSÁR, *armăsari*, s.m. Cal mascul necastrat; *p. ext.* cal falnic, mândru, iute. [Var.: (reg.) **harmăsár** s.m.] — Lat. [equus] **admissarius**.

ARMĂSÁRAȘ, *armăsărași*, s.m. Diminutiv al lui *armăsar*; armăsăruș. — **Armăsar** + suf. **-aș**.

ARMĂSÁRŪȘ, *armăsăruși*, s.m. Armăsăraș. — **Armăsar** + suf. **-uș**.

ARMĂȘÉL *armășei*, s.m. Slujbaş al armașului. — **Armaș** + suf. **-el**.

ARMĂȘIE s.f. Funcția de armaș. ♦ Instituție în fruntea căreia se afla armașul. — **Armaș** + suf. **-ie**.

ARMĂTŪRĂ, *armături*, s.f. 1. Totalitatea barelor metalice prinse între ele care întăresc o construcție (de beton armat). ♦ Construcție care susține o galerie subterană. 2. Totalitatea pieselor metalice ale unor instalații alcătuite din țevi sau conducte. 3. Totalitatea aparatelor și dispozitivelor de comandă, de control, de siguranță etc., montate la o instalație, la o mașină etc. ♦ Ansamblul conductoarelor unui condensator electric. ♦ Înveliș protector al unui cablu electric. 4. Carcasă metalică, rigidă pe care se încarcă treptat argila sau pastă de ipsos în modelarea unei sculpturi. 5. (Muz.) Armură (4). 6. (Biol.; în sintagma) *Armătură bucală* = totalitatea pieselor anatomice care alcătuiesc aparatul bucal al insectelor și crustaceelor. — Din fr. **armature** (după *armă*).

ARMÁN, **-Ă** s.m. și f., adj. v. **aromân**.

ARMEÁN, **-Ă**, *armeni*, **-e**, s.m., adj. 1. S.m. (La pl.) Populație de limbă indo-europeană stabilită mai ales în regiunea dintre munții Caucaz și Taurus; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. ♦ Persoană care face parte din populația Republicii Armenia sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Armeniei sau armenilor (1), privitor la Armenia ori la armeni; armenesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba armeană. — Din sl. **arméninŭ**.

ARMEÁNČĂ, *armence*, s.f. Femeie care face parte din populația Armeniei. — **Armean** + suf. **-că**.

ARMENÉSC, **-EÁSCĂ**, *armenești*, adj., s.f. art. 1. Adj. Armean. 2. S.f. art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — **Armean** + suf. **-esc**.

ARMENÉȘTE adv. Ca armenii; în limba armeană. — **Armean** + suf. **-ește**.

ÁRMIE, *armii*, s.f. (Înv.) Armată (1). — Din rus. **armia**.

ARMÍNDEN, *armindenii*, s.m. Nume popular al zilei de 1 Mai (ziua prorocului Eremia, considerată ca început al primăverii); sărbătoare populară de primăvară (ținută la 1 Mai). ♦ Pom sau ramură verde care se pune în ziua de 1 Mai la poartă, ușă sau ferestrele caselor. — Cf. sl. *leremiinŭ*, *-dŭnŭ* „ziua [sfátu]lui Ieremia”.

ARMISTÍȚIU, *armistiții*, s.n. Acord între state beligerante în vederea încetării temporare a operațiunilor militare. — Din fr. **armistice**.

ARMOARÍ s.f. pl. (Rare) Arme (5); blazon. — Din fr. **armoiries**.

ARMÓNIC, **-Ă**, *armonici*, **-ce**, adj., s.f. 1. Adj. Bazat pe principiile armoniei¹. 2. S.f. (Fiz.) Vibrație care însoțește vibrația fundamentală de

aceiași tip și care se produce cu o frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței vibrației fundamentale. — Din fr. **harmonique**, lat. **harmonicus**.

ARMONICĂ, *armonici*, s.f. Acordeon de dimensiuni mai reduse, acționat prin intermediul butoanelor; (reg.) armonie². ♦ Expr. *A (se) face armonică* = a (se) turti. ♦ *Armonică (de gură)* = muzicută (de gură). — Din germ. [Zieh] **harmonika**, it. **armonica**.

ARMONIE¹, *armonii*, s.f. Potrivire desăvârșită a elementelor unui întreg. ♦ Bună înțelegere în relațiile dintre două persoane, două colectivități etc. ♦ Îmbinare melodică a mai multor sunete (în muzică sau în poezie); *spec.* (Muz.) concordanță fonică între sunete. ♦ *Armonie imitativă* = efect stilistic obținut prin alăturarea unor cuvinte ale căror sunete imită sau sugerează un sunet din natură. *Armonie vocalică* = fenomen fonetic care constă în potrivirea de timbru a vocalelor din elementele alcătuitoare ale unui cuvânt. ♦ Parte a teoriei muzicale care studiază acordurile în compoziție. — Din fr. **harmonie**, lat. **harmonia**.

ARMONIE², *armonii*, s.f. (Reg.) Armonică. — Cf. armonică, armonie¹.

ARMONIOS, *-OASĂ*, *armonioși*, *-oase*, adj. Care are armonie¹, plin de armonie¹, ale cărui părți componente formează un tot bine încheat și echilibrat. [Pr.: -ni-os] — Din fr. **harmonieux**.

ARMONIST, *-Ă*, *armoniști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) 1. Persoană specializată în teoria armoniei¹. 2. Persoană care cântă din armonică. — Din fr. **harmoniste**.

ARMONIU, *armonii*, s.n. Instrument muzical cu claviatură, asemănător cu orga, la care sunetele sunt produse de vibrarea unor lame metalice la presiunea aerului ieșit dintr-un burduf acționat cu pedale. — Din fr. **harmonium**, germ. **Harmonium**.

ARMONIZĂ, *armonizez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A pune în armonie¹ sau a deveni armonios, a face să fie sau a fi în concordanță. 2. Tranz. A compune acompaniamentul la o melodie conform legilor armoniei¹. — Din fr. **harmoniser**.

ARMONIZĂRE, *armonizări*, s.f. Acțiunea de a (se) armoniza. — V. armoniza.

ARMONOGRĂF, *armonografe*, s.n. Aparat mecanic cu ajutorul căruia se pot obține serii de curbe cu aspect grafic plăcut, armonios, inedit. [Scris și: *harmonografe*] — Din fr. **harmonographe**.

ARMORIAL, *-Ă*, *armoriali*, *-e*, adj. (Rar) Referitor la blazon, la embleme. [Pr.: -ri-al] — Din fr. **armorial**.

ARMURĂ, *armuri*, s.f. 1. Echipament metalic pentru protecția individuală a unui războinic din Antichitate și din Evul Mediu. 2. Mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bătătură într-o țesătură. 3. Îneliș protector al unui cablu electric. 4. Totalitatea semnelor de alterație așezate la începutul unui portativ, care indică tonalitatea lucrării muzicale respective; armătură. — Din fr. **armure**.

ARMURĂRIE, *armurării*, s.f. (Rar) Loc unde se fabrică, se repară sau se vând arme (de foc). — Din fr. **armurerie**.

ARMURIÉR, *armurier*, s.m. Persoană care fabrică, repară sau vande arme (de foc). ♦ Persoană însărcinată în trecut cu păstrarea și cu întreținerea armamentului într-o unitate militară. [Pr.: -ri-er] — Din fr. **armurier**.

ARN s.n. Denumirea prescurtată a acidului ribonucleic. [Pr. *arené*] — Din fr. **A.R.N.**

ARNĂUȚ, *arnăuți*, s.m. 1. Soldat mercenar (de origine albaneză) angajat în garda domnească din Țările Române; *p. ext.* servitor înarmat, angajat de boieri mai ales pentru paza personală. 2. Specie de grâu de primăvară cu bobul mare și lunguieț, de culoare galbenă-deschis. ♦ (Adjectival) *Grâu arnăuț*. — Din tc. **arnavud**.

ARNĂUȚEL, *arnăuței*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *arnăuț*. [Pr.: -nă-u] — **Arnăuț** + suf. *-el*.

ARNĂUȚESC, *-EASCĂ*, *arnăuțești*, adj., s.f. art. 1. Adj. Care aparține arnăuților, privitor la arnăuți, specific arnăuților. 2. S.f. art. Dans popular din Muntenia, jucat în trecut de arnăuți; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: -nă-u] — **Arnăuț** + suf. *-esc*.

ARNĂUȚEȘTE adv. Ca arnăuții. [Pr.: -nă-u] — **Arnăuț** + suf. *-ește*.

ARNĂUȚIME s.f. Mulțime de arnăuți, totalitatea arnăuților. [Pr.: -nă-u] — **Arnăuț** + suf. *-ime*.

ARNICĂ, *arnici*, s.f. Plantă erbacee medicinală, cu flori galbene-portocalii și fructe achene negricioase (*Arnica montana*). — Din lat., fr. **arnica**, germ. **Arnika**.

ARNICI, *arnicuri*, s.n. Fir de bumbac răsucit și colorat, întrebuințat la cusutul înfloriturilor pe cămăși, pe ștergere etc. — Cf. sb. *jaronica*.

AROGĂ, *aróg*, vb. I. Tranz. A-și atribui în mod abuziv o calitate, un drept. — Din fr. **s'arroger**, lat. **arrogare**.

AROGĂNT, *-Ă*, *arogați*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care se poartă cu aroganță; care arată, trădează aroganță; înfumurat, impertinent. — Din fr. **arrogant**, lat. **arrogans**, *-ntis*.

AROGANȚĂ s.f. Purtare obraznică și sfidătoare; atitudine de mândrie disprețuitoare; înfumurare, impertinență. — Din fr. **arrogance**, lat. **arrogantia**.

AROMĂ vb. I v. **aromi**.

AROMĂT¹, *aromate*, s.n. (Rar) Mirodenie. — Din sl. **aromatŭ**, ngr. **ároma**, **arómatos**. — Cf. fr. **aromate**.

AROMĂT², *-Ă*, *aromați*, *-te*, adj. Care are aromă, cu aromă; aromatic, binemiositor, parfumat (1). — V. **aroma**.

AROMĂTIC, *-Ă*, *aromatici*, *-ce*, adj. Care are sau răspândește aromă; care conține aromate¹; aromă². *Oțet aromatic*. ♦ (Despre substanțe chimice) Care are în moleculă un ciclu de 5—6 atomi cu o structură specifică. — Din fr. **aromatique**, lat. **aromaticus**.

AROMATIZĂ, *aromatizez*, vb. I. Tranz. 1. A da un miros sau un gust plăcut unei substanțe cu ajutorul aromateilor¹. 2. A obține (prin diverse procedee chimice) o hidrocarbură aromatică. — Din fr. **aromatiser**, lat. **aromatizare**.

AROMATIZĂRE, *aromatizări*, s.f. Faptul de a aromatiza. — V. **aromatiza**.

AROMĂ, *arome*, s.f. Emanație a unor substanțe plăcut mirositoare (și cu gust plăcut); miros tare și plăcut; mireasmă, parfum. ♦ Substanță care dă unui produs miros sau gust plăcut. — Din fr. **arôme**, lat. **aroma**.

AROMÂN, *-Ă*, *aromâni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte dintr-o ramură a poporului român, care trăiește în sudul Peninsulei Balcanice (prin Epir și Macedonia). 2. Adj. Care aparține aromânilor (1), privitor la aromâni; aromânesc. ♦ (Substantivat, f.) Idiomul aromânilor. [Var.: *armân*, *-ă*, s.m. și f., adj.] — Din **armân** (moștenit din lat. *romanus*), modificat după *român*.

AROMÂNĂ, *aromânce*, s.f. Femeie care face parte din populația de limbă română ce trăiește în sudul Peninsulei Balcanice (prin Epir și Macedonia). — **Aromân** + suf. *-că*.

AROMÂNESC, *-EASCĂ*, *aromânești*, adj. Aromân (2). — **Aromân** + suf. *-esc*.

AROMÂNÊȘTE adv. Ca aromâni; în idiomul aromân. — **Aromân** + suf. *-ește*.

AROMEĂLĂ, *aromeli*, s.f. Stare de somnolență, de somn ușor. — **Aromi** + suf. *-eală*.

AROMI, *aromesc*, vb. IV. 1. Intrans. A fi cuprins de un somn ușor (și scurt); a ațipi. 2. Tranz. A ameți cu un miros îmbătător. 3. Tranz. (Rar) Fig. A potoli, a liniști. [Var.: (Inv.) **aromă** vb. I.] — Et. nec.

AROMIRE, *aromiri*, s.f. Acțiunea de a *aromi* și rezultatul ei. — V. **aromi**.

AROMIT, *-Ă*, *aromiți*, *-te*, adj. 1. (Rar) Ațipit. 2. Parfumat, înmiresmat, îmbătător. — V. **aromi**.

AROMITÓR, *-OĂRE*, *aromitori*, *-oare*, adj. 1. Care răspândește un miros plăcut. 2. Care îmbie la somn. — **Aromi** + suf. *-tor*.

ARONDĂ, *arondez*, vb. I. Tranz. 1. A împărți o suprafață, un teritoriu în zone locale pentru o mai bună administrație. 2. A repartiza cartiere sau populația unui cartier la un anumit centru de distribuție a unor produse, mărfuri etc. — Din fr. **arondir**.

ARONDĂRE, *arondări*, s.f. Acțiunea de a *aronda* și rezultatul ei. — V. **aronda**.

ARONDĂT, *-Ă*, *arondați*, *-te*, adj. 1. Care a fost împărțit în zone pentru o mai bună administrare. 2. Care a fost repartizat la un anumit centru de distribuție a unor produse, la o școală etc. — V. **aronda**.

ARONDISMENT, *arondismente*, s.n. Diviziune teritorial-administrativă în Franța, mai mică decât departamentul. — Din fr. **arrondissement**.

ARPAÇĂȘI, (2) *arpacășuri*, s.n. 1. Produs alimentar obținut prin decorticarea (și șlefuirea) boabelor de grâu, de orz sau de mei. 2. Soi de arpacăș (1). — Din magh. **árpakása**.

ARPAGIC s.n. Bulb mic de ceapă obținut din sămânță și care, răsădit, dă ceapa obișnuită. — Din tc. **arpacik**, bg. **arpaĭic**.

ARPAGÓN s.m. v. **harpagon**.

ÁRPÁ s.f. v. **harpă**.

ARPEGIU, *arpegii*, s.n. (Muz.) Executare succesivă a notelor unui acord; înălțime a treptelor principale dintr-o gamă. — Din it. **arpeggio**.

ARPEŢĂ s.n. 1. (Metodă de) întocmire a unui plan topografic prin folosirea instrumentelor de măsurat lungimi. 2. Tehnica măsurării pe teren a parcelelor cadastrale. 3. Evaluare a unei suprafețe de teren. — Din fr. **arpentage**.

ARPEŢÓR, *arpețori*, s.m. Specialist în arpețaj. — Din fr. **arpenteur**.

ARS, *-Ă*, *arși*, *-se*, adj. 1. Distrus, mistuit de foc. ♦ (Substantivat) *Miroase a ars*. ♦ Care prezintă o arsură. ♦ Expr. *A sări (ca) ars* = a sări repede (de surprindere, de spaimă, de indignare). ♦ Carbonizat în parte sau integral;

distruș sub acțiunea unui agent corosiv, a unui acid etc. *Măncare arsă. Stofă arsă.* ♦ Care a fost supus acțiunii focului (cu un scop anumit). *Cărămidă arsă.* ♦ (Despre oameni) Care are pielea înroșită, părilită sau bășicată de soare; (despre pielea oamenilor) înroșit, părilit sau bășicat de soare. ♦ Fript (cu aburi sau cu apă fierbinte). **2.** (Adesea fig.) Uscat, pârjolit (de soare, de secetă etc.). **3.** Fig. (Despre inimă, suflet etc.) Zdrobit, distruș. — V. **arde.**

ARSĂTURĂ, *arsături*, s.f. Ardere. — **Ars** + suf. *-ătură*.

ARSÉN s.n. 1. Element chimic semimetalic, de culoare cenușie cu luciu argintiu, folosit în aliaje pentru măsurarea durtății. ⇨ *Trioxid de arsen* = pulbere cristalină de culoare albă, foarte toxică; șoricioaică. **2.** Arsenic. — Din germ. **Arsen**.

ARSENAL, *arsenale*, s.n. 1. Întreprindere sau clădire în care se repară (eventual se și fabrică și se depozitează) armament. **2.** (Adesea fig.) Totalitatea mijloacelor de luptă. ♦ Fig. Totalitatea mijloacelor de care se servește cineva într-o acțiune, în exercitarea unei profesii etc. *Arsenalul cercetătorului.* — Din fr. **arsenal**.

ARSENIAT, *-Ă, arseniați, -te*, adj., s.n. 1. Adj. Care conține arsen. **2.** S.n. Sare a acidului arsenic. [Pr.: *-ni-aț*] — Din fr. **arséniate**.

ARSÉNIC s.n. Pulbere fină, albă, cu miros de usturoi, foarte toxică pentru om; arsen (**2**). ⇨ (Adjectival) *Acid arsenic* = acid rezultat din combinarea arsenului (**1**) cu acid azotic. — Din fr. **arsenic**, lat. **arsenicum**.

ARSENICAL, *-Ă, arsenicali, -e*, adj. De arsenic, care conține combinații de arsenic. — Din fr. **arsenical**.

ARSENIÓS, -OASĂ, arsenioși, -oase, adj. (În sintagmele) *Acid arsenios* = acid al arsenicului, stabil numai în soluții apoase. *Anhidridă arsenioasă* = arsenic (1**). [Pr.: *-ni-os*] — Din fr. **arsénieux**.**

ARSENIȚ, *arseniți*, s.m. Sare a acidului arsenios. — Din fr. **arsénite**.

ARSENIURĂ, *arseniuri*, s.f. Combinație a arsenicului cu un metal. [Pr.: *-ni-u-*] — Din fr. **arséniure**.

ARSURĂ, *arsuri*, s.f. 1. Faptul de a arde; faptul de a produce o senzație dureroasă, usturătoare. **2.** Rană produsă cuiva de foc, de căldură, de un agent chimic etc.; senzație usturătoare pricinuită de o boală, de sete etc. ♦ Parte a unui obiect atinsă sau stricată de acțiunea focului sau a unei substanțe corosive; stricăciune produsă pe un obiect de acțiunea focului sau a unei substanțe corosive. **3.** Loc unde a ars o pădure. **4.** Strat de oxid produs pe suprafața unei piese metalice în timpul laminării la cald, al forjării sau al tratamentului termic. **5.** Necrozare a țesuturilor plantelor ca urmare a atacului unor bacterii. — Lat. **arsura**.

ARȘIC, *arșice*, s.n. 1. Os al articulației piciorului, deasupra copitelor, la vite; os al articulației genunchiului, la picioarele (de dinapoi ale) mieilor și caprelor, folosit la un joc de copii. **2.** (La pl.) Numele unui joc de copii la care se folosesc arșice (**1**). [Var.: *arșică* s.f.] — Din tc. **aşik**.

ARȘICĂ s.f. v. **arșic**.

ARȘIN, *arșini*, s.m. Veche unitate de măsură pentru lungime, egală cu 0,711 m. — Din rus. **aršin**.

ARȘINIC, *arșinici*, s.m. Plantă erbacee ornamentală cu flori roșii, albe sau pestrițe (*Lychnis chalconica*). — Et. nec.

ARȘIȚĂ, *arșițe*, s.f. 1. Căldură mare și dogoroitoare a soarelui; dogoare, zăduf, caniculă. **2.** (Pop.; adesea fig.) Senzație de căldură (și de sete) pe care o are omul bolnav; *p. gener.* febră, temperatură. [Acc. și: *arșiță*] — Lat. [calor] ***arsicia** „care arde”.

ARTĂ, *arte*, s.f. 1. Activitate a omului care are drept scop producerea unor valori estetice și care folosește mijloace de exprimare cu caracter specific; totalitatea operelor (dintr-o epocă, dintr-o țară etc.) care aparțin acestei activități. ⇨ Loc. adj. *De artă* = artistic. ⇨ *Operă de artă* = operă realizată prin activitate artistică creatoare. *Om de artă* = persoană care desfășoară o activitate artistică sau care studiază probleme de artă (**1**). *Artă decorativă* v. *decorativă*. *Artă plastică* v. *plastic*. *Arte frumoase* v. *frumos*. *Artă populară* = ansamblu de creații artistice (anonime) realizate de popor (literatură, muzică, obiecte de artă plastică etc.). *Arte liberale* = (în Evul Mediu) cele șapte discipline care constituiau învățământul scolastic. *Artă poetică* v. *poetic* (**3**). *Artă pentru artă* = formulă exprimând teza autonomiei absolute a artei față de societate. ⇨ Expr. (Fam.) *De amorul (dau de dragul) artei* = în mod dezinteresat. **2.** Îndemănare deosebită într-o activitate; pricepere, măiestrie. ♦ Îndeletnicire care cere multă îndemănare și anumite cunoștințe. — Din fr. **art**, lat. **ars**, **-tis**.

ARTEFACT, *artefacte*, s.n. 1. (Anat.) Falsă imagine care apare în preparatele histologice din cauza unor procedee greșite de fixare sau de colorare (pe lama microscopului). **2.** Produs artificial sau accidental întâlnit în observarea și experimentarea unui fenomen natural. — Din fr. **artefact**.

ARTERĂ, *artere*, s.f. 1. Vas sangvin care asigură circulația sângelui de la inimă la diverse organe și țesuturi. **2.** Cale importantă de comunicație și de transport. ♦ Conductă hidraulică principală de alimentare prin care se

transportă apa spre locul de consum. ♦ Linie electrică de alimentare prin care se transportă energie spre locul de consum. — Din fr. **artère**.

ARTERIAL, *-Ă, arteriali, -e*, adj. Care aparține arterelor, privitor la artere, care circulă prin artere. [Pr.: *-ri-a]* — Din fr. **artériel**.

ARTERIECTOMIE s.f. (Med.) Tăiere a unei artere. [Pr.: *-ri-ec-*] — Din fr. **artériectomie**.

ARTERIOGRAFIE s.f. (Med.) Radiografie a unei artere. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **artériographie**.

ARTERIOLĂ, *arteriole*, s.f. (Anat.) Ramificație subțire a unei artere. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **artériole**.

ARTERIOPATIE, *arteriopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile pereților arteriali. [Pr.: *-ri-os-*] — Din fr. **artériopathie**.

ARTERIOSCLEROZĂ s.f. Boală caracterizată prin îngroșarea și sclerozarea pereților arterelor. [Pr.: *-ri-os-*] — Din fr. **artériosclérose**.

ARTERIOTOMIE, *arteriotomii*, s.f. (Med.) Secționare pe cale chirurgicală a unei artere. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **artériotomie**.

ARTERITĂ, *arterite*, s.f. Boală care constă în inflamarea unei artere. — Din fr. **artérite**.

ARTEZIÂN, -Ă, arteziene, adj. (În sintagmele) *Izvor artezian* = izvor care țâșnește (cu presiune) din pământ. *Fântână arteziană* (și substantivat, f.) = fântână din care apa țâșnește în sus, realizată prin mijloace artificiale, cu scop decorativ. [Pr.: *-zi-an*] — Din fr. **artésien**.

ARTICOL, *articole*, s.n. 1. Expunere scrisă (de proporții mai reduse) cu caracter publicistic, pe o temă politică, economică, științifică etc. ⇨ *Articol de fond* = articol care exprimă punctul de vedere al redacției unei publicații periodice în cele mai importante probleme ale actualității. *Articol-program* = articol care cuprinde concepția generală și programul de activitate al unei publicații periodice la începutul apariției sale. **2.** Diviziune într-un document oficial, marcată de obicei printr-un număr de ordine sau printr-o literă. ♦ Diviziune într-un buget, într-un plan financiar etc., care conține denumirea sursei de venit sau a motivului de cheltuieli. ♦ (Jur.) Diviziune într-un act normativ. ♦ (Inform.) Unitate elementară de organizare a unui fișier. ♦ (Zool.) Segment component al unor organe. **3.** Obiect care se vinde în comerț. **4.** Parte de vorbire flexibilă care individualizează substantivul, adjectivul sau (mai rar) alte părți de vorbire și care marchează diverse funcții gramaticale ale cuvintelor pe care le însoțește. — Din fr. **article**, lat. **articulus**.

ARTICOLAȘ, *articolașe*, s.n. Diminutiv (depreciativ) al lui *articol*. — **Articol** + suf. *-aș*.

ARTICULĂ, *articulez*, vb. I. **1.** Tranz. A pronunța, a rosti un sunet, un cuvânt cu ajutorul organelor de vorbire. **2.** Tranz. A pune, a adăuga articol unui substantiv sau unui echivalent al lui. **3.** Refl. A se lega prin articulații. — Din fr. **articuler**, lat. **articulare**.

ARTICULAR, *-Ă, articulari, -e*, adj. Privitor la articulațiile corpului, care se produce la articulațiile corpului. — Din fr. **articulaire**, lat. **articularis**.

ARTICULARE, *articulări*, s.f. Acțiunea de a (se) *articula*; (rar) articulație. — V. **articula**.

ARTICULAT, *-Ă, articulați, -te*, adj. **1.** (Despre sunete, cuvinte etc.) Pronunțat, rostit deslușit cu ajutorul organelor vorbirii. **2.** (Despre substantive sau despre un echivalent al lor) Care are articol. **3.** Cu articulații, format din articulații. — V. **articula**.

ARTICULATÓRIU, -IE, articulatorii, adj. Care privește articularea sunetelor, care determină articularea sunetelor. — Din fr. **articulateur**.

ARTICULAȚIE, *articulații*, s.f. 1. Legătură între două sau mai multe oase (prin intermediul ligamentelor); locul acestei legături; încheietură. ♦ Legătură mobilă a segmentelor unui animal artropod. ♦ Legătură între două sau mai multe corpuri solide, care permite rotația lor relativă în jurul uneia sau a două axe sau în jurul unui punct. **2.** (Rare) Articulare. **3.** Rostire clară și corectă a vocalelor și consoanelor în cântul vocal; *p. ext.* execuție clară și frazare exactă în muzica instrumentală. — Din fr. **articulation**, lat. **articulatio, -onis**.

ARTIFICIAL, *-Ă, artificiali, -e*, adj. **1.** Care imită un produs al naturii, care nu este natural; artificios; contrafăcut. **2.** Nesincer, prefăcut, fake. **3.** (Adesea adverbial) Care este făcut după criterii subiective, arbitrare. *Clasificare artificială*. [Pr.: *-ci-a]* — Din fr. **artificial**, lat. **artificialis**.

ARTIFICIALISM s.n. Caracter artificial al unui lucru, al unei manifestări etc. [Pr.: *-ci-a-*] — **Artificial** + suf. *-ism*.

ARTIFICIALITATE s.f. Caracterul a ceea ce este artificial; lipsă de naturalitate; (rar) artificialitate. [Pr.: *-ci-a-*] — **Artificial** + suf. *-itate*.

ARTIFICIALIZĂ, *artificializez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rare) A face să fie sau a deveni artificial. [Pr.: *-ci-a-*] — **Artificial** + suf. *-iza*.

ARTIFICIALIZARE s.f. (Rare) Acțiunea de a (se) *artificializa*. [Pr.: *-ci-a-*] — V. **artificializa**.

ARTIFICIALMÊNTE adv. (Rar) În mod artificial. [Pr.: -ci-al-] — Din fr. **artificiellement**.

ARTIFICIER, *artificieri*, s.m. 1. (Mil.) Specialist care manipulează explozivele, munițiile etc. 2. Muncitor specializat în fabricarea artificilor (2). 3. Muncitor specializat în producerea exploziilor în exploatarea miniere. [Pr.: -ci-e] — Din fr. **artificier**.

ARTIFICIOS, **-OĂSĂ**, *artificiosii*, *-oase*, adj. (Rar) Artificial (1). [Pr.: -ci-os] — Din lat. **artificiosus**.

ARTIFICIOZITATE s.f. (Rar) Artificialitate. [Pr.: -ci-o-] — **Artificios** + suf. *-itate*.

ARTIFICIU, *artificii*, s.n. 1. Procedeu (ingenios) folosit spre a împodobi sau a modifica realitatea; podoabă (inutilă). ⇨ *Artificiu de calcul* = procedeu prin care se ajunge la rezolvarea unui calcul pe o cale mai scurtă și mai ingenioasă decât calea obișnuită. 2. (Mai ales la pl.) Amestec de substanțe chimice (colorate) și de carburanți, folosit la semnalizări luminoase, în scop decorativ etc. ♦ Sămă scurtă în vârful căreia se află amestecul de mai sus și care, aprins, arde cu o flacără decorativă vie, aruncând mici scânteii. — Din fr. **artifice**, lat. **artificium**.

ARTILÉRIE, *artilării*, s.f. Ansamblu de arme de foc (cu accesorii) care servesc la aruncarea de proiectile grele la distanță; parte a armatei care mântuiește acest material. — Din fr. **artillerie**, rus. **артиллерия**.

ARTILERÍST, *artiléristi*, s.m. Militar dintr-o unitate de artilerie. — Din rus. **артиллерист**, germ. **Artillerist**.

ARTIMÓN, *artimonuri*, s.n. Catarg de la pupa unei nave cu pânze care are mai mulți arbori. [Pl. și: *artimoane*] — Din fr. **artimon**.

ARTIODACTÍL, **-Ă**, *artiodactilii*, *-e*, s.n., adj. 1. S.n. (La pl.) Ordin de animale mamifere erbivore care au picioarele cu două degete dezvoltate și cu două degete mici; (și la sg.) animal din acest ordin. 2. Adj. Care aparține artiodactilelor (1), specific artiodactilelor. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **artiodactyle**.

ARTÍST, **-Ă**, *artiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană de talent care lucrează în mod creator într-un domeniu al artei; *p. restr.* actor; *p. ext.* persoană care dă dovadă de talent în profesiunea pe care o exercită. ⇨ (leșit din uz) *Artist al poporului* = titlu de supremă distincție acordat unui artist. — Din fr. **artiste**, lat. **artista**.

ARTÍSTIC, **-Ă**, *artistici*, *-ce*, adj. Care aparține artei, privitor la artă, din domeniul artei. ♦ (Adesea adverbial) Executat cu artă, cu talent. — Din fr. **artistique**.

ARTISTICEȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere artistic, în mod artistic. — **Artistic** + suf. *-ește*.

ARTIZÁN, *artizani*, s.m. Persoană care execută produse de artizanat, meșteșugar care lucrează cu artă. — Din fr. **artisan**.

ARTIZANÁL, **-Ă**, *artizanalii*, *-e*, adj. Care aparține artizanilor sau artizanatului, privitor la artizani sau la artizanat. — Din fr. **artisanal**.

ARTIZANÁT, *artizanate*, s.n. Meșteșug practicat cu artă. ⇨ *Produse de artizanat* = produse lucrate artistic de către meșteșugari. ♦ Local, magazin în care se vând produse de artizanat. — Din fr. **artisanat**.

ÁRTOS, *artose*, s.n. Pâine specială dusă la biserică în ajunul sărbătorilor religioase sau al altor evenimente, pentru a fi binecuvântată de preot, și care servește la împărțășanie. — Din ngr. **ártos**.

ARTRALGÍE s.f. Durere localizată la articulații. — Din fr. **arthralgie**.

ARTRITĂ, *artrite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamarea articulațiilor în urma unei infecții microbiene sau a dereglării metabolismului. — Din fr. **arthrite**, lat. **arthritus**.

ARTRÍTIC, **-Ă**, *artriticii*, *-ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care este cauzat de artrită sau de artrism, care este caracteristic artritei sau artrismului. 2. S.m. și f. Persoană care suferă de artrită sau de artrism. — Din fr. **arthritique**, lat. **arthriticus**.

ARTRITÍSM s.n. Predispoziție la unele boli articulare și de nutriție; *p. ext.* boală articulară sau de nutriție provocată de această predispoziție. — Din fr. **arthritisme**.

ARTROGRAFÍE, *artrografii*, s.f. (Med.) Radiografie a unei articulații. — Din fr. **arthrographie**.

ARTROLOGÍE s.f. Ramură a anatomiei care studiază articulațiile. — Din fr. **arthrologie**.

ARTROPATÍE, *artropatii*, s.f. Nume dat mai multor boli articulare, având cauze diverse. — Din fr. **arthropathie**.

ARTROPÓD, *artropode*, s.n. (La pl.) Încrângătură de animale nevertebrate, cu corpul format din inele articulate, cu membre perechi, simetrice și articulate, și cu schelet extern, chitinos; (și la sg.) animal făcând parte din această încrângătură. ⇨ (Adjectival) *Animal artropod*. — Din fr. **arthropode**.

ARTRÓZĂ, *artroze*, s.f. Boală articulară cronică, neinflamatorie, de tip deformant. — Din fr. **arthrose**.

ARTRÓZIC, **-Ă**, *artrozici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de artroză. — Din fr. **arthrosique**.

ARTĂG, *artaguri*, s.n. (Pop. și fam.) Pornire spre ceartă, chef de ceartă. [Var.: *harțag* s.n.] — Din magh. **harcag**.

ARTĂR, *artari*, s.m. Arbore cu lemnul alb și tare, rezistent, cu frunze opuse și fructe aripate, înrudit cu paltinul (*Acer platanoides*). — Et. nec.

ARTĂGÓS, **-OĂSĂ**, *artăgoși*, *-oase*, adj. (Pop. și fam.) Certăreț. [Var.: *harțagós*, *-oasă*, *hărtăgós*, *-oasă* adj.] — **Artăg** + suf. *-os*.

ARTĂRĂȘ, *artărăși*, s.m. Diminutiv al lui *artar*. — **Artar** + suf. *-ăș*.

ARUNCĂ, *arunc*, vb. I. 1. Tranz. A face ca ceva (rar cineva) să ajungă la o distanță oarecare, imprimându-i o mișcare violentă; a azvârli. ⇨ Expr. *A arunca (ceva) în aer* = a distruge (ceva) cu ajutorul unui exploziv. *A (-și) arunca ochii* (sau *o privire*) = a privi repede, în treacăt; a examina, a cerceta sumar. *A arunca o vorbă* (sau *un cuvânt*) = a spune ceva în treacăt. ♦ A da cuiva ceva, azvârlindu-i-l. ♦ A trânti ceva (în grabă); a face să cadă. ♦ Refl. A se repezi, a se năpusti; a se avânta, a sări; a se azvârli. 2. Tranz. A împrăștia sămânța pentru a semăna. 3. Tranz. A îndepărta ceva rău, nefolositor; a lepăda. 4. Tranz. A răspândi lumină, umbră etc. 5. Tranz. Fig. A face ca cineva să ajungă într-o anumită situație (rea). ⇨ Loc. vb. *A arunca în închisoare* = a închide, a întemnița. ⇨ Expr. *A arunca* (pe cineva) *pe drumuri* = a da (pe cineva) afară dintr-un serviciu; a lipsi (pe cineva) de cele necesare traiului. 6. Intrans. A da cu ceva în cineva. 7. Refl. (Pop.; în expr.) *A se arunca în partea cuiva* = a semăna la chip sau la fire cu cineva (din familie). — Lat. **eruncare**.

ARUNCĂRE, *aruncări*, s.f. Acțiunea de a (se) arunca; aruncătură. ♦ Probă athletică de azvârlire a discului, sulitei, greutății etc. ♦ Procedeu tehnic de azvârlire a mingii în jocurile sportive (baschet, fotbal etc.). — V. **arunca**.

ARUNCĂT, **-Ă**, *aruncați*, *-te*, adj. 1. Care a fost trimis la o distanță oarecare, printr-o mișcare violentă. ♦ (Haltere; despre stil) Care constă în ridicarea halterei până la piept, apoi în înălțarea ei prin întinderea brațelor în sus. ⇨ (Substantivat, n.) *S-a calificat la aruncat în finală*. 2. Care a fost îndepărtat, lepădat ca nefolositor. — V. **arunca**.

ARUNCĂTOR, **-OĂRE**, *aruncători*, *-oare*, s.m. și f., s.n., adj. 1. S.m. și f., adj. (Atlet) specializat în aruncarea discului, sulitei, greutății etc. 2. S.n. Armă de foc cu țeava neghintiută, cu pereți subțiri, ușor transportabilă, cu care se aruncă mine; brand. ⇨ *Aruncător de flăcări* = armă care servește la aruncarea unui lichid inflamabil (care ia foc în aer) asupra obiectivelor inamice mai apropiate. 3. S.n. (În sintagma *Aruncător de spumă*) = dispozitiv de stingere a incendiilor care produce dioxid de carbon încorporat într-o masă spumoasă. — **Arunca** + suf. *-ător*.

ARUNCĂTURĂ, *aruncături*, s.f. 1. Aruncare. ⇨ Expr. *Aruncătură de ochi* = fel de a se uita; căutătură, ochire. *Dintr-o aruncătură de ochi* = deodată; numaidecât, imediat. 2. Distanță la care ajunge un obiect aruncat. ⇨ Expr. *O aruncătură de băț* = (foarte) aproape. 3. (Rar) Săritură. — **Arunca** + suf. *-ătură*.

ARVANÍT, **-Ă**, *arvaniți*, *-te*, s.m. și f., adj. (Înv.) Albanez. [Var.: **alvanit**, **-ă** s.m. și f., adj.] — Din ngr. **arvanitis**.

ARVONĂ s.f. v. **arvună**.

ARVONÍ vb. IV v. **arvuni**.

ARVUNĂ, *arvune*, s.f. (Pop.) Acont. [Var.: **arvună** s.f.] — Din ngr. **arvonas**.

ARVUNÍ, *arvunesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Tranz. A aconta. 2. Refl. A se angaja, a se tocmi în slujba cuiva. [Var.: **arvoni** vb. IV] — Din **arvună**.

ARVUNÍRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) arvuni. — V. **arvuni**.

ARZ, *arzuri*, s.n. (Înv.) Memoriu, reclamație, plângere adresată de către domnii, boierii etc. români sultanului sau marelui vizir; arzmahzar. — Din tc. **arz**.

ARZĂTOR, **-OĂRE**, *arzători*, *-oare*, adj., s.m., s.n. I. Adj. 1. Care arde, care dogorește; fierbinte; torid. 2. Fig. puternic, intens; deosebit (de mare, de important). *Document de o arzătoare actualitate*. ♦ Care cere o soluție imediată, urgentă. *Problemă arzătoare*. II. S.m. Muncitor calificat care încinge cuptoarele în fabrici. III. S.n. Aparat care servește la amestecarea cu aer a combustibililor în scopul arderii. — **Arde** + suf. *-ător*.

ARZMAHZĂR, *arzmahzaruri*, s.n. (Înv.) Arz. — Din tc. **arzmahzar**.

AS, *ași*, s.m. 1. Monedă romană de aramă sau de bronz, folosită ca unitate monetară. 2. Carte de joc marcată cu un singur punct sau semn și care de obicei este considerată ca având cea mai mare valoare față de cărțile de aceeași culoare; birlic. 3. Fig. Persoană care se distinge în mod cu totul deosebit într-un domeniu oarecare prin pricepere sau îndemănare. — Din fr. **as**, it. **asso**.

ASÁB, *asabi*, s.m. Soldat din armata Imperiului Otoman. — Et. nec.

ASÁLT, *asalturi*, s.n. 1. Atac (militar) decisiv pentru cucerirea unui loc întărit, a unui obiectiv sau pentru a sparge rezistența inamicului. ⇨ Loc. vb.

A *da asalt* = a ataca; a năvăli. ⇨ Expr. *A lua cu asalt* = a cuceri printr-un atac hotărât. ◆ Fig. Acțiune sau luptă hotărâtă. *Asaltul împotriva analfabetismului*. **2.** Luptă, exercițiu, întrecere de floretă. — Din it. **assalto**.

ASALTĂ, *asaltez*, vb. I. Tranz. A ataca decisiv un loc întărit, un obiectiv pentru a-l cuceri. ◆ Fig. A copleși cu rugăminți, cu cereri etc. — Din it. **assaltare**.

ASALTĂRE, *asaltări*, s.f. Acțiunea de a *asalta*. — V. **asalta**.

ASAMBLĂ, *asamblez*, vb. I. Tranz. A reuni, a fixa, a îmbina două sau mai multe piese, mecanisme etc. ale unui sistem. — Din fr. **assembler**.

ASAMBLĂJ, *asamblaje*, s.n. Sistem format din două sau mai multe elemente tehnice îmbinate sau articulate. — Din fr. **assemblage**.

ASAMBLĂRE, *asamblări*, s.f. 1. Acțiunea de a *asambla* și rezultatul ei. **2.** (Inform.) Traducere a unui program, scris în limbaj simbolic, într-o formă direct executabilă (în cod mașină) de către un calculator numeric. — V. **asambla**.

ASAMBLĂTOR, (1) *asambleri*, s.m., (2) *asamblatoare*, s.n. 1. S.m. Muncitor care assemblează. **2.** S.n. (Inform.) Program special utilitar care asigură traducerea limbajului simbolic în limbajul calculatorului. — Din fr. **assembleur**.

ASANĂ, *asanez*, vb. I. Tranz. 1. A înlătura surplusul de ape dintr-o regiune (cu scopuri economice, de salubritate sau estetice) prin lucrări hidrotehnice executate pe spații întinse. ◆ P. ext. A seca (o apă stătătoare). **2.** (Med.) A înlătura un focar de infecție (dentar, amigdalian, apendicular) prin tratament medicamentos sau intervenție chirurgicală. **3.** (Med.) A distruge agentul cauzal sau transmitător al unei boli, întâlnită într-un teritoriu. **4.** Fig. A îmbunătăți, a redresa. — După fr. **assainir**, germ. **assanieren**.

ASANĂRE, *asanări*, s.f. Acțiunea de a *asana*. — V. **asana**.

ASANĂTOR, **-OĂRE**, *asanatori*, **-oare**, s.m. și f., adj. (Rar) (Persoană) care asanează. — **Asana** + suf. **-tor**.

ASĂRĂ adv. v. **aseară**.

ASASIN, **-Ă**, *asasini*, **-e**, s.m. și f. 1. Persoană care omoară premeditat pe cineva; ucigaș. **2.** (La m. pl.) Sectă musulmană șiită cu caracter secret care a acționat în sec. XI–XIII pe teritoriul actualelor state Iran, Siria și Liban. — Din fr. **assassin**.

ASASINĂ, *asasinez*, vb. I. Tranz. A omorî pe cineva cu premeditare. ◆ Fig. (Fam.) A plictisi, a enerva, a obosi pe cineva cu insistențele. — Din fr. **assassiner**.

ASASINĂRE, *asasinări*, s.f. Acțiunea de a *asasina*. — V. **asasina**.

ASASINĂT, *asasinate*, s.n. Omor premeditat. — Din fr. **assassinat**.

ASBÉST s.n. v. **azbest**.

ASCARID, *ascarizi*, s.m. (Zool.) Limbric. [Var.: **ascaridă** s.f.] — Din fr. **ascaride**, lat. **ascarida**.

ASCARIDĂ s.f. v. **ascarid**.

ASCARIDIÓZĂ, *ascaridioze*, s.f. Boală parazită, comună omului și animalelor, provocată de diferite specii de limbrici. [Pr.: **-di-o-**] — Din fr. **ascaridiose**.

ASCĂ, *asce*, s.f. Celulă producătoare și purtătoare de spori interni, specifică unor ciuperci. — Din fr. **asque**.

ASCENDÉNT, **-Ă**, *ascendenți*, **-te**, adj., s.m. și f., s.n. 1. Adj. Care urcă; suitor. ⇨ *Linie ascendentă* = linie genealogică ce suie de la fiu la părinți, de la nepoți la bunici etc. ◆ Fig. Care se dezvoltă progresiv (de la inferior la superior, de la simplu la complex etc.); cu caracter progresiv. **2.** S.m. și f. Rudă în linie directă care face parte dintr-o generație anterioară. **3.** S.n. (Cu determinări introduse prin prep. „asupra”) Autoritate morală. **4.** S.n. (Astron.) Înlătare a unui astru deasupra orizontului. **5.** S.n. (Astron.) Parte a cerului aflată deasupra orizontului în momentul nașterii cuiva; semn zodiacal aflat deasupra orizontului estic, la naștere. — Din lat. **ascendens**, **-ntis**, fr. **ascendant**.

ASCENDÉNTĂ, *ascendențe*, s.f. Linie ascendentă de rudenie; raport de rudenie; familie din care se trage cineva, origine a cuiva. — Din fr. **ascendance**.

ASCENSIÓNAL, **-Ă**, *ascensionali*, **-e**, adj. Care tinde sau face să suie. *Mișcare ascensională*. [Pr.: **-si-o-**] — Din fr. **ascensionnel**.

ASCENSIÚNE, *ascensiuni*, s.f. 1. Mișcare de jos în sus a unui mobil. ◆ Ridicare a unui lichid într-un tub capilar. **2.** Suire, urcare (pe un munte). ◆ Înlătare în atmosferă (cu balonul etc.). **3.** Fig. Dezvoltare, creștere, evoluție a cuiva (pe scară profesională, socială); avansare. [Pr.: **-si-u-**] — Din lat. **ascensio**, **-onis**, fr. **ascension**.

ASCENSÓR, *ascensoare*, s.n. Cabină sau platformă cu ajutorul căreia se transportă, pe linie verticală, mărfuri sau persoane (în clădirile cu mai multe etaje); lift. — Din fr. **ascenseur**.

ASCÉT, **-Ă**, *asceți*, **-te**, s.m. și f. Persoană care practică asceza; pustnic, sihastru; fig. persoană care duce o viață austeră și retrasă. — Din fr. **ascète**.

ASCÉTIC, **-Ă**, *ascetici*, **-ce**, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține ascetului, ascetismului sau ascezei, privitor la ascet, ascetism sau asceză. **2.** S.f. Ramură a teologiei care se ocupă cu viața și operele unor asceți creștini; expunere științifică a ascetismului. — Din fr. **ascétique**.

ASCÉTISM s.n. 1. Doctrină religioasă sau morală care preconizează asceza (2). **2.** Mod de viață caracterizat prin asceză; fig. viață austeră și retrasă pe care o duce cineva. — Din fr. **ascétisme**.

ASCÉZĂ s.f. 1. Efortul unor călugări creștini, musulmani, budiști etc. de a atinge adevărata desăvârșire (morală), având ca mijloc ajutorător pocăința și mortificarea. **2.** P. ext. Mod de viață care exclude excesul sau compromisul. — Din fr. **ascèse**.

ASCHIMÓDIE, *aschimodii*, s.f. (Fam.) Persoană foarte urâtă (prin slăbiciune exagerată, statură mică etc.). — Cf. gr. *aschimosis* „urâtenie”.

ASCIDIE, *ascidii*, s.f. (La pl.) Clasă de animale marine inferioare, cu corpul în formă de sac; (și la sg.) animal din această clasă. — Din fr. **ascide**.

ASCÍTĂ s.f. (Med.) Acumulare de lichid, de obicei seros, în peritoneu. — Din fr. **ascite**.

ASCÍTIC, **-Ă**, *ascitici*, **-ce**, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține ascitei, care se referă la ascită. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care este bolnavă de ascită. — Din fr. **ascitique**.

ASCLEPIÁD, *asclepiade*, adj. (În sintagma *Vers asclepiad* (și substantivat, m.) = vers din metrica antică alcătuit dintr-un spondeu (sau troheu), doi (sau trei) coriambi și un iamb. [Pr.: **-pi-ad**] — Din fr. **asclépiade**, lat. **asclepiadeus**.

ASCOMICÉTĂ, *ascomicete*, s.f. Ciupercă din clasa saprofitelor, cu corpul vegetativ format de obicei din filamente, care se înmulțește cu spori produși de o ască. — Din fr. **ascomycètes**.

ASCÓRBIC adj. m. (În sintagma *Acid ascorbic* = numele științific al vitaminei C. — Din fr. **ascorbique**.

ASCULTĂ, *ascult*, vb. I. 1. Tranz. A-și încorda auzul pentru a percepe un sunet sau un zgomot, a se strădui să audă. ◆ (Med.) A asculta. ◆ A auzi. **2.** Tranz. și intrans. A fi atent la ceea ce se spune sau se cântă. ◆ Tranz. A examina oral un elev. ◆ Tranz. A audia un martor (într-un proces). **3.** Tranz. A acorda importanță celor spuse de cineva, a lua în considerație; a împlini o dorință, o rugămintă. ◆ Tranz. și intrans. A da urmare, a se conforma unui ordin, unui sfat etc.; a face întocmai cum vrea cineva. — Lat. **ascultare** (= *ascultare*).

ASCULTĂRE, *ascultări*, s.f. Acțiunea de a *asculta* și rezultatul ei. ⇨ Expr. *A fi (sau a sta etc.) sub ascultarea cuiva* = a fi în slujba, sub autoritatea, sub stăpânirea cuiva. ◆ Făgăduință de deplină supunere față de Biserica făcută de monahi; ucenicie făcută de cel ce intră în monahism. — V. **asculta**.

ASCULTĂTOR, **-OĂRE**, *ascultători*, **-oare**, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ascultă (3); supus, docil. **2.** S.m. și f. Persoană care ascultă o povestire, un concert, o conferință etc. — **Asculta** + suf. **-ător**.

ASCUNDE, *ascund*, vb. III. Tranz. și refl. A (se) așeza într-un loc în care să nu poată fi văzut și găsit. ◆ Tranz. Fig. A face să nu fie cunoscut, știut, înțeles de alții; a tăinu. [Perf. s. *ascunsei*, part. *ascuns*] — Lat. **abscondere**.

ASCÚNS¹ s.n. Faptul de a (se) *ascunde*. ⇨ *De-a ascunsul sau de-a (v-ai) ascunseala* = numele unui joc de copii în care toți jucătorii se ascund, afară de unul, care îi caută pe ceilalți. ⇨ Loc. adv. *În sau pe (sub) ascuns* = tainic, pe furiș. — V. **ascunde**.

ASCÚNS², **-Ă**, *ascunși*, **-se**, adj. 1. Care nu este încă descoperit, valorificat sau folosit. *Resurse ascunse*. **2.** (Despre oameni) Care are obiceiul să-și ascundă gândurile sau faptele. ◆ (Despre faptele, gândurile, intențiile oamenilor) Care nu este dezvăluit nimănui. — V. **ascunde**.

ASCUNZĂTOR, **-OĂRE**, *ascunzători*, **-oare**, adj., s.f., s.n. 1. Adj. Care ascunde. **2.** S.f. Loc în care se poate ascunde cineva sau ceva. **3.** S.n. (În sintagma) *Ascunzător de flăcări* = piesă care se montează la gura țevii unei arme de foc pentru a micșora vizibilitatea flăcării exploziei. — **Ascunde** + suf. **-ătoare**.

ASCUNZĂȘI, *ascunzișuri*, s.n. 1. Loc tainic, ferit de priviri. **2.** Fig. Taină, secret. ⇨ Loc. adv. *Cu ascunzișuri* = fără sinceritate; tainic. — **Ascunde** + suf. **-iș**.

ASCUȚI, *ascuți*, vb. IV. 1. Tranz. A face mai tăioasă lama unei arme sau a unei unelte de tăiat. ◆ A face unui obiect vârf (întepător). **2.** Tranz. și refl. Fig. A (se) face mai ager, mai pătrunzător. ◆ A (se) intensifica, a (se) întefi. — Probabil lat. ***excotire** (< *cos, cotis, gresie*).

ASCUȚIME s.f. 1. Faptul de a fi ascuțit. **2.** Fig. Agerime (a minții), pătrundere, perspicacitate, acuitate. ⇨ Loc. adv. *Cu ascuțime* = hotărât, ferm. — **Ascuți** + suf. **-ime**.

ASCUȚIRE, *ascuțiri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *ascuți*. — V. **ascuți**.

ASCUȚIȘ, *ascuțisuri*, s.n. Taiș sau vârful ascuțit al unui obiect. — **Ascuți** + suf. *-iș*.

ASCUȚIT¹ s.n. Faptul de a *ascuți*. — V. **ascuți**.

ASCUȚIT², **-Ă**, *ascuții*, *-te*, adj. I. (Despre obiecte) Care este prevăzut cu taiș sau cu vârful; tăios. ⇨ *Unghi ascuțit* = unghi mai mic de 90 de grade. II. Fig. 1. Ager, pătrunzător, perspicace. *Minte ascuțită*. 2. (Despre senzații, sentimente etc.) Intens, viu. ⇨ (Despre conflicte, ciocniri etc.) Violent, înverșunat. 3. (Despre vorbe, privire) Care străpunge; sfredelitor; aspru, tăios. 4. (Despre sunete, glas, răs) Strident. — V. **ascuți**.

ASCUȚITOARE, *ascuțitori*, s.f. Unealtă (sau aparat, mașină) cu care se ascute obiecte tăioase, se face vârful la creioane etc. — **Ascute** + suf. *-toare*.

ASCUȚITĂTOR, *ascuțitori*, s.m. Persoană specializată în ascuțitul uneltelor tăioase. — **Ascute** + suf. *-tor*.

ASCUȚITORIE, *ascuțitorii*, s.f. Atelier sau secție a unei fabrici unde se ascute obiecte tăioase. — **Ascute** + suf. *-ie*.

ASEARĂ adv. În seara zilei precedente. [Var.: (reg.) **asără** adv.] — **A³ + seară**. **ASECĂ**, *aséc*, vb. I. Tranz. (Rar) A deseca; *spec.* a evacua apa din puțurile de mină în curs de săpare, din rocile sau substanțele minerale utile etc. — Din **seca** (după fr. *assécher*).

ASECĂRE, *asecări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *aseca*. — V. **aseca**.

ASEDIĂ, *asediez*, vb. I. Tranz. A supune unui asediu o cetate sau un loc întărit. [Pr.: *-di-a*] — Din it. **assediare**.

ASEDIATOR, **-OARE**, *asediatori*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) (Armată, persoană) care asediază. [Pr.: *-di-a*] — **Aseadia** + suf. *-tor*.

ASEDIERE, *asedieri*, s.f. Acțiunea de a *asedia*. [Pr.: *-di-e*] — V. **asedia**.

ASÉDIU, *asedii*, s.n. Încercuire și atacare cu forțe armate a unui loc întărit, pentru a-l cucerii. ⇨ *Stare de asediu* = regim instituit în unele state, în împrejurări considerate drept excepționale, care constă în suspendarea libertăților democratice și în acordarea unor drepturi speciale poliției, armatei etc. — Din it. **assedio**.

ASEISMIC, **-Ă**, *aseismici*, *-ce*, adj. (Despre zone geografice) Care este lipsit de cutremure. — Din fr. **aséismique**.

ASEISMICITATE s.f. Absență a fenomenelor seismice într-o zonă geografică. — Din fr. **aséismicité**.

ASELENIZĂ, *aselenizez*, vb. I. Intrans. (Despre astronave, *p. ext.* despre astronauti) A lua contact cu suprafața Lunii, a se așeza pe Lună; a aluniza. — **A³ + Selene** (n. pr.) + suf. *-iza*.

ASELENIZĂRE, *aselenizări*, s.f. Faptul de a *aseleniza*; alunizare. — V. **aseleniza**.

ASEMĂNĂ, *asémăn*, vb. I. 1. Refl. A avea însușiri, trăsături comune cu cineva sau cu ceva; a semăna². 2. Tranz. și refl. A (se) socoti la fel cu altul, a (se) așeza pe același plan; a (se) asemui. — Lat. **assimilare**.

ASEMĂNARE, *asemănări*, s.f. Faptul de a (*se*) *asemăna*; analogie, similitudine. ⇨ Loc. adv. *După chipul și asemănarea cuiva* = întocmai, leit, la fel (cu cineva sau cu ceva). ⇨ Loc. adv. și adj. *Fără asemănare* = extraordinar, incomparabil. ⇨ (Mat.) Corespondență între punctele a două figuri în care raportul lungimilor segmentelor omoloage este constant. ⇨ (Bis.) Postulat al antropologiei religioase exprimând starea de desăvârșire proprie primului om creat de Dumnezeu înainte de căderea în păcat și spre care tinde creștinul. — V. **asemăna**.

ASEMĂNĂT, **-Ă**, *asemănați*, *-te*, adj. (Înv.) Asemănător. ⇨ (Adverbial) În conformitate cu..., conform cu... — V. **asemăna**.

ASEMĂNĂTOR, **-OARE**, *asemănători*, *-oare*, adj. Care seamănă cu cineva sau cu ceva; similar, asemenea, analog, asemănat. — **Asemăna** + suf. *-ător*.

ASEMENE adj. invar., adv. v. **asemenea**.

ASEMENEA adj. invar., adv. I. Adj. invar. 1. Asemănător; *spec.* (despre figuri geometrice) care au unghiurile corespunzătoare egale și laturile corespunzătoare proporționale. 2. Care este astfel (de...), atare, așa. *O asemenea problemă*. II. Adv. 1. Tot așa, în același fel, deopotrivă (de...), așijdere. 2. Pe lângă aceasta; încă, mai. [Var.: (reg.) **asemeni**, **asemene**, **asémene** adj. invar., adv.] — Lat. **assimile**.

ASEMENI adj. invar., adv. v. **asemenea**.

ASEMINE adj. invar., adv. v. **asemenea**.

ASEMUÎ, *asemuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) asemăna. ⇨ Tranz. A confunda. — **A³ + seamă** + suf. *-ui*.

ASEMUÎRE, *asemuiri*, s.f. Faptul de a (*se*) *asemui*. — V. **asemuî**.

ASENTIMENT, *asentimente*, s.n. Consimțământ, aprobare, încuviințare dată cuiva pentru a face ceva. ⇨ Expr. *A fi în asentimentul cuiva* = a proceda în conformitate cu dorința cuiva; a avea aprobarea cuiva într-o acțiune. — Din fr. **assentiment**.

ASEPSIE s.f. Metodă de sterilizare a instrumentelor chirurgicale, a locului unde se face operația etc. cu ajutorul căldurii, ultrasunetelor etc.; absență a microbilor în urma aplicării acestei metode. — Din fr. **asepsie**.

ASÉPTIC, **-Ă**, *aseptici*, *-ce*, adj. Care este în stare de asepsie; sterilizat. — Din fr. **aseptique**.

ASEPTIZĂ, *aseptizez*, vb. I. Tranz. (Med.) A steriliza (1). — Din fr. **aseptiser**.

ASEPTIZĂRE, *aseptizări*, s.f. Acțiunea de a *aseptiza* și rezultatul ei. — V. **aseptiza**.

ASERTIV, **-Ă**, *asertivi*, *-e*, adj. Cu caracter de aserțiune; asertoric. — Din fr. **assertif**.

ASERTORIC, **-Ă**, *asertorici*, *-ce*, adj. (Fil.) Care exprimă un fapt real. *Judecată asertorică*. — Din fr. **assertorique**.

ASERTIUNE, *asertiuni*, s.f. (Log.) Enunț, afirmativ sau negativ, care este dat ca adevărat; *p. gener.* afirmație. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **assertion**, lat. **assertio**, *-onis*.

ASERVÍ, *aservesc*, vb. IV. Tranz. A supune un grup social, un popor, o țară unor interese străine sau unei clase dominante; a subjugă, a înrobi. — Din fr. **asservir**.

ASERVIRE s.f. Acțiunea de a *aservi* și rezultatul ei. — V. **aservi**.

ASEȘTOR, **-OARE**, *asesori*, *-oare*, s.m. și f. (În Roma antică și Europa medievală) Persoană investită cu atribuții de judecător. ⇨ *Asesor popular* = (leșit din uz) membru al completului de judecată, ales pe o perioadă determinată, cu rol consultativ în elaborarea unei hotărâri judecătorești. — Din lat. **asesor**, fr. **assesseur**.

ASEXUAT, **-Ă**, *asexuali*, *-te*, adj. (Despre plante și animale) Care nu are caractere de apartenență la unul dintre sexe. ⇨ *Reproducere asexuată* = reproducere prin spori sau prin diviziune. [Pr.: *-xu-a-*] — Din fr. **asexué**.

ASEZONĂ, *asezonez*, vb. I. Tranz. (Culin.) A adăuga ingrediente pentru a da gust unui fel de mâncare. — Din fr. **assaisonner**.

ASEZONĂRE, *asezonări*, s.f. (Culin.) Faptul de a asezona. — V. **asezona**.

ASEZONAT, **-Ă**, *asezonați*, *-te*, adj. (Culin.) (Despre feluri de mâncare) Cu ingrediente care dau gust. — V. **asezona**.

ASFĂLT, (3) *asfalturi*, s.n. 1. Rocă sedimentară, brună-neagră, formată prin bituminizarea unor substanțe organice sau prin oxidarea și polimerizarea petrolului. 2. Amestec de bitum cu materiale minerale, întrebuitat mai ales la pavarea drumurilor. ⇨ Drum, loc asfaltat. 3. Tip de asfalt (2). — Din fr. **asphalte**.

ASFALTĂ, *asfaltez*, vb. I. Tranz. A acoperi un drum, un teren etc. cu un strat de asfalt (2). — Din fr. **asphalter**, germ. **asphaltieren**.

ASFALTĂRE, *asfaltări*, s.f. Acțiunea de a *asfalta*. — V. **asfalta**.

ASFALTĂT, **-Ă**, *asfaltați*, *-te*, adj. Acoperit cu un strat de asfalt (2). — V. **asfalta**.

ASFĂLTIC, **-Ă**, *asfaltici*, *-ce*, adj. Care conține asfalt, care este impregnat sau acoperit cu asfalt. — Din fr. **asphaltique**.

ASFĂLTOR, *asfaltori*, s.m. Muncitor specializat în lucrări de asfaltare. — Din fr. **asphalteur**.

ASFINTÍ, pers. 3 *asfințește*, vb. IV. Intrans. (Despre aștri) A apune, a scăpăta. ⇨ Fig. A merge spre declin. — **A³ + sfânt**.

ASFINTIRE s.f. Faptul de a *asfinți*; asfințit. — V. **asfinți**.

ASFINTÍT, *asfințituri*, s.n. 1. Faptul de a *asfinți*; asfințire. ⇨ Fig. Declin, decădere. 2. Timpul, momentul când apune Soarele. 3. Locul unde asfințește Soarele. — V. **asfinți**.

ASFIXIĂ, *asfixiez*, vb. I. Tranz. și refl. A provoca sau a suferi o asfixie; *p. ext.* a omorî sau a muri în urma unei asfixii. [Pr.: *-xi-a-*] — Din fr. **asphyxier**.

ASFIXIANT, **-Ă**, *asfixianți*, *-te*, adj. Care provoacă asfixie; sufocant. [Pr.: *-xi-anți*] — Din fr. **asphyxiant**.

ASFIXIE, *asfixii*, s.f. Stare de sufocare datorită înecării, strangulării, gazelor toxice, ca simptom al unor boli etc. [Acc. și: *asfixie*] — Din fr. **asphyxie**.

ASFIXIERE, *asfixieri*, s.f. Faptul de a (*se*) *asfixia*. [Pr.: *-xi-e-*] — V. **asfixia**.

ASIÁT, **-Ă**, *asiati*, *-te*, s.m. și f. (Rar) Asiatic (1). [Pr.: *-si-a-*] — Din fr. **asiate**.

ASIÁTIC, **-Ă**, *asiatici*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile Asiei sau care este originară din Asia. 2. Adj. Care aparține Asiei sau asiaticilor (1), privitor la Asia sau la asiatici. [Pr.: *-si-a-*] — Din fr. **asiatique**, lat. **asiaticus**.

ASIBILĂ, pers. 3 *asibilează*, vb. I. Tranz. și refl. (Fon.) A face să capete sau a căpăta caracterelor unei consoane africată. — Din fr. **asibiler**.

ASIBILĂRE s.f. Fenomen fonetic care constă în transformarea unei consoane ocluzive în consoană africată (sub influența vocalei *e* sau *i* care urmează); asibilație; asibilație. — V. **asibila**.

ASIBILĂȚIE, *asibilații*, s.f. (Fon.) Asibilare. — Din fr. **asibilation**.

ASIDUITATE s.f. Stăruință, silință, sârguință, perseverență, tenacitate manifestate în realizarea unui scop. [Pr.: *-du-i-*] — Din fr. **assiduité**, lat. **assiduitas**, *-atis*.

ASIDUU, **-UĂ**, *asidui*, *-ue*, adj. Care manifestă, arată asiduitate; stăruitor, perseverent, tenace. [Pr.: *-du-u-*] — Din fr. **assidu**, lat. **assiduus**.

ASIETĂ, *asiete*, s.f. 1. Înclinare longitudinală a unei nave din cauza repartizării neuniforme a încărcăturii. 2. Mod de fixare a impozitelor datorate statului. [Pr.: -si-e-] — Din fr. **assiette**.

ASIGNĂRE s.f. (Rad.) Repartizare a frecvențelor de lucru pentru diferite stații de radiocomunicații. — După fr. **assignation**.

ASIGNĂT, *assignate*, s.n. Nume dat în trecut bancnotei în unele țări. — Din fr. **assignat**.

ASIGURĂ, *asigur*, vb. I. 1. Tranz. A oferi o garanție pentru înfăptuirea unui lucru; a face ca înfăptuirea să fie sigură; a pregăti ceva în mod sigur, durabil; a garanta. 2. Tranz. A da cuiva garanții asupra unui lucru; a încredința. ♦ Refl. A-și lua toate măsurile de precauție. 3. Tranz. și refl. A încheia un contract de asigurare a vieții, a unui bun. 4. Tranz. A realiza împiedicarea desfacerii sau deplasării elementelor asamblate ale unui sistem tehnic. — **A**³ + **sigur** (după fr. *assurer*).

ASIGURĂRE, *asigurări*, s.f. Acțiunea de a (se) *asigura* și rezultatul ei. 1. Punere în siguranță. 2. Încredințare, promisiune fermă. 3. (Jur.) Contract prin care o persoană este obligată să-l despăgubească pe cel asigurat, în schimbul unei sume de bani plătită periodic, în cazul riscului specificat (accident, incendiu etc.). ♦ *Asigurări sociale* = formă de ocrotire a populației, constând în acordarea de ajutoare materiale și asistență medicală. 4. Mod de alcătuire, de dimensionare sau de tratare a unui element de construcție sau a unei construcții pentru a preveni deplasările și degradările. — V. **asigura**.

ASIGURĂȚI, *asigurăți*, -te, s.m. și f., adj. (Persoană, instituție, bun etc.) care se asigură (3). — V. **asigura**.

ASIGURĂTOR, *-OARE*, *asigurători*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană, instituție etc.) care asigură (3). ♦ *Sechestrul asigurător* = sechestrul ordonat de justiție pentru garantarea intereselor și a drepturilor părților împincinate. — **Asigura** + suf. *-ător*.

ASIMÉTRIC, *-Ă*, *asimetrici*, *-ce*, adj. Lipsit de simetrie. — Din fr. **asymétrique**.

ASIMÉTRIE, *asimetrii*, s.f. Lipsă de simetrie. — Din fr. **asymétrie**.

ASIMILĂ, *asimilez*, vb. I. 1. Tranz. (Fiziol.) A transforma materiile nutritive introduse în organism în substanțe proprii organismului. 2. Refl. și tranz. A se integra sau a face să se integreze în alt grup social sau național prin pierderea trăsăturilor caracteristice proprii (limbă, obiceiuri etc.). 3. Tranz. A considera egal, asemănător cu altă ființă, cu alt obiect, cu alt fenomen. 4. Tranz. A-și însuși cunoștințele, idei etc. 5. Tranz. și refl. (Fon.) A (se) transforma sub influența altui sunet, aflat în apropiere. 6. Tranz. A introduce în procesul de fabricație produse noi, o tehnologie nouă etc. 7. Tranz. și refl. (Psih.) A (se) integra într-un set de stimuli cunoscuți anterior. — Din fr. **assimiler**, lat. **assimilare**.

ASIMILABIL, *-Ă*, *asimilabili*, *-e*, adj. Care poate fi asimilat, care se asimilează (ușor). — Din fr. **assimilable**.

ASIMILĂRE, *asimilări*, s.f. Acțiunea de a (se) *asimila* și rezultatul ei. — V. **asimila**.

ASIMILATOR, *-OARE*, *asimilatori*, *-oare*, adj. Care asimilează. — **Asimila** + suf. *-tor*.

ASIMILĂȚIE, *asimilații*, s.f. 1. (Fiziol.) Fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia. 2. (În sintagma) *Asimilație clorofiliană* = proces fiziologic prin care plantele verzi sintetizează (cu ajutorul luminii absorbite de clorofilă) substanțele organice din bioxidul de carbon și din apă și eliberează oxigen. 3. (Fon.) Modificare a unui sunet sub influența altuia, aflat în apropiere. — Din fr. **assimilation**, lat. **assimilatio**, **-onis**.

ASIMPTOMĂTIC, *-Ă*, *asimptomatici*, *-ce*, adj. (Med.; despre boli) Care nu prezintă simptom clinic. — Din fr. **asymptomatique**.

ASIMPTOTĂ, *asimptote*, s.f. (Mat.) Figură geometrică (dreaptă, plan, con etc.) care tinde să se confunde cu una dintre ramurile infinite ale unei curbe sau suprafețe. — Din fr. **asymptote**.

ASIMPTOTIC, *-Ă*, *asimptotici*, *-ce*, adj. Care aparține asimptotei, privitor la asimptotă, ca o asimptotă. — Din fr. **asymptotique**.

ASÍN, *asini*, s.m. (Rar) Măgar. — Lat. **asinus**.

ASINCRÓN, *-Ă*, *asincroni*, *-e*, adj. (Despre mașini electrice sau despre modul lor de funcționare) Care are turajul motorului diferit de a câmpului magnetic al statorului. — Din fr. **asynchrone**.

ASINCRÓNIC, *-Ă*, *asincronici*, *-ce*, adj. (Despre mișcări, fenomene etc.) Care nu se suprapun în timp cu altă mișcare, cu alt fenomen etc. — Din fr. **asynchrone**.

ASINCRÓNISM, *asincronisme*, s.n. Lipsă de sincronism; caracter asincronic. — Din fr. **asynchronisme**.

ASINDET s.n. Figură de stil constând în suprimarea conjuncțiilor (copulative), pentru a da dinamism frazei. [Var.: **asindeton** s.n.] — Din lat. **asynetus**, **asyneton**, fr. **asyndète**.

ASINDETON s.n. v. **asindet**.

ASINERGÍE s.f. (Med.) Tulburare a proceselor de coordonare a mișcărilor care stau la baza actelor complexe de mișcare. — Din fr. **asynergie**.

ASIRIÂN, *-Ă*, *asirieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație semitică care a trăit în statul Asiria; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. 2. S.m. și f. (La pl.) Populație de limbă neosiriană din grupa limbilor semitice, care trăiește în Iraq, Iran, Siria și Transcaucazia; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. 3. Adj. Care aparține Asiriei sau asirienilor (1, 2). ♦ (Substantivat, f.) Limba asiriană. [Pr.: -ri-an] — Din fr. **assyrien**.

ASIRIOLÓG, *-Ă*, *asiriologi*, *-e*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în asiriologie. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **assyriologue**.

ASIRIOLOGÍE s.f. Disciplină care studiază istoria, cultura și limba din Asiria. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **assyriologie**.

ASISTĂ, *-Ă*, *asistați*, *-te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care este susținută, apărată de către cineva; (persoană) care beneficiază de ajutor social (în bani, alimente, medicamente). — V. **asista**.

ASISTÉNT, *-Ă*, *asistenți*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care asistă, care este de față la ceva. 2. S.m. și f. Persoană care asistă pe cineva, care e de față pentru a da ajutor. ♦ Grad didactic în învățământul superior, inferior lectorului; persoană care are acest grad. — Din fr. **assistant**, lat. **assistens**, **-ntis**, germ. **Assistent**.

ASISTENȚĂ s.f. 1. Totalitatea persoanelor care asistă la ceva (în special la o conferință sau la un spectacol). ♦ Prezență (într-un anumit loc). 2. Sprijin, ajutor (medical, material etc.). ♦ *Asistență socială* = sprijinire materială a persoanelor care nu sunt apte de muncă și nu beneficiază de drepturile conferite în cadrul asigurărilor sociale. *Asistență medicală* = îngrijire a bolnavilor de către un personal calificat. *Asistență maritimă* = ajutor dat unei nave în pericol de către o altă navă. *Asistență juridică* = sprijin dat unei persoane pentru a-și susține drepturile în fața justiției. *Asistență mutuală* = înțelegere politico-militară între două sau mai multe state pentru apărarea comună împotriva unui atac armat. — Din fr. **assistance**.

ASISTOLIC, *-Ă*, *asistolici*, *-ce*, adj. (Med.) Referitor la asistolie, de asistolie. — Din fr. **asystolique**.

ASISTOLIE s.f. (Med.) 1. Slăbire a contracțiilor inimii. 2. (Impr.) Insuficiență cardiacă totală. — Din fr. **asystolie**.

ÁSLO, (2) *ASLO-uri*, s.n. (Med.) 1. Test pentru depistarea infecției produse de streptococul hemolitic, constând în evidențierea anticorpului ce neutralizează streptolizina. 2. Tip de analiză efectuată cu un asemenea test. — Abr. din **Antistreptolizina O**.

ASIZĂ, *asize*, s.f. Fiecare dintre straturile orizontale de cărămidă, piatră etc. care alcătuiesc zidăria unei construcții. — Din fr. **assise**.

ASMAȚÚCHI s.m. v. **hasmațuchi**.

ASMAȚÚI s.m. v. **hasmațuchi**.

ASMUȚĂ vb. I v. **asmuți**.

ASMUȚĂRE s.f. v. **asmuțire**.

ASMUȚÍ, *asmút*, vb. I. 1. Intrans. A îndemna (prin strigăte) un câine să urmărească, să atace pe cineva; a întărâta un câine. 2. Fig. A stârni, a instiga, a îndemna pe cineva la acțiuni violente, dușmănoase. [Var.: **asmuț** vb. I] — Et. nec.

ASMUȚÍRE, *asmuțiri*, s.f. Acțiunea de a *asmuți*. [Var.: **asmuțare** s.f.] — V. **asmuți**.

ASOCÍĂ, *asociez*, vb. I. Refl. A se uni, a se grupa cu cineva pentru atingerea unui scop comun. ♦ Refl. și tranz. A lua parte sau a face să ia parte, împreună cu alții, la o acțiune, la o inițiativă etc. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **associer**, lat. **associare**.

ASOCÍÁL, *-Ă*, *asociali*, *-e*, adj. (Despre oameni) Care nu este adaptat vieții sociale; refractar la integrarea socială. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **asocial**.

ASOCÍĂȚ, *-Ă*, *asociați*, *-te*, s.m. și f., adj. (Persoană) care s-a unit cu alta (sau cu altele) pentru atingerea unui scop comun; (persoană) care face parte dintr-o asociație. [Pr.: -ci-a] — V. **asocia**.

ASOCÍĂȚÍV, *-Ă*, *asociațivi*, *-e*, adj. 1. Care aparține unei asociații (4), privitor la o asociație; (despre memorie) care evocă imagini prin asociație (4). 2. (Despre unele operații matematice) Care duce la același rezultat independent de modul cum au fost grupate elementele unui grup ordonat. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **associatif**.

ASOCÍĂȚÍVITĂTE s.f. Proprietatea unei operații matematice de a fi asociativă (2). [Pr.: -ci-a] — Din fr. **associativité**.

ASOCÍĂȚIE, *asociații*, s.f. 1. Grupare de persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun contribuția financiară, cunoștințele sau aportul lor în muncă, pentru revitalizarea unor activități în interes comun, comunitar

etc. 2. Grup de plante format din mai multe specii caracteristice unui anumit mediu de viață. 3. Grupare de molecule, de stele etc. cu însușiri comune. *Asociație moleculară*. 4. Legătură între senzații, imagini, concepte, sentimente prin care unele atrag apariția celorlalte. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. *association*.

ASOCIAȚIONISM s.n. Concepție psihologică care consideră că procesele psihice superioare sunt rezultatul asocierii de fapte simple, în particular de senzații. [Pr.: -ci-a-ți-o-] — Din fr. *associationnisme*.

ASOCIAȚIONIST, -Ă, asociaționiști, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține asociaționismului, privitor la asociaționism. 2. S.m. și f. Adept al asociaționismului. [Pr.: -ci-a-ți-o-] — Din fr. *associationniste*.

ASOCIERE, asocieri, s.f. Acțiunea de a (se) asocia și rezultatul ei. [Pr.: -ci-e-] — V. *asocia*.

ASOLAMÉNT, asolamente, s.n. Tehnică a împărțirii unui teren cultivabil în mai multe loturi (în raport cu numărul de plante care urmează a fi cultivate) și a repartizării prin rotație a fiecărei plante pe un lot anumit. — Din fr. *assolement*.

ASONANȚ, -Ă, asonanți, -te, adj. Care produce o asonanță. — Din fr. *assonant*.

ASONANȚĂ, asonanțe, s.f. Repetare a aceleiași vocale accentuate în cuvinte care se succed; (în prozodie) rimă imperfectă. — Din fr. *assonance*.

ASORTĂ, asortez, vb. I. Tranz. A așeza laolaltă diverse lucruri pentru a forma un tot armonios. ♦ A aproviziona cu mărfuri variate. ♦ Refl. A se potrivi (ca nuanță, mărime etc.). — Din fr. *assortir*.

ASORTĂRE, asortări, s.f. Acțiunea de a (se) asorta. — V. *asorta*.

ASORTĂT, -Ă, asortați, -te, adj. Care se potrivește, care se armonizează (la culoare, mărime, calitate). ♦ Aprovizionat, înzestrat cu mărfuri variate. *Magazin asortat*. — V. *asorta*.

ASORTIMÉNT, asortimente, s.n. Totalitatea mărfurilor sau produselor de aceeași categorie, dar de diferite forme, calități etc. — Din fr. *assortiment*.

ASPARĂGUS, asparaguși, s.m. Plantă ornamentală, agățătoare, din familia liliaceelor, cultivată pentru frunzișele ei foarte fine și decorative (*Asparagus silvestris*). — Din fr. *asparagus*.

ASPÉCT, aspecte, s.n. 1. Fel de a se prezenta al unei ființe sau al unui lucru; înfățișare. ♦ Loc. prep. *Sub aspectul...* = din punctul de vedere al..., sub raportul... 2. Categorie gramaticală caracteristică anumitor limbi, care arată stadiul de realizare a acțiunii exprimate de verb. — Din fr. *aspect, lat. aspectus*.

ASPECTOMÁT, aspectomate, s.n. Diaproiector cu telecomandă. — Din germ. *Aspektomat*.

ASPECTUÓS, -OĂSĂ, aspectuoși, -oase, adj. Care are aspect (1) plăcut, prezentabil etc. [Pr.: -tu-os] — *Aspect* + suf. -os.

ASPERITĂTE, asperități, s.f. (Adesea fig.) Proprietatea de a fi aspru² (1); (concr.) parte aspră² a unei suprafețe. — Din fr. *aspérité, lat. asperitas, -tatis*.

ASPERSĂRE, aspersări, s.f. Stropire cu aspersorul. — După fr. *aspersion*.

ASPERSIÚNE s.f. Stropire a unei culturi agricole cu aspersorul. ♦ Ploaie artificială. [Pr.: -si-u-] — Din fr. *aspersion, lat. aspersio, -onis*.

ASPERSÓR, aspersoare, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se împrăștie apa adusă prin conducte, sub formă de picături imitând ploaia, asupra unei culturi agricole. — Din fr. *aspersoir*.

ASPIĆ, (2) aspicuri, s.n. 1. Substanță gelatinoasă obținută din suc de oase și de carne, folosită la unele mâncăruri (ca garnitură). 2. Sortiment de aspic (1). — Din fr. *aspic*.

ASPIDĂ, aspidă, s.f. (Rar) Șarpe veninos. ♦ Fig. Femeie rea. — Din sl. *aspidă*.

ASPIRĂ, aspir, vb. I. 1. Tranz. A trage aerul în plămâni, a inspira; *p. ext.* a inspira odată cu aerul și alte corpuri sub formă de pulbere. ♦ (Despre o pompă) A trage în sus un lichid, un gaz, praful etc. 2. Intrans. Fig. A năzui, a tinde către ceva. — Din fr. *aspirer, lat. aspirare*.

ASPIRÁNT, -Ă, aspiranți, -te, s.m. și f. Persoană care aspiră la ceva, care dorește să obțină ceva. ♦ Spec. (În trecut) Elev al unei școli de ofițeri de marină. ♦ Spec. (În trecut și, astăzi, în unele țări) Diplomat al unei facultăți care se pregătea, sub conducerea unui profesor, pentru a obține titlul de candidat în științe. — Din fr., rus. *aspirant*.

ASPIRANTÚRĂ s.f. (În trecut și, astăzi, în unele țări) Sistem de pregătire postuniversitară și academică a viitorilor candidați în științe. — Din rus. *aspirantura*.

ASPIRĂRE, aspirări, s.f. Acțiunea de a aspira și rezultatul ei; aspirație. — V. *aspira*.

ASPIRÁT, -Ă, aspirați, -te, adj., s.f. (Sunet) pronunțat cu aspirație (2). — V. *aspira*.

ASPIRĂTOR, -OĂRE, aspiratori, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care aspiră (1). 2. S.n. Aparat pentru aspirarea fumului, a prafului, a gazelor etc. — Din fr. *aspirateur*.

ASPIRĂȚIE, aspirații, s.f. 1. Aspirare. ♦ Deplasare a unui fluid într-o conductă prin micșorarea presiunii aerului din ea. 2. (Fon.) Zgomot produs prin frecarea aerului în trecerea lui prin laringe în cursul pronunțării unor sunete. 3. (Med.) Pătrundere în căile aeriene a unor lichide (sânge, apă) sau vârsături care pot produce asfixie mecanică sau pneumonie de aspirație. 4. Fig. Năzuință, dorință, râvnă. [Var.: (înv.) *aspirațiune* s.f.] — Din fr. *aspiration*.

ASPIRĂȚIÚNE s.f. v. *aspirație*.

ASPIRÍNĂ[®], aspirine, s.f. Acid acetilsalicilic, utilizat ca medicament febrifug și calmant. ♦ *Aspirină tamponată* = amestec de acid acetilsalicilic cu carbonat de calciu, pentru a evita iritarea mucoasei gastroduodenale, produsă de aspirina obișnuită. — Din fr. *aspirine, germ. Aspirin*.

ASPRELĂ, aspreli, s.f. (Rar) Asprime (1). — *Aspri* + suf. -eală.

ASPRÉTE, aspreți, s.m. Pește cenușiu-brun, mic, acoperit cu solzi aspri și mărunți (*Romanichthys valsanicola*). — Din *aspru²*.

ASPRÍ, aspresc, vb. IV. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni aspru²; a (se) înăsri. — Din *aspru²*.

ASPRIME, asprimi, s.f. 1. Proprietatea de a fi aspru² (1); (rar) aspreală. 2. Fig. Atitudine severă față de cineva; severitate, strășnicie. ♦ Vigoare, tărie, forță, putere mare. *Asprimea vântului*. — *Aspru²* + suf. -ime.

ASPRÍU, -IE, asprii, adj. (Rar) Cam aspru² (1); (despre vin) cam înțepător la gust. — *Aspru²* + suf. -iu.

ÁSPRU¹, aspri, s.m. Monedă turcească de argint, cu circulație în Țările Române între sec. XV–XIX. — Din ngr. *áspiron*.

ÁSPRU², -Ă, aspri, -e, adj. I. 1. Cu suprafața zgrunțuroasă, care dă (la pipăit) o senzație specifică, neplăcută. ♦ (Despre fire de păr) Tare și țepos. ♦ (Despre perii) Cu firele tari și țepoase. 2. (Despre apă) Care conține (din abundență) săruri calcaroase. 3. (Despre vin) Care are gust înțepător; acru.

II. Fig. 1. (Adesea adverbial) Mare, intens, puternic, înverșunat. *Vânt aspru*. 2. Care provoacă suferințe, greu de îndurat. *Aspră robie*. 3. Lipsit de indulgență, sever, neînduplecat, necruțat. *Purtare aspră*. — Lat. *asper*.

ASTATINIÚ s.n. Element chimic radioactiv din grupul halogenilor. — După fr. *astatine, germ. Astatine*.

ÁSTÁZI adv. 1. În ziua de față, în ziua în curs; azi. ♦ (Substantivat, m. invar.) Ziua care e în curs. *Acest astăzi va rămâne neuitat*. ♦ (În corelație cu „măine”) a) Zi cu zi, zi după zi; b) Când..., când. ♦ Expr. *De ieri până astăzi* = într-un timp neașteptat de scurt. *Ba astăzi, ba mâine*, exprimă ideea de amânare continuă. *Astăzi-măine* = în curând, zilele acestea. 2. În epoca prezentă, în timpul sau în vremea de acum. — Lat. *ista die* (sau *astă + zi*).

ASTÁMPĂR s.n. Odihnă, liniște, tihnă, pace. ♦ *Fără astâmpăr* = a) loc. adv. neconținut, întruna; b) loc. adj. neastâmpărat. [Var.: (pop.) *stâmpăr* s.n.] — Din *astâmpăra* (derivat regresiv).

ASTÁMPĂRĂ, astâmpăr, vb. I. Refl. și tranz. 1. A (se) liniști, a (se) potoli, a (se) domoli, a (se) calma; a (se) cumiți. 2. A scădea sau a face să scadă (în intensitate), a înceta sau a face să înceteze. [Var.: (pop.) *stâmpără* vb. I] — Lat. **ex-temperare*.

ASTÁMPĂRĂRE s.f. Acțiunea de a (se) astâmpăra și rezultatul ei. [Var.: (pop.) *stâmpărare* s.f.] — V. *astâmpăra*.

ASTÁMPĂRÁT, -Ă, astâmpărați, -te, adj. Domolit, liniștit, potolit; cuminte. [Var.: (pop.) *stâmpărat, -ă, adj.*] — V. *astâmpăra*.

ASTÉNIC, -Ă, astenici, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține asteniei, privitor la astenie, de astenie. 2. Adj., s.m. și f. (Om) care suferă de astenie. — Din fr. *asthénique*.

ASTENIE, astenii, s.f. (Med.) Stare de oboseală intensă și prelungită, însoțită de slăbiciune fizică, de scăderea capacității de lucru intelectual etc. — Din fr. *asthénie*.

ASTENIZĂ, astenizez, vb. I. Refl. și tranz. A (se) îmbolnăvi de astenie. — *Astenie* + suf. -iza.

ASTEREALĂ, astereli, s.f. Căptușeală de scânduri așezată pe un schelet de lemn, pentru a susține învelitoarea unui acoperiș, o boltă de beton în timpul turnării etc. — *Astări* (ieșit din uz, „a căptuși cu scânduri” < *astar*, înv., „pânză ordinară” < tc.) + suf. -eală.

ASTÉRIE, asterii, s.f. (Zool.) Stea-de-mare. — Din fr. *astérie*.

ASTERÍSC, asteriscuri, s.n. Semn grafic în formă de steluță, care se pune după un cuvânt pentru a indica trimiterea la o notă ori înaintea elementelor (lexicale) neatestate și reconstituite etc. — Din fr. *astérisque, lat. asteriscus*.

ASTEROÍD, asteroizi, s.m. Fiecare dintre micile planete ale sistemului solar, puțin strălucitoare, ale căror orbite sunt, în general, cuprinse între orbitele lui Marte și Jupiter. — Din fr. *astéroïde*.

ASTERONÍM, *asteronime*, s.n. Steluță, grup de steluțe sau litere urmate de steluțe care înlocuiesc într-o operă numele autorului sau al unui personaj. — Din fr. **astéronyme**.

ÁSTFEL adv. **1.** În modul acesta, în acest fel, într-un mod asemănător (cu...); așa. **2.** (Așa) încât; prin urmare; în consecință; așadar. ⇨ Loc. adj. *Ástfel de* = asemenea, atare. — [Intr-**last** + **fel**].

ASTIGMÁTIC, *-Ă, astigmatici, -ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre o imagine) Care e deformată din cauza astigmatismului. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de astigmatism. — Din **astigmatism**.

ASTIGMATÍSM s.n. Aberrație a unui sistem optic, care formează o imagine întinsă pentru un obiect. ♦ Defect al lentilelor sau al corneei și cristalinelor ochiului omenesc, care constă într-o abatere de la forma sferică, ele având razele de curbura diferite în două plane perpendiculare, ceea ce duce la deformarea imaginilor. — Din fr. **astigmatisme**.

ASTIGMOMÉTRU, *astigmometre*, s.n. (Med.) Aparat pentru măsurarea gradului de astigmatism. — Din fr. **astigmomètre**.

ASTM s.n. Boală care se manifestă prin greutate în evacuarea aerului din plămâni și prin nevoia imperioasă de aer. ⇨ *ASTM bronzic* = astm datorat spasmului mușchilor bronhiolilor, provocat de o stare alergică, o infecție pulmonară cronică, o iritație locală a aparatului respirator etc. ⇨ *ASTM cardiac* = astm provocat de o insuficiență cardiacă acută, ca urmare a acumulării de sânge în plămâni. [Var.: **ástmă** s.f.] — Din fr. **asthme**, lat. **asthma**.

ASTMÁTIC, *-Ă, astmatici, -ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de astm. **2.** Adj. Cauzat de astm. *Tuse astmatică*. — Din fr. **astmatique**, lat. **asthmaticus**.

ÁSTMĂ s.f. v. **astm**.

ASTRAGÁL, *astragale*, s.n. **1.** Unul dintre cele două oase mai mari ale tarsului. **2.** Element decorativ de secțiune semicirculară, care separă fusul coloanei de capitel. — Din fr. **astragale**, lat. **astragalus**.

ASTRAHÁN, (2) *astrahanuri*, s.n. **1.** Pieiică cu părul mătăsoș și buclat, obținută de la mieii din rasa caracul. **2.** Haină confecționată din astrahan (1). — Din n. pr. **Astrahan**.

ASTRÁL, *-Ă, astrali, -e*, adj. Al astrilor, care vine de la aștri. — Din fr. **astral**, lat. **astralis**.

ASTRALÍT s.n. Exploziv detonant de siguranță, folosit în unele mine. [Var.: *astralită* s.f.] — Din fr. **astralite**.

ASTRALÍTĂ s.f. v. **astralit**.

ASTRÁGÁCI, *astrágace*, s.n. Instrument de cizmărie folosit la întins talpa sau la întors cizmele pe față, după ce au fost cusute. — Cf. bg. *strá g a c i* „răzuitor”.

ASTRINGÉNT, *-Ă, astringenți, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre substanțe) Care contractează țesuturile organismului. **2.** S.n. Substanță sau medicament folosit pentru combaterea secrețiilor organice exagerate. — Din fr. **astringent**, lat. **astringens, -ntis**.

ASTRINGÉNȚĂ s.f. Proprietate a unor substanțe de a fi astringente. — Din fr. **astringence**.

ASTROBIOLÓG, *-Ă, astrobiologi, -ge*, s.m. și f. Specialist în astrobiologie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din **astrobiologie** (derivat regresiv).

ASTROBIOLOGÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul vieții din alte planete. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **astrobiologie**.

ASTROCLIMÁT, *astroclimate*, s.n. Totalitatea factorilor care contribuie la stabilirea unui loc adecvat pentru observații astronomice cu instrumente optice perfecționate. — Din fr. **astroclimat**.

ASTRODRÓM, *astrodromuri*, s.n. Cosmodrom. — Din fr. **astrodrome**.

ASTROFÍZICĂ s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu studiul structurii și compoziției astrilor și a materiei interstelare, cu procesele care se petrec aici etc. — Din fr. **astrophysique**.

ASTROFIZICIÁN, *-Ă, astrofizicieni, -e*, s.m. și f. Specialist în astrofizică. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **astrophysicien**.

ASTROFOTOMETRÍE s.f. Ramură a astrofizicii practice care se ocupă cu măsurarea strălucirii corpurilor cerești. — Din fr. **astrophotométrie**.

ASTROGRÁF, *astrografe*, s.n. Lunetă astronomică fotografică, folosită la determinarea poziției astrilor. — Din fr. **astrographie**.

ASTROGRAFÍE s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea stelelor. — Din fr. **astrographie**.

ASTROLÁB, *astrolabi*, s.m. **1.** Instrument folosit pentru măsurarea poziției astrilor și a înălțimii lor deasupra orizontului. **2.** Vechi instrument pentru măsurarea unghiurilor. — Din fr. **astrolabe**.

ASTROLATRÍE s.f. (În religiile antice) Închinare la aștri. — Din fr. **astro-lâtrie**.

ASTROLÓG, *-Ă, astrologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană care practică astrologia; *p. ext.* astronom. — Din fr. **astrologue**, lat. **astrologus**.

ASTROLÓGIC, *-Ă, astrologici, -ce*, adj. Care aparține astrologiei, privitor la astrologie, de astrologie. — Din fr. **astrologique**, lat. **astrologicus**.

ASTROLOGÍE s.f. Artă de a descifra și de a prezice destinele pe baza studierii poziției și mișcării astrilor, a constelațiilor sau a unor fenomene cerești. — Din fr. **astrologie**, lat. **astrologia**.

ASTROMÉTRIC, *-Ă, astrometrici, -ce*, adj. Referitor la astrometrie, de astrometrie. — Din fr. **astrométrique**, engl. **astrometric**.

ASTROMETRÍE s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu stabilirea poziției stelelor, cu determinarea coordonatelor geografice etc. — Din fr. **astrométrie**.

ASTRONAÚT, *-Ă, astronauți, -te*, s.m. și f. Persoană care călătorește în spațiul cosmic cu o aeronavă; cosmonaut. — Din fr. **astronaute**.

ASTRONAÚTIC, *-Ă, astronautici, -ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Referitor la astronautică (2), de astronautică. **2.** S.f. Disciplină care studiază mijloacele și posibilitățile de zbor în spațiul cosmic; cosmonautică. — Din fr. **astronautique**.

ASTRONÁVĂ, *astronave*, s.f. Navă destinată zborului în spațiul cosmic; cosmonavă, navă cosmică. — Din fr. **astronef** (după *navă*).

ASTRONÓM, *-Ă, astronomi, -e*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în astronomie. — Din fr. **astronome**, lat. **astronomus**.

ASTRONÓMIC, *-Ă, astronomici, -ce*, adj. Care aparține astronomiei, care se referă la astronomie. ♦ Fig. De proporții foarte mari. — Din fr. **astronomique**, lat. **astronomicus**.

ASTRONOMÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul astrilor, al sistemelor de aștri, al galaxiilor și al Universului. — Din fr. **astronomie**, lat. **astronomia**.

ASTROSCÓP, *astroscopae*, s.n. Telescop astronomic folosit pentru examinarea sumară a mișcării astrilor dintr-o anumită zonă. — Din fr. **astroscopie**.

ÁSTRU, *aștri*, s.m. Corp situat pe bolta cerească (stea, planetă etc.). [Pl. și: (n.) *astre*] — Din fr. **astre**, lat. **astrum**.

ASTRUCĂ, *astrúc*, vb. I. (Înv. și reg.) **1.** Tranz. A îngropa un mort; a înmormânta. **2.** Tranz. și refl. A (se) acoperi, a (se) înveli. — Lat. ***astruicare** (= *astruere*).

ASTRUCÁRE, *astrucări*, s.f. (Înv. și reg.) Acțiunea de a (se) *astruca*. — V. **astruca**.

ASTUPĂ, *astúp*, vb. I. Tranz. A închide, a acoperi, a înfunda o gaură, o deschizătură etc.; a face să nu se mai vadă (acoperind). ⇨ Expr. (Fam.) *A astupa găuri* = a reuși să realizeze unele lucruri strict necesare; a plăti (din) datorii. *A-și astupa urechile* = a nu voi să audă, să cunoască ceva. *A-i astupa cuiva ochii* = a nu lăsa pe cineva să vadă realitatea. ♦ A face să nu se mai audă ceva. ♦ A șterge, a face să dispară o urmă. — Lat. ***astuppare**.

ASTUPÁRE, *astupări*, s.f. Acțiunea de a *astupa*; astupat¹. — V. **astupa**.

ASTUPÁT¹ s.n. Astupare. — V. **astupa**.

ASTUPÁT², *-Ă, astupați, -te*, adj. **1.** (Despre găuri, deschizături etc.) Acoperit, închis complet. **2.** (Pop.; despre oameni) Care suferă de constipație. — V. **astupa**.

ASTUPĂTOÁRE, *astupători*, s.f. Obiect cu care se astupă ceva. — **Astupa** + suf. *-ătoare*.

ASTUPÚȘ, *astupușuri*, s.n. (Reg.) Dop (1). — **Astupa** + suf. *-uș*.

ASUDÁ, *asúd*, vb. I. Intrans. **1.** A secreta sudoare; a transpira, a năduși. ⇨ Expr. (lr.) *A asuda sub limbă*, se zice despre cei care se plâng că au muncit din greu, fără să fi făcut în realitate (mai) nimic. ♦ A se aburi. *Pereții asudă*. **2.** Fig. A munci depunând mari eforturi; a osteni, a trudi. — Lat. **assudare**.

ASUDÁRE s.f. Acțiunea de a *asuda* și rezultatul ei. — V. **asuda**.

ASUDÁT, *-Ă, asudați, -te*, adj. Plin de sudoare; transpirat, nădușit. — V. **asuda**.

ASUMÁ, *asúm*, vb. I. Tranz. A lua ceva asupra sau pe seama sa; a se angaja să îndeplinească ceva. *A-și asuma o răspundere*. — Din fr. **assumer**, lat. **assumere**.

ASUMÁRE, *asumări*, s.f. Acțiunea de a *asuma* și rezultatul ei. — V. **asuma**.

ASÚPRA prep. (Construit cu genitivul) **1.** (Local) Peste; deasupra. *Se apleacă asupra lui*. ⇨ Expr. *A avea (ceva) asupra sa* = a purta (ceva) cu sine. *A prinde (pe cineva) asupra faptului* = a surprinde (pe cineva) în momentul când comite ceva (rău). (Substantivat, reg.) *Cu asupra (de măsură)* = peste măsură. **2.** (Local) Înspre, spre. *Și aștește privirea asupra lui*. **3.** În contra; împotriva. *Se repede asupra lui*. **4.** Cu privire la...; despre. *Discuție asupra atomilor*. **5.** (Temporal; reg.) În preajma...; aproape de...; către. *A sosit asupra nopții*. [Var.: (înv.) **asúpră** prep.] — Lat. **ad-supra**.

ASÚPRĂ prep. v. **asupra**.

ASUPREÁLĂ, *asuprelă*, s.f. (Pop.) Asuprire. — **Asupri** + suf. *-eală*.

ASUPRÍ, *asupresc*, vb. IV. Tranz. A prigonii, a oprima, a împila; a exploata. ♦ (Impr.) A chinui. — Din **asupra**.

ASUPRIRE, *asupri*, s.f. Acțiunea de a *asupri* și rezultatul ei; (pop.) asupreală. — V. **asupri**.

ASUPRIT, *-Ă, asupriți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Om) prigonit, oprimat, împilat; (impr.) (om) chinuit. — V. **asupri**.

ASUPRITĂTOR, *-OĂRE, asupritori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care asuprește. ♦ (Adjectival); despre oameni și acțiunile lor) Care asuprește. *Măsurii asupritoare*. — **Asupri** + suf. *-tor*.

ASURZI, *asurzesc*, vb. IV. Intrans. A deveni surd. ♦ Tranz. A face ca cineva să-și piardă (temporar) auzul; (prin exagerare, despre sunete puternice, zgomote etc.) a face ca cineva să nu mai audă sau să nu mai înțeleagă un anumit lucru. — Lat. ***assurdire**.

ASURZIRE s.f. Acțiunea de a *asurzi* și rezultatul ei. — V. **asurzi**.

ASURZITĂTOR, *-OĂRE, asurzitori*, *-oare*, adj. (Despre zgomote sau surse de zgomote) Care asurzeste; *p. ext.* extrem de intens, de puternic. — **Asurzi** + suf. *-tor*.

AȘ interj. Vorbă să fie! da de unde! nici gând!

AȘĂ adv., adj. invar. I. Adv. (Modal) 1. În felul acesta; astfel. ♦ Loc. adj. *Așa-zis* sau *așa-numit* = pe nedrept sau convențional numit astfel; pretins, fals, aparent, impropriu. ♦ Expr. *Așa o fi* = e posibil; poate. *Și așa* = în orice caz; oricum, tot. *Și așa, și așa* = și într-un fel, și într-altul. *Ori așa, ori așa* = sau într-un fel, sau într-altul. *Așa...*, *așa* = după cum..., astfel. *Așa și așa* = nu prea bine; potrivit. *Azi așa, mâine așa* = continuând mereu în acest fel. *Nici așa, nici așa* = nici într-un fel, nici într-altul. ♦ (Concluziv) În concluzie. ♦ Loc. conj. *Așa că* = deci. ♦ Expr. *Așa-zicând* = pentru a spune astfel. 2. În același fel, în același mod. *Așa să faci și tu*. ♦ Expr. *Și așa mai departe* = etcetera. 3. Chiar precum se spune; întocmai, exact. *Ai să faci așa?* ♦ Expr. *Așa e?* sau *nu-i așa?* = am dreptate? (sau nu am?) *Așa?* sau *cum așa?* = adevărat să fie? *Așa?* sau *așa stă treaba?* = va să zică astfel stau lucrurile?! *Așa, da!* = sunt de acord cu ceea ce spui (sau faci) acum. (Pop. și fam.) *Mai așa* = a) desigur, firește; b) nu prea tare. *Cam așa* = după cum zici, ai (măcar în parte) dreptate. 4. Atât de... *Te uii așa de trist!* 5. (Cu sensul reieșind din context) a) La întâmplare, la nimereală, într-o doară. *Vorbește și el așa.* b) După bunul plac; oricum. *Am vrut să fac așa.* c) Dintr-odată, ca din senin; pe nesimțite, fără a-și da seama. *I-a venit așa un gând*. II. Adj. invar. (Precedă substantivul) Asemenea, atare... care este atât de mare, de mult, de frumos etc. *Așa nuntă mai rar*. ♦ Expr. *Mai așa* = nu prea bun (sau frumos, mult etc.). — Lat. **eccum-sic**.

AȘADĂR adv. Prin urmare, va să zică; astfel. — **Așa** + **dar**.

AȘAȘI adv. (Înv. și reg.) 1. (Modal) Chiar, tocmai; chiar așa. ♦ **Așa** încât. 2. (Temporal) Îndată, numaidecât, imediat. — **Așa** + **și**.

AȘCHIA, *așchiez*, vb. I. Tranz. A rupe sau a tăia în așchii, în șuvițe sau în fâșii; *spec.* a prelucra un obiect înălțând (sub formă de așchii) surplusul de material. [Pr.: *-chi-a*] — Din **așchie**.

AȘCHIE, *așchii*, s.f. Bucată mică, subțire, care se desprinde sau sare dintr-un material prin cioplire, prin spargere etc. — Lat. *ascia* (= *astula* sau *assula*).

AȘCHIERE s.f. Acțiunea de a *așchia*. [Pr.: *-chi-e*] — V. **așchia**.

AȘCHIEȚĂTOR, *-OĂRE, așchietori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Muncitor) care așchiează. [Pr.: *-chi-e*] — **Așchia** + suf. *-tor*.

AȘCHIOARĂ, *așchioare*, s.f. Așchiuță. [Pr.: *-chi-oa*] — **Așchie** + suf. *-ioară*.

AȘCHIUȚĂ, *așchiuțe*, s.f. Diminutiv al lui *așchie*; așchioară. [Pr.: *-chi-u*] — **Așchie** + suf. *-uță*.

AȘEZĂ, *așez*, vb. I. I. 1. Refl. și tranz. A (se) pune pe ceva sau undeva pentru a șede sau a face să șadă. ♦ Expr. (Refl.) *A se așeza în pat* = a se întinde în pat; a se culca. *A se așeza la lucru* = a începe să facă o treabă. ♦ Refl. A poposi. ♦ Refl. (Despre păsări sau insecte) A se lăsa din zbor pe ceva pentru a se odihni. ♦ Refl. A se așterne formând un strat. ♦ Refl. (Despre lichide în fermentație) A se limpezi. ♦ Refl. Fig. A se potoli, a se liniști. 2. Refl. A se stabili într-o localitate, într-un loc. II. 1. Tranz. și refl. A (se) pune într-o anumită ordine; a (se) rândui, a (se) aranja. 2. Intrans. (Pop.) A pune la cale; a proiecta, a planui. III. Tranz. 1. (Rar) A înfățișa un fapt într-o anumită lumină. 2. (Înv.) A dispune, a decreta, a hotărî; a institui, a statormici, a fixa. IV. Tranz. A procura cuiva o situație mai bună; a căpătaui. ♦ A instala pe cineva într-o funcție. — Lat. ***assediare**.

AȘEZĂRE, *așezări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *așeza* și rezultatul ei. 2. Loc unde se află (stabilit) cineva sau ceva. ♦ Grup de locuințe, de construcții care alcătuiesc un mediu de viață umană. 3. (Rar) Mod de organizare (socială). — V. **așeza**.

AȘEZĂȚĂ, *-Ă, așezăți*, *-te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cumpătat, serios, cuminte, chibzuit. — V. **așeza**.

AȘEZĂMÂNT, *așezăminte*, s.n. Instituție creată pentru o activitate de folos obștească. ♦ *Așezământ cultural* (sau *de cultură*) = instituție care duce o acțiune organizată de propagare a culturii. — **Așeza** + suf. *-(ă)mânt*.

AȘJDEREA adv. (Înv. și pop.) Tot așa, la fel; asemenea. [Var.: **așjderi** adv.] — **Ași** (înv. = *așa*) + sl. [tako] **zde** + **re** + **a**.

AȘJDERI adv. v. **așjderea**.

AȘTEPTĂ, *aștept*, vb. I. Tranz. 1. A sta undeva pentru a fi de față la ceva, pentru a vedea pe cineva etc.; a adăsta. ♦ Loc. adv. *La sfântul-* (sau *la moș-)* *așteptă* = niciodată. 2. A avea răbdare, a da cuiva răgaz pentru a face ceva; a păși. ♦ (În construcții negative) A sta la învială; a ezita; a zăbovi. 3. A lăsa să treacă timpul sperând să... sau că... ♦ Refl. A crede, a-și închipui; a prevedea; a conta (pe ceva). — Lat. ***astectare** (= *adspectare*).

AȘTEPTĂRE, *așteptări*, s.f. Acțiunea de a (se) *aștepta* și rezultatul ei. ♦ Loc. adj. și adv. *Peste* (sau *sub*) *așteptări* = neașteptat de bun (sau de slab). — V. **aștepta**.

AȘTEPTĂȚĂ s.n. Faptul de a *aștepta*. — V. **aștepta**.

AȘTERNE, *aștern*, vb. III. 1. Tranz. A întinde un covor, o pânză etc. pe o suprafață. ♦ Tranz. și refl. (Adesea fig.) A (se) împrăștia, a (se) răspândi pe jos, încât să formeze un strat (care se nivelează). 2. Tranz. A pregăti (și a întinde) așternutul sau, *p. ext.*, patul pentru culcare. ♦ A pregăti pe masă toate cele necesare pentru a mânca. 3. Tranz. A scrie, a compune. 4. Refl. și tranz. A (se) întinde (orizontal) pe jos, a (se) culca la pământ. ♦ Refl. Fig. A se apuca temeinic sau în tihnă de o treabă. ♦ Expr. *A se așterne la drum* = a porni la drum lung. *A se așterne drumului* (sau *câmpului* etc.) = a fugi sau a merge foarte repede. 5. Tranz. A trânti, a culca pe cineva la pământ (printr-o lovitură). ♦ Expr. (Înv.) *A așterne* (pe cineva) *la scară* = a întinde (pe cineva) pe jos pentru a-l bate. — Lat. **asternere**.

AȘTERNERE s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *așterne*. — V. **așterne**.

AȘTERNUT, *așternuturi*, s.n. Faptul de a (se) *așterne*; (concr.) totalitatea obiectelor cu care se pregătește patul (sau locul) pentru dormit; rufărie de pat; pat astfel pregătit. ♦ Expr. *A cădea* (sau *a pica*) *la așternut* = (la ghicit în cărți) a prevedea venirea cuiva (străin) în casă. ♦ (Concr.) Culcuș (pentru animale). ♦ (Tipogr.) Înelviș de materiale elastice cu care se acoperă cilindrii preselor de tipar. — V. **așterne**.

ATAC, *atacuri*, s.n. 1. Ofensivă a unor forțe armate care urmărește nimicirea sau prinderea inamicului și distrugerea unor obiective ale acestuia; (în special) moment culminant al acestei ofensive. ♦ (La sg. art.) Semnal de trompetă care anunță începerea atacului (1). 2. Agresiune împotriva unei persoane, unui stat etc. 3. Inițiativă într-un joc sportiv. ♦ Linia de înaintași a unei echipe de fotbal, handbal etc. 4. Acțiune violentă și susținută (prin manifestații, prin scris etc.) împotriva unei situații, unei teorii etc. sau împotriva celor care le susțin. ♦ Mijloc prin care se cere reexaminarea unei hotărâri judecătorești care nu satisface a dintre părți. 5. Apariție bruscă și puternică a unei boli. ♦ *Atac de panică* = criză acută de angoasă. ♦ (Pop.) Apoplexie. ♦ (Pop.) Tuberculoză pulmonară. 6. (Fon.) Mișcare articulatorie a corderelor vocale, care marchează începutul pronunțării unei vocale. — Din fr. **attaquer**.

ATACĂ, *atac*, vb. I. 1. Tranz. (Mil.) A începe sau a duce un atac (1). 2. A comite o agresiune împotriva unei persoane, unui stat etc. 3. Intrans. A avea sau a lua inițiativă într-un joc sportiv. 4. Tranz. Fig. A duce o campanie violentă și susținută împotriva unei situații, unei teorii etc. sau împotriva celor care le susțin. ♦ A cere justiției să reexamineze o hotărâre care nu satisface una dintre părți. 5. Tranz. A vătăma; a roade; a arde; a distruge. ♦ Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de tuberculoză pulmonară. ♦ Refl. (Arg.) A se enerva, a se înfuria. 6. Tranz. Fig. A începe să studieze o problemă. ♦ A începe executarea unei bucăți muzicale. — Din fr. **attaquer**.

ATACĂBIL, *-Ă, atacabili*, *-e*, adj. Care poate fi atacat. — Din fr. **attaquable**.

ATACĂNT, *-Ă, atacanți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care atacă. ♦ Jucător care face parte din linia de înaintași a unei echipe sportive. — Din fr. **attaquant**.

ATACĂRE, *atacări*, s.f. Acțiunea de a *ataca*. — V. **ataca**.

ATACĂȚĂ, *-Ă, atacăți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Pop.) (Om) fizic. — V. **ataca**.

ATACĂȚĂTOR, *-OĂRE, atacători*, *-oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care atacă. — **Ataca** + suf. *-tor*.

ATAMÂN, *atamani*, s.m. 1. Căpetenie de cazaci. 2. Șef al unei echipe de pescari. — Din rus., ucr. **ataman**.

ATARĂXIC, *ataraxice*, s.n. Medicament cu puternică acțiune calmantă a sistemului nervos central. — Din fr. **ataraxique**.

ATARAXIE s.f. 1. (Med.) Stare bolnăvicioasă de pasivitate a unui organ sau a unei funcțiuni. 2. Concepție filosofică idealistă din Antichitate care susținea că omul trebuie să tindă spre o stare de perfectă liniște sufletească prin detașarea de frământările lumii. — Din fr. **ataraxie**.

ATĂRE, *atări*, adj. pron. (antepus) Astfel de...; asemenea. *O atare problemă*. ♦ Loc. conj. *Ca atare* = deci, în consecință. — Lat. **eccum-talem**.

ATAȘ, *atașe*, s.n. Anexă de metal prinsă lateral de o motocicletă cu care se transportă obiecte sau persoane. [Pl. și: *atașuri*] — Din fr. **attache** „legătură”.

ATAȘĂ, *atașez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) alătura (vremelnic) de ceva sau de cineva. 2. Refl. Fig. A se lega sufletește de cineva sau de ceva. — Din fr. **attacher**.

ATAȘABIL, -Ă, atașabili, -e, adj. Care poate fi atașat; fig. sociabil. — *Atașa* + suf. *-bil*.

ATAȘAMÉNT, atașamente, s.n. Afecțiune (puternică și durabilă) față de cineva sau de ceva. — Din fr. *attachement*.

ATAȘĂRE, atașări, s.f. Acțiunea de a (se) atașa. — V. *atașa*.

ATAȘĂT, -Ă, atașati, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj. Alăturat, alipit de ceva. 2. Adj. (Fig.) Apropiat de cineva; devotat. 3. S.m. Cel mai mic în grad dintre membrii unei reprezentanțe diplomatice. *Atașat cultural. Atașat militar.* — V. *atașa*. Cf. fr. *attaché*.

ATÁVIC, -Ă, atavici, -ce, adj. Transmis prin atavism. — Din fr. *atavique*.

ATAVISM, (2) atavisme, s.n. 1. Apariție în un descendent animal sau vegetal a unor particularități (fizice sau psihice) proprii ascendenților îndepărtați și care nu s-au manifestat în generațiile intermediare. 2. Particularitate proprie atavismului (1). — Din fr. *atavisme*.

ATÁXIC, -Ă, ataxici, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de ataxie. — Din fr. *ataxique*.

ATAXIE s.f. (Med.) Tulburare a coordonării mișcărilor voluntare din cauza lezării unor căi nervoase și centri nervoși. — Din fr. *ataxie*.

ATÁRNĂ, atárn, vb. I. I. 1. Intrans. A sta suspendat, a cădea liber în jos (fiind prins sau suspendat de ceva). 2. Tranz. A agăța, a suspenda de un cârlig, de un cui etc., lăsând să cadă liber în jos. 3. Refl. A se agăța de cineva sau de ceva. II. Intrans. 1. A se apleca spre pământ sub o povară sau din lipsă de putere. *Crengile atárnă de rod*. 2. A avea o anumită greutate (relativ mare); a cântări (mult). III. Intrans. A depinde de cineva sau de ceva. — **A³ + tâm**.

ATÁRNĂRE, atárnări, s.f. Acțiunea de a (se) atârna și rezultatul ei; dependență de cineva sau de ceva. — V. *atârna*.

ATÁRNĂT, -Ă, atârnați, -te, adj. Care atárnă; (rar) aplecat spre pământ. — V. *atârna*.

ATÁRNĂTOÁRE, atárnători, s.f. 1. Agățătoare (la haină). 2. Plantă erbacee ornamentală cu flori mici roz-purpuri, așezate în fascicule (*Zebrina pendula*). — **Atârna** + suf. *-ătoare*.

ATÁT, ATÁTA, atáti(a), atátea, adv., pron. nehot., adj. pron. nehot. I. Adv. (Mai ales în forma *atát*) 1. În asemenea măsură, așa de mult, de tare, de bine, de scump etc. ⇨ Expr. *Atát... cât...* = în același grad, număr, preț etc. ca și. *Atát..., cât și... = și..., și...; nu numai..., ci (și)... Tot atát = același lucru, totuna, egal; indiferent. Incă pe atát = dublu*. 2. (Indică o gradă; în expr.) *Cu atát mai bine (sau mai rău) = e mai convenabil (sau mai dezavantajos). Atát mi-a (sau ți-a etc.) fost*, se spune pentru a arăta ivirea iminentă a unei neplăceri, a unui pericol etc. *Atát (numai sau doar) că...* = numai că..., doar că..., cu singura deosebire că... *Cu cât..., cu atát = pe măsură ce...*, tot mai mult... *Atát..., atát...* = în măsura în care... 3. Numai acest (singur) lucru, mai mult nu. *Eu atát îți spun*. II. Pron. nehot. (Mai ales în forma *atáta*) 1. (Înlocuiește un nume sau o propoziție, exprimând o măsură, o cantitate etc.) *Cum dai merele? — Atáta!* ⇨ Expr. *Nici atáta = și mai puțin. Atáta(-i) tot sau atáta și nimic mai mult = asta!* și cu asta am încheiat! să nu aștepți mai mult! 2. (Înlocuiește un singur sau ultim lucru care mai trebuie realizat) *Atáta mai am de făcut*. III. Adj. pron. nehot. (Mai ales în forma *atáta*) 1. Care este așa de mult, de tare, de bine etc. *Atáta lume*. ⇨ Loc. adv. *De atátea ori = așa de des, adeseori*. 2. Care este numai acesta, care este ultimul. *Atáta lucru pot să spun*. ⇨ Expr. *Atáta lucru = lucru de nimic; motiv neînsemnat*. [Gen.-dat.: *atátor și atátora*] — Lat. **eccum-tantum**.

ATÁTICA adj. invar., adv. (Adesea substantivat) Care este foarte mic, o nimica toată. — **Atát** + suf. *-ica*.

ATEBRÍNĂ s.f. Medicament folosit în profilaxia și în tratamentul malariei. — Din fr. *atébrine*.

ATEHNIC, -Ă, atehnici, -ce, adj. (Despre oameni) Care nu are talent tehnic, care nu se pricepe la tehnică; antitehnic. — **A⁵- + tehnic**.

ATEISM s.n. Doctrină care se bazează pe negarea existenței lui Dumnezeu și a oricărei divinități. — Din fr. **athéisme**.

ATEÍST, -Ă, ateísti, -ste, adj. (Rar) De ateu, referitor la ateism. — Din fr. **athéiste**.

ATELÁJ, atelaje, s.n. Ansamblu format din animalele de tracțiune și harnașamentul acestor animale; (impr.) animalele împreună cu vehiculul pe care îl trag (sau numai vehiculul). — Din fr. **attelage**.

ATELĂ, atele, s.f. Piesă (din lemn, carton sau metal) folosită pentru a imobiliza în mod provizoriu membrele fracturate. — Din fr. **attelle**.

ATELIÉR, ateliere, s.n. 1. Local înzestrat cu unelte sau mașinile necesare, în care se desfășoară o muncă meșteșugărească sau industrială organizată. ⇨ Parte dintr-o întreprindere industrială în care se execută aceeași operație sau același produs. ⇨ Totalitatea muncitorilor care lucrează într-un atelier (1). 2. Încăpere sau grup de încăperi în care își desfășoară activitatea un pictor sau un sculptor. ⇨ Artiștii, elevii sau

studentii care lucrează sub îndrumarea aceluiași maestru într-un atelier (2). [Pr.: *-li-erj*] — Din fr. **atelier**.

ATEMPORÁL, -Ă, atemporal, -e, adj. Care nu este legat de condiții determinate de timp, de un moment istoric dat. — Din fr. **atemporel**.

ATEMPORALITÁTE s.f. Considerare, interpretare a fenomenelor istorico-sociale etc. în afara cadrului concret istoric. — Din it. **atemporalità**.

ATENÁNSĂ, atenanse, s.f. Corp secundar al unei case, folosit pentru bucătărie, spălătorie etc.; parte secundară a unei locuințe. — Din fr. **atenance**. **ATENÉU, atenee**, s.n. Numele unei clădiri publice în care au loc manifestații cultural-artistice. — Din fr. **athénée**, lat. **Athenaeum**.

ATENIÁN, -Ă, atenieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Atena. 2. Adj. Care aparține Atenei sau ateniienilor (1), privitor la Atena ori la atenieni. [Pr.: *-ni-anj*] — Din fr. **athénien**.

ATENŢ, -Ă, atenți, -te, adj. 1. Care urmărește concentrat un lucru, care are atenția (1) îndreptată spre cineva sau ceva. ⇨ (Adesea adverbial) (Făcut) cu atenție. 2. Amabil, binevoitor, politicos. — Din lat. **attentus**.

ATENŢĂ, atentez, vb. I. Intrans. 1. A face o tentativă criminală, a comite un atentat. 2. Fig. (Urmă de determinări introduse prin prep. „la”) A încălca, a nesocoti (un drept, un principiu etc.). — Din fr. **attenter**, lat. **attentare**.

ATENŢÁT, atentate, s.n. (Jur.) Faptă îndreptată împotriva vieții, a integrității corporale, a drepturilor etc. unei persoane sau ale unei colectivități. — Din fr. **attentat**.

ATENŢĂTOR, -OÁRE, atentatori, -oare, s.m. și f. Persoană care comite un atentat. — **Atenta** + suf. *-tor*.

ATENŢIE, (3) atenții, s.f. 1. Înșușire care constă în orientarea și în concentrarea activității psihice într-o anumită direcție. 2. Interes, grijă, preocupare specială a cuiva pentru ceva. ⇨ Expr. *În atenția cuiva = reclamând luarea-aminte specială a cuiva. A da (sau a acorda) atenție (unei probleme) = a considera ca important*. ⇨ (Cu valoare de interjecție) Ascultă! bagă de seamă! ia seamă! 3. Atitudine de bunăvoință, de amabilitate; gest, faptă amabilă. ⇨ Loc. vb. *A da (sau a acorda) atenție (unei persoane) = a fi amabil, curtenitor (cu cineva)*. ⇨ (Concr.) Flori, obiecte etc. oferite cuiva în schimbul unor mici servicii; dar, cadou. [Var.: **atențiune** s.f.] — Din fr. **attention**, lat. **attentio-onis**.

ATENŢIONÁ, atenționez, vb. I. Tranz. 1. A atrage atenția cuiva. 2. (Fam.) A oferi cuiva un dar² (1). ⇨ A oferi cuiva flori, obiecte etc. în schimbul unor mici servicii. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **attentionner**.

ATENŢIONÁRE, atenționări, s.f. Acțiunea de a atenționa. [Pr.: *-fi-o-*] — V. **atenționa**.

ATENŢIONÁT, -Ă, atenționați, -te, adj. 1. Căruia i s-a atras atenția. 2. (Fam.) Care a primit un dar (în schimbul unui serviciu). [Pr.: *-fi-o-*] — V. **atenționa**.

ATENŢIÚNE s.f. v. **atenție**.

ATENUÁ, atenuez, vb. I. Tranz. A micșora intensitatea unui fenomen, importanța sau gravitatea unui fapt. ⇨ Refl. *Durerea i s-a atenuat*. [Pr.: *-nu-a-*] — Din fr. **atténuer**, lat. **attenuare**.

ATENUÁNT, -Ă, atenuanți, -te, adj. Care atenuază. ⇨ *Circumstanțe atenuante = împrejurări care contribuie la micșorarea vinii unui inculpat*. [Pr.: *-nu-anj*] — Din fr. **atténuant**.

ATENUÁRE, atenuări, s.f. Acțiunea de a (se) atenua și rezultatul ei. [Pr.: *-nu-a-*] — V. **atenua**.

ATENUÁT, -Ă, atenuați, -te, adj. Care este micșorat (în intensitate, importanță etc.). [Pr.: *-nu-a-*] — V. **atenua**.

ATENUÁTOR, atenuatoare, s.n. Dispozitiv electric pasiv, destinat să realizeze reducerea nivelului unui semnal. [Pr.: *-nu-a-*] — Din fr. **atténuateur**.

ATERÍNĂ, aterine, s.f. Peștișor marin de culoare argintie, aproape transparent (*Atherina machon pontica*). — Din ngr. **atherina**.

ATERIZÁ, aterizez, vb. I. Intrans. (Despre aeronave) A efectua toate operațiile necesare pentru a reveni și a se opri pe sol. ⇨ Fig. (Despre oameni) A sosi, a apărea pe neașteptate undeva. — După fr. **atterrir**.

ATERIZÁJ, aterizaje, s.n. Aterizare. — Din fr. **atterrissage**.

ATERIZÁRE, aterizări, s. f. 1. Acțiunea de a ateriza; aterizaj. 2. (Sport) Atingere a solului ca fază finală a unui exercițiu în gimnastică, atletism etc. — V. **ateriza**.

ATERIZÓR, aterizoare, s.n. Dispozitiv al unui avion care servește la preluarea șocurilor în cursul aterizării. — Din fr. **atterrisseur**.

ATERMÁN, -Ă, atermani, -e, adj. (Fiz.) Care nu permite trecerea căldurii. *Mediu aterman*. — Din fr. **athermane**.

ATERÓM s.n. (Med.) Infiltrare a pereților aortei și a unor artere cu o substanță grasă. V. *arterioscleroză*. — Din fr. **athérome**.

ATESTÁ, atést, vb. I. Tranz. A face dovada; a confirma un adevăr. ⇨ A exista în scris. ⇨ A confirma în grad pe un cercetător, pe un membru al corpului didactic universitar etc. — Din fr. **attester**, lat. **attestari**.

ATESTÁRE, atestări, s.f. Acțiunea de a atesta și rezultatul ei. — V. **atesta**.

ATESTĂT¹, *atestate*, s.n. Act prin care se atestă ceva (mai ales certificat sau diplomă de studii). — Din germ. **Attestat**.

ATESTĂT², *-Ă, atestați, -te*, adj. (Despre fapte, situații etc.) Care este dovedit, confirmat. ♦ Care există în scris. ♦ (Despre cercetători, cadre didactice etc.) Care este confirmat în grad. — V. **atesta**.

ATEU, *-EE, ateii, -ee*, s.m. și f. Adept al ateismului; persoană care neagă existența lui Dumnezeu și a oricărei divinități. — Din fr. **athée**, lat. **atheus**.

ATIC, *-Ă, atici, -ce*, adj., s.n. 1. Adj. Caracteristic Aticii antice sau locuitorilor ei. ♦ *Dialect atic* = dialect grec vorbit în Atica, care stă la baza limbii grecești comune. ♦ *Frumusețe atică* = frumusețe perfectă. 2. S.n. Parte a unei construcții situată deasupra cornișei și menită să mascheze acoperișul. 3. S.n. Etaj scund situat imediat sub acoperiș. — Din fr. **attique**.

ATICISM s.n. Ceea ce caracterizează stilistic scrierile vechilor atenieni. ♦ Stil caracterizat prin măsură, eleganță și rafinament. — Din fr. **atticisme**, lat. **atticismus**.

ATINGĂTOR, *-OĂRE, atingători, -oare*, adj. (Înv.) 1. Care ține de..., care se referă la... 2. Fig. Jignitor, supărător. 3. Fig. Înduioșător, emoționant, impresionant. — **Atinge** + suf. *-ător*.

ATINGE, *ating*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A lua contact direct (dar superficial, ușor sau în treacăt) cu un lucru sau cu o suprafață. *A atins în zbor vârful copacilor*. 2. Tranz. A lovi, a izbi (ușor). *L-a atins pe umăr*. ♦ (Arg.) A trage cuiva o bătaie. ♦ Refl. și tranz. Fig. A aduce prejudicii, a provoca pagube; a vătăma, a leza. *S-a atins de instituția justiției*. ♦ Fig. A jigni, a insulta, a ofensa. ♦ Fig. A impresiona, a înduioșa, a mișca. 3. Refl. (Urmă de determinări introduse prin prep. „de”) A se apropia de ceva cu scopul de a trage un profit, a-și însuși ceva. *Nu s-a atins de bani*. 4. Tranz. A pomeni, a aminti, a vorbi despre un lucru în treacăt. ♦ Refl. (Înv.) A avea o legătură sau o înrudire cu ceva. 5. Tranz. A ajunge la o anumită distanță (în spațiu sau în timp) sau la o anumită limită. [Perf. s. *atinsei*, part. *atins*] — Lat. **attingere**.

ATINGERE, *atingeri*, s.f. Acțiunea de a (se) atinge și rezultatul ei. — V. **atinge**.

ATIPIC, *-Ă, atipici, -ce*, adj. Care se abate de la caracteristicile obișnuite, de la tipul comun. — Din fr. **atypique**.

ATIPIE, *atipii*, s.f. Însușirea de a fi deosebit de tipul obișnuit. — De la **atipic**.

ATITUDINE, *atitudini*, s.f. 1. Ținută sau poziție a corpului. 2. Fel de a fi sau de a se comporta (reprezentând adesea o anumită concepție); comportare. ♦ Expr. *A lua atitudine* = a-și manifesta poziția, a-și afirma (cu hotărâre) punctul de vedere. — Din it. **attitudine**, fr. **attitude**.

ATLANT, *atlanți*, s.m. 1. Statuie reprezentând un bărbat puternic, folosită ca element de susținere în locul unei coloane sau ca pilastru. 2. Locuitor legendar al Atlanticidei. — Din fr. **atlante**.

ATLANTIC, *-Ă, atlantici, -ce*, adj. Care aparține Oceanului Atlantic sau țărilor din jurul lui, privitor la Oceanul Atlantic sau la țărilor din jurul lui. *Coasta atlantică*. — Din fr. **atlantique**.

ATLĂS¹, *atlase*, s.n. I. (Anat.) Prima vertebră cervicală, care se articulează cu occipitalul și cu axișul. II. Colecție de hărți geografice, sistematizate după anumite criterii. ♦ Colecție de imagini, hărți, grafice etc., folosită ca material documentar ilustrativ într-un domeniu științific. *Atlas lingvistic*. ♦ (În sintagma) *Atlas cultural* = emisiune de radio sau televiziune care cuprinde noutăți culturale, informații culturale etc. [Pl. și: (II) *atlasure*] — Din fr. **atlas**.

ATLĂS² s.n. v. **atlas**.

ATLĂZ, (2) *atlazuri*, s.n. 1. Țesătură pentru căptușeli și fețe de plapumă, mai groasă decât satinul, lucioasă pe o singură față. 2. Sortiment dintr-o astfel de țesătură. [Var.: **atlas** s.n.] — Din tc. **atlas**.

ATLET, *-Ă, atleți, -te*, s.m. și f. Sportiv care practică atletismul. ♦ Persoană cu o constituție fizică robustă (și armonioasă). — Din fr. **athlète**, lat. **athleta**.

ATLETIC, *-Ă, atletici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. De atlet, de atletism; ca de atlet. 2. S.f. (În sintagmele) *Atletică ușoară* = atletism. *Atletică grea* = sportul cu halterele. — Din fr. **athlétique**, lat. **athleticus**.

ATLETISM s.n. Ramură a sportului care cuprinde diverse probe de alergări și de mars, de sărituri și aruncări sau probe combinate, la care participă atleții. — Din fr. **athlétisme**.

ATMOSFERĂ, (3) *atmosfera*, s.f. 1. Îveliș gazos care înconjoară Pământul; aer; *spec. aer pe care îl respiră cineva*. ♦ Fig. Mediul social înconjurător; ambianță. ♦ Fig. Stare de spirit care se creează în jurul cuiva sau a ceva. 2. Masă de gaze și de vapori aflată într-un spațiu în care au loc reacții chimice. 3. Unitate de măsură a presiunii gazelor. — Din fr. **atmosphère**.

ATMOSFERIC, *-Ă, atmosferici, -ce*, adj. Care aparține atmosferei (1), privitor la atmosferă, din atmosferă. — Din fr. **atmosphérique**.

ATOATE -v. **atot**.

ATOATEȘTIUTOR, *-OĂRE* adj. v. **atotștiutor**.

ATOATEVĂZĂTOR, *-OĂRE* adj. v. **atotvăzător**.

ATOL, *atoli*, s.m. Insulă în formă de inel, formată în mările calde din schelete de corali. — Din fr. **atoll**.

ATOM, *atomi*, s.m. Particulă (formată din nucleu și electroni) din care sunt alcătuite toate substanțele (solide, lichide, gazoase), reprezentând cea mai mică parte a unui element chimic. ♦ (Fiz.; în compusul) *Atom-gram* = greutatea exprimată în grame a masei unui atom. — Din fr. **atome**, lat. **atomus**.

ATOMIC, *-Ă, atomici, -ce*, adj. Care ține de atomi, privitor la atomi, specific atomilor. ♦ *Energie atomică* = energie nucleară. *Armă (sau bombă) atomică* = instrument de luptă a cărui putere e bazată pe energia nucleară. *Masă (sau greutate) atomică* = raportul dintre masa atomului unui element chimic și a 12-a parte din masa atomului de carbon. *Pilă atomică* = reactor nuclear. — Din fr. **atomique**.

ATOMISM s.n. 1. Doctrină filosofică care explică diversitatea și schimbările lumii prin raportare la structura unor particule din ce în ce mai mici (atomi), acestea având solidaritate și formă. 2. Teoria științifică modernă a structurii și proprietăților atomilor. 3. Cercetare științifică sau concepție care reduce un ansamblu la elementele lui simple. — Din fr. **atomisme**.

ATOMIST, *-Ă, atomiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține atomismului, care se referă la atomism. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care admite, propagă, susține atomismul; *spec. specialist în fizica atomică*. — Din fr. **atomiste**.

ATOMISTICĂ s.f. Fizică nucleară. — Din fr. **atomistique**.

ATOMIZĂ, *atomizez, vb. I*. Tranz. A transforma un lichid în picături foarte fine. — Din fr. **atomiser**.

ATOMIZĂRE s.f. Acțiunea de a atomiza. — V. **atomiza**.

ATOMIZĂTOR, *atomizoare*, s.n. Mic recipient (cilindric) pentru pulverizarea fină a unui lichid; atomizor. — **Atomiza** + suf. *-tor*.

ATOMIZÓR, *atomizoare*, s.n. Atomizator. — Din fr. **atomiseur**.

ATOMOELECTRIC, *-Ă, atomoelectrice, -ce*, adj. Care se bazează pe electricitatea produsă cu ajutorul energiei atomice. *Centrală atomoelectrică*. [Pr.: *-mo-e-*] — Din fr. **atomoelectrique**.

ATOMOTERAPIE, *atomoterapii*, s.f. (Med.; rar) Tratament cu izotopi radioactivi. — **Atom** + **terapie**.

ATÓN, *-Ă, atoni, -e*, adj. 1. (Despre țesuturi) Care suferă de atonie; atonic. 2. (Despre vocale, silabe, cuvinte) Care nu este accentuat. — Din fr. **atone**.

ATONÁL, *-Ă, atonali, -e*, adj. (Muz.) Care este compus după principiile atonalismului. — Din fr. **atonal**.

ATONALISM s.n. Mod de a crea o compoziție muzicală prin negarea legilor organizării armonice a sunetelor. — **Atonal**[itate] + suf. *-ism*.

ATONALITATE, *atonalități*, s.f. Lipsă de tonalitate; metodă de compoziție muzicală care neagă tonalitatea, armonia. — Din fr. **atonalité**.

ATÓNIC, *-Ă, atonici, -ce*, adj. Aton (1). — Din fr. **atonique**.

ATONIE s.f. Reducere a elasticității unui țesut, în special a mușchilor. ♦ Stare fizică ce se manifestă prin lipsă de putere. — Din fr. **atonie**.

ATOT -Element de compunere însemnând „pe deplin”, „complet”, „desăvârșit”, care servește la formarea unor adjective și a unor substantive. [Var.: **atoate**] — **A³** + **tot**.

ATOTBIRUITÓR, *-OĂRE, atotbiruitori, -oare*, adj. Care triumfă; triumfător. [Pr.: *-ru-i-*] — **Atot** + **biruitor**.

ATOTCUNOSCĂTOR, *-OĂRE, atotcunoscători, -oare*, adj. Care cunoaște totul. — **Atot** + **cunoscător**.

ATOTCUPRINZĂTOR, *-OĂRE, atotcuprinzători, -oare*, adj. Care cuprinde totul, care cuprinde aspecte, probleme foarte variate și numeroase dintr-un anumit domeniu etc. — **Atot** + **cuprinzător**.

ATOTPUTÉRNIC, *-Ă, atotputernici, -ce*, adj., n.pr. m. 1. Adj. Cu putere nelimitată, care poate orice. 2. N.pr. m. art. Dumnezeu — **Atot** + **puternic** (după lat. *omnipotens*).

ATOTPUTERNICIE s.f. Putere nelimitată, autoritate absolută. — **Atotputernic** + suf. *-ie* (după lat. *omnipotentia*).

ATOTPUTINȚĂ s.f. Atotputernicie. — **Atot** + **putință**.

ATOTȘTIINȚĂ s.f. Cunoaștere nelimitată. — **Atot** + **știință**.

ATOTȘTIUTOR, *-OĂRE, atotștiutori, -oare*, adj. Care știe tot. [Pr.: *-ști-u-*. — Var.: **atoateștiutor**, *-oăre* adj.] — **Atot** + **știutor** (după fr. *omniscient*).

ATOTVĂZĂTOR, *-OĂRE, atotvăzători, -oare*, adj. Care vede și înțelege tot. [Var.: **atoatevăzător**, *-oăre* adj.] — **Atot** + **văzător**.

ATRĂCTÍV, *-Ă, atractivi, -e*, adj. Atrăgător. — Din fr. **attractif**, lat. **tractivus**.

ATRĂCȚIE, *atracții*, s.f. 1. Forță (gravitațională, electrică, magnetică etc.) care tinde să apropie corpurile între care se exercită. 2. Inclinație puternică pe care o ființă o simte pentru alta sau pentru ceva, imbold de a te apropia de cineva ori de ceva. ♦ Farmec sau ispită pe care cineva ori ceva le

exercită asupra cuiva. ♦ Ceea ce atrage, farmecă, ademenește, distrează. — Din fr. **attraction**, lat. **tractio**, -onis.

ATRÁGE, *atrág*, vb. III. Tranz. **1.** A exercita o atracție (1); a trage spre sine. *Magnetul atrage fierul.* ♦ Refl. recip. *Electricitățile de sens contrar se atrag.* ♦ A determina (adesea prin viclesuguri) pe cineva să vină sau să se ducă undeva. ♦ Expr. *A atrage atenția* (cuiva) = a face ca atenția (cuiva) să se îndrepte într-o anumită direcție; **b)** a avertiza, a preveni. **2.** A exercita sau a simți o atracție (2). ♦ Fig. A fermeca, a ademeni, a ispiți, a tenta. **3.** A avea drept consecință; a determina. [Perf. s. *atrăsei*, part. *atras*] — **A³ + trage** (după fr. *attirer*).

ATRÁGERE, *atrageri*, s.f. Acțiunea de a (se) atrage. — V. **atrage**.

ATRÁGĂTOR, -OÁRE, *atrăgători*, -oare, adj. Care atrage (2) prin calitățile sale (plăcute); atractiv. *Persoană atrăgătoare.* ♦ Care promite faloase, care dă satisfacții, care place. *Muncă atrăgătoare.* — **Atrage** + suf. -ător.

ATREPSÍE s.f. (Med.) Gravă tulburare de nutriție specifică unor sugari. — Din fr. **athrepsie**.

ATRIBUI, *atribui*, vb. IV. Tranz. **1.** A da, a acorda; a conferi. **2.** A pune ceva pe seama, în socoteala cuiva. — Din fr. **attribuer**, lat. **attribuere**.

ATRIBUIRE, *atribuirii*, s.f. Acțiunea de a atribui și rezultatul ei. — V. **atribui**.

ATRIBÚT, *atribute*, s.n. **1.** Înșușire (esențială) a unui obiect. ♦ (Concr.) Semn distinctiv, simbol. **2.** (Lingv.) Parte secundară a propoziției care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia. **3.** (Fil.) Calitate a unei substanțe. **4.** (Rel.) *Atributele divine* = perfecțiuni atribuite lui Dumnezeu, altele decât propria sa esență. — Din fr. **attribut**, lat. **attributum**.

ATRIBUTÍV, -Ă, *atributivi*, -e, adj. Care are funcție de atribut (2). — Din fr. **attributif**.

ATRIBÚTIE, *atribuții*, s.f. Sferă de autoritate, de competență, de activitate a cuiva; însărcinare, obligație, sarcină dată cuiva spre îndeplinire. [Var.: **atribuțiune** s.f.] — Din fr. **attribution**, lat. **attributio**, -onis.

ATRIBUȚIÚNE s.f. v. **atribuție**.

ÁTRIU, *atrii*, s.n. (Anat.) Auricul. [Pr.: -tri-u. — Var.: **átrium** s.n.] — Din fr. **atrium**, lat. **atrium**.

ÁTRIUM¹, *atriumuri*, s.n. **1.** Curte interioară a caselor romane, de obicei înconjurată de un portic acoperit. **2.** (Rar) Spațiu deschis, înconjurat adesea de coloane, la intrarea unei bazilici. [Pr.: -tri-um] — Din lat. **atrium**.

ÁTRIUM² s.n. v. **atriu**.

ÁTRÓCE adj. invar. Cumplit, înfiorător, îngrozitor, fioros, groaznic. *Durere, crimă atroce.* — Din fr. **atroce**, lat. **atrox**, -cis.

ÁTRÓCITÁTE, *atrocități*, s.f. Purtare, faptă, durere etc. atroce. — Din fr. **atrocité**, lat. **atrocitas**, -atis.

ÁTROFIÁ, pers. **3 atrocități**, vb. I. Refl. **1.** (Despre țesuturi sau organe) A suferi o atrofie. **2.** A-și pierde vigoarea; a se degrada. [Pr.: -fi-a] — Din fr. **atrophier**.

ÁTROFIÁT, -Ă, *atrofiati*, -te, adj. Care a suferit o atrofie. [Pr.: -fi-a] — V. **atrofia**.

ÁTROFÍE s.f. Degenerare morfologică și funcțională a unui țesut sau a unui organ. — Din fr. **atrophie**, lat. **atrophia**.

ÁTROFIÉRE, *atrofierii*, s.f. Faptul de a se atrofia. [Pr.: -fi-e] — V. **atrofia**.

ÁTROPÍNĂ s.f. Alcaloid extras din mătrăgună, măselașă, laur etc. și folosit împotriva spasmelor, ca dilatant al pupilei etc. — Din fr. **atropine**.

ÁTROPÍSM, *atropisme*, s.n. (Med.) Intoxicație cu atropină. — Din fr. **atropisme**.

ÁTÚ, *atuuri*, s.n. **1.** Carte (sau culoare) de joc cu valoarea cea mai mare. **2.** Element care, într-o anumită împrejurare, oferă cuiva un avantaj sau o șansă în plus. [Pl. și: (1) *atale*] — Din fr. **atout**.

ÁTÚNCE adv. v. **atunci**.

ÁTÚNCEA adv. v. **atunci**.

ÁTÚNCI adv. **1.** (Temporal) În momentul acela (despre care este vorba), pe vremea aceea; într-un moment concomitent cu o acțiune sau urmând imediat după aceasta. **2.** (Concesiv) (Numai) în acest caz. *Dacă te întreabă, ce te faci atunci?* ♦ (Cu rol de conjuncție) *Dacă mergi în oraș, atunci treci pe la mine.* [Var.: (pop.) **atúnce**, **atúncea** adv.] — Lat. ***ad-tuncce**.

ÁȚĂ, *ațe*, s.f. **1.** Fir subțire (de bumbac, de in, de cânepă etc.) folosit la cusut, la fabricarea țesăturilor etc. ♦ Expr. *Cusut cu ață albă*, se spune despre ceva evident fals, mincinos. *A întinde ața* = a depăși (prin comportare) limita îngăduită. *A se ține sau a sta (numai) în ață sau într-un (ori de un) fir de ață* = a fi pe punctul de a se rupe; **b)** a fi în mare primejdie; (despre viață) a fi aproape de sfârșit. *A-l trage ața* (la ceva) = a fi mânat de un imbold irezistibil (spre o țintă). *Mai multă ață decât față*, se spune despre un obiect zdrențuit. *Nici un cap(ăt) de ață* = absolut nimic. *Până-ntr-un cap(ăt) sau până la un cap de ață* = absolut tot. ♦ (La pl.) Îmbărcămintă zdrențuită. **2.** Fir care seamănă cu ața (1) sau care are

întrebuințările ei. ♦ *Ața zidarului* = bucată de foaie cu plumb la capăt, servind ca indicator al direcției verticale. ♦ Fibră extrasă din tulpina anumitor plante (textile). ♦ Fibră care se desprinde de păstăia unor plante leguminoase (fasole, mazăre). ♦ (Adverbial) Fără să se abată din drum, drept, direct la... *Merge ață*. ♦ (Pop.) *Ața limbii* = membrana care unește fața inferioară a limbii cu mucoasa gurii. **3.** Fâșie de metal subțire, formată în urma ascuțirii pe tocila a unor unelte. **4.** Compus: *ață-de-mare* = a) plantă acvatică cu tulpina scurtă și foarte ramificată și cu flori verzi (*Ruppia rostellata*); b) peștișor marin cu corpul filiform, cu o singură înotătoare (*Nerophis ophidion*). — Lat. **acia**.

ÁȚĂȚĂ, *ațăț*, vb. I. **1.** Tranz. A aprinde focul sau a-l face să ardă mai bine. **2.** Tranz. și refl. Fig. A (se) întărâta, a (se) asmuți; a (se) excita. — Lat. ***attitiare** (< *titio*, -onis „tăciune”).

ÁȚĂȚÁRE, *ațățări*, s.f. Acțiunea de a (se) ațățata. — V. **ațățata**.

ÁȚĂȚÁT, -Ă, *ațățati*, -te, adj. Care este întărâtat sau excitat. — V. **ațățata**.

ÁȚĂȚĂTOR, -OÁRE, *ațățători*, -oare, adj. Care ațățata (2); provocator; excitant. ♦ (Substantivat) *Persoană care instigă la acțiuni (sociale, politice) reproabile.* — **Ațățata** + suf. -ător.

ÁȚÍCĂ s.f. Pânză de bumbac, rară și subțire. — **Ață** + suf. -ică.

ÁȚÍNE, *ațin*, vb. III. **1.** Refl. și tranz. A pândi trecerea cuiva (stând în calea lui). ♦ (Rar) A se ține după cineva; a urmări. **2.** Refl. A fi sau a sta gata pentru a prinde ceva (care încearcă să scape). [Var.: (pop.) **ațineá** vb. II] — Lat. ***at tenere** (= *atinere*).

ÁȚÍNEÁ vb. II v. **aține**.

ÁȚÍNTÍ, *ațintesc*, vb. IV. Tranz. A-și îndrepta (ochii, privirea etc.) țință spre cineva sau ceva; a pironi. — **A³ + țintí**.

ÁȚÍNTÍRE s.f. Acțiunea de a aținti. — V. **aținti**.

ÁȚÍNTÍT, -Ă, *ațintiți*, -te, adj. (Despre ochi, privire) Fixat, concentrat asupra cuiva sau a ceva; pironit. — V. **aținti**.

ÁȚÍPEÁLĂ, *ațipeli*, s.f. Faptul de a ațipi; starea celui ațipit. — **Ațipi** + suf. -eală.

ÁȚÍPI, *ațipesc*, vb. IV. Intrans. A începe să doarmă, a fi cuprins de un somn ușor (și scurt); a aromi. — Lat. ***attempire** (= *teperere*).

ÁȚÍPÍRE, *ațipiri*, s.f. Faptul de a ațipi. — V. **ațipi**.

ÁȚÍPÍT, -Ă, *ațipitiți*, -te, adj. Care a fost cuprins de un somn ușor (și de scurtă durată). — V. **ațipi**.

ÁȚÍȘOÁRĂ, *ațişoare*, s.f. Diminutiv al lui *ață*. — **Ață** + suf. -işoară.

ÁȚÓS, -OÁSĂ, *ațoși*, -oase, adj. (Despre păstăile unor plante) Care are ațe (2). ♦ Fig. (Despre oameni) Încăpățânat; supărăcios; îngâmfat. — **Ață** + suf. -os.

ÁŪ¹ adv. interog., conj. **1.** Adv. interog. (Înv.) Oare? **2.** Conj. (Înv. și reg.) Sau, ori. — Lat. **aut**.

ÁŪ² interj. Exclamație care exprimă diverse stări și sentimente (durere fizică, mirare, surprindere, bucurie etc.). — Onomatopee.

ÁŪBÁDĂ, *aubade*, s.f. (Franțuzism) Concert dat în zorii zilei sub fereastra cuiva. [Pr.: o-ba-] — Din fr. **aubade**.

ÁŪDIÁ, *audiez*, vb. I. Tranz. **1.** (Jur.) A asculta depoziția unui martor. **2.** A asculta un șir de lecții, de prelegeri, de înregistrări muzicale etc. [Pr.: a-u-di-a] — Din **audiență**, **auditor**, **audiție** etc.

ÁŪDÍBÍL, -Ă, *audibilii*, -e, adj. Care poate fi auzit. [Pr.: a-u-] — Din fr. **audible**, lat. **audibilis**.

ÁŪDÍBÍLÍTÁTE s.f. (Fiz.) Proprietate a unei unde sonore de a putea fi auzită. [Pr.: a-u-] — Din fr. **audibilité**.

ÁŪDIÉNT, -Ă, *audienți*, -te, s.m. și f. (Rar) *Persoană care asistă la cursurile unei școli (superioare), fără a fi înscrisă printre elevii sau studenții ordinari și fără a da examene.* [Pr.: a-u-di-en] — Din lat. **audiens**, -ntis.

ÁŪDIÉNTĂ, *audiențe*, s.f. **1.** Întrevedere acordată unui solicitator de către o persoană care deține o funcție de răspundere. **2.** Acceptare (entuziastă) a ceva. ♦ Expr. *A avea audiență la...* = a trezi interesul sau a avea influență asupra unui public numeros. [Pr.: a-u-di-en] — Din fr. **audience**, lat. **audientia**.

ÁŪDIÉRE, *audieri*, s.f. Acțiunea de a *audia* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-di-e] — V. **audia**.

ÁŪDÍO¹ Element de compunere care înseamnă „referitor la auz”. [Pr.: a-u-di-o] — Din lat., fr. **audio**.

ÁŪDÍO² adj. invar. Care servește la perceperea auditivă. *Casetă audio.* [Pr.: a-u-di-o] — Din fr. **audio**.

ÁŪDÍOFÓLOGÍE s.f. Disciplină medicală care se ocupă de patologia organelor de fonație și audiție. [Pr.: a-u-di-o] — Din fr. **audiophonologie**.

ÁŪDÍOGRÁMĂ, *audiograme*, s.f. Grafic pe care se înregistrează rezultatele unui examen audiometric. [Pr.: a-u-di-o] — Din fr. **audiogramme**.

ÁŪDÍOMÉTRIC, -Ă, *audiometrici*, -ce, adj. (Med.) De audiometrie. [Pr.: a-u-di-o] — Din fr. **audiométrique**.

AUDIOMETRIE s.f. Măsurare a acuității auditive a unei persoane (cu ajutorul audiometrului). [Pr.: a-u-di-o-] — Din fr. **audiométrie**.

AUDIOMETRU, *audiometre*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se determină acuitatea auditivă a cuiva. [Pr.: a-u-di-o-] — Din fr. **audiomètre**.

AUDIOVIDEO adj. invar. De radiofiziune și televiziune. *Mijloace audiovideo de informare*. [Pr.: a-u-di-o-vi-de-o-] — Din lat. **audio** + lat. **video**.

AUDIOVIZUAL, **-Ă**, *audiovizuali*, *-e*, adj., s.n. (Mijloc de informare și comunicare) care se bazează pe perceperea auditivă și vizuală (radio și televiziune). [Pr.: a-u-di-o-vi-zu-al] — Din fr. **audio-visuel**.

AUDIT s.n. Examinare profesională a unor informații cu scopul de a exprima o opinie responsabilă și independentă în raport cu un anumit standard. *Audit financiar*. [Pr.: a-u-] — Din engl., fr. **audit**.

AUDITĂ, *auditez*, vb. I. Tranz. A efectua operația de audit. [Pr.: a-u-] — Din engl. **audit**.

AUDITIV, **-Ă**, *auditivi*, *-e*, adj. Care aparține auzului, privitor la auz. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auditif**, it. **auditivo**.

AUDITÓR¹, **-OARE**, *auditóri*, *-oare*, s.m. și f., adj. (Persoană) care ascultă un curs, o conferință, un concert; ascultător, auzitor. ♦ (Lingv.) Receptor. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auditeur**, lat. **auditor**.

AUDITÓR², **-OARE**, *auditóri*, *-oare*, s.m. și f. Persoană fizică sau juridică având responsabilitatea unui audit. — Din fr. **auditor**.

AUDITÓRIU, (2) *auditórii*, s.n. 1. Totalitatea auditorilor; asistență. 2. Sală de cursuri într-o școală (de grad superior). [Pr.: a-u-] — Din fr. **auditoire**, lat. **auditorium**.

AUDIȚIE, *audiții*, s.f. 1. Faptul de a audia muzică; manifestare muzicală de amploare mai redusă decât concertul. ♦ Loc. adj. și adv. *În primă audiție* = (care se execută) pentru prima dată în fața publicului. 2. Identificare a sunetelor prin simțul auditiv. 3. (Rad.) Recepționare de semnale audio. [Pr.: a-u-] — Din fr. **audition**, lat. **audito**, **-onis**.

AUGMÉNT, *augmente*, s.n. Vocală adăugată (în unele limbi indo-europene) la începutul unei forme verbale pentru a marca indicativul trecut. [Pr.: aug-] — Din fr. **augment**, lat. **augmentum**.

AUGMENTĂ, *augmentez*, vb. I. Tranz. A mări, a spori ceva (prin adăugarea unor elemente de aceeași natură). [Pr.: aug-] — Din fr. **augmenter**, lat. **augmentare**.

AUGMENTĂRE s.f. Acțiunea de a *augmenta*. [Pr.: aug-] — V. **augmenta**.

AUGMENTATIV, **-Ă**, *augmentativi*, *-e*, adj., s.n. 1. (Afix) care servește la formarea unui cuvânt nou denumind un obiect de dimensiuni mai mari decât ale obiectului desemnat prin cuvântul de bază. 2. (Cuvânt) care este format cu un augmentativ (1). [Pr.: aug-] — Din fr. **augmentatif**.

AUGŪR, (1) *auguri*, s.m., (2) s.n. (În Antichitatea romană) 1. S.m. Preot care prevestea viitorul sau interpreta voința zeilor după zborul și cântecul păsărilor ori după măruntaiele animalelor sacrificate. 2. S.n. Prevestire făcută de auguri (1); auspiciu. ♦ Expr. *A fi de bun* (sau *de rău*) *augur* = a fi semn bun (sau rău), a însemna că există premise ca un lucru să (se) sfârșească în mod favorabil (sau nefavorabil). [Pr.: au-] — Din fr. **augure**.

AUGUST¹ s.m. A opta lună a anului; gustar. [Pr.: au-] — Din lat. **augustus**.

AUGUST², **-Ă**, *augusti*, *-ste*, adj. (Ca epitet dat monarhilor și persoanelor din familiile domnitoare) Preamărit, slăvit. ♦ Fig. Maiestuos, măreț, impunător. *Imagine augustă*. [Pr.: au-] — Din lat. **augustus**, fr. **auguste**.

AUÍ, pers. 3 *auíeste*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A răsună prelung, a hăuli. [Var.: **hăuít** vb. IV] — Formație onomatopeică.

AUIÁLÁ, *auieli*, s.f. (Pop.) Zgomot confuz, monoton și prelung. [Pr.: a-u-] — Var.: **hăuialá** s.f.] — **Aui** + suf. *-ealá*.

AUIȚ, *auituri*, s.n. Răsunet prelung, ecou; hău. [Pr.: a-u-] — Var.: **hăuít** s.n.] — V. **aul**.

AUL, *aule*, s.n. Sat de munte în Crimeea, Caucaz și Asia Centrală. — Din rus. **aul**.

ĂULĂ, *aule*, s.f. 1. Sală mare într-o clădire publică, destinată festivităților, conferințelor etc. 2. (În Evul Mediu) Curte princiară. [Pr.: a-u-] — Din lat. **aula**.

AULÉU interj. v. **aeleu**.

AULIC, **-Ă**, *aulici*, *-ce*, adj. Care aparține curții unui suveran, privitor la curtea unui suveran. — Din lat. **aulicus**, fr. **aulique**.

AUR s.n. 1. Metal prețios, de culoare galbenă strălucitoare, foarte maleabil și ductil, folosit pentru a fabrica obiecte de podoabă, de artă, monede (servind din această cauză și ca etalon al valorii) etc. ♦ Fig. Lucru valoros, prețios. ♦ *Aur alb* = apa folosită ca izvor de energie. *Aur negru* = cărbune de pământ sau (mai rar) țifei, considerate ca surse de energie. *Aur verde* = pădurea ca bogăție vegetală. ♦ Loc. adj. *De aur* = a) care are culoarea galbenă a aurului (1); b) valoros ca aurul (1); fig. (despre oameni) foarte bun, milos. ♦ Expr. *Epocă de aur* = perioadă de înflorire și strălucire a vieții materiale și culturale. (Fam.) *A-i fi gura* (sau *a avea gura*) *de aur*, se zice despre cineva care prevede cuiva împlinirea unor lucruri favorabile.

Nuntă de aur = aniversare a cincizeci de ani de la data celebrării unei căsătorii. ♦ Fig. Văpaie, strălucire ca a aurului (1). 2. Fir, ață făcută din aur (1) sau imitând aurul și folosită la cusut; p. ext. veșmânt țesut din asemenea fire. 3. Bani; avere, bogăție; fig. belșug. ♦ Expr. *A înota în aur* = a fi foarte bogat. — Lat. **aurum**.

AURAMINĂ, *auramine*, s.f. Colorant de culoare galbenă pe bază de cetonă, de clorură de amoniu și de zinc, folosit pentru vopsirea materialelor textile. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auramine**, germ. **Auramin**.

AURĂR, *aurari*, s.m. 1. Meșter care lucrează obiecte de aur (1). 2. Persoană care extrage aur (1) din mine, din nisipul râurilor. [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-ar*.

ĂURĂ s.f. 1. (Livr.; adesea fig.) Nimb, aureolă (1). 2. (Med.) Stare specifică premergătoare crizei de epilepsie. [Pr.: a-u-] — Din lat. **aura**.

AURĂRIE, *aurării*, s.f. 1. Obiecte de aur (1). 2. (Pop.) Mină de aur (1). [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-ărie*.

AUREL, **-ICĂ**, *aurei*, *-ele*, adj. (Rar) Auriu. [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-el*.

AUREOLĂ, *aureolez*, vb. I. Tranz. 1. A înconjuira cu o aureolă. 2. Fig. A înconjuira, a glorifica (pentru calitățile sale). [Pr.: a-u-re-o-] — Din fr. **aureoler**.

AUREOLĂRE, *aureolări*, s.f. Acțiunea de a *aureola* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-re-o-] — V. **aureola**.

AUREOLĂT, **-Ă**, *aureolați*, *-te*, adj. 1. Înconjurat de o aureolă. 2. Fig. Plin de glorie, de faimă. [Pr.: a-u-re-o-] — V. **aureola**. Cf. fr. *aureolé*.

AUREOLĂ, *aureole*, s.f. 1. Cerc luminos cu care pictorii înconjoară capetele unor personaje, mai ales ale sfinților; nimb, aură. ♦ Fig. Strălucire, glorie, faimă. 2. Zonă pe suprafața unui obiect, variat colorată, în care există o tranziție continuă de la o culoare la alta. ♦ Zonă mai puțin luminoasă din jurul unei flăcări, unui arc electric etc. 3. (Tel.) Fenomen de iluminare parazită, sub formă de inele concentrice care apar în jurul punctelor luminoase de pe ecranul tubului cinescop, datorită unor reflexii multiple. 4. Efect nedorit de zonă luminoasă pe mărcile poștale litografiate. [Pr.: a-u-re-o-] — Din fr. **aureole**, lat. [corona] **aureola**.

AUREOMICINĂ s.f. Substanță chimică de origine vegetală, care se prezintă sub formă de pulbere cristalină, gălbuie, cu gust amar, puțin solubilă în apă, folosită ca antibiotic. [Pr.: a-u-re-o-] — Din fr. **aureomycine**.

AURÍ, *auresc*, vb. IV. 1. Tranz. A acoperi un obiect cu un strat subțire de aur (1), a polei sau a sufla cu aur. ♦ Fig. A da o strălucire ca aur (1), a face să pară de aur. 2. Refl. (În basme) A se preface în aur (1). [Pr.: a-u-] — Din **aur**.

AURÍCUL, *auricule*, s.n. Fiecare dintre cele două despărțituri de sus ale inimii; atriu. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auricule**, lat. **auricula**.

AURICULĂR, **-Ă**, *auriculari*, *-e*, adj. 1. Al urechii, privitor la ureche; care seamănă cu urechea. 2. Al auriculului, privitor la auricul. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auriculaire**.

AURICULĂ, *auricule*, s.f. (Anat.) Pavilionul urechii. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auricule**, lat. **auricula**.

AURIFÉR, **-Ă**, *auriferi*, *-e*, adj. (Despre terenuri, roci etc.) Care conține aur (1). [Pr.: a-u-] — Din fr. **aurifère**, lat. **aurifer**.

AURIGA s.m. (Rar) Conducătorul unui car de curse în întrecerile din Antichitate. — Din lat. **auriga**.

AURIRE, *auriri*, s.f. Acțiunea de a *auri* (1) și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **auri**.

AURÍT, **-Ă**, *auriți*, *-te*, adj. (Adesea fig.) Acoperit cu un strat subțire de aur (1) sau imitând poleiala aurului. ♦ Expr. *Fie-ți* (sau *să-ți fie* etc.) *gura aurită!* = să se realizeze ceea ce spui! *A avea gura aurită*, se zice despre cineva care prevede cuiva realizarea unor lucruri favorabile. ♦ Cusut sau țesut cu fir de aur (1) sau auriu. [Pr.: a-u-] — V. **auri**.

AURIU, **-IE**, *aurii*, adj. (Adesea fig.) De culoarea aurului (1); aurel, auros. [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-iu*.

AUROLĂC, (1) s.n., (2) *aurolaci*, s.m. 1. S.n. Produs industrial de culoare auriu cu luciu metalic, folosit în pictură sau pentru lucrări de vopsitorie. 2. S.m. Persoană care inhalează eterul din aurolac (1), pentru a se droga. [Pr.: a-u-] — **Aur(o)** + **lac**.

AURORĂ, *aurora*, s.f. 1. Interval de timp, înainte de răsăritul Soarelui, când există o lumină difuză în atmosferă; lumină roșie-portocalie produsă de Soare în acest interval de timp. ♦ *Auroră polară* (*boreală* sau *australă*) = lumină difuză, verde sau roșatică, care apare ca un arc în timpul nopții pe bolta cerească, în regiunile polare. 2. Fig. Început al unei epoci, al unei acțiuni etc. [Pr.: a-u-] — Din fr. **aurora**, lat. **aurora**.

AURÓS, **-OĂSĂ**, *auróși*, *-oase*, adj. (Rar) Auriu. [Pr.: a-u-] — **Aur** + suf. *-os*.

AUSCULTĂ, *auscult*, vb. I. Tranz. (Med.) A asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotele inimii și ale plămânilor în vederea stabilirii unui diagnostic; a asculta. [Pr.: a-us-] — Din fr. **ausculter**, lat. **auscultare**.

AUSCULTĂRE, *auscultări*, s.f. Acțiunea de a *ausculta*; auscultaj. [Pr.: a-us-] — V. **ausculta**.

AUSCULTĂȚIE, *auscultății*, s.f. Auscultare. [Pr.: a-us-] — Din fr. **auscultation**.
AUSLÄNDER, *ausländeri*, s.m. Străin, locuitor al altei țări. — Din germ. **Ausländer**.

AUSPICIU, *auspicii*, s.n. 1. (În Antichitatea romană) Prevestire făcută de auguri (1); augur (2). ⇨ Expr. *Sub cele mai bune auspicii* = în împrejurări extrem de favorabile. 2. (În expr.) *Sub auspiciile cuiva* = sub patronajul, sub protecția cuiva. [Pr.: a-us-] — Din lat. **auspicium**, lat. **auspice**.

AUSTENITĂ s.f. Component al aliajelor de fier și carbon. [Pr.: a-us-] — Din fr. **austénite**.

AUSTÉR, **-Ă**, *austeri*, -e, adj. Sobru, cumpătat, sever. *Om auster*. *Viață austeră*. ♦ Lipsit de ornamente, de podoabe. *Arhitectură austeră*. [Pr.: a-us-] — Din fr. **austère**, lat. **austerus**.

AUSTERITATE s.f. Însușirea de a fi auster. [Pr.: a-us-] — Din fr. **austérité**, lat. **austeritas**, -atis.

AUSTRÁL, **-Ă**, *australi*, -e, adj. Care este spre (sau de la, dinspre) Polul Sud; sudic. [Pr.: a-us-] — Din fr. **austral**, lat. **australis**.

AUSTRALIÁN, **-Ă**, *australieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Australiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Australiei sau australienilor (1), privitor la Australia ori la australieni. [Pr.: a-us-tra-li-an] — **Australia** (n. pr.) + suf. -an. Cf. fr. **australien**.

AUSTRALIÁNCĂ, *australience*, s.f. Femeie care face parte din populația Australiei sau care este originară de acolo. [Pr.: a-us-tra-li-an-] — **Australian** + suf. -că.

AUSTRALOID, **-Ă**, *australoidi*, -de, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație negroidă din Australia și Oceania; (și la sg.) persoană din această populație. 2. Adj. Care aparține australoidilor (1), privitor la australoidi. [Pr.: a-us-] — Din fr. **australoides**.

AUSTRALOPITÉC, *australopiteci*, s.m. Maimuță fosilă foarte apropiată de om, care a trăit în Africa de Sud-Est. [Pr.: a-us-] — Din fr. **australopithèque**.

AUSTRIÁC, **-Ă**, *austrieci*, -ce, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Austriei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Austriei sau austriecilor (1), privitor la Austria ori la austrieci. [Pr.: a-us-tri-ac] — Din it. **austriaco**, lat. **austriacus**.

AÚSTRO-UNGÁR, **-Ă**, *austro-ungari*, -e adj. Care aparținea sau se referea la Austro-Ungaria. — De la n.pr. **Austro-Ungaria**.

AÚSTRU s.n. Vânt secetos care bate în țara noastră din sud-vest. [Acc. și: *áustru*] — Lat. **auster**, -tri.

AUȘÉL, *aușei*, s.m. 1. Mică pasăre insectivoră cu penele măslinii pe spate, albicioase pe abdomen, cu o pată galbenă-roșcată pe cap (*Regulus regulus*). 2. Pasăre din familia pițigoiului, cu coada și aripile negre, spatele roșu-aprins, creștetul și gusa albe (*Aegithalus pendulinus*). [Pr.: a-u-] — **Auș** („moș”, dispărut din limbă, cuvânt moștenit din lat.) + suf. -el.

AUT, adv., (2) *auturi*, s.n. (Sport) 1. Adv. În afara terenului de joc. 2. S.n. Situație în care un jucător scoate mingea în afara terenului de joc; penalizare aplicată de arbitru jucătorului respectiv. — Din engl. **out**, „afară”.

AUTÁRHC, **-Ă**, *autarhici*, -ce, adj. Care are caracter de autarhie. *Stat autarhic*. [Pr.: a-u-] — Din it. **autarchio**.

AUTARHÍE, (2) *autarhii*, s.f. 1. Politică prin care se tinde spre crearea unei economii naționale închise, izolate de circuitul economic mondial. 2. Stat care practică autarhia (1); stare de autoizolare economică a unui stat. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autarchie**.

AUTÉNTIC, **-Ă**, *autentici*, -ce, adj. Care este conform cu adevărul, a cărui realitate nu poate fi pusă la îndoială; recunoscut ca propriu unui autor sau unei epoci. ♦ (Jur.) (Despre acte) Întocmit legal. [Pr.: a-u-] — Din fr. **authentique**, lat. **authenticus**.

AUTENTICITÁTE s.f. Faptul sau însușirea de a fi autentic. [Pr.: a-u-] — Din fr. **authenticité**.

AUTENTIFICÁ, *autentific*, vb. I. Tranz. A face ca un act să devină autentic; a legaliza. [Pr.: a-u-] — După fr. **authentifier**.

AUTENTIFICÁRE, *autentificări*, s.f. Acțiunea de a *autentifica* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autentifica**.

AUTENTIFICÁT, **-Ă**, *autentificări*, -te, adj. (Despre acte) Întărit cu forme legale; legalizat. [Pr.: a-u-] — V. **autentifica**.

AUTÍSM s.n. Stare patologică manifestată prin ruperea legăturilor psihice cu lumea exterioară și intensă trăire a vieții interioare. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autisme**.

AUTÍȘT, **-Ă**, *autiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de autism. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autiste**.

AUTO¹- Element de compunere însemnând „de la sine”, „prin mijloace proprii”, care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auto-**.

AUTO²- Element de compunere însemnând „automobil”, „automat”, care servește la formarea unor substantive. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auto-**.

AUTO³ s.n., adj. invar. 1. S.n. (Fam.) Automobil. 2. Adj. invar. Care se efectuează cu ajutorul unui automobil, care privește automobilele. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auto**.

AUTOABROGÁRE, *autoabrogări*, s.f. (Jur.) Abrogare de la sine a unei legi la termenul fixat în prevederile ei. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **abrogare**.

AUTOACCIDENTÁ, *autoaccidentez*, vb. I. Refl. A se accidenta involuntar. [Pr.: a-u-to-ac-] — **Auto**¹- + **accidenta**.

AUTOACCIDENTÁRE, *autoaccidentări*, s.f. Faptul de a se *autoaccidenta*. [Pr.: a-u-to-ac-] — V. **autoaccidenta**.

AUTOACCIDENTÁT, **-Ă**, *autoaccidentați*, -te, adj. Care s-a accidentat singur, involuntar. [Pr.: a-u-to-ac-] — V. **autoaccidenta**.

AUTOACUZÁ, *autoacúz*, vb. I. Refl. A se acuza singur. [Pr.: a-u-to-a-] — Din fr. **autoaccuser**.

AUTOACUZÁRE, s.f. Faptul de a se *autoacuză*. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoacuză**.

AUTOACUZÁȚIE, *autoacuzății*, s.f. Autoacuzare. [Pr.: a-u-to-a-] — Din fr. **auto-accusation**.

AUTOADAPTÁ, *autoadaptez*, vb. I. Refl. A se adapta fără ajutorul cuiva. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **adapta**.

AUTOADMINISTRÁ, *autoadministrez*, vb. I. Refl. A se administra prin mijloace proprii. [Pr.: a-u-to-ad-] — **Auto**¹- + **administra**.

AUTOADMINISTRÁRE s.f. Faptul de a se *autoadministra*. [Pr.: a-u-to-ad-] — V. **autoadministra**.

AUTOAFIRMÁ, *autoafirm*, vb. I. Refl. A se afirma prin sine însuși. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **afirma**.

AUTOAFIRMÁRE, *autoafirmări*, s.f. Faptul de a se *autoafirma*. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoafirma**.

AUTOAMÁGI, *autoamăgesc*, vb. IV. Refl. A-și amăgi (intenționat) propria persoană. [Pr.: a-u-to-a-]

AUTOAMÁGIRE, *autoamăgiri*, s.f. Faptul de a se *autoamăgi*. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoamăgi**.

AUTOAMFÍBÍU, *autoamfibii*, s.n. Automobil (militar) care se poate deplasa atât pe uscat, cât și pe apă. [Pr.: a-u-to-am-fi-bi-u] — **Auto**²- + **amfibiu**.

AUTOANALIZÁ, *autoanalizez*, vb. I. Refl. A-și face autoanaliza. ♦ Spec. A se supune introspecției. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **analiza**.

AUTOANALIZÁRE, *autoanalizez*, s.f. Analiză a însușirilor, gândurilor și sentimentelor proprii. ♦ Spec. Introspecție. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **analiză**.

AUTOANTICÓRP, *autoanticorpi*, s.m. (Biol.) Anticorp produs de organism în cazuri patologice împotriva propriilor celule sau țesuturi. [Pr.: a-u-to-an-] — Din fr. **auto-anticorps**.

AUTOANTIGÉN, *autoantigene*, s.n. (Biol.) Antigen propriu organismului, care stimulează formarea de anticorpi împotriva sa în cursul unei boli autoimune. [Pr.: a-u-to-an-] — Din fr. **auto-antigène**.

AUTOAPÁRÁRE s.f. Apărare prin mijloace proprii. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **apărare** (după fr. *autodéfense*).

AUTOAPRECIÁ, *autoapreciez*, vb. I. Refl. A se aprecia singur; a se autoevalua. [Pr.: a-u-to-a-pre-ci-a] — **Auto**¹- + **aprecia**.

AUTOAPRECIÁRE, *autoaprecieri*, s.f. Faptul de a se *autoaprecia*; autoevaluare. [Pr.: a-u-to-a-pre-ci-e-re] — V. **autoaprecia**.

AUTOAPRÍNDERE s.f. Aprindere spontană a unui combustibil în anumite condiții de presiune și de temperatură. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **aprindere**.

AUTOAPROVIZIONÁ, *autoaprovizionez*, vb. I. Refl. A se aproviziona prin posibilități proprii. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**¹- + **aproviziona**.

AUTOAPROVIZIONÁRE, *autoaprovizionări*, s.f. Acțiunea de a se *autoaproviziona* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoaproviziona**.

AUTOAPROVIZIONÁT s.n. Faptul de a se *autoaproviziona*. [Pr.: a-u-to-a-] — V. **autoaproviziona**.

AUTOATELIÉR, *autoateliere*, s.n. Atelier instalat pe un automobil, folosit la depanări și reparări de vehicule. [Pr.: a-u-to-a-] — **Auto**²- + **atelier**.

AUTOBALSÁM, *autobalsamuri*, s.n. Unguent pentru mașini. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **balsam**.

AUTOBASCULÁNTĂ, *autobasculante*, s.f. Autocamion prevăzut cu benă basculantă. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **basculantă**.

AUTOBÁZĂ, *autobaze*, s.f. Centru de exploatare, de reparare și de întreținere a unor autovehicule. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **bază**.

AUTOBETONIERÁ, *autobetoniere*, s.f. Autocamion prevăzut cu betonieră. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **betonieră**.

AUTOBIOGRÁFIC, **-Ă**, *autobiografici*, -ce, adj. Care redă o autobiografie, (cu caracter) de autobiografie. [Pr.: a-u-to-bi-o-] — Din fr. **autobiographique**.

AUTOBIOGRÁFIE, *autobiografii*, s.f. Expunere orală sau scrisă a vieții unei persoane făcută de ea însăși. ♦ Operă literară aparținând genului epic în care autorul își povestește viața. [Pr.: a-u-to-bi-o-] — Din fr. **autobiographie**.

AUTOBLINDĂT, *autoblindate*, s.n. Automobil blindat. [Pr.: a-u] — **Auto²** + **blindat**.

AUTOBRÉC, *autobrecuri*, s.n. Automobil cu caroserie închisă care poate transporta în comun un număr redus de persoane. [Pr.: a-u] — Din fr., engl. **autobreak**.

AUTOBÚS s.n. v. **autobuz**.

AUTOBÚZ, *autobuze*, s.n. Automobil cu caroseria închisă sau parțial decapotabilă, folosit la transportul în comun al unui număr mare de persoane. [Pr.: a-u] — Var.: **autobús** s.n.] — Din fr. **autobus**.

AUTOCAMIÓN, *autocamioane*, s.n. Autovehicul mare cu caroserie deschisă prevăzut cu platformă sau cu benă, folosit pentru transportul de materiale sau mărfuri. [Pr.: a-u-to-ca-mi-on] — **Auto²** + **camion**.

AUTOCAMIONETĂ, *autocamionete*, s.f. Autocamion de dimensiuni mai mici, folosit pentru transportul de materiale; camionetă. [Pr.: a-u-to-ca-mi-o-] — **Auto²** + **camionetă**.

AUTOCĂR, *autocare*, s.n. Automobil cu grad sporit de confort, folosit de obicei pentru excursii sau transport pe distanțe mari. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocar**.

AUTOCARACTERIZĂ, *autocaracterizez*, vb. I. Refl. A se caracteriza pe sine. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **caracteriza**.

AUTOCARACTERIZĂRE, *autocaracterizări*, s.f. Faptul de a se autocaracteriza; (concr.) caracterizare a propriei persoane. [Pr.: a-u] — V. **autocaracteriza**.

AUTOCARAVANĂ, *autocaravane*, s.f. 1. Autovehicul amenajat ca laborator, pentru proiecția filmelor etc. 2. Caravană de autovehicule. [Pr.: a-u] — **Auto²** + **caravană**.

AUTOCATALIZĂ, *autocatalizez*, s.f. Cataliză a unei reacții chimice produse chiar de elementele care iau parte la reacție. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocatalyse**.

AUTOCEFĂL, -Ă, *autocefali*, -e, adj. Care se bucură de autocefalie. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocéphale**.

AUTOCEFALIE s.f. Conducere de sine stătătoare a unei Biserici ortodoxe naționale. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocéphalie**.

AUTOCISTERNĂ, *autocisterne*, s.f. Automobil prevăzut cu o cisternă (montată pe șasiu). [Pr.: a-u] — **Auto²** + **cisternă**.

AUTOCLĂVĂ, *autoclave*, s.f. 1. Vas închis ermetic, folosit la sterilizări, la efectuarea reacțiilor chimice etc. sub presiune (și la temperaturi ridicate). 2. Capac care închide ermetic un recipient și se menține închis prin presiunea din recipient. [Pr.: a-u] — Din fr. **autoclave**.

AUTOCCLAVIZĂT adj. (Despre beton) Fabricat în condiții de autoclavă. [Pr.: a-u] — De la **autoclavă**.

AUTOCOLĂNT, -Ă, *autocolanți*, -te, s.n., adj. (Ornament, literă, vignetă etc.) care aderă, se lipește pe o suprafață fără a fi umezit. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocolant**.

AUTOCOLOANĂ, *autocoloane*, s.f. (Rar) Coloană de automobile. [Pr.: a-u] — **Auto²** + **coloană**.

AUTOCOMBINĂ, *autocombine*, s.f. Combină autopropulsată. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **combină**.

AUTOCONDUCERE s.f. Conducere a activității sociale, economice etc. de către colectivitatea respectivă însăși sau de către reprezentanții ei. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **conducere**.

AUTOCONSERVĂ, *autoconservă*, vb. I. Refl. A-și menține, a-și apăra propria viață. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **conserva**.

AUTOCONSERVĂRE s.f. Faptul de a se *autoconserva*. [Pr.: a-u] — V. **autoconserva**.

AUTOCONTRÓL s.n. Control exercitat asupra propriei persoane. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **control**.

AUTOCOPIATIV, -Ă, *autocopiativi*, -e, adj. (Despre hârtie etc.) Care permite imprimarea, prin apăsare, a mai multor foi în același timp. [Pr.: a-u-to-co-pi-a] — **Auto¹** + **copiativ**.

AUTOCÓR, -Ă, *autocori*, -e, s.m. și f., adj. (Plantă) care își împrăștie semințele prin deschiderea bruscă a fructelor. [Pr.: a-u] — Din germ. **Autochore**.

AUTOCRÁT, *autocrați*, s.m. (Adesea adjectival) Conducător al unui stat, cu puteri absolute; autocrator. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocrate**.

AUTOCRÁTIC, -Ă, *autocratici*, -ce, adj. Care are caracter de autocrație; care are puteri absolute. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocratique**.

AUTOCRATISM s.n. Concepție, comportare bazată pe autocrație (1). [Pr.: a-u] — **Autocrat** + suf. *-ism*.

AUTOCRĂTOR, *autocratori*, s.m. (Înv.) Autocrat. [Pr.: a-u] — Din ngr. **autokrator**.

AUTOCRAȚIE, (2) *autocrații*, s.f. 1. Formă de guvernare în care întreaga putere a statului e concentrată în mâna unei singure persoane; tiranie, absolutism. 2. Stat cu formă de guvernare autocratică. [Pr.: a-u] — Din fr. **autocratie**.

AUTOCRÍTIC, -Ă, *autocristici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Analiză critică a activității și a comportării proprii. 2. Adj. Bazat pe autocritică; de autocritică. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **critic** (sensul 1 după rus. *samokritika*).

AUTOCUNOAȘTE, *autocunosc*, vb. III. Refl. A-și cunoaște propria persoană. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **cunoaște**.

AUTOCUNOAȘTERE, *autocunoașteri*, s.f. Faptul de a se *autocunoaște*. [Pr.: a-u] — V. **autocunoaște**.

AUTODAFÉ, *autodafeuri*, s.n. 1. (În Spania și Portugalia) Sentință a Inchiziției în vederea condamnării sau achitării unei persoane acuzate de delict religioase. 2. Executarea, de către puterea civilă, a celor declarați eretici de către Inchiziție; ardere pe rug a unui eretic. ♦ Ardere publică a operelor socotite indezirabile în timpul Inchiziției sau al fascismului etc.; p. ext. ardere, nimicire prin foc. — Din fr. **autodafé**.

AUTODECLANȘĂ, pers. 3 *autodeclanșează*, vb. I. Refl. A se declanșa automat. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **declanșa**.

AUTODECLANȘĂRE, *autodeclanșări*, s.f. Acțiunea de a se *autodeclanșa*. [Pr.: a-u] — V. **autodeclanșa**.

AUTODEFINI, *autodefinesc*, vb. IV. Refl. A se caracteriza singur. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **defini**.

AUTODEFINIRE, *autodefiniri*, s.f. Faptul de a se *autodefini*. [Pr.: a-u] — V. **autodefini**.

AUTODEMASCĂ, *autodemască*, vb. I. Refl. A se demasca singur. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **demasca**.

AUTODEMASCĂRE, *autodemascări*, s.f. Faptul de a se *autodemasca*. [Pr.: a-u] — V. **autodemasca**.

AUTODENUNȚĂ, *autodenunț*, vb. I. Refl. A se denunța singur. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **denunța**.

AUTODENUNȚĂRE, *autodenunțări*, s.f. Acțiunea de a se *autodenunța*. [Pr.: a-u] — V. **autodenunța**.

AUTODEPANĂRE, *autodepanări*, s.f. Reparare a unui autovehicul pe traseu; p. ext. autoatelier folosit pentru asemenea reparații. [Pr.: a-u] — **Auto²** + **depanare**.

AUTODEPĂȘI, *autodepășesc*, vb. IV. Refl. A-și depăși propriile realizări. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **depăși**.

AUTODEPĂȘIRE, *autodepășiri*, s.f. Faptul de a se *autodepăși*. [Pr.: a-u] — V. **autodepăși**.

AUTODETERMINĂRE, *autodeterminări*, s.f. Principiu potrivit căruia o națiune are dreptul să-și aleagă singură statutul politic și calea de dezvoltare economică, socială și culturală; p. ext. ansamblu de măsuri care pun în practică acest principiu. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **determinare** (după fr. *autodetermination*, rus. *samoopredelenie*).

AUTODEZAGREGABIL, -Ă, *autodezagregabili*, -e, adj. Care se dezagregă de la sine. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **dezagregabil**.

AUTODEZVOLTĂRE, *autodezvoltări*, s.f. Creștere, dezvoltare prin sine, de la sine. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **dezvoltare**.

AUTODIAGNOSTICĂ, *autodiagnosticez*, vb. I. Refl. A-și pune singur un diagnostic. [Pr.: a-u-to-di-a] — **Auto¹** + **diagnostică**.

AUTODIAGNOSTICĂRE, *autodiagnosticări*, s.f. Acțiunea de a se *autodiagnostică*. [Pr.: a-u-to-di-a] — V. **autodiagnostică**.

AUTODICTĂRE, *autodictări*, s.f. Reproducere în scris a unui text memorat. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **dictare**.

AUTODIDĂCT, -Ă, *autodidacți*, -te, s.m. și f. Persoană care s-a instruit singură, în afara școlii și fără profesori. [Pr.: a-u] — Din fr. **autodidacte**.

AUTODINĂ, *autodine*, s.f. Montaj special de radiorecepție în care același tub electronic servește ca detector și ca oscilator. [Pr.: a-u] — Din fr. **autodyne**.

AUTODISCIPLINĂ s.f. Disciplină liber consimțită. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **disciplină**.

AUTODISTRUGE, *autodistrug*, vb. III. Refl. A se distruge singur. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **distruge**.

AUTODISTRUGERE s.f. Faptul de a se *autodistruge*. ♦ Spec. Proprietate pe care o au unele proiectile de a se distruge automat, în cazul când nu și-au atins ținta. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **distrugere** (după fr. *autodestruction*).

AUTODIZOLVĂ, pers. 3 *autodizolvă*, vb. I. Refl. (Despre o organizație, o societate etc.) A se desființa prin hotărâre proprie, a-și înceta activitatea. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **dizolva**.

AUTODIZOLVĂRE s.f. Faptul de a se *autodizolva*. [Pr.: a-u] — V. **autodizolva**.

AUTODOTĂ, *autodotez*, vb. I. Refl. A-și procura prin mijloace proprii cele necesare activității sau funcționării. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **dota**.

AUTODOTĂRE, *autodotări*, s.f. Acțiunea de a se *autodota* și rezultatul ei. [Pr.: a-u] — V. **autodota**.

AUTODREZINĂ, *autodrezine*, s.f. Drezină autopropulsată. [Pr.: a-u] — **Auto¹** + **drezină**.

AUTODRÍC, *autodricuri*, s.n. Mașină mortuară. [Pr.: a-u-] — **Auto²- + dric**.
AUTODRÓM, *autodromuri*, s.n. Teren special amenajat pentru cursele de automobile și motocicletle sau exerciții de conducere auto-moto. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autodrome**.

AUTODRŪM, *autodrumuri*, s.n. (Rar) Autostradă. [Pr.: a-u-] — **Auto²- + drum** (după fr. *autoroute*).

AUTODUBĂ, *autodube*, s.f. Automobil prevăzut cu o dubă, folosit pentru transportul de materiale, produse alimentare, corespondență etc.; dubă. [Pr.: a-u-] — **Auto²- + dubă**.

AUTODŪMPER, *autodumpere*, s.n. Autocamion cu cupă (4) basculantă. [Pr.: a-u-] — Din engl. **autodumper**, germ. **Auto-Dumper**.

AUTOECHILIBRĂRE, *autoechilibrări*, s.f. Echilibrare (la roțile de automobil). [Pr.: a-u-to-] — **Auto²- + echilibrare**.

AUTOEDUCĂ, *autoeducă*, vb. I. Refl. A se educa pe sine. [Pr.: a-u-to-] — **Auto¹- + educa**.

AUTOEDUCĂRE, *autoeducări*, s.f. Acțiunea de a se *autoeduca* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-to-] — V. **autoeduca**.

AUTOEDUCĂȚIE s.f. Educație făcută de sine însuși. [Pr.: a-u-to-] — **Auto¹- + educație**.

AUTOEOLOGIĂ, *autoeologiez*, vb. I. Refl. A-și aduce singur elogiul. [Pr.: a-u-to-] — **Auto¹- + elogia**.

AUTOEOLOGIERE, *autoeologii*, s.f. Faptul de a se *autoelogia*. [Pr.: a-u-to-] — V. **autoeologia**.

AUTOEVALUĂ, *autoevaluez*, vb. I. Refl. A se autoaprecia. [Pr.: a-u-to-] — **Auto¹- + evaluate**.

AUTOEXCAVATOR, *autoexcavatoare*, s.n. Excavator prevăzut cu motor propriu pentru propulsie. [Pr.: a-u-to-] — **Auto¹- + excavator**.

AUTOEXCITAȚIE, *autoexcitații*, s.f. Excitație magnetică a unui generator electric, în care curentul de excitație este produs de el însuși. [Pr.: a-u-to-] — Din fr. **autoexcitation**.

AUTOEXIGENȚĂ s.f. Exigență manifestată față de propria persoană. [Pr.: a-u-to-] — **Auto¹- + exigentă**.

AUTOFAGIE, *autofagii*, s.f. (Med.) Consumare a propriilor țesuturi de către un organism supus inanției. [Pr.: a-u-to-] — Din fr. **autophagie**.

AUTOFECONDARE, *autofecundări*, s.f. (La unele plante și specii inferioare de animale) Fecundare rezultată în urma unirii a două elemente sexuale provenite de la unul și același individ. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + fecundare** (după fr. *autofécondation*).

AUTOFECONDĂȚIE, *autofecundații*, s.f. (Biol.) Autofecundare. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autofécondation**.

AUTOFINANȚĂ, *autofinanțez*, vb. I. Refl. A se finanța din fonduri proprii. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + finanța**.

AUTOFINANȚARE, *autofinanțări*, s.f. Faptul de a se *autofinanța*. [Pr.: a-u-] — V. **autofinanța**.

AUTOFLAGELĂ, *autoflagelaz*, vb. I. Refl. (Adesea fig.) A se biciui singur, a se supune unor torturi fizice pentru răscumpărarea păcatelor. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + flagela**.

AUTOFLAGELĂRE, *autoflagelări*, s.f. (Adesea fig.) Acțiunea de a se *autoflagela*; autoflagelație. [Pr.: a-u-] — V. **autoflagela**.

AUTOFLAGELĂȚIE, *autoflagelații*, s.f. (Adesea fig.) Autoflagelare. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + flagelație**.

AUTOFÓN, *-Ă, autofoni*, -e, adj. (Despre instrumente de tipul clopoțelului, gongului etc.) Care produce sunete exclusiv prin vibrarea componentelor sale elastice, fără ajutorul unei tensiuni speciale. [Pr.: a-u-] — Din engl. **autophone**.

AUTOFRĂNĂRE, *autofrânări*, s.f. Împiedicare a mișcării în sens invers celui normal, a anumitor elemente ale unui mecanism, folosind frecarea dintre suprafețele care vin în contact. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + frânăre**.

AUTOFURAJĂ, *autofurajeaz*, vb. I. Refl. (Despre întreprinderi agricole, gospodării țărănești) A se aproviziona cu furaje prin mijloace proprii. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + furaja**.

AUTOFURAJĂRE, *autofurajări*, s.f. Acțiunea de a se *autofuraja* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autofuraja**.

AUTOFURGÓN, *autofurgoane*, s.n. Furgon autopropulsat. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + furgon**.

AUTOFURGONETĂ, *autofurgonete*, s.f. Furgonetă autopropulsată. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + furgonetă**.

AUTOGĂMĂ, *autogame*, s.f., adj. (Plantă) la care polenizarea se face direct (cu polen din staminele florii în care se află pistilul). [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogame**.

AUTOGĂMIE s.f. Reproducere (la plante) prin polenizare directă. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogamie**.

AUTOGARĂ, *autogări*, s.f. Gară pentru autobuze și autocamioane. [Pr.: a-u-] — **Auto²- + gară**.

AUTOGENĂ, *autogene*, adj. f. (În sintagma) *Sudură autogenă* = tip de sudură care folosește căldura produsă prin arderea acetilenei în oxigen. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogène**.

AUTOGENÉTIC, *-Ă, autogenetici*, -ce, adj. De autogeneză. [Pr.: a-u-] — Din germ. **autogenetisch**.

AUTOGENEZĂ s.f. Teorie care absolutizează acțiunea factorilor ereditari în dezvoltarea individului și neagă rolul mediului ambiant. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogénèse**.

AUTOGESTIONĂR, *-Ă, autogestionari*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană, instituție etc.) care are gestiune proprie. [Pr.: a-u-to-ges-ti-o-] — **Auto¹- + gestionar**.

AUTOGESTIONĂRE, *autogestionări*, s.f. Autogestiune. [Pr.: a-u-to-ges-ti-o-] — **Auto¹- + gestionare**.

AUTOGESTIUNE, *autogestiuni*, s.f. Gestiune sau administrație proprie; autogestionare. [Pr.: a-u-to-ges-ti-u-] — **Auto¹- + gestiune**. Cf. fr. **autogestion**.

AUTOGHIDĂȚ, *-Ă, autoghidați*, -te, adj. (Despre corpuri mobile) Care își dirijează singur mișcarea către țintă. [Pr.: a-u-] — După fr. **autoguidé**.

AUTOGÎR, *autogire*, s.n. Aeronavă prevăzută cu o elice de propulsie antrenată de un motor și cu o elice de susținere care se rotește liber. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogire**.

AUTOGÓL, *autogoluri*, s.n. (Sport) Gol în propria poartă. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogoal**.

AUTOGOSPODĂRI, *autogospodăresc*, vb. IV. Refl. A se gospodări (1) prin forțe și mijloace proprii. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + gospodări**.

AUTOGOSPODĂRIRE, *autogospodăriri*, s.f. Acțiunea de a se *autogospodări* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autogospodări**.

AUTOGRAF, *-Ă, autografi*, -e, adj., s.n. (Text, document, semnătură etc.) scris de mâna autorului. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autographe**.

AUTOGRAFIE s.f. Procedeu prin care se reproduce pe piatră litografică sau pe o hârtie specială un text, un desen etc. (autograf). ♦ (Concr.) Text, desen etc. astfel reprodus. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autographie**.

AUTOGRÉDER, *autogredere*, s.n. Greder autopropulsat. [Pr.: a-u-] — **Auto²- + greder**.

AUTOGREFĂ, *autogrefe*, s.f. (Med.) Autoplastie. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autogreffé**.

AUTOGUNOIERĂ, *autogunoiere*, s.f. Autovehicul pentru transportul gunoierului. [Pr.: a-u-] — **Auto²- + gunoi** + suf. *-ieră*.

AUTOGVERNĂ, *autoguvernez*, vb. I. Refl. (Despre state) A se conduce singur (fără amestec străin). [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + guverna**.

AUTOGVERNĂRE, *autogvernări*, s.f. Faptul de a se *autoguverna*. [Pr.: a-u-] — V. **autoguverna**.

AUTOHĂLTĂ, *autohalte*, s.f. Hăltă pentru autobuze. [Pr.: a-u-] — **Auto²- + hăltă**.

AUTOHEMOTERAPIE s.f. (Med.) Tratament utilizat în unele boli alergice, constând în injectarea intramusculară a unei cantități mici de sânge recoltat de la același individ. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autohémothérapie**.

AUTOHTÓN, *-Ă, autohtoni*, -e, adj. (Adesea substantivat) Care s-a format și s-a dezvoltat pe teritoriul unde trăiește și în prezent, care este originar de aici; băștinaș, aborigin. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autochtone**.

AUTOHTONISM s.n. Ansamblu de trăsături autohtone; p. ext. exagerare a trăsăturilor specifice unei colectivități naționale. [Pr.: a-u-] — **Autohton** + suf. *-ism*.

AUTOHTONITĂȚE s.f. (Rar) Autohtonism. [Pr.: a-u-] — Din it. **autochtonità**.

AUTOHTONIZĂ, *autohtonizez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a căpăta caracter autohton. [Pr.: a-u-] — **Autohton** + suf. *-iza*.

AUTOHTONIZĂRE, *autohtonizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *autohtoniza* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autohtoniza**.

AUTOHTONIZĂȚ, *-Ă, autohtonizați*, -te, adj. Care a căpătat caracter autohton. [Pr.: a-u-] — V. **autohtoniza**.

AUTOIGNORĂ, *autoignor*, vb. I. Refl. A-și neglija, a nu lua în seamă propria persoană, propria existență. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + ignora**.

AUTOILUZIONĂ, *autoiluzionez*, vb. I. Refl. A-și face singur iluzii. [Pr.: a-u-to-i-lu-zi-o-] — **Auto¹- + iluziona**.

AUTOILUZIONĂRE, *autoiluzionări*, s.f. Faptul de a se *autoiluziona*. [Pr.: a-u-to-i-lu-zi-o-] — V. **autoiluziona**.

AUTOIMPŪNERE, *autoimpuneri*, s.f. Contribuție bănească (prezentată ca) dată de bunăvoie pentru o lucrare de interes public. [Pr.: a-u-] — **Auto¹- + impunere** (după rus. *samooblojenie*).

AUTOIMÚN, *-Ă, autoimuni*, -e, adj. Care prezintă autoimunitate. ♦ *Boală autoimună* = boală în care leziunile și tulburările sunt consecința perturbării mecanismelor de imunitate. [Pr.: a-u-to-i-] — **Auto¹- + imun**.

AUTOIMUNITATE s.f. (Biol.) Proces patologic care constă în producerea de anticorpi îndreptați împotriva propriilor constituenți ai organismului. [Pr.: a-u-to-i-] — **Auto¹** + **imunitate** (după fr. *autoimmunisation*).

AUTOINDUCȚIE, *autoinducții*, s.f. (Fiz.) Inducție electromagnetică proprie; selfinducție. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auto-induction**.

AUTOINSTRUI, *autoinstruiesc*, vb. IV. Refl. A se instrui singur. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **instrui**.

AUTOINSTRUIRE, *autoinstruirii*, s.f. Faptul de a se autoinstrui. [Pr.: a-u-] — V. **autoinstrui**.

AUTOINSTRUIȚ, *-Ă, autoinstruiți, -te*, adj. Care s-a instruit singur. [Pr.: a-u-] — V. **autoinstrui**.

AUTOINTITULĂ, *autointitulez*, vb. I. Refl. A-și atribui (nejustificat) un nume, un titlu. [Pr.: a-u-to-in-] — **Auto¹** + **intitula**.

AUTOINTITULĂȚ, *-Ă, autointitulați, -te*, adj. Care își atribuie (nejustificat) un nume, un titlu. [Pr.: a-u-to-in-] — V. **autointitula**.

AUTOIRONIE, *autoironii*, s.f. Ironie la adresa propriei persoane. [Pr.: a-u-to-i-] — **Auto¹** + **ironie**.

AUTOIRONIZĂ, *autoironizez*, vb. I. Refl. A se supune autoironiei. [Pr.: a-u-to-i-] — **Auto¹** + **ironiza**.

AUTOINCĂRCĂTOR, *autoincărcătoare*, s.n. Vehicul cu echipament de încărcare, stivuire și descărcare a materialelor. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **încărcător**.

AUTOINCĂNTĂRE s.f. Automulțumire. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **încântare**.

AUTOÎNSĂMÂNȚĂRE s.f. (Bot.) Însămânțare naturală a plantelor, mai ales din flora spontană, prin scuturarea semințelor. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **însămânțare**.

AUTOLABORĂTOR, *autolaboratoare*, s.n. Laborator instalat într-un autovehicul. [Pr.: a-u-] — **Auto²** + **laborator**.

AUTOLIBRĂRIE, *autolibrării*, s.f. Librărie amenajată într-un autovehicul. [Pr.: a-u-] — **Auto²** + **librărie**.

AUTOLINIȘTIRE s.f. Atitudine pasivă în urma unor succese, a unui stres etc. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **liniștire**.

AUTOLIZĂ, *autolize*, s.f. (Biol.) Degradare a celulelor și a țesuturilor din plante și din animale sub acțiunea enzimelor proprii. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autolyse**.

AUTOMACARĂ, *automacarale*, s.f. Macara montată pe șasiul unui autocamion. [Pr.: a-u-] — **Auto²** + **macara**.

AUTOMAGAZIN, *automagazine*, s.n. Magazin amenajat într-un autovehicul. [Pr.: a-u-] — **Auto²** + **magazin**.

AUTOMĂȚ, *-Ă, automați, -te*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre aparate, mașini etc.) Care este acționat printr-un dispozitiv mecanic; (despre anumite operații; adesea adverbial) care se efectuează prin acțiunea unui dispozitiv mecanic. ♦ *Armă automată* (și substantivat, n.) = armă de foc la care armarea se face fără intervenția omului; *p. restr.* pistol-mitralieră. ♦ (Adesea adverbial) Care se face, se execută de la sine, fără participarea rațiunii sau a voinței. *Gest automat*. 2. S.n. Dispozitiv, aparat, mașină care execută o anumită operație fără intervenția directă a omului. ♦ *Automat de scară* = dispozitiv care asigură iluminarea temporizată a holurilor și scârilor interioare din blocuri. ♦ Fig. Persoană fără voință, fără inițiativă, care face totul mecanic. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automate**.

AUTOMĂȚIC, *-Ă, automățici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Adesea adverbial) De automat. 2. S.f. Ramură a științei care se ocupă cu studiul metodelor și al mijloacelor pentru efectuarea proceselor tehnice fără participarea directă a omului. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automatique**.

AUTOMĂȚISM, (3) *automățisme*, s.n. 1. Caracterul a ceea ce este automat; mișcare (ca) de automat. 2. (Fiziol., Psih.) Înlănțuire de reacții care se desfășoară fără controlul centrilor nervoși superiori. 3. Mișcare, gest stereotip la care nu participă conștiința. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automatisme**.

AUTOMĂȚIST, *-Ă, automățisti, -ste*, s.m. și f. Specialist în automată. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automatiste**.

AUTOMĂȚIZĂ, *automățizez*, vb. I. 1. Tranz. A înzestra cu utilaje automate. 2. Refl. (Despre acțiuni, gesturi, mișcări) A căpăta caracter de automatism (2). [Pr.: a-u-] — Din fr. **automatiser**.

AUTOMĂȚIZĂRE, *automățizări*, s.n. Acțiunea de a (se) automatiza și rezultatul ei; folosire a automatelor în procesul de producție, înzestrare cu automate. [Pr.: a-u-] — V. **automatiza**.

AUTOMĂȚURĂTOARE, *automățurători*, s.f. Autovehicul pentru măturatul străzilor. [Pr.: a-u-] — **Auto²** + **măturătoare**.

AUTOMEDICAȚIE s.f. Medicatie stabilită de bolnav pentru sine. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automédication**.

AUTOMIȘCĂRE, *automișcări*, s.f. 1. Mișcare care își are cauza în însuși obiectul care se mișcă. 2. Stare de continuă mișcare și transformare a naturii și societății. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **mișcare**.

AUTOMOBIL, *-Ă, automobili, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Vehicul cu patru (rar trei, șase) roți pneumatice, mișcat de un motor cu explozie internă, cu aburi, cu electricitate sau aer comprimat; auto³. ♦ *Automobil-capcană* = automobil cu

material exploziv la bord, folosit în atentate teroriste. 2. Adj. (Despre vehicule) Care se mișcă cu ajutorul unui motor propriu. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automobile**.

AUTOMOBILISM s.n. Sport practicat cu automobilul. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automobilisme**.

AUTOMOBILIST, *-Ă, automobilisti, -ste*, s.m. și f. Persoană care practică automobilismul. ♦ Persoană care conduce un automobil. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automobiliste**.

AUTOMOBILISTIC, *-Ă, automobilistici, -ce*, adj. De automobilism. [Pr.: a-u-] — Din it. **automobilistico**.

AUTOMODEL, *automodele*, s.n. Autovehicul miniatural prevăzut cu sisteme de propulsie și de comandă. [Pr.: a-u-] — **Auto²** + **model**.

AUTOMODELISM s.n. Ramură sportivă care se ocupă cu construirea de modele. [Pr.: a-u-] — **Automodel** + suf. *-ism*.

AUTOMODELIST, *-Ă, automodeliști, -ste*, s.m. și f. Constructor de modele. [Pr.: a-u-] — **Automodel**[ism] + suf. *-ist*.

AUTOMOTĂR, *automotoare*, s.n. Vehicul de cale ferată, prevăzut cu motor propriu și folosit pentru transportul rapid de călători. ♦ (Adjectival) *Tren automotor*. [Pr.: a-u-] — Din fr. **automoteur**.

AUTOMULȚUMIRE s.f. Satisfacție de sine (nu întotdeauna justificată) la care ajunge cineva, adesea fără a aștepta aprecierile celorlalți; autoîncântare. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **mulțumire**.

AUTOMUTILĂ, *automutilez*, vb. I. Refl. A se mutila singur (de obicei pentru a se sustrage de la îndeplinirea unor obligații). [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **mutila**.

AUTOMUTILĂRE, *automutilări*, s.f. Acțiunea de a se *automutila* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **automutila**.

AUTOMUTILĂȚ, *-Ă, automutilați, -te*, s.m. și f., adj. (Persoană) care s-a mutilat singură. [Pr.: a-u-] — V. **automutila**.

AUTONOM, *-Ă, autonomi, -e*, adj. Care se bucură de autonomie. ♦ Care este liber, care nu depinde de nimeni. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autonome**, lat. **autonomus**.

AUTONOMIE s.f. 1. Condiție a indivizilor, colectivităților și instituțiilor care se bucură de o anumită independență în raport cu autoritatea exterioară sau centrală. 2. Drept al unor subdiviziuni teritoriale ale unui stat de a se administra sau guverna prin organe proprii. 3. Distanță maximă până la care se poate deplasa un avion, o navă, un vehicul, fără a avea nevoie să se aprovizioneze cu combustibil. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autonomie**, lat. **autonomia**.

AUTONOMIST, *-Ă, autonomiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care susține autonomia. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autonomiste**.

AUTONOMIZĂ, *autonomizez*, vb. I. Refl. A deveni autonom. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autonomiser**.

AUTONOMIZĂRE, *autonomizări*, s.f. Acțiunea de a se *autonomiza* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autonomiza**.

AUTONOMIZĂȚ, *-Ă, autonomizați, -te*, adj. Care a devenit autonom. [Pr.: a-u-] — V. **autonomiza**.

AUTOOBSERVĂ, *autoobserv*, vb. I. Refl. A-și analiza propria persoană și viață (psihică). [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **observa**.

AUTOOBSERVĂRE, *autoobservări*, s.f. Faptul de a se *autoobserva*; autoobservație, introspecție. [Pr.: a-u-] — V. **autoobserva**.

AUTOOBSERVĂȚIE, *autoobservății*, s.f. Autoobservare. [Pr.: a-u-to-] — **Auto¹** + **observație**.

AUTOPASTIȘĂ, *autopastășez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) copia propriile procedee artistice. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **pastișa**.

AUTOPASTIȘĂRE, *autopastășări*, s.f. Acțiunea de a se *autopastșișa* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-] — V. **autopastșișa**.

AUTOPASTIȘĂȚ, *autopastșișe*, s.f. Pastșișă a propriilor creații. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **pastșișă**.

AUTOPERFECTIONĂ, *autoperefectionez*, vb. I. Refl. A se perfecționa prin eforturi proprii. [Pr.: a-u-to-per-fec-ți-o-] — **Auto¹** + **perfectiona**.

AUTOPERFECTIONĂRE, *autoperefectionări*, s.f. Acțiunea de a se *autoperefectiona* și rezultatul ei. [Pr.: a-u-to-per-fec-ți-o-] — V. **autoperefectiona**.

AUTOPERIE, *autoperii*, s.f. Autovehicul prevăzut cu perii, pentru curățatul străzilor. [Pr.: a-u-] — **Auto²** + **perie**.

AUTOPERSIFLĂ, *autopersiflez*, vb. I. Refl. A se supune propriei persiflări. [Pr.: a-u-] — **Auto¹** + **persifla**.

AUTOPERSIFLĂRE, *autopersiflări*, s.f. Faptul de a se *autopersifla*. [Pr.: a-u-] — V. **autopersifla**.

AUTOPILĂȚ, *autopiloți*, s.m. Pilot automat. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autopilote**, germ. **Autopilot**.

AUTOPLASTIE, *autoplastii*, s.f. Intervenție chirurgicală cu scopul refacerii unei regiunii distruse a corpului cu ajutorul unei grefe² luate de la același individ. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autoplastie**.

ĂUTOPOLENIZĂRE, *autopolenizări*, s.f. (Bot.) Polenizare a florilor cu propriul lor polen; autofecundare, autofecundație, cleistogamie. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + polenizare**.

ĂUTOPOMPĂ, *autopompe*, s.f. Pompă (de incendiu) montată pe un autocamion și acționată de motorul acestuia. [Pr.: a-u] — Din fr. **autopompe**.

ĂUTOPORNIRE s.f. Reluare automată a funcționării normale a unui motor asincron. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + pornire**.

ĂUTOPORTRÉT, *autoportrete*, s.n. Reprezentare a propriei persoane în pictură, sculptură, desen sau literatură. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + portret**.

ĂUTOPROCLAMĂ, *auptoproclam*, vb. I. Refl. A se proclama singur. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + proclama**.

ĂUTOPROPULSĂ, pers. 3 *autopropulsează*, vb. I. Refl. A se mișca prin propria forță. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + propulsa**.

ĂUTOPROPULSĂT, *ăutopropulsați*, -te, adj. Care se deplasează prin dezvoltarea unei surse proprii de energie. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + propulsat**. Cf. fr. **autopropulsé**.

ĂUTOPROPULSIE, *autopropulsii*, s.f. Propulsie a unui vehicul realizată cu mijloace proprii. [Pr.: a-u] — Din fr. **autopropulsion**.

ĂUTOPROPULSĂTOR, *ăutopropulsoare*, adj., s.n. (Dispozitiv) care asigură autopropulsia. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutopropulseur**.

ĂUTOPROTEJĂ, *ăutoprotejez*, vb. I. Refl. A se proteja prin mijloace proprii. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + proteja**.

ĂUTOPROTEJĂRE, *ăutoprotejări*, s.f. Acțiunea de a se *ăutoproteja*. [Pr.: a-u] — V. **ăutoproteja**.

ĂUTOPROTEJĂT, *ăutoprotejați*, -te, adj. Care s-a protejat prin mijloace proprii. [Pr.: a-u] — V. **ăutoproteja**.

ĂUTOPSIĂ, *ăutopsie*, vb. I. Tranz. A face *ăutopsie*. [Pr.: a-u-top-si-a] — Din fr. **ăutopsier**.

ĂUTOPSIÉ, *ăutopsii*, s.f. Disecție a unui cadavru și examinare anatomică a organelor lui interne pentru a stabili cauza morții; necropsie. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutopsie**.

ĂUTOPSIÉR, *ăutopsieri*, s.m. Specialist în *ăutopsie*. [Pr.: a-u-top-si-er] — **Ăutopsie + suf. -ar**.

ĂUTÓR, *-OĂRE*, *ăutori*, *-oare*, s.m. și f. 1. Persoană care creează o operă literară, artistică, științifică sau publicistică. 2. Persoană care face, produce sau comite ceva. ♦ Spec. Persoană care comite o infracțiune. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăuteur**, lat. **ăuctor**.

ĂUTORAPÍD, *ăutorapide*, s.n. Automotor cu viteză de tren rapid. [Pr.: a-u] — **Auto²- + rapid**.

ĂUTORĂȘ, *ăutorăși*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *ăutor*. [Pr.: a-u] — **Ăutor + suf. -aș**.

ĂUTORECLĂMĂ, *ăutoreclame*, s.f. Reclamă a propriilor realizări. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutoreclame**.

ĂUTOREFERĂT, *ăutoreferate*, s.n. Expunere (scurtă) făcută de cineva asupra unei lucrări proprii (mai ales în vederea susținerii tezei de doctorat). [Pr.: a-u] — Din germ. **ăutoreferat**.

ĂUTOREGLĂ, *ăutoreglez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) regla în mod automat. [Pr.: a-u] — **Auto²- + regla**.

ĂUTOREGLĂJ, *ăutoreglaje*, s.n. Autoreglare. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutoreglage**.

ĂUTOREGLĂRE, *ăutoreglări*, s.f. Acțiunea de a (se) *ăutoregla*; autoreglaj. [Pr.: a-u] — V. **ăutoregla**.

ĂUTORELĂXĂRE, *ăutorelaxări*, s.f. Relaxare normală, pe cale naturală, fără administrare de calmante. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + relaxare**.

ĂUTORITĂR, *ăutoritari*, -e, adj. Care uezază de autoritatea sa, care vrea să-și impună voința. *Omă autoritar*. ♦ Care impune supunerea, care nu admite replică. *Ăitudineă autoritară*. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutoritaire**.

ĂUTORITARÍSM, *ăutoritarisme*, s.n. 1. Caracter, ăitudineă autoritară. 2. Sistem politic autoritar. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutoritarisme**.

ĂUTORITARÍȘT, *ăutoritarishi*, -ste, adj. Care denotă autoritarism. [Pr.: a-u] — **Ăutoritar + suf. -ist**.

ĂUTORITĂTE, *ăutorități*, s.f. 1. Influență general acceptată a unei persoane, a unei organizații sau a unei instituții în diferite sfere ale vieții sociale. 2. (Jur.) Putere, drept de a emite dispoziții, de a impune ascultare. 3. Organ al puterii de stat competent să ia măsuri și să emită dispoziții cu caracter obligatoriu. ♦ Reprezentant al unui asemenea organ al puterii de stat. 4. Prestigiu de care se bucură cineva sau ceva. ♦ Persoană care se impune prin cunoștințele sale, prin prestigiul său. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutorité**, lat. **ăuctoritas**, -atis.

ĂUTORIZĂ, *ăutorizez*, vb. I. Tranz. 1. A împuternici pe cineva pentru exercitarea unui drept sau pentru săvârșirea unui act. ♦ A da cuiva dreptul de a face, de a spune etc. ceva. 2. A încuviința printr-un act al administrației

de stat înființarea, ca persoană juridică, a unei organizații obștești. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutoriser**.

ĂUTORIZĂRE, *ăutorizări*, s.f. Faptul de a *ăutoriza*. [Pr.: a-u] — V. **ăutoriza**.

ĂUTORIZĂT, *ăutorizați*, -te, adj. Împuternicit cu o autoritate (publică); împuternicit să facă, să spună etc. ceva. ♦ Făcut de o persoană care are o autorizație. [Pr.: a-u] — V. **ăutoriza**.

ĂUTORIZĂȚIE, *ăutorizații*, s.f. Permisiune, împuternicire (oficială) de a face ceva. ♦ (Concr.) Document eliberat în acest scop. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutorisation**.

ĂUTORUTÍER, *ăutorutieri*, -e, adj. Relativ la transportul auto. [Pr.: a-u-to-ru-ti-er] — Din fr. **ăutoroutier**.

ĂUTOSALVĂRE, *ăutosalvări*, s.f. Autosanitară. [Pr.: a-u] — **Auto²- + salvare**.

ĂUTOSANITĂRĂ, *ăutosanitare*, s.f. Automobil special echipat care transportă bolnavii, răniții etc.; autosalvare. [Pr.: a-u] — **Auto²- + sanitară**.

ĂUTOSCĂRĂ, *ăutoscări*, s.f. Autovehicul prevăzut cu o scară pentru înălțimi mari. [Pr.: a-u] — **Auto²- + scară**.

ĂUTOSCRÉPER, *ăutoscrepere*, s.n. Autovehicul prevăzut cu un screper. [Pr.: a-u] — **Auto²- + screper**.

ĂUTOSELECTÓR, *ăutoselectoare*, s.n. Incubator pentru clocirea icrelor. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + selector**.

ĂUTOSERVÍ, *ăutoservesc*, vb. IV. Refl. A se servi singur (într-un magazin, într-un restaurant special amenajat). [Pr.: a-u] — Din **ăutoservire** (derivat regresiv).

ĂUTOSÉRVICE, *ăutoservice-uri*, s.n. Service pentru autovehicule. [Pr.: a-u-to-ser-vis] — Din engl. **ăuto-service**.

ĂUTOSÉRVIRE, *ăutoserviri*, s.f. 1. Acțiunea de a se servi singur; sistem de desfacere a mărfurilor în magazine speciale sau a mâncării și a băuturii în restaurante, în care clientul se servește singur. 2. Magazin sau local de alimentație publică în care se practică acest sistem. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + servire**. Cf. engl. **self-service**.

ĂUTOSIFÓN, *ăutosifoane*, s.n. Recipient metalic pentru prepararea sifonului la domiciliu. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutosiphon**.

ĂUTOSPECÍĂLĂ, *ăutospeciale*, s.f. Autovehicul cu caroseria adaptată unor transporturi, operații sau servicii speciale. [Pr.: a-u-to-spe-ci-a] — **Auto²- + special**. Cf. it. **ăutospeciale**.

ĂUTOSPÓRT, *ăutosporturi*, s.n. Autoturism cu motor puternic, care poate realiza viteze mari, folosit în întrecerile sportive. [Pr.: a-u] — **Auto²- + sport**.

ĂUTOSTĂȚIE, *ăutostații*, s.f. Stație de autobuze. [Pr.: a-u] — **Auto²- + stație**.

ĂUTOSTIVUITÓR, *ăustivuitoare*, s.n. Mașină de stivuit. [Pr.: a-u-to-sti-vu-i] — **Auto²- + stivuitor**.

ĂUTOSTÓP, *ăustopuri*, s.n. 1. Instalație de semnalizare luminoasă așezată la întreținerea străzilor pentru dirijarea circulației. ♦ Instalație de oprire automată a unui vehicul feroviar când linia nu este liberă. 2. Procedu prin care un pieton oprește un automobil pentru a parcurge cu el o anumită distanță. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăuto-stop**.

ĂUTOSTÓPIȘT, *ăustopishi*, -ste, s.m. și f. Persoană care face *ăustop* (2). [Pr.: a-u] — **Ăustop + suf. -ist** (după fr. **ăustoppeur**).

ĂUTOSTRĂDĂ, *ăustrăzi*, s.f. Șosea modernă de mare capacitate, ale cărei sensuri de circulație, despărțite printr-un gard sau o fâșie îngustă de teren, au mai multe benzi, permițând viteze mari de rulare. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăustrade**, it. **ăustrada**.

ĂUSTROPÍTOĂRE, *ăustropitori*, s.f. Autovehicul pentru stropitul (și spălatur) străzilor. [Pr.: a-u] — **Auto²- + stropitoare**.

ĂUTOSUGÉȘTIE, *ăutosugestii*, s.f. Influențare, spontană sau intenționată, a propriului psihic prin idei sau imagini mentale. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutosuggestion**.

ĂUTOSUGESTIONĂ, *ăutosugestionez*, vb. I. Refl. A se sugesiona. [Pr.: a-u-to-su-ges-ti-o] — **Auto¹- + sugesiona**.

ĂUTOSUPRAVEGHEĂ, *ăutosupraveghez*, vb. I. Refl. A se autocontrola. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + supraveghea**.

ĂUTOȘASIU, *ăușasiuri*, s.n. Șasiu pentru autovehicule. 2. Șasiu lipsit de caroserie. [Pr.: a-u] — **Auto²- + șasiu**.

ĂUTOȘENILĂ, *ăușenile*, s.f. Autovehicul de transport echipat cu șenile. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutochenille**.

ĂUTOȘENILÉTĂ, *ăușenilete*, s.f. Autovehicul de transport echipat cu două șenile în spate și cu roți în față. [Pr.: a-u] — Cf. **ăușenilă**.

ĂUTOTĂXĂRE s.f. Compostare, de către călători, a biletelor de călătorie în vehicule de transport în comun. [Pr.: a-u] — **Auto¹- + taxare**.

ĂUTOTÉLIC, *ăutelici*, -ce, adj. (Fil.) Care conține în el însuși scopul său; cu finalitate lăuntrică. [Pr.: a-u] — Din fr. **ăutelique**.

AUTOTIPIE, (2) *autotipii*, s.f. 1. Procedeu de executare a unui clișeu zincografic într-o singură culoare, care redă nuanțele de umbră și de lumină prin descompunerea imaginii în puncte sau în linii. 2. Clișeu obținut prin autotipie (1). [Pr.: a-u-] — Din fr. **autotypie**.

AUTOTOMIE s.f. Pierdere reflexă și spontană, la unele animale, a coziilor, cleștilor etc., care ulterior se pot regenera. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autotomie**.

AUTOTOXINĂ, *autotoxine*, s.f. Toxină rezultată din metabolismul propriu cu efect nociv asupra organismului. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹- + **toxină**.

AUTOTRACTOR, *autotractoare*, s.n. Autovehicul de tracțiune de mare putere, montat pe roți de cauciuc, de metal sau pe șenile și de care este legată de obicei o remorcă. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autotracteur**.

AUTOTRACȚIUNE s.f. Tracțiune realizată cu motor propriu cu ardere internă. [Pr.: a-u-to-trac-ți-u-] — **Auto**²- + **tracțiune**.

AUTOTRĂILER, *autotrailer*, s.n. Autovehicul pentru transportul pieselor grele. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **trailer**.

AUTOTRANSFORMATĂTOR, *autotransformatoare*, s.n. Transformator electric cu o singură înfășurare (cu o tensiune de intrare și una de ieșire). [Pr.: a-u-] — Din fr. **autotransformateur**.

AUTOTRANSPORT, *autotransporturi*, s.n. Transport cu autovehicule. [Pr.: a-u-] — Din rus. **avtotransport**.

AUTOTRANSPORTĂTOR, *autotransportoare*, s.n. Autovehicul militar blindat pentru transportul de trupe. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **transportor**.

AUTOTREN, *autotrenuri*, s.n. Autovehicul cu una sau mai multe remorci. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **tren**.

AUTOTRENIST, *autotreniști*, s.m. Șofer de autotren. [Pr.: a-u-] — **Autotren** + suf. *-ist*.

AUTOTRÓF, *-Ă*, *autotrofi*, *-e*, adj. (Despre organisme vegetale) Care este capabil să sintetizeze independent substanțe organice din cele anorganice. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autotrophe**.

AUTOTROFIE s.f. Mod de hrănire specific organismelor autotrofe. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autotrophie**.

AUTOTŪN, *autotunuri*, s.n. 1. Tun de calibru mare tractat de un autovehicul. 2. Autovehicul de luptă echipat cu o piesă de artilerie. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **tun** (după fr. *autocanon*).

AUTOTURISM, *autoturisme*, s.n. Automobil cu caroserie închisă sau deschisă, cu care se transportă un număr redus de persoane; turism. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **turism**.

AUTOTŪRN, *autoturnuri*, s.n. Autovehicul prevăzut cu o platformă care se poate înălța și roți, folosit la lucrările de instalații și de întrețineri electrice aeriene. [Pr.: a-u-] — **Auto**²- + **turm**.

AUTOUTILĂ, *autoutilă*, vb. I. Refl. A se utiliza cu mijloace proprii. [Pr.: a-u-to-u-] — **Auto**¹- + **utilă**.

AUTOUTILĂRE, *autoutilări*, s.f. Acțiunea de a se autoutila. [Pr.: a-u-to-u-] — V. **autoutila**.

AUTOUTILĂT, *-Ă*, *aututilați*, *-te*, adj. Care s-a utilizat cu mijloace proprii. [Pr.: a-u-to-u-] — V. **autoutila**.

AUTOUTILITĂRĂ, *autoutilitare*, s.f. Autovehicul pentru transportul unor cantități mici de mărfuri. [Pr.: a-u-to-u-] — **Auto**²- + **utilitar**.

AUTOVACCIN, *autovaccinuri*, s.n. Vaccin obținut din germeii izolați de la bolnavul respectiv. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autovaccin**.

AUTOVACCINĂ, *autovaccinez*, vb. I. 1. Tranz. A supune autovaccinării. 2. Refl. A se vaccina singur. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autovacciner**.

AUTOVACCINĂRE, *autovaccinări*, s.f. Acțiunea de a (se) autovaccina. [Pr.: a-u-] — **Auto**¹- + **vaccinare**.

AUTOVACCINĂT, *-Ă*, *autovaccinați*, *-te*, adj. 1. Care a fost vaccinat cu autovaccin. 2. Care s-a vaccinat singur. [Pr.: a-u-] — V. **autovaccina**.

AUTOVEHICŪL, *autovehicule*, s.n. Vehicul terestru, autopropulsat, suspendat pe roți, șenile sau tălpi de alunecare, care servește la transportul oamenilor sau al bunurilor. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autovéhicule**.

AUTOZÓM, *autosom*, s.m. (Biol.) Cromozom din celulele somatice. [Pr.: a-u-] — Din fr. **autosome**.

AUTUMNĂL, *-Ă*, *autumnali*, *-e*, adj. De toamnă, toamnătic. — Din lat. **autumnalis**, fr. **automnal**.

AUXILIĂR, *-Ă*, *auxiliari*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj., s.n. (Element) care ajută la ceva, care se află pe plan secundar față de ceva principal; (element) ajutător. ♦ (Parte de vorbire) care exprimă raporturi între cuvinte; (verb) care ajută la formarea timpurilor și a modurilor compuse. 2. Adj. (Mat.) Cu ajutorul căruia se poate rezolva mai ușor o problemă. [Pr.: a-u-gzi-li-ă] — Din fr. **auxiliaire**, lat. **auxiliaris**.

AUXINĂ, *auxine*, s.f. Substanță fiziologică activă care condiționează creșterea plantelor. [Pr.: a-u-] — Din fr. **auxine**.

AŪZ s.n. 1. Simț cu ajutorul căruia se percep sunetele. ♦ *Auz muzical* = aptitudine de a distinge, memora și reproduce corect sunete muzicale.

2. Faptul de a auzi; auzire. *La auzul acestor cuvinte s-a supărat.* — Din **auzi** (derivat regresiv).

AUZI, *ăud*, vb. IV. 1. Tranz. A percepe sunetele, zgomotele cu ajutorul auzului. ♦ Expr. *Să te-ăudă Dumnezeu!* = să se împlinescă cele pe care (mi) le dorești! *N-ăude, n-a vede (n-a greul pământului)* = se face că nu știe nimic. *Eu spun, eu aud* = degeaba vorbesc, nu mă ascultă nimeni. (Refl. pas.) *Să se audă musca (zburând)!* = să fie tăcere deplină! 2. Tranz. (La imper.) A lua seama la cele ce se spun; a asculta. *La auzi ce-ți spun!* 3. Intrans. și tranz. (Interogativ) A înțelege, a pricepe. ♦ Intrans. (La prez. ind. pers. 1) **a)** (Ca răspuns la o chemare) Poftim? ce dorești?; **b)** Poți tăgădui? mă mai poți contrazice? 4. Tranz. și intrans. A afla (o veste, o știre etc.). ♦ Loc. adv. *Din auzite* = din câte a aflat cineva de la alții, din zvon public. ♦ Expr. (Intrans.) *A auzi de cineva* (sau de ceva) = a cunoaște pe cineva (sau ceva) din cele ce se spun despre el. *A nu mai auzi de cineva* = a nu mai ști, a nu mai afla nimic despre cineva. *A nu (mai) voi să audă de cineva* = a rupe orice relații cu cineva. *Să auzim de bine!* formulă de urare la despărțire. ♦ Refl. (La pers. 3) A se vorbi, a se zvoni. [Pr.: a-u-] — Prez. ind. și: (pop.) *ăuz*] — Lat. **audire**.

AUZIRE s.f. (Rar) Faptul de a auzi; auz. [Pr.: a-u-] — V. **auzi**.

AUZIT s.n. Auz (2), auzire. [Pr.: a-u-] — V. **auzi**.

AUZITĂTOR, *-OĂRE*, *auzitori*, *-oare*, s.m. și f. (Inv.) Auditor. [Pr.: a-u-] — **Auzi** + suf. *-tor*.

AVĂET, *avaeturi*, s.n. Impozit încasat în Țara Românească (în sec. XVIII-XIX) la numirea în funcții, pentru obținerea unor drepturi, a unor beneficii etc. — Din tc. **havaet** „venituri”.

AVĂL s.n. (În loc. adv.) *În aval* = în josul văii, spre vărsare (în raport cu un punct de referință). — Din fr. **aval**.

AVALĂNȘĂ, *avalanșe*, s.f. Masă de zăpadă care se desprinde de pe coasta unui munte și se rostogolește la vale (antrenând zăpada, pietrele, copacii etc. înălțându-se în cale); lavină. ♦ Fig. (Cu determinări) Cantitate mare (de...), năvală (de...). *Avalanșă verbală*. — Din fr. **avalanche**.

AVĂN, *-Ă*, *avani*, *-e*, adj. (Pop.; adesea adverbial) Strașnic, grozav, cumplit (de tare, de mare, de rău, de crud etc.). — Din tc. **avnan** „perfid”, ngr. **avánis** „calomniator”.

AVANBĂC, *avanbecuri*, s.n. Partea din amonte a unei pile de pod, având rolul de a despărți firul apei și de a proteja pila. [Var.: (rar) **avantbéc**] — Din fr. **avant-bec**.

AVANCRONICĂ, *avancronici*, s.f. Cronică a unui spectacol scrisă înainte de a fi avut loc premiera. — Din fr. **avant-chronique** (după *avanpremieră*, *avanscenă*).

AVANGĂRDĂ, (1) *avangărzi*, (2) *avangarde*, s.f. 1. (Adesea fig.) Unitate sau subunitate militară care se deplasează în fața forțelor principale ca element de siguranță. ♦ Loc. adj. *De avangardă* = **a)** care merge în frunte, care conduce; **b)** care luptă împotriva formelor și a tradițiilor consacrate (în literatură și artă). 2. Mișcare literară, artistică etc. care joacă (prin noutățile aduse) rol de precursor. — Din fr. **avant-garde**.

AVANGARDISM s.n. 1. Mișcare intelectuală apărută la începutul sec. XX, caracterizată prin căutarea unor soluții radicale și prin ruperea de trecut și de tradiție. 2. Curent literar-artistic care sparge canoanele artei tradiționale, recurgând adesea la formule îndrăznețe sau excentrice. — **Avangardă** + suf. *-ism*.

AVANGARDIST, *-Ă*, *avangardisti*, *-ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al avangardismului. 2. Adj. Care aparține avangardismului, privitor la avangardism. — Din fr. **avant-gardiste**.

AVANPÓRT, *avanporturi*, s.n. Port subsidiar, de obicei la gura unui estuar, creat atunci când portul principal este la o distanță neconvenabilă. — Din fr. **avant-port**.

AVANPÓST, *avanposturi*, s.n. Unitate militară de siguranță, instalată în fața trupelor principale proprii, aflate în staționare sau în apărare; poziție pe care se află o asemenea unitate. — Din fr. **avant-poste**.

AVANPREMIÉRĂ, *avanpremiere*, s.f. Spectacol dat ca ultimă repetiție în fața unui cerc de specialiști și invitați. [Pr.: *-mi-e-*] — Din fr. **avant-première**.

AVĂNS, *avansuri*, s.n. 1. Sumă de bani plătită anticipat în contul unor servicii, al unor lucrări etc. 2. (În expr.) *A face* (cuiva) *avansuri* = a încerca să obțină prietenia sau dragostea cuiva prin lingușiri, concesi (de ordin etic) etc. 3. Interval de timp, distanță etc. cu care cineva sau ceva se află înaintea altuia. — Din fr. **avance**.

AVĂNSĂ, *avansez*, vb. I. 1. Intrans. A înainta, a merge (pentru a se apropia de o țintă urmărită). ♦ A progresa, a înainta. *Lucrările avansează*. 2. Tranz. și intrans. A promova într-un grad, într-o funcție. 3. Tranz. A da cu anticipație o sumă de bani, un bun material etc. — Din fr. **avancer**.

AVĂNSĂRE, *avansări*, s.f. Acțiunea de a *avansa*. — V. **avansa**.

AVĂNSĂT, *-Ă*, *avansați*, *-te*, adj. Care a ajuns la o treaptă de dezvoltare înaintată, la un stadiu înaintat. — V. **avansa**.

AVANSCENĂ, *avanscene*, s.f. 1. Parte a scenei cuprinsă între cortină și rampă. 2. Fiecare dintre cele două loji așezate lângă scenă. — Din fr. **avant-scène**.

AVANTAJ, *avantaje*, s.n. 1. Folos, profit pe care îl obține cineva în plus (în raport cu altul). 2. Favoro, privilegiu de care se bucură cineva sau ceva. 3. Superioritate (a cuiva sau a ceva) bazată pe o situație, pe o împrejurare favorabilă. — Din fr. **avantage**.

AVANTAJĂ, *avantajează*, vb. I. Tranz. A acorda cuiva un avantaj. ♦ A scoate în relief calitățile (fizice ale) cuiva. — Din fr. **avantager**.

AVANTAJĂNT, **-Ă**, *avantajați*, **-te**, adj. (Rare) Avantajos. — **Avantaja** + suf. **-ant**.

AVANTAJĂRE s.f. Acțiunea de a *avantaja*. — V. **avantaja**.

AVANTAJÓS, **-OASĂ**, *avantajoși*, **-oase**, adj. Care oferă un avantaj; convenabil. ♦ Care scoate în relief calitățile fizice ale cuiva. *Îmbrăcămintea avantajoasă*. — Din fr. **avantageux**.

AVANTBÉC v. **avanbec**.

AVANTRÉN, *avantrenuri*, s.n. Partea anterioară a plugurilor și a semănătoarelor cu tracțiune animală care asigură stabilitatea și direcția în timpul lucrului. — Din fr. **avant-train**.

AVĂR¹, **-Ă**, *avari*, **-e**, adj., s.m. și f. (Om) zgârcit. — Din fr. **avare**, lat. **avarus**.

AVĂR², **-Ă**, *avari*, **-e**, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană făcând parte dintr-o populație turcică așezată în Câmpia Panoniei în timpul marilor migrațiuni ale popoarelor de la începutul Evului Mediu. 2. Adj. Care aparține avarilor (1), privitor la avari. — Din fr. **Avares**, lat. **Avarus**.

AVARIĂ, *avariez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să sufere sau a suferi o avarie; a (se) strica, a (se) deteriora. [Pr.: **-ri-a**] — Din fr. **avarier**.

AVARIĂT, **-Ă**, *avariați*, **-te**, adj. Care a suferit o avarie. [Pr.: **-ri-ați**] — V. **avaria**.

AVĂRIE, *avarii*, s.f. Stricăciune, deteriorare (însemnată) suferită de o navă, de o mașină, de o construcție etc. — Din fr. **avarie**.

AVARIÉRE, *avarieri*, s.f. Faptul de a (se) *avaria*. [Pr.: **-ri-e**] — V. **avaria**.

AVĂRIȚIE s.f. Zgârcenie. — Din lat. **avaritia**, fr. **avarice**.

AVĂT, *avați*, s.m. Pește răpitor de apă dulce, asemănător cu crapul, cu spinarea verzuie (*Aspius aspius*). — Et. nec.

AVATĂR, *avataruri*, s.n. Nume dat în hinduism reîncarnărilor zeilor. ♦ Fig. Transformare (adesea în rău) în evoluția unei ființe. — Din fr. **avatar**.

ĂVĂ¹ s.m. (Rare) Părinte, tată; p. ext. nume dat călugărilor bătrâni. — Din sl. **avva**.

ĂVĂ², *ave*, s.f. Unealtă de pescuit formată din trei fășii de plasă, care se așază vertical în apă cu ajutorul unor bucăți de plută prinse la marginea lor superioară și al unor bucăți de plumb la cea inferioară. — Din tc., bg. **av**.

ĂVĂNT, *ăvânturi*, s.n. 1. Vioiciune, energie, forță în mișcare. ♦ Loc. vb. *A-și lua ăvânt* = a se *avânta*. 2. Însufletire, elan, entuziasm. 3. Dezvoltare rapidă, progres remarcabil (într-un domeniu, într-o epocă etc.). — Din **avânta** (derivat regresiv).

ĂVĂNTĂ, *ăvânt*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) rezezi plin de însufletire (spre cineva sau ceva). ♦ Refl. A-și deschide drum cu îndrăzneală. 2. Tranz. (Rare) A împinge cu energie înainte pe cineva sau ceva; a imprima o mișcare violentă. ♦ A insufla ăvânt. — **A**³ + **vânt**.

ĂVĂNTĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *avânta*. — V. **ăvânta**.

ĂVĂNTĂT, **-Ă**, *ăvântați*, **-te**, adj. (Adesea adverbial) Plin de ăvânt; vioi, însufletit, entuziast. — V. **ăvânta**.

ĂVEĂ, *am*, vb. II. Tranz. **I. 1.** A stăpâni, a poseda, a deține. ♦ Expr. (Fam.) *Ce-am avut și ce-am pierdut* = n-am ce pierde; puțin îmi pasă. ♦ Fig. (Complementul indică abstracte) *A avea o idee*. ♦ Loc. vb. *A avea asemănare* = a se asemăna. *A avea bucurie* = a se bucura. *A avea o dorință* = a dori. *A avea nădejde* = a nădăjdui. **2.** A primi, a căpăta, a obține, a câștiga. *Ai un leu de la mine dacă îmi spui*. **3.** A dispune de ceva, a se bucura de ceva. *Am un ceas de răgaz*. ♦ A se folosi de serviciile cuiva sau de ceva. *Are un doctor bun*. **4.** A fi compus din..., alcătuit din...; a fi înzestrat sau prevăzut cu... *Blocul are două etaje*. ♦ A conține, a cuprinde. *Lucrarea are tabele*. **5.** A ține, a purta. *În mână avea un buchet*. ♦ Expr. *A avea drag* (pe cineva) sau (refl. recipr.) *a se avea dragi* = a (se) iubi. (Refl.) *A se avea bine* (cu cineva) = a fi prieten cu cineva; a fi în relații de dragoste cu cineva. *A se avea rău* (cu cineva) = a fi certat cu cineva; a se dușmăni. ♦ A fi îmbrăcat cu... *Avea un palton de blană*. **6.** A fi de o anumită dimensiune, greutate, vârstă etc. *Bara are 2 m*. ♦ Expr. *A nu (mai) avea margini* = a întrece orice măsură. **7.** A fi cuprins de o senzație sau de un sentiment. *A avea foame*. ♦ Expr. *Ce ai ?* = ce (necaz sau durere) îți s-a întâmplat? *N-are nimic !* = **a**) nu i s-a întâmplat niciun rău; **b**) n-are nicio importanță. *A avea ceva* (cu cineva) = a purta necaz cuiva; a nu putea suferi pe cineva. ♦ A suferi (de o boală). *Are pojar*. **II. 1.** (Urmat de un verb la infinitiv, conjunctiv sau supin) **a**) A trebui să... *Are de făcut cumpărături*; **b**) (În formă

negativă) A fi destul să... *N-are decât să spună și se va face*; **c**) (În formă negativă) A nu putea să... *N-are ce zice*; **d**) (Rare) A fi în drept. ♦ Expr. (Eliptic) *N-ai* (sau *n-are* etc.) *decât !* = fă cum vrei (sau făcu cum vrea etc.) ! Treaba ta (sau a lui etc.) ! **2.** (Urmat de un verb la infinitiv sau conjunctiv) A ști (cum..., când..., unde..., cine..., ce...), a găsi. *Are ce să facă*. ♦ Unipers. A fi, a se găsi cineva (să facă ceva). *N-are cine să-l mângâie*. **III.** (Cu valoare de verb auxiliar) **1.** (Servește la formarea perfectului compus) *A venit*. **2.** (Servește la formarea modului optativ-condițional) *Ar veni*. **3.** (Servește, urmat de un verb la conjunctiv, la formarea unui viitor popular familiar). *Au să vină*. [Prez. ind. *am, ai, are, avem, aveți, au*, (III 1) *am, ai, a, am, ați, au*, (III 2) *aș, ai, ar, am, ați, ar*, prez. conj. pers. 2 sg. *ai și* (reg.) *aibi*, pers. 3 *aibă*] — Lat. **habere**.

ĂVEN s.n. v. **avenă**.

ĂVENĂ, *avene*, s.f. Prăpastie circulară formată în roci calcaroase, în care se scurg adesea apele de suprafață. [Var.: **ăven** s.n.] — Din fr. **aven**.

ĂVENTURĂ, *aventurez*, vb. I. Refl. A întreprinde o acțiune riscantă, primejdioasă; a se expune riscului. — Din fr. **aventurer**.

ĂVENTURĂ, *aventuri*, s.f. 1. Acțiune îndrăzneată și riscantă; întreprindere dubioasă, necinstită. 2. Legătură amoroasă întâmplătoare (și trecătoare). — Din fr. **aventure**.

ĂVENTURIÉR, **-Ă**, *aventurieri*, **-e**, s.m. și f. Persoană căreia îi plac aventurile. [Pr.: **-ri-er**] — Din fr. **aventurier**.

ĂVENTURIȘ s.n. (Geol.) Varietate de cuarț galben, roșu sau brun, ce conține numeroase foițe de mică care reflectă puternic lumina. — Din fr. **aventurine**.

ĂVENTURIȘM s.n. (Rare) Spirit de aventură. ♦ Înclinație de a acționa în mod pripit, de a lua decizii riscante. — Din fr. **aventurisme**.

ĂVENTURIST, **-Ă**, *aventuriști*, **-ste**, adj. Privitor la aventură, care ține de aventură, înclinat spre aventură. — **Aventură** + suf. **-ist**.

ĂVENTURÓS, **-OASĂ**, *aventuroși*, **-oase**, adj. Cu multe aventuri; care constituie o aventură; (despre oameni) căruia îi plac acțiunile îndrăznețe și riscante. — Din fr. **aventureux**.

ĂVERÉ, *averi*, s.f. Totalitatea bunurilor care se află în posesia cuiva; avut, avuție. ♦ Sumă foarte mare de bani. — V. **avea**.

ĂVERS s.n. (În opoziție cu *revers*) Fața unei monede sau a unei medalii, înfățișând chipul emițătorului, stema țării etc. — Din fr. **avers**.

ĂVERȘĂ, *averse*, s.f. Ploaie torențială de scurtă durată. — Din fr. **averse**.

ĂVERȘIUNE, *aversiuni*, s.f. Sentiment de dezgust sau de antipatie profundă față de cineva ori de ceva. [Pr.: **-si-u**] — Din fr. **aversion**, lat. **aversio**, **-onis**.

ĂVERTISMÉNT, *avertimente*, s.n. 1. Înștiințare prealabilă, prevenire, semnal (asupra unui risc sau a unei primejdii). 2. Sancțiune administrativă aplicată unui angajat pentru o abatere disciplinară. ♦ Expr. *A da cuiva un avertisment* = a atrage atenția cuiva să nu repete o greșeală. ♦ Sancțiune prin care arbitrul atrage atenția unui sportiv pentru o abatere de la prevederile regulamentare ale jocului. — Din fr. **avertissement**.

ĂVERTIZĂ, *avertizez*, vb. I. Tranz. A atrage cuiva atenția, a preveni pe cineva (asupra consecințelor unei acțiuni). — După fr. **avertir**.

ĂVERTIZĂRE, *avertizări*, s.f. Acțiunea de a *avertiza*. — V. **avertiza**.

ĂVERTIZĂT, **-Ă**, *avertizați*, **-te**, adj. Care a primit un avertisment; somat. — V. **avertiza**.

ĂVERTIZÓR, *avertizoare*, s.n. Aparat de semnalizare optică sau acustică, folosit în scopul prevenirii accidentelor, avarilor etc. — Din fr. **avertisseur**.

ĂVIĂR, **-Ă**, *aviari*, **-e**, adj. Referitor la păsări. *Gripă aviară*. [Pr.: **-vi-ar**] — Din fr. **aviaire**, lat. **aviarius**.

ĂVIASĂN s.n. Organizația aviației sanitare din România. [Pr.: **-vi-a**] — **Avia**[ție] + **san**[itară].

ĂVIĂTIC, **-Ă**, *aviatici*, **-ce**, adj. De aviație, privitor la aviație. [Pr.: **-vi-a**] — Din germ. **aviatisch**.

ĂVIATÓR, **-OĂRE**, *aviatori*, **-oare**, s.m. și f. Persoană care pilotează un avion sau care face parte din echipajul unui avion (ori al altei aeronave mai grele decât aerul). [Pr.: **-vi-a**] — Din fr. **aviateur**.

ĂVIĂȚIE, *aviății*, s.f. 1. Zbor cu ajutorul aeronavelor mai grele decât aerul; tehnica acestui zbor. ♦ Ramură a aeronauticii care se ocupă cu construcția și funcționarea acestor aeronave. 2. Totalitatea avioanelor de care dispune o țară, o societate comercială etc. ♦ *Aviație sanitară* = formație sanitară dotată cu avioane în vederea acordării asistenței medicale de urgență; *avianas*. *Aviație militară* = forța militară aeriană; diviziune a armatei care cuprinde această forță. [Pr.: **-vi-a**] — Din fr. **aviation**.

ĂVICÓL, **-Ă**, *avicoli*, **-e**, adj. Care aparține aviculturii, care se referă la avicultură. — Din fr. **avicole**.

ĂVICULTÓR, **-OĂRE**, *avicultori*, **-oare**, s.m. și f. Specialist în avicultură. — Din fr. **aviculteur**.

AVICULTŪRĂ s.f. 1. Creșterea păsărilor. 2. Știință care studiază tehnologiile de creștere și ameliorare a speciilor și raselor de păsări în scopuri economice. — Din fr. **aviculture**.

AVID, **-Ă**, *avizi*, *-de*, adj. Stăpânind de dorințe puternice, cuprins de interes, de pasiune (pentru lucruri folositoare). ♦ (Peior.) Cuprins de poftă necumpătată, de lăcomie; lacom. — Din fr. **avide**, lat. **avidus**.

AVIDITĂTE s.f. Înșușirea de a fi avid. ♦ (Peior.) Lăcomie. — Din fr. **avidité**, lat. **aviditas**, **-atis**.

AVIOFÓN, *aviofoane*, s.n. Tub acustic folosit de membrii echipajului unui avion pentru a comunica în timpul zborului. [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. **aviophone**.

AVIÓN, *avioane*, s.n. Aeronavă mai grea decât aerul, susținută de aripi și propulsată de motoare; aeroplan. [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. **avion**.

AVIONETĂ, *avionete*, s.f. Avion mic (pentru turism, sport, școală etc.). [Pr.: *-vi-o-*] — Din fr. **avionnette**.

AVITAMINÓZĂ, *avitaminoze*, s.f. Boală provocată de lipsa îndelungată a vitaminelor din alimentație. — Din fr. **avitaminose**.

AVIVĂ, *avivez*, vb. I. Tranz. A da o nuanță mai vie culorii țesăturilor sau pieilor prin tratarea lor cu anumite substanțe. — Din fr. **aviver**.

AVIVĂRE, *avivări*, s.f. Acțiunea de a *aviva*. — V. **aviva**.

AVÍZ, *avize*, s.n. 1. Înștiințare (publică) scrisă cu caracter oficial. ♦ Expr. (Glumet) *Aviz amatorilor*, se spune pentru a atrage atenția cuiva care pare să aibă un interes în problema în discuție. 2. Păreră, apreciere competentă emisă de cineva (din afară) asupra unei probleme aflate în dezbateră; rezoluție a unei autorități competente. — Din fr. **avis**.

AVIZĂ, *avizez*, vb. I. 1. Tranz. A înștiința (prin-un aviz); a face cuiva o comunicare oficială. ♦ A atrage cuiva atenția în legătură cu o problemă. 2. Intrans. A-și exprima păreră autorizată într-o chestiune în care a fost solicitat. — Din fr. **aviser**.

AVIZĂRE, *avizări*, s.f. Faptul de a *aviza*. — V. **aviza**.

AVIZĂT, **-Ă**, *avizați*, *-te*, adj. (Despre oameni) Care dă dovadă de pregătire, competență (într-un anumit domeniu). — Din fr. **avisé**.

AVIZIÉR, *aviziere*, s.n. Afșier. [Pr.: *-zi-er*] — **Aviz** + suf. *-ier*.

AVIZÓ, *avizouri*, s.n. Vas de război de tonaj mic și cu viteză mare. — Din fr. **aviso**.

AVOCÁDO, *avocado*, s.m., s.n. 1. S.m. Arbore tropical din familia lauraceelor, originar din emisfera vestică. 2. S.n. Fruct al avocadoului (1), de culoare verde-gălbui, foarte parfumat, cu greutate variabilă. — Din engl. **avocado**.

AVOCÁT, **-Ă**, *avocați*, *-te*, s.m. și f. Persoană care, pe baza calificării și a profesiei sale, are calitate, de a acorda asistență juridică. ♦ Expr. *A se face* (sau *a fi*) *avocatul cuiva* = a lua insistent apărarea cuiva. [Var.: (rar) **advocat**, **-ă** s.m. și f.] — Din fr. **avocat**, lat. **advocatus**.

AVOCATŪRĂ s.f. Profesia de avocat. [Var.: (rar) **advocatŭră** s.f.] — Din germ. **Advokatur**.

AVOCAȚIÁL, **-Ă**, *avocațiali*, *-e*, adj. (Rare) Avocățesc. [Pr.: *-ți-al*] — **Avocăț**[esc] + suf. *-ial*.

AVOCĂȚÉL, *avocăței*, s.m. (Depr.) Diminutiv al lui *avocat*. — **Avocat** + suf. *-el*.

AVOCĂȚÉSC, **-EÁSCĂ**, *avocățești*, adj. De avocat, specific avocatului. — **Avocat** + suf. *-esc*.

AVÓRT, *avorturi*, s.n. Întrerupere accidentală sau provocată a sarcinii, înainte ca fătul să fie viabil. — Din **avorta** (derivat regresiv).

AVORTĂ, *avortez*, vb. I. Intrans. A suferi sau a-și provoca un avort. — Din fr. **avorter**.

AVORTÓN, *avortoni*, s.m. Făt născut înainte de termen; *p. ext.* om degenerat, cu mari deficiențe. ♦ Fig. Operă (literară, artistică) ratată. — Din fr. **avorton**.

AVRÁM, *avrami*, s.m. (Reg.) Varietate de prun. — Din **avramă** (derivat regresiv).

AVRĂMĂ, *avrame*, s.f. (Reg.) Varietate de prune. — Din ngr. **avrámilo**. **AVRĂMEÁȘĂ**, *avrămeșe*, s.f. (Bot.; reg.) Veninăriță. [Var.: **avrămeáscă** s.f.] — Cf. bg., rus. *avran*.

AVRĂMEÁSCĂ s.f. v. **avrămeășă**.

AVUÁBIL, **-Ă**, *avuabili*, *-e*, adj. (Livr.) Care poate fi mărturisit. [Pr.: *-vu-a-*] — Din fr. **avouable**.

AVÚT, **-Ă**, (1) *avuți*, *-te*, adj., (2) *avuturi*, s.n. 1. Adj. Care are o stare materială foarte bună; bogat. 2. S.n. Avere. — V. **avea**.

AVUȚIE, *avuții*, s.f. Avere. ♦ *Avuție națională* = totalitatea valorilor materiale și spirituale de care dispune o țară. — **Avut** + suf. *-ie*.

AX¹, *axuri*, s.n. 1. (Tehn.) Organ de mașină de formă cilindrică (din oțel) care susține elementele în mișcare de rotație; osie. 2. (Anat.) (În sintagma) *Ax cerebrospinal* = complex morfofuncțional reprezentat de creier și de măduva spinării. [Var.: **axă** s.f.] — Din fr. **axe**, lat. **axis**.

AX² s.n. v. **axă¹**.

AXĂ, *axe*, vb. I. 1. Tranz. A centra, a echilibra două sau mai multe piese cilindrice. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) orienta, a (se) desfășura într-un anumit sens, a (se) concentra în jurul a ceva. — Din fr. **axer**.

AXÁRE, *axări*, s.f. Acțiunea de a (se) *axa*. — V. **axa**.

AXĂ¹, *axe*, s.f. Dreaptă care se consideră a fi orientată într-un anumit sens. ♦ Dreaptă (sau obiect în formă de dreaptă) care ocupă o anumită poziție într-un sistem tehnic. ♦ Dreaptă imaginară în jurul căreia se face mișcarea sau rotația a unui corp în jurul lui însuși. ♦ *Axa lumii* = prelungire a dreptei care unește polii Pământului până la intersecția cu sfera cerească. [Var.: **ax s.n.**] — Din fr. **axe**.

AXĂ² s.f. v. **ax¹**.

AXIÁL, **-Ă**, *axiali*, *-e*, adj. Care se referă la o *axă*, care se află pe o *axă*, în raport cu o *axă*. [Pr.: *-xi-al*] — Din fr. **axial**.

AXILÁR, **-Ă**, *axilari*, *-e*, adj. Care se află la axilă. — Din fr. **axillaire**.

AXILĂ, *axile*, s.f. 1. (Anat.) Subsuoară. 2. Loc unde se împreunăază ramura cu trunchiul unei plante sau o frunză cu ramura. [Acc. și: *áxilă*] — Din fr. **axile**.

AXIOLÓGIC, **-Ă**, *axiologici*, *-ce*, adj. Care aparține axiologiei, privitor la axiologie. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiologique**.

AXIOLOGÍE s.f. Studii filosofic sau teoria valorilor (etice, religioase, estetice). [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiologie**.

AXIOMÁTIC, **-Ă**, (1) *axiomatici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care se întemeiază pe o axiomă; care are caracter de axiomă. 2. S.f. Disciplină care studiază înlăntuirea corectă a axiomelor. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiomatique**.

AXIOMATIZÁ, *axiomatizez*, vb. I. Tranz. A reduce la un ansamblu de axiome. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiomatiser**.

AXIOMATIZÁRE, *axiomatizări*, s.f. Acțiunea de a *axiomatiza*. [Pr.: *-xi-o-*] — V. **axiomatiza**.

AXIOMÁ, *axiome*, s.f. 1. Adevăr fundamental admis fără demonstrație, fiind evident prin el însuși. 2. (Mat.; Log.) Propoziție luată drept punct de plecare sau considerată fundamentală într-un domeniu și pentru care nu se cere demonstrație. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiome**.

AXIOMÉTRU, *axiometre*, s.n. (Nav.) Dispozitiv care indică poziția cârmei față de axa longitudinală a navei. [Pr.: *-xi-o-*] — Din fr. **axiomètre**.

AXIÓN, *axioane*, s.n. Imn de slavă (în Biserica ortodoxă). [Pr.: *-xi-on*] — Din ngr. **axión**[esti].

AXIS s.n. A doua vertebră cervicală, care se articulează cu atlasul¹. — Din lat. **axis**, fr. **axis**.

AXOLÓT, *axoloți*, s.m. Larvă a unei specii de amblastomă, care se reproduce în stadiul larvar. — Din fr. **axolotl**.

AXÓN, *axoni*, s.m. (Anat.) Prelungire a neuronului. — Din fr. **axone**.

AXONOMÉTRIC, **-Ă**, *axonometrici*, *-ce*, adj. Care aparține axonometriei, privitor la axonometrie. — Din fr. **axonométrique**.

AXONOMETRIE, (2) *axonometrii*, s.f. 1. Metodă de reprezentare a obiectelor spațiale pe un plan, astfel ca imaginea obținută să dea impresia realității. 2. Reprezentare obținută prin această metodă. — Din fr. **axonométrie**.

AYATOLLÁH, *ayatollahi*, s.m. Șef religios la musulmanii šiiti. [Pr.: *a-ia-*. — Scris și: *ayatolah*] — Din fr. **ayatollah**.

AZALÉE, *azalee*, s.f. Nume dat mai multor arbuști ornamentali exotici cu flori roșii, roz sau albe (*Azalea*). — Din fr. **azalée**.

AZBÉST s.n. Mineru fibros de culoare albă sau verzuie, care nu arde, folosit în industrie, ca material izolat. [Acc. și: *ázbest*. — Var.: **asbést** s.n.] — Din fr. **asbeste**.

AZBESTÓZĂ s.f. (Med.) Boală pulmonară profesională provocată de inhalarea particulelor de azbest. — Din fr. **asbestose**.

AZBOCÍMÉNT s.n. Material de construcție obținut dintr-un amestec de ciment cu fibre de azbest. [Acc. și: *azbociménť*] — **Azb**[est] + **ciment**.

AZBÚCHE s.f. Termen folosit în trecut pentru a denumi alfabetul chirilic. ♦ Expr. *A fi la azbuche* = a fi abia la începutul învățării. ♦ Fig. Învățătură. — Din sl. **azŭ** „a” + **bukŭ** „b”.

AZBUCOÁVNÁ, *azbucoavné*, s.f. (Înv.) Abecedar. — Din sl. **azŭbukovino**.

AZEOTRÓP, **-Ă**, *azeotropi*, *-e*, adj. Care prezintă azeotropism; azeotrop. [Pr.: *-ze-o-*] — Din fr. **azéotrope**.

AZEOTRÓPIC, **-Ă**, *azeotropici*, *-ce*, adj. Azeotrop. [Pr.: *-ze-o-*] — Din fr. **azéotrope**.

AZEOTROPÍE s.f. Azeotropism. [Pr.: *-ze-o-*] — Din fr. **azéotropie**.

AZEOTROPÍSM s.n. Proprietate a unui amestec de lichide de a da prin fierbere vapori cu aceeași compoziție ca a amestecului lichid din care provin; azeotropie. [Pr.: *-ze-o-*] — Din fr. **azéotropisme**.

AZÉR, **-Ă**, *azeri*, *-e*, s.m. și f., adj. Azerbaidjan. — Din fr. **Azéri**, **-e**.

AZERBAIDJÂN, -Ă, *azerbaidjeni, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Azerbaidjanului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Azerbaidjanului sau azerbaidjenilor (**1**), privitor la Azerbaidjan ori la azerbaidjeni. ♦ (Substantiva, f.) Limbă din familia altaică, ramura turcică, vorbită de azerbaidjeni.— Din n.pr. Azerbaidjan.

ĂZI adv. **1.** În ziua de față, în ziua care e în curs; astăzi. ♦ *Azi-noapte* = în noaptea care tocmai a trecut. *Azi-dimineată* = în dimineța zilei în curs. *Azi după-amiază* = în după-amiaza ori după-masa zilei în curs. ♦ (Substantivat, m. invar.) Ziua care e în curs. ♦ (În corelație cu „măine”) **a)** Zi cu zi, zi după zi; **b)** Când..., când. ♦ Expr. *De ieri până azi* = într-un timp neașteptat de scurt. *Ba azi, ba mâine*, exprimă ideea de amânare continuă. *Azi-măine* = în curând, zilele acestea; astăzi-măine. *A trăi de azi pe mâine* = a trăi necăjit, strămtorat, în sărăcie. (Rar) *Cu azi, cu mâine* = încet-încet. **2.** În epoca prezentă, în timpul sau în vremea de acum.— Lat. **hac die**.

AZIL, *aziluri*, s.n. **1.** Loc unde cineva găsește ocrotire, adăpost, refugiu. ♦ *Drept de azil* = drept de a se stabili pe teritoriul altei țări, de care se bucură în virtutea legii un refugiat politic. **2.** Instituție de asistență socială pentru întreținerea bătrânilor, infirmilor, copiilor orfani etc.— Din fr. **asile**, lat. **asylum**.

AZILĂNT, -Ă, *azilanți, -te*, s.m. și f. Persoană care a cerut azil, fiind luată în evidența unui stat înainte de a obține statutul de refugiat.— Din germ. **Azilant**. Cf. fr. **asilé**.

AZIMĂ, *azime*, s.f. Pâine nedospită (consumată de mozaici la Paști și, de asemenea, folosită de catolici și de Biserica armeană la împărtășanie).— Din ngr. **ázima**.

AZIMIOARĂ, *azimioare*, s.f. Diminutiv al lui *azimă*.— **Azimă** + suf. *-ioară*. **AZIMŪT** s.n. Unghi format de planul meridianului unui loc cu planul vertical care trece prin locul respectiv și printr-un punct dat.— Din fr. **azimut**.

AZIMUTĂL, -Ă, *azimutali, -e*, adj. Care se referă la azimut.— Din fr. **azimutal**.

AZÓIC, -Ă, *azoici, -ce*, adj. (Biol.; despre mediu) Care este lipsit de viață animală. [Pr.: *-zo-ic*]— Din fr. **azoique**.

AZONĂL, -Ă, *azonali, -e*, adj. (Geogr.) Care nu corespunde unei zone. *Sol azonal. Vegetație azonală*.— Din fr. **azonal**.

AZOOSPERMIE s.f. Absența spermatozoizilor din spermă, care determină sterilitatea.— Din fr. **azoospermie**.

AZÓT s.n. Corp gazos simplu, incolor, inodor și insipid, parte componentă a aerului și element esențial al țesuturilor vegetale și animale; nitrogen.— Din fr. **azote**.

AZOTÁT¹, *azotați, -te*, s.m. Sare a acidului azotic; nitrat.— Din fr. **azotate**.

AZOTÁT², *azotați, -te*, adj. Care are în compoziția sa azot.— Din fr. **azoté**.

AZOTEMIE s.f. **1.** Cantitate (normală) de azot care există în sânge (sub formă de uree, acid uric etc.). **2.** (Med.) Creștere anormală a cantității de uree din sânge.— Din fr. **azotémie**.

AZÓTIC, -Ă, *azotici, -ce*, adj. (În sintagma) *Acid azotic* = acid oxigenat al azotului, lichid incolor, coroziv, oxidant puternic; acid nitric, (pop.) apă-tare.— Din fr. **azotique**.

AZOTÍT, azotiți, s.m. Sare a acidului azotos; nitrit. [Var.: **azotită** s.f.]— Din fr. **azotite**.

AZOTÍTÁ s.f. v. **azotit**.

AZOTOBACTÉR subst. v. **azobacterie**.

AZOTOBACTÉRIE, azobacterii, s.f. Bacterie aerobă care fixează în sol azotul atmosferic, transformându-l în azot organic. [Var.: **azobactér** subst.]— Din fr. **azotobacter**.

AZOTÓS, -OÁSĂ, *azotoși, -oase*, adj. (În sintagma) *Acid azotos* = acid oxigenat al azotului, cu caracter oxidant și reducător; acid nitros.— Din fr. **azoteux**.

AZOTŪRĂ, azoturi, s.f. Combinație chimică rezultată din amoniac; nitură.— Din fr. **azoture**.

AZOTURIE s.f. (Med.) Eliminare excesivă prin urină a compușilor azotați (uree, acid uric, creatinină).— Din fr. **azoturie**.

AZTÉC, -Ă, *azteci, -ce*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o uniune de triburi amerindiene care au trăit în regiunea centrală a statului Mexic. **2.** Adj. Care aparține aztecilor (**1**), privitor la azteci.— Din fr. **Aztèque**.

AZŪR s.n. Culoare albastră-deschis; *p. ext.* albastrul cerului.— Din fr. **azur**, lat. **azzurum**.

AZURĂ, *azurez, vb.* I. Tranz. (Tehn.) A albăstri ușor produsele textile albe.— Din fr. **azurer**.

AZURĂRE s.f. (Tehn.) Acțiunea de a *azura*.— V. **azura**.

AZURÁT, -Ă, *azurați, -te*, adj. Care a fost ușor albăstrit.— V. **azura**.

AZURÍT s.n. Carbonat natural bazic de cupru, de culoare albastră, folosit ca piatră de ornament, la fabricarea unor vopsele albastre și a unor fungicide.— Din fr. **azurite**.

AZURÍU, -IE, azurii, adj., s.n. **1.** Adj. Albastru-deschis; bleu. **2.** S.n. Culoare azurie (**1**).— **Azur** + suf. *-iu*.

AZVÂRLI, azvârlí, vb. IV. **1.** Tranz. A arunca ceva (departe) printr-o mișcare rapidă și violentă. ♦ A da la o parte, a înlătura (un lucru nefolositor sau vătămător). **2.** Intrans. A arunca cu ceva asupra cuiva. ♦ (Mai ales despre cai) A izbi cu picioarele, a fi nărăvaș. **3.** Refl. A se repezi, a se năpusti, a se avânta, a se arunca.— Contaminare între **a[runca]** și **azvârlí**.

AZVÂRLIRE, azvârliri, s.f. Acțiunea de a (*se*) *azvârlí*.— V. **azvârlí**.

AZVÂRLITĂ, azvârlite, s.f. (Pop.) Azvârlitură. ♦ *De-a azvârlita* = numele unui joc de copii care constă în aruncarea cât mai departe a unei pietre, a unui băț etc. ♦ Loc. vb. *A da de-a azvârlita* = a azvârlí; a rostogoli (azvârlind).— V. **azvârlí**.

AZVÂRLITÓR, -OÁRE, azvârlitori, -oare, adj. Care azvârle. ♦ (Substantivat, f.) Partea în contrapantă a unor jilipuri pe care lemnele purtate de apă sunt aruncate în grămadă.— **Azvârlí** + suf. *-tor*.

AZVÂRLITURĂ, azvârlituri, s.f. Faptul de a azvârlí; distanță până la care ajunge un obiect aruncat de cineva; aruncătură; azvârlită. ♦ Expr. *O azvârlitură de băț* = o distanță (foarte) mică.— **Azvârlí** + suf. *-tură*.

Ă, ă, s.m. **1.** A doua literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (vocală medială, cu deschidere mijlocie, nerotunjită). [Pl. și: (1, n.) *ă-uri*].

ĂL, A, ăi, ale, adj. pron. dem. (Reg.) Cel, cea. *Ăl om*. [Gen.-dat. sg.: *ălui, ălei*; gen.-dat. pl.: *ălor*] — Lat. *illum, illa*.

ĂLA, ȂIA, ăia, alea, pron. dem., adj. pron. dem. (Pop. și fam.) Acela, aceea. *A venit ăla. Lucrul ăla*. ⇨ Expr. *Altă aia* = ciudățenie, monstru. *Toate alea* = tot ce trebuie. [Gen.-dat. sg.: *ăluia, ăleia*; gen.-dat. pl.: *ăloră*] — Lat. *illum, illa*.

ĂLALALT pron. dem., adj. pron. dem. v. **ălălalt**.

ĂLĂLALT, ȂIALALTĂ, ăialalți, alelalte, pron. dem., adj. pron. dem. (Pop. și fam.) Celălalt. *A vorbit ălălalt. Partea aialaltă*. [Gen.-dat. sg.: *ăluilalt, ăleilalte*; gen.-dat. pl.: *ălorlalți, ălorlalte*. — Var.: **ălălalt, ălălalt, ălălaltă** pron. dem., adj. pron. dem.] — **Ăl(a) + alalt (= ălalalt)**.

ĂLLALT, ȂILALTĂ pron. dem., adj. pron. dem. v. **ălălalt**.

Ȃ, ă, s.m. **1.** A treia literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (vocală medială, închisă, nerotunjită). [Pl. și: (1, n.) *ă-uri*].

ARA interj. v. **ȩra**.

ȂST, ȂSTȂ, ăști, aste, adj. pron. dem. (antepus) (Pop. și fam.) Acest, această. ⇨ Loc. adv. (*De*) *astă dată* = acum. *Astă-noapte* (sau *iarnă, primăvară* etc.) = în noaptea (sau iarna etc.) imediat precedentă. [Gen.-dat. sg.: *ăstui, ăstei* și *ăstei*; gen.-dat. pl.: *ăstor*]. — Lat. *istum, ista*.

ȂSTA, ȂSTA, ăștia, astea, pron. dem., adj. dem. (postpus) (Pop. și fam.) Acesta, aceasta. ⇨ Loc. adv. *Pentru asta* = de aceea. ⇨ Loc. adv. *Cu toate astea* = totuși. [Gen.-dat. sg.: *ăstua, ăsteia* și *asteia*; gen.-dat. pl.: *ăstora*] — Lat. *istum, ista*.

ȂSTĂLALT, ȂSTĂLALTĂ, ăștialalți, astelalte, pron. dem., adj. pron. dem. (Pop. și fam.) Acesta (din doi) care este în apropierea noastră, cel mai aproape de noi. *A venit ăstălalt. Partea astălaltă*. [Gen.-dat. sg.: *ăstuilalt, ăsteilalte* și *asteilalte*; gen.-dat. pl.: *ăstoralalți, ăstoralalte*] — **Ȃst + alalt (= ălalalt)**.

B

B, b, s.m. **1.** A patra literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană oclusivă bilabială sonoră). [Pl. și: (1, n.) *b-uri*]

BA adv. **1.** (Exprimă opoziția față de ideea din propoziția negativă sau interogativ-negativă anterioară, de obicei cu reluarea verbului) *N-am timp acum de tine! — Ba ai! Nu mi-ai văzut ochelarii? — Ba i-am văzut pe birou.* ⇨ (Întărind pe nu) *Mă duc la meci. — Ba n-ai să te duci!* ⇨ (Întărind pe da prin care se răspunde la o propoziție interogativ-negativă sau se rectifică ideea din propoziția negativă anterioară) *N-ai bani(?) — Ba da, am.* ⇨ Expr. *A nu zice (sau spune) nici da, nici ba = a nu se pronunța într-o problemă; a se abține.* ⇨ (Reg.; în expr.) *Ca mai ba sau nici (cam) mai ba!* = nici vorbă! nici pomeneală! ⇨ (Pop.) Nu. *Fost-ai azi la sapă? — Ba!* ⇨ (Cu slăbirea ideii de opoziție, în expr.) *Ba bine că nu = evident că da, se-nțelege. Ba (nu) zău! = a)* (ir.) haida de! să fim serioși!; **b)** să fim drept! **2.** (Urmat de *și, chiar sau încă*) Mai mult, în plus, pe deasupra. *Cine bea fără măsură își bea banii, mintea, ba și sănătatea.* **3.** (În corelație cu el însuși, având rol de conjuncție disjunctivă) Sau... sau; când... când; acum... acum; aci... aci. — Din bg., sb., pol., ucr. **ba.**

BABĂ, *babale*, s.f. Piesă cilindrică, de fontă sau oțel, fixată pe puntea navelor sau pe cheiuri, de care se leagă parâmele la acostare. — Din tc. **babă.**

BABÁC s.m. v. **babacă.**

BABĂCĂ, *babaci*, s.m. (Înv. și reg.) Tată. ⇨ Expr. *Trai, neneaco, cu (sau pe) banii babachii*, se spune despre cineva care duce o viață fără griji cu banii tatălui său sau, p. ext., cu banii altuia. ⇨ (Fam.; la pl.) Părinți. [Var.: **băbăcă, babác** s.m.] — Din ngr. **babákas.**

BABALĂC, *babaláci*, s.m. **1.** (Fam. și depr.) Om bătrân și neputincios; om îmbătrânit înainte de vreme. **2.** Stâlp gros de lemn care străbate ca o axă verticală centrul morii de vânt pentru ca aceasta să poată fi învârtită în bătaia vântului. — Din tc. **babalic.**

BABÂN, **-Ă**, *babani*, **-e**, adj. (Fam.) Mare, de dimensiuni apreciabile, dolofan. *A prins o știucă babană.* — Et. nec.

BABARÓS, *babarose*, s.n. (Arg.) Zar¹. — Et. nec.

BABÁU s.m. v. **baubau.**

BABÁUA s.f. v. **baubau.**

BABĂ, *babe*, s.f. I. Femeie în vârstă înaintată; femeie trecută de tinerețe; băbătie, babetă¹. ⇨ Spec. Femeie bătrână care vindecă bolile prin mijloace empirice, prin vrăji, prin descântece etc. ⇨ *Zilele babei* (sau *babelor*) ori *babele* = primele nouă sau douăsprezece zile ale lunii martie, în care vremea este adesea foarte schimbătoare. ⇨ (Fam. și glumeț) Soție. ⇨ (În sintagmele) (*De-a*) *baba-oarba* = joc de copii în care unul dintre ei, legat la ochi, încearcă să-i prindă pe ceilalți. *De-a baba-gaia* = joc de copii în care unul dintre ei, care face pe cloșca, își apără „puii” înșirați, în linie, în spatele lui, împotriva altuia care face pe „gaia”; de-a puia-gaia. II. **1.** Bărnă pe care se sprijină un acoperiș sau un planșeu de lemn. **2.** Parte a unei copci¹ (1) în formă de toartă (numită și *femeișcă*), în care se prinde o alta, în formă de cârlig (numită *moș*). **3.** (Iht.) Zglăvoacă (1). **4.** (Reg.) Ciupercă roșie, comestibilă, care crește pe crengi uscate și putrede. — Din bg., sb., ucr. **baba.**

BABÉTĂ¹, *babete*, s.f. (Fam.) Femeie bătrână, babă (I). — **Babă** + suf. **-etă.**

BABÉTĂ² s.f. v. **bavetă.**

BABÉTE, *babeți*, s.n. (Iht.) Zglăvoacă (1) (*Cottus gobio*). — Et. nec.

BABEURRE s.n. Derivat acidulat din lapte, lipsit de grăsimi, folosit în alimentația sugarului. [Pr.: *babôr*] — Cuv. fr.

BABILONIAN, **-Ă**, *babelonieni*, **-e**, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populație semitică care a trăit în Babilon, în milen. II-I î.H.; (și la sg.) persoană care a aparținut acestei populații. **2.** Adj. Babilonic. *Cultura babeloniană.* — **Babilon** (n.pr.) + suf. **-ian.**

BABILÓNIC, **-Ă**, *babelonici*, **-ce**, adj. Care se referă la Babilon, din vremea Babilonului; babelonian. ⇨ *Robia babelonică* = perioada exilului evreilor în Babilon. — Din lat. **babylonicus.**

BABILÓNIE, *babelonii*, s.f. **1.** Vorbire sau scriere încâlcită, confuză. **2.** Învălmășeală mare, dezordine. [Var.: **vavilonie** s.f.] — **Babilon** (n. pr.) + suf. **-ie.**

BĂBITĂ¹, *babite*, s.f. **1.** (Ornit.) Pelican. **2.** Numele a două specii de ciuperci, cu pălăria foarte tare, care cresc pe copaci și din care se prepară iasca (*Polyporus fomentarius*, *Polyporus ignarius*). — Din bg., sb. **babica.**

BĂBITĂ², *babite*, s.f. (Pop.; mai ales la pl.) Diaree a sugarilor. — Din bg. **babici.**

BABÓI, *baboi*, s.m. (Iht.) **1.** Denumire generică dată peștilor de apă dulce. **2.** (Reg.) Biban. — Din bg. **baboj.**

BABOIAȘ, *baboiashi*, s.m. Diminutiv al lui *baboi*. [Pr.: **-bo-iaș**] — **Baboi** + suf. **-aș.**

BABÓRD, *baborduri*, s.n. Partea stângă a unei nave. ⇨ Marginea din stânga a fuzelajului unei nave aeriene. — Din fr. **babord.**

BABÓRNITĂ, *babornițe*, s.f. Babă urată și rea; cotoroanță. ⇨ Vrăjitoare. [Var.: (reg.) **băborniță** s.f.] — Contaminare între **babă** și **bahorniță**.

BĂBOȘĂ, *babose*, s.f. (Ornit.; reg.) Pelican. — Cf. **babîță¹.**

BABUÍN, *babuini*, s.m. Maimuță cinocefală mare, cu buze proeminente. — Din fr. **babouin.**

BABŪȘCĂ, *babuște*, s.f. Pește de apă dulce, lung de 25–30 cm, argintiu pe spate, alb pe abdomen și cu înotătoarele roșii; ocheană, bălos (2) (*Rutilus rutilus*). — Din bg. **babuška.**

BABUVM s.n. Doctrină politică din timpul Revoluției Franceze, creată de Babeuf, care preconiza egalitatea politică și economică. — Din fr. **babouvisme.**

BABYSCHÍ, *babyschiuri*, s.n. Schi pentru copiii mici. [Pr.: **bebi-**] — **Baby** + **schí.**

BABYSCHILÍFT, *babyschilifturi*, s.n. Schilift pentru copiii mici. [Pr.: **bebi-**] — Din engl. **babyschilift.**

BABYSITTER, *babysitteri*, **-e**, s.m. și f. Persoană remunerată, care îngrijește un copil. [Pr.: **bebisítăr**] — Din engl. **babysitter.**

BAC¹, *bacuri*, s.n. **1.** Ambarcațiune cu fundul și capetele plate, folosită pentru traversarea râurilor sau lacurilor de la un mal la altul sau pentru serviciile auxiliare ale unei nave; brudină, pod umblător. **2.** (Sport) Platformă sau ambarcațiune cu vâsle, fixată pe apă pentru antrenamentul canotorilor, caiaciștilor și canoșiștilor. **3.** (Tehn.) Recipient, vas cu diverse utilizări industriale. — Din fr. **bac.**

BAC², *bacuri*, s.n. Element al sculelor și dispozitivelor de strângere (menghine, mandrine etc.) cu care se prind piesele în vederea prelucrării lor. — Din germ. **Backe.**

BACÁL s.m. v. **băcan².**

BACALAUREÁT, **-Ă**, *bacalaureați*, **-te**, s.n., s.m. și f., **1.** S.n. Examen de absolvire a liceului. ⇨ Titlu obținut în urma acestui examen. **2.** S.m. și f.

Persoană care a promovat examenul de bacalaureat (1). [Pr.: -la-u-re-at] — Din fr. **baccalauréat**.

BACANĂLĂ, *bacanale*, s.f. (La pl.) Sărbători nocturne la romani, cu dansuri, jocuri și petreceri licențioase închinat lui Bachus, zeul vinului. ♦ Fig. (Și la sg.) Petrecere zgomotoasă și destrăbălată. — Din fr. **bacchanale**, lat. **Bacchanalia**.

BACĂNTĂ, *bacante*, s.f. (La romani) Preoteasă a zeului Bachus; menadă. ♦ Fiecare dintre însoțitoarele zeului Bachus. ♦ Fig. Femeie destrăbălată. — Din fr. **bacchante**.

BACARĂ¹, (2) *bacarale*, s.f. 1. Cristal (1) de calitate superioară. 2. Obiect fabricat din acest cristal. — Din fr. **baccarat**.

BACARĂ², (2) *bacarale*, s.f. 1. Joc de cărți în care nouarii au valoare, iar decarii, numiți *bacara*, sunt egali cu zero; maca. 2. Partidă de bacara² (1). — Din fr. **baccara**.

BACĂ, *bace*, s.f. Fruct cu pericarp cărnos, cu pieluță subțire și cu miezul zemos, în care se află semințele. — Din it., lat. **bacca**.

BACĂUL s.n. art. (Pop.; în expr.) *A-și găsi bacăul* (cu cineva) = a da de bucluc (cu cineva), a o păși. — Cf. magh. *bakó* „călău”.

BACCEĂ, *baccele*, s.f. (Depr.) Bătrân ramolit, cu idei învechite. — Et. nec. **BACCELL**, *baccesc*, vb. IV. Refl. 1. A îmbătrâni, a se ramoli, a deveni baccea. 2. (Fam.) A se îngrășa, a se lăbărta. — Din **baccea**.

BACCELIT, -Ă, *baccelliți*, -te, adj. (Fam.; despre oameni și despre obrazul lor) Îmbătrânit. ♦ Gras, lăbărțat. — V. **baccell**.

BACHELITĂ s.f. Rășină sintetică obținută prin condensarea fenolului cu aldehidă formică, utilizată ca material electroizolant și la fabricarea unor obiecte de uz casnic sau industrial. — Din fr. **bakélite**.

BACI, *baci*, s.m. 1. Cioban care conduce o stână. 2. Persoană care căștigă și aruncă prima la jocul de arșice. — Et. nec.

BACIFÉR, -Ă, *baciferi*, -e, adj. (Despre plante) Care are ca fruct o bacă. — Din fr. **baccifère**.

BACIFÓRM, -Ă, *baciformi*, -e, adj. În formă de bacă. — Din fr. **bacciforme**.

BACIL, *bacili*, s.m. Bacterie patogenă în formă de bastonaș. — Din fr. **bacille**, lat. **bacillus**.

BACILĂR, -Ă, *bacilari*, -e, adj. Care este produs de bacili; în formă de bacil; referitor la bacili. — Din fr. **bacillaire**.

BACILEMIE s.f. (Med.) Infecție generalizată ca urmare a pătrunderii bacililor în vasele de sânge. — Din fr. **bacillémie**.

BACILIFÓRM, -Ă, *bacilliformi*, -e, adj. Care are forma unui bacil. — Din fr. **bacilliforme**.

BACILOZĂ, *baciloze*, s.f. Boală provocată de bacili; *spec. tuberculoză* (pulmonară). — Din fr. **bacilliose**.

BACKGROUND, *backgrounduri*, s.n. 1. Fundal. 2. Fond orchestral al unei partituri solistice, mai ales în jazz. 3. Tehnică de filmare la care o proiecție devine fundal. [Pr.: *bécggründ*] — Din engl. **background**.

BACKHAND, *backhanduri*, s.n. Partea din afară a rachetei de tenis ținute corect în mână; *p.ext.* lovitură executată cu această parte a rachetei; *rever*. [Pr.: *béchend*]. — Din engl. **backhand**.

BACLAVĂ, *baclavale*, s.f. Prăjitură preparată din foi de plăcintă, nuci sau migdale și miere ori sirop de zahăr. — Din tc. **baklava**.

BACON s.n. Preparat din carne de porc, obținut prin sărare și afumare. [Pr.: *béicăn*]. — Cuv. engl.

BACȘIȘ, *bacșişuri*, s.n. Sumă de bani dată, peste plata convenită, pentru un serviciu personal. — Din tc. **bahşiş**.

BACTERIÁN, -Ă, *bacterieni*, -e, adj. De bacterii, privitor la bacterii, produs de bacterii. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **bactérien**.

BACTERICÍD, -Ă, *bactericizi*, -de, adj., s.n. (Preparat, substanță) care distruge bacteriile. — Din fr. **bactéricide**.

BACTÉRIE, *bacterii*, s.f. Organism microscopic unicelular, de natură vegetală. — Din fr. **bactérie**.

BACTERIOFÁG, *bacteriofagi*, s.m. Organism microscopic care distruge bacteriile. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériophage**.

BACTERIOFAGIE s.f. Distrugere a bacteriilor de către bacteriofagi. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériophagie**.

BACTERIOLOG, -Ă, *bacteriologi*, -ge, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în bacteriologie. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériologue**.

BACTERIOLOGIC, -Ă, *bacteriologici*, -ce, adj. Care se referă la bacterii sau la bacteriologie. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériologique**.

BACTERIOLOGIE s.f. Ramură a microbiologiei care studiază bacteriile. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériologie**.

BACTERIOSTÁTIC, -Ă, *bacteriostatici*, -ce, adj., s.n. (Substanță, agent) care oprește dezvoltarea bacteriilor. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériostatique**.

BACTERIOZĂ, *bacterioze*, s.f. Nume generic dat bolilor produse de bacterii la om, animale sau plante. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. **bactériose**.

BADANĂ s.f. v. **bidinea**.

BĂDE s.m. (Pop.) 1. Termen politic de adresare către un bărbat mai în vârstă (de la țară). 2. Termen mângâietor folosit de femeile de la țară pentru bărbatul iubit. [Art.: *badea*] — Et. nec.

BADIÂN, *badiani*, s.m. Arbust din China și Japonia, cu frunze, flori, tulpină și fructe plăcut mirositoare, folosite la fabricarea lichiorurilor, în medicină etc. (*Illicium anisatum*); *p. restr.* fructul acestui arbust. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **badiane**.

BADIJONĂ, *badijonez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A unge o parte bolnavă a corpului cu o soluție medicamentoasă. ♦ Tranz. A unge trunchiul unui arbore cu o soluție specială pentru a distruge insectele și ouăle lor. 2. Tranz. A unge suprafața unei șosele asfaltate cu o soluție impermeabilă. — Din fr. **badigeonner**.

BADIJONĂJ, *badijonaie*, s.n. Badijonare. — Din fr. **badigeonnage**.

BADIJONÁRE, *badijonaři*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *badijona* și rezultatul ei; badijonaie. — V. **badijona**.

BADINERIE s.f. (Muz.) Mișcare cu caracter dansat în suitele franceze și sonatele germane din sec. XVIII. — Din fr. **badinerie**.

BADMINTON s.n. Joc sportiv asemănător cu tenisul, în care mingea cu pene nu trebuie să atingă solul. [Pr.: *bédminton*] — Din engl., fr. **badminton**.

BAEDEKER s.n. (Inv.) Ghid turistic. [Pr.: *bédecăr*] — Cuv. germ.

BĂFTĂ, *bafta*, s.f. (Fam.) Noroc, șansă. — Din țig. **baht**. Cf. tc. *b a h t*.

BAGĂ s.f. Material obținut din carapacea broaștelor testoase, utilizat pentru fabricarea de piepteni, brățări, tabachere etc. — Din tc. **bağa**.

BAGAJ, *bagaje*, s.n. 1. Totalitatea lucrurilor care se iau într-o călătorie. ♦ Expr. *A-și face bagajele* = a se pregăti de plecare; *p. ext.* a pleca. 2. Fig. (Următ de determinări) Cantitatea de cunoștințe de care dispune cineva. — Din fr. **bagage**.

BAGAJIST, *bagajisti* s.m. (Fam.) Persoană care cară bagaje. — **Bagaj** + suf. *-ist*.

BAGATÉL s.n. v. **bagatelă**.

BAGATÉLĂ, *bagatele*, s.f. 1. Lucru de mică importanță; obiect de mică valoare, neînsemnat; fleac. 2. Piesă muzicală instrumentală scurtă, de obicei pentru pian. [Var.: *bagatél* s.n.] — Din it. **bagattella**, fr. **bagatelle**.

BAGATELIZĂ, *bagatelizez*, vb. I. Tranz. A diminua importanța unui lucru, a unui fapt, a unei idei etc. — **Bagatel** + suf. *-iza*.

BAGATELIZÁRE s.f. Acțiunea de a *bagatelizeza* și rezultatul ei. — V. **bagatelizeza**.

BAGDADIE, *bagdadii*, s.f. (Reg.) Plafon, tavan. — Din tc. **bağdadi**.

BAGEĂ, *bagele*, s.f. (Reg.) Bageacă. — Din tc. **bağa**. Cf. bg. *b a d j a*.

BAGEÁC, *bageacuri*, s.n. (Reg.) Deschizătură în formă de ferestruică în acoperișul caselor țărănești, al unei șuri etc., prin care pătrunde lumina și care servește uneori drept horn; lucarnă, bagea, fumar, hodgeac. [Var.: *bageacă* s.f.] — Contaminare între *bagea* și *ogea*.

BAGEÁCĂ s.f. v. **bageac**.

BAGHÉTĂ, *baghete*, s.f. 1. Bastonaș subțire de lemn, os, metal etc. cu care dirijorii conduc orchestra sau corul; *fig.* măiestria dirijorului. ♦ Expr. *Sub bagheta* = sub conducerea dirijorului. ♦ Bețșor de lovit instrumentele muzicale de percuție. ♦ Vergea de lemn a arcușului. 2. (Și în sintagma *baghetă magică*) Nuielușă vrăjită cu care se fac minuni în povești; bețșorul scamatorilor. 3. Vergea de sticlă, de lemn etc. cu diverse întrebuințări tehnice. 4. Ajur sau dungă ornamentală la ciorapi. — Din fr. **baguette**.

BĂHIC, -Ă, *bahici*, -ce, adj. Care se referă la zeul Bachus, închinat lui Bachus. ♦ De băutură, de chef. ♦ *Cântec bahic* = cântec de petrecere, cântec de pahar. — Din fr. **bachique**, lat. **bacchicus**.

BĂHNĂ, *bahne*, s.f. (Reg.) Loc mlăștinos, acoperit cu iarbă sau cu stuf; smârc. — Din ucr. **bahno**.

BAHÓRNITĂ, *bahornițe*, s.f. (Reg.) Babornită — Din sb. **bahornica**.

BAI, *baiuri*, s.n. (Reg.) Necaz, încurcătură, supărare, belea, bucluc. ♦ Expr. *Nu-i (niciun) bai (că...)* sau *de asta nu (mi)-i bai* = nu face nimic, nu este nicio pagubă. — Din magh. **baj**.

BAIADÉRĂ, *baiadere*, s.f. Dansatoare indiană. [Pr.: *ba-ia-*] — Din fr. **bayadère**.

BAIÁN, (1) *baiani*, s.m., (2) *baiane*, s.n. 1. S.m. Cântăreț rus sau ucrainean de balade. 2. S.n. Armonică de mână, cu butoni în loc de clape, folosită de baiani (1). [Pr.: *ba-ian*] — Din rus. **baian**.

BAIBARÁC, *baibarace*, s.n. (Reg.) Haină scurtă până la brâu, purtată odinioară la țară. — Din ucr. **baibarak**.

BÁIDER, *baidere*, s.n. (Reg.) Fular de bumbac sau de lână colorată. — Din germ. **Belder**.

BAIDERÁȘ, *baiderașe*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *baidere*. — **Baidere** + suf. *-aș*.

BĂIE¹, *băi*, s.f. I. 1. Scăldat, îmbăiere. 2. Cadă, vas special de îmbăiat; feredeu. ♦ Apă de îmbăiat. ♦ Expr. *Baie de sânge* = vărsare mare de sânge, măcel. ♦ Clădire cu instalații speciale de îmbăiere; *p. restr.*

încăpere special amenajată pentru îmbăiere **3**. (Urmărit de determinări) Expunere a corpului (gol), în scop igienic sau curativ, la acțiunea vaporilor de apă, a soarelui, a aerului etc. **4**. Recipient în care se pune un lichid, o soluție chimică etc. în vederea unor operații tehnice; *p. ext.* lichidul, soluția chimică etc. în care se fac asemenea operații. **II**. (La pl.) Stațiune balneară. [Pr.: *ba-ie*] — Lat. *bannea* (= *balnea*). Cf. sl. *b a n j a*.

BĂIE², *băi*, s.f. (Reg.) Mină¹ (din care se extrag minerale). [Pr.: *ba-ie*] — Din magh. *bánya*.

BĂIER s.n. v. *baieră*.

BĂIERĂ, *băieri*, s.f. Curea, sfoară, ață etc. cusută sau prînsă de un obiect spre a putea fi transportat, atârnat, strâns etc. ⇨ Expr. *A strînge băierile pungii* = a face economii, a deveni econom. *A avea nouă băieri la pungă* = a fi zgârcit. *A i (se) rupe băierile inimii* = a simți (sau a produce cuiva) o mare durere sufletească. *A-și dezlega băierile inimii* = a se destăinui. *A ofta (sau a striga, a râde) din băierile inimii* = a ofta (sau a striga, a râde) foarte tare, foarte puternic. [Pr.: *ba-ie*. — Pl. și: *baieri*. — Var.: (pop.) *băier* s.n.] — Din lat. *bajulus, bajula*.

BAIONETĂ, *baionete*, s.f. Armă albă de împuns, în formă de sabie scurtă, care se poate fixa la țeava puștii militare. ⇨ *Atac (sau asalt) la baionetă* = luptă corp la corp. *Îmbinare în baionetă* = îmbinare demontabilă între două piese (prin introducerea uneia în cealaltă), urmată de deplasarea sau rotirea lor relativă. [Pr.: *ba-io*] — Din fr. *baïonnette*.

BAIRĂC, *bairace*, s.n. (Înv.) **1**. Steag de mătase foarte lat. **2**. Unitate militară (de voluntari) care servea sub același drapel. [Pr.: *ba-i*. — Pl. și: *bairacuri*] — Din tc. *bayrak*.

BAIRĂM, *bairamuri*, s.n. **1**. Numele a două mari sărbători religioase musulmane. **2**. (Fam.) Petrecere, chef mare. — Din tc. *bayram*.

BAIT s.m. v. *byte*.

BAIT², (**2**) *baituri*, s.n. **1**. Colorant folosit în tâmplărie, în industria textilă, în tăbăcărie etc. **2**. Sort de bait (1). — Din germ. *Beize*.

BAJOAIER, *bajoaiere*, s.n. Perete lateral la o ecluză. [Pr.: *-joa-ier*] — Din fr. *bajoyer*.

BAL¹, *baluri*, s.n. Petrecere (publică) cu dans, organizată seara sau noaptea. — Din fr. *bal*.

BAL², *baluri*, s.n. (Înv.) Balot. — Din fr. *balle*.

BALABĂN, *balabani*, s.m. **1**. (Înv.) Specie de șoim mic. **2**. (Reg.) Chefal. — Din tc. *balaban*.

BALABŪSTĂ, *balabuste*, s.f. (Înv.) Termen peiorativ pentru o evreică măritată. ◆ (Glumeț) Nevastă, soție. ⇨ (Fam., depr.) Femeie grasă și diformă. — Din idiș *balabuste*.

BALADĂ, *balade*, s.f. **1**. Povestire în versuri care relatează o acțiune eroică, o legendă, o întâmplare istorică etc. **2**. Compoziție muzicală cu caracter epic. — Din fr. *ballade*.

BALADÉSC, *-Ă, baladești*, adj. De baladă; (rar) baladier. — *Baladă* + suf. *-esc*.

BALADIÉR, *-Ă, baladieri*, *-e*, adj. (Rar) Baladesc. [Pr.: *-di-er*] — *Baladă* + suf. *-ier*.

BALADŌR, *baladoare*, s.n. Piesă de angrenaj al unei cutii de viteză, compus din una sau mai multe roți dințate cu posibilități de deplasare axială, în scopul modificării raportului de transmisie. — Din fr. *baladeur*.

BALAFŌN, *balafone*, s.n. Instrument muzical african de percuție, format din lame de lemn acordate diatonic. — Din fr. *balafon*.

BALALĂICĂ, *balalaici*, s.f. Instrument muzical popular rusesc cu trei coarde și cutie de rezonanță triunghiulară. — Din rus. *balalaika*.

BALAMĂ, *balamale*, s.f. Mic dispozitiv metalic format din două piese articulate, utilizat pentru a lega un panou care se rotește în jurul unei muchii de un cadru, de o ușă, de o fereastră etc.; șarnieră, țâțână. ◆ Fig. (Fam.; la pl.) Încheieturi, articulații ale corpului. ⇨ Expr. *A-i (sau a i se) slăbi ori a i se muia* (cuiva) sau *a nu-i (mai) ajuta* (ori *ține*) pe cineva *balamalele* = a(-și) pierde vigoarea (din cauza bătrâneții, a oboselii, a friicii). *A-i tremura* (cuiva) *balamalele* = a se teme. — Din tc. *bağlama*.

BALAMŪC, *balamucuri*, s.n. Ospiciu. ◆ Fig. Gălăgie, dezordine mare. — Din n. pr. *Malamuc*.

BALĂNG, interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetul unui clopot (mare); bang, dang. [Var.: *balănga* interj.] — Onomatopee.

BALĂNGA interj. v. *balang*.

BALĂNGĂ, *bălăngi*, s.f. (Pop.) Clopot care se atarnă la gâtul vitelor și al oilor; talangă; sunetul produs de un astfel de clopot. — Din *balang*.

BALANS, *balansuri*, s.n. **1**. Mișcare de pendulare; legănare, balansare. **2**. (În sintagmele) *Balans al culorilor* = reglare a semnalelor video ale unui sistem de televiziune în culori, pentru obținerea reproducerii fidele a culorilor. *Balans stereofonic* = reglaj al unui sistem stereofonic pentru a egaliza nivelele sonore ale canalelor. — Din *balansa* (derivat regresiv).

BALANSĂ, *balansez*, vb. I. **1**. Tranz. și refl. A (se) mișca când într-o parte, când într-alta; a (se) legăna, a (se) hătăna, a pendula. **2**. Tranz. A echilibra părțile unei balanțe (**2**), ale unui cont etc. — Din fr. *balancer*.

BALANSĂRE, *balansări*, s.f. Acțiunea de a (se) *balansa*; legănare, balans, pendulare — V. *balansa*.

BALANSĂT, *-Ă, balansatți*, *-te*, adj. **1**. Legănat² (1). **2**. (Tehn.; despre dispozitive) Care este astfel reglat încât nu depășește limitele de balans (1). — V. *balansa*.

BALANSIÉR, *balansiere*, s.n. **1**. Element al unui mecanism care poate transmite o mișcare oscilatorie de la o extremitate la alta; balansor. *Balansier de ceasornic*. **2**. Bară lungă și subțire utilizată de acrobații pe sarmă pentru a-și menține echilibrul. **3**. Organ de echilibru pentru zbor la insectele diptere, în formă de măciucă, situat pe metatorace. [Pr.: *-si-er*. — Var.: (înv. v.) *balanțier* s.n.] — Din fr. *balancier*.

BALANSINĂ, *balansine*, s.f. Parămă de metal sau de căneapă care susține vergile încrucișate ale catargului unei nave cu pânze sau stâlpii bigelor de încărcare montate pe nave. — Din fr. *balancine*.

BALANSOĂRE, *balansoare*, s.n. Fotoliu care se balansează (1) pe două tălpi arcuite. — Din fr. *balançoire*.

BALANSŌR, *balansoare*, s.n. Balansier (1). — *Balansa* + suf. *-or*.

BALĂNȚĂ, *balanțe*, s.f. **1**. Instrument pentru măsurarea greutateii corpurilor prin echilibrarea lor cu greutateii etalonate. ⇨ *Balanță romană* = cântar cu o singură greutate etalonată, care se deplasează pe brațul lung al pârghiei inegale de al cărei punct fix este atârnat un talger pentru obiectele de cântărit. ⇨ Expr. *A pune în balanță* = a compara două lucruri sau fapte, atitudini, idei diferite. **2**. N.pr. f. art. Numele unei constelații din emisfera australă. ◆ Unul dintre semnele zodiacului (reprezentat printr-o balanță). **3**. (Fin.) Comparație, raport între mai mulți indicatori care trebuie echilibrați; (concr.) tabel, situație care conține o asemenea operație etc. ⇨ *Balanță de verificare* = situație contabilă întocmită, de regulă, la sfârșitul lunii, prin centralizarea datelor înregistrate în conturi, în scopul verificării exactității operațiilor contabile. *Balanță comercială* (a unei țări) = raportul dintre valoarea exportului și cea a importului. — Din fr. *balance*.

BALANȚIÉR s.n. v. *balansier*.

BALAOĂCHEȘ, *-Ă, balaoacheși*, *-e*, adj., s.m. și f. **1**. Adj., s.m. și f. (Glumeț sau ir.) (Om) negricios, oacheș. **2**. S.m. și f. (Peior.) Epitet dat unui rom. — *Bălai* + *oacheș*.

BALĂST, *balasturi*, s.n. **1**. Încărcătură de apă sau de nisip care asigură stabilitatea navelor; lest, savură. ◆ Compartiment etanș al unui submarin care se umple cu apă pentru a asigura scufundarea acestuia. ◆ Fig. Ceea ce este împovărător, nefolositor. **2**. Pietriș folosit ca așternut pe care se montează trasele de cale ferată; amestec de pietriș și de nisip întrebuintat la prepararea betonului, la pietruirea șoselelor etc. — Din fr. *ballast*.

BALASTĂ, *balastez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu balast (**2**) o șosea, un teren etc. — Din fr. *ballaster*.

BALASTĂRE, *balastări*, s.f. Acțiunea de a *balasta* și rezultatul ei. — V. *balasta*.

BALASTIÉRĂ, *balastiere*, s.f. Carieră de nisip sau de pietriș. [Pr.: *-ti-e*] — Din fr. *ballastière*.

BALASTŌR, *balastoare*, s.n. Mașină folosită pentru balastarea liniilor de cale ferată. — *Balasta* + suf. *-or*.

BALĂȘ, *balășuri*, s.n. (Înv.) Varietate de rubin. — Din it. *balascio*.

BALĂUR, *balauri*, s.m. (În basme) Monstru care întrușipează răul, imaginat ca un șarpe uriaș cu mai multe capete, adesea înaripat; dragon². ◆ (Art.) Denumirea populară a constelației Dragonului. [Pr.: *-la-ur*] — Cf. alb. *bollë* „șarpe”, sb. *blavor*.

BĂLĂ, *bale*, s.f. (Pop.) Monstru, dihanie, fiară groaznică. — Et. nec.

BALCANIADĂ, *balcaniade*, s.f. Competiție sportivă care are loc la intervale regulate, cu participarea sportivilor din țările balcanice. [Pr.: *-ni-a*] — *Balcani* (n. pr.) + suf. *-iadă*.

BALCĂNIC, *-Ă, balcanici*, *-ce*, adj. Din (sau privitor la) Munții Balcani sau Peninsula Balcanică. ⇨ (Sport) *Jocuri balcanice* = balcaniadă. — Din fr. *balcanique*.

BALCANISM, *balcanisme*, s.n. **1**. (Adesea depr.) Complex de trăsături ale modului de viață, ale mentalității și culturii balcanice. **2**. Cuvânt sau construcție sintactică specifică unei limbi balcanice. — *Balcani* (n. pr.) + suf. *-ism*.

BALCANIȘT, *-Ă, balcaniști*, *-ste*, s.m. și f. Balcanolog. — Din germ. *Balkanist*.

BALCANIȘTICĂ s.f. Ansamblu de studii și cercetări referitoare la istoria, cultura și limbile popoarelor balcanice. — *Balcani* (n. pr.) + suf. *-istică* (după *lingvistică, folcloristică* etc.).

BALCANOLŌG, *-Ă, balcanologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în balcanistică; balcanist. — *Balcani* (n. pr.) + suf. *-olog* (după *filolog, sociolog* etc.).

BALCANOLOGIE s.f. Balcanistică. — Din fr. *balkanologie*.

BALCĂZ, -Ă, *balcăzi*, -e, adj. (Reg.) Urât, hâd, diform, slut, pocit. — Et. nec.
BALCŌN, *balcoane*, s.n. 1. Platformă cu balustradă pe peretele exterior al unei clădiri, comunicând cu interiorul printr-una sau mai multe uși. 2. Parte a unei săli de spectacol, de conferințe etc. așezată deasupra parterului. — Din fr. **balcon**.

BALCONĂȘ, *balconășe*, s.n. Diminutiv al lui *balcon*. — **Balcon** + suf. -aș.
BALDACHIN, *baldachine*, s.n. 1. Acoperământ decorativ, împodobit cu perdele, așezat deasupra unui tron, a unui pat, a unui amvon, a unui catafalc etc.; *p. ext.* lucrare de arhitectură cu această înfățișare. 2. Acoperământ de pânză care se purta deasupra unui demnitar laic sau al bisericii la anumite procesiuni. [Pl. și: *baldachinuri*. — Var.: (inv.) **baldahin** s.n.] — Din fr. **baldaquin**.

BALDAHIN s.n. v. **baldachin**.
BĂLE s.f. pl. Salivă (groasă, spumoasă) care se prelinge din gură. ♦ Expr. (Fam.) *A-i curge (cuiva) balele după ceva* = a dori mult ceva ♦ Materie mucilaginoasă care acoperă corpul peștilor. ♦ Materie vâscoasă lăsată de melci în urma lor. — Cf. lat. **b a b a*.

BĂLEGĂ, *balégi*, s.f. (Adesea fig.) Excrement de animale mari; băligar. [Var.: **băligă** s.f.] — Cf. sb. *b a l e g a*, alb. *b a l g ě*.

BĂLEIĂJ, *baleiaje*, s.n. Evacuare forțată a gazelor de ardere din cilindrul unui motor cu combustie internă. [Pr.: -*le-iaj*] — Din fr. **balayage**.

BĂLENĂ, *balene*, s.f. 1. Gen de mamifere acvatice din ordinul cetaceelor, lungi de 10–20 m, cu lame cornoase lungi în loc de dinți (*Balaena*); (inv.) chit⁹. ♦ (Fam.) Epitet pentru o persoană foarte grasă. 2. Lamelă flexibilă fabricată din lamele cornoase de balenă (1) sau din material plastic, care se utilizează la fabricarea corsetelor, umbrelor, la fixarea gulerelor etc. — Din fr. **balaine**, lat. **balæna**.

BĂLENIERĂ, *baleniere*, s.f. Ambarcațiune echipată pentru vânatoarea de balene. ♦ Ambarcațiune ușoară și rapidă (cu motor), care servește la transportul persoanelor de pe navele mari pe țarm. [Pr.: -*ni-e*] — Din fr. **balenière**.

BALÉRCĂ, *balerci*, s.f. (Reg.) Butoiaș. ♦ Conținutul unui butoiaș. — Din uc. **barylka**.

BALERCĂUȚĂ, *balercuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *balercă*. — **Balercă** + suf. -uță.

BALERIN, -Ă, *balerini*, -e, s.m. și f. Persoană care practică baletul (1); (inv.) baletist. — Din fr. **ballerin**, it. **ballerino**.

BALÉT, *balete*, s.n. 1. Dans artistic figurativ executat după o compoziție muzicală. ♦ *Corp de balet v. corp*. ♦ Spectacol format din asemenea dansuri. ♦ Compoziție muzicală scrisă pentru asemenea dansuri. 2. Ansamblu, trupă de balerini și balerine. — Din fr. **bailet**, it. **balletto**.

BALÉTIȘT, -Ă, *baletști*, -ste, s.m. și f. (Inv.) Balerin(ă). — **Balet** + suf. -ișt.
BALIC, -Ă, *balici*, -ce, s.m. și f. (Arg.) Student în primul an; boboc. — Din țig. **balih** „purceluș”.

BĂLIE, *balii*, s.f. (Reg.) Vas mare, circular, făcut din doage, pentru spălătul rufelor. — Din uc. **balija**.

BĂLIGĂ s.f. v. **balegă**.
BALIMÉZ, *balimezuri*, s.n. (Inv.) Bombardă. — Din tc. **balyemez**.

BALISTĂ, *baliste*, s.f. Mașină de război folosită în Antichitate pentru lansarea de sulțe și proiectile. — Din lat. **ballista**, it. **balista**, fr. **baliste**.

BALISTIC, -Ă, *balistici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Privitor la balistică (2). ♦ *Curbă balistică* = traiectorie de proiectil. *Pendul balistic* = pendul de măsurare a vitezei proiectilelor. 2. S.f. Ramură a mecanicii teoretice care se ocupă cu studiul mișcării corpurilor grele (proiectile, rachete, sateliți) în unghiuri gravitaționale și în vid. — Din fr. **ballistique**, it. **balistica**.

BALISTICIAN, *balisticieni*, s.m. Specialist în balistică. [Pr.: -*ci-an*] — Din fr. **ballisticien**.

BALIVÉRNĂ, *baliverne*, s.f. Vorbă lipsită de importanță sau născocită; palavră, vorbă de clacă. — Din fr. **baliverne**.

BALIZĂ, *balizez*, vb. I. Tranz. A fixa o baliză, a marca prin balize diverse puncte pe un teren sau pe suprafața unei ape. — Din fr. **baliser**.

BALIZĂJ, *balizaje*, s.n. Semnalizare prin balize; balizare. ♦ Semnalizare radioelectrică a pozițiilor și traseelor necesare navigației aeriene sau maritime. — Din fr. **ballage**.

BALIZĂRE, *balizări*, s.f. Acțiunea de a baliza; balizaj. — V. **baliza**.

BALIZĂ, *balize*, s.f. Semnal instalat pe apă sau pe uscat pentru a marca zone navigabile, locuri de aterizare, piste de concurs etc. — Din fr. **balise**.

BALIZŌR, *balizori*, s.m. Persoană care instalează sau supraveghează balize. — Din fr. **baliseur**.

BĂLMOȘ s.n. (Reg.) Mâncare ciobănească făcută din caș dulce de oaie, fiert în lapte (sau în unt) cu puțin mălai. [Var.: **bălmuš** s.n.] — Cf. magh. **bálmos**.

BĂLMOȘ s.n. v. **balmoș**.

BALNEĂR, -Ă, *balneari*, -e, adj. De băi¹ (II); privitor la băile curative. *Cură balneară*. [Pr.: -*ne-ar*] — Din fr. **balnéaire**, lat. **balnearius**.

BALNEO- Element de compunere însemnând „balnear”, care servește la formarea de adjective. [Pr.: -*ne-o*] — Din fr. **balnéo**-, lat. **balneum**.

BALNEOCLIMATERIC, -Ă, *balneoclimaterici*, -ce, adj. (Rar) Balneoclimatic. [Pr.: -*ne-o*] — **Balneo**- + **climateric**.

BALNEOCLIMĂTIC, -Ă, *balneoclimatici*, -ce, adj. Balnear și climateric. [Pr.: -*ne-o*] — **Balneo**- + **climatic**.

BALNEOLŌG, -Ă, *balneologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specializat în balneologie. [Pr.: -*ne-o*] — Din **balneologie** (derivat regresiv).

BALNEOLŌGIC, -Ă, *balneologici*, -ce, adj. De balneologie, privitor la balneologie. [Pr.: -*ne-o*] — Din fr. **balnéologique**.

BALNEOLOGIE s.f. Ramură a medicinei care studiază acțiunea profilactică și curativă a apelor termale sau minerale și a nămolurilor. [Pr.: -*ne-o*] — Din fr. **balnéologie**.

BALNEOTERAPIE s.f. Tratament medical constând în folosirea acțiunii factorilor climaterici, a apelor termale sau reci, a nămolurilor etc. [Pr.: -*ne-o*] — Din fr. **balnéothérapie**.

BALŌN, *baloane*, s.n. 1. Aerostat construit dintr-o învelitoare impermeabilă umplută cu un gaz mai ușor decât aerul, de care se atașează o nacelă. ♦ Expr. (Fam.) *A lua (pe cineva) în balon* = a-și bate joc, a ironiza (pe cineva). ♦ Jucărie de cauciuc foarte subțire, mai ales în formă de sferă, umplută cu aer sau cu un gaz ușor. ♦ (Sport) Minge. 2. (În sintagma) *Balon de săpun* = bășică formată din clăbuci de săpun; *fig.* vorbă goală, amăgitoare. 3. Vas sferic de sticlă, folosit în anumite operații chimice de laborator. ♦ (În sintagma) *Balon de oxigen* = rezervor de oxigen prevăzut cu un tub de aspirație, întrebuințat la reanimarea unui bolnav. 4. Balonzaid (2). — Din fr. **ballon**.

BALONĂ, *balonez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) umfla, a (se) rotunji ca un balon. ♦ A i se umfla sau a face să i se umfle cuiva abdomenul din cauza gazelor de fermentație din intestine. — Din fr. **ballonner**.

BALONĂRE, *balonări*, s.f. Faptul de a (se) *balona*. ♦ (Med.) Meteorism. — V. **balona**.

BALONĂȘ, *balonașe*, s.n. Diminutiv al lui *balon*. — **Balon** + suf. -aș.
BALONĂT, -Ă, *balonați*, -te, adj. Care este umflat (ca un balon). ♦ (Despre abdomen) Umflat de gazele acumulate în intestine; (despre oameni) cu abdomenul umflat. — V. **balona**. Cf. fr. **ballonné**.

BALONÉT, *balonete*, s.n. 1. Compartiment din interiorul unui dirijabil, umplut cu un gaz mai ușor decât aerul. 2. Dispozitiv de plutire al aripii unui hidroavion. — Din fr. **ballonnet**.

BALONZĂID, *balonzaide*, s.n. 1. Țesătură de bumbac sau de mătase impermeabilă. 2. Haină de ploaie confecționată dintr-o astfel de pânză; balon (4). [Acc. și: *balonzaid*. — Var.: **balonzăide** s.n.] — Din germ. **Ballonseide**.

BALONZĂIDE s.n. v. **balonzaid**.
BĂLŌT, *baloturi*, s.n. Pachet mare de mărfuri sau de diferite obiecte; (spec.) pachet de bumbac, de lână etc.; legătură mare de haine, de rufe etc.; bal². ♦ *Oțel-balot* = bandă de oțel utilizată la confecționarea cercurilor de butoiaie, la ambalaje etc. [Pl. și: (m.) *balotji*] — Din fr. **ballot**.

BALOTĂ, *balotez*, vb. I. Tranz. A strânge în baloturi. — Din **balot**.
BALOTĂJ, *balotaje*, s.n. Situație creată la o alegere când niciun candidat nu întrunește majoritatea de voturi cerută de lege. — Din fr. **ballottage**.

BALOTĂRE s.f. Acțiunea de a *balota*; (rar) balotat. — V. **balota**.
BALOTĂT s.n. (Rar) Balotare. — V. **balota**.

BĂLSA s.m. Arbore tropical din America, din al cărui lemn ușor și tare se confecționează plute, ambarcațiuni sportive etc. — Din fr. **balsa**. Cf. sp. *bal sa*.
BALSĂM, *balsamuri*, s.n. 1. Esență puternic parfumată extrasă din rășini sau din alte substanțe vegetale, folosită în medicină, pictură, parfumerie etc. ♦ Fig. Miros foarte plăcut. 2. Fig. Alinare, mângâiere, consolare. — Din it. **balsamo**, lat. **balsamum**.

BALSĂMIC, -Ă, *balsamici*, -ce, adj. De balsam (1), ca de balsam. ♦ Care are însușirile balsamului (1), care conține un balsam. — Din fr. **balsamique**.
BALSAMINĂ, *balsamine*, s.f. Plantă erbacee anuală, cu flori albe-roșietice, cu frunze lanceolate și cu fructe în formă de capsulă, care se deschid brusc când sunt atinse; canale (*Impatiens balsamina*). — Din fr. **balsamine**.

BALTĂC s.n. v. **baltag**.
BALTĂG, *baltag*, s.n. Topor cu coadă lungă, folosit și ca armă. ♦ Fig. Lovitură aplicată cu acest topor. [Pl. și: *baltaguri*. — Var.: (reg.) **baltăc** s.n.] — Cf. tc. *bal ta*.

BĂLTĂ, *bălți*, s.f. 1. Întindere de apă stătătoare, de obicei nu prea adâncă, având o vegetație și o faună acvatică specifică; zonă de luncă inundabilă, cu locuri în care stagnează apa; *p. ext.* lac. ♦ Expr. *A rămâne (sau a sta, a zăcea) baltă* = a fi lăsat în părăsire; a sta pe loc, a stagna. A

lăsa baltă (ceva) = a lăsa (ceva) în părăsire, a nu se mai interesa (de ceva). *A da cu băta în baltă* = a face un gest, a spune o vorbă care stănește prin caracterul ei nedelicat sau insolit. **2.** Apă de ploaie adunată într-o adâncitură; groapă cu apă sau mocirlă; (prin exagerare) cantitate mare de lichid vărsat pe jos; băltoacă. — Din sl. **blato**. Cf. alb. *baltë*.

BĂLTIC, -Ă, baltici, -ce, adj. Care aparține Mării Baltice sau regiunilor învecinate. — Din fr. **baltique**. Cf. fr. *balte*.

BALUSTRĂDĂ, balustrade, s.f. Element de construcție folosit pentru a mărgini o scară, un balcon etc. ♦ Aparătoare dispusă la marginea unei punți de navă, a unei pasarele etc. pentru siguranța călătorilor. — Din fr. **balustrade**.

BALUSTRĂ s.f. v. **balustru**.

BALUSTRU, baluștri, s.m. 1. Fiecare dintre stâlpii de balustradă sau de parmacloc. **2.** Kompas special, folosit pentru trasarea cercurilor foarte mici. [Var.: **baluștră** s.f.] — Din fr. **balustre**.

BALZACIÁN, -Ă, balzacieni, -e, adj. De Balzac, al lui Balzac; în maniera lui Balzac. [Pr.: *-ci-an*] — **Balzac** (n. pr.) + suf. *-ian*.

BALZACIANISM s.n. Ceea ce este specific opereii balzaciene; tendință de a prelua și cultiva teme, motive etc. balzaciene. [Pr.: *-ci-a-*] — **Balzacian** + suf. *-ism*.

BĂMĂ, bame, s.f. Plantă leguminoasă cu fructe păroase de culoare verde, comestibile (*Hibiscus esculentus*); *p. restr.* fructul acestei plante. — Din tc. **bamya, bamye**. Cf. bg. *bamia*.

BĂMBUS, bambuși, s.m. Nume generic pentru plantele exotice lemnoase cu tulpină dreaptă, goală pe dinăuntru (*Bambusa*). ♦ *P. restr.* Tulpina acestor plante, utilizată ca lemn de construcție, vargă de pescuit etc. — Din germ. **Bambus**, fr. **bambou**.

BAN¹, bani, s.m. 1. Unitate monetară egală cu a suta parte dintr-un leu; *p. ext.* monedă mărunță, de mică valoare. ♦ Expr. *A nu face* (sau *a nu plăti*) *un ban* (*chior*) sau *doi bani* = a nu valora nimic, a nu avea nicio valoare. *A trăi* (pe lângă cineva) *ca banul cel bun* = a fi foarte prețuit (de cineva). *A lua* (ceva) *de* (sau *drept*) *bani buni* = a crede că un lucru este adevărat. **2.** (La pl.) Avere în numerar; parale. ♦ Expr. *A fi doldora* (sau *plin*) *de bani* = a fi foarte bogat. *A avea bani* (*strânși*) *la ciorap* sau *a strânge bani la ciorap* = a avea sau a face economii, a avea sau a strânge o sumă de bani; a fi zgârcit. *Fecior* (sau *băiat*) *de bani gata* = fiu de oameni avuți care irosește banii primiiți sau moștenii de la părinți. — Et. nec.

BAN², bani, s.m. 1. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Titlu purtat de dregătorul delegat de domn la guvernarea Olteniei; (și în forma *mare ban*) primul demnitar în ierarhia dregătorilor. ♦ (În Moldova) Dregător domnesc. **2.** Persoană care deține acest titlu. **3.** Guvernator al unei regiuni de graniță în regatul Ungariei. — Cf. magh. *bán*, sb. *ban*.

BANÁL, -Ă, banali, -e, adj., s.n. (Lucru, fenomen) lipsit de originalitate; obișnuit, comun. — Din fr. **banal**.

BANALITĂTE, (2) banalități, s.f. 1. Caracterul a ceea ce este banal; fel de a fi comun și lipsit de originalitate. **2.** (Concr.) Lucru banal, vorbă banală, idee banală. — Din fr. **banalité**.

BANALIZĂ, banalizez, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină banal. — Din fr. **banaliser**.

BANALIZĂRE, s.f. Faptul de a (se) *banaliza*. — V. **banaliza**.

BANÁN, banani, s.m. Bananier (1). — Din **banană** (derivat regresiv).

BANĂNĂ, banane, s.f. 1. Fruct de banan, având culoare galbenă, formă lunguiată, miez făinos, zaharos și aromat. **2.** Piesă de contact electric formată dintr-un mic cilindru metalic învelit pe jumătate în ebonită, care se montează la capătul unei conducte de curent. — Din fr. **banane**.

BANANIÉR, (1) bananieri, s.m., (2) *bananiere*, s.n., *bananieri, e*, adj. 1. S.m. Plantă tropicală arborescentă cu frunze foarte mari și fructe comestibile; banan (*Musa paradisiaca*). **2.** S.n. Navă care servește la transportul bananelor. **3.** Adj. (Despre țări, state) Producător de banane (1); (fig.) cu organizare socială primitivă [Pr.: *-ni-er*] — Din fr. **bananier**.

BANÁT, banate, s.n. 1. Provincie sau ținut administrat de un ban². **2.** Dregătoria de ban². — **Ban²** + suf. *-at*. Cf. lat. med. *banatus*.

BANATÍT s.n. Rocă eruptivă cu structură granitică, existentă în Banat și în Munții Apuseni, utilizată ca material de construcție. — Din fr. **banatite**. Cf. n. pr. *Banat*.

BĂNĂ, bane, s.f. Bucată de lemn, de plută etc., folosită de pescari pentru a marca locul unde au pus carmacele. — Et. nec.

BANC¹, bancuri, s.n. I. 1. Ridicătură de depuneri de nisip, de pietriș sau de nămol, formată pe fundul mărilor sau în albia apelor curgătoare, care ajunge uneori până la suprafața apei. **2.** Grup mare de scoici sau de pești, de obicei de aceeași specie, vârstă și mărime. II. 1. Masă sau platformă pe care se montează dispozitive, utilaje, instalații etc. *Banc de tâmplărie*. *Banc de ceasornicar*. ♦ *Banc de probă* = instalație pentru controlul calităților

tehnice ale unor motoare. **2.** Banchetă pe care stă persoana care trage la rame într-o ambarcațiune mică. — Din fr. **banc**.

BANC², bancuri, s.n. 1. Numele unui joc de cărți. **2.** (Fam.) Scurtă anecdotă glumească; *p. ext.* minciună. — Din germ. **Bank**.

BÂNCAIZĂNE, bancaizăne, s.n. 1. Scoabă de fier cu care se fixează în perete un dulap, o bibliotecă etc. **2.** Unealtă de fier la bancul¹ tâmplarului, care servește ca opritor al scândurilor date la rindea. — Din germ. **Bankaisen**.

BANCĂR, -Ă, bancari, -e, adj. Care aparține băncii² (1), privitor la bancă². — Din it. **bancario**, fr. **bancaire**.

BÂNCĂ¹, bănci, s.f. Scaun lung și îngust pentru două sau mai multe persoane. ♦ Expr. *Banca ministerială* = locurile din parlament rezervate membrilor guvernului. *Banca acuzaților* = locurile dintr-o sală de tribunal pe care stau acuzații. *Banca apărării* = locurile dintr-o sală de tribunal destinate avocaților care apără pe acuzați. ♦ Scaun, de obicei cu pupitrul în față, pentru școlari. ♦ Loc. adv. (*De*) *pe băncile școlii* = (de) la școală, din (sau în) timpul petrecut în școală. ♦ Expr. *A sta* (sau *a rămâne*) *în banca sa* = a rămâne la locul său, a sta pasiv față de orice inițiativă, a fi docil. — Din fr. **banc**.

BÂNCĂ², bănci, s.f. 1. Instituție financiară care are ca activitate principală atragerea de depozite și împrumutarea unor sume în scopul acordării de credite și efectuării de plasamente. ♦ (Med.) *Bancă de organe* = laborator în care se asigură prezervarea în condiții riguroase a unor țesuturi, a sângelui sau a unor organe în vederea transplantării lor. (Infor.) *Bancă de date* sau *bancă de informații* = totalitatea datelor organizate în scopul optimizării procesului de căutare și modificare a lor sau a relațiilor dintre ele, independent de a anumită aplicație. **2.** (La unele jocuri de cărți) Sumă pe care bancherul (2) o ține în fața lui pentru a plăti câștigurile celorlalți jucători. ♦ Expr. *A sări* (sau *a face să sară*) *banca* (*în aer*) = a câștiga un pot egal cu întreaga sumă pusă de bancher (2) în joc. — Din it. **banca**, fr. **banque**.

BANCHÉR, bancheri, s.m. 1. Proprietar sau mare acționar al unei bănci². **2.** (La unele jocuri de cărți) Persoană care conduce jocul și dispune de o sumă suficientă de bani pentru a acoperi mizele celorlalți jucători. — Din fr. **banquier**, it. **banchiere**.

BANCHÉT, banchete, s.n. Masă festivă dată în cinstea unei persoane sau a unui eveniment; festin. — Din fr. **banquet**.

BANCHÉTĂ, banchete, s.f. 1. Bancă¹ mică (capitonată) fără spetează; bancă¹ sau canapea montată în vehicule. **2.** Porțiune orizontală, în formă de treaptă, amenajată în lungul unui terasament. **3.** (În echitație) Obstacol natural format dintr-o movilă acoperită cu iarbă. — Din fr. **banquette**.

BANCHIZĂ, banchize, s.f. Întindere de gheață formată în mările polare. — Din fr. **banquise**.

BANCNOTĂ, bancnote, s.f. Semn bănesc oficial sub formă de hârtie de valoare la purtător, emisă de o bancă² (1) și care îndeplinește funcția de mijloc de plată; ban de hârtie. — Din germ. **Banknote**, fr. **bank-note**.

BÂNCO s.n. (La jocul de bacara; în expr.) *A face banco* = a susține singur miza jocului împotriva băncii² (2). — Din it., fr. **banco**.

BANCOMÁT, bancomate, s.n. Automat bancar care eliberează numerar pe baza cardului. — Din germ. **Bankomat**.

BANCROTĂ, bancrotez, vb. I. Intrans. (Rar.) A da faliment. — Din germ. **bankrotieren**.

BANCROTĂR, bancrutari, s.m. (Rar) Persoană care a suferit o bancrută. — **Bancrută** + suf. *-ar* (după fr. *banqueroutier*).

BANCROTĂ, bancrote, s.f. Situație de insolabilitate a unei firme (întreprinderi); faliment al unei firme vinovată de agravarea situației creditorilor săi; crah. — Din fr. **banqueroute**.

BÂNDĂJ, bandaje, s.n. 1. Fâșie de pânză sau de tifon utilizată la fixarea și protejarea unui pansament sau la imobilizarea unei părți bolnave a corpului. ♦ Aparat special pentru a susține o hernie. ♦ Fâșie de pânză cu care boxerii își înfășoară pumnii pe sub mănuși. **2.** Coroană inelară de oțel sau de cauciuc care se montează pe janta unei roți de vehicul pentru a o feri de degradare. ♦ Îmbrăcăminte în forma unei benzi înfășurate pe o țevă, pe o vargă de metal etc. — Din fr. **bandage**.

BANDAJĂ, bandajez, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) aplica un bandaj (1). — Din **bandaj**.

BANDAJĂRE, bandajări, s.f. Acțiunea de a (se) *bandaja*. — V. **bandaja**.

BÂNDĂ¹, bande, s.f. 1. Grup de rufăcători care acționează sub conducerea unui șef. ♦ (Glumeț) Grup de prieteni. **2.** (Înv.) Ceată de soldați aflați sub aceeași bandieră. **3.** Trupă de muzicanți, fanfară, taraf de lăutari. — Din fr. **bande**, germ. **Bande**.

BÂNDĂ², benzi, s.f. 1. Fâșie de material textil, de cauciuc etc. cu care se înfășoară, se leagă sau se întărește ceva; bantă (1). ♦ Fâșie cu care se împodobește, de obicei pe margini, un articol de îmbrăcăminte. **2.** (În

sintagmele) *Bandă de magnetofon* = fâșie magnetizată pe care se imprimă și de pe care se pot reproduce sunete cu ajutorul magnetofonului. *Bandă rulantă* (sau *de transport ori continuă*) = fâșie continuă care servește la deplasarea obiectelor fabricate sau în curs de fabricație; conveier (1). *Lucru pe (sau la) bandă (rulantă)* = sistem de lucru constând din operații executate succesiv de un șir de lucrători asupra unui obiect aflat pe o bandă rulantă care trece prin fața fiecăruia dintre ei. *Bandă de imagini* = peliculă cinematografică. *Bandă de circulație* = fâșie lungă delimitată din partea carosabilă a unui drum, rezervată circulației în același sens a vehiculelor. *Bandă de rulment* = partea de cauciu din anvelopa unei roți de autovehicul care vine în contact cu pământul. *Bandă etalon* = bandă magnetică cu înregistrări speciale pentru reglarea sau verificarea parametrilor unui magnetofon sau magnetoscop. *Bandă de frecvențe* = interval din șirul frecvențelor, caracterizat prin anumite proprietăți comune din punctul de vedere al utilizării lor în telecomunicații și telemecanică. *Bandă X* = bandă de frecvențe cuprinse în domeniul microundelor. **3.** Margine elastică a mesei de biliard. ♦ Margine a terenului de popice. **4.** Șină care leagă cele două țevi ale unei arme de vânătoare. **5.** Grup de frecvențe vecine sau apropiate ale unei radiații electromagnetice sau sonore. **6.** (Inform., în sintagma) *Bandă perforată* = bandă de hârtie sau de material plastic utilizată pentru introducerea sau extragerea datelor dintr-un sistem de calcul. — Din fr. *bande*.

BANDERILĂ, *banderile*, s.f. (Livr.) Suliță mică prevăzută cu un steguleț, pe care toreadorii o înfig în grumazul taurului ca să-l ațâțe. — Din fr. *banderille*.

BANDEROLĂ, *banderole*, s.f. **1.** Fâșie de hârtie petrecută în jurul unui pachet sau al unei cărți pentru a împiedica desfacerea ei. **2.** Brasard. **3.** Steguleț care servește ca semn distinctiv (prins în vârful unei lănci, al unui catarg etc.). — Din fr. *banderole*.

BANDIERĂ, *bandiere*, s.f. **1.** (Înv.) Steag al unei armate, al unei unități militare; drapel, stindard. **2.** (Rar) Steag al unei corporații, al unei societăți, spec. al unei corăbii. [Pr.: -di-e-] — Din it. *bandiera*.

BANDIT, *bandiți*, s.m. Persoană care face parte dintr-o bandă¹ de răufăcători; tâlhar, răufăcător, gangster. — Din fr. *bandit*, it. *bandito*.

BANDITESC, *-EASCĂ*, *banditești*, adj. Tâlharesc. — **Bandit** + suf. *-esc*.

BANDITĂȘTE adv. Ca bandiți; tâlhărește. — **Bandit** + suf. *-ăște*.

BANDITISM, (2) *banditisme*, s.n. **1.** Atitudine, comportare de bandit; tâlhărie. **2.** Faptă de bandit. — Din fr. *banditisme*.

BANDOTECĂ, *bandoteci*, s.f. Colecție de benzi de magnetofon. ♦ Dulap, cameră în care se păstrează această colecție. — Din germ. *Bandoteck*.

BANDULĂ, *bandule*, s.f. Pară de lemn îngreuiată cu plumb, fixată de o frânghie, care ajută la aruncarea parămelor grele de legare a navei la acostare. — Et. nec.

BANDULIERĂ, *banduliere*, s.f. Bandă de piele, de pânză etc. pusă de-a curmezișul corpului pentru a susține sabia, pușca etc. ♦ Loc. adv. *În bandulieră* = purtat de-a curmezișul spatelui sau al pieptului. [Pr.: -li-e-] — Din fr. *bandoulière*.

BANDURĂR, *bandurari*, s.m. (Rar) Bandurist. — **Bandură**² + suf. *-ar*.

BANDURĂ¹, *bandure*, s.f. (Reg.) Cărpă de pânză groasă și aspră. ♦ Epitet pentru o femeie destrăbălată, cu purtări urâte. — Et. nec.

BANDURĂ², *banduri*, s.f. (Rar) Instrument muzical popular ucrainean cu o tastieră (2) scurtă și cu 8 până la 24 de coarde. — Din ucr. *bandura*.

BANDURIST, *-Ă*, *banduriști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar la f.) Cântăreț din bandură²; bandurar. — **Bandură** + suf. *-ist*.

BANG interj., s.n. **1.** (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul unui clopot sau alt sunet metalic; dang, balang. **2.** S.n. Sunetul astfel produs. — Onomatopee.

BĂNGĂT, *bangăte*, s.n. (Rar) Dangăt. — **Bang** + suf. *-ăt*.

BANG SÓNIC s.n. (Fiz.) Zgomot puternic produs în momentul când un corp în mișcare depășește viteza sunetului. — Din engl. *sonic bang*.

BANIÉRĂ, *baniere*, s.f. (Înv.) Drapel militar feudal. ♦ Unitate militară feudală. [Pr.: -ni-e-] — Din fr. *bannière*.

BĂNIȚĂ, *banite*, s.f. Veche unitate de măsură de capacitate pentru cereale, a cărei valoare a variat (în provinciile românești) în jurul a 21–34 l; dublă (1) ♦ Vas special (făcut din doage) care are această capacitate. — Din bg. *banica*.

BANJÓ, *banjouri*, s.n. Instrument muzical asemănător cu mandolina, cu cinci până la nouă coarde și cu cutia de rezonanță rotundă, acoperită cu o membrană. — Din fr. *banjo*.

BANKING s.n. (Englezism) (Fin.) Activitate bancară. [Pr.: *bénching*] — Cuv. engl.

BANNER, *bannere*, s.n. Bucată mare de pânză sau de material plastic, așezată pe o clădire sau deasupra unei străzi importante, pe care se află un slogan, o reclamă, un desen etc. [Pr.: *bénăř*] — Din engl. *banner*.

BĂNTĂ, *benți*, s.f. **1.** Bandă² (1) ♦ Fâșie de pânză cusută pe marginea gulerului și a mânecilor cămășii. **2.** (Înv.; la pl.) Cățușe, obezi. [Pl. și: *bente*] — Din rus. *bant(a)*.

BANTOID, *-Ă*, *bantoizi*, *-de*, adj. Referitor la un idiom asemănător limbii bantu. — Din engl. *Bantoid*.

BĂNTU s.m. și f., adj. invar. **1.** S.m. Persoană care face parte din populația africană negroidă, de o mare diversitate antropologică din Africa Ecuatorială și Meridională. **2.** Adj. invar. Referitor la bantu (1) sau la limbile vorbite de această populație. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de această populație. [Acc. și: *bantú*] — Din fr. *Bantou*.

BANTUSTĂN, *bantustane*, s.n. Regiune, teritoriu etc. rezervat negrilor, în perioada regimului de apartheid din Republica Africa de Sud. — Din engl. *bantustan*.

BANTUSTANIZĂRE, *bantustanizări*, s.f. Politică promovată în Republica Africa de Sud prin care se urmărea izolarea negrilor în bantustane. — De la *bantustan*.

BAOBĂB, *baobabi*, s.m. Arbore din Africa tropicală, cu tulpina ajungând până la un diametru de 22 m, cu ramuri foarte mari și cu fructe lunguiețe (*Adansonia digitata*). [Var.: *boabáb* s.m.] — Din fr. *baobab*.

BAPTISM s.n. Ansamblu de grupări creștine protestante, care practică botezul la vârsta adultă și consideră Biblia ca autoritate supremă. — Din fr. *baptisme*.

BAPTIST, *-Ă*, *baptiști*, *-ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al baptismului. **2.** Adj. Care aparține baptismului, privitor la baptism. — Din fr. *baptiste*.

BAPTISTERIU, *baptisterii*, s.n. Capelă pe lângă o biserică catolică pentru oficierea botezurilor; bazin folosit la botezul prin scufundare. — Din lat. *baptisterium*.

BAR¹, *bari*, s.m. Unitate de măsură tolerată a presiunii egală cu presiunea exercitată de o megadină pe o suprafață de 1 cm². — Din fr. *bar*.

BAR², *baruri*, s.n. (La unele jocuri de copii) Spațiu, loc de odihnă și de refugiu dinaintea stabilii de jucători (la „ulii și porumbelii”, „leapșa” etc.) — Et. nec.

BAR³, *baruri*, s.n. **1.** Local public în care consumatorii stau de obicei în picioare sau pe scaune înalte în fața unei teighele; *p. restr.* teighele la care se servesc băuturi. ♦ Dulap sau compartiment într-un dulap, în care se păstrează sticlele cu băuturi alcoolice (fine). **2.** Local de noapte cu program muzical-distractiv; cabaret. — Din fr. *bar*.

BARĂ, *barez*, vb. I. Tranz. **1.** A opri, a împiedica trecerea, circulația, intrarea etc. **2.** A trage o linie peste un text scris, pentru a-l anula; a anula. — Din fr. *barrer*.

BARABÓI, *baraboi*, s.m. **1.** Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu flori albe, cu rădăcină comestibilă în formă de bulb; alunele. (*Chaerophyllum bulbosum*). **2.** Dans popular românesc asemănător cu hora; melodie după care se execută acest dans. — Din bg. *barabo*, magh. *barabolya*.

BARABŪLĂ, *barabule*, s.f. (Reg.) Cartof. — Din ucr. *barabolja*.

BARABŪLIȘTE, *barabuliști*, s.f. (Reg.) Ogor cultivat cu cartofi. — **Barabulă** + suf. *-iște*.

BARABUȘCĂ, *barabuște*, s.f. (Reg.) Cartof. — **Baraboi** + suf. *-ușcă*.

BARACAMÉNT, *baracamente*, s.n. (Rar) Ansamblu de barăci. — Din fr. *baraquement*, it. *baraccamento*.

BARĂCĂ, *barăci*, s.f. Construcție provizorie de scânduri, panouri, folosită ca locuință, magazie, prăvălie etc. [Pl. și: *bărăci*. — Var.: (reg.) *barătcă* s.f.] — Din fr. *baraque*.

BARĂGLĂDINĂ, *baragladine*, s.f. (Peior.) Epitet dat unui rom. — Et. nec.

BARĂJ, *baraje*, s.n. **1.** Construcție hidrotehnică, așezată transversal în albia unui curs de apă, pentru ridicarea nivelului apei în amonte și crearea unui lac de acumulare; stăvilar, zăgăz. **2.** (Mil.) Lucrare de fortificație făcută pentru a opri înaintarea inamicului. ♦ *Baraj (de artilerie)* = tir de artilerie pentru oprirea înaintării inamicului. *Foc de baraj* = tragere care acoperă cu o ploaie de proiectile o suprafață de teren, pentru a deveni astfel inaccesibilă inamicului. ♦ Ceea ce constituie o piedică (în drum). **3.** Intrecere suplimentară între mai mulți concurenți sau între mai multe echipe aflate la egalitate, pentru a se putea departaja într-un clasament oficial. **4.** (În sintagma) *Baraj psihic* = simptom al schizofreniei care constă în oprirea bruscă și nemotivată a unui act (4). — Din fr. *barrage*.

BARAJIST, *barajisti*, s.m. Persoană care supraveghează și asigură întreținerea unei instalații de captare a apei. — Din fr. *baragiste*.

BARĂT, *-Ă*, *barați*, *-te*, adj. **1.** (Despre un drum, o intrare) Care este închis, a cărui trecere este împiedicată sau interzisă. **2.** (Despre un text, o cifră, o literă etc.) Peste care s-a tras o linie; anulat. — V. *bara*. Cf. fr. *barré*.

BARĂTĂ, *barate*, s.f. Aparat folosit pentru omogenizarea unor grăsimi vegetale în procesul de producție. — Din fr. *baratte*.

BARĂTCĂ s.f. v. *baracă*.

BĂRĂ, *bare*, s.f. 1. Bucată lungă de lemn sau de metal cu întrebuințări în construcție, în tehnică. 2. Stâlp de poartă la unele jocuri sportive. ⇨ *Bară* (*fixă*) = aparat de gimnastică format dintr-o vergea groasă de metal montată între doi stâlpi. 3. Loc pe care îl ocupă avocații într-o sală de judecată în timpul pledoariei. 4. Linie verticală sau orizontală care separă părțile dintr-un text. ◆ (Muz.) Linie verticală care separă măsurile pe portativ. 5. Prag de nisip situat sub apă, de obicei la gura unui fluviu. 6. Val de mare care urcă odată cu fluxul de la gura unui fluviu spre amonte. — Din fr. *barre*.

BARBACĂNĂ, *barbacane*, s.f. 1. Deschizătură mică lăsată din loc în loc într-un zid de sprijin pentru scurgerea apelor infiltrate. 2. Deschizătură înaltă și îngustă pentru aerisire și lumină, în zidul unui turn, al unui coridor, folosită în arhitectura medievală. — Din fr. *barbacane*.

BARBĂR, *-Ă, barbări*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. (Nume dat, în Antichitate, de greci și de romani celor care aparțineau altor popoare. (La m. pl.) (Nume generic dat popoarelor) care au migrat la începutul Evului Mediu în Europa; (și la sg.) persoană care făcea parte dintr-un asemenea popor. 3. Fig. (Persoană) necivilizată, cu purtări grosolane. ◆ (Persoană) cu atitudine și comportare inumană, crudă, sălbatică. ◆ (Adverbial) În mod crud, sălbatic, grosolan. — Din fr. *barbare*, lat. *barbarus*.

BARBARIE, (2) *barbarii*, s.f. 1. Stare primitivă de dezvoltare social-culturală. 2. Concepție, atitudine, comportare care dovedesc lipsă de respect, dispreț sau ură față de cultură și de civilizație; (concr.) fapt care rezultă dintr-o asemenea concepție; cruzime, sălbăticie. — Din fr. *barbarie*, lat. *barbaria*.

BARBARISM, *barbarisme*, s.n. Cuvânt împrumutat dintr-o limbă străină fără a fi necesar (și neasimilat); cuvânt de jargon. — Din fr. *barbarisme*, lat. *barbarismus*.

BĂRBĂ, *bărbi*, s.f. 1. Păr care crește la bărbați pe bărbie și pe obraji. ⇨ Loc. adv. În *barbă* = pe ascuns, numai pentru sine. ⇨ Expr. (Fam.) *A se trage de barbă* (cu cineva) = a fi foarte intim cu cineva, a se bate pe burtă (cu cineva). (Arg.) *A pune* (sau *a trage*) *bărbi* = a minți, a înșira verzi și uscate. ⇨ Compuse: *barba-caprei* = denumire dată mai multor specii de plante erbacee perene, cu frunze lungi și înguste și cu flori galbene (*Tragopogon*); *barba-împăratului* = plantă erbacee cu flori de diferite culori, care se cultivă ca plantă de ornament și a cărei rădăcină are proprietăți purgative; *norea* (*Mirabilis jalapa*); *barba-lupului* = plantă erbacee cu flori galbene (*Crispis biennis*); *barba-ursului* = coada-calului. 2. Bărbie. 3. Smoc de păr pe care îl au unele animale sub bot. 4. Țeapă de la spicele cerealelor. — Lat. *barba*.

BĂRBEUCUE, s.n. 1. Grătar (2) pentru fript carne, pește, legume etc. în aer liber. 2. P. ext. Petrecere în aer liber, la care sunt consumate alimente preparate astfel. [Pr.: *bărbecu*]. — Din engl. *barbecue*, fr. *barbecue*.

BARBÉT, *barbeți*, s.m. Prepelicar cu păr lănos și creț, dresat pentru vânatoarea de baltă. — Din fr. *barbet*.

BARBÉTĂ, *barbete*, s.f. 1. Smoc de barbă (1) lăsat să crească pe părțile laterale ale feței. 2. Parămă scurtă care servește la legarea unei ambarcațiuni de o navă sau de chei. — Din it. *barbetta*.

BARBIÂN, *-Ă, barbieni*, *-e*, adj. De Ion Barbu, al lui Ion Barbu; în maniera lui Ion Barbu. [Pr.: *-bi-an*] — **Barbu** (n. pr.) + suf. *-ian*.

BARBIȘĂ, *barbișe*, s.f. (Rar) Barbișon. — Din fr. *barbiche*.

BARBIȘÓN, *barbișoane*, s.n. Barbă (1) scurtă și ascuțită lăsată să crească numai pe vârful bărbiei; cioc² (3), țcălie, barbișă. — Din fr. *barbichon*.

BARBITURIC, *-Ă, barbutirici*, *-ce*, adj. s.n. 1. Adj. (În sintagma) *Acid barbutiric* = substanță sintetică rezultată prin condensarea ureei, care stă la baza multor medicamente sedative, hipnotice, anestezice etc. 2. S.n. (La pl.) Clasă de medicamente cu acțiune calmantă, sedativă, anticonvulsivă, anestezică. — Din fr. *barbiturique*.

BARBITURISM s.n. Totalitatea tulburărilor care apar în intoxicațiile acute sau cronice cu barbiturice. — Din fr. *barbiturisme*.

BARBOTĂJ, *barbotaje*, s.n. (Tehn.) Ungere automată a unei mașini prin împrăscarea lubrifiantului pe suprafețele de uns. — Din fr. *barbotage*.

BARBOTĂRE, *barbotări*, s.f. (Chim., Fiz.) Trecere forțată a unui gaz printr-un lichid. — Cf. fr. *barboter*.

BARBŪN, *barbuni*, s.m. Pește de mare, de culoare roșiatică, cu înălțare galbene, cu două muștăși sub falca inferioară, și carnea foarte gustoasă (*Mullus barbatus*). — Din ngr. *barbŭni*.

BARBŪT s.n. Joc de noroc cu zaruri. — Din tc. *barbut*.

BARBŪTĂ, *barbute*, s.f. Veche monedă de la începutul sec. XIX, cu valoare de 2 lei (vechi) și 10 parale. — Et. nec.

BARCAGIU, *barcagii*, s.m. Persoană care (are meseria de a) conduce o barcă; luntraș. — **Barcă** + suf. *-agiu*.

BARCĂNĂ, *barcane*, s.f. Dună de nisip în formă de potcoavă sau de semilună, cu convexitatea orientată perpendicular pe direcția vântului. — Din fr. *barkhane*.

BARCAROLĂ, *barcarole*, s.f. Cântec al gondolierilor venețieni; compoziție muzicală cu caracter liric și mișcare ritmică, imitând unduirea valurilor sau cadența vâslelor. — Din it. *barcarola*, fr. *barcarolle*.

BARCĂZ, *barcazuri*, s.n. Ambarcațiune pescărească de lemn cu o capacitate de 10–100 de tone, care poate naviga cu pânze sau cu motor. — Din rus. *barkas*.

BĂRCĂ, *bărți*, s.f. Ambarcațiune de dimensiuni mici, cu vâsle, cu pânze sau cu motor. — Din it. *barca*.

BARCHÉT s.n. v. *barhet*.

BARD, *barzi*, s.m. (La vechii celți) Poet-muzician care compunea și recita cântece războinice și religioase. ◆ P. gener. Poet. — Din fr. *barde*, lat. *bardus*.

BĂRDĂ, *bărzi*, s.f. Secure cu tăișul lat și cu coada scurtă, folosită mai ales la cioplitul lemnului și, în trecut, ca armă de luptă. ⇨ Expr. *A da* (sau *a zvârli*) *cu barda în lună* ori *a da cu barda în Dumnezeu* = a fi nesocotit. *Cioplit* (*numai*) *din bardă* (sau *cu barda*) = (cioplit) grosolan. — Din magh. *bárd*.

BARDÓU s.m. Hibrid obținut prin încrucișarea dintre armăsar și măgăriță (*Equus hinnus*). — Din fr. *bardot*.

BARÉJ s.n. v. *bariș*.

BĂREM¹ adv. Măcar, cel puțin, (reg.) batăr. [Var.: (reg.) *băremi*, *bărím* adv.] — Din bg., sb. *barem*.

BĂREM², *bareme*, s.n. 1. Tabel în care sunt prezentate valorile unor elemente sau date în funcție de alte elemente ori date variabile. 2. (Sport) Normă pentru calificarea într-o competiție. [Pl. și: *băremuri*] — Din fr. *barème*.

BĂREMI adv. v. *barem¹*.

BARÉTĂ¹, *barete* s.f. 1. Bentiță îngustă de piele cu care se încheie un pantof. 2. Bucată îngustă de metal fixată transversal pe un obiect tot de metal (tabacheră, decorație etc.). 3. Panglică de decorație; seamn distinctiv al unei decorații care reproduce desenul panglicii și se poartă în locul decorației. — Din fr. *barrette*.

BARÉTĂ², *barete*, s.f. (Rar) Bonetă de postav sau de catifea, în trei sau patru colțuri, purtată de preoții catolici și, în trecut, de unii soldați din Occident. — Din fr. *barrette*.

BARHÉT, (2) *barheturi*, s.n. 1. Țesătură de bumbac (cu desene), flanelată pe una din fețe. 2. Sortiment dintr-o astfel de țesătură. [Acc. și: *bărhet*. — Var.: *barchét* s.n.] — Din germ. *Barchent*.

BĂRIC, *-Ă, bariți*, *-ce*, adj. Care se referă la presiunea atmosferică, care ține de presiunea atmosferică. ⇨ *Sistem baric* = formă de repartiție a presiunii atmosferice, care poate fi pozitivă sau negativă. — Din fr. *barique*.

BARICADĂ, *baricadez*, vb. I. Tranz. A închide printr-o baricadă o intrare, o ieșire, un drum etc.; a bloca. ◆ Refl. A se pune la adăpost (după o baricadă). — Din fr. *barricader*.

BARICADĂRE, *baricadări*, s.f. Acțiunea de a (se) *baricada* și rezultatul ei. — V. *baricada*.

BARICADĂ, *baricade*, s.f. Întăritură amenajată dintr-o aglomerare de materiale diferite (vehicule, arbori, saci cu nisip, bolovani etc.) pentru întreruperea circulației sau pentru apărare, de obicei în timpul luptelor de stradă. ⇨ Expr. *A fi de cealaltă parte a baricadei* = a fi în tabără opusă. *A muri pe baricade* = a muri luptând pentru o idee. *A fi pe baricadă* = a fi la datorie, a fi combativ. — Din fr. *barricade*.

BARICÉNTRU, *baricentre*, s.n. 1. (Fiz.) Centru de greutate. 2. Punctul de întâlnire a medianelor unui triunghi. — Din fr. *barycentre*.

BĂRIE, *barii*, s.f. Unitate de măsură pentru presiune, egală cu presiunea unei forțe de o dină pe un centimetru pătrat. — Din fr. *barye*.

BĂRIERĂ, *bariere*, s.f. 1. Bară mobilă cu care se oprește temporar trecerea peste o șosea, peste o linie ferată etc.; p. ext. loc unde se întreține o șosea cu o linie ferată. ◆ Fig. Obstacol, piedică în calea realizării unui lucru, a unei acțiuni. ⇨ *Barieră socială* = (Sociologie) situație care face dificil sau chiar imposibil accesul într-o grupare socială superioară ierarhic. *Barieră luminoasă* = fascicul luminos folosit pentru comanda unui fotoreleu, în scopul semnalizării prezenței corpurilor străine într-o anumită zonă. 2. Punct de intrare în oraș, unde se încasau în trecut taxele pentru mărfurile aduse spre vânzare; p. ext. periferie. [Pr.: *-ri-e*]. — Din fr. *barrière*.

BARIL, *barili*, s.m. Unitate de măsură pentru capacități, egală cu circa 160 de litri, folosită, în special, în SUA și în Marea Britanie. — Din fr. *baril*.

BĂRIM adv. v. *barem¹*.

BARIMETRIE s.f. Determinare aproximativă a greutateii animalelor vii pe bază de măsurători. — Din fr. *barymétrie*.

BARISFÉRĂ s.f. Nucleu Pământului, cu raza de 3500 km și densitatea foarte mare, format din material foarte greu (nichel, fier, cobalt); nife, centrosferă. — Din fr. **barysphère**.

BARIȘ, *barișe*, s.n. 1. Broboadă de lână foarte subțire și ușoară. ⇨ Expr. (Reg.) *A-și da barișul pe ceață* = a se face de răs, a pierde rușinea, a încălca regulile bune-cuviințe. 2. Stofă de lână foarte subțire și fină. [Var.: (reg.) **baréj**, **bariz** s.n.] — Din fr. **barège**.

BARITĂ, *barite*, s.f. Hidrat de bariu. — Din fr. **baryte**.

BARITINĂ, *baritine*, s.f. Sulfat natural de bariu. — Din fr. **barytine**.

BARITÓN, (1) s.n., (2) *baritoni*, s.m., (3) *baritoane*, s.n. 1. S.n. Registru al vocii bărbătești, intermediar între tenor și bas. 2. S.m. (În forma accentuată *bariton*) Cântăreț a cărui voce se plasează în acest registru. 3. S.n. Instrument de suflat, din alamă cu registru corespunzător acestei voci (2). [Acc. și: *bariton*] — Din it. **baritono**, fr. **baryton**.

BÁRIU s.n. Element chimic din grupa metalelor alcalino-pământoase, de culoare albă-argintie, ai cărui compuși se folosesc la fabricarea vopselelor, a sticlei și în pirotehnie. — Din fr. **baryum**.

BARÍZ s.n. v. **bariș**.

BÁRJĂ, *barje*, s.f. 1. Ambarcațiune (de mare tonaj) cu fundul plat, fără propulsie proprie, remorcată de altă navă. 2. Barcă cu velă pătrată, pentru pescuitul pe râuri. — Din fr. **barge**.

BÁRMAN, *barmani*, s.m. Persoană care servește la bar³. ♦ Proprietar al unui bar³. — Din fr., engl. **barman**.

BÁRMANIȚĂ, *barmanițe*, s.f. Femeie care servește la bar³. — **Barman** + suf. *-iță*.

BAROÁNĂ, *baroane*, s.f. Baroneasă. — Din **baron**. Cf. fr. *baronne*.

BARÓC, *-Ă*, *baroci*, *-ce*, adj., s. n. (Stil artistic specific sec. XVI-XVIII) care este caracterizat prin gustul pentru colosal și grandios, prin neregularitate și exces de ornamente complicate. ♦ Adj. (Despre construcții, mobilă, sculptură, pictură etc.) Care este realizat în acest stil. ♦ (Stil literar) caracterizat printr-o mare libertate și fantezie de exprimare. — Din fr. **baroque**.

BAROGRÁF, *barografe*, s.n. Barometru care înregistrează în mod automat curba înălțimilor atinse de un avion. — Din fr. **barographe**.

BAROGRAMĂ, *barograme*, s.f. Curbă înregistrată de barograf. — Din fr. **barogramme**.

BAROMÉTRIC, *-Ă*, *barometrici*, *-ce*, adj. Al barometrului, de barometru. — Din fr. **barométrique**.

BAROMÉTRU, *barometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea presiunii atmosferice. — Din fr. **baromètre**.

BARÓN, *baroni*, s.m. (În Apusul și Centrul Europei) Titlu nobiliar în ierarhia feudală, superior cavalerului și inferior vicontelui; persoană care are acest titlu. — Din fr. **baron**.

BARONEÁSĂ, *baronese*, s.f. (În societatea medievală din Apusul și Centrul Europei) Femeie care posedă o baronie; soție sau fiică de baron; baroană. — **Baron** + suf. *-easă*.

BARONÉT, *baroneți*, s.m. Titlu nobiliar ereditar în Anglia al membrilor unui ordin de cavaleri; persoană care are acest titlu. — Din fr. **baronnet**.

BARONIE, *baronii*, s.f. (Rar) Titlu de baron; domeniul unui baron. — Din fr. **baronnie**.

BARÓS, *baroase*, s.n. Ciocan foarte mare și foarte greu utilizat la lucrările de fierărie, în minieră etc. [Pl. și: *barosuri*] — Din țig. **baros**.

BAROSÁN, *-Ă*, *barosani*, *-e*, adj. (Fam.) Mare (și greu). ♦ Fig. (Substantivat, arg.) Persoană influentă, bogată. — **Baros** + suf. *-an*.

BAROSCÓP, *baroscoape*, s.n. Aparat în formă de balanță, cu ajutorul căruia se demonstrează existența presiunii atmosferice și principiul lui Arhimede pentru gaze. — Din fr. **baroscope**.

BARÓU, *barouri*, s.n. Organizație profesională a avocaților. — Din fr. **barreau**.

BARŞÓN, *barșoane*, s.n. (Reg.) Catifea (roșie). — Din magh. **bársony**.

BÁRTIȚĂ, *bartițe*, s.f. (Reg.) Poighiță de mucegai care se formează pe boș sau pe zeama de varză acră. — Et. nec.

BÁRZĂ, *berze*, s.f. Pasăre migratoare din ordinul ciconiiformelor, cu ciocul roșu, gâtul și picioarele lungi și cu penele, de obicei, albe, afară de vârful aripilor, care sunt negre: cocostârc (*Ciconia ciconia*). — Cf. alb. *barzhë*.

BAS, (1) s.n., (2) *bași*, s.m., (3) *basuri*, s.n. 1. S.n. Registrul cel mai jos al vocii bărbătești; sunetul cel mai grav al unui acord muzical. 2. S.m. Cântăreț a cărui voce se plasează în acest registru; basist. 3. S.n. Instrument care deține în orchestră un rol analog cu acela al basului (2) într-un cor. — Din it. **basso**, fr. **basse**.

BASAMÁC, (2) *basamace*, s.n. 1. Rachi (colorat) de calitate inferioară. 2. Sort de basamac (1). — Cf. tc., sb. *basamak* „grad”.

BASARABEÁN, *-Ă*, *basarabeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din regiunea istorică Basarabia. 2. Adj. Care aparține Basarabiei sau basarabenilor (1), privitor la Basarabia ori la basarabeni. — **Basarabia** (n.pr.) + suf. *-ean*.

BASARABEANCĂ, *basarabence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din regiunea istorică Basarabia. — **Basarabean** + suf. *-că*.

BASC¹, *bascuri* s.n. Parte a unei jachete (sau fuste) care, pornind din talie, acoperă șoldurile. — Din fr. **basque**.

BASC², *bascuri*, s.n. Beretă cu marginile îndoite înăuntru. [Var.: **báscă** (pl. *bășți*) s.f.] — Din fr. [beret] **basque**.

BASC³ s.n. v. **bască**.

BASC⁴, *-Ă*, *basci*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Țara Basculor, regiune situată în Pirinei, în Franța și Spania. 2. Adj. Care aparține sau este caracteristic basculor (1), privitor la basci. ♦ (Substantivat, f.) Limba izolată neindo-europeană, vorbită de basci. — Din fr. **basque**.

BÁSCĂ s.f. v. **bască²**.

BÁSCHET, (1) s.n., (2) *bascheți*, s.m. 1. S.n. Baschetbal. 2. S.m. (Mai ales la pl.) Ghetă de baschetbal. — Din fr. **basket**.

BÁSCHETBAL s.n. Joc sportiv disputat între două echipe de câte cinci jucători, care marchează punctele făcând să treacă mingea prin coșul de sfoară împletită fixat de un panou înalt pe terenul echipei adverse; baschet. — Din engl., fr. **basket-ball**.

BASCHETBALIST, *-Ă*, *baschetbaliști*, *-ste*, s.m. și f. Sportiv care practică baschetbalul. — **Baschetbal** + suf. *-ist*.

BASCULĂ, *basculez*, vb. I. Intrans. (Despre un corp) A se roti parțial în jurul unei axe orizontale care nu trece prin centrul de greutate; a se balansa. — Din fr. **basculer**.

BASCULÁNT, *-Ă*, *basculanți*, *-te*, adj., s.f. 1. Adj. Care basculează sau care poate bascula; care se balansează ⇨ *Autocamion* (sau *camion*, *vagon*) *basculant* = autocamion (sau camion, vagon) a cărui platformă se ridică pentru a descărca materialele transportate. 2. S.f. Platformă (cu obloane) sau vagon care se poate ridica și înclina într-o parte pentru a descărca, prin răsturnare, materialele transportate. — Din fr. **basculant**.

BASCULÁRE, *basculări*, s.f. Acțiunea de a *bascula*. — V. **bascula**.

BASCULÁTOR, *basculatoare*, s.n. Dispozitiv folosit la descărcarea prin basculare a vagoanelor, a autocamionelor etc.; culbutor (1). — **Bascula** + suf. *-tor* (după fr. *basculeur*).

BASCŪLĂ, *bascule*, s.f. 1. Aparat care permite cântărirea corpurilor grele cu ajutorul unor greutateți (de o sută de ori) mai mici. 2. Scândură sau pârghie mobilă așezată în cumpănă pe un suport. 3. Partea metalică a armelor de vânătoare cu țevi mobile. — Din fr. **bascule**.

BASEBALL s.n. Joc sportiv național nord-american, asemănător cu oina. [Pr.: *béisbol*] — Din engl. **base-ball**.

BÁSEDOW s.n. Boală endocrină care se manifestă prin creșterea în volum a glandei tiroide, exoftalmie, tulburări cardio-vasculare, scădere ponderală, insomnie etc.; boala lui Basedow. [Pr.: *ba-ze-*. — Acc. și: *basedów*. — Scris și: *Bazedov*] — Din fr. (*maladie de*) **Basedow**.

BASEDOWIAN, *-Ă*, *basedowieni*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care prezintă caracteristicile bolii lui Basedow. — Din fr. **basedowien**.

BASÉT, *baseți*, s.m. Câine de vânătoare cu corpul lunguiet, cu labele scurte, cu urechile lungi și cu pete roșietice sau negre pe corp. — Din fr. **basset**.

BASIC s.n. (Inform.) Limbaj simbolic ușor accesibil, universal. [Pr.: *béisic*] — Din engl. **basic**.

BASIC-ENGLISH s.n. Formă simplificată a limbii engleze, având la bază circa 850 de cuvinte și un minimum de reguli gramaticale, creată cu scopul de a servi ca limbă internațională. [Pr.: *béisic-Ingliš*] — Cuv. engl.

BASÍDIE, *basidii*, s.f. Organ special al unor ciuperci pe care se formează sporii. — Din germ. **Basidie**. Cf. fr. *ba s i d e*.

BASIDIOMICÉTĂ, *basidiomicete*, s.f. (La pl.) Clasă de ciuperci saprofite sau parazite la care sporii se formează la exterior, pe basidii; (și la sg.) ciupercă făcând parte din această clasă. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **basidiomycète**.

BASIDIOSPÓR, *basidiospori*, s.m. Spor produs de basidii. — Din fr. **basidiospore**.

BASÍST, *bașiști*, s.m. 1. Bas (2). 2. Muzicant care cântă la contrabas sau la un instrument cu timbru de bas (1). — Din fr. **basiste**.

BASM, *basme*, s.n. 1. Narațiune (populară) cu elemente fantastice supranaturale, care simbolizează forțele binelui și ale răului în lupta pentru și împotriva fericirii omului. ⇨ Expr. (Fam.) *A se face de basm* = a se face de răs. 2. Născocire, minciună, scormitură. — Din sl. **basni**.

BASMĂ, *basmale*, s.f. Bucată de pânză sau de mătase (colorată), folosită de femei pentru a-și acoperi capul. ⇨ Expr. *A scoate* (pe cineva) *basma*

curată = a scoate (pe cineva) nevinovat. *A ieși* (sau *a scăpa*) *basma curată* = a scăpa cu bine dintr-o încurcătură. [Var.: (Inv.) *băsmă* s.f.] — Din tc. **basma**.

BASMANGIU, *basmangii*, s.m. (Inv.) Fabricant sau negustor de basmale. — Din tc. **basmaci**.

BĂSNĂ, *basne*, s.f. (Inv.) Povestire, relate mincinoasă, scornită, falsă; băsnire. — Din sb. **basna**. Cf. bg. *basna*.

BASORELIÉF, *basoreliéfuri*, s.n. Lucrare de sculptură cu figuri scoase în relief pe un fond cu care fac corp comun. [Pr.: *-li-ef*. — Var.: (Inv.) **basorellév**, (neobișnuit) **basrelléf** s.n.] — Din it. **basorilievo**, fr. **bas-relief**.

BASORELIÉF s.n. v. **basoreliéf**.

BASRELIÉF s.n. v. **basoreliéf**.

BĂSTA adv. (Fam.) Ajunge! destul! gata! (*Și*) *cu asta, basta!* — Din it. **basta**.

BASTÁRD, *-Ă*, *bastarzi*, *-de*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Copil nelegitim; bitang. **2.** S.m. și f. Plantă sau animal rezultat din încrucișarea a două specii deosebite; corcitură. **3.** Adj. Batard. *Scriere bastardă*. — Din it. **bastardo**.

BASTÁRN, *-Ă*, *bastarni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană aparținând unei populații de origine germanică, stabilită la est de munții Carpați (sec. II î.H.) și asimilată mai târziu de geto-daci. **2.** Adj. Care aparține bastarnilor (**1**), privitor la bastarni. — Din lat. **Bastarnae**.

BASTIMÉNT, *bastimente*, s.n. Navă (de război) de dimensiuni mari. — Din it. **bastimento**.

BASTINGÁJ, *bastingaje*, s.n. Totalitatea chesoanelor, dulapurilor sau rastelelor în care se păstrează efectele echipajului pe o navă. — Din fr. **bastingage**.

BASTIÓN, *bastioane*, s.n. (Adesea fig.) Fortificație cilindrică sau poligonală, construită de obicei la colțurile unei fortărețe. [Pr.: *-ti-on*] — Din fr. **bastion**.

BASTÓN, *bastoane*, s.n. Bucată de lemn lungă (cam de un metru) și subțire, de obicei curbată la un capăt, care se poate ține în mână și are diverse utilizări. ⇨ *Baston de mareșal* = un fel de baston scurt, purtat de un mareșal. ⇨ Lovitură dată cu această bucată de lemn. — Din it. **bastone**.

BASTONÁDĂ, *bastonade*, s.f. (Livr.) Mulțime de lovituri date cuiva cu bastonul; ciomăgeală. — Din fr. **bastonnade**.

BASTONÁȘ, *bastonașe*, s.n. Diminutiv al lui *baston*. — **Baston** + suf. *-aș*.

BAȘ¹ (Inv.) Element de compunere având sensul de „principal, cu gradul cel mai înalt”, izolat din cuvinte turcești care denumeau funcții sau ranguri (*baș-aga*, *baș-caimacam* etc.) și folosit uneori la formarea de substantive. — Din tc. **baş**.

BAȘ² adv. (Reg.) Chiar, tocmai. — Din sb. **baš**.

BAȘ³, *bași*, s.m. (Inv.) **1.** Căpetenie. **2.** Staroste al unei bresle de meseriași sau de negustori. — Din tc. **baş**.

BAȘ-AGÁ, *baș-agale*, s.m. Comandant al unui detașament din armata otomană. — Din tc. **başağa**.

BAȘ-BOIER, *baș-boieri*, s.m. (Inv.) Cel mai de seamă boier al țării; *p. ext.* boier mare. — **Baș¹** + **boier**.

BAȘ-BULUCBÁȘ, *baș-bulucbași*, s.m. Căpetenia bulucbașilor. — Din tc. **başbülükbaşi**.

BAȘBUZÚC, *başbuzuci*, s.m. Ostaș voluntar, fără soldă, din trupele otomane neregulate, care trăia din jaf. ⇨ Persoană apucătoare, violentă și grosolană, care încalcă regulile de conviețuire socială. — Din tc. **başbozruk** „trupe neregulate”.

BĂȘCA adv., prep. (Pop. și fam.) **1.** Adv. Despărțit, deosebit, separat; în chip deosebit, în alt mod. **2.** Prep. (În) afară de..., exceptând, nepunând la socoteală... — Din tc. **başka**.

BAȘ-CAIMACÁM, *baș-caimacami*, s.m. Întâiul caimacam, șeful caimacamlor. — Din tc. **baş kaymakam**.

BĂȘCĂ, *băști*, s.f. **1.** (Inv. și reg.) Beci. **2.** (Inv.) Ridicătură de pământ întărită care proteja o fortificație; redută. [Var.: *băstă* s.f.] — Din pol. **baszta**.

BĂȘCHIE, *başchii*, s.f. Ciocan cu vârful prevăzut cu un șanț în formă de v, folosit pentru baterea cercurilor metalice ale butoaielor. — Din bg. **baskija**.

BAȘ-CIOHODÁR, *baș-ciohodari*, s.m. (Inv.) Întâiul ciohodar. — Din tc. **baş çuhadar**.

BAȘKİR, *-Ă*, *başkirii*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Bașkiria sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Republicii Bașkiria sau bașkirilor (**1**), privitor la Republica Bașkiria ori la bașkirii. ⇨ (Substantivat, f.) Limba vorbită de bașkirii. — Din rus. **başkir**. Cf. fr. *bachkir*.

BAȘOÁLDĂ, *başoalde*, s.f. (Arg.) Femeie neglijentă, greoaie, grasă; femeie destrăbălată, ușuratică. — Et. nec.

BĂȘTÁ s.f. v. **bașcă**.

BĂȘTINÁ s.f. (În loc. adj. și adv.) *De băștină* = originar, autohton; din moși-strămoși. — Din bg., sb. **baština**.

BĂTÁJ, *bataje*, s.n. (Text.) Operație constând în lovirea repetată cu bătătoarea² (**2**) a masei de material fibros desfăcut în prealabil în procesul filării. — Din fr. **battage**.

BĂTÁL¹, *batali*, s.m. Berbec castrat în vederea îmbunătățirii calității cârnii și a lăunii. — Cf. tc. *battal* „netrebnic”.

BĂTÁL², *batale*, s.n. Groapă de depozitare a țiteiului, a noroiului rezultat prin săpare sau a diverselor reziduuri de fabricație din industria petrolului. — Et. nec.

BATALIÓN, *batalioane*, s.n. Unitate militară formată din mai multe companii. ⇨ (Mai ales la pl.) Mulțime de ființe (organizate, încolonate). [Pr.: *-li-on*] — Din pol. **batalion**, rus. **batalion**. Cf. it. *battaglione*, fr. *bataillon*.

BĂTÁNT, *-Ă*, *batanți*, *-te*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre uși, ferestre, capace etc.) Care se închide singur, printr-o mișcare de du-te-vino în jurul unei axe verticale situate la una dintre margini. **2.** S.n. Panou mobil la o poartă sau la o ușă. — Din fr. **battant**.

BĂTÁRD, *-Ă*, *batarzi*, *-de*, adj. (Despre scriere) Care este intermediar între scrierea rondă și cea cursivă; (despre penițe) care are forma potrivită spre a scrie la acest fel de scriere; bastard. ⇨ (Substantivat, f.) Literă din această scriere. — Din fr. **bâtard**.

BATARDÓU, *batardouri*, s.n. Dig, baraj (provizoriu) așezat în amonte de diverse lucrări de fundații, reparații de poduri etc. spre a seca terenul pe care se fac aceste lucrări; *p. ext.* spațiul astfel delimitat. — Din fr. **batardeau**.

BĂTÁT, *-Ă*, *batați*, *-te*, s.m. și f. **1.** S.m. Plantă perenă din țările calde, cu tulpina lungă, târătoare, cu frunze mari, cu flori albe sau roz, cultivată pentru tuberculile sale comestibile bogate în amidon, vitamine și zahăr, cartof dulce (*Ipomoea batatas*). **2.** S.f. (P. restr.) Tuberculul acestei plante. — Din rus. **batat**. Cf. sp., port., it. *batata*.

BĂTÁV, *-Ă*, *batavi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Populație germanică ce locuia, în Antichitate, pe teritoriul Olandei de astăzi; (și la sg.) persoană care a aparținut acestei populații. **2.** Adj. Care aparține batavilor (**1**), referitor la batavi. — Din fr. **Batave**.

BĂTÁ, *bete*, s.f. **1.** (La pl.) Cingătoare îngustă și lungă, țesută din lână de diferite culori. **2.** (Reg.) Betelie. — Lat. ***bita** (= *vitta* „legătură”).

BĂTÁR adv. (Reg.) Cel puțin, măcar, barem¹. ⇨ (Cu valoarea de conjuncție, urmat de „că”). Cu toate că, desi. [Var.: **bătăr** adv.] — Din magh. **bátar**.

BĂTÁCÁ¹, *batce*, s.f. (Reg.) Nicovală mică pe care cosașul își ascute coasa, bătând-o cu ciocanul. — Et. nec.

BĂTÁCÁ², *batce*, s.f. (Reg.) Un fel de capcană folosită la prinderea rozătoarelor mici. — Et. nec.

BĂTÁCÁ³, *batce*, s.f. **1.** Pește mic, asemănător cu plătica, verde-albăstrui pe spate și argintiu pe abdomen (*Blicca björkna*). **2.** (Reg.) Pelican, babiță. — Din ucr. **babka** (refăcut după *bate*).

BĂTE, *bat*, vb. III. **1.** Tranz. și refl. A (se) lovi, a (se) izbi repetat și violent (cu palma, cu pumnul, cu bățul, cu biciul etc.). *A bate peste obraji, peste gură, peste picioare. A bate la palmă, la tălpi, la spate. A bate în cap.* ⇨ Expr. (Tranz.) *Bătut în cap* = prost, nebun, țicnit. (Refl.) *A se bate cu pumnii în piept* = a se mândri, a se fuduli; a face caz de ceva. ⇨ Tranz. *A atinge, a lovi ușor cu palma umărul, mâna sau spatele cuiva spre a-i atrage atenția, a-l reconforta sau a-i arăta bunăvoință; a lovi în același fel o parte a corpului unui animal spre a-l liniști sau a-l mângâia.* ⇨ Expr. *A bate pe cineva la cap sau a bate capul cuiva* = a cicăli, a plictici pe cineva cu vorba. (Refl. recipr.; fam.) *A se bate pe burtă cu cineva* = a fi într-o intimitate familiară cu cineva. *A bate palma* (sau, arg., *laba*) *cu cineva* = a da mâna cu cineva; *p. ext.* a încheia cu cineva o tranzacție, dând mâna cu el în semn de învoială. **2.** Tranz. *A învinge un adversar într-un joc, la un concurs (sportiv); a birui un dușman în luptă, în război.* ⇨ Expr. *A bate un record (sportiv)* = a depăși un record (sportiv). ⇨ Refl. *A se lupta, a se război.* ⇨ Loc. vb. (Refl. recipr.) *A se bate în duel* = a se duela. ⇨ Expr. (Refl. recipr.) *A se bate cap în cap* = a fi în opoziție, în contradicție, a nu se potrivi. *Se bate ziua cu noaptea* = se luminează de ziua sau amurgese. **3.** Tranz. *A lovi, a izbi repetat (cu un instrument potrivit) un obiect, un material etc. în diverse scopuri. Gospodina bate covoarele. Bate fierul până-i cald.* ⇨ Loc. vb. (Fam.) *A bate la mașină* = a dactilografia. *A bate la ochi* = a frapa (**1**). ⇨ Expr. *A bate bani* = a fabrica monede de metal. *A bate monedă* = **a**) a fabrica monede de metal; **b**) a insista asupra erorii cuiva, în defavoarea lui. *A bate toba* = a spune peste tot un secret (intim) încredințat de cineva. *A bate o carte* = a juca o carte de joc. *A bate tactul (sau măsura)* = a lovi (ușor) un obiect cu mâna sau a imita lovirea lui în ritmul unei bucăți muzicale sau al unui vers. *A bate mult drum (sau multă cale)* = a parcurge o distanță lungă. *A bate podurile* = a vagabonda. *A bate (pasul) pe loc* = a nu realiza nici un progres într-o acțiune, a nu înainta într-o problemă. *A bate câmpii* = a spune cu totul altceva decât ceea ce se discută, a divaga, a vorbi aiurea. ⇨ *A fixa un obiect ținându-l de ceva. A bătut tablourile pe pereți. Bătuse capulul lăzii în cuie.* ⇨ *A freca învățând și lovind de pereții*

unui vas. *Batem albușurile până fac spumă. Bate untul în putine.* ♦ A freca, a apăsa producând bășici, răni sau bătături. *Mă bate un pantof.* ♦ (La războiul de țesut) A presa cu spata firele din băteală. **II.** Intrans. **1.** A izbi în ceva făcând zgomot; a ciocăni (la poartă, la ușă, la fereastră). *Valurile bat în zidul cetății. Cine bate oare la fereastra mea?* ♦ Expr. *A bate la ușa cuiva* = a veni la cineva spre a-i cere un ajutor material. *A bate din picioare* = a tropăi. *A bate din (sau în) palme* = a aplauda. *A bate din gură degeaba (sau în vânt)* = a vorbi în zadar, a trăncăni. **2.** A face o mișcare (relativ regulată). ♦ Expr. *A bate din aripi* = (despre păsări) a face mișcarea de zbor lovind aerul cu aripile. *A bate mătânii* = a îngeunchea și a atinge fruntea cu pământul de mai multe ori la rând, în semn de pocăință sau de cucernicie. ♦ (Despre organe sau părți ale corpului omenesc) A avea pulsații ritmice; a palpita, a zvâcni. *Îi bate inima de frică. Îmi bat tâmplele.* ♦ Refl. *Mi se bate ochiul drept.* ♦ (Despre un motor sau un organ de motor) A funcționa dereglat, scoțând zgomote anormale. **3.** (Despre arme de foc) A trage, a trimite proiectilul până la o anumită distanță, până într-un anumit punct. *O pușcă veche care nu mai bătea decât la 100 de pași.* ♦ (Inv.) A bomba. ♦ (Reg.; despre câini) A lâtra. ♦ Intrans. și tranz. (Despre aștri) A atinge (ceva) cu razele. *Puneți pâlăria, să nu te bată soarele la cap.* ♦ (Despre ape) A se izbi (de maluri etc.). **4.** A face aluzie critică la ceva. *Bate în ciocoi.* ♦ Expr. *A-și bate joc de cineva (sau de ceva)* = **a)** a lua în derâdere pe cineva; **b)** a necinsti, a viola o fată, o femeie. **5.** (Despre vânt) A sufla. **6.** (Despre ploaie, grindină, brumă) A cădea (lovind) peste semănături, livezi etc. **7.** (În expr.) *A bate în retragere* = **a)** a se retrage din luptă; **b)** a retracta cele spuse mai înainte. **8.** (Despre culori) A se apropia de..., a avea o nuanță de... *Bate în albastru.* **III.** Intrans. și tranz. A emite zgomote ritmice care indică ceva. ♦ (Inv.; despre telegraf) A emite țâcănitul prin care se transmit mesajele telegrafice. ♦ Expr. (Tranz.) *A bate o telegramă (sau o depeșă)* = a da, a transmite o telegramă. ♦ (Despre un clopot, un ceasornic, despre toacă etc.) A emite sunete ritmice cu o anumită semnificație. — Lat. **bat(t)uere**.

BĂTERE, *bateri*, s.f. Acțiunea de a (se) bate; bătut¹. — V. **bate**.

BATERIE, *baterii*, s.f. **1.** Subunitate de artilerie compusă din patru, șase sau opt tunuri, cu mijloacele de tracțiune, utilajul și personalul necesar. **2.** Grup de aparate, de dispozitive sau de piese identice asociate în vederea executării unei operații. ♦ *Baterie electrică* = reunire a mai multor butelii de Leyda sau a mai multor elemente voltaice spre a produce electricitate. *Baterie solară* = sursă de energie formată dintr-un grup de generatoare fotoelectrice cu semiconductori, care transformă energia radiației solare în energie electrică. **3.** Ansamblul instrumentelor de percuzie (într-o orchestră). **4.** Vas cu gheață în care se află sticle cu băutură. ♦ P. ext. Un litru de vin și o sticlă de sifon luate împreună. — Din fr. **batterie**.

BATERIST, *bateriști*, s.m. Persoană care asigură acompaniamentul ritmic la instrumente de percuzie. — **Baterie** + suf. *-ist*.

BATIĂLĂ adj. (În sintagma) *Regiune (sau zonă) batială* = regiune în mări și oceane cuprinsă între adâncimea de 200 și 2 500 m. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. **bathyal**.

BATIC, *baticuri*, s.n. **1.** Țesătură subțire imprimată în culori. **2.** Basma (subțire și) colorată. — Din fr. **batik**.

BATIMETRIE s.f. Ramură a hidrometriei care se ocupă cu măsurarea adâncimii apei în mări, lacuri și râuri. — Din fr. **bathymétrie**.

BATIMETRU, *batimetre*, s.n. Aparat care măsoară adâncimea apelor din mări, lacuri, râuri etc. — Din fr. **bathymètre**.

BATIR, *batire*, s.n. Fir de bumbac răscut ușor, puțin mai gros decât ața de cusut, întrebuințat la însălat. — Et. nec.

BATISCĂF, *batiscafuri*, s.n. Aparat de explorare a marilor adâncimi submarine care se poate deplasa prin mijloace proprii. — Din fr. **bathyscaphe**.

BATISFERĂ, *batisphere*, s.f. Cabină în formă de sferă în care cercetătorii pot coborî până la mari adâncimi submarine, păstrând legătura prin cablu cu nava-mamă. — Din fr. **bathysphère**.

BATIST, (2) *batisturi*, s.n. **1.** Țesătură din fire foarte subțiri de bumbac sau de in. **2.** Sortiment de batist (1). — Din fr. **batiste**.

BATISTĂ, *batiste*, s.f. Bucată pătrată de pânză întrebuințată la șters nasul, fața, mâinile etc. — Din fr. **batiste**.

BATIU, *batiuri*, s.n. Construcție de oțel sau de fontă pe care se montează mecanismele unui sistem tehnic stabil și prin intermediul căreia acesta se poate fixa pe o fundație, pe un teren etc. — Din fr. **bâti**.

BĂTÎR adv. v. **batâr**.

BATJOCORĂ s.f. v. **batjocură**.

BATJOCORI, *batjocoresc*, vb. IV. Tranz. A face pe cineva sau ceva de răs, de rușine, de ocară; p. ext. a umili, a înjosi. ♦ A necinsti o femeie. [Var.: (reg.) **batjocuri** vb. IV] — Din **batjocură**.

BATJOCORIRE, *batjocoriri*, s.f. Faptul de a *batjocori*. — V. **batjocori**.

BATJOCORITÓR, -OÁRE, *batjocoritori, -oare*, adj. Care batjocorește. — **Batjocori** + suf. *-tor*.

BATJOCURĂ, *batjocuri*, s.f. Luare în răs, bătaie de joc; vorbă, faptă, lucru de răs, de ocară, de insultă. ♦ Expr. *A fi (sau a ajunge, a se face) de batjocură* = a fi (sau a ajunge, a se face) de răs, a deveni ridicol. [Var.: **batjocoră** s.f.] — Refăcut din **batjocuri** (pl. lui *batjoc* inv. „bătaie de joc” <**bate** + **joc**).

BATJOCURĂ vb. IV v. **batjocori**.

BATÓC s.n. v. **batog**.

BATÓG, *batoguri*, s.n. Spinare de morun sau de nisetră, sărată și afumată; p. gener. carne de pește sărată și afumată. [Var.: **batóc** s.n.] — Din sb. **batok**, rus. **batog**.

BATOJÍT, -Ă, *batojiți, -te*, adj. (Reg.) Fără putere; stors, istovit (de bătrânețe). — Cf. rus. *batojit'*.

BATOLIT, *batoliți*, s.m. Rocă în formă de masiv înrădăcinat în adâncul scoarței Pământului. — Din fr. **batolite**.

BATÓN, *batoane*, s.n. Bucată (de vanilie, de ciocolată, de ceară etc.) lunguiată sau în formă de bastonaș. — Din fr. **bâton**.

BATOZĂR, *batozari*, s.m. (Rar) Muncitor care asigură funcționarea batozei. — **Batoză** + suf. *-ar*.

BATÓZĂ, *batoze*, s.f. Mașină agricolă care desface boabele din spice, din păstăi, din știuleți și le separă de celelalte părți ale plantei; mașină de treierat, treierătoare. — Din fr. **batteuse**.

BATRACIÁN, *batracieni*, s.m. (La pl.) Clasă de vertebrate care cuprinde animale amfibii; (și la sg.) animal care face parte din această clasă; amfibian. [Pr.: *-ci-an-*] — Din fr. **batracien**.

BAU interj. Cuvânt cu care se sperie, de obicei în glumă, copiii. — Onomatopee.

BAUBÁU s.m. Personaj imaginar cu care se sperie copiii mici. [Var.: **babáu** s.m., **babăua** s.f.] — Din **bau** (repetat).

BAUXÍTĂ, *bauxite*, s.f. Oxid de aluminiu care se găsește în natură ca minereu de diferite culori. [Pr.: *ba-u-*] — Din fr. **bauxite**.

BAVAREZ, -Ă, *bavarezi, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Bavaria. **2.** Adj. Care aparține Bavariei sau bavarezilor (1), privitor la Bavaria sau la bavarezi. — **Bavaria** (n.pr.) + suf. *-ez*.

BAVETĂ, *bavete*, s.f. Bărbiiță (1). [Var.: **babetă** s.f.] — Din fr. **bavette**. **BAVEȚICĂ**, *bavețele*, s.f. Diminutiv al lui *bavetă*; bărbiiță (1). — **Bavetă** + suf. *-ică*.

BAVURĂ, *bavuri*, s.f. (Tehn.) Material rămas peste profilul normal pe suprafața pieselor prelucrate sau turnate. — Din fr. **bavure**.

BAX, *baxuri*, s.n. Cutie de diferite dimensiuni, în care se ambalează cutii mai mici cu produse de același fel; conținutul unei asemenea cutii. — Din engl. **box**.

BAZĂ, *bazez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) sprijini, a (se) întemeia pe ceva. ♦ Refl. A avea încredere în sprijinul cuiva, a se lăsa în nădejdea cuiva; a se bizui. — Din fr. **baser**.

BAZACÓNIE, *bazaconii*, s.f. Lucru bizar, de mirare, de necrezut. ♦ (Fam.) Năzbătie, poznă, ștregărie. — Din sl. **bezŭ-zakonije**.

BAZĂLT, (2) *bazalturi*, s.n. **1.** Rocă vulcanică de culoare închisă, întrebuințată la construcții și la pavaje. **2.** Varietate de bazalt (1). — Din fr. **basalte**, lat. **basaltis**.

BAZĂLTIC, -Ă, *bazaltici, -ce*, adj. Care conține bazalt, de bazalt. — Din fr. **basaltique**.

BAZĂÓCHI, -OACHE, *bazaochi, -oache*, adj. (Reg.) **1.** Sașiu. **2.** Nebunatic, ștregar, poznăș. — Cf. ucr. *bezokij*.

BAZĂR, *bazaruri*, s.n. Loc în aer liber sau magazin în care se vând tot felul de obiecte, mai ales mărunțșuri. — Din fr. **bazar**.

BĂZĂ, *baze*, s.f. I. **1.** Parte care susține un corp, o clădire sau un element de construcție; temelie, temelie. ♦ Latură a unui triunghi sau a unui poligon ori față a unui poliedru (care se reprezintă de obicei în poziție orizontală). ♦ Dreaptă care servește ca linie de pornire pentru construirea unei serii de triunghiuri topografice. **2.** Fig. Ceea ce formează temeiul a ceva, elementul fundamental, esențial. ♦ Loc. adj. *De bază* = fundamental, esențial. *Fără bază* = neîntemeiat, inconsistent. ♦ Loc. adv. *Pe (sau în) bază...* sau *pe bază de...* = în conformitate cu..., pe principii... ♦ Expr. *A avea (ceva) la bază* = a se întemeia pe ceva (sigur). *A pune bazele a ceva* = a întemeia, a funda. ♦ Elementul principal al unei substanțe chimice sau farmaceutice. **3.** (De obicei urmat de determinarea „economică”) Totalitatea relațiilor de producție într-o etapă determinată a dezvoltării sociale. **4.** Loc de concentrare a unor rezerve de oameni, de materiale etc., care servește ca punct de plecare pentru o anumită activitate. *Bază de aprovizionare*. *Bază de recepție*. *Bază de atac*. ♦ *Bază aeriană* = aeroport militar. *Bază navală* = port militar. *Bază sportivă* = complex de instalații sportive. **5.** (În sintagma) *Baza craniului* = partea craniului care închide cutia craniană

înspre ceafă. **II.** Substanță chimică alcătuită dintr-un atom metallic legat cu unul sau mai mulți hidroxili, care albăstrește hârtia roșie de turnesol, are gust leșetic și, în combinație cu un acid, formează o sare. **III. 1.** Distanță între difuzoarele (externe) ale unui sistem de redare stereofonică. **2.** (Electron.) Electrood corespunzător zonei cuprinse între cele două joncțiuni ale unui tranzistor. **3.** (Electron.; în sintagma) *Bază de timp* = unitate funcțională a unor aparate electronice, care generează impulsuri la intervale de timp precise. — Din fr. **base**, (I 3) rus. [ekonomicaskaia] **baza**.

BĂZIC, -Ă, bazici, -ce, adj. (Despre substanțe) Care are proprietățile unei baze (II). — Din fr. **basique**.

BAZILEU, bazilei, s.m. **1.** Titlu purtat de regi în Grecia homerică; persoană care avea acest titlu. **2.** Titlu purtat de cel de-al doilea arhonte, care păstra între atribuțiile sale religioase vechea funcție sacră a regilor; persoană care avea acest titlu. **3.** Titlu oficial al regilor persani până la cucerirea arabă; persoană care avea acest titlu. **4.** Conducător al unei entități politice barbare. **5.** Titlu purtat de împărații bizantini începând cu sec. VII d.H.; persoană care avea acest titlu. — Din fr. **basileus**.

BAZILICAL, -Ă, bazilicali, -le, adj. Care aparține unei bazilici, care se referă la o bazilică. — Din fr. **basilical**.

BAZILICALE s.f. pl. v. **vasilicale**.

BAZILICĂ, bazilici, s.f. **1.** Biserică romano-catolică medievală, în formă de dreptunghi, împărțită în interior în trei părți prin șiruri de coloane; (azi) nume dat unei biserici sau unei catedrale impunătoare. **2.** (La romani) Edificiu public cu interiorul împărțit, prin șiruri de coloane, în trei sau în cinci părți. — Din fr. **basilique**, lat. **basilica**.

BAZIN, bazine, s.n. **1.** Rezervor deschis, de mari dimensiuni, construit din metal, din piatră, din ciment etc. ♦ Rezervor de apă amenajat pentru înot sau pentru sporturile care se practică în apă. **2.** (Și în sintagma *bazin hidrografic*) Regiune din care un râu, un fluviu, un lac sau o mare își adună apele. ♦ Regiune delimitată de albiile tuturor afluenților unui râu sau ai unui fluviu. ♦ *Bazin portuar* = parte a unui port, special amenajată pentru staționarea vaselor (în vederea încărcării și descărcării lor). ♦ Regiune geografică bogată în zăcăminte de minereuri, în special de cărbuni. **3.** (Anat.) Cavitate situată în partea inferioară a abdomenului și constituită din oasele iliace; pelvis. — Din fr. **bassin**.

BAZINAȘ, bazinașe, s.n. Diminutiv al lui *bazin*. — **Bazin** + suf. **-aș**.

BAZINET, bazinete, s.n. (Anat.) Segment al canalului excretor al rinichiului, în regiunea hilului. — Din fr. **bassinet**.

BAZON, bazoane, s.n. Bucată de stofă, de piele sau de pânză, aplicată pe turul² pantalonilor, al izmenelor sau al chiloților, pentru a-i cărpi sau pentru a-i întări. — Et. nec.

BAZONĂ, bazonez, vb. I. Tranz. A pune un bazon, a cărpi cu bazoane. — Din **bazon**.

BAZONĂT, -Ă, bazonați, -te, adj. Care este cărpit cu bazoane. — V. **bazona**.

BAZOOKA, bazooka, s.f. Aruncător de grenade antitanc. [Pr.: *bazūca*] — Cuv. engl.

BĂ interj. (Arg.) Măi. — Et. nec.

BĂBĂCĂ s.m. v. **babacă**.

BĂBĂICĂ, băbăici, s.f. (Reg.) Vâslă¹. [Var.: **bobăică** s.f.] — Din ucr. **babajka**.

BĂBĂCĂUȚĂ, băbăcuți, s.m. (Înv. și reg.) Diminutiv al lui *babacă*. — **Babacă** + suf. **-uță**.

BĂBĂLUC s.m. (Reg.; în loc. adj. și adv.) *Din băbăluc* = (care datează) din moși-strămoși, din timpuri străvechi. — Din sb. **babaluk**.

BĂBĂREĂȘĂ, băbărese, s.f. (Reg.) Babă (care descântă sau ghicește). — Cf. **babă**.

BĂBĂTIE, băbătii, s.f. (Reg.) Babă. ♦ Nevastă (bătrână). — Cf. **b a b ă**.

BĂBESC, -EASCĂ, băbești, adj., s.f. **1.** Adj. (Peior.) După felul, obiceiurile sau portul babelor. ♦ Expr. *Vorbe (sau fleacuri) băbești* = vorbe cărora nu trebuie să li se dea importanță. *Leacuri băbești* = mijloace empirice cu care se încearcă vindecarea unor boli. *Socoteală băbească* = socoteală făcută în mod simplist, empiric; *fig. judecată greșită, îngustă*. **2.** S.f. Soi românesc de viță-de-vie, cu struguri rămușoși și boabe rotunde, de culoare neagră-albăstrui, din care se produc vinuri roșii. — **Babă** + suf. **-esc**.

BĂBÊȘTE adv. Ca babele. ♦ Expr. *A socoti (sau a face socoteli, a o lua) băbește* = a face calcule în mod simplist, empiric. — **Babă** + suf. **-ește**.

BĂBŌI, băboi, s.m. (Depr.) Augmentativ al lui *babă*. — **Babă** + suf. **-oi**.

BĂBŌRNITĂ s.f. v. **babornită**.

BĂBŪȘCĂ, băbuști, s.f. **1.** Băbuță. **2.** Nume dat păsărilor cântătoare îmbătrânite, în special sticletelui și scatiului. — Cf. rus. **b a b u ș k a**.

BĂBŪȚĂ, băbuțe, s.f. Diminutiv al lui *babă* (I); băbușcă. — **Babă** + suf. **-uță**.

BĂCĂN¹, băcani, s.m. Negustor care vinde cu amănuntul diverse produse alimentare. [Var.: (reg.) **bacăl** s.m.] — Din tc. **bakkal**.

BĂCĂN² s.n. **1.** Lemn de culoare roșiatică al unui arbore exotic (*Haematoxylon campechianum*). **2.** Colorant roșu, obținut, prin fierbere, din băcan¹ (1). — Din tc. **bakam**.

BĂCĂLIE¹, băcălii, s.f. (Înv.) Soția băcanului; negustoreasă. — Cf. **băcan¹, băcănie**.

BĂCĂLIE² s.f. v. **băcănie**.

BĂCĂNII, băcănesc, vb. IV. Tranz. (Rar) A vopsi cu băcan² (2). — Din **băcan²**.

BĂCĂNIE, băcănii, s.f. **1.** Prăvălie în care se vând diferite produse alimentare. **2.** (La sg.) Ocupația băcanului¹. **3.** (Înv.; la pl.) Mirodenii, condimente, ingrediente. [Var.: (reg.) **băcălie** s.f.] — **Băcan¹** + suf. **-ie**.

BĂCĂNIOARĂ, băcănioare, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *băcănie* (2). [Pr.: **-ni-oa-**] — **Băcănie** + suf. **-ioară**.

BĂCĂNITĂ, băcănițe, s.f. (Rar) Nevasta băcanului¹. — **Băcan¹** + suf. **-iță**.

BĂCĂUĂN, -Ă, băcăuani, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Bacău. **2.** Adj. Care aparține municipiului sau județului Bacău ori băcăuanilor (1), referitor la municipiul sau județul Bacău ori la băcăuani. [Pr.: **-că-uan-**] — **Bacău** (n.pr.) + suf. **-an**.

BĂCĂUĂNCĂ, băcăuance, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Bacău. [Pr.: **-că-uan-**] **Băcăuan** + suf. **-că**.

BĂCÎT s.n. **1.** Ocupația baciului. **2.** Partea din produsele stânii care se dădea în trecut baciului drept remunerație. — **Baci** + suf. **-it**.

BĂCÎȚĂ, băcițe, s.f. Femeie care conduce o stână; soția baciului. — **Baci** + suf. **-iță**.

BĂCIUI, băciuiesc, vb. IV. Intrans. (Reg.) **1.** A prepara brânzeturi. **2.** Fig. A întârzia mult într-un loc (izolat, singuratic). — **Baci** + suf. **-ui**.

BĂCIUIȚĂ, băciuiete, s.f. (Reg.) Față de pernă folosită ca desagă. [Pr.: **-cu-ia-**] — Et. nec.

BĂDĂDĂI, bădădăiesc, vb. IV. Intrans. (Reg.) A umbla fără rost, de colocolo. [Var.: **băbăduf** vb. IV] — Probabil formație onomatopeică.

BĂDĂDUI vb. IV v. **bădădăi**.

BĂDĂRĂN, -Ă, bădărani, -e, s.m. și f., adj. (Persoană) nepoliticoasă, cu apucături grosolane; mitocan, mojic. — Cf. magh. **ba d a r n**.

BĂDĂRĂNCĂ, bădărance, s.f. Femeie nepoliticoasă, cu apucături grosolane; mitocancă. — **Bădăran** + suf. **-că**.

BĂDĂRĂNIE, bădărânie, s.f. Atitudine, faptă sau vorbă de bădăran; mitocănie, grosolanie, mojicie. — **Bădăran** + suf. **-ie**.

BĂDĂRĂNŌS, -OĂȘĂ, bădărânoși, -oase, adj. (Rar) De bădăran, grosolan; care arată bădărânie. — **Bădăran** + suf. **-os**.

BĂDIC s.m. v. **bădică**.

BĂDICĂ, bădici, s.m. (Pop.; mai ales la voc.) Bădiță. [Var.: **bădic** s.m.] — **Bade** + suf. **-ică**.

BĂDICUȚĂ, bădicuți, s.m. (Pop.; mai ales la voc.) Diminutiv al lui *bădică*. — **Bădică** + suf. **-uță**.

BĂDIE s.m. (Pop.; mai ales la voc.) Bădiță. — **Bade** + suf. **-ie**.

BĂDIȘŌR, bădișori, s.m. (Pop.) Bădiță. — **Bade** + suf. **-ișor**.

BĂDÎȚĂ s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *bade*; bădie, bădică, bădișor, bădițel. [Var.: **bîță** s.m.] — **Bade** + suf. **-iță**.

BĂDÎȚEL, bădiței, s.m. (Pop.) Bădiță. — **Bădiță** + suf. **-el**.

BĂDIȚICĂ s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *bădiță*. — **Bădiță** + suf. **-ică**.

BĂGĂ, bag, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A face să intre sau a intra undeva; a (se) introduce, a (se) vârî, a intra². ♦ Expr. (Tranz.) *A băga ceva în gură* = a mânca. *A băga (pe cineva) sub masă* = **a)** a face (pe cineva) să cadă sub masă din cauză că i s-a dat prea mult de băut; **b)** a învinge (pe cineva) într-o încercare, într-o discuție; a înfunda. *A (-și) băga nasul (în ceva sau undeva, în toate, unde nu-i fierbe oala)* = a se amesteca în treburi care nu-l privesc, a interveni inoportun într-o discuție. *A băga (ceva) în (sau la) cap* = a ține minte un lucru. *A băga (cuiva ceva) în (sau la) cap* = **a)** a face (pe cineva) să înțeleagă o problemă, o teorie etc.; **b)** a face (pe cineva) să creadă un lucru (curios), să fie obsedat de ceva. *A (-și) băga mințile în cap* = a se cuminti, a reveni la o comportare conformă cu interesele sale. *A băga (cuiva) frica în oase sau a băga pe cineva în sperieți (sau în răcori)* = a speria rău (pe cineva). *A băga (pe cineva) în boală (sau în boale)* = a înspăimânta (pe cineva). *A băga (pe cineva) în draci* = a necăji, a întârta (pe cineva). (Fam.) *A băga pe cineva în viteză* = a face (pe cineva) să lucreze repede, fără răgaz. (Refl.) *A se băga în sufletul (sau în ochii, sub pielea) cuiva* = a se face cu insistență observat de cineva spre a-i câștiga încrederea, a nu slăbi pe cineva cu dovezile de simpatie, de dragoste (interesată) etc. (Tranz.) *A băga de viu în mormânt* = a pricinui moartea din cauza unor mari supărări. *A o băga pe mâneacă* = a fi prins cu minciuna, a nu mai ști cum să îndrepte o greșeală, a o sfecti. *A băga zăzanie* (sau

vrajbă, intrigă (între oameni) = a învrăjbi, a produce discordie. (Arg.) A *băga un fitil* (sau *fitile împotriva cuiva*) = a calomnia (pe cineva). **2.** Tranz. și refl. A (se) plasa în ceva sau undeva; a (se) angaja. *Își bagă toți banii în cărți de specialitate. S-a bagat slujba la primărie. S-a bagat slugă.* ⇨ Expr. (Tranz.) A *băga* (pe cineva) *în pâine* = a da (cuiva) o slujbă. (Arg.) A *băga* (pe cineva) *în fabrica de pumni* = a lua la bătaie (pe cineva). (Fam.) A *băga actele* (de căsătorie) = a depune actele cerute pentru căsătorie. **3.** (În expr.) (Tranz.) A *băga seama* (la ceva) = a fi atent, a observa. A *băga în seamă* (ceva sau pe cineva) = a da atenție (la ceva sau cuiva), a fi curtenitor (cu cineva). A *băga de seamă* = a avea grijă (de ceva), a fi atent (la ceva). (Refl.) A *se băga de seamă* = a se observa, a se remarca (ceva). — Et. nec.

BĂGĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *băga* și rezultatul ei. ⇨ *Băgare de seamă* = grijă, atenție (deosebită). — V. **băga**.

BĂGĂCIOS, -OASĂ, băgăciosi, -oase, adj. (Fam.) Băgăreț. — **Băga** + suf. *-ăcios*.

BĂGĂREȚ, -EATĂ, băgăreți, -e, adj. (Fam.) Care se amestecă insistent în toate; băgăcios, înfigăreț. — **Băga** + suf. *-ăreț*.

BĂGĂTOR, -OĂRE, băgători, -oare, adj. (Mai ales ir.; în sintagma) *Băgător de seamă* = care nu face decât să observe fără a acționa; care nu are un rol precis într-o treabă. — **Băga** + suf. *-ător*.

BĂHNIT, -Ă, băhniți, -te, adj. (Reg.; despre apă) Stătut, clocit. — **Bahnă** + suf. *-it*.

BĂHNOS, -OASĂ, băhnoși, -oase, adj. (Reg.) Mlăștinos, mocirlos. — **Bahnă** + suf. *-os*.

BĂI¹, *băiesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A face baie¹. — Din **baie¹**.

BĂI², *băiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A lucra într-o mină (de aur). — Din **baie²**.

BĂIĂȘ, băieși, s.m. Bărbat care servește într-o baie¹ publică. — **Baie** + suf. *-aș*.

BĂIĂT, băieți, s.m. 1. Copil de sex bărbătesc. ⇨ (Reg.; la pl.) Copii (indiferent de sex). 2. Persoană de sex bărbătesc ieșită nu demult din vârsta copilăriei; *p. ext.* adolescent, flăcău. ⇨ (Cu nuanță afectivă, despre bărbați mai în vârstă) *Bun băiat!* 3. Fiu, fecior (al cuiva). 4. (Rar) Servitor, slugă. *Băiat la vite.* ⇨ *Băiat de prăvălie* = adolescent care învâța negoțul, lucrând într-un magazin; *p. ext.* vânzător comercial. [Var.: (reg.) **băiét** s.m.] — Et. nec.

BĂIĂTĂ, băiete, s.f. (Reg.) Fată; fetiță. — Din **băiat**.

BĂIÉȘ, băieși, s.m. Lucrător într-o mină (de aur); miner. — **Baie²** + suf. *-aș*.

BĂIEȘIME s.f. (Reg.) Totalitatea băieșilor; mulțime de băieși. — **Băieș** + suf. *-ime*.

BĂIEȘITĂ¹, *băieșițe*, s.f. Femeie care servește la o baie¹ publică — **Băiaș** + suf. *-ită*.

BĂIEȘITĂ², *băieșițe*, s.f. (Reg.) 1. Soție de băieș. 2. Femeie care lucrează într-o mină. — **Băieș** + suf. *-ită*.

BĂIÉT s.m. v. **băiat**.

BĂIETĂN, băietani, s.m. Băiat mai mare. — **Băiat** + suf. *-an*.

BĂIETĂNAȘ, băietanași, s.m. Diminutiv al lui *băietan*. [Var.: **băitănăș** s.m.] — **Băietan** + suf. *-aș*.

BĂIETĂNDRU, băietandri, s.m. Băiat măricel. — **Băiat** + suf. *-andru*.

BĂIETĂȘ, băiețași, s.m. Băiețel. — **Băiat** + suf. *-aș*.

BĂIETÉL, băiețel, s.m. 1. Diminutiv al lui *băiat*; băiețaș. 2. Plantă erbacee cu frunze păroase și flori albastre grupate, care crește prin fânețe și pășuni (*Veronica spicata*). — **Băiat** + suf. *-el*.

BĂIETÉSC, -EASCĂ, băiețești, adj. De băiat, specific băieților. — **Băiat** + suf. *-esc*.

BĂIETÉȘTE adv. Ca băieții. — **Băiat** + suf. *-ește*.

BĂIETȘI, băiețesc, vb. IV. Refl. (Rar; despre fete) A se comporta băiețesc. — Din **băiat**.

BĂIETȘICĂ s.m. (Reg.; la voc.) Diminutiv al lui *băiat*. — **Băiat** + suf. *-ică*.

BĂIETȘIME s.f. (Rar) Mulțime de băieți. — **Băiat** + suf. *-ime*.

BĂIETȘOI, băiețoi, s.m. (Depr. sau glumeț) Augmentativ al lui *băiat*. ⇨ Fată cu apucături de băiat. — **Băiat** + suf. *-oi*.

BĂIMĂREAN, -Ă, băimăreni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Baia Mare. 2. Adj. Care aparține municipiului Baia Mare sau băimărenilor (1), referitor la municipiul Baia Mare ori la băimăreni. — **Baia Mare** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BĂIMĂREANCĂ, băimărence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Baia Mare. — **Băimărean** + suf. *-că*.

BĂITĂNAȘ s.m. v. **băietănăș**.

BĂIȚĂ, băițe, s.f. Diminutiv al lui **baie¹**. — **Baie¹** + suf. *-iță*.

BĂIȚUI, băițuiesc, vb. IV. Tranz. A acoperi suprafața unui corp cu băiț. — **Băiț** + suf. *-ui*.

BĂIȚUIT s.n. Acțiunea de a *băițui*. — V. **băițui**.

BĂJENĂRI, băjenari, s.m. Persoană care își părăsea vremelnice casa, ținutul sau țara din cauza invaziilor, a persecuțiilor sau a asupririi. [Var.: **bejănăr, bejenăr** s.m.] — **Băjeni** + suf. *-ar*.

BĂJENĂRI, băjenăresc, vb. IV. Intrans. (Înv.) A băjeni. [Var.: **bejănăr** vb. IV] — Din **băjenar**.

BĂJENĂRIE s.f. (Înv.) Băjenie. [Var.: **bejănărie, bejenerie** s.f.] — **Băjenar** + suf. *-ie*.

BĂJENĂRIT s.n. (Înv.) Băjenie. [Var.: **bejănărît** s.n.] — V. **băjenări**.

BĂJENI, băjenesc, vb. IV. Refl. și intrans. (Înv.) A-și părăsi vremelnice casa, ținutul sau țara din cauza invaziilor, a persecuțiilor sau a asupririi; a băjenări. [Var.: **bejănî, bejenî** vb. IV] — Din **băjenie** (derivat regresiv).

BĂJÉNIE, băjenii, s.f. (Înv.) Fugă (vremelnică) a populației din cauza invaziilor, a persecuțiilor sau a asupririi; *p. ext.* timpul petrecut în această situație; băjenărie, băjenărit. [Var.: **bejănîe, bejénie** s.f.] — Din sl. **bězanije**. **BĂL, -Ă, băli, -e**, adj. (Reg.) 1. (Despre oameni sau părul lor) Blond. 2. (Despre animale) Alb pe tot corpul sau numai pe bot. — Din sl. **bělŭ** „alb”.

BĂLĂI, -AIE, bălai, -aie, adj. 1. (Despre oameni sau părul lor) Blond. 2. (Despre animale) Plăvan. ⇨ (Substantivat, f.) Nume care se dă vacilor sau iepelilor albe. ⇨ Expr. (Fam.) A *înțărca bălaia* = s-a isprăvit cu posibilitatea de a profita de slăbiciunea sau de munca altuia, s-a terminat cu foloasele ușor obținute. (Pop.) A *intrat bălaia în sat* = s-a luminat de ziuă. — **Băl** + suf. *-ai*.

BĂLĂN, -Ă, bălani, -e, adj. (Pop.) 1. (Despre oameni sau părul lor) Blond. ⇨ (Substantivat, m.; ir.) Dracul. 2. (Despre animale) Plăvan. ⇨ (Substantivat) Nume care se dă unor animale domestice cu părul alb. — **Băl** + suf. *-an*.

BĂLĂBĂNEALĂ, bălăbăneli, s.f. Mers nesigur, mișcare înceată, legănată sau împleticită. — **Bălăbăni** + suf. *-eală*.

BĂLĂBĂNÎ, bălăbănesc, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) deplasa într-o parte și într-alta, adesea cu mișcări legănate, șovăitoare; a (se) bălăngăni, a (se) bălăngăi, a bălălăi, a se bănăni. 2. Refl. Fig. (Fam.) A se trudi, a se lupta cu cineva sau cu ceva; a se certa, a se ciorovăi. — Et. nec. sau formație onomatopeică.

BĂLĂBĂNÎT¹ s.n. Faptul de a (se) *bălăbăni*. — V. **bălăbăni**.

BĂLĂBĂNÎT², -Ă, bălăbăniți, -te, adj. (Despre mers, pași) Legănat; șovăitor. — V. **bălăbăni**.

BĂLĂCĂREALĂ, bălăcăreli, s.f. (Fam.) Ceartă cu proferare de injurii, scandal.

BĂLĂCĂRI, bălăcăresc, vb. IV. 1. Refl. și intrans. (Rar) A (se) bălăci. 2. Refl. recip. și tranz. Fig. (Fam.) A (se) certa, a (se) batjocori, spunând (sau spunându-și) cuvinte injurioase. — Cf. sb. *balakati*.

BĂLĂCĂRIE, bălăcăriei, s.f. (Înv.) Vorbă injurioasă, trivială. — **Bălăcări** + suf. *-ie*.

BĂLĂCEALĂ, bălăceli, s.f. Joacă, zbunguială prin apă (la scăldat). — **Bălăci** + suf. *-eală*.

BĂLĂCÎ, bălăcesc, vb. IV. Refl. și intrans. A (se) juca, a se zbungui în apă (la scăldat); a (se) bălăcări (1), bleotocări (1). — Din bg. **balakam**.

BĂLĂCIRE, bălăciri, s.f. Acțiunea de a (se) *bălăci*; bălăcit. — V. **bălăci**.

BĂLĂCÎT s.n. Bălăcire. — V. **bălăci**.

BĂLĂIÉL, -IĂ, -ICĂ, bălăiei, -ele, adj. (Rar) Bălăior. — **Bălai** + suf. *-el*.

BĂLĂIÓR, -OARĂ, bălăiori, -oare, adj. Diminutiv al lui *bălai*; bălăiel, bălănel, bălănuț, bălăuc, băluț. — **Bălai** + suf. *-ior*.

BĂLĂLĂI, bălălăiesc, vb. IV. Intrans. (Rar) A se bălăbăni (1). — Formație onomatopeică.

BĂLĂLĂU adj. (Reg.) Care se bălăbănește (1). ⇨ (Substantivat, m.) Om moale, prost, neghiob. — **Bălălăi** + suf. *-ău*.

BĂLĂNÉL, -EĂ, bălănei, -ele, adj. (Rar) Bălăior. — **Bălan** + suf. *-el*.

BĂLĂNGĂI, bălăngăiesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) bălăbăni (1). — **Balang** + suf. *-ăi*.

BĂLĂNGĂIT s.n. (Reg.) Faptul de a (se) *bălăngăi*. — V. **bălăngăi**.

BĂLĂNGĂNÎ, bălăngănesc, vb. IV. 1. Intrans. (Despre clopote, bălăngi; la pers. 3) A suna (tare). 2. Refl. și tranz. A (se) bălăbăni (1). — **Balang** + suf. *-ăni*.

BĂLĂNGĂNÎT s.n. Faptul de a (se) *bălăngăni*; sunetul clopotului (de la biserică). — V. **bălăngăni**.

BĂLĂNGĂNITÓR, -OĂRE, bălăngănitori, -oare, adj. (Rar; despre clopote) Care bălăngănește. — **Bălăngăni** + suf. *-tor*.

BĂLĂNŪT, -Ă, bălănuți, -e, adj. (Rar) Bălăior. — **Bălan** + suf. *-uț*.

BĂLĂRIE, bălării, s.f. 1. Buruiană care crește pe locuri necultivate. 2. Loc năpădit de buruieni. — Et. nec.

BĂLĂȘTIOGĂ, bălăștioage, s.f. (Reg.) Băltoacă. — Et. nec.

BĂLĂÚC, -Ă, bălăuci, -e, adj. (Reg.) Bălăior. — **Bălai** + suf. *-uc*.

BĂLBISĂ, *bălbise*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina acoperită de peri aspri, cu flori roșii sau (rar) albe (*Stachys silvatica*). — Et. nec.

BĂLEGĂ, pers. 3 *bălegă*, vb. I. Refl. A-și elimina, a-și depune baliga. [Var.: *băligă* vb. I] — Din *baligă*.

BĂLEGĂR, (I) s.n., (II) *bălegari*, s.m. I. S.n. 1. Bălegă. 2. Amestec de bălegă și paie, folosit ca îngrășământ sau combustibil. II. S.m. Gândac negru care trăiește mai mult în bălegă (*Geotrupes stercorarius*). [Var.: *băligăr* s.n., s.m.] — **Bălegă** + suf. *-ar*.

BĂLIGĂ vb. I v. *bălega*.

BĂLIGĂR s.n., s.m. v. *bălegar*.

BĂLIUȚĂ, *băliuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *balie*. [Pr.: *-li-u-*] — **Balie** + suf. *-uță*.

BĂLMĂJEALĂ, *bălmăjeli*, s.f. (Fam.) Faptul de a *bălmăji*. — **Bălmăji** + suf. *-eală*.

BĂLMĂJII, *bălmăjesc*, vb. IV. Tranz. 1. A amesteca, a încurca mai multe lucruri. ♦ A zăpăci, a amesteca pe cineva cu vorba. 2. A vorbi încurcat, îngâimat sau fără rost. [Var.: *bălmoji*, *bolmoji* vb. IV] — Din *balmos*.

BĂLMOJII vb. IV v. *bălmăji*.

BĂLÓS, *-OĂSĂ*, *băloși*, *-oase*, adj., s.m. 1. Adj. Căruia îi curg balele, cu bale. ♦ (Despre vin, zeamă de varză etc.) Care s-a îngroșat (ca balele). 2. S.m. (lht.; reg.) Babușcă — **Bale** + suf. *-os*.

BĂLOȘEL, *băloșei*, s.m. Ciupercă necomestibilă cu pălăria galbenă-roșiatică și cu miros neplăcut (*Russula foetens*). — **Bălos** + suf. *-el*.

BĂLOȘII, *băloșesc*, vb. IV. Refl. (Despre vin, zeamă de varză etc.) A deveni bălos. — Din *bălos*.

BĂLOȘIRE, *băloșiri*, s.f. Faptul de a *se băloși*. ♦ Boală a unor vinuri care se tulbură, devin vâscoase și se întind (ca uleiul). — V. *băloși*.

BĂLOȘIT, *-Ă*, *băloșiți*, *-te*, adj. (Despre vin, zeamă de varză etc.) Care a devenit bălos, vâscos. — V. *băloși*.

BĂLSĂMĂ, *bălsămez*, vb. I. Tranz. (Rar) A îmbălsăma. [Var.: *bălsăm* vb. IV] — Din *balsam*.

BĂLSĂMAT, *-Ă*, *bălsămați*, *-te*, adj. (Rar) Îmbălsămat. [Var.: *bălsămît*, *-ă* adj.] — V. *bălsăma*.

BĂLSĂMI vb. IV v. *bălsăma*.

BĂLSĂMÎT, *-Ă* adj. v. *bălsămat*.

BĂLTĂC, *băltace*, s.n. (Reg.) Băltoacă. — **Baltă** + suf. *-ac*.

BĂLTĂCĂL s.n. v. *băltăgel*.

BĂLTĂGĂL, *băltăgele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *baltag*. [Var.: *băltăcəl* s.n.] — **Baltag** + suf. *-el*.

BĂLTĂRĂT, *-EĂȚĂ*, *băltăreți*, *-e*, adj. De baltă; *p. ext.* din regiunea bălților. ♦ (Substantivat, n. sg. art.) Numele unui vânt cald, umed, care bate dinspre miazăzi. — **Baltă** + suf. *-ăreț*.

BĂLTĂU, *băltăie*, s.n. (Reg.) Băltoai. — **Baltă** + suf. *-ău*.

BĂLTII, pers. 3 *băltește*, vb. IV. Refl. (Rar.; despre apă) A stagna într-un loc, a forma o baltă. — Din *baltă*.

BĂLTICEĂ, *-ICĂ*, *bălticele*, s.f. Bălțiță. — **Baltă** + suf. *-ea*. — **Bălticică**: cu schimbare de suf.

BĂLTIȘ, *băltișuri*, s.n. (Rar) Teren băitos. — **Baltă** + suf. *-iș*.

BĂLTIIȚĂ, *băltițe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *baltă*. — **Baltă** + suf. *-iță*.

BĂLTOACĂ, *băltoace*, s.f. Baltă mică, murdară și mocirloasă; bălăstioagă, băltac; adunătură sau scursură de apă de ploaie prin gropile drumurilor; bulhac. ♦ Cantitate mare de lichid vărsat pe jos; baltă. [Var.: *băltoágă* s.f.] — **Baltă** + suf. *-oacă*.

BĂLTOĂGĂ s.f. v. *băltoacă*.

BĂLTŌI, *băltoaie*, s.n. (Rar) Băltă (mare); băltău. — **Baltă** + suf. *-oi*.

BĂLTŌS, *-OĂSĂ*, *băltoși*, *-oase*, adj. Plin de bălți; *p. ext.* mlăștinos, mocirlos. — **Baltă** + suf. *-os*.

BĂLTĂ, *băltez*, vb. I. Tranz. (Fam.) A vopsi în culori stridente (și nearmozitate); a țărca. — Din *băltat* (derivat regresiv).

BĂLTĂT, *-Ă*, *băltăți*, *-te*, adj. (Despre animale) Care are părul sau penele de culori diferite; cu dungi sau cu pete de altă culoare. ♦ (Despre haine, stufe, tablouri etc.) Cu multe culori țipătoare; colorat fără gust. ♦ (lr.) Îmbrăcat fără gust; îmbrăcat în haine orășenești. — Lat. *balteatus*.

BĂLTĂTURĂ, *băltături*, s.f. (Pop.) Pată de culoare deschisă la animalele bălțate. ♦ Obiect colorat țipător, cu culori multe și neasortate, încărcat. — **Băltat** + suf. *-ură*.

BĂLUȘCĂ, *băluște*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante erbacee cu flori albe (*Ornithogalum*). — **Băl** + suf. *-ușcă*.

BĂLŪȚ, *-Ă*, *băluți*, *-e*, adj. (Reg.) Bălăior. — **Băl** + suf. *-uț*.

BĂLVĂN, *bălvani*, s.m. (Pop.) 1. Butuc mare de lemn. 2. Bărna. 3. Trunchi de arbore, curățat de ramuri pentru a fi tăiat la joagăr. [Var.: *bulván* s.m.] — Din sb. *balvan*.

BĂNĂT, (3) *bănaturi*, s.n. (Reg.) 1. Stare de durere sufletească, de jale, de tristețe, de părere de rău. 2. Supărare, necaz, ciudă. ♦ Expr. *A nu-i fi cuiva cu bănat* = (ca formulă de politețe) a nu lua în nume de rău rugămintea sau întrebarea cuiva. 3. Învinuire, reproș, imputare. — Din magh. *bánat*.

BĂNĂNĂII, *bănănaiesc*, vb. IV. Intrans. A se bălăbăni. [Prez. ind. și: *bănănași*] — Formație onomatopoeică.

BĂNĂRÎT, *bănărituri*, s.n. (Reg.) Bănet. — **Ban**¹ + suf. *-ărit*.

BĂNĂȚEAN, *-Ă*, *bănățeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Banat. 2. Adj. Care aparține Banatului sau bănățenilor (1), privitor la Banat ori la bănățeni; bănățesc. — **Banat** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BĂNĂȚEANCĂ, *bănățence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Banat. — **Bănățean** + suf. *-că*.

BĂNĂȚENESC, *-EĂSCĂ*, *bănățenești*, adj. Bănățean. — **Bănățean** + suf. *-esc*.

BĂNĂȚENEȘTE adv. Ca în Banat, ca bănățenii. ♦ În graiul bănățean. — **Bănățean** + suf. *-ește*.

BĂNCŪȚĂȚI, *băncuțe*, s.f. Diminutiv al lui *bancă*¹. — **Bancă**¹ + suf. *-uță*.

BĂNCŪȚĂȚ, *băncuțe*, s.f. Monedă mică de argint din trecut, în valoare de 50 de bani; firfiric. ♦ (Înv. și reg.) Monedă de mică valoare (10–20 de creițari). ♦ (La pl.) Bani, parale. — Din germ. *Bankozettel*.

BĂNDURICĂ, *bândurici*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *bandură*¹. — **Bandură**¹ + suf. *-ică*.

BĂNEĂSCA s.f. art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — Cf. *ban*².

BĂNEȘI, *-EĂSCĂ*, *bănești*, adj. De bani¹; în bani¹; relativ la bani¹. — **Ban**¹ + suf. *-esc*.

BĂNEȘC, *-EĂSCĂ*, *bănești*, adj. De ban²; al băniei. — **Ban**² + suf. *-esc*.

BĂNEȘTE adv. În privința banilor¹. — **Ban**¹ + suf. *-ește*.

BĂNET s.n. Bani¹ mulți; avere mare în bani¹; bănărit. — **Ban**¹ + suf. *-et*.

BĂNI, *bănesc*, vb. IV. 1. Tranz. A învesti pe cineva cu titlul de ban². 2. Intrans. A exercita funcția de ban². — Din **ban**².

BĂNICĂ, *bănici*, s.f. Plantă erbacee cu flori albastre, rar albe, dispuse în capitule globuloase, care crește în regiunea alpină și subalpină (*Phyteuma orbiculare*). — Et. nec.

BĂNICĂR, *băniceri*, s.m. 1. Meseriaș care face coșuri sau banițe din coajă de tei. 2. Cel care măsoară cereale cu banița. 3. Bănicioară. — **Baniță** + suf. *-ar*.

BĂNICĂRĂ, *bănicioare*, s.f. Diminutiv al lui *baniță*; bănicer (3). — **Baniță** + suf. *-ioară*.

BĂNIE, *băni*, s.f. 1. Funcția sau rangul de ban². 2. Reședința banului². — **Ban**² + suf. *-ie*.

BĂNIȘŌR¹, *bănișori*, s.m. Diminutiv al lui *ban*¹. — **Ban**¹ + suf. *-ișor*.

BĂNIȘŌR², *bănișori*, s.m. Boier subaltern al banului². — **Ban**² + suf. *-ișor*.

BĂNŌS, *-OĂSĂ*, *bănoși*, *-oase*, adj. 1. (Despre ocupații) Care aduce câștig mare; productiv, lucrativ. 2. (Reg.; despre oameni) Bogat, avut. — **Ban**¹ + suf. *-os*.

BĂNUI, *bănuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A presupune; a presimți; a întrevădea o anumită situație, o anumită soluție etc. 2. Tranz. A considera pe cineva drept autor al unei fapte (rele); a suspecta. 3. Intrans. (Rar) A se supăra pe cineva; a-i face muștrări. 4. Intrans. (Reg.) A regreta, a se căi. — Din magh. *bănni*.

BĂNUIALĂ, *bănuieli*, s.f. 1. Presupunere, presimțire, supoziție. 2. Atitudine de neîncredere față de cineva sau de ceva, presupunere că cineva are o vină sau o intenție rea; suspiciune. — **Bănu**¹ + suf. *-eală*.

BĂNUIRE, *bănuiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *bănu*¹ și rezultatul ei; bănuială. — V. **bănu**¹.

BĂNUIT, *-Ă*, *bănuiți*, *-te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care este presupus vinovat; suspect. ♦ (Substantivat) Persoană presupusă a fi săvârșit o infracțiune, fără a exista însă dovezi îndestulătoare pentru a putea fi pusă sub învinuire. 2. (Reg.) Supărat, mâhnit. — V. **bănu**¹.

BĂNUITŌR, *-OĂRE*, *bănuitori*, *-oare*, adj. Care bănuiește; care este înclinat (în mod exagerat) spre bănuială. ♦ Gelos. [Pr.: *-nu-i-*] — **Bănu**¹ + suf. *-tor*.

BĂNUȚ, *bănuți*, s.m. 1. Diminutiv al lui *ban*¹; monedă de valoare sau de dimensiune mică. ♦ (La pl.) Bani mulți. 2. Germeul oului (fecundat). 3. Plantă erbacee cu flori mici și rotunde, frumos colorate, dispuse în capitule; părluță, bănuțel (*Bellis perennis*). — **Ban**¹ + suf. *-uț*.

BĂNUȚEL, *bănuței*, s.m. (Bot.) Bănuț (3). — **Bănuț** + suf. *-el*.

BĂRĂȚ, *bărăți*, s.m. (Înv.) Călugăr sau preot catolic. — Din magh. *barát*.

BĂRĂGĂN, *bărăganuri*, s.n. Șes întins, prezentând caractere de stepă. — Et. nec.

BĂRĂNII, *bărănesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A stăru, a insista. — Et. nec.

BĂRĂȚIE, *bărății*, s.f. (Înv. și reg.) Biserică sau mănăstire catolică. — **Bărat** + suf. *-ie*.

BĂRBĂȚ, *-Ă, bărbăți, -te*, s.m., adj. I. S.m. 1. Persoană adultă de sex masculin. ♦ Om în toată firea. 2. Soț. II. Adj. (Rar) Curajos; voinic; harnic, activ. — Lat. *barbatus*.

BĂRBĂCŪȚ s.m. v. **berbecuț**.

BĂRBĂRIE s.f. (Rar) Barbă mare, stufoasă. ♦ Fig. Bătrân bărbos. — **Barbă** + suf. *-ărie*.

BĂRBĂȚESC, -EASCĂ, *bărbătești*, adj. 1. Caracteristic bărbăților, de bărbat. 2. Care exprimă bărbăție; plin de energie, de curaj, de hotărâre; viril. — **Bărbat** + suf. *-esc*.

BĂRBĂȚESTE adv. 1. Ca bărbății. 2. Cu bărbăție. ♦ În mod matur. — **Bărbat** + suf. *-ește*.

BĂRBĂȚOS, -OASĂ, *bărbățosi, -oase*, adj. Care are aspect viril, care are însușiri morale de bărbat (I). — **Bărbat** + suf. *-os*.

BĂRBĂȚOȘ, *bărbățuși*, s.m. Masculin al unor animale. — **Bărbat** + suf. *-uș*.

BĂRBĂȚEL, *bărbăței*, s.m. Diminutiv al lui *bărbat* (I 2). — **Bărbat** + suf. *-el*.

BĂRBĂȚIE s.f. 1. Faptul de a fi bărbat; vârsta de maturitate a bărbatului. 2. Virilitate. ♦ Fig. Organul genital masculin. — **Bărbat** + suf. *-ie*.

BĂRBĂȚOI, *bărbățoi*, s.m. (Depr. sau glumet) Augmentativ al lui *bărbat* (1). ♦ Femeie cu apucături de bărbat (1). — **Bărbat** + suf. *-oi*.

BĂRBĂNȚĂ, *bărbănți*, s.f. (Reg.) Vas de lemn făcut din doage, în care se păstrează mai ales lapte și brânzeturi. [Var.: *berbîntă* s.f.] — Din magh. *berbence*.

BĂRBIE, *bărbii*, s.f. 1. Parte a feței formată de proeminența maxilarului inferior; barbă. ♦ *Bărbie dublă* = gusa de sub bărbie la persoanele grase. 2. Parte carnoasă care atârână sub falca de jos la unele animale. ♦ (La pl.) Cele două lame roșii, carnoase, care atârână de o parte și de alta sub ciocul găinilor. 3. Dispozitiv de lemn aplicat la baza viorii, pe care se sprijină bărbia (1) violonistului. — **Barbă** + suf. *-ie*.

BĂRBIER, *bărbieri*, s.m. Frizer. ♦ Fig. (Fam.) Om mincinos, lăudăros. [Pr.: *-bi-er*] — Din ngr. *barbieris*.

BĂRBIERĂLĂ, *bărbiereli*, s.f. 1. Faptul de a (*se*) *bărbieri*. 2. Fig. Lăudăroșenie, munciună. [Pr.: *-bi-e*] — **Bărbier** + suf. *-eală*.

BĂRBIERESC, -EASCĂ, *bărbiereschi*, adj. (Rar) De bărbier, privitor la bărbier. [Pr.: *-bi-e*] — **Bărbier** + suf. *-esc*.

BĂRBIERII, *bărbieresc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (*se*) rade. 2. Refl. Fig. A se lăuda cu lucruri neadevărate; a minți. [Pr.: *-bi-e*] — Din **bărbier**.

BĂRBIERIE, (2) *bărbierii*, s.f. (Rar) 1. Meseria de bărbier. 2. Frizerie. [Pr.: *-bi-e*] — **Bărbier** + suf. *-ie*.

BĂRBIERIT s.n. Acțiunea de a (*se*) *bărbieri*. [Pr.: *-bi-e*] — V. **bărbieri**.

BĂRBIERITĂ, *bărbierite*, s.f. (Rar). Frizeriță. [Pr.: *-bi-e*] — **Bărbier** + suf. *-ită*.

BĂRBIORĂ, *bărbioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *bărbie*; bărbiuță. [Pr.: *-bi-oa*] — **Bărbie** + suf. *-ioară*.

BĂRBIȘOARĂ, *bărbușoare*, s.f. Plantă erbacee cu flori galbene, care devin mai târziu albe (*Alyssum minimum*). — **Barbă** + suf. *-ișoară*.

BĂRBIȚĂ, *bărbite*, s.f. 1. Șervețel de pânză sau de mușama care se leagă la gâtul copiilor mici când mănâncă; bavetă, bavetiță. 2. (Rar) Bărbuță. — **Barbă** + suf. *-iță*.

BĂRBIUȚĂ, *bărbuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *bărbie*; bărbioară. [Pr.: *-bi-u*] — **Bărbie** + suf. *-uță*.

BĂRBŌI, *bărboale*, s.n. (Fam.) Augmentativ al lui *barbă*. — **Barbă** + suf. *-oi*.

BĂRBŌS, -OASĂ, *bărboși, -oase*, adj., s.f. 1. Adj. (Adesea substantivat, m.) Cu barbă (lungă și deasă); care nu s-a bărbierit mai multe zile. 2. S.f. Plantă erbacee cu frunze păroase, cu flori dispuse în spice cilindrice, pătate cu roșu, verde sau violet (*Andropogon ischaemum*). — **Barbă** + suf. *-os*.

BĂRBŪNC s.n. 1. (Înv. și reg.) Numele unui dans (ostășesc) care, în trecut, se executa cu prilejul recrutării; melodie după care se executa acest dans. 2. (Înv.) Înrolare în armată; recrutare. — Din germ. *Werbung*.

BĂRBUȘOARĂ, *bărbușoare*, s.f. 1. (Rar) Bărbuță. 2. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene plăcut mirositoare; micsandră-sălbatică (*Erysimum repandum*). ♦ Compus: *bărbușoară-de-munte* = plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze bazale dispuse în rozetă, cu flori mici, albe sau gălbui; tunicea (*Arabis turrita*). 3. (Reg.) Crușătea (*Barbarea vulgaris*). — **Barbă** + suf. *-ușoară*.

BĂRBUȚĂ, *bărbuțe*, s.f. Diminutiv al lui *barbă*; bărbuță (2), bărbușoară (1). — **Barbă** + suf. *-uță*.

BĂRCUȚĂ, *bărcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *barcă*. — **Barcă** + suf. *-uță*.

BĂRDAC, (1) *bărdace*, s.n., (2) *bărdaci*, s.m. (Reg.) 1. S.n. Donicioară cu o capacitate de circa o oca. 2. S.m. Varietate indigenă de prun. — Din tc. *bardak*.

BĂRDACĂ, *bărdace*, s.f. 1. Ulcică smălțuită de pământ (cu toartă). 2. Varietate indigenă de prune, lunguiețe și puțin strangulate spre coadă. — Din **bărdac**.

BĂRDĂȘ, *bărdăși*, s.m. (Reg.) Lemnar, tâmplar. — **Bărdă** + suf. *-ăș*.

BĂRDĂCŪȚĂ, *bărdăcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *bărdacă* (1). — **Bărdacă** + suf. *-uță*.

BĂRDÎȚĂ, *bărdițe*, s.f. Diminutiv al lui *bărdă*. — **Bărdă** + suf. *-iță*.

BĂRDUI, *bărdulesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A ciopli cu barda. — **Bărdă** + suf. *-ui*.

BĂRDUIRE s.f. (Rar) Acțiunea de a *bărdui*. — V. **bărdui**.

BĂRNĂCI, -CE, *bărnaci, -ce*, adj. (Reg.; despre culoarea feței și a ochilor; p. ext. despre oameni) Negricios, oacheș. — Din magh. **barnás**.

BĂRZĂUN, *bărzăuni*, s.m. (Entom.) 1. Bondar. 2. Gărgăun. — Formație onomatopeică.

BĂRZŌI, *bărzoii*, s.m. (Rar) Bărbătușul berzei. — **Barză** + suf. *-oi*.

BĂSMĂ s.f. v. **basma**.

BĂSMĂLŪȚĂ, *băsmăluțe*, s.f. Diminutiv al lui *basma*. — **Basma** + suf. *-uță*.

BĂSNĂR, *băsnari*, s.m. (Înv.) Persoană care scornește basne, povestiri mincinoase, relatări false. — **Basnă** + suf. *-ar*.

BĂSNĪ, *băsnesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A scorni basne, povestiri mincinoase, relatări false. — Din **basnă**.

BĂSNĪRE, *băsniri*, s.f. (Înv.) Basnă. — V. **băsnĪ**.

BĂȘCĂLIE s.f. (Fam.; în expr.) A lua (pe cineva) în *bășcălie* sau a face *bășcălie* (de cineva), a face de *bășcălie* (pe cineva) = a-și bate joc (de cineva), a face de râs pe cineva. — Et. nec.

BĂȘCĂLIOȘ, -OASĂ, *bășcălioși, -oase*, adj. (Fam.; despre oameni) Care își bate joc de cineva sau ia în râs pe cineva; (despre manifestări ale oamenilor) care denotă luarea în râs a cuiva sau a ceva. [Pr.: *-li-os*] — **Bășcălie** + suf. *-os*.

BĂȘI, *bășesc*, vb. IV. Refl. și intrans. A elimina gaze intestinale prin anus. — Lat. *vissire*.

BĂȘICĂ, *bășic*, vb. I. Tranz. și refl. A produce sau a face bășici; a (se) umple de bășici. [Var.: (reg.) *beșică* vb. I] — Din **bășică**.

BĂȘICĂRE, *bășicări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *bășica*. [Var.: (reg.) *beșicăre* s.f.] — V. **bășica**.

BĂȘICAT, -Ă, *bășicați, -te*, adj. Cu bășici, plin de bășici. [Var.: (reg.) *beșicat, -ă* adj.] — V. **bășica**.

BĂȘICĂ, *bășici*, s.f. 1. Sac membranos din corpul oamenilor și al animalelor, în care se strâng unele secreții ale organismului; vezică. *Bășica fierii*. ♦ Spec. Sac membranos din corpul unui porc sau al altui animal, uscat și întrebunțat ca pungă, burduf etc. ♦ Organ intern, plin cu aer, care ajută peștii la plutire. 2. Umflătură a pielii conținând o materie lichidă (seroasă). 3. Umflătură mică, plină cu aer, care se face la suprafața lichidelor (în timpul fierberii), a aluatului (în urma dospirii) etc. 4. Obiect (de sticlă) în formă sferică. ♦ (Arg.) Minge (de fotbal). [Var.: (reg.) *beșică* s.f.] — Lat. **bessica* (= *vessica*).

BĂȘICŌS, -OASĂ, *bășicoși, -oase*, adj., s.f. 1. Adj. Cu bășici (2). 2. S.f. Arbust ornamental din familia leguminoaselor, înalt de 2-3 m, cu frunze compuse, flori galbene și cu fructe păstăi (*Colutea arborescens*). [Var.: *beșicŌs, -oasă* adj., s.f.] — **Bășică** + suf. *-os*.

BĂȘICŪȚĂ, *bășicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *bășică*. [Var.: (reg.) *beșicŪȚĂ* s.f.] — **Bășică** + suf. *-uță*.

BĂȘINĂ, *bășini*, s.f. I. (Pop.) gaz intestinal eliminat prin anus; părț, flatulație. II. (Bot.; reg.) 1. Compuse: *bășina-porcului* = specie de ciupercă (*Lycoperdon gemmatum*); *bășina-calului* (sau *-lupului, -vulpilii*) = specie de ciupercă necomestibilă (*Globaria gigantea*). 2. Bășicoasă. 3. Traista-ciobanului. [Var.: (reg.) *beșină* s.f.] — Lat. **vissina*.

BĂȘȚINĂȘ, -Ă, *bășținași, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește; autohton, indigen, aborigin. — **Băștină** + suf. *-ăș*.

BĂȚAIE, *bățai*, s.f. I. 1. Lovitură repetată dată de cineva cuiva cu mâna sau cu un obiect. 2. (Sport) Izbire a pământului cu piciorul înainte de desprinderea de pe sol, la o săritură. ♦ Loc. vb. A (*se*) lua la *bătaie* = a (*se*) bate. ♦ Expr. A *stinge* (sau a *snopi, a zvânta* etc.) în *bătaie* (sau în *bățai* pe cineva) = a bate (pe cineva) foarte rău. (Fam.) A da *bătaie* = a zori, a grăbi. *Bătaie de cap* = frământare a minții; p. ext. trudă, osteneală. *Bătaie de joc* = bațjocură; p. ext. faptă urâtă, incalificabilă. 3. (Înv.) Luptă, bătaie. ♦ Bombardament cu artileria. 4. (În expr.) A pune (ceva) la *bătaie* = a oferi (ceva) spre a fi cheltuit sau consumat; b) a risca (ceva). 5. (În expr.) și loc. adv.) (A cântări) cu *bătaie* = (a cântări) cu puțin peste greutatea exactă. II. 1. Lovire, izbire (repetată) a unui obiect de altul. ♦ *Bătaie de aripă* (sau de *aripă*) = falfăit. ♦ Lovitură a vatelei la războiul de țesut ♦ (Concr.) Băteală. ♦ Stărnire a peștelui sau a vântului. 2. Lovitură dată într-un obiect (cu mâna, cu ciocanul etc.). ♦ Fiecare dintre zvâcnirile inimii sau ale pulsului. 3. Zgomot (ritmic) produs de un motor sau de un mecanism în funcție.

4. Distanță până la care poate ajunge un proiectil, o săgeată etc.; felul cum trimite o armă proiectilul; traiectoria unui proiectil; *p. ext.* distanță până la care poate ajunge vederea cuiva; rază vizuală. 5. (În legătură cu anumite fenomene ale naturii, a căror denumire determină sensul cuvântului) a) Sufflare a vântului; adiere. b) Cădere a ploii, a grindinii etc. c) Dogoreală, arșiță. d) Lumină. 6. (Reg.) Lătrat (scurt și ritmic) al câinilor. 7. Boiște. ♦ Epocă în care se împerechează cocoșii-de-munte. [Pr.: -ta-ie] — Lat. **batt(u)alia**.

BĂTĂIȘ, *bătăiași*, s.m. (Rar) Hăitaș². [Pr.: -tă-iaș] — **Bătaie** + suf. -aș.
BĂTĂIOS, -OASĂ, *bătăioși*, -oase, adj. Căruia îi place să se bată (!); care își sustine ideile cu violență; agresiv. [Pr.: -tă-ios] — **Bătaie** + suf. -os.

BĂTĂIȚĂ, *bătăițe*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *bătaie*. — **Bătaie** + suf. -iță.
BĂTĂLIE, *bătălii*, s.f. Luptă între armate, între grupuri, cete armate etc.; bătaie. ♦ Fig. Eforturi comune făcute în vederea îndeplinirii unei acțiuni importante (și urgente). — Din ngr. **batălia**. Cf. it. battaglia.

BĂTĂTOR¹, *bătătoare*, s.n. 1. Băt, lopățiță (impletită) în formă de palmă etc., cu care se bat covoare, perne etc. pentru a le curăța de praf. 2. Suport folosit pentru bătutul covoarelor, cuverturilor etc. 3. Băt subțire, la un capăt cu o rotiță de lemn cu găurele, cu care se bate laptele prins sau smântâna în putinei, ca să se aleagă untul; mătcă, brighidău. 4. Parte a meliței pe care se așază transversal inul sau cănepa, spre a fi melițate. 5. Scândură mică, dreptunghiulară, care servește la tasarea pământului semănat din grădină. — Lat. **batt(u)atorium**.

BĂTĂTOR², -OARE, *bătători*, -oare, adj., s.f. I. Adj. (În expr.) *Bătător la ochi* = care atrage atenția în mod flagrant; izbitor. II. S.f. 1. Lopățiță cu care se bate pânza (când se înalbește) sau (când se spală); mai². 2. Mașină care bate smocurile de bumbac pentru destrămarea fibrelor. — **Bate** + suf. -ător.

BĂTĂTORI, *bătătoresc*, vb. IV. 1. Tranz. A tasa un teren; a bătuci. 2. Refl. A face bătături (2). [Var.: **bătături** vb. IV] — Din **bătătura**.

BĂTĂTORIT¹ s.n. Faptul de a (se) *bătători*. — V. **bătători**.

BĂTĂTORIT², -Ă, *bătătorii*, -te, adj. 1. (Despre terenuri) Care a devenit tare și neted; bătuț², bătucit, tasat. 2. (Despre palme sau mâini) Cu bătături (2). — V. **bătători**.

BĂTĂTORNIȚĂ, *bătătornițe*, s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene-deschis, dispuse în capitule (*Senecio crucifolius*). — **Bătător** + suf. -niță.

BĂTĂTURA, *bătături*, s.f. 1. Teren bătătorit (în fața casei); *p. ext.* ogradă, curte (la casele țărănești). 2. Îngroșare a pielii palmelor sau tălpilor. ♦ Expr. (Fam.) *A călca (pe cineva) pe bătătură* = a supăra, a enerva, a atinge (pe cineva) unde îl doare mai tare. 3. Băteală. — Lat. **batitura**.

BĂTĂTURI vb. IV v. **bătători**.

BĂTĂUȘ, -Ă, *bătăuși*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care caută motiv sau prilej de bătaie, căreia îi place să se bată. ♦ Scandalagiu. — **Bate** + suf. -uș.

BĂTEALĂ, *băteali*, s.f. Firele care se introduc cu ajutorul suveicii prin rostul firelor de urzeală pentru a forma țesătura; bătătură (3), bătaie. — **Bate** + suf. -eală.

BĂTELIȘTE, *băтелиști*, s.f. (Reg.) 1. Loc cu pământ bătătorit (de vite); loc în care stau de obicei animalele (sălbatic). 2. Loc de întâlnire, de adunare. — **Bate** + suf. -eliște.

BĂTRĂNOR, -OARĂ, *bătrănor*, -oare, adj. Diminutiv al lui *bătrân*; cam bătrân. [Pr.: -tră-ior. — Var.: **bătrănior**, -oară adj.] — **Bătrân** + suf. -ior.

BĂTRÂN, -Ă, *bătrâni*, -e, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care trăiește de mulți ani, care este înaintat în vârstă. ♦ *Fată bătrână* = fată rămasă nemăritată după vremea mărităului. ♦ (Despre fața sau înfățișarea cuiva) Care și-a pierdut frăgezimea, care trădează bătrânețe. 2. Care există de mult timp, de demult. II. S.m. și f. 1. Persoană în vârstă înaintată. ♦ Loc. adj. și adv. *Din bătrâni* = din vremea veche, din moși-strămoși. 2. (Fam., la m. sg.) Tată; (la f. sg.) mamă; (la m. pl.) părinți. — Lat. **betranus** (= *veteranus*).

BĂTRÂNEL, -ICĂ, *bătrânei*, -ele, adj., s.m. și f. Diminutiv al lui *bătrân*. — **Bătrân** + suf. -el.

BĂTRÂNESC, -EASCĂ, *bătrânești*, adj. Caracteristic bătrânilor, potrivit pentru bătrâni. ♦ Rămas de la (sau din) bătrâni; de demult. ♦ *Cântec bătrânesc* = baladă populară. *Vorbă bătrânească* = zicătoare, proverb. — **Bătrân** + suf. -esc.

BĂTRÂNESTE adv. Ca bătrâni. — **Bătrân** + suf. -ește.

BĂTRÂNÉT s.n. (Rar) Bătrânie. — **Bătrân** + suf. -et.

BĂTRÂNEȚE, *bătrâneți*, s.f. 1. Etapă finală din viața ființelor, caracterizată prin diminuarea treptată a funcțiilor fiziologice; vârstă înaintată a unui om. 2. (Rar) Bătrânie. — **Bătrân** + suf. -ețe.

BĂTRĂNICIOS, -OASĂ, *bătrăncioși*, -oase, adj. Îmbătrânit înainte de vreme; cu apucături, cu înfățișare etc. de bătrân. — **Bătrân** + suf. -icios.

BĂTRĂNIME s.f. Mulțime de bătrâni; oameni bătrâni; bătrânet, bătrânețe. — **Bătrân** + suf. -ime.

BĂTRĂNIOR, -OARĂ adj. v. **bătrănor**.

BĂTRĂNIȘ s.m. Plantă erbacee cu frunze lanceolate, cu flori albastre sau liliacii, cultivată ca plantă ornamentală (*Erigeron canadensis*). — **Bătrân** + suf. -iș.

BĂTUCI, *bătucesc*, vb. IV. 1. Tranz. A bătători; a bate bine, a presa, a îndesa pământul. 2. Refl. A se îngroșa. A se acoperi cu bătături (2). 3. Refl. (Despre fructe) A se lovi, a se zdrobi. — Cf. *bate*.

BĂTUCIT, -Ă, *bătuciți*, -te, adj. 1. (Despre pământ, mai ales despre drumuri sau poteci) Îndesat, bătătorit²; *p. ext.* pe care se umblă mult. 2. Cu pielea îngroșată, cu bătături (2). — V. **bătuc**.

BĂTUT¹ s.n. Batre. — V. **bate**.

BĂTUT², -Ă, *bătuți*, -te, adj., s.f. I. Adj. 1. (Despre ființe) Care este sau a fost lovit, care a suferit lovitură. 2. (În sintagma) *Bani bătuți* = bani în număr, disponibili, bani gheață, bani peșin. 3. (Despre flori) Învolt²(1). 4. (Despre țesături, tricotaje) Care este țesut sau tricotat foarte strâns; des²(1) 1). 5. (Despre drumuri etc.) Pe care se umblă mult; bătătorit. 6. (În sintagma) *Lapte bătuț* = lapte fermentat, cu gust acrișor. II. S.f. art. Numele mai multor dansuri populare; melodie după care se execută aceste dansuri. — V. **bate**.

BĂȚ, *bețe*, s.n. 1. Bucată de lemn lungă și subțire. ♦ Expr. *A pune (cuiva) bețe în roate* = a face (cuiva) dificultăți pentru a zădărnici o acțiune, un plan. (Reg.) *A da (ca căinele) prin băț* = a fi extrem de insistent, de obraznic. *A rămâne cu traista-n băț* = a sărăci. *A-și lua traista-n băț* = a porni la drum, a pleca. ♦ (Adverbial) Drept, țepăn, rigid. *Stă băț*. 2. Fig. Lovitură dată cu bățul (1). 3. Piesă în formă de vergea, care intră în alcătuirea diferitelor unelte, mașini etc. *Bățul itelor*. — Et. nec.

BĂȚOS, -OASĂ, *bățoși*, -oase, adj. I. Drept, țepăn, rigid ca un băț. ♦ Fig. (Despre oameni sau despre firea lor) Lipsit de mlădiere; rigid; îngâmfat, plin de sine. 2. (Despre plante) Cu tulpina lemnoasă. — **Băț** + suf. -os.

BĂUBIL, -Ă, *băubili*, -e, adj. Care poate fi băut; buvabil. — **Bea** + suf. -bil.
BĂUNIL, *băun*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre lupi și câini) A urla; (despre vite) a mugii; (despre copiii) a țipa tare; *p. ext.* a se văita. [Pr.: *bă-u*. — Prez. ind. și: *băun*] — Cf. *ba u*.

BĂUT¹ s.n. Faptul de a *bea*. — V. **bea**.

BĂUT², -Ă, *băuți*, -te, adj. 1. Care și-a astâmpărat setea cu apă. 2. Beat. — V. **bea**.

BĂUTOR, -OARE, *băutori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care are obiceiul să consume mult alcool; bețiv. [Pr.: *bă-u*] — **Bea** + suf. -tor.

BĂUTURĂ, *băuturi*, s.f. 1. Lichid care poate fi băut pentru a opri setea, ca medicament etc. ♦ Lichid alcoolic potabil. 2. Consum de mari cantități de lichide alcoolice. ♦ Expr. *A (nu) ține la băutură* = a (nu) rezista la consumarea (exagerată) a lichidelor alcoolice. [Pr.: *bă-u*. — Var.: (reg.) *beutură* s.f.] — Lat. ***bibitura**.

BĂUTURICĂ, *băuturici*, s.f. Diminutiv al lui *băutură*. [Pr.: *bă-u*. — Pl. și: *băuturile*] — **Băutură** + suf. -ică.

BĂHLI, pers. 3 *băhleşte*, vb. IV. Refl. (Reg., mai ales despre apă) A căpăta un miros greu, de stătut (din cauza putrezirii materiilor organice). — Cf. *bah nă*.

BĂHLIT, -Ă, *băhliți*, -te, adj. (Reg.; mai ales despre apă) Care miroase urât, stătut. — V. **băhli**.

BĂIGUI, *băigui*, vb. IV. Intrans. și refl. A vorbi incoerent, încurcat; a spune prostii. — Cf. magh. *bolvongni* „a rătăci”.

BĂIGUIALĂ, *băiguieli*, s.f. Faptul de a (se) *băigui*; exprimare fără șir, încurcată. [Pr.: -gu-ia] — **Băigui** + suf. -eală.

BĂIGUIT, -Ă, *băiguiți*, -te, adj. (Despre vorbire) Fără noimă, fără sens, rău articulat. ♦ (Despre oameni) Zăpăcit, buimac. — V. **băigui**.

BĂIGUITOR, -OARE, *băiguitori*, -oare, adj. Care băiguiete. [Pr.: -gu-i] — **Băigui** + suf. -tor.

BĂJBĂI, *băjbăi*, vb. IV. Intrans. A orbecăi (în întineric, în ceață etc.). ♦ Tranz. A căuta ceva pipăind prin întineric. ♦ Loc. adv. *Pe băjbăite* = pe dibuite, dibuind, băjbăind. — Formație onomatopeică.

BĂJBĂIALĂ, *băjbăieli*, s.f. Faptul de a *băjbăi*; băjbăire, băjbăit, băjbăitură. [Pr.: -bă-ia] — **Băjbăi** + suf. -eală.

BĂJBĂIRE, *băjbăiri*, s.f. Băjbăială. — V. **băjbăi**.

BĂJBĂIT s.n. Băjbăială. — V. **băjbăi**.

BĂJBĂITURĂ, *băjbăituri*, s.f. (Rar) Băjbăială. [Pr.: -bă-i] — **Băjbăi** + suf. -tură.

BĂLBĂI, *bălbăi*, vb. IV. Intrans., refl. și tranz. A pronunța nedeslușit sunetele sau cuvintele, repetându-le și împiedicându-se în rostirea lor, din cauza unui defect natural, a emoției sau a enervării; a gângăvi. ♦ Refl. A-și pierde șirul vorbelor, a bolborosi cuvinte și fraze fără sens. — Formație onomatopeică.

BĂLBĂIALĂ, *bălbăieli*, s.f. Faptul de a (se) *bălbăi*; pronunțare neclară. [Pr.: -bă-ia] — **Bălbăi** + suf. -eală.

BĂLBĂIRE, *bălbăiri*, s.f. Faptul de a (se) *bălbăi*; bălbăială. — V. **bălbăi**.

BĂLBĂIT, -Ă, *bălbăiți*, -te, adj. (Adesea substantivat și adverbial) Care (se) bălbăie, care vorbește greu, gângav. — V. **bălbăi**.

BĂLCI, *bălciori*, s.n. Târg mare ținut în anumite perioade ale anului, la sărbători importante și însoțit de spectacole și de petreceri populare; iarmaroc. ♦ Fig. (Fam.) Gălăgie, hărmălaie, zăpăceală. — Din magh. **bolcsu**.

BĂLDĂBĂC interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de căderea unui corp în apă; băltăc. — Onomatopee.

BĂLTĂC interj. (Rar) Băldăbăc. — Onomatopee.

BĂNTUI, *bântui*, vb. IV. 1. Tranz. și intrans. (Despre forțele naturii: la pers. 3) A lovi insistent și cu violență (o regiune, recolta, livezile, satele etc.), producând pagube. ♦ Tranz. (Despre boli, războaie, năvăliri; la pers. 3) A pustii, a devasta, a face ravagii. 2. Tranz. (Inv.) A împila, a chinui, a asupri. ♦ (Reg., în imprecății) A pedepsi, a bate. 3. Intrans. și tranz. (Fam.) A cutreiera (1). — Din magh. **bántani**.

BĂNTUIALĂ, *bântuieli*, s.f. (Pop.) Supărare, necaz. [Pr.: -tu-ia] — **Bântui** + suf. -eală.

BĂNTUIRE, *bântuiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a bântui. — V. **bântui**.

BĂNTUITOR, **-OĂRE**, *bântuitori*, *-oare*, adj. Care bântuie. [Pr.: -tu-i] — **Bântui** + suf. -tor.

BĂR interj. Cuvânt cu care se îndeamnă sau se gonesc oile. — Onomatopee.

BĂRÇOACE, *bărcoci*, s.f. Arbust din familia rozaceelor, cu frunze mici, rotunde, cu flori și cu fructe roșii (*Cotoneaster integerima*). — Et. nec.

BĂRDĂN, *bărdane*, s.n. (Reg.) Burduhan. — Et. nec.

BĂRFĂ, *bârfe*, s.f. (Fam.) Bârfeală. — Din **bârfi** (derivat regresiv).

BĂRFEALĂ, *bârfele*, s.f. Faptul de a (se) *bârfi*; vorbe răuvoitoare la adresa cuiva; bărfire, bărfă, bârfit, cancan¹. — **Bârfi** + suf. -eală.

BĂRFI, *bărfesc*, vb. IV. Tranz., intrans. și refl. recip. A (se) vorbi de rău, a (se) ponegri, a (se) defăima, a calomnia, a cleveți. ♦ Tranz. A flecări, a îndruga verzi și uscate. — Et. nec.

BĂRFIRE, *bărfiri*, s.f. Bărfireală. — V. **bârfi**.

BĂRFIT s.n. Bârfeală. — V. **bârfi**.

BĂRFITOR, **-OĂRE**, *bărfitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care bărfește. — **Bârfi** + suf. -tor.

BĂRĂI, *bărâi*, vb. IV. Tranz. A bodoga; a cicăli pe cineva. — **Bâr** + suf. -âi.

BĂRLĂDEAN, **-Ă**, *bărlădeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Bărlad. 2. Adj. Care aparține municipiului Bărlad sau bărlădenilor (1), privitor la municipiul Bărlad ori la bărlădeni. — **Bărlad** (n. pr.) + suf. -ean.

BĂRLĂDEANCA, *bărlădenca*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Bărlad. — **Bărlădean** + suf. -că.

BĂRLIGĂ, pers. 3 *bărligă*, vb. I. Tranz. (Despre vite) A(-și) ridica coada (incărligată) cu vârful în sus; a îmbărliga. — Et. nec.

BĂRLIGĂT, **-Ă**, *bărligați*, -te, adj. (Mai ales despre coada sau coarnele animalelor) Ridicat (și încărligat) în sus; îmbărligat. — V. **bărliga**.

BĂRLÔG, *bărlôguri*, s.n. Vizuină de urs; p. gener. vizuină a oricăror animale sălbatice. ♦ Fig. Culcuș; locuință. — Din sl. **brŭlôgŭ**.

BĂRNĂ, *bărne*, s.f. 1. Trunchi de copac (cojit și fățuit cu barda) folosit în construcții. 2. Aparat de gimnastică feminină, format dintr-o grindă de lemn lăcuit lungă, dispusă orizontal deasupra solului, la o anumită înălțime, pe care se execută exerciții de echilibru. — Din sl. **brŭvŭno**.

BĂRNÊT s.n. v. **brâneț**.

BĂRSĂN, **-Ă**, *bărsani*, -e, adj. 1. Care privește Țara Bârsei. 2. (Despre oi; adesea substantivat) Cu lână lungă și aspră. ♦ (Despre lână acestor oi) Lungă și aspră. — **Bârșă** (n. pr.) + suf. -an.

BĂRSĂ, *bărșe*, s.f. Bucată de fier sau de lemn care leagă între ele brăzdarul, cormana și plazul plugului. — Cf. alb. v. *z*.

BĂRZOI adv. (Reg., în expr.) *Cu coada bărzoii* = cu coada ridicată în sus. — Et. nec.

BĂRZOIA, *bărzoiez*, vb. I. Refl. (Reg.). 1. A se îngâmfă, a se umfla în pene. 2. A se bosumfla. [Pr.: -zo-ia] — Din **bărzo**.

BĂRZOIAT, **-Ă**, *bărzoiați*, -te, adj. (Reg., mai ales despre coada animalelor) Ridicat în sus, îmbărligat, bărligat. [Pr.: -zo-iaț] — V. **bărzoia**.

BĂT, **-Ă**, *băți*, *bâte*, adj., s.m. și f. (Reg.) 1. Adj. Bătrân. 2. S.m. și f. Bunic. — Cf. bătrân.

BĂTĂ, *bâte*, s.f. Băt lung și gros (cu măciulie la un capăt); ciomag, botă², ceatlău. — Et. nec.

BĂTLĂN, *bătlani*, s.m. Pasăre de baltă din ordinul picioroangelor, înaltă de un metru și chiar mai mult, cu pene cenușii, cu gâtul, cu ciocul și picioarele lungi și cu un moț de câteva pene date pe ceafă; stârc cenușiu (*Ardea cinerea*). — Din bg. **batlan**.

BĂTLĂNĂȘ, *bătlănași*, s.m. Pasăre din ordinul picioroangelor, mai mică decât bătlanul, cu gâtul și cu ciocul lung și cu penelile roșcate și negre (*Ardea minuta*). — **Bătlan** + suf. -aș.

BĂȚ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită o mișcare rapidă și nervoasă (intr-o parte și în alta). [Var.: **băța** interj.] — Onomatopee.

BĂȚA interj. v. **băț**.

BĂȚĂI, *bățâi*, vb. IV. Intrans., tranz. și refl. A tremura, a mișca nervos și repede din mâini, din picioare sau din cap; a da repede din coadă. — **Băț** + suf. -âi.

BĂȚĂIALĂ, *bățâieli*, s.f. Tremur nervos al mâinilor, al picioarelor, al capului sau (la animale) al cozii. [Pr.: -țâ-ia] — **Bățâi** + suf. -eală.

BĂȚĂIT, *bățăituri*, s.n. Faptul de a (se) *bățâi*. — V. **bățâi**.

BĂZ interj. (Cu „z” prelungit) Cuvânt care imită sunetul produs în zbor de unele insecte. — Onomatopee.

BĂZĂ, *băze*, s.f. Joc de copii în care partenerii lovesc pe la spate, pe rând, cu palma în palma așezată la subsuoara brațului opus a celui care se pune „băză” și care trebuie să ghicească cine l-a lovit, în timp ce partenerii de joc strigă „băzzz!” — **Băz** + suf. -ă.

BĂZĂI, *băzâi*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre insectele care zboară) A produce în zbor sunete caracteristice; a zumzâi, a zăzâi, a zumbâi. 2. Intrans. (Mai ales despre copii; fam.) A plânge, a scânci. 3. Tranz. (Fam.) A săcăi, a cicăli; a bârfi. — **Băz** + suf. -âi.

BĂZĂIALĂ, *băzâieli*, s.f. Faptul de a *băzâi*; zgomot produs de insectele care zboară; băzâit, băzâitură. [Pr.: -zâ-ia] — **Băzâi** + suf. -eală.

BĂZĂIT s.n. Băzâială. — V. **băzâi**.

BĂZĂITÔR, **-OĂRE**, (1) *băzăitori*, *-oare*, adj., (2) *băzăitori*, s.f. 1. Adj. Care băzâie. 2. S.f. (Rar) Jucărie de copii care produce zgomote asemănătoare unui băzâit; sfărâitoare, zbărnăitoare. [Pr.: -zâ-i] — **Băzâi** + suf. -tor.

BĂZĂITURĂ, *băzăituri*, s.f. (Rar) Băzâială. [Pr.: -zâ-i] — **Băzâi** + suf. -tură.

BĂZDĂC, *băzdăcuri*, s.n. (Fam.) Toană¹, capriciu, hachită. ♦ Expr. *A-i sări* (cuiva) *băzdăcul* = a se supăra. — Et. nec.

BĂZDĂGANIE, *băzdăgani*, s.f. (Pop.) Namilă, dihanie, monstru; arătare, ciudățenie, drăcie. — Din sl. **bezdyhaninŭ**.

BĂZÔI¹, *băzoaie*, s.n. (Pop.) Coarda cu timbrul cel mai jos a unor instrumente muzicale. — **Băz** + suf. -oi.

BĂZÔI², *băzoi*, s.m. Viespe. — Formație onomatopeică.

BBC n.pr. n. Compania publică de radio și televiziune din Marea Britanie. [Pr.: *bibisj*]. — Abr. din engl. **B**[ritish] **B**[roadcasting] **C**[orporation].

BCA s.n. Material de construcție (folosit pentru lucrări de zidărie și de hidroizolații). Pr.: *beceă*] — Abr. din **B**[eton] **C**[elular] **A**[utoclavizat].

BCC[®] s.n. Vaccin împotriva tuberculozei. [Pr.: *becegê*] — Abr. din bacile **B**[i]liée de **C**[almette] și **G**[uérin].

BD, *BD-uri*, s.n. Bandă desenată. [Pr.: *bedê*] — Din fr. **B.D.**

BEA, *beau*, vb. II. 1. Tranz. (Adesea fig.) A înghiți un lichid. ♦ Expr. *A bea paharul până-n fund* = a îndura un necaz, o durere până la capăt. 2. Intrans. Spec. A consuma băuturi alcoolice. ♦ Expr. (Fam.) *A bea în sănătatea* (sau *în cinstea, pentru succesul*) *cuiva* = a sărbători pe cineva, consumând băuturi alcoolice în cinstea (și pe socoteala) lui. 3. Tranz. A cheltui, a risipi bani, avere etc. pe băutură. ♦ Expr. *A-și bea și cămașa* = a cheltui totul pe băutură. *A-și bea (și) mințile* = a bea până la inconștiență sau până la nebunie. 4. Tranz. (Pop.) în expr. *A bea tutun* = a fuma. — Lat. **bibere**.

BEAT¹ adj. invar. 1. Care aparține beatnicilor, specific beatnicilor. 2. Care aparține unui stil distinct în rockul modern (și în jazz). [Pr.: *biț*] — Cuv. engl. **BEAT**², **-Ă**, *beți*, -te, adj. Care este în stare de ebrietate; aghesmit, afumat, amețit, băt², cherchelit, făcut², matos, ♦ Fig. Copleșit, amețit, tulburat de o stare sufletească foarte plăcută. *Beat de fericire*. — Lat. **bibitus**.

BEATIFICĂ, *beatific*, vb. I. Tranz. (La catolici) A trece o persoană decedată în categoria fericitorilor bisericii, aflați pe o treaptă inferioară sfinților. [Pr.: *be-a*] — Din lat. **beatificare**. Cf. fr. *béatifier*.

BEATIFICĂRE, *beatificări*, s.f. Faptul de a *beatifica*. [Pr.: *be-a*] — V. **beatifica**.

BEATITUDINE s.f. 1. Stare ideală de înțelepciune la Aristotel, stoici, Spinoza etc. 2. (În patologia mintală contemporană) Euforie permanentă, însoțită de indiferență față de împrejurările exterioare. 3. Stare de fericire deplină. [Pr.: *be-a*] — Din lat. **beatitudo**, -inis. Cf. fr. *béatitude*.

BEATNIC, *beatnici*, s.m. Intelctual (american) care practică o filosofie contestată și are o ținută neîngrijită; p. gener. tânăr (din Occident) cu plete și ținută neîngrijită. [Pr.: *bit*] — Din engl. **beatnik**.

BEAUJOLAIS s.n. Vin roșu sec din estul Franței, care este consumat de obicei la câteva luni după ce a fost produs. [Pr.: *bojolê*] — Din n.pr. **Beaujolais**.

BÉBE s.m. Copil în primele luni sau în primii ani de viață. [Acc. și: *bebê*] — Din fr. **bébé**.

BEBELUȘ, *bebeluși*, s.m. Copil în primele luni de viață. — **Bebe** + suf. -ăluș.

BÉBI s.m. Bebe. — Din engl. **baby**.

BEC¹, *becuri*, s.n. 1. Balon din sticlă vidat sau umplut cu un gaz inert, având în interior un filament care devine incandescent când este străbătut

de curent electric; *p. ext.* lampă electrică. ⇨ Expr. (Fam.) *A fi* (sau *a cădea*) *pe bec* = a fi sau a ajunge într-o situație fără ieșire; a i se înfunda, a o păți. **2.** Sita unei lămpi de gaz. **3.** Orificiu prin care țâșnește un lichid vaporizat, un jet de gaz sau de amestec de gaze sub presiune, spre a putea fi aprinse. — Din fr. **bec** [de gaz].

BECS², *beci*, s.m. (Sport, rar) Fundaș la jocul de fotbal. — Din engl. **back**. **BECĂR**, *becari*, s.m. Semn grafic pe portativ care, anulând un bemol sau un diez anterior, indică revenirea la tonul natural al unei note muzicale. — Din fr. **bécarre**.

BECAȚĂ, *becațe*, s.f. (Rar) Numele mai multor păsări călătoare cu ciocul lung, cu carnea gustoasă, care trăiesc în regiuni mlăștinoase; becațină (*Capella*). — Din ngr. **becátsa**. Cf. fr. **bécasse**.

BECAȚINĂ, *becaține*, s.f. (Rar) Becățâ. — Din fr. **bécassine** (după *becățâ*). **BECÉR**, *beceri*, s.m. Vechi dregător domnesc însărcinat cu supravegherea bucătăriei domnești; *p. ext.* bucătar domnesc. — **Beci** + suf. *-ar*.

BECERIE, *becerii*, s.f. (Inv.) Bucătărie domnească. — **Becer** + suf. *-ie*. **BECHER**, *becheri*, s.m. (Fam.) Burlac, holtei¹. — Din tc. **bekâr**.

BECHERĂȘ, *becherași*, s.m. (Fam.) Diminutiv al lui *becher*. — **Becher** + suf. *-aș*.

BECHIE, *bechii*, s.f. **1.** Dispozitiv auxiliar de sprijin la avion, format dintr-un suport cu patină sau cu roată și având diverse amplasări. **2.** Piesă de metal care protejează elicea unei ambarcațiuni cu motor ce navighează în ape puțin adânci. — Din fr. **béquille** [de queue].

BÉCHIU s.n. (Reg., în expr.) *A nu ști* (sau *a nu zice*, *a nu pomeni*, *a nu pricepe nici*) *bechiu* = a nu ști (sau a nu zice, a nu pomeni, a nu pricepe) nimic, niciun cuvânt, nicio boabă. — Et. nec.

BECL, *beciuri*, s.n. **1.** Pivniță. **2.** Închisoare (în subsolul unei clădiri). — Et. nec.

BECSNIC, **-Ă**, *becsnici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Pop.) **1.** (Om) vrednic de compătimire, lipsit de personalitate, de inteligență și de energie; ticăit². **2.** (Om) debil, slăbănog, neputincios, bolnăvicios. [Var.: **bicisnic**, **-ă** adj., s.m. și f.] — Din sl. **bečstnikŭ**.

BECSNICIE, *becsnicii*, s.f. (Pop.) **1.** Faptă de becsnic. **2.** Starea omului becsnic. [Var.: **bicisnicie** s.f.] — **Becsnic** + suf. *-ie*.

BEDREĂG, *bedreaguri*, s.n. (Reg.) Butuc, scaun sau banc de lucru pentru lemnar, rotar, cizmar. — Et. nec.

BEDUIN, **-Ă**, *beduini*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație arabă nomadă și seminomadă de crescători de vite sau cămile din Peninsula Arabia și din Africa de Nord. **2.** Adj. Care aparține beduinilor (**1**), privitor la beduini. — Din fr. **bédouin**.

BEE interj. Behehe. — Onomatopee.

BEETHOVENIAN, **-Ă**, *beethovenieni*, *-e*, adj. De Beethoven, al lui Beethoven; în maniera lui Beethoven. [Pr.: *be-to-ve-ni-an*] — **Beethoven** (n. pr.) + suf. *-ian*.

BEGLERBÉG s.m. v. **beilerbei**. **BEGLERBÉI** s.m. v. **beilerbei**.

BEGÓNIE, *begonii*, s.f. Gen de plante ornamentale, cultivate pentru flori și pentru frunzele lor decorative (*Begonia*). — Din fr. **bégonia**.

BEHAVIORISM s.n. Curent psihologic centrat pe studiul comportamentului, al relației exterioare stimul-răspuns; comportamentism. [Pr.: *bihei-vi-o*] — Din engl. **behaviorism**, fr. **béhaviorisme**.

BEHĂI, *béhăi*, vb. IV. Intrans. (Despre capre și oi; la pers. 3) A scoate strigătul caracteristic speciei; a mehăi. ⇨ Tranz. și intrans. Fig. (Despre oameni) A cânta urât, nearmonios. — **Bee(h)** + suf. *-ăi*.

BEHĂIT s.n. Faptul de a *behăi*; sunete caracteristice scoase de oi, miei, capre; mehăit, behăitură. — V. **behăi**.

BEHĂITÓR, **-OĂRE**, *behăitori*, *-oare*, adj. (Rar) Care behăie. [Pr.: *-hă-i*] — **Behăi** + suf. *-tor*.

BEHĂITURĂ, *behăituri*, s.f. Strigăt specific al caprelor, al oilor și al mieilor; behăit. [Pr.: *-hă-i*] — **Behăi** + suf. *-tură*.

BEHEHÉ interj. Cuvânt care imită strigătul oilor sau al caprelor; bee, mehehe. [Var.: **bée** interj.] — Onomatopee.

BEI, *bei*, s.m. Guvernator al unui oraș sau al unei provincii din fostul Imperiu Otoman. ⇨ Titlu dat de turci domnilor Țărilor Române; *p. ext.* prinț oriental. — Din tc. **bey**.

BEILERBÉI, *beilerbei*, s.m. Guvernator general al unei provincii din Imperiu Otoman. [Var.: **beglerbég**, **beglerbéi** s.m.] — Din tc. **beylerbeyi**.

BEILIC, *bellicuri*, s.n. (Inv.) **1.** Casă în care erau găzduiți beii și alți trimiși oficiali ai Porții Otomane în Țările Române. **2.** Vânzare forțată de oi în Țările Române făcută în favoarea sultanului la prețuri fixate de turci; dijmă (în oi). **3.** Muncă efectuată gratuit în folosul unui bei sau al feudalilor autohtoni. — Din tc. **beylik**.

BEIZADEĂ, *beizadele*, s.f. (Inv.) Fiu de domn; principe. — Din tc. **beyzade**.

BEJ adj. invar., s.n. **1.** Adj. invar. Cafeniu foarte deschis. **2.** S.n. Culoare bej (**1**). — Din fr. **beige**.

BEJÂNIE s.f. v. **băjenie**. **BEJÂNĂR** s.m. v. **băjenar**.

BEJÂNĂRI vb. IV v. **băjenări**.

BEJÂNĂRIE s.f. v. **băjenărie**.

BEJÂNĂRIT s.n. v. **băjenărit**.

BEJĂNI vb. IV v. **băjeni**.

BEJENĂR s.m. v. **băjenar**.

BEJENERIE s.f. v. **băjenărie**.

BEJENI vb. IV **băjeni**.

BEJÉNIE s.f. v. **băjenie**.

BEL, *beli* s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea sunetelor. — Din fr. **bel**.

BELADONĂ, *beladone*, s.f. (Bot.) Mătrăgună. ⇨ Medicament făcut din frunzele și rădăcinile acestei plante. — Din fr. **belladone**.

BELALIŪ, **-IE**, *belalii*, adj. (Reg.) **1.** Dificil, greu. **2.** Mofturos, năzuos, capricios. — Din tc. **belâli**.

BELARÚS, **-Ă**, *belaruși*, *-se*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Belarus sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Republicii Belarus sau belarușilor (**1**), privitor la Republica Belarus ori la belaruși. ⇨ (Substantivat, f.) Limba belarușă. [Var.: **belorúș**, **-ă** adj.] — Din rus. **belorus**.

BELCANTO s.n. Stil italiensc de interpretare în muzica vocală, caracterizat prin puritatea liniei melodice. — Din it. **bel-canto**.

BELCIUG, *belciuge*, s.n. **1.** Verigă de metal care servește la fixarea unui lacăt, a unui lanț etc. ⇨ Expr. *A pune* (sau *a atârna* cuiva) *belciugul în nas* = a pune stăpânire (pe cineva), a avea (pe cineva) în mână. (Fam.) *A (nu) fi câștigat la belciuge* = a (nu) fi considerat o persoană căreia i se poate cere orice fel de serviciu. **2.** Meandru al unui râu care în perioadele de secetă rămâne izolat de albia acestuia. — Din sl. **beličugŭ**.

BELCIUGĂT, **-Ă**, *belciugați*, *-te*, adj. (Pop.; despre coarnele animalelor) Încărligat, încovoiat (în formă de spirală). — **Belciug** + suf. *-at*.

BELDIE, *belzii*, s.f. (Reg.) **1.** Prăjină lungă și subțire; par lung. **2.** Cotor, tulpină la unele plante erbacee. — Et. nec.

BELDIȚĂ, *beldițe*, s.f. Pește mic, asemănător cu oblețul, cu spinarea albastră-verzuie, având pe părțile laterale câte două linii paralele întrerupte (*Alburnoides bipunctatus*). — Et. nec.

BELEĂ, *belele*, s.f. (Fam.) Întâmplare neprevăzută care aduce necaz; pacoste, bucluc. ⇨ Expr. *A da de belea* = a avea o supărare, un necaz. ⇨ Ființă care provoacă numai neplăceri, necazuri, încurcături. — Din tc. **belâ**.

BELE-ĂRTE s.f. pl. (Livr.) Arte frumoase. — Din it. **belle arte**.

BELEMNÍT, *belemniiți*, s.m. Gen de moluscă fosilă din clasa cefalopodelor. — Din fr. **bélemnite**.

BELETRISTIC, **-Ă**, *beletristici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Care aparține literaturii artistice, privitor la literatura artistică. **2.** S.f. Literatură artistică. — Din germ. **beletristisch**, **Belletristik**.

BÉLFER, *belferi*, s.m. (Fam.) **1.** Învățător; profesor. **2.** Om care se lăfăiește în lux și bogăție. — Din idiș. **Belfer** (= germ. *Beihelfer*).

BELGI s.m. pl. Uniune de triburi celtice populând, în Antichitate, teritoriul dintre Sena și Rin, supuse de romani în sec. I î.H. — Din fr. **Belges**.

BELGIÁN, **-Ă**, *belgieni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Belgiei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Belgiei sau belgienilor (**1**), privitor la Belgia sau la belgieni. [Pr.: *-gi-an*] — **Belgia** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BELGIANCĂ, *belgience*, s.f. Femeie care face parte din populația de bază a Belgiei sau care este originară de acolo. — **Belgian** + suf. *-că*.

BELGRĂDEÁN, **-Ă**, *belgrădeni*, *-e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din Belgrad. **2.** Adj. Care aparține orașului Belgrad sau belgradenilor (**1**), referitor la Belgrad ori la belgrădeni. — **Belgrad** (n.pr.) + suf. *-ean*.

BELGRĂDEANCĂ, *belgrădenca*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Belgrad. — **Belgrădean** + suf. *-că*.

BELÍ, *belesc*, vb. IV. (Pop.) **1.** Tranz. A jupui. **2.** Tranz. și refl. A (se) juli. **3.** Tranz. (În expr.) *A(-și) beli ochii* = a deschide ochii mari; a privi cu mirare, prostește. ⇨ Refl. *Ce te belești așa la mine?* — Din sl. **beliti**.

BELICÍST, **-Ă**, *belicisti*, *-ste*, adj. (Rar) De război, războinic. — Din fr. **belliciste**.

BELICÓS, **-OĂSĂ**, *belicoși*, *-oase*, adj. Care are o atitudine războinică, bătăioasă, agresivă; amenințator. — Din lat. **bellicosus**.

BELIGERĂNT, -Ă, *beligeranți*, -te, adj. (Adesea substantivat) Care se află în stare de război. *Armata beligerante*. — Din fr. *belligérant*, lat. *belligerans*, -ntis.

BELIGERANȚĂ s.f. Situația în care se află un beligerant; stare de război. — Din fr. *belligerance*.

BELINOGRĂF, *belinografe*, s.n. Aparat de transmis imaginile la distanță pe cale electromagnetică. — Din fr. *bélinographe*.

BELINOGRAMĂ, *belinograme*, s.f. Imagine transmisă prin belinograf. — Din fr. *bélinogramme*.

BELÎT, -Ă, *beliți*, -te, adj. (Pop.) Jupuit²; fig. jigărit, prăpădit. ♦ (Despre ochi) Bulbucut, exoftalmic. — V. *beli*.

BELITĂ s.f. Exploziv de siguranță folosit în minele de cărbuni. — Din fr. *bellite*.

BELÔTĂ s.f. Numele unui joc de cărți care se joacă pe puncte, cu 32 de cărți, între doi, trei sau patru jucători. — Din fr. *belote*.

BELȘIȚĂ, *belșițe*, s.f. Plantă erbacee ornamentală, cu frunze mari, verzui sau purpurii și cu flori mari roșii, galbene sau pestrițe; cană¹ (*Cana indica*). — Et. nec.

BELȘUG, *belșuguri*, s.n. Cantitate îndestulătoare de bunuri (necesare traiului); abundență, bogăție, îmbelșugare. ♦ Loc. adv. *Din belșug* = în cantitate mare, din plin. [Var.: (reg.) *bielșug*, *bilșug* s.n.] — Din magh. *bőség*.

BELTEĂ s.f. v. *peltea*.

BELVEDÉRE, *belvederi*, s.f. Construcție așezată pe un loc ridicat, de unde se poate privi departe; p. ext. loc, terasă, platformă de unde se poate admira o priveliște. — Din fr. *belvédère*.

BELZEBÛT n.pr. m. (Livr.) Unul dintre numele date diavolului; p. restr. căpetenie a diavolilor. — Cf. fr. *Belzébuth*.

BÊMBERG s.n. (Înv.) Tesătură de mătase artificială, folosită pentru lenjerie. — Din fr. *bemberg*.

BEMÓL, *bemoli*, s.m. Semn grafic muzical (asemănător cu litera „b”), care coboară cu un semiton înălțimea sunetului respectiv. — Din fr. *bémol*, it. *bemolle*.

BEMOLIZĂ, *bemolizez*, vb. I. Tranz. A marca cu bemol o notă sau un șir de note. — Din fr. *bémoliser*.

BĒNĂ, *bene*, s.f. 1. Parte a autocamionului în care se încarcă materialele. 2. Cupă metalică la macarale, elevator etc. — Din fr. *benne*.

BENCHĒT, *benchete*, s.n. (Pop.) Petrecere mare, chef, zaiafet. — Din uc. *benket*.

BENCHETUI, *benchetuiesc*, vb. IV. Intrans. (Fam.) A chefuli. — *Benchet* + suf. -ui.

BENCHETUIĂLĂ, *benchetuiești*, s.f. (Fam.) Petrecere, chef. [Pr.: -tu-ia] — *Benchetui* + suf. -eală.

BENCHI s.n. v. *zbenghi*.

BENDÎȚĂ s.f. v. *bențiță*.

BĒNDIX, *bendixuri*, s.n. Mecanism, la automobile, avioane etc., care permite angrenarea pinionului demarorului cu coroana dințată de pe volantul motorului. — Din fr. *bendix*.

BENEDICTÎN, -Ă, *benedictini*, -e, s.m., s.f., adj. 1. S.m. Ordin religios întemeiat de Benedict de Nursia în sec. VI, căruia îi aparțin mai multe congregații. 2. S.m. și f. Călugăr care face parte din acest ordin. 3. Adj. Care aparține benedictinilor (2), privitor la benedictini. ♦ Fig. Laborios, harnic, muncitor. 4. S.f. Lichior fin, de culoare galbenă, cu gust dulce (preparat la început de benedictini). — Din fr. *bénédictin*.

BENEDICTIUNE, *benedictiuni*, s.f. (Bis.; livr.) Binecuvântare. [Pr.: -ți-u-] — Din lat. *benedictio*, -onis, fr. *bénédiction*.

BĒNFĒC, -Ă, *benefici*, -ce, adj. Favorabil, binefăcător. — Din fr. *benefique*.

BĒNFĒCIĂ, *beneficiez*, vb. I. Intrans. A trage folos; a profita, a avea un câștig de pe urma cuiva sau din ceva. [Pr.: -ci-a] — Din fr. *beneficier*.

BĒNFĒCIĂR, -Ă, *beneficiari*, -e, s.m. și f. 1. Persoană (fizică sau juridică) căreia, în temeiul unui contract, i se predau anumite produse sau lucrări, ori i se prestează anumite servicii. 2. Persoană care beneficiază de ceva. [Pr.: -ci-ar] — Din fr. *beneficiaire*, lat. *beneficiarius*.

BĒNFĒCIĂRE, *beneficieri*, s.f. Faptul de a beneficia. [Pr.: -ci-e-] — V. *beneficia*.

BĒNFĒCIU, *beneficii*, s.n. Câștig, profit sau folos pe care-l are cineva (de pe urma unei situații, activități etc.); profit financiar al unei întreprinderi, reprezentând diferența dintre veniturile realizate și cheltuielile ocazionale de acestea. ♦ Expr. *Sub beneficiu de inventar* = în mod provizoriu, sub rezerva controlului ulterior. — Din fr. *bénéfice*, lat. *beneficium*.

BĒNEVÓL, -Ă, *benevoli*, -e, adj. Făcut de bunăvoie; facultativ. — Din fr. *bénévole*, lat. *benevolus*.

BĒNGA s.m. (Fam.; în expr.) *A-l lua bengă* (pe cineva) = a-l lua dracul, a o păți; a muri. — Din țig. *benga*.

BĒNGĂL, *bengale*, adj. (În sintagma) *Foc bengal* = foc de artificii. — Din fr. [feu de] *Bengale*.

BĒNGĂLEZ, -Ă, *bengalezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație indo-europeană care populează regiunile de pe malurile cursului inferior al Gangelui și al Brahmaputrei; (și la sg.) persoană care face parte din acest popor. 2. Adj. Care aparține bengalezilor (1), privitor la bengalezi. — *Bengal* + suf. -ez.

BĒNGĂLI, *bengali*, s.m., adj. invar. (Rar) 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Bengal. 2. Adj. invar. Care aparține Bengalului sau bengalezilor (1). (Substantivat, f.) Limba bengali. 3. S.m. Nume dat mai multor păsări înrudite cu vrabia, cu penajul colorat în albastru ori cafeniu, originare din India. [Acc. și: *bengali*] — Din fr. *bengali*.

BĒNGHI s.n. v. *zbenghi*.

BĒNIGN, -Ă, *benigni*, -e, adj. (Despre boli) Care nu prezintă gravitate; ușor. — Din lat. *benignus*, fr. *benin*, -igne.

BĒNIGNITĂTE s.f. Stare ușoară a unei boli. — Din fr. *bénignité*.

BĒNINÉZ, -Ă, *beninezi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Benin sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Benin sau beninezilor (1), privitor la statul Benin ori la beninezi. — *Benin* (n.pr.) + suf. -ez.

BĒNIȘ s.n. v. *binș*.

BĒNJĂMIN, *benjamini*, s.m. (Livr.) Cel mai mic copil al unei familii; cel mai tânăr membru al unui grup. — Din fr. *benjamin*.

BĒNOĂR, *benoare*, s.n. (Înv.) Lojă situată la nivelul parterului. — Din fr. *baignoire*.

BĒNTÎȚĂ, *bențițe*, s.f. Diminutiv al lui *bantă*. [Var.: *bendîță* s.f.] — *Bantă* + suf. -iță.

BĒNTÓNIC, -Ă, *benionici*, -ce, adj. Care trăiește pe fundul apelor. — Din fr. *benthonique*.

BĒNTONÍT s.n. Rocă sedimentară argiloasă de culoare cenușie sau galbenă-verzuie, caracterizată printr-o mare capacitate de absorbție a apei, utilizată ca decolorant sau dezodorizant. [Var.: *benionită* s.f.] — Din fr. *benionite*.

BĒNTONITĂ s.f. v. *benionit*.

BĒNTOS s.n. Totalitatea organismelor care trăiesc pe fundul apelor. — Din fr. *benthos*.

BĒNZEDRĒNĂ s.f. (Farm.) Excitant cerebral care înlătură temporar somnul și foamea; amfetamină. — Din engl. *benzedrine*.

BĒNZÉN s.m. Hidrocarbură lichidă, incoloră, insolubilă în apă, extrasă din gudroanele cărbunilor de pământ sau din petrol, care se folosește ca decolorant, ca materie primă la fabricarea unor compuși organici etc. — Din fr. *benzène*.

BĒNZĒNIC, -Ă, *benzenici*, -ce, adj. (Despre corpuri sau grupuri moleculare) În a căror compoziție intră benzenul; care aparține familiei benzenului. — Din fr. *benzénique*.

BĒNZĒNĂ, *benzine*, s.f. Lichid incolor, ușor inflamabil, cu miros caracteristic, produs petrolier sau de sinteză, folosit mai ales drept combustibil pentru motoarele de automobil, sau ca solvent etc. — Din fr. *benzine*.

BĒNZIPĒRĒN s.n. Substanță extrasă din gudron, folosită în oncologie. — Din engl. *benzipiren*.

BĒNZOĂT, *benzoați*, s.m. Sare sau ester al acidului benzoic. [Pr.: -zo-aț] — Din fr. *benzoate*.

BĒNZÓE s.f. Produs natural, vegetal, solid, care conține rășini, acid benzoic și un ulei volatil și care este folosit în dermatologie și în parfumerie; smirnă. — Din fr. *benzoé*.

BĒNZÓIC, -Ă adj. (În sintagma) *Acid benzoic* = substanță cristalină, albă, extrasă din rășini naturale sau fabricată sintetic și folosită în industria coloranților, a medicamentelor etc. [Pr.: -zo-ic] — Din fr. *benzoïque*.

BĒNZOLĒSM s.n. Totalitatea tulburărilor care apar în intoxicația (profesională) cu benzen. — Din fr. *benzolisme*.

BĒNZONAFTÓL, *benzonaftoli*, s.m. Benzoat de naftol, folosit ca medicament antibiotic în infecțiile intestinale. — Din fr. *benzonnaphthol*.

BĒNZOPĒRĒNĂ s.f. Substanță gudronată care se găsește în fumul de țigară. — Din fr. *benzopirine*.

BĒNZOPĒRPĒRĒNĂ s.f. Substanță colorantă care constituie unul dintre cei mai importanți coloranți roșii pentru bumbac. — Din fr. *benzopurpurine*.

BĒRĂR, *berari*, s.m. Specialist în fabricarea berii¹. ♦ Negustor care ține o berărie. — *Bere*¹ + suf. -ar.

BĒRĂRIE, *berării*, s.f. Local în care se bea bere¹; braserie; p. ext. restaurant. ♦ (Rar) Fabrică de bere¹. — *Bere*¹ + suf. -ărie.

BERBĂNT, *berbanți*, s.m. (Înv. și fam.) Bărbat afemeiat, crai. — Din ngr. *berbantis*.

BERBANTLĂC, *berbantlăcuri*, s.n. (Înv. și fam.) Purtare, faptă de berbant. — **Berbant** + suf. *-lăc*.

BERBÉC, *berbeci*, s.m. I. 1. Masculul oii. 2. N. pr. Constelație din emisfera boreală. ♦ Unul dintre cele douăsprezece semne ale zodiacului. II. 1. Mașină de război folosită în trecut la spargerea zidurilor și a porților unei cetăți asediate. 2. Greutate mare, acționată mecanic sau manual, care, prin cădere, servește la baterea pilonilor, la spargerea bucăților mari de fontă etc. [Var.: *berbéce* s.m.] — Lat. *berbex*, *-ecis* (= *vervex*).

BERBECĂR, *berbecari*, s.m. (Rar) Păstor de berbeci (I 1). — **Berbec** + suf. *-ar*.

BERBECĂT, *-Ă*, *berbecați*, *-te*, adj. (Rar; despre capul unui animal) Cu fruntea bombată ca a berbecului (I 1); (despre botul sau fruntea unui animal) cu profil convex. — **Berbec** + suf. *-at*.

BERBECĂRIE, *berbecării*, s.f. Țarc, îngrăditură unde se țin berbecii (I 1) despărțiți de oi. — **Berbec** + suf. *-ărie*.

BERBÉCE s.m. v. **berbec**.

BERBECÉL, *berbeceli*, s.m. 1. (Zool.) Berbecuț. 2. (Ornit.) Sfrâncioc mare. — **Berbec** + suf. *-el*.

BERBECÍ, *berbecesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A izbi, a lovi puternic. — Din **berbec**.

BERBECUȚ, *berbecuți*, s.m. Diminutiv al lui *berbec* (I 1); berbecel. [Var.: *bărbăcuț* s.m.] — **Berbec** + suf. *-uț*.

BERBELEĂCUL s.n. art. (În loc. adv.) *De-a berbeleacul* = de-a rostogolul, peste cap. — Cf. *berbec*.

BERBÉR, *-Ă*, *berberi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație hamito-semitică din nordul Africii; (și la sg.) persoană care aparține acestei populații. 2. Adj. Care aparține berberilor (1), privitor la berberi. ♦ (Substantivat, f.) Limba berberă. — Din fr. *berbère*.

BERBINȚĂ s.f. v. *bărbântă*.

BERC¹, *bercuri*, s.n. (Reg.) Dumbravă, pădure. — Din magh. *berék*.

BERC², **BEARCĂ**, *berci*, *-ce*, adj. 1. (Despre animale) Cu coada scurtă sau scurtată; fără coadă. 2. (Despre căciuli; la f.) Fără vârf, fără țugui, țeșit. — Et. nec.

BERCEUSE, *berceuse*, s.f. (Rar) Piesă instrumentală care are la bază un cântec de leagăn. [Pr.: *bersöz*] — Cuv. fr.

BÉRE¹, (2) *beri*, s.f. 1. Băutură alcoolică slabă, obținută prin fermentarea unei infuzii rezultate din fierberea în apă a malțului și a florilor de hamei. 2. Varietate sau porție de bere (1). 3. (Eliptic) Țap, halbă, sticlă de bere¹ (1). — Din germ. *Bier* (influențat de *berce*²).

BÉRE² s.f. Faptul de a *bea*. — V. *bea*.

BERECHÉT, (1, 2) *berecheturi*, s.n., (3, 4) *berecheți*, s.m. (Reg.) 1. S.n. Belșug, abundență. ♦ (Adverbial; sens curent) Din belșug, din abundență. 2. S.n. Noroc, prosperitate (neașteptată). 3. S.m. (Ir.) Om care aduce belșug, noroc. 4. S.m. Om șiret, mincinos, șmecher, care înșală pe alții, haimana. — Din tc. *bereket*.

BEREGĂTĂ, *beregate*, s.f. (Pop.) Laringe; *p. ext.* gâtlee. — Cf. sb. *berikat*.

BERÉT s.n. v. *beretă*.

BERÉTĂ, *berete*, s.f. Șapcă marinărească fără cozoroc; *p. ext.* bască. [Var.: (rar) *berét* s.n.] — Din fr. *béret*.

BERGAMÓT, *-Ă* adj. v. *pergamut*.

BERGAMÚT, *-Ă* adj. v. *pergamut*.

BÉRI-BÉRI s.n. Boală din Extremul Orient datorată lipsei vitaminei B, din organism. — Din fr. *beribéri*.

BERÍL, (2) *beriluri*, s.n. 1. Piatră prețioasă de diverse culori, reprezentând un silicat natural de beriliu și aluminiu. 2. Varietate de beril (1). — Din fr. *beryl*, lat. *beryllus*.

BERÍLIU s.n. Element chimic, metal alb, ductil și maleabil, foarte dur, folosit la aliaje și ca dezoxidant; gluciniu. — Din fr. *beryllium*.

BERJÉRĂ, *berjere*, s.f. Fotoliu adânc și larg, având un spătar înalt cu rezemătoare laterale pentru cap. — Din fr. *bergère*.

BERLINĂ, *berline*, s.f. (Înv.) 1. Trăsură mare, închisă, asemănătoare cupeului, cu două banchete așezate față în față. 2. Autoturism cu două sau patru portiere și cu patru geamuri laterale. — Din fr. *berline*, it. *berlina*.

BERLINÉZ, *-Ă*, *berlinezi*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Berlin. 2. Adj. Care aparține Berlinului sau berlinezilor (1), privitor la Berlin sau la berlinezi. — **Berlin** (n.pr.) + suf. *-ez*.

BERMÚDĂ, *bermude*, s.f. Tip de pantaloni scurți până la genunchi. — Din engl. *bermuda* [shorts], fr. *bermuda*.

BERNARDÍN¹, *bernardini*, s.m. Căine mare, cu părul lung, de culoare albă cu pete roșcate, originar din Elveția, dresat pentru găsirea persoanelor răătăcite în munți; saint-bernard. — Din germ. *Bernhardiner*.

BERNARDÍN², *-Ă*, *bernardini*, *-e*, s.m. și f. Călugăr sau călugăriță catolică din ordinul care poartă numele Sf. Bernard. — Din fr. *bernardin*.

BERNĂ s.f. (În sintagma) *Pavilion* (sau *drapel*) în *bernă* = pavilion, drapel național coborât pe jumătate în semn de doliu. — Din fr. *berne*.

BERNEVÉCI s.m. pl. (Reg.) Pantaloni țărănești largi, făcuți din stofă groasă. [Var.: *bernevici*, *bernivici* s.m. pl.] — Din bg. *bernevci*.

BERNEVÍCI s.m. pl. v. *berneveci*.

BERNIVÍCI s.m. pl. v. *berneveci*.

BERNSTEINIÁN, *-Ă*, *bersteinieni*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Adept) al bernsteinismului; bernsteinist. 2. Care se referă la bernsteinism, la Eduard Bernstein sau la bernsteinieni (1). [Pr.: *-ștai-ni-an*] — Din **Bernstein** (n.pr.) + suf. *-ian*.

BERNSTEINÍSM s.n. Curent în social-democrația internațională, apărut la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX în Germania, care a încercat să interpreteze, de pe poziții eclectice și în spirit reformist, tezele fundamentale ale filosofiei și economiei politice marxiste. [Pr.: *-ștai-*] — **Bernstein** (n.pr.) + suf. *-ism*.

BERNSTEINÍST, *-Ă*, *bersteinisti*, *-e*, adj., s.m. și f. Bernsteinian (1). [Pr.: *-ștai-*] — **Bernstein** + suf. *-ist*.

BESACTEÁ, *besactele*, s.f. (Înv.) Cutioară (de lemn) frumos ornamentată, în care se păstrau bijuterii, obiecte de cusut, tutun etc. [Var.: (reg.) *besectae* s.f.] — Din ngr. *bestahtas*.

BÉȘCHIE, *beschii*, s.f. Fierăstrău format dintr-o pânză lată, prevăzută cu două mânere pentru a putea fi acționat de două persoane. [Var.: *bేశchie* s.f.] — Cf. bg. *bičkija*.

BESECTÉA s.f. v. *besactea*.

BESSI s.m. pl. 1. Nume dat de romani tribului trac așezat în Antichitate între munții Rodopi și cursul superior al râului Marița. 2. Numele pecenegilor în izvoarele scrise latine. — Cuv. lat.

BESTIAL, *-Ă*, *bestiali*, *-e*, adj. De bestie, ca de bestie; de o cruzime feroce; animalic, sălbatic, fioros. [Pr.: *-ti-al*] — Din fr. *bestial*, lat. *bestialis*.

BESTIALÍTATE, *bestialități*, s.f. Cruzime feroce, faptă bestială. [Pr.: *-ti-a-*] — Din fr. *bestialité*.

BESTIÁR¹, *bestiare*, s.n. (Livr.) Antologie medievală de fabule sau de povestiri alectorice cu animale. [Pr.: *-ti-ar*] — Din fr. *bestiaire*.

BESTIÁR², *bestiari*, s.m. (Livr.) Gladiator. — Din fr. *bestiaire*, lat. *bestiarius*.

BÉSTIE, *bestii*, s.f. Fiară. ♦ Fig. Om crud, feroce. — Din it., lat. *bestia*.

BÉȘÉLLER, *bestselleruri*, s.n. 1. Lucrare (literară) care deține recordul la vânzare. 2. Autor popular al unei lucrări (beletristice) de mare succes. 3. Articol sau produs foarte căutat la un moment dat. [Pr.: *bestselăr*] — Din engl. *bestseller*.

BÉȘCHIE s.f. v. *beschie*.

BEȘICÁ vb. I v. *bășica*.

BEȘICÁRE s.f. v. *bășicare*.

BEȘICÁT, *-Ă* adj. v. *bășicat*.

BEȘICÁ s.f. v. *bășică*.

BEȘICÓS, *-OÁSÁ* adj., s.f. v. *bășicos*.

BEȘICÚȚÁ s.f. v. *bășicuțá*.

BEȘLEÁGÁ, *beșlegi*, s.m. (Înv.) Căpitan de beșlii. ♦ Fig. Om bătrân, ramolit, prost. [Var.: *beșli-agá* s.m.] — Din tc. *beșli ağası*.

BEȘLI-AGÁ s.m. v. *beșleagá*.

BEȘLIC, *beșlici*, s.m. (Înv.) Monedă turcească de cinci parale, care a circulat și în Țara Românească. — Din tc. *beșlik*.

BEȘLIÚ, *beșlii*, s.m. (Înv.) Soldat (turc) de cavalerie, care făcea serviciul de curier domnesc sau de jandarm. ♦ (La pl.) Corp de cavalerie alcătuit din astfel de soldați. — Din tc. *beșli*.

BEȘTELEÁLÁ, *beșteleli*, s.f. (Fam.) Faptul de a *beșteli*. — **Beșteli** + suf. *-eală*.

BEȘTELÍ, *beștelesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A face pe cineva de ocară, a certa pe cineva folosind ocări, insulte. — Et. nec.

BÉTA, *beta*, s.m. 1. A doua literă a alfabetului grecesc, corespunzând sunetului *b*. 2. (Fiz.; în sintagma) *Particulă beta* = electron negativ sau pozitiv emis de unele substanțe radioactive. *Radiație beta* = radiație constituită din particule beta. — Din fr. *bêta*.

BETATRÓN, *betatroane*, s.n. (Fiz.) Aparat de accelerare a electronilor. — Din fr. *béatron*.

BETEÁG, *-Ă*, *betegi*, *-ge*, adj., s.m. și f. (Pop.) 1. (Om) infirm, schilod. 2. (Om) bolnav. — Din magh. *beteg*.

BETEĂLĂ s.f. (Adesea fig.) **1.** Fir lung de metal auriu sau argintiu. ♦ Spec. Podoabă făcută din asemenea fire (pentru mirese). **2.** (Bot.) Orzoaică-de-baltă (*Vallisneria spiralis*). [Var.: **peteală** s.f.] — Din ngr. **petálon**.

BETEGEĂLĂ, *betegeli*, s.f. (Pop.) Infirmitate. [Var.: **betenjeală** s.f.] — **Betegi** + suf. *-eală*.

BETEGLI, *betegesc*, vb. IV (Reg.) **1.** Tranz. și refl. A provoca cuiva o infirmitate sau a rămâne infirm. ♦ Refl. Spec. A face o hernie. **2.** Refl. A se îmbolnăvi. [Var.: **betejii** vb. IV] — Din **beteg**.

BETEGLIE, *betegii*, s.f. (Reg.) Infirmitate. — **Beteg** + suf. *-ie*.

BETEJEĂLĂ s.f. v. **betegeală**.

BETEJII vb. IV v. **betegi**.

BETEL, (1) *beteli*, s.m., (2) s.n. **1.** S.m. Piper agățător originar din India și Indonezia (*Piper melamiris*). **2.** S.n. Amestec obținut din frunze de tabac și de betel (1). — Din fr. **bétel**.

BETELIE, *betelii*, s.f. Fâșie îngustă, cusută în partea de sus a pantalonilor, a fustei etc.; tivitură făcută în același loc (ca să se treacă prin ea un șiret etc.); bată; p. ext. margine tivită la gâtul sau la mânecile cămășii sau ale iei. — Din **bată**.

BETEȘUG, *betesuguri*, s.n. **1.** (Pop.) Infirmitate, invaliditate. ♦ Fig. Defect moral; curus. ♦ Fig. Defecțiune. **2.** (Reg.) Boală. — Din magh. **beteség**.

BETON, (2) *betone*, s.n. **1.** Amestec de pietriș, nisip, ciment (sau asfalt, var hidrolic etc.) și apă, care se transformă prin uscare într-o masă foarte rezistentă și se folosește în construcții. ♦ *Beton armat* = amestecul descris mai sus, turnat peste o armătură de vergele metalice. *Beton vibrat* = beton de ciment a cărui compactitate este sporită după turnarea în cofraje prin imprimarea unor oscilații rapide cu ajutorul unor aparate speciale. **2.** Varietate de beton (1). **3.** (Sport) Sistem de apărare folosit în unele jocuri sportive (mai ales în fotbal), constând în utilizarea supranumerică a jucătorilor în linia defensivă. [Pl. și: *betonuri*] — Din fr. **béton**.

BETONĂ, *betonez*, vb. I. Intrans. și tranz. A turna betonul moale în cofrajele unei construcții, în săpăturile de fundații etc. — Din fr. **bétonner**.

BETONĂRE, *betonări*, s.f. Acțiunea de a *betona*. — V. **betona**.

BETONIÉRĂ, *betonieri*, s.m. (Rar) Betonist. [Pr.: *-ni-er*] — **Beton** + suf. *-ier*.

BETONIÉRĂ, *betoniere*, s.f. Mașină pentru fabricarea betonului. [Pr.: *-ni-er*] — Din fr. **bétonnière**.

BETONIST, *-Ă*, *betoniști*, *-ste*, s.m. și f. Muncitor, tehnician sau inginer specializat în lucrări de beton; betonier. — **Beton** + suf. *-ist*.

BETULACÉE, *betulacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu flori unisexuate grupate în amentzi, care se polenizează prin intermediul vântului; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **bétulacée**.

BETIE, *beții*, s.f. **1.** Stare de intoxicație în care se află omul care a consumat alcool; stare de ebrietate. ♦ Consumare regulată de alcool în mari cantități; alcoolism, etilism. **2.** Petrecere la care se bea foarte mult alcool; chef. **3.** (În sintagmele) *Beție rece* (sau *albă* ori *cu stupefiant*) = stare de amețeală, de hiperexcitație sau de halucinație provocată de introducerea stupefianților în organism; toxicomanie. *Beția adâncurilor* = stare de euforie provocată de creșterea azotului din sânge la persoane care coboară la mari adâncimi în mări sau oceane. **4.** Fig. Stare stupefiantă de tulburare, de uitare de sine. ♦ *Beție de cuvinte* = înșirare bombastică de cuvinte, știl umflat. — **Beat** + suf. *-ie*.

BETIĞAȘ, *bețiğașe*, s.n. Bețigaș. — Din **băt**.

BETIȘÓR, *bețișoare*, s.n. Diminutiv al lui **băt**; bețiğaș. — **Băt** + suf. *-ișor*.

BETIV, *-Ă*, *bețivi*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care are viciul beției (1); (om) alcoolic, băutor. — Cf. lat. **bibitivus*.

BETIVÁN, *-Ă*, *bețivani*, *-e*, adj., s.m. și f. Augmentativ al lui *bețiv*. — **Bețiv** + suf. *-an*.

BEUTURĂ s.f. v. **băutură**.

BEZ adv., prep. (Înv.; astăzi glumeț) Afară de..., lăsând la o parte...; fără. — Din sl. **bezŭ**.

BEZEĂ, *bezele*, s.f. **1.** (Fam.) Sărutare simbolică trimisă cuiva cu vârful degetelor. **2.** Păritură făcută din albuș de ou bătut cu zahăr. — Din fr. **baiser**.

BEZMÉTÉC, *-Ă* adj. v. **bezmetic**.

BEZMÉTIC, *-Ă*, *bezmetici*, *-ce*, adj. (Adesea adverbial) Fără rost, fără căpătâi; p. ext. zăpăcit, năuc, bezmetic, dezmetic. [Var.: **bezmétéc**, *-ă* adj.] — Din ucr. **bezmatak** „[stup] fără matcă”.

BEZMETICĂ, *bezmeticesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A umbla ca un bezmetic. — Din **bezmetic**.

BEZMETICÍT, *-Ă*, *bezmeticiți*, *-te*, adj. (Rar) Bezmetic. — **Bezmetic** + suf. *-it*.

BÉZNĂ, *bezne*, s.f. (Adesea fig.) Întuneric mare, de nepătruns. — Din sl. **bezdŭna**.

BI- Element de compunere însemnând „de două ori”, „dublu”, care servește la formarea de adjective și substantive. — Din fr. **bi-**.

BIACID, *biacizi*, adj. (În sintagma) *Acid biacid* = acid bibazic. [Pr.: *bi-a*] — Din fr. **biacide**.

BIANUAL, *-Ă*, *bianuali*, *-e*, adj. Care se produce, care apare de două ori pe an. ♦ (Despre plante) Care poate da două recolte pe an. [Pr.: *bi-a-nu-a*] — **Bi-** + **anual**. Cf. fr. *bisannuel*.

BIATLÓN, *biatloane*, s.n. Probă sportivă care constă din parcurgerea a 20 km pe schiuri și tragerea la țintă a 20 de focuri în diverse puncte situate de-a lungul traseului. [Pr.: *bi-a*] — Din rus. **biatlon**.

BIATLONIST, *-Ă*, *biatloniști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care practică biatlonul. [Pr.: *bi-a*] — **Biatlon** + suf. *-ist*.

BIATOMIC, *-Ă*, *biatomici*, *-ce*, adj. (Despre o substanță) A cărei moleculă este formată din doi atomi. [Pr.: *bi-a*] — Din fr. **biatomique**.

BIBÁN, *bibani*, s.m. Pește răpitor de apă dulce, cu laturile corpului acoperite cu dungi negre transversale, cu carnea albă, gustoasă; baboi, costraș (*Perca fluviatilis*). — Din bg. **biban**.

BIBAZIC, *-Ă*, *bibazici*, *-e*, adj. (În sintagma) *Acid bibazic* = acid care conține într-o moleculă doi atomi de hidrogen, care pot fi înlocuiți printr-un metal; acid biacid. — Din fr. **bibasique**.

BIBELÓU, *bibelouri*, s.n. Mic obiect decorativ. — Din fr. **biblot**.

BIBER, (1) *biberi*, s.m. **1.** (Zool.) Castor. **2.** Blană de castor. — Din germ. **Biber**.

BIBERÉT, *bibereți*, s.m. **1.** Blăniță de culoare maro-roșcat imitând blana de biber, obținută prin sacrificarea mieilor carnabab de câteva luni. **2.** Pluș de culoare gri sau maro, din lână sau din fibre sintetice, cu tușeu moale, folosit pentru gulere, căciuli etc. — Din germ. **Biberet**.

BIBERÓN, *biberoane*, s.n. Sticlucă prevăzută cu un vârf de cauciuc în formă de sfârc, care servește la alăptarea artificială a sugarilor. ♦ (Impr.) Vârful de cauciuc în formă de mamelon al unui biberon. — Din fr. **biberon**.

BIBÍ s.m. (Înv.) Termen de mângâiere pentru cineva drag, iubit. — Din fr. **bibi**.

BIBÍC¹, *bibici*, s.m. (Ornit.) Nagăț. — Din magh. **bibic**.

BIBÍC², *-Ă*, *bibici*, *-ce*, s.m. și f. (Înv. și fam.) Termen de dezmiardare adresat unei persoane iubite; bibilo. — Cf. **bibi**.

BIBÍL, *bibiluri*, s.n. Dantelă lucrată cu acul sau cusătură cu colțșori (aplicată la gulere, la mâneci sau la poalele cămășii) — Din ngr. **bibíla**.

BIBILICĂ, *bibilici*, s.f. **1.** Pasăre domestică de mărimea unei găini, cu pene negre-cenușii împetrite cu alb și cu o proeminență cornoasă pe frunte (*Numida meleagris*). **2.** Plantă erbacee cu flori peștrițe (*Fritillaria meleagris*) — Cf. bg., sb. **biba**.

BIBILÓI, *bibilo*, s.m. **1.** Masculul bibilicii (1). **2.** Fig. (Fam.) Bibic². — **Bibilic + suf. *-oi*.**

BIBLIC, *-Ă*, *biblici*, *-ce*, adj. Care aparține Bibliei, privitor la Biblie; din timpul Bibliei, asemănător cu Biblia. ♦ Străvechi. — Din fr. **biblique**.

BIBLIE, *biblia*, s.f. Carte sacră a mozaismului și a creștinismului, alcătuită din Vechiul Testament și Noul Testament, acesta din urmă fiind recunoscut numai de creștini. ♦ Fig. Carte voluminoasă. ♦ Fig. Carte fundamentală a unei literaturi, a unei științe. — Din lat. **biblia**.

BIBLIÓUZ, *bibliobuze*, s.n. Automobil amenajat cu o bibliotecă ambulantă. [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. **bibliobus**.

BIBLIÓFÁG, *-Ă*, *bibliofagi*, *-ge*, adj., s.m. și f. (Insectă) care se hrănește cu celuloza din hârtie. [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. **bibliophage**.

BIBLIÓFÍL, *-Ă*, *bibliofili*, *-e*, s.m. și f. Iubitor și colecționar de cărți rare și prețioase. ♦ (Adjectival) *Ediție bibliofilă* = carte rară, frumoasă, prețioasă, editată în condiții grafice deosebite; ediție de lux. [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. **bibliophile**.

BIBLIÓFILIE s.f. **1.** Pasiunea de a cunoaște, de a evalua și de a colecționa cărți rare și prețioase. **2.** Ramură a bibliologiei care se ocupă cu studiul cărților rare și al valorii lor artistice. [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. **bibliophilie**.

BIBLIÓFILÍSTIC, *-Ă*, *bibliofilistici*, *-ce*, adj., adv. **1.** Adj. (Rar) De bibliofil. **2.** Adv. Ca bibliofili. [Pr.: *-bli-o-*] — **Bibliofil** + suf. *-istic*.

BIBLIÓFÍLM, *bibliofilme*, s.n. Copie a unui text (prețios), executată pe film fotografic. [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. **bibliofilm**.

BIBLIÓFÓB, *-Ă*, *bibliofobi*, *-e*, s.m. și f. (Rar) Dușman al cărților. [Pr.: *-bli-o-*] — Din germ. **Bibliophobe**, engl. **bibliophob**.

BIBLIÓFÓBIE s.f. (Rar) Ură față de cărți [Pr.: *-bli-o-*] — Din germ. **Bibliophobie**, engl. **bibliophobia**.

BIBLIOGRÁF, *bibliografi*, s.m. Specialist în bibliografie (3). [Pr.: *-bli-o-*] — Din fr. **bibliographe**.

BIBLIOGRÁFIC, -Ă, *bibliografici*, -ce, adj. Care aparține bibliografiei, privitor la bibliografie. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliographique**.

BIBLIOGRAFIE, *bibliografii*, s.f. 1. Descriere de specialitate a lucrărilor unui autor sau a lucrărilor referitoare la o anumită problemă. 2. Cartea care cuprinde o bibliografie (1). 3. Ramură a bibliologiei care se ocupă cu descrierea, aprecierea, sistematizarea și răspândirea publicațiilor. 4. Material informativ asupra unei probleme. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliographie**.

BIBLIOLÓG, -Ă, *bibliologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în bibliologie. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliologue**.

BIBLIOLÓGIC, -Ă, *bibliologici*, -ce, adj. Care aparține bibliologiei, privitor la bibliologie. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliologique**.

BIBLIOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul cărții, cuprinzând istoria, tehnica alcătuirii și răspândirea cărții. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliologie**.

BIBLIOMÁN, -Ă, *bibliomani*, -e, adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care are pasiune excesivă pentru cărți, pentru raritatea, legătura, edițiile lor etc. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliomane**.

BIBLIOMANIE, *bibliomanii*, s.f. (Rar) Pasiune exagerată pentru cărți. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliomanie**.

BIBLIORÁFT, bibliorafuri, s.n. Clasă de carton în formă de carte pentru păstrarea corespondenței, a actelor etc. [Pr.: -bli-o-] — **Biblio**[tecă] + **raft**.

BIBLIOTECAR, -Ă, *bibliotecari*, -e, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu administrarea unei biblioteci. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliothécaire**.

BIBLIOTECĂ, *biblioteci*, s.f. 1. Dulap sau mobilă specială cu rafturi pentru păstrarea cărților. 2. Încăpere, sală în care se păstrează și se citesc cărțile. 3. Colecție de cărți, periodice, foi volante, imprimate etc. ♦ Instituție de cultură care colecționează cărți, periodice etc. spre a le pune în mod organizat la dispoziția cititorilor. 4. Colecția de cărți (tipărite de o editură), care prezintă un caracter unitar din punct de vedere grafic și tematic. 5. (Inform.) Colecție centralizată de programe sau componente ale acestora, stocată și organizată în scopul facilitării activității de programare. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliothèque**, lat. **bibliotheca**.

BIBLIOTECONÓMIC, -Ă, *biblioteconomici*, -ce, adj. Care aparține biblioteconomiei, privitor la biblioteconomie. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliothéconomique**.

BIBLIOTECONOMIE s.f. Ramură a bibliologiei care studiază formarea, administrarea și organizarea bibliotecilor. [Pr.: -bli-o-] — Din fr. **bibliothéconomie**.

BIBLIOTEHNICĂ s.f. Tehnica producerii materiale a unei cărți. [Pr.: -bli-o-] — După fr. **bibliotechnie**.

BICAMERÁL, -Ă, *bicamerali*, -e, adj. (Despre un organ legislativ) Care este alcătuit din două adunări reprezentative, denumite, în unele state, camere. — Din fr. **bicaméral**.

BICARBONÁT, bicarbonați, s.m. Sare a acidului carbonic, în care un atom de hidrogen a fost înlocuit printr-un metal. ♦ *Bicarbonat (de sodiu)* = sare în formă de pulbere albă, folosită în farmacie și în bucătărie. — Din fr. **bicarbonate**.

BICARPELÁR, -Ă, *bicarpelari*, -e, adj. (Bot.; despre gineceu) Format din două carpele. — Din fr. **bicarpelaire**.

BICEFÁL, -Ă, *bicefali*, -e, adj. (Despre un animal) Cu două capete. — Din fr. **bicéphale**.

BICENTENÁR, -Ă, *bicentenari*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care durează de două secole, care a împlinit două sute de ani. 2. S.n. Împlinire a două secole de la un eveniment (important); a doua sută aniversare a unui eveniment. — Din fr. **bicentenaire**.

BÍCEPS, bicepsi, s.m. Mușchi cu extremitatea superioară despărțită în două ligamente; (în special) mușchiul dintre umăr și cot, care face să se îndoaie antebrațul. — Din fr., lat. **biceps**.

BICHIRÍ, bichiresc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A face, a drege un lucru pe îndelete, migălind. — Et. nec.

BICI, bice, s.n. (Adesea fig.) Obiect alcătuit dintr-o curea sau o împletură de curele, mai rar de cânepă, legată de un băț, cu care se lovesc sau se îndeamnă animalele la mers. ♦ Lovitură dată cu obiectul descris mai sus. — Din sl. **biči**.

BICICLÉTĂ, biciclete, s.f. Vehicul cu două roți, pus în mișcare prin două pedale acționate cu picioarele și folosit, de obicei, pentru transportul unei singure persoane. ♦ (Rar) *Bicicletă-tandem* = bicicletă pentru două persoane, fiecare acționând câte o pereche de pedale. — Din fr. **bicyclette**.

BICÍCLIC, -Ă, *biciclici*, -ce, adj. Cu două cicluri. — **Bi-** + **ciclic**.

BICICLÍST, -Ă, *bicicliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care umblă pe bicicletă; ciclist (1). — Din fr. **bicycliste**.

BICÍCLU, bicicle, s.n. Velociped cu două roți inegale, dintre care prima este roata motoare. — Din fr. **bicycle**.

BICÍSNIC, -Ă adj., s.m. și f. v. **becisnic**.

BICISNICÍE s.f. v. **becisnicie**.

BICIUI, biciuiesc, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) lovi cu biciul. ♦ Tranz. A lovi cu ceva (subțire ca biciul), producând usturime; a flagela; a cravașa. 2. Tranz. Fig. A critica, a satiriza fără milă. [Prez. ind. și: *biciui*] — **Bici** + suf. -*ui*.

BICIUIÁLĂ, biciuelli, s.f. Biciuire. [Pr.: -ciu-ia-] — **Biciul** + suf. -*eală*.

BICIUIRE, biciuiri, s.f. Acțiunea de a (se) biciui și rezultatul ei; biciuiaală. [Pr.: -ciu-i-] — V. **biciul**.

BICIUITÓR, -OÁRE, biciuitori, -oare, adj. (Adesea fig.) Care biciuiește; usturător. [Pr.: -ciu-i-] — **Biciul** + suf. -*tor*.

BICIUȘCĂ, biciuști, s.f. 1. Cravașă. 2. Bici scurt și subțire. — **Bici** + suf. -*ușcă*.

BICIUȘÓR, biciușoare, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *bici*. — **Bici** + suf. -*ușor*.

BICOLÓR, -Ă, bicolori, -e, adj. Care are două culori. — Din fr. **bicolore**.

BICONCÁV, -Ă, biconcavi, -e, adj. Care are două fețe concave opuse. — Din fr. **biconcave**.

BICONVÉX, -Ă, biconvecși, -xe, adj. Care are două fețe convexe opuse. — Din fr. **biconvexe**.

BICÓRN, bicornuri, s.n. Pălărie bărbătească (de uniformă) cu două colțuri. — Din fr. **bicorne**.

BICROMÁT, bicromați, s.m. Sare obținută prin tratarea cu acid a cromatului unui metal. ♦ *Bicromat de potasiu* = sare cristalizată, portocalie, folosită ca oxidant și colorant. — Din fr. **bichromate**.

BICUSPÍD, -Ă, bicuspizi, -de, adj. (Despre unele formații anatomice) Cu două vârfuri. — Din fr. **bicuspide**.

BIDÉU, bideuri, s.n. Vas pentru toaleta intimă. — Din fr. **bidet**.

BIDIBÍU s.m. v. **bidiviu**.

BIDIDÍU s.m. v. **bidiviu**.

BIDINEÁ, bidinele, s.f. Pensulă mare, de obicei rotundă (cu coadă lungă), folosită pentru vâruit. [Var.: (reg.) *badaná* s.f.] — Din tc. **badana**.

BIDIVÍU, bidivii, s.m. Cal tânăr, iute și frumos folosit de obicei la călărit. [Var.: (reg.) *bidíbu, bidífu* s.m.] — Din tc. **bedeví**.

BIDÓN, bidoane, s.n. Vas din tablă, material plastic etc. folosit pentru păstrarea sau transportul lichidelor. ♦ Ploscă de tablă simplă sau emailată (îmbrăcată în postav sau piele), utilizată pentru păstrarea apei sau a altor băuturi. — Din fr. **bidon**.

BIDONVILLE, bidonville-uri, s.n. Cartier sărăcăcios cu locuințe improvizate, la periferia marilor orașe. [Scris și: *bidonvil*. — Pr.: -*vil*] — Din fr. **bidonville**.

BIE, bieuri, s.n. Linie, direcție oblică. ♦ Loc. adj. și adv. *În bie* = oblic. ♦ (Concr.) Fâșie de material textil tăiată oblic, utilizată în croitorie. [Pr.: *bie*] — Din fr. **biais**.

BIEF, biețuri, s.n. Porțiune de canal sau de râu cuprinsă între două ecluze sau baraje. — Din fr. **bief**.

BIÉLĂ, biele, s.f. Organ de mașină în formă de bară articulată, care transformă mișcarea rectilinie în mișcare de rotație și invers. [Pr.: *bi-e*] — Din fr. **bielle**.

BIELÉTĂ, bielete, s. f. Bielă de dimensiuni mai mici, folosită la anumite motoare sau mașini. [Pr.: *bi-e*] — Din fr. **biellette**.

BIELORÚS, -Ă, adj., s.m. și f. v. **belarus**.

BIELȘÚG s.n. v. **beisug**.

BIENÁL, -Ă, bienali, -e, adj., s.f. 1. Adj. Care durează doi ani ♦ (Despre plante) Care dă recolte la doi ani după semănare. 2. Adj., s.f. (Întrunire, consfătuire etc.) care are loc o dată la doi ani. [Pr.: *bi-e*] — Din fr. **biennal**, lat. **biennalis**.

BIET, BIÁTĂ, bieți, -te, adj. 1. (Precedă nume de ființă) Vrednic de milă, de plâns; sârman. ♦ (Despre morți) Regretat. 2. Vrednic de dispreț; fără însemnătate, fără valoare. — Cf. sl. b e d i n ũ.

BIFĂ, bifez, vb. I. Tranz. A pune bife. — Din fr. **biffer**.

BIFÁRE, bifări, s.f. Acțiunea de a *bifa*. — V. **bifa**.

BIFAZAT, -Ă, bifazați, -te, adj. (Elt.) Difazat; bifazic. — Din fr. **biphasé**.

BIFÁZIC, -Ă, bifazici, -ce, adj. Bifazat. — Cf. *bifazat*.

BIFĂ, bife, s.f. Mic semn (în formă de „v”) la anumite cifre sau cuvinte dintr-un registru, dintr-o listă etc. spre a ști că au fost verificate, controlate. — De la **bifa**.

BIFÍD, -Ă, bifizi, -de, adj. (Anat.; despre vase de sânge, canale etc.) Care are extremitatea despărțită în două. — Din fr. **bifide**, lat. **bifidus**.

BIFILÁR, -Ă, bifilari, -e, adj. (Tehn.; despre cabluri electrice) Format din doi conductori separați. — Din engl. **biphilar, fr. **bifilaire**.**

BIFLÓR, -Ă, biflori, -e, adj. (Bot.; despre plante) Cu două flori. — Din fr. **biphlor.**

BIFOCÁL, -Ă, bifocali, -e, adj. (Despre lentile) Cu două distanțe focale diferite; (despre ochelari) cu lentile bifocale. — Din fr. **bifocal.**

BIFOLIÁT, -Ă, *bifoliați, -te*, adj. Care are două foliole. [Pr.: -li-af] — **Bi-** + **foliat**.

BIFÓR, -Ă, *bifori, -e*, adj. (În stilul gotic; despre ferestre, uși etc.) Împărțit în două printr-o colonetă, fiecare despărțitură fiind terminată cu un arc. — Et. nec.

BÍFTEC, *biftecuri*, s.n. Mușchi de vită fript la grătar sau în tigaie. — Din fr. **bifteck**.

BIFURCĂ, pers. 3 *bifurcă*, vb. I. Refl. A se despărți în două ramuri, în două direcții, în două sensuri. — Din fr. **bifurquer**.

BIFURCĂRE, *bifurcări*, s.f. Faptul de a se *bifurca*; (concr.) loc unde se bifurcă ceva; bifurcație. — V. **bifurca**.

BIFURCĂȚIE, *bifurcații*, s.f. Bifurcare. — Din fr. **bifurcation**.

BIG, *biguri*, s.n. Unitate comercială complexă. — Din inițialele **B**[ăcănie] + **I**[ndustriale] + **G**[ospodina].

BIGAM, -Ă, *bigamii, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se face vinovată de bigamie. — Din fr. **bigame**, lat. **bigamus**.

BIGAMIE, *bigamii*, s.f. (Jur.) Infracțiune care constă în încheierea de către o persoană căsătorită a unei noi căsătorii. — Din fr. **bigamie**.

BIGĂ, *bigi*, s.f. Macara cu un braț oscilant, articulat la partea inferioară și comandat prin cabluri, folosită în construcții și la bordul navelor. — Din fr. **bigue**.

BIGBAND, *bigbanduri*, s.n. Orchestră de jazz compusă din 15–20 de instrumentiști. [Pr.: *bigbënd*. — Scris și: *big-band*] — Cuv. engl.

BIG BANG s.n. (Astron.) Marea explozie (ipotetică) aflată la originea expansiunii universului. [Pr.: *beng*] — Din engl. **big bang** [theory].

BIGI-BIGI s.n. (Înv.) Pastă gelatinoasă comestibilă (roșie), dulce, amestecată cu miez de nucă, asemănătoare cu rahatul. — Cf. tc. *cici bici*.

BIGÓT, -Ă, *bigoti, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care urmează cu mare severitate toate preceptele rituale ale unei religii; (om) habotnic; bisericos. — Din fr. **bigot**.

BIGOTERIE, *bigoterii*, s.f. (Livr.) Bigotism. — Din fr. **bigoterie**.

BIGOTISM, (2) bigotisme, s.n. 1. Fanatism religios; atitudine, comportare de bigot; bigoterie, habotnicie. 2. Faptă de bigotism (1) — Din fr. **bigotisme**.

BIGUDÍU, *bigudiuri*, s.n. Tub mic din metal, material plastic etc., folosit pentru ondularea părului. — Din fr. **bigoudi**.

BIHINDISÍ vb. IV v. **bindisi**.

BIHOREÁN, -Ă, *bihoreni, -e*, s.m. adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Bihor. 2. Adj. Care aparține județului Bihor sau bihorenilor (1), referitor la județul Bihor ori la bihoreni (1). — **Bihor** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BIHOREÁNCĂ, *bihoreance*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Bihor. — **Bihorean** + suf. *-că*.

BIHÚNCĂ, *bihunci*, s.f. (Reg.) Trăsură ușoară pe patru roți, trasă de obicei de un singur cal. — Din ucr. **bihunky**.

BIJÓI, bijoie, s.n. (Reg.) Șipot; izvor. — Probabil formație onomatopeică.

BIJUTERIE, *bijuterii*, s.f. Obiect de podoaabă făcut din metal nobil (și pietre prețioase); giuvaer. ♦ Magazin specializat în confecționarea și vânzarea giuvaerurilor. — Din fr. **bijouterie**.

BIJUTIÉR, bijutieri, s.m. Persoană care face sau vinde bijuterii; giuvaeriu. [Pr.: *-ti-er*] — Din fr. **bijoutier**.

BIKER, bikeri, s.m. 1. Persoană care conduce o bicicletă sau o motocicletă. 2. Membru al unui grup de motocicliști. [Pr.: *baicăr*] — Cuv. engl.

BIKÍNI, bikini, s.m. Costum feminin de baie, format dintr-un slip și dintr-un sutien de dimensiuni reduse. — Din engl. **Bikini**, fr. **bikini**.

BILABIÁL, -Ă, *bilabiali, -e*, adj., s.f. (Sunet) la articularea căruia participă amândouă buzele. [Pr.: *-bi-ai*] — Din fr. **bilabial**.

BILABIÁT, -Ă, *bilabiați, -te*, adj. (Despre corola sau caliciul unei flori, p. ext. despre flori) Format din două labii. [Pr.: *-bi-af*] — Din fr. **bilabié**.

BILÁNT, bilanțuri, s.n. Inventar al activului și pasivului unei întreprinderi sau al unei activități financiare pentru o anumită perioadă de timp. ♦ Fig. Rezultatul sintetic al unei activități desfășurate într-o perioadă dată. — Din germ. **Bilanz**. Cf. it. *bilancio*.

BILANTIÉR, -Ă, *bilanțieri, -e*, adj., s.n. 1. Adj. De bilanț. 2. S.n. Registru în care sunt înscrise bilanțuri. [Pr.: *-ți-er*] — **Bilanț** + suf. *-ier*.

BILATERÁL, -Ă, *bilaterali, -e*, adj. 1. Care are două părți (sau două laturi) opuse, simetrice. 2. Care privește în același timp două laturi sau două aspecte (fundamentale) ale unui întreg. 3. (Despre date, contracte, convenții) Care este încheiat între două persoane. — Din fr. **bilatéral**.

BILATERALISM s.n. Metodă de politică comercială internațională, care constă în acordul dintre două țări în privința bunurilor și serviciilor pe care le schimbă între ele. — **Bilateral** + suf. *-ism*.

BÍLÁ¹, *bile*, s.f. (Anat.) Fiere. — Din fr. **bile**, lat. **billis**.

BÍLÁ², *bile*, s.f. Sferă (de mici dimensiuni) fabricată din diferite materiale și folosită în diverse scopuri (ca rulmenți, la unele jocuri de copii, la jocul de popice, ca modalitate de vot etc.) ♦ *Bilă albă* = expresie a votului pozitiv. *Bilă neagră* = expresie a votului negativ. (La notarea răspunsurilor studenților; în trecut) *Bilă albă* = calificativ între „foarte bine” și „bine”. *Bilă roșie* = calificativ între „bine” și „suficient”. *Bilă neagră* = calificativul „insuficient”. — Din fr. **billé**.

BÍLÁ³, *bile*, s.f. Trunchi (subțire), mai ales de brad, folosit în construcții, la schele. — Din bg. **biló**.

BILDUNGSROMÁN, bildungsromane, s.n. Roman care prezintă procesul de formare a unui caracter (2). — Din germ. **Bildungsroman**.

BILDUNGSROMANÉSC, -Ă, *bildungsromanesti*, adj. (Rar) De bildungsroman. — **Bildungsroman** + suf. *-esc*.

BILET, bilete, s.n. 1. Scrisoare de câteva rânduri. 2. Bucată mică de hârtie sau de carton imprimat care dă dreptul la intrarea (și ocuparea unui loc) într-o sală de spectacol, într-o arenă sportivă etc. ♦ *Bilet de bancă* = hârtie de valoare emisă de o bancă, prin care aceasta se obligă să plătească deținătorului, la prezentare, suma înscrisă pe hârtie. *Bilet de ordin* = hârtie prin care o persoană se obligă să plătească altei persoane o anumită sumă de bani la cererea acesteia din urmă; cambie. — Din fr. **billet**. Cf. it. *biglietto*.

BILETĂ, bilete, s.f. (Tehn.) Țaglă. — Din fr. **billette**.

BILETEL, bilețele, s.n. Diminutiv al lui *bilet*. — **Bilet** + suf. *-el*.

BILIÁR, -Ă, *biliari, -e*, adj. Care se referă la bilă¹, care formează bila¹. [Pr.: *-li-ar*] — Din fr. **billaire**.

BILIÁRD, biliarde, s.n. Joc în care o serie de bile² sunt deplasate pe o masă specială prin lovirea uneia dintre ele cu tacul². ♦ Masă pe care se practică acest joc. [Pr.: *-li-ard*] — Din it. **billardo**, rus. **billiard**. Cf. fr. **billard**.

BILIARGÍU, biliargii, s.m. (Rar) Jucător (pasionat) de biliard. [Pr.: *-li-ar*] — **Biliard** + suf. *-giu*.

BILÍNGV, -Ă, *bilingvi, -e*, adj. 1. Care utilizează în mod curent și la fel de bine două limbi. 2. Scris în două limbi. — Din fr. **bilingue**, lat. **bilinguis**.

BILINGVISM s.n. Fenomen de utilizare curentă de către aceeași persoană a două limbi diferite. — Din fr. **bilinguisme**.

BILIÓN, bilioane, s.n. Număr egal cu o mie de miliarde sau (în unele țări) cu un miliard. [Pr.: *-li-on*] — Din fr. **billion**.

BILIÓS, -OÁSĂ, bilioși, -oase, adj. (Rar) Care suferă de un exces de secreție biliară; care are la bază o secreție biliară excesivă. ♦ *Temperament bilios* = temperament irascibil. [Pr.: *-li-os*] — Din fr. **bilieux**, lat. **biliosus**.

BILIRUBINÁ s.f. Pigment biliar, derivat al hemoglobinei, prezent în sânge, în bilă¹ și în calculii biliari. — Din fr. **bilirubine**.

BILIVERDÍNÁ s.f. Pigment de culoare verde, derivat prin oxidare din hemoglobină. — Din fr. **biliverdine**.

BILOBÁT, -Ă, *bilobați, -te*, adj. (Bot.) Alcătuit din doi lobi. — Din fr. **bilobé**.

BILŞŪG s.n. v. **beşug**.

BILUNÁR, -Ă, *bilunari, -e*, adj. Care se face, se produce sau apare de două ori pe lună; bimensual. — **Bi-** + **lunar** (după fr. *bimensuel*).

BIMÁN, -Ă, *bimani, -e*, adj. (Rar) Cu două mâini. — Din fr. **bimane**.

BIMBAŞÁ, bimbași, s.m. (Înv.) Comandant peste 1 000 de soldați în armata turcă. ♦ (Astăzi fam. în expr.) *A trăi ca (un) bimbaşă* = a trăi în beşug. [Var.: *bimpaşă* s.m.] — Din tc. **binbaşi**.

BIMENSUÁL, -Ă, *bimensuali, -e*, adj. (Despre publicații) Care apare o dată la două luni. [Pr.: *-su-al*] — Din fr. **bimensuel**.

BIMETÁL, bimetale, s.n. 1. Produs tehnic realizat prin unirea a două metale. 2. Organ sensibil alcătuit din două rigle de metale diferite sudate, care, prin deformări datorate dilatației termice, pot acționa un mecanism. — Din fr. **bimétal**.

BIMETÁLIC, -Ă, *bimetalici, -ce*, adj. 1. Alcătuit din două metale diferite. 2. (Despre un sistem monetar) Bazat pe bimetalism; bimetalist. — Din fr. **bimétallique**.

BIMETALISM s.n. Sistem monetar bazat pe valoarea a două metale-etalon, aur și argint. — Din fr. **bimétallisme**.

BIMETALÍST, -Ă, *bimetalisti, -ste*, adj. Bimetalic (2). — Din fr. **bimétalliste**.

BIMILENÁR, -Ă, *bimilenari, -e*, adj. Care durează sau are o vechime de (circa) două mii de ani. — Din fr. **bimilénnaire**.

BIMILÉNIU, bimilenii, s.n. (Rar) Perioadă de două mii de ani. — **Bi-** + **mileniu**.

BIMOLECULÁR, -Ă, *bimoleculari, -e*, adj. (Fiz., Chim.) Cu două molecule. — Din fr. **bimoléculaire**.

BIMOTÓR, -OÁRE, bimotori, -oare, adj., s.n. (Avion) cu două motoare. — Din fr. **bimoteur**.

BÎMPAȘĂ s.m. v. **bimpașă**.

BINĂ, *binale*, s.f. Clădire în construcție sau în reparație. ♦ (Înv.) Clădire, construcție (de dimensiuni mari) — Din tc. **бина**.

BINAGIU, *binagii*, s.m. (Rar) Antreprenor de construcții. — **Bina** + suf. *-giu*.

BINĂR, *-Ă*, *binari*, *-e*, adj. **1.** Compus din două unități, din două elemente; care se divide în câte două elemente. **2.** (Despre plante) Cu organele dispuse perechi. **3.** (Mat.) A cărui bază este numărul doi. ♦ *Relație binară* = relație care are loc între doi termeni. — Din fr. **binair**, lat. **binarius**.

BINARITĂTE s.f. (Mat.) Însușirea de a se diviza în două unități sau elemente. — **Binar** + suf. *-itate*.

BINDER s.n. Strat de beton asfaltic folosit ca legătură între fundația unui drum și stratul de uzură, ca fundație la trotuarele de asfalt etc. — Din germ. **Binder**.

BINDISI, *bindisesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A-i păsa, a se sinchisi de ceva. [Var.: (înv.) **bihindisi** vb. IV] — Din ngr. **beghendizo**.

BINE adv., s.n. I. Adv. **1.** În mod prielnic, în mod favorabil, avantajos, util. ♦ Expr. *A(-i) prinde* (cuiva) *bine* (un lucru, o învățătură, o întâmplare) = a-i fi de folos, a-i fi prielnic. *A(-i) veni cuiva bine* (să...) = a(-i) veni cuiva la îndemână; a fi avantajat de o situație prielnică. ♦ (În formule de salut) *Bine ai* (sau *ați*) *venit* (sănătos, sănătoși)! *Fii* (sau *fiți*) *bine venit* (veniți)! *Bine te-am* (sau *v-am*) *găsit* (sănătos, sănătoși)! ♦ (Referitor la sănătate) *A se simți bine*. *A(-i) face* (cuiva) *bine* (măncarea, băutura, plimbarea etc.). *A dormi* (sau *a se odihni* etc.) *bine*. (*Ce*), *nu ți-e bine?* = **a**) (*ce*), *nu ești sănătos!* te simți rău?; **b**) (*ce*), *ești nebul?* *nu ești în toate mințile?* **2.** În concordanță cu regulile eticii sociale, în mod cuviincios, cum se cere, cuminte. *Să te porți bine cu oricine*. ♦ Expr. (Fam. și ir.) *Bine ți-a făcut!* = așa trebuia, așa se cuvenea să-ți faci (pentru purtarea ta urată, condamabilă)! ♦ În concordanță cu regulile sau canoanele esteticii; agreabil, frumos, minunat. *Cântă și dansează bine*. *Cu rochia asta îți stă bine* ♦ (Adjectival; despre oameni) Armonios dezvoltat, plăcut la vedere. ♦ În concordanță cu adevărul, cu corectitudinea; clar, precis, exact. *Vezi bine că așa stau lucrurile*. *Să știi bine că mor, și nu mă las până nu-mi aflui dreptatea!* ♦ *De-a binelea* = de-adevărat, cu adevărat. ♦ (Având valoarea unei afirmații) *Bine*, *am să procedez cum vrei tu!* ♦ Expr. (*Că*) *bine zici* = (că) *zici așa cum trebuie*. *Ei bine...* = după cum spuneam... ♦ Cu grijă, cu atenție. *Uită-te bine și învață*. **3.** Deplin, în întregime, complet. *E cherchelit bine*. ♦ (La comparativ) Mult. *A fost plecat doi ani și mai bine*. ♦ Mult și prielnic. *A plouat bine*. *A mâncat și a băut bine*. ♦ Compuse: *bine-crescut* = care a primit o bună educație, cu maniere frumoase, cuviincios; *bine-cunoscut* = celebru; *bine-venit* = care vine la momentul potrivit, agreat, oportun; a cărui sosire face plăcere. II. S.n. **1.** Ceea ce este util, favorabil, prielnic, ceea ce aduce un folos cuiva. ♦ *Om de bine* = om care acționează în folosul, în sprijinul celor din jurul său, care ajută pe cei din jurul său. ♦ Expr. *A face* (cuiva *un mare*) *bine* sau *a face* (cuiva) *bine* (cu ceva) = a ajuta (pe cineva) la nevoie. *Să-ți* (sau *să vă*) *fie de bine!* = **a**) să-ți (sau să vă) *fie* de (sau cu) folos!; **b**) (ir.) se spune cuiva care a procedat (greșit) împotriva sfaturilor primite. *A vorbi* (pe cineva) *de bine* = a lăuda (pe cineva). **2.** Ceea ce corespunde cu morala, ceea ce este recomandabil din punct de vedere etc. ♦ Expr. *A lua* (pe cineva) *cu binele* = a proceda cu blândețe, cu înțelegeră, cu bunăvoință față de cineva supărat, irascibil sau îndârjit. **3.** (Fil.; art.) Obiectul moralei ca știință. — Lat. **bene** (sensul II **3**, calc după gr. *agathós*, germ. *das Gut*).

BINECUVÂNTĂ, *binecuvântez*, vb. I. Tranz. **1.** (Despre Dumnezeu) A revărsa grația divină; a blagoslovi. ♦ (Despre preoți) A rosti o anumită formulă rituală, însoțită de un gest, menită a atrage protecția divină asupra unei persoane sau a unui lucru; a blagoslovi. ♦ P. anal. A dori prosperitate și fericire cuiva (invocând adesea numele lui Dumnezeu). **2.** A lăuda, a slăvi pe Dumnezeu. ♦ P. anal. A lăuda, a preamări pe cineva în semn de recunoștință. [Prez. ind. și: (rar) *binecuvânt*] — **Bine** + *cuvânta* (după sl. *blagosloviti*).

BINECUVÂNTĂRE, *binecuvântări*, s.f. Acțiunea, formula sau gestul de a binecuvânta; benedicțiune, blagoslovire, blagoslovenie. ♦ Expr. *A* (sau *a-și*) *da binecuvântarea* = a fi de acord (cu ceva); a aproba. — V. **binecuvânta**.

BINECUVÂNTĂT, *-Ă*, *binecuvântați*, *-te*, adj. **1.** Care a primit binecuvântarea cuiva; blagoslovit. ♦ Fig. Înzestrat, talentat, dotat. **2.** (Despre lucruri). Care are o acțiune binefăcătoare. **3.** (Despre cauze, motive etc.) Bine întemeiat, îndreptățit, justificat, legitim. — V. **binecuvânta**.

BINEDISPUNE, *binedispun*, vb. III. Tranz. și refl. A face să se simtă sau a se simți bine. — **Bine** + *dispune*.

BINEFĂCERE, *binefaceri*, s.f. (Adesea fig.) Faptă bună, ajutor dat cuiva. — **Bine** + *facere* (după lat. *benefacere*).

BINEFĂCĂTOR, *-OARE*, *binefăcători*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care face bine, care folosește. **2.** S.m. și f. Persoană care face bine altora. — **Bine** + *făcător* (după fr. *bienfaiteur* și *bienfaisant*).

BINEÎNTELÉS adv. Desigur, firește. — **Bine** + *înțeleș* (după fr. *bien entendu*).

BINEMERITĂ, *binemerit*, vb. I. Intrans. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de la”) A câștiga dreptul la recunoștința cuiva, la o răsplătă etc. — **Bine** + *merita*.

BINEMERITĂT, *-Ă*, *binemeritați*, *-te*, adj. Care este meritat cu prisosință. — V. **binemerita**.

BINEȚE s.f. pl. (Pop.; în expr.) *A(-și) da binețe* = a (se) saluta. — Din **bine ați** [venit].

BINEVOI, *binevoiesc*, vb. IV. Tranz. A avea o dispoziție, o atitudine favorabilă față de o cerere, de o plângere etc.; a catadixi, a cabulipsi. — **Bine** + *voi*.

BINEVOITÓR, *-OĂRE*, *binevoitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Om) care are sau arată bunăvoință; amabil. ♦ (Om) amabil, prietenos. [Pr.: *-vo-/-i*] — **Binevoi** + suf. *-tor*.

BINIȘ, *binisuri*, s.n. (Înv.) Haină boierească lungă de ceremonie, cu mânecile largi și despicate, strânsă pe bust și largă în poale, căptușită cu blană și devenită cu timpul îmbrăcăminte a vechilor lăutari. [Var.: (înv. și reg.) **beniș** s.n.] — Din tc. **binis**.

BINIȘLIU, *binislii*, s.m. (Înv.) Persoană care purta binis; *p. ext.* curtean. — Din tc. **binisli**.

BINIȘÓR adv. Diminutiv al lui *bine*. ♦ Cu băgare de seamă; fără grabă, cu calm. ♦ Expr. *Șezi binisór!* = fii cumintel! astâmpără-te! ♦ Cu blândețe, prietenos. ♦ Expr. (Substantivat) *A lua pe cineva sau a o lua* cu *binisóru* = (a proceda) cu blândețe, cu răbdare, cu tact. — **Bine** + suf. *-isór*.

BINÓCLU, *binocluri*, s.n. Instrument optic alcătuit din două mici lunete terestre, folosit pentru a privi de la (mare) distanță. — Din fr. **binocle**.

BINOCULAR, *-Ă*, *binoculari*, *-e*, adj. Prevăzut cu două oculare. ♦ Care poate fi văzut cu amândoi ochii. — Din fr. **binoculaire**.

BINÓM, *binoaime*, s.n. Expresie algebrică constituită din suma sau diferența a doi termeni (monoaime). — Din fr. **binôme**.

BINTĂ, *binte*, s.f. (Mar.) Baba. — Din it. **binda**.

BIO- Element de compunere cu sensul „(referitor la) viață”, care servește la formarea de substantive și adjective. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **bio**.

BIOACUMULĂRE, *bioacumulări*, s.f. Proces de acumulare în sol a substanțelor organice în urma descompunerii resturilor vegetale și animale, care contribuie la fertilizarea pământului. [Pr.: *bi-o-a-*] — **Bio** + *acumulare*.

BIOACÚSTIC, *-Ă*, *bioacustici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Domeniu interdisciplinar care se ocupă cu studiul producerii, structurii și funcției semnalelor acustice la organismele vii. **2.** Adj. De bioacustică (**1**). [Pr.: *bi-o-a-*] — Din germ. **Bioakustik**, engl. **bioacustics**.

BIOAMPLIFICĂTOR, *bioamplificatoare*, s.n. (Med.) Aparat electronic folosit pentru amplificarea biopotențialelor musculare. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioamplificateur**.

BIOASTRONĂUTIC, *-Ă*, *bioastronautici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a biologiei care studiază condițiile vieții în cosmos. **2.** Adj. De bioastronautică (**1**). [Pr.: *bi-o-as-tro-na-u-*] — Din germ. **Bioastronautik**, fr. **bioastronautique**.

BIOBIBLIOGRÁFIC, *-Ă*, *biobibliografici*, *-ce*, adj. Care aparține biobibliografiei, privitor la biobibliografie. [Pr.: *bi-o-bi-bli-o-*] — **Bio**- + *bibliografic*.

BIOBIBLIOGRÁFIE, *biobibliografii*, s.f. Biografia unui autor împreună cu titlurile lucrărilor lui și ale celor privitoare la viața și la activitatea lui. [Pr.: *bi-o-bi-bli-o-*] — Din fr. **biobibliographie**.

BIOCATALIZĂTOR, *biocatalizatori*, s.m. Substanță care provoacă sau grăbește procesele biologice în organismele vii. [Pr.: *bi-o-*] — **Bio**- + *catalizator* (după fr. *biocatalyseur*).

BIOCENÓTIC, *-Ă*, *biocenotici*, *-ce*, adj. (Biol.) De biocenoză. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biocénotique**.

BIOCENÓZĂ s.f. (Biol.) Comunitate de organisme vegetale și animale care conviețuiesc într-un anumit mediu sau sector din biosferă. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biocénose**.

BIOCHIMIC, *-Ă*, *biochimici*, *-ce*, adj. Care aparține biochimiei, care privește biochimia. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biochimique**.

BIOCHIMIE s.f. Știință care studiază compoziția și procesele chimice ale materiei vii; chimie biologică. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biochimie**.

BIOCHIMÍST, *-Ă*, *biochimisti*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în biochimie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biochimiste**.

BIOCIbernÉTIC, *-Ă*, *biocibernetici*, *-ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Domeniu interdisciplinar fundamentat pe transferul de principii teoretice și metodologice între cibernetică și biologie. **2.** Adj. De biocibernetică (**1**). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biocybernétique**.

BIOCINÉTIC, -Ă, biocinetici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Studiul mișcării organismelor vii. **2.** Adj. De biocinetică (1). [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biocynétique**.

BIOCIMATIC, -Ă, bioclimatici, -ce, adj. De bioclimatologie. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **bioclimatique**.

BIOCIMATOLOG, bioclimatologi, s.m. Specialist în bioclimatologie. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **bioclimatologue**.

BIOCIMATOLOGIE s.f. Știință care studiază influența climei asupra organismelor vii. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **bioclimatologie**.

BIOCOMBUSTIBIL, biocombustibili, s.m. Combustibil obținut din materii prime vegetale. [Pr.: *bi-o*] — **Bio-** + **combustibil**.

BIOCOMPATIBIL, -Ă, biocompatibili, -e, adj. Compatibil cu materia vie. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biocompatible**.

BIOCOMPLEX, biocomplexe, s.n. Ansamblu de specii de organisme vegetale și animale instalate într-o navă spațială pentru cercetări în cosmos sau pentru asigurarea unui sistem ecologic la bordul acesteia. [Pr.: *bi-o*] — **Bio-** + **complex**.

BIOCONȘTIINȚĂ, bioconștiințe, s.f. Formă de conștiință atribuită animalelor, mai ales celor superioare. [Pr.: *bi-o*] — **Bio-** + **conștiință**.

BIOCRÓM s.n. Pigment de natură vegetală sau animală. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biochrome**.

BIOCURÉNT, biocurenți, s.m. Activitate electrică prezentă în țesuturile și organele animalelor. [Pr.: *bi-o*] — **Bio-** + **curent**.

BIODEGRADABIL, -Ă, biodegradabili, -e, adj. (Despre materiale, produse chimice etc.) Care poate fi degradat de factori biologici. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biodegradable**, engl. **biodegradable**.

BIODETECTÓR, biodetectoare, s.n. (Biol.) Organ de simț al organismelor vii. [Pr.: *bi-o*] — **Bio-** + **detector**.

BIODETERIORÁRE, biodeteriorări, s.f. Degradare sub acțiunea factorilor biologici. [Pr.: *bi-o-de-te-ri-o*] — **Bio-** + **deteriorare**.

BIODINÁMIC, -Ă, biodinamici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a biologiei care studiază procesele vitale active, în mișcare, care se petrec în organisme. **2.** Adj. De biodinamică (1). [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biodynamique**.

BIODIVERSITÁTE s.f. Existența, la nivelul globului terestru, a unei multitudini de ecosisteme cu caractere distincte. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biodiversité**.

BIOLÉCTRIC, -Ă, bioelectrici, -ce, adj. De bioelectricitate. [Pr.: *bi-o*] — Din engl. **bioelectric**.

BIOELECTRICITÁTE s.f. Curent electric produs de către organismele vii. [Pr.: *bi-o*] — Din engl. **bioelectricity**.

BIOELEMÉNT, bioelemente, s.n. Element chimic din compoziția celulelor vii. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **bioélément**.

BIENERGÉTIC, -Ă, bioenergetici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a biofizicii care studiază sursele energetice și transformările de energie la nivelul materiei vii. **2.** Adj. De bioenergetică (1). [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **bioénergétique**, engl. **bioenergetics**.

BIENERGIE, bioenergii, s.f. Energie produsă prin activitatea fiziologică a organismelor vii. [Pr.: *bi-o*] — Din engl. **bioenergy**.

BIOFÍLTRU, biofiltre, s.n. Instalație pentru curățarea apei poluate a canalelor cu ajutorul bacteriilor aerobe. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biofiltre**.

BIOFÍZIC, -Ă, biofizici, -ce, adj., s.f. 1. S.f. Știință care studiază fenomenele și procesele fizice și fizico-chimice care se desfășoară în organismele vii, precum și influența factorilor fizici asupra acestora. **2.** Adj. De biofizică (1). [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biophysique**, rus. **биофизика**.

BIOFIZICIÁN, -Ă, biofizicieni, -e, s.m. și f. Specialist în biofizică. [Pr.: *bi-o-fi-zi-ci-an*] — Din fr. **biophysicien**.

BIOFOTÓN, biofotoni, s.m. Radiație luminoasă emisă de unele substanțe aflate în organismele vii. [Pr.: *bi-o*] — Din engl. **biophoton**.

BIOGÁZ s.n. Amestec de gaze conținând în cea mai mare parte metan, rezultat din descompunerea unor compuși organici de către organisme anaerobe, folosit drept combustibil; biometan. [Pr.: *bi-o*] — Din germ. **Biogas**.

BIOGÉN, -Ă, biogeni, -e, adj. (Despre roci) Care rezultă din țesuturi vii. ♦ (Despre elemente chimice) Care a contribuit la apariția vieții pe Pământ. ♦ (Substantivat, n.) Îngrășământ agricol obținut din culturi de bacterii bogate în azot. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biogène**.

BIOGENERATÓR, biogeneratori, s.m. Generator (III 1) de biogaz. [Pr.: *bi-o*] — **Bio-** + **generator**.

BIOGENÉTIC, -Ă, biogenetici, -ce, adj. Care se referă la biogeneză, care aparține biogenezei. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biogénétique**.

BIOGENÉZÁ s.f. Teorie care susține că orice ființă provine numai din altă ființă (care i-a dat naștere). [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biogénèse**.

BIOGEOCHÍMIC, -Ă, biogeochimici, -ce, adj. De biogeochimie. [Pr.: *bi-o-ge-o*] — Din fr. **biogéochimique**.

BIOGEOCHÍMIE s.f. Ramură a geochimiei care studiază compoziția chimică a biosferei. [Pr.: *bi-o-ge-o*] — Din fr. **biogéochimie**.

BIOGEOGRÁF, biogeografi, s.m. Specialist în biogeografie. [Pr.: *bi-o-ge-o*] — Din fr. **biogéographe**.

BIOGEOGRÁFIC, -Ă, biogeografici, -ce, adj. De biogeografie. [Pr.: *bi-o-ge-o*] — Din fr. **biogéographique**.

BIOGEOGRÁFIE s.f. Știință care studiază răspândirea pe glob a plantelor și animalelor, în strânsă corelație cu factorii de mediu și cu evoluția în timp a lumii vii. [Pr.: *bi-o-ge-o*] — Din fr. **biogéographie**.

BIOGRÁF, -Ă, biografi, -e, s.m. și f. Autor de biografii. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biographe**.

BIOGRÁFIC, -Ă, biografici, -ce, adj. Privitor la biografie, care aparține unei biografii. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biographique**.

BIOGRAFIE s.f. Expunere (scrisă și comentată) a vieții unei persoane. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biographie**.

BIOINGÍNÉR, -Ă, bioingineri, -e, s.m. și f. Specialist în bioinginerie. [Pr.: *bi-o*] — Din **bioinginerie** (după engl. **bioengineering**).

BIOINGINERIE s.f. 1. Știință care se ocupă cu studiul proceselor de bioconversie, elaborând metode și tehnici de aplicare a acestora pe scară industrială. 2. Inginerie genetică. [Pr.: *bi-o*] — **Bio-** + **inginerie** (după engl. **bioengineering**).

BIOLÓG, -Ă, biologi, -ge, s.m. și f. (Rare) Specialist în biologie. [Pr.: *bi-o*] — Din germ. **Biolog**, it. **biologo**.

BIOLÓGIC, -Ă, biologici, -ce, adj. 1. Care aparține biologiei, care se referă la biologie. ♦ *Chimie biologică* = biochimie. **2.** Care se prepară dintr-o materie vie. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biologique**.

BIOLÓGIE s.f. Știință care studiază manifestările vieții din punct de vedere anatomic, fiziologic, zoologic etc. ♦ Știința organismelor vii, animale și vegetale. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biologie**.

BIOLÓGISM s.n. Doctrină care consideră fenomenele fizice, psihice și sociale drept manifestări biologice. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biologisme**.

BIOLÓGIZÁNT, -Ă, biologizanți, -te, adj. Care extinde principiile teoretice și metodologice ale biologiei în alte domenii. [Pr.: *bi-o*] — Din **biologie**.

BIOLUMINESCÉNT, -Ă, bioluminescenți, -te, adj. (Despre organisme) Care produce lumină prin oxidări interne. [Pr.: *bi-o*. — Var.: **bioluminescânt, -ă** adj.] — Din fr., engl. **bioluminescent**.

BIOLUMINESCÉNTÁ s.f. Lumină rece produsă de organisme vii (licurici, pești abisali, ciuperci) sau de microorganisme, prin oxidarea unei substanțe proprii (Luciferina). [Pr.: *bi-o*. — Var.: **bioluminescénță** s.f.] — Din fr., engl. **bioluminescence**.

BIOLUMINISCÉNT, -Ă, adj. v. bioluminescent.

BIOLUMINISCÉNTÁ s.f. v. **bioluminescénță**.

BIOMÁSÁ s.f. Masa totală a micro- și macroorganismelor vegetale și animale, care trăiesc pe o anumită unitate de suprafață sau într-un anumit volum de aer ori de apă. [Pr.: *bi-o*] — Din engl. **biomass**, fr. **biomasse**.

BIOMATEMÁTIC, -Ă, biomatematici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Domeniu interdisciplinar fundamentat pe transferul de principii teoretice și metodologice între biologie și matematică. **2.** Adj. De biomatematică (1). [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biomathématique**, engl. **biomathematics**.

BIOMATEMATICIÁN, -Ă, biomatematicieni, -e, s.m. și f. Specialist în biomatematică. [Pr.: *bi-o-ma-te-ma-ti-ci-an*] — Din fr. **biomathématicien**.

BIOMECHANICÁ s.f. Știință care studiază, pe baza mecanicii generale, structura, evoluția și funcțiunile aparatului motor al animalelor și al omului. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biomécanique**.

BIOMEDICÁL, -Ă, biomedicali, -e, adj. De biomedicină. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biomédical**, engl. **biomedical**.

BIOMEDICINÁ s.f. Domeniu interdisciplinar fundamentat pe transferul de principii teoretice și metodologice între biologie și medicină. [Pr.: *bi-o*] — Din engl. **biomedicine**.

BIOMETÁN s.n. Biogaz. [Pr.: *bi-o*] — **Bio-** + **metan**.

BIOMETEOROLÓG, -Ă, biometeorologi, -ge, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în biometeorologie. [Pr.: *bi-o-me-te-o*] — Din fr. **biométéorologue**.

BIOMETEOROLÓGIC, -Ă, biometeorologici, -ce, adj. De biometeorologie. [Pr.: *bi-o-me-te-o*] — Din fr. **biométéorologique**.

BIOMETEOROLOGIE s.f. Ramură a meteorologiei care studiază influența proceselor fizice și chimice din atmosferă, acțiunea climei și a vremii asupra omului, animalelor și plantelor. [Pr.: *bi-o-me-te-o*] — Din fr. **biométéorologie**, engl. **biometeorology**.

BIOMETRÍE s.f. Cercetare a organismelor și organelor prin măsurare. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biométrie**.

BIOMICROSCOPIE s.f. 1. Examinare a țesuturilor vii cu ajutorul microscopului „in vivo” și „in vitro”. 2. Examinare a unor structuri oculare cu un microscop corneean binocular. [Pr.: *bi-o*] — Din fr. **biomicroscopie**.

BIÓNIC, -Ă, bionici, -ce, adj., s.f. 1. S.f. Disciplină care se ocupă cu studiul proceselor biologice și al structurii organismelor vii. ♦ (În sintagma) *Bionică informațională* = ramură a bionicii care studiază mecanismele de recepție, stocare, prelucrare și transmitere a informației la sistemele biologice în vederea transunerii lor în tehnica informațională. **2.** Adj. De bionică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bionique**.

BIONIST, -Ă, bioniști, -ste, s.m. și f. Specialist în bionică. [Pr.: *bi-o-*] — **Bionică** + suf. *-ist*.

BIOLĂSMĂ s.f. (Biol.) Substanță organică vie aflată în constituția organismului oricărei viețuitoare. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioplasme**.

BIOPOLITICĂ s.f. Ansamblu de măsuri rasiste bazate pe biosociologie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biopolitique**.

BIOPOTENȚIAL, biopotențiale, s.n. (Biol.) Diferență de potențial (II 1) datorată concentrației diferite de ioni existente în interiorul și în afara celulei (1). [Pr.: *bi-o-po-ten-ți-al*] — Din engl. **biopotential**.

BIÓPSIC, -Ă, biopsici, -ce, adj. (Med.) (Care ține) de biopsie. [Pr.: *bi-o-*] — **Biopsie** + suf. *-ic*.

BIOPSIE, biopsii, s.f. Extragere, pe cale chirurgicală sau prin puncție aspiratorie, a unui fragment de țesut viu pentru a fi studiat la microscop, în vederea stabilirii diagnosticului. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biopsie**.

BIORÍTM, bioritmuri, s.n. Ritm al proceselor biologice, cu durată diferită de la un proces la altul. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biorythm**.

BIORITMOGRĂMĂ, bioritmograme, s.f. (Biol.) Grafic al evoluției bioritmului. [Pr.: *bi-o-*] — De la **bioritm** (după *diagramă, cardiogramă*).

BIORITMOLOGIE s.f. Studiu al bioritmului. [Pr.: *bi-o-*] — De la **bioritm**.

BIOSATELÍT, biosateliți, s.m. Satelit cu viețuitoare la bord. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl., fr. **biosatellite**.

BIOSFERĂ s.f. Înveliș al Pământului format din organisme vii, de pe uscat, din apă, aer, sol. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biosphère**.

BIOSINTÉZĂ, biosinteze, s.f. (Biol.) Sinteza unui compus chimic *in vivo* sau *in vitro* de către celulele vii. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biosynthèse**, engl. **biosynthesis**.

BIOSISTÉM, biosisteme, s.n. (Biol.) Grup de indivizi din specii diferite care conviețuiesc. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biosystème**.

BIOSOCIOLOGIC, -Ă, biosociologici, -ce, adj. De biosociologie. [Pr.: *bi-o-so-ci-o-*] — Din fr. **biosociologique**.

BIOSOCIOLOGIE s.f. Teorie potrivit căreia factorul biologic, redus la noțiunea de rasă, este determinant în dezvoltarea socială. [Pr.: *bi-o-so-ci-o-*] — Din fr. **biosociologie**.

BIOSPEOLÓG, -Ă, biospeologi, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în biospeologie. [Pr.: *bi-o-spe-o-*] — Din **biospeologie** (derivat regresiv).

BIOSPEOLÓGIC, -Ă, biospeologici, -ce, adj. De biospeologie. [Pr.: *bi-o-spe-o-*] — **Biospeologie** + suf. *-ic*.

BIOSPEOLOGIE s.f. Știință care studiază formele de viață din mediul cavernicol. [Pr.: *bi-o-spe-o-*] — **Bio-** + **speologie**. Cf. fr. **biopéléologie**.

BIOSTATÍSTIC, -Ă, biostatistici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a medicinei care studiază cu metode statistice fenomenele biologice și demografice; statistică medicală. **2.** Adj. De biostatistică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din germ. **Biostatistik**, engl. **biostatistics**.

BIOSTAZIE s.f. (Geol.) Fază de stabilitate în evoluția reliefului datorată absenței eroziunii, în condițiile existenței unei pături permanente de vegetație. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biostasie**.

BIOSTIMULĂ, biostimulez, vb. I. Tranz. A stimula creșterea și rezistența organismului prin biostimulatori. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biostimuler**.

BIOSTIMULĂRE, biostimulări, s.f. Acțiunea de a *biostimula*. [Pr.: *bi-o-*] — V. **biostimula**.

BIOSTIMULĂTOR, -OĂRE, biostimulatori, -oare, adj., s.m. (Substanță) care stimulează asimilația și dezvoltarea, sporind imunitatea organismului; biostimulent. [Pr.: *bi-o-*] — Var.: **biostimulătoriu, -ie** adj.] — Din fr. **biostimulateur**.

BIOSTIMULĂTORIU, -IE adj. v. **biostimulator**.

BIOSTIMULENȚ, -Ă, biostimulenți, -te, adj., s.m. Biostimulator. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biostimulant**.

BIÓT, bioți, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură tolerată pentru intensitatea curentului electric, egală cu 10 amperi. [Pr.: *bi-ot*] — Din fr. **biot**.

BIOTÉHNIC, -Ă, biotehnici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Bionică. **2.** Adj. De biotehnică (1). [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biotechnics**.

BIOTELEMÉTRIC, -Ă, biotelemetrici, -ce, adj. De biotelemetrie. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotélémetrique**.

BIOTELEMETRIE s.f. Ramură a biologiei moderne care studiază organisme vii de la distanță cu ajutorul unor instrumente adecvate. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotélémetrie**, engl. **biotelemetry**.

BIOTERAPIE s.f. Tratare a unor afecțiuni cu produse provenite de la alte organisme. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biothérapie**.

BIÓTIC, -Ă, biotici, -ce, adj. Referitor la viață, de viață. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotique**.

BIOTÍNĂ s.f. Vitamina H. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotine**.

BIOTÍP, biotipurii, s.n. (Biol.) Grup de plante sau animale cu structură genetică identică. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr., engl. **biotype**.

BIOTIPOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază biotipurile. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotypologie**, engl. **biotypology**.

BIOTÍT, biotite, s.n. Mică de culoare neagră, brună sau verde. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **biotite**.

BIOTÓP, biotopuri, s.n. (Biol.) Mediu de viață cu caracteristici ecologice relativ omogene pe care se dezvoltă o biocenoză; habitat. [Pr.: *bi-o-*] — Din engl. **biotope**.

BIOXÍD, bioxizi, s.m. Oxid care conține doi atomi de oxigen. [Pr.: *bi-o-*] — Din fr. **bioxyde**.

BIP, bipuri, s.n. 1. Semnal sonor de avertizare emis de un aparat de comunicații. **2.** (Fam.) Semnal scurt dat cuiva prin sunarea la telefon fără a aștepta să se răspundă. — Din engl. **beep**.

BIPARTÍD, -Ă, bipartide, adj. (În sintagma) *Sistem bipartid* = sistem de organizare politică în care, la putere, se succed două partide. — **Bi-** + **partid**.

BIPARTÍT, -Ă, bipartiți, -te, adj. Care are sau implică două părți. ♦ (Despre o înțelegere) La care participă două state, două partide. — Din fr. **biparti**, lat. **bipartitus**.

BIPARTÍȚIE, bipartiții, s.f. (Bot.) Diviziune în două părți. *Bipartiție a celulelor*. — Din fr. **bipartition**, lat. **bipartitio**.

BIPÉD, -Ă, bipezi, -de, adj. (Adesea substantivat) Care are (sau umblă în) două picioare. — Din fr. **bipède**, lat. **bipes, -edis**.

BIPLÁN, biplane, s.n. Avion cu două rânduri de aripi, dispuse una deasupra celeilalte. — Din fr. **biplan**.

BIPOLĂR, -Ă, bipolari, -e, adj. Care are doi poli. ♦ (Despre mașini electrice) Care are doi poli magnetici. — Din fr. **bipolaire**.

BIPOLARITĂTE s.f. Starea unui corp bipolar. — Din fr. **bipolarité**.

BÍR, biruri, s.n. (În Evul Mediu, în Țara Românească și Moldova) 1. Dare percepută în bani de către domnie de la țărani și meșteșugari; *p. gener.* (pop.) impozit. ♦ Expr. *A da bir cu fugiții* = a dispărea, a fugi (în mod laș) dintr-un loc. **2.** (Înv.) Tribut. — Din magh. **bér**.

BÍRÁU, birái, s.m. (Înv. și reg.) Primar rural. — Din magh. **biró**.

BIREACTÓR, bireactoare, adj., s.n. (Avion) cu două reactoare. [Pr.: *-re-ac-*] — Din fr. **biréacteur**.

BIREFRINGENT, -Ă, birefringenți, -te, adj. (Despre un cristal sau alte medii optice) Care prezintă fenomenul birefrinței. — Din fr. **biréfringent**.

BIREFRINGENȚĂ, birefringente, s.f. Dublarea prin refracție a unei raze de lumină la pătrunderea în anumite medii. ♦ Înșurirea unor cristale de a dubla razele de lumină. — Din fr. **biréfringence**.

BIRÉMĂ, bireme, s.f. Vas de război cu două rânduri de vâsle suprapuse, folosit în Antichitate. — Din fr. **birème**, lat. **biremis**.

BIRJĂR, birjari, s.m. Vizitii (și proprietar) al unei birje; droșcar, muscal². — **Birjă** + suf. *-ar*.

BIRJĂ, birje, s.f. Trăsură de piață; droșcă. — Din rus. **birja**.

BIRJĂRESC, -EASCĂ, birjărești, adj. 1. Care aparține birjarului, de birjar. **2.** Fig. (Despre fapte, cuvinte) Grosolan, necioplit, vulgar. — **Birjar** + suf. *-esc*.

BIRJĂREȘTE adv. Ca birjarii, în felul birjarilor; *fig.* necivilizat, trivial. — **Birjar** + suf. *-ește*.

BIRJĂRIE, birjării, s.f. Ocupația birjarului. — **Birjar** + suf. *-ie*.

BIRLÍC, (1) birlici, s.m. (2) birlicuri, s.n. 1. S.m. As (1). **2.** S.n. Spetează verticală la zmeul cu care se joacă copii. — Din tc. **birlik**.

BIRMÁN, -Ă, birmani, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Birmaniei (astăzi Uniunea Myanmar) sau care este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Birmaniei sau birmanilor (1), referitor la Birmania ori la birmani. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de birmani (1). — Din n.p.r. **Birmania** (derivat regresiv).

BÍRNIC, -Ă, birnici, -ce, s.m. și f. (Înv.) Persoană care era supusă la bir; *p. gener.* contribuabil. — **Bir** + suf. *-nic*.

BIROCRÁT, -Ă, birocrați, -te, s.m. și f. Persoană care practică birocrăția. — Din fr. **bureaucrate**.

BIROCRÁTIC, -Ă, birocratici, -ce, adj. Care caracterizează birocratismul sau pe birocrați; funcționaresc. — Din fr. **bureaucratique**.

BIROCRATISM s.n. Tendință de rezolvare strict administrativă a problemelor publice, de rupere de realitate; preocupare excesivă pentru latura

formală a problemelor. — **Birocrat** + suf. *-ism*. Cf. rus. *biurokratizm*, fr. *bureaucratisme*.

BIROCRATIZĂ, *biocratizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) transforma în birocrat; a (se) trata în mod birocratic. — Din fr. *bureaucratiser*.

BIROCRATIZARE s.f. Faptul de a deveni birocratic, de a se afla sub influența birocratiei. — V. **biocratiza**.

BIROCRATIZĂT, *-Ă*, *biocratizați*, *-te*, adj. Care s-a transformat într-un birocrat; care a căpătat caracter birocratic. — V. **biocratiza**.

BIROCRATIE, *biocrații*, s.f. 1. Putere excesivă a administrației. 2. Muncă rutinieră, formală. — Din fr. *bureaucratie*.

BIRÓTICĂ s.f. Ansamblu de tehnici informatice (calculator, xerox, telefon, telefax etc.) folosite în activitățile administrative, de secretariat etc. — Din fr. *bureautique*.

BIROU, *birouri*, s.n. 1. Masă de scris (cu sertare și compartimente pentru hârtii, acte etc.). 2. Local, parte dintr-un local sau încăpere în care lucrează o persoană sau un serviciu. ♦ Expr. (*A lucra, a rezolva* etc.) *din birou* = (a lucra, a rezolva etc.) fără a cunoaște realitățile, birocratic. ♦ Grup de persoane alese de o organizație sau de a adunare constituită ca să-i organizeze lucrările și să asigure buna lor desfășurare. — Din fr. *bureau*, rus. *biuro*.

BIRT, *birturi*, s.n. Restaurant (mic și modest). *Birt economic*. ♦ (Înv.) Han². — Din sb. *birt*.

BIRTĂȘ, *birtași*, s.m. (Înv.) Proprietar al unui birt. — **Birt** + suf. *-aș*.

BIRTĂȘIȚĂ, *birtășițe*, s.f. (Înv.) Soția birtașului; femeie care ține un birt. — **Birtaș** + suf. *-iță*.

BIRUI, *biruiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A învinge, a înfrânge, a bate (un dușman, un adversar etc.). ♦ Fig. (A-și) înfrâna, a(-și) stăpâni un sentiment, o pasiune etc. ♦ Fig. A fi stăpânit, copleșit de un sentiment, de o emoție etc. 2. (Pop., mai ales în construcții negative) A fi în stare, a putea, a ajunge (să...). [Prez. ind. și: *birui*] — Din magh. *birni*.

BIRUINȚĂ, *biruințe*, s.f. Victorie, izbândă. — **Birui** + suf. *-ință*.

BIRUIRE, *biruirii*, s.f. Acțiunea de a *birui* și rezultatul ei; biruință. — V. **birui**.

BIRUIȚĂ, *-Ă*, *biruiți*, *-te*, adj. Bătut în luptă, întrecut într-o competiție, învins, înfrânt. ♦ Fig. Stăpânit de un sentiment puternic, de o patimă etc. — V. **birui**.

BIRUITOR, *-OĂRE*, *biruitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care a învins. [Pr.: *-ru-i*] — **Birui** + suf. *-tor*.

BIS, (1) adj. invar., (2) *bisuri*, s.n. 1. Adj. invar. (Precedat de un număr) A doua oară; repetat. *Numărul 3 bis*. ♦ (Cu valoare de interjecție) Exclamare prin care spectatorii solicită repetarea unei părți dintr-un program artistic. 2. S.n. Număr (II 2) prezentat la cererea publicului a doua oară sau ca supliment de program. — Din fr., lat. *bis*.

BISĂ, *bizez*, vb. I. Tranz. 1. A repeta o parte a programului artistic la cererea publicului. 2. A cere din sală să se execute încă o dată o parte dintr-un program artistic. — Din fr. *bisser*.

BISANUAL, *-Ă*, *bisanuali*, *-e*, adj. (Livr.) 1. Bial. 2. (despre plante) Care înfloresc și face fruct în al doilea an. — Din fr. *bisannuel*.

BISĂRE, *bisări*, s.f. Faptul de *bisa*. — V. **bisa**.

BISĂPTĂMÂNĂL, *-Ă*, *bisăptămânali*, *-e*, adj. Care apare de două ori pe săptămână. ♦ (Substantivat, n.) Publicație care are două apariții săptămânale. — **Bi** + **săptămână**.

BISCUIT, *biscuiți*, s.m. 1. Produs alimentar bine deshidratat prin coacerea unui aluat de prăjitură, tăiat în diferite forme (cerculețe, pătrățele, litere etc.). 2. Semifabricat din ceramică neglazurată, ars numai o dată și folosit la fabricarea faianței sau a porțelanului. 3. Porțelan supus la două arderi succesive, a căruia structură imită marmura. — Din fr. *biscuit*.

BISÉCT, *bisecți*, adj. (În sintagma) *An bisect* = an calendaristic de 366 de zile (în care luna februarie are 29 de zile); an bisextil. — Din fr. *bissexte*, lat. *bissexstus*.

BISECTOR, *-OĂRE*, *bisectoare*, s.f., adj. 1. S.f. Dreaptă care împarte un unghi în două părți egale. 2. Adj. (În sintagma) *Plan bisector* = plan care împarte un diedru în două diedre egale. — Din fr. *bissecteur*.

BISECULĂR, *-Ă*, *biseculari*, *-e*, adj. (Rar) Cu vechime de două secole. — Din fr. *biséculaire*.

BISERICĂ, *biserici*, s.f. 1. Clădire destinată celebrării unui cult creștin. ♦ Expr. *A lua calea bisericii* = a deveni evlavios, pios. *A (nu) fi ușă de biserică* = a (nu) respecta morala religioasă, a (nu)-și îngădui abateri de la morala religioasă, a (nu) duce o viață pioasă; *p. ext.* a (nu) fi cinstit, a (nu) fi corect. *A nu fi dus (de multe ori) la biserică* = a nu da importanță conveniențelor sociale; a nu se sfini să spună cuiva în față lucruri neplăcute. 2. Instituția creștinismului în ansamblu. 3. Comunitate întemeiată de Isus Hristos, alcătuită din totalitatea celor care cred în acesta; semn al comuniunii oamenilor cu Dumnezeu. ♦ Ansamblul credincioșilor reuniți într-o comuniune creștină locală. *Biserica ortodoxă* — Lat. *basilica*.

BISERICÉSC, *-EĂSCĂ*, *bisericești*, adj. Care aparține bisericii, privitor la biserică; ecleziastic. — **Biserică** + suf. *-esc*.

BISERICÉȘTE adv. (Rar) Ca la biserică. — **Biserică** + suf. *-ește*.

BISERICÓS, *-OĂSA*, *bisericosi*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Persoană) care respectă dogmele bisericii. — **Biserică** + suf. *-os*.

BISERICUȚĂ, *bisericeuțe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *biserică*. 2. Fig. Cerc îngust de oameni uniți prin dorința de a-și rezolva interesele personale în dauna colectivității din care fac parte. — **Biserică** + suf. *-uță*.

BISEXTIL, *-Ă*, *bisextili*, *-e*, adj. (Rar, în sintagma) *An bisextil* = an bisect. — Din fr. *bisextil*, lat. *bisextilis*.

BISEXUAL, *-Ă*, *bisexuali*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care manifestă atracție simultană pentru ambele sexe. 2. Adj. Bisexual. [Pr.: *-xu-a*] — Din fr. *bisexuel*.

BISEXUALITATE s.f. 1. Sexualitate a unui bisexual (1). 2. Caracteristică a plantelor și a animalelor bisexuale; hermafroditism, androginie. [Pr.: *-xu-a*] — Din fr. *bisexualité*.

BISEXUĂT, *-Ă*, *bisexuali*, *-te*, adj. (Despre plante și animale) Care are organele de reproducere ale ambelor sexe; hermafrodit, androgin, bisexual (2). [Pr.: *-xu-a*] — Din fr. *bisexué*.

BISILĂBIC, *-Ă*, *bisilabici*, *-ce*, adj. Compus din două silabe. — **Bi** + **silabic**.

BISIMÉTRIC, *-Ă*, *bisimetrici*, *-ce*, adj. Cu două planuri de simetrie. — Din fr. *bisymétrique*.

BISMUT s.n. Element chimic, metal alb cu reflexe roșietice, ale cărui săruri au întrebuințări în medicină. — Din fr. *bismuth*.

BISMUTÍNĂ s.f. Sulfură de bismut naturală. — Din fr. *bismuthine*.

BISTRIT, *-Ă*, *bistriți*, *-e*, adj. (Reg., în sintagmele) *Prune bistrite* = prune brumării. *Prun bistriț* = prun care rodește prune brumării. — Et. nec.

BISTRITĚNI, *-Ă*, *bistrițeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Bistrița sau în județul Bistrița-Năsăud. 2. Adj. Care aparține municipiului Bistrița sau județului Bistrița-Năsăud ori bistrițenilor (1), privitor la municipiul Bistrița ori la județul Bistrița-Năsăud sau la bistrițeni. — **Bistrița** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BISTRITĚANCĂ, *bistrițence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Bistrița sau din județul Bistrița-Năsăud. — **Bistrițean** + suf. *-că*.

BISTRÓ s.n. v. **bistrou**.

BISTRÓU, *bistrouri*, s.n. Mic restaurant. [Var.: **bistró** s.n.] — Din fr. **bistro**.

BISTURÍU, *bisturie*, s.n. Instrument chirurgical în formă de cuțitaș, care servește la incizii. — Din fr. **bistouri**.

BISÚLC, *-Ă*, *bisulci*, *-ce*, adj. (Despre animale) Care are copite despicate. — Din fr. *bisulque*, lat. *bisulcus*.

BISULFĂT, *bisulfăți*, s.m. (Impr.) Sare a acidului sulfuric în care un atom de hidrogen e înlocuit cu un atom de metal; sulfat acid. — Din fr. **bisulfate**.

BISULFÍT, *bisulfíți*, s.m. (Impr.) Sare a acidului sulfuric în care un atom de hidrogen e înlocuit cu un atom de metal; sulfat acid. — Din fr. **bisulfite**.

BIȘNIȚĂR, *bișnițari*, s.m. (Fam.) Persoană care face bișniță; gheștefar. — **Bișniță** + suf. *-ar*.

BIȘNIȚĂ, *bișnițe*, s.f. (Fam.) Afacere necinstită, măruntă; găinărie²; gheșeft. — Din engl. **business**.

BIT, *biți*, s.m. 1. Cifră în sistemul de numerație binar. 2. Unitate de măsură a cantității de informație. — Din engl., fr. **bit**.

BITĂNG, *-Ă*, *bitangi*, *-ge*, s.m. și f. (Reg.; adesea adjectival) Copil nelegitim; bastard. — Din magh. **bitang**.

BITCOIN, *bitcoini*, s.m. (Fin.) Monedă digitală care funcționează independent de o bancă centrală. — Din engl. **bitcoin**.

BÍTTER, (2) *bitteruri*, s.n. 1. Lichior amar, consumat ca aperitiv. 2. Sort, porție de bitter (1). [Pr.: *bitâr*] — Din germ. **Bitter**. Cf. fr. *bitter*.

BÍTUM, *bitumuri*, s.n. Produs solid, plastic, de culoare neagră, obținut din reziduuri de petrol sau prin distilarea hulei, folosit la prepararea asfaltului, la fabricarea lacurilor etc. — Din fr. **bitume**.

BITUMĂ, *bitumez*, vb. I. Tranz. 1. A amesteca cu bitum un material granular. 2. A face bitumajul unei șosele. ♦ A umple cu o substanță bituminoasă locurile dintre pavelele sau dalele de beton ale unei șosele. — Din fr. **bitumer**.

BITUMĂJ s.n. Așternere de bitum și criblură pe suprafața unei șosele. — Din fr. **bitumage**.

BITUMĂRE, *bitumări*, s.f. Acțiunea de a *bituma*. — V. **bituma**.

BÍTUMEN, *bitumene*, s.n. Substanță organică formată dintr-un amestec de hidrocarburi naturale rezultat din transformarea în oxigen a resturilor de organisme depuse pe fundul bazinelor saline sărace. — Din germ. **Bitumen**, lat. **bitumen**.

BITUMINIZĂRE, *bituminizări*, s.f. Proces de formare a unor hidrocarburi prin transformarea lentă, în lipsa oxigenului, a nămolurilor bogate în resturi de organisme. — Cf. fr. *bituminisation*.

BITUMINÓS, -OĂSĂ, *bituminoși, -oase*, adj. Care este de natura bitumenului; care conține bitum sau bitumen. — După fr. *bitumineux*, lat. *bituminosus*.

BÎȚĂ s.m. v. *bădiță*.

BIUNIVOC, -Ă, *biunivoci, -ce*, adj. Care are corespondență unică în ambele sensuri. ⇨ *Corespondență biunivocă* = corespondență între elementele a două mulțimi, dată de o funcție bijectivă. [Pr.: *bi-u-*] — Din fr. *biunivoque*.

BIURÉTĂ, *biurete*, s.f. Tub de sticlă gradat, de diverse forme, folosit la analizele chimice. — Din fr. *burette*.

BÎV adj. invar. (Înv.; urmat de un titlu, de o funcție) Fost. — Din sl. *bivŭ*.

BIVALÉNT, -Ă, *bivalenți, -te*, adj. 1. Care are două roluri, două funcții. 2. (Chim.) Care are valența doi. — Din fr. *bivalent*.

BIVALV, -Ă, *bivalvi, -e*, adj. 1. (Despre animale) Cu corpul acoperit de două valve. 2. (Bot.; despre capsule) Compus din două părți. — Din fr. *bivalve*.

BÍVOL, *bivolii*, s.m. Animal rumegător asemănător cu boul, cu păr negru sau alb, aspru și rar, cu coarne inelate întoarse spre spate (*Bos bubalus*). ◆ Epitet dat unui om gras, mățăhălos, nesimțit. — Din sl. *byvolŭ*.

BIVOLĂR, *bivolari*, s.m. (Rare) Păzitor al unei cirezi de bivoli. — *Bivol* + suf. *-ar*.

BÍVOLITĂ, *bivolite*, s.f. Femela bivolului. ◆ Epitet dat unei femei grase, dizgrațioase, nesimțite. — Din bg. *bivolica*.

BIVUÁC, *bivuacuri*, s.n. 1. Staționare temporară a trupelor în afara localităților sau a taberelor; porțiune de teren pe care se face această staționare. 2. (Rare) Adăpost al alpinștilor sau al turiștilor (mai ales în timpul nopții). [Pr.: *-vu-ac*] — Din fr. *bivouac*.

BIVUACĂ, *bivuachez*, vb. I. Intrans. (Despre unități militare) A staționa în fața localităților, în corturi sau sub cerul liber. [Pr.: *-vu-a-*] — Din fr. *bivouaquer*.

BIZĂM, *bizami*, s.m. Mamifer rozător, originar din America de Nord, lung de circa 30 cm, care trăiește în preajma apelor și a cărui blană, de culoare castaniu-roșcat, este folosită în blănărie (*Ondatra zibethica*). ◆ Blana acestui animal. — Din germ. *Bisam*.

BIZANTÍN, -Ă, *bizantini, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Bizanț sau din Imperiul Bizantin. 2. Adj. Care aparține Bizanțului sau Imperiului Bizantin ori bizantinilor (1), privitor la Bizanț ori la Imperiul Bizantin sau la bizantini. — Din fr. *byzantin*, lat. *byzantinus*.

BIZANTINISM, *bizantinisme*, s.n. Mod de a acționa în viața publică și particulară prin intrigi, prin subtilități inutile sau frivole. — Din fr. *byzantinisme*.

BIZANTINIST, -Ă, *bizantinisti, -ste*, s.m. și f. (Rare) Bizantinolog. — Din fr. *byzantiniste*.

BIZANTINISTICĂ s.f. (Rare) Bizantinologie. — Din germ. *Byzantinistik*.

BIZANTINOLÓG, -Ă, *bizantinologi, -ge*, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în bizantinologie; bizantinist. — Din *bizantinologie* (derivat regresiv).

BIZANTINOLOGIE s.f. Disciplină care studiază istoria, literatura, muzica, limba (medio-greacă) și arta bizantină; bizantinistică. — Din fr. *byzantinologie*.

BIZĂR, -Ă, *bizari, -e*, adj. (Adesea adverbial) Ciudat, straniu. — Din fr. *bizarre*.

BIZARERIE, *bizarerii*, s.f. Ciudățenie, extravagantă. — Din fr. *bizarerie*.

BIZÉȚ, *bizețuri*, s.n. Garnitură ornamentală de piele la încălțăminte. [Pl. și: *bizețe*] — Din germ. *Besätze* (sg. *Besatz*).

BIZÓN, *bizoni*, s.m. 1. Animal rumegător sălbatic din familia bovinelor, cu fruntea mare, bombată, cu coarne scurte, cu umerii mai ridicați decât crupa, cu o coamă deasă, care trăiește astăzi în rezervații naturale în SUA și Canada (*Bison bison*). 2. Pielea tăbăcită a acestui animal; piele de vițel tăbăcită care imită pielea bizonului (1). — Din fr., lat. *bison*.

BIZOTĂ, *bizotez*, vb. I. Tranz. A șlefui oblic muchiile unei oglinzi, ale unei pietre prețioase etc. — Din fr. *biseauter*.

BIZOTĂRE s.f. Acțiunea de a *bizota* și rezultatul ei. — V. *bizota*.

BIZUÍ, *bizui*, vb. IV. Refl. 1. A se încrede, a se întemeia, a se baza. 2. (Pop.) A îndrăzni, a cuteza, a se încumeta să... — Din magh. *bizni*.

BIZUIRE s.f. Faptul de a se *bizui*. — V. *bizui*.

BIZUNIE s.f. v. *vizunie*.

BLA-BLA interj. Cuvânt care indică vorbăria multă și fără rost. — Din fr. *bla-bla*.

BLĂCHÉU, *blacheuri*, s.n. Bucată (semiovală) de tablă care se aplică pe vârful și pe tocul încălțăminte pentru a le proteja. [Var.: *plachéu* s.n.] — Et.nec.

BLAGIÁN, -Ă, *blagieni, -e*, adj. De Blaga, al lui Blaga; în maniera lui Blaga. [Pr.: *-gi-an*] — *Blaga* (n. pr.) + suf. *-ian*.

BLAGOSLOVÉNIE, *blagoslovenii*, s.f. (Înv.) Blagoslovire. — Din sl. *blagoslovenije*.

BLAGOSLOVÍ, *blagoslovesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și fam.; adesea fig.) A binecuvânta. — Din sl. *blagosloviti*.

BLAGOSLOVÍRE, *blagosloviri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *blagoslovi*; binecuvântare, blagoslovenie. — V. *blagoslovi*.

BLAGOSLOVÍT, -Ă, *blagoslovíți, -te*, adj. (Înv.) Binecuvântat. — V. *blagoslovi*.

BLAGOVESTÉНИЕ n.pr. f. (Pop.) Buna Vestire. — Din sl. *blagovestjenje*.

BLAJÍN, -Ă, *blajini, -e*, adj. (Adesea fig.) Blând, omenos, pașnic. ◆ (Despre fizionomia, firea, manifestările oamenilor) Care exprimă bunătațe, blândețe. ◆ (Substantivat, m. pl. art.; mitol. pop.) Ființe blânde și evlavioase care trăiesc departe de lume, pe apa Sâmbetei. — Din sl. *blazěnu*.

BLAJINĂTĂTE s.f. (Rare) Înșușirea de a fi blajin. — *Blajin* + suf. *-ătate*.

BLAM, *blamuri*, s.n. Dezaprobare, condamnare publică a unei atitudini; exprimare a unei astfel de dezaprobări. — Din fr. *blâme*.

BLAMĂ, *blamez*, vb. I. Tranz. A exprima public dezaprobarea față de o atitudine, un act, un gest etc. considerate reprobabile; a condamna. ◆ A vorbi de rău, a defăima. — Din fr. *blâmer*.

BLAMĂBIL, -Ă, *blamabili, -e*, adj. Care merită să fie blamat; reprobabil. — Din fr. *blâmable*.

BLAMĂRE, *blamări*, s.f. Acțiunea de a *blama*. — V. *blama*.

BLAMÁT, -Ă, *blamați, -te*, adj. 1. Care a fost dezaprobat în mod public. 2. Defăimat. — V. *blama*.

BLANĂ, (I 2, II) *blăni*, (I 3), *blănuri*, s.f. I. 1. Părul sau lâna care acoperă pielea unor animale. 2. Piele de animal cu păr cu tot, prelucrată. 3. Haină îmblănită; haină confecționată din blană (I 1). II. (Pop.) Scântură groasă. [Pl. și: (I 2) *blănurii*] — Din bg. *blana*.

BLANC¹ s.n. 1. Piele de bovine sau de porcine, tăbăcită vegetal, folosită în marochinărie. 2. Fâșie de material insensibil adăugată la capetele bobinelor de film sau de bandă magnetică pentru a le proteja. — Din germ. *Blank*.

BLANC², *blancuri*, s.n. Spațiu alb care desparte două cuvinte tipărite. — Din fr. *blanc*.

BLANCHETĂ, *blanchete*, s.f. Imprimat, formular pentru telegrame, polițe etc. — Din germ. *Blankett*.

BLANȘARE s.f. Operație de sterilizare, prin opărire, a alimentelor folosite în industria conservelor. — Cf. fr. *blanchir*.

BLANȘIR, *blanșiruri*, s.n. Deșeu sub formă de fâșii de piele, rezultat în urma blanșirii. — Cf. *blanșiruire*.

BLANȘIRUIRE s.f. Curățare a părții cornoase a pieilor tăbăcite, îndepărtând, prin răzuire, un strat foarte subțire de piele. — Cf. fr. *blanchir*, germ. *blanschieren*.

BLASFEMATÓR, -OĂRE, *blasfematori, -oare*, adj., s.m. și f. (Livr.) (Per-soană) care defăimează (cele sfinte). — Din fr. *blasphématoire*.

BLASFEMIE s.f. Defăimare a celor sfinte, a religiei, a divinității; hulă¹. — Din lat. *blasphemia*.

BLASTOMÉR, *blastomere*, s.n. (Biol.) Celulă formată în urma diviziunii primare a zigotului. — Din fr. *blastomère*.

BLASTŪLĂ, *blastule*, s.f. Stadiu embrionar la metazoare, de formă globulară, cu celele dispuse într-un singur strat și cu o cavitate în interior. — Din fr. *blastule*.

BLAT¹, *blaturi*, s.n. Foaie din aluat special preparată pentru tort. — Din germ. *Blatt*.

BLAT² s.n. (Arg.; în expr.) A *călători* (sau a *merge*) pe *blat* sau a *face blat*, se spune despre cineva care călătorește fără bilet sau abonament într-un mijloc de transport. — Et. nec.

BLAU s.n. (Rare; în expr.) A *face blau* = a lipsi de la lucru a doua zi după o sârbătoare. — Din germ. *blau* [Montag].

BLAZĂ, *blazez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină plictisit, dezgustat, indiferent. — Din fr. *blaser*.

BLAZĂRE s.f. Faptul de a (se) *blaza*. — V. *blaza*.

BLAZÁT, -Ă, *blazați, -te*, adj. Dezgustat, incapabil de emoții și de sentimente, indiferent. — V. *blaza*.

BLĂZĂ s.f. Parte a unei instalații de distilare în formă de recipient în care se introduce amestecul de distilat. — Din germ. *Blase*.

BLAZER, *blazere*, s.n. Jachetă (bărbătească) din stofă, catifea etc. (cu buzunare aplicate). [Pr.: *bléizăr*] — Din engl., fr. *blazer*.

BLAZÓN, *blazoane*, s.n. Ansamblu de semne convenționale care constituie emblema unui stat, a unei provincii, a unui oraș, a unei familii nobile, a unei bresle etc.; armaorii. — Din fr. *blason*.

BLĂJEÁN, -Ă, *blăjeni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Blaj. 2. Adj. Care aparține Blajului sau blăjenilor (1), privitor la Blaj ori la blăjeni. — *Blaj* (n.pr.) + suf. *-ean*.

BLĂJEANCĂ, *blăjenca*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Blaj. — *Blăjean* + suf. *-că*.

BLĂNĂR, *blănari*, s.m. Meseriaș care confecționează îmbrăcăminte din blană; comerciant de blănuri. — *Blană* + suf. *-ar*.

BLĂNĂREASĂ, *blănărese*, s.f. Femeie care confecționează îmbrăcăminte din blană; comerciantă de blănuri. ♦ Soția blănarului. — **Blănar** + suf. *-easă*.

BLĂNĂRIE¹, (2), *blănării*, s.f. 1. Meseria blănarului. 2. Atelier în care se confecționează îmbrăcăminte din blană. ♦ Magazin de blănuri. — **Blănar** + suf. *-ie*.

BLĂNĂRIE², *blănării*, s.f. (Colectiv) Sortimentele sau obiectele de îmbrăcăminte de blană. — **Blană** + suf. *-ărie*.

BLĂNÎȚĂ, *blănițe*, s.f. Diminutiv al lui *blană* (1). — **Blană** + suf. *-iță*.

BLĂNÓS, *-OASĂ*, *blănoși*, *-oase*, adj. (Rare; despre animale sau haine) Cu blană bogată. — **Blană** + suf. *-os*.

BLĂNUȚI, *blănuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A îmblăni. — **Blană** + suf. *-ui*.

BLÂND, *-Ă*, *blânzi*, *-de*, adj., s.f. I. Adj. 1. Bun, blajin; (despre fapte, sentimente) care exprimă bunățate. ♦ (Despre animale) Care nu face rău sau nu fuge de om; care nu se sperie. 2. Fig. (Despre timp, natură etc.) Care nu este aspru, care nu este excesiv, care este plăcut. II. S.f. (Pop.) Urticarie. — Lat. *blandus*.

BLÂNDEȚE s.f. Inșușirea omului blând; purtare, vorbă de om blând. — **Blând** + suf. *-ețe*.

BLEAH s.n. v. **bleau**².

BLEÂNDĂ¹, *blende*, s.f. (Pop.) Sperietoare de păsări. ♦ Epitet pentru o persoană fără energie, molăie, bleagă. — Et. nec.

BLEÂNDĂ², *blende*, s.f. (Reg.) Lovitură, îmbrânceană, brânci. ♦ Tiflă. — Et. nec.

BLEAȘC interj. (Rare) Cuvânt care imită zgomotul umbrelului prin băltoace. — Onomatopoe.

BLEAȘCĂ adv. (Reg.) Leoarcă. — Cf. *bleașc*, *fleașcă*.

BLEAU¹ interj. (Reg.; în expr.) *A nu zice nici bleau* = a tăcea din gură, a nu (mai) scoate o vorbă. — Et. nec.

BLEAU², *bleauri*, s.n. (Reg.) Tablă de fier care îmbracă osia carului. [Var.: **bleah**, **bleav** s.n.] — Din ucr. *bljacha*, germ. **Blech**.

BLEAV s.n. v. **bleau**².

BLEFARITĂ, *blefarite*, s.f. Inflamație a pleoapelor. — Din fr. *bléfarite*.

BLEG, **BLEAGĂ**, *blegi*, *-ge*, adj. 1. (Despre animale) Cu urechi care atârnă în jos; clăpăug, blegit; (despre urechile animalelor) care atârnă în jos; (despre oameni) cu urechile îndepărtate de cap; (despre urechile oamenilor) îndepărtate de cap (și atârând în jos). 2. Lipsit de energie, de voință (și prost). — Cf. sb. *bleka*.

BLEGI, *blegesc*, vb. IV. Refl. 1. (Despre urechi) A se face bleg (1). 2. (Despre oameni) A deveni bleg (2); a se bleoaji². — Din **bleg**.

BLEGIT, *-Ă*, *blegiți*, *-te*, adj. Bleg (1). — V. **blegi**.

BLÉNDĂ, *blende*, s.f. 1. Sulfură naturală de zinc de culoare gălbuie, principal minereu de zinc. 2. (Cin.) Suprafață metalizată folosită pentru reflectarea și difuziunea luminii. — Din germ. *Blende*, fr. *blende*.

BLÉNDER, *blendere*, s.n. Aparat electrocasnic folosit pentru amestecarea, fărămițarea, omogenizarea alimentelor, cu ajutorul unui cuțit cu lame rotative. [Pr.: *bléndâr*]. — Din engl. **blender**.

BLÉNORÁGIC, *-Ă*, *blenoragici*, *-ce*, adj. Care ține de blenoragie, privitor la blenoragie. — Din fr. **blenorragique**.

BLÉNORAGIE, *blenoragii*, s.f. Boală venerică contagioasă, manifestată prin mâncărime, senzație de usturime, scurgeri purulente etc.; gonoree. — Din fr. **blenorragie**.

BLEOJDÍ¹, *bleojdesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg. și fam.) A(-și) holba (ochii); a (se) zgâi. — Et. nec.

BLEOJDÍ², *bleojdesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Tranz. A lăsa să atârne în jos; a pleoști. 2. Refl. A se blegi (2). — Et. nec.

BLEOJDIRE¹, *bleojdiri*, s.f. (Reg. și fam.) Faptul de a (se) bleoaji¹. — V. **bleoaji**¹.

BLEOJDIRE², *bleojdiri*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) bleoaji². — V. **bleoaji**².

BLEOJDÍT¹, *-Ă*, *bleojdiți*, *-te*, adj. (Reg. și fam.; despre ochi) Holbat; zgâit. — V. **bleoaji**¹.

BLEOJDÍT², *-Ă*, *bleojdiți*, *-te*, adj. (Pop. și fam.; despre urechi) Lăsat în jos; bleg, blegit, pleoștit. — V. **bleoaji**².

BLEOT, **BLEOATĂ**, *bleoți*, *bleoate*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Prost, nătâng. — Din germ. **blöd**.

BLEOTOCĂREALĂ, *bleotocăreli*, s.f. (Reg.) Faptul de a *bleotocări*. — **Bleotocări** + suf. *-eală*.

BLEOTOCĂRI, *bleotocăresc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) 1. A se bălăci. 2. A flecări. — Et. nec.

BLESTÉM, *blesteme*, s.n. Invocare a urgiei divinității împotriva cuiva; nenorocire a cuiva pusă pe seama furiei divine. ♦ (În basme și legende)

Vraja căzută asupra cuiva sau a ceva. [Acc. și: *bléstem*] — Din **blestema** (derivat regresiv).

BLESTEMĂ, *bléstem*, vb. I. Tranz. A rosti un blestem. ♦ Intrans. A înjura, a ocări, a huli. [Prez. ind. acc. și: *blestém*] — Lat. pop. **blastimare** (= *blasphemare*).

BLESTEMÁT, *-Ă*, *blestemați*, *-te*, adj. 1. Lovit, ajuns de blestem. ♦ Rău, neprielnic, dușmănos. 2. (Adesea substantivat) (Om) ticălos. — V. **blestema**.

BLESTEMĂȚIE, *blestemății*, s.f. (Pop.) Purtare, faptă de om blestemat. ♦ Depravare. — **Blestemat** + suf. *-ie*.

BLEȘTI, *bleștesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) 1. A răsufla (greu), a-și trage (cu greu) răsuflarea. 2. A îngâima, a vorbi (greu). ♦ Tranz. și refl. A (se) moleși, a (se) înmuia, a slăbi; a (se) pleoști. 3. A vorbi mult; a flecări, a trâncăni. — Cf. sl. *blensti*, sb. *bleștiti*.

BLEU, (2) *bleu-urii*, adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Albastru-deschis; azuriu. 2. S.n. Culoare bleu (1). [Pr.: *bló*] — Din fr. **bleu**.

BLEUMARIN adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Albastru-închis. 2. S.n. Culoare bleumarin (1). [Pr.: *blö*] — Din fr. **bleu marine**.

BLID, *blide*, s.n. (Pop.) 1. Vas adânc de lut, de lemn sau de tinichea din bucătăria țărănească; strachină. ♦ Expr. *A mânca dintr-un blid cu cineva* = a fi în mare înimitate cu cineva. *Pe (sau pentru) un blid de linte* = pentru o răsplată neînsemnată (primită ca preț al unei josiții). 2. (La pl.) Vase de bucătărie. — Din sl. **blidŭ**.

BLIDĂR, (1, 2) *blidari*, s.m. (3) *blidare*, s.n. 1. S.m. (Pop.) Meșteșugar care face blide. 2. S.m. Fig. Lingău, linge-blide, linge-talere. 3. S.n. (Pop.) Raft, dulap cu rafturi pe care se păstrează blidele. — **Blid** + suf. *-ar*.

BLIMP s.n. (Cin.) Carcasă insonoră în care se introduce aparatul de filmat, în cazul filmărilor cu priză directă de sunet. — Din engl. **blimp**.

BLINDĂ, *blindez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu un blindaj. — Din fr. **blinder**.

BLINDĂJ, *blindaje*, s.n. 1. Îneliș protector de plăci metalice groase al unui vas de război, al unui tanc etc. ♦ Îneliș metalic al proiectilelor de pușcă și de pistol. 2. Îneliș metalic de izolare a câmpului electromagnetic al unui organ de celelalte organe dintr-un aparat electric. — Din fr. **blindage**.

BLINDĂRE, *blindări*, s.f. Acțiunea de a *blinda*. — V. **blinda**.

BLINDĂT, *-Ă*, *blindați*, *-te*, adj. Prevăzut cu un blindaj. ♦ (Substantivat, n.) Vehicul de luptă prevăzut cu un blindaj (1). ♦ (Despre unități militare) Care dispune de mijloace de luptă prevăzute cu blindaje (1). — V. **blinda**.

BLINIE, *blinii*, s.f. (Rare) Mâncare națională rusească, făcută dintr-un aluat de clătite, așezat în straturi și având diferite umpluturi. — Din rus. **blin**.

BLÍSTER, *blistere*, s.n. Carcasă de plastic transparent, lipită de carton, în care se prezintă unele mărfuri (medicamente etc.). — Din engl. **blister**.

BLIȚ, *blițuri*, s.n. Sursă de lumină proprie, intensă și de scurtă durată, cu care este prevăzut un aparat fotografic și care se aprinde simultan cu deschiderea obturatorului. ♦ *Bliț secundar* = bliț comandat pe cale optică de lumina blițului principal, asigurându-se o sincronizare perfectă. [Scris și: *blitz*] — Cuv. germ.

BLOC, *blocuri*, s.n. 1. Bucată mare dintr-o materie solidă și grea, masă solidă dintr-o singură bucată. 2. Grămadă de obiecte (de același fel) alcătuită dintr-o unitate. ♦ *Bloc de desen* = teanc de foi de hârtie de desenat, prinse în coperti (de carton) și păstrate între două cartoane protectoare. ♦ Loc. adv. *În bloc* = împreună, laolaltă. 3. Clădire mare cu multe etaje; blochaus. ♦ *Bloc-turn* = bloc cu etajele dispuse în formă de turn. 4. Alianță, convenție, uniune (între state, partide, grupări etc.) pentru realizarea unor scopuri comune. 5. (În sintagma) *Bloc motor* = organ de motor în care se află cilindrii și pistoanele. 6. (Med.; în sintagma) *Bloc cardiac* = tulburare a ritmului inimii, datorată blocării influxului nervos care străbate mușchiul cardiac. *Bloc operator* = ansamblul încăperilor și echipamentelor necesare intervențiilor chirurgicale. — Din fr. **bloc**, (3) germ. **Block**[haus].

BLOCĂ, *blochez*, vb. I. Tranz. 1. A supune unei blocade. 2. A închide o arteră de circulație; a împiedica circulația vehiculelor sau a persoanelor. 3. Tranz. și refl. A nu mai funcționa sau a face să nu mai funcționeze (fixându-se sau imobilizându-se) într-o poziție dată. 4. A interzice (temporar) folosirea unor produse, a unor fonduri etc. ♦ A interzice (temporar) ocuparea unui post vacant. 5. (Sport) A efectua un blocaj (2). — Din fr. **bloquer**.

BLOCADĂ, *blockade*, s.f. Sistem de măsuri diplomatice, militare, economice prin care se urmărește izolarea unui stat pentru a-l constrânge să accepte condițiile puse de statele care au luat aceste măsuri; blocaj, blocare. — Din germ. **Blockade**.

BLOCĂJ, *blockaje*, s.n. 1. (Rare) Blocare, blocadă. 2. Tactică de oprire a unei acțiuni adverse sau de apărare strânsă în unele întreceri sportive. 3. (Tehn.) Fundație din piatră, bolovani de rău etc., la unele șosele și la căi ferate. ♦ Dig rudimentar format din îngrămădirea de pietre, bolovani,

cărămizi etc. **4.** (Med.) Oprire bruscă a desfășurării unui proces sau a funcției unui organ. *Blocaj renal*. — Din fr. **blockage**.

BLOCĂRE, *blocări*, s.f. Acțiunea de a (se) *bloca* și rezultatul ei; blocaj, blocadă. — V. **bloca**.

BLÓCHAUS, *blochausuri*, s.n. (Rar) Bloc (**3**). — Din germ. **Blockhaus**.

BLOCNOTES, *bloconotesuri*, s.n. Carnet pentru însemnări curente; notes. [Acc. și: *bloconotés*] — Din fr. **bloc-notes**.

BLÓCSTART, *bloconstarturi*, s.n. (Sport) Dispozitiv care servește alergătorilor pentru luarea startului în cursele de viteză. — După engl. **starting-block**.

BLODOGORÍ, *blodogoresc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A vorbi neînțeleș (într-o limbă străină), neclar. — Din sl. **blagodariti**.

BLOG, *bloguri*, s.n. Jurnal (**3**) on-line, în care se postează informații, comentarii, mesaje, imagini. — Din engl. **blog**.

BLÓGGER, *bloggeri*, s.m. Persoană care își deschide un blog pe internet. [Pr.: *blógăr*]. — Din engl. **logger**.

BLÓGGERIȚĂ, *bloggerițe*, s.f. Femeie care își deschide un blog pe internet. [Pr.: *blógheriță*]. — **Logger** + suf. *-iță*.

BLOGOSFÉRĂ, s.f. Rețea virtuală alcătuită din totalitatea blogurilor și a bloggerilor. — Din engl. **blogosphere**, fr. **blogosphère**.

BLOND, **-Ă**, *blonzi*, *-de*, adj. (Despre păr) De culoare deschisă, gălbui, galben, bălai, codalb. ♦ (Despre oameni) Care are păr de culoare deschisă; bălai, blondin. ♦ (Substantivat) Persoană cu păr și cu ten de culoare deschisă; bălan. ♦ *Bere blondă* = bere de culoare deschisă, gălbuie. — Din fr. **blond**.

BLONDĂ, *blonde*, s.f. (Înv.) Dantelă albă, ușoară, de mătase. — Din fr. **blonde**.

BLONDÍN, **-Ă**, *blondini*, *-e*, adj., s.m. și f. Blond. — Din fr. **blondin**.

BLONZÍ, *blonzesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Fam.) A(-și) decolora părul până la blond. — Din **blond**.

BLUEJEANS s.m. pl. Pantaloni din bumbac albastru, rezistent, cu cusăturile întărite cu țighele și ținte. [Pr.: engl. *blugínz*, rom. *blúgins*. — Scris și: *blue-jeans*] — Din engl. **blue-jeans**.

BLUES, *bluesuri*, s.n. Gen muzical care a influențat jazz-ul și majoritatea genurilor derivate din rock; *p. ext.* (impr.) dans lent. [Pr.: *bluz*] — Din engl. **blues**.

BLUFF, *bluffuri*, s.n. Atitudine neîntemeiată prin care se urmărește intimidarea cuiva. [Pr.: *blaf*] — Din engl. **bluff**.

BLUGI s.m. pl. Bluejeans. — Abr. din **blujins** (pr. rom. a lui *bluejeans*).

BLUM, *blumuri*, s.n. Semifabricat de oțel laminat la cald, în formă de bară, cu secțiune în general pătrată. — Din fr. **bloom**.

BLÚMING, *bluminguri*, s.n. Laminor folosit pentru obținerea blumurilor. — Din engl. **blooming**.

BLUZĂ, pers. 3 *bluzează*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni bluzat. — Din **bluzat** (derivat regresiv).

BLUZĂT, **-Ă**, *bluzați*, *-te*, adj. (Despre corsajul unei rochii) Făcut mai lung și mai larg și lăsat să atârne puțin peste cingătoare. — **Bluză** + suf. *-at*.

BLÚZĂ, *bluze*, s.f. Îmbrăcăminte pentru partea superioară a corpului, asemănătoare cu o cămașă bărbătească. — Din fr. **blouse**.

BLUZIȚĂ, *bluzițe*, s.f. Bluzuliță. — **Bluză** + suf. *-iță*.

BLUZÓN, *bluzoane*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte (de sport), larg și comod, pentru partea superioară a corpului. — Din fr. **blouson**.

BLUZULIȚĂ, *bluzulițe*, s.f. Diminutiv al lui *bluză*; bluziță. — **Bluză** + suf. *-uliță*.

BOÁ, *boa*, s.m. **1.** Șarpe tropical, carnivor și neveninos, lung de câțiva metri, care-și ucide prada înainte de a o înghiți încolăcindu-se în jurul ei și sufocând-o (*Boa constrictor*). **2.** Fâșie lungă de blană sau de pene, purtată altădată de femei în jurul gâtului. — Din fr., lat. **boa**.

BOABÁB s.m. v. **baobab**.

BOÁBĂ, *boabe*, s.f. **1.** (Specie de) fruct cărnos (și sferic) cu sămburele sau sămburi în mijloc; bacă. **2.** Bob¹ (**1**). ♦ Expr. *A nu ști (sau a nu pricepe, a nu zice) (nicio) boabă* = a nu ști (sau a nu pricepe, zice) nimic. — Cf. sb. *boba*.

BOÁCĂ s.f. (În expr.) *A nu ști (sau a nu pricepe) (nicio) boacă* = a nu ști (sau a nu pricepe) nimic. — Et. nec.

BOÁCĂN, **-Ă**, *boacăni*, *-e*, adj., s.f. **1.** Adj. (Fam.; despre acte și acțiuni ale omului) Care are caracter de mare gafă, de mare nerozie, care este din cale-afară de prostesc. **2.** S.f. (În expr.) *A făcut una boacănă sau a făcut-o boacănă* = a făcut ceva din cale-afară de nepotrivit, de prostesc. — Et. nec.

BOAIÓU, *boaiouri*, s.n. Bandaj al roții unei biciclete (de curse), format dintr-o cameră de cauciuc cu pereții subțiri, îmbrăcată într-o anvelopă. [Pr.: *boa-iou*] — Cf. fr. *b o y a u*.

BOÁITĂ, *boaite*, s.f. (Pop.) Vită (slabă). ♦ Termen de batjocură pentru oameni. — Cf. magh. *bojti* „vite cornute”.

BOÁLĂ, *boli*, s.f. **1.** (La om și la animale) Modificare organică sau funcțională a echilibrului normal al organismului; proces patologic care afectează organismul; maladie, afecțiune, beteșug. ♦ *Boala somnului* = boală infecțioasă gravă transmisibilă prin înțepătura muștei țete. *Boala papagalilor* = psitacoză. ♦ (Pop.) *Boala copilor* = epilepsie. *Boală lungă (sau mare)* = febră tifoidă. *Boală seacă* = tuberculoză pulmonară. *Boală de zahăr* = diabet. ♦ Expr. *A băga pe cineva în (toate) boale(le)* = a supăra, a irita, a enerva pe cineva, a face pe cineva să sufere din punct de vedere moral, a-l face să se simtă prost. ♦ (La plante, la vin etc.) Modificare organică, patologică sau biochimică. **2.** Epitet dat vitelor (sau altor animale) slabe, leneșe, năvășe. **3.** (Fam.) Capriciu, pasiune pentru ceva (sau cineva). ♦ Expr. *A avea boală pe cineva* = a avea ciudă, necaz, pică, invidie pe cineva. [Pl. și: *boale*] — Din sl. **bolŭ**.

BOÁLTĂ s.f. v. **bolită**.

BOÁMBĂ, *boambe*, s.f. **1.** (Reg.) Bob¹ (**1**), boabă (**2**). **2.** Obiect de formă sferică. — Et. nec.

BOÁNCĂ, *boance*, s.f. (Reg.) **1.** Copac gros și găunos. **2.** Desiș de brad înalt. **3.** (Bot.) Crăiță. — Et. nec.

BOÁR s.n. v. **bouar**.

BOARD, *boarduri*, s.n. Conducere, comitet, comisie. [Pr.: *board*] — Din engl. **board**.

BOÁRE s.f. **1.** Adiere plăcută de vânt. **2.** Miroș plăcut, mireasmă, parfum. — Lat. **boreas**.

BOÁRFĂ, *boarfe*, s.f. (Fam.) Îmbrăcăminte veche, uzată, zdrențuită. ♦ P. ext. (Mai ales la pl.) Obiecte de uz personal, cu deosebire lenjeria, îmbrăcăminte și încălțăminte. ♦ Epitet dat unei femei ușoare. — Et. nec.

BOÁRȚĂ, *boarțe*, s.f. Pește de apă dulce, lung de câțiva centimetri, care își depune icrele între valvele unor moluște (*Rhodeus sericeus*). — Et. nec.

BOÁȚĂ, *boațe*, s.f. (Reg. și fam.) Poznă, năzbâtie, boroboață. — Din **boroboață**.

BOB¹, (**1**) *boabe*, s.n., (**2**) *bobi*, s.m. **1.** S.n. Sămânță de cereale sau de legume care fac fructe păstăi; grăunte, boabă (**2**). ♦ Loc. adv. *Bob cu bob* = cu grijă și răbdare; amănunțit. *Din bob în bob* = amănunțit. *Bob numărat* = întocmai, exact. ♦ Expr. *A da (sau a ghici) în bobi* = a căuta tainele viitorului după cum se așază bobii aruncați de ghicitor. ♦ Orice pârțică de materie friabilă care seamănă cu un grăunte. *Bob de nisip*. **2.** S.m. Plantă leguminoasă cu flori albe sau trandafirii, cu păstăi mari și cu semințe ovale, turțite (*Vicia faba*); mazărice (**1**). ♦ P. restr. Sămânța acestei plante. [Pl. și: (**1**, m.) *bobi*] — Din sl. **bobŭ**.

BOB², *boburi*, s.n. Sanie sportivă de metal, cu un rând suplimentar de tălpi în față, care, dirijate (cu ajutorul unui volan sau în alt mod), servesc la cotit. ♦ Sport practic cu acest fel de sanie; bobsleigh. — Din engl., fr. **bob[sleigh]**.

BOB³, *boburi*, s.n. Instalație pentru ridicarea materialelor de construcție. — Et. nec.

BOBÁICĂ s.f. v. **băbaică**.

BOBÁRNÁC, *bobárnace*, s.n. Lovitură dată peste nas, peste ureche etc. prin deștinderea degetului arătător sau mijlociu după ce a fost încordat pe degetul mare. ♦ Fig. Aluzie răutăcioasă, înțepătură la adresa cuiva. — Et. nec.

BOBÉR, *boberi*, s.m. Sportiv care practică bobsleiu. — **Bob²** + suf. *-er*.

BOBÍ, *bobesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A nimeri, a brodi. — Din **bob¹**.

BOBINĂ, *bobinez*, vb. I. Tranz. A înfășura, a încolăci, a învârti un fir, un cablu etc. (în jurul unui mosor, al unei bobine). — Din fr. **bobiner**.

BOBINĂJ, *bobinaje*, s.n. **1.** Bobinare. **2.** (Concr.) Totalitatea bobinelor dintr-o mașină sau dintr-un aparat (electric). — Din fr. **bobinage**.

BOBINĂRE, *bobinări*, s.f. Acțiunea de a *bobina*; bobinaj (**1**). — V. **bobina**.

BOBINĂTOR, **-OÁRE**, *bobinatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care are profesia de a construi și a repara bobine de mașini electrice. — **Bobina** + suf. *-tor* (după fr. *bobineur*).

BOBINĂ, *bobine*, s.f. Mosor de diverse forme, pe care se înfășoară ață, sârmă, cablu electric etc.; *p. ext.* mosorul împreună cu spirele înfășurate pe el. ♦ Spec. Ansamblu de spire format prin înfășurarea în serie a unuia sau a mai multor conductoare electrice. — Din fr. **bobine**.

BOBIȚĂ, *bobite*, s.f. Diminutiv al lui *boabă*. ♦ Cerculeț imprimat sau desenat. — **Boabă** + suf. *-iță*. Cf. sb. *bobica*.

BOBLÉTIC, **-Ă**, *bobletici*, *-ce*, adj. (Reg.) Prost, bleg, nătărău. — Din ngr. **apoliiktikos**.

BOBLÉT, **-EÁȚĂ**, *bobleți*, *-e*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Prost, bleg, nătărău. — Cf. **bobletic**.

BOBÓC, *boboci*, s.m. **1.** Caliciul nedeschis al unei flori; floare care începe să se deschidă. **2.** Pui de găscă sau de rață. ♦ Expr. *A paște (sau a păzi)*

bobocii = a-și pierde vremea degeaba. *A da (mâncare) la boboci* = a vomita. ♦ Fig. Începător într-un domeniu; om lipsit de experiență; ageamii; *p. restr.* recrut; student în primul an. — Din ngr. **bubúki**.

BOBOCÉL, *bobocel*, s.m. Diminutiv al lui *boboc*. — **Boboc** + suf. *-el*.

BOBÓRNIC, *bobornici*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina înaltă, groasă, cu frunze cărnoase și cu flori albastre (*Veronica beccabunga*). — Et. nec.

BOBOȘIT, *boboșiți*, adj. (Reg.; despre ochi) Holbat, bulbucat. — Din **bob**¹.

BÓBOT, *bobote*, s.n. 1. (Înv. și reg.; precedat de „în”, „din”) Întâmplare. ♦ Expr. *A vorbi (sau a umbla, a merge, a face ceva) în bobote (sau în bobot)* = a vorbi (sau a umbla, a merge, a face ceva) fără rost, la întâmplare, fără socoteală, într-aiurea. 2. (Reg.) Acces (de furie, de mânie). [Var.: **bóbotă** s.f.] — Din bg., sb. **bobot**.

BOBOTĂIE, *bobotăi*, s.f. (Reg.) Vălvătaie. — **Bobot** + suf. *-aie* sau contaminare între **bobot** și [vălvă]taie.

BÓBOTĂ s.f. v. **bobot**.

BOBOTEĂZĂ n.p.f. Sărbătoare în cultul ortodox și romano-catolic al botezului lui Isus Hristos, care se prăznuiește la 6 ianuarie; Iordan. ♦ *Gerul Bobotezei* = ger mare (ca la început de ianuarie). — Probabil din **apă** + **botează** (<*boteza*).

BOBOTÍ, *bobotesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre foc) A arde cu vălvății și trosniri. ♦ Refl. Fig. A se înfuria. — Cf. **bobotaie**.

BÓBSLEIGH, *bobsleigh-uri*, s.n. Sport practicat cu bobul²; bob². [Pr.: *bóbsle*] — Din engl., fr. **bobsleigh**.

BOBULÉȚ, *bobulețe*, s.n. Diminutiv al lui **bob**¹. — **Bob**¹ + suf. *-uleț*.

BOC interj., s.n. 1. Interj. Cuvânt care imită zgomot produs de lovituri repetate ale ciocanului, ale toporului etc. 2. S.n. Zgomot produs astfel. — Onomatopee.

BOCÁL s.n. v. **pocal**.

BOCÁNC, *bocanci*, s.m. Gheață din piele rezistentă, cu talpă groasă. — Din magh. **bakancs**.

BOCAPÓRT, *bocaporți*, s.m. Deschidere în puntea unei nave, prin care se introduc mărfurile în magazie. — Din it. **boccaporto**.

BOCĂNEALĂ, *bocăneli*, s.f. Bocănit. — **Bocăni** + suf. *-eală*.

BOCĂNÍ, *bocănesc*, vb. IV. Intrans. A lovi în repetate rânduri cu un obiect tare în ceva; a ciocăni. — **Boc** + suf. *-ăni*.

BOCĂNÍT s.n. Acțiunea de a *bocăni* și rezultatul ei; zgomot produs prin lovirea cu un obiect tare în ceva; bocăneală, bocănitură. — V. **bocăni**.

BOCĂNITURĂ, *bocănituri*, s.f. Bocănit. — **Bocăni** + suf. *-tură*.

BOCCEĂ, *boccele*, s.f. 1. Pachet cu diverse obiecte casnice mărunte puse într-o pânză, ale cărei capete se leagă cruciș; boccealac. 2. (Înv. și reg.) Șal mare pe care îl purtau femeile pe spate. — Din tc. **bohça**.

BOCCEAGÍU s.m. v. **boccegiu**.

BOCCEALÁC, *boccealáci*, s.n. (Înv.) Boccea; (în special) pachet cu haine și rufe pe care mireasa le dăruia mirelui. — Din tc. **bohçalik**.

BOCCEGLÍU, *boccegii*, s.m. (Înv.) Negustor ambulant de mărunțisuri (pânză, ace, ață); tolbaș, coropcar, marchitan. [Var.: **bocceaglu** s.m.] — Din tc. **bohçaci**.

BOCCELÚȚĂ, *boccelețe*, s.f. Diminutiv al lui *boccea*. — **Boccea** + suf. *-uță*.

BOCCÍU, *-íe*, *bocci*, adj. (Pop. și fam.; despre oameni) Care are trăsături grosolane, urâte. ♦ *Nas bocci* = nas urât. ♦ Fig. (Substantivat; rar) Bădăran. — Din tc. **bohcu** „țicălos”.

BOCEALĂ, *boceli*, s.f. (Fam.) Faptul de a (*se*) *boci*. — **Boci** + suf. *-eală*.

BÓCET, *bocete*, s.n. 1. Plâns zbuciumat, însoțit de vaiete, strigăte, tânguirii; jale, vaiet. 2. Specie de poezie populară, rituală, care însoțește manifestările funerare; cântare de mort. — **Boci** + suf. *-et*.

BOCÍ, *bocesc*, vb. IV. Intrans. și refl. A plânge tare (cu vaiete și strigăte). ♦ Tranz. A recita bocete (2). — Din **boace** (Înv. și reg. „voce” <lat.).

BOCÍRE, *bociri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *boci*. — V. **boci**.

BOCÍT s.n. Faptul de a (*se*) *boci*. — V. **boci**.

BOCITÓR, *-oáre*, *bocitori*, *-oare*, adj., s.f. 1. Adj. Care boceste. 2. S.f. Femeie care plânge la înmormântarea cuiva. — **Boci** + suf. *-tor*.

BOCLÚC s.n. v. **bucluc**.

BÓCNÁ adv. (Pop. și fam.; în expr.) *A fi (sau a se face, a îngheța) bocná* = a îngheța tare. — Et. nec.

BÓCSĂ, *bocșe*, s.f. 1. (Reg.) Instalație rudimentară pentru distilarea uscată a lemnului în vederea obținerii mangalului; *p. ext.* cărbunărie. 2. Grămadă de minereuri bogate în sulf, folosite pentru oxidarea minereurilor. — Din magh. **boksa**.

BODAPRÓSTE interj. v. **bogdaproste**.

BODĂRLĂU, *bodărlăi*, s.m. (Ornit.) Cufundar. ♦ Compus: *bodărlău-cu-fierăstrău* = pasăre de baltă înrudită cu rața, având zimții laterali ai ciocului asemănători cu dinții de fierăstrău (*Mergus merganser*). — Et. nec.

BODEGĂ, *bodegi*, s.f. Local mic în care se consumă aperitive și băuturi (alcoolice). — Din germ. **Bodega**.

BÓDICEC, *bodicecuri*, s.n. Atac reglementar cu umărul, cu pieptul sau cu șoldul asupra adversarului aflat în mișcare, la jocul de hochei. — Din engl. **bodycheck**.

BODICECÁ, pers. 3 *bodicechează*, vb. I. Tranz. (Rare) A practica bodicecul, la hochei. — Din **bodicec**.

BODIGÁRD s.m. v. **bodyguard**.

BODOGĂNEALĂ, *bodogăneli*, s.f. Vorbire înecată, neclară, care redă de obicei un protest reținut sau o nemulțumire stăpânită. — **Bodogăni** + suf. *-eală*.

BODOGĂNÍ, *bodogănesc*, vb. IV. Tranz. A bombăni supărat, spunând ceva nedeslușit. ♦ Intrans. A bombăni (de ciudă sau de supărare). — Et. nec.

BODOGĂNÍRE, *bodogăniri*, s.f. Acțiunea de a *bodogăni*. — V. **bodogăni**.

BODOGĂNIT, *bodogănituri*, s.n. Faptul de a *bodogăni*. — V. **bodogăni**.

BODÓNÍ s.n. Caracter de literă cu contrast mare între liniile de bază și liniile secundare, cu piciorușele subțiri și scurte. — Din germ. **Bodoni**.

BÓDY, *body-uri*, s.n. Tricou din jersey elastic care se mulează pe corp, încheindu-se între picioare. — Din engl. **body**.

BÓDY BUILDING s.n. Complex de exerciții pentru menținerea corpului într-o formă bună. [Pr.: *body bilding*] — Din engl. **body-building**.

BÓDYGUARD, *bodyguardi*, s.m. Gardă de corp; *p. ext.* paznic. [Pr.: *bódyguard*, *bádigard*. — Var. **bodigárd** s.m.] — Din engl. **body-guard**.

BOÉMÍ, *-Ă*, *boemi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Boemiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Boemiei sau boemilor (1), privitor la Boemia ori la boemi. — Din n. pr. **Boemia** (derivat regresiv).

BOÉMĚ, *-Ă*, *boemi*, *-e*, s.m., s.f., adj. 1. S.m. și f. Persoană nonconformistă (de obicei artist sau scriitor) care duce o viață dezordonată. 2. Adj. Care corespunde firii sau felului de viață caracteristic boemilor² (1). 3. S.f. Mediu în care trăiesc boemii² (1); viață dusă de boemi² (plină de privațiuni, dezordonată). — Din fr. **bohème**.

BOGASIÉR, *bogasieri*, s.m. (Înv.) Negustor de articole de manufactură, în special de pânzeturi fine pentru căpșușele de haine. [Pr.: *-si-er*] — **Bogasiu** + suf. *-ar*.

BOGASIERÉSC, *-EÁSCĂ*, *bogasieresti*, adj. (Înv.) De bogasier, caracteristic bogasierului. [Pr.: *-si-e-*] — **Bogasier** + suf. *-esc*.

BOGASIERÍE, *bogasierii*, s.f. (Înv.) 1. Ocupația, negoțul bogasierului. 2. Marfă de bogasier; *p. ext.* prăvălie unde își exercită profesia bogasierii. [Pr.: *-si-e-*] — **Bogasier** + suf. *-ie*.

BOGASIÚ, *bogasiuri*, s.n. (Înv.) Stofă sau pânză fină importată din Orient și întrebuințată mai ales pentru căpșușele. — Din tc. **bogasi**.

BOGÁT, *-Ă*, *bogați*, *-te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Om) care dispune de multe mijloace materiale, care are mulți bani; (om) avut. 2. Adj. Care se află, care conține ceva în cantitate mare. *Fructele sunt bogate în vitamine* ♦ (Despre flori) Învolt. ♦ Mănos, roditor. 3. Adj. (Despre lucruri) Scump, de mare valoare; fastuos, luxos. — Din sl. **bogatú**.

BOGÁTÁR, *bogatári*, s.m. Personaj masculin cu însușiri ideale din folclorul rus. — Din rus. **bogatár**.

BOGÁTÁN, *-Ă*, *bogătani*, *-e*, s.m. și f. (Depr.) Bogătaș (rural). — **Bogat** + suf. *-an*.

BOGÁTÁŠ, *-Ă*, *bogătași*, *-e*, s.m. și f. Om bogat (1). — **Bogat** + suf. *-aș*. **BOGĂȚIE**, *bogății*, s.f. 1. Cantitate mare de bunuri materiale; *p. gener.* cantitate mare de ceva. 2. Situația omului bogat (1). 3. Resurse naturale. *Petrolul este o bogăție națională*. 4. Abundență și varietate de valori spirituale. *Bogăție de idei*. *Bogăție de cuvinte*. — **Bogat** + suf. *-ie*.

BOGDAPRÓSTE interj. (Adesea substantivat) 1. Cuvânt de mulțumire adresat celui care dă ceva de pomană. ♦ Loc. adj. *De bogdaproste* = de pomană. ♦ Expr. *Ca un pui de bogdaproste* = (despre copii) nenorocit, prăpădit. (Fam.) *A umple de bogdaproste* = a ocări (2). 2. Cuvânt prin care se exprimă ușurarea de a fi scăpat de o nenorocire, de o grijă etc. [Var.: **bodaprosté** interj.] — Din bg. **bog da prosti**.

BOGHÉT, *-Ă*, *bogheți*, *-te*, adj. (Reg.) 1. (Despre găini) Cu un smoc de pene pe cap; moțat. 2. Fig. Frumos și mare. *Ochi bogheți*. [Adj, f. și: *bogheată*] — Et. nec.

BOGHÍU, *boghiuri*, s.n. Cuplu de patru roți pe care este articulat șasiul locomotivelor și al vagoanelor de cale ferată și care le permite luarea curbelor. — După fr. **bugie**, **buggie**.

BOGLĂR, *boglari*, s.m. Plantă erbacee otrăvitoare, cu flori mici, galbene, care crește în locuri mociroase (*Ranunculus sceleratus*). — Din magh. **boglár**.

BOGOMÍL, *bogomili*, s.m. Adept al bogomilismului. — Din n.pr. **Bogomil**.
BOGOMÍLIC, **-Ă**, *bogomilici*, -ce, adj. Care ține de bogomilism, privitor la bogomilism. — **Bogomil** (n.pr.) + suf. -ic.

BOGOMILISM s.n. Doctrină apărută în sec. X în Bulgaria și răspândită în Asia Mică și Peninsula Balcanică, potrivit căreia Dumnezeu (forța binelui) a creat lumea spirituală nevăzută și sufletul omului, iar Satan (forța răului) a creat lumea vizibilă și stăpânește corpul omului. — **Bogomil** (n.pr.) + suf. -ism.

BOÍ¹, *boiesc*, vb. IV. **1.** Tranz. (Reg.) A vopsi. **2.** Refl. (Peior.; despre femei) A se farda, a se sulimeni. **3.** Tranz. (Reg., fam.) A înșela, a păcăli. — Din **boia** (derivat regresiv).

BOÍ², *boiuri*, s.n. (Pop.) Trup, statură, înfățișare, fizionomie. — Din tc. **boy**.
BOIÁ, (1) *boiele*, s.f. **1.** (Reg.) Vopsea. ♦ (Peior.) Fard. **2.** Condiment de culoare roșie, obținut din pisarea ardeiului iute uscat; paprică. — Din tc. **boya**.

BOIÁLÁ, *boieli*, s.f. (Reg.) Vopsire. ♦ (Peior.) Fard. — **Boi**¹ + suf. -ealá.
BOIANGERIE, (2) *boiangerii*, s.f. **1.** Meseria boiangiului. **2.** Prăvălie sau atelier în care se exercită această meserie; vopsitorie. — **Boiangiu** + suf. -ărie.

BOIANGIU, *boiangii*, s.m. (Înv.) Vopsitor de textile. — Din tc. **boyaci**.
BOICÓT, *boicoturi*, s.n. Sistare organizată (totală sau parțială) a relațiilor cu o persoană, cu o organizație sau cu un stat în semn de protest față de anumite acțiuni ale sale. — Din **boicota** (derivat regresiv).

BOICOTÁ, *boicotez*, vb. I. Tranz. A exercita un boicot. — Din fr. **boycotter**.

BOICOTÁRE, *boicotări*, s.f. Acțiunea de a **boicota**. — V. **boicota**.

BOIÉR, *boieri*, s.m. **1.** (În Evul Mediu, în Țările Române) Stăpân de moșii, beneficiind de anumite privilegii; persoană din aristocrația feudală; nobil. ♦ (Fam.) Persoană cu atitudini, obiceiuri sau pretenții de aristocrat. **2.** (Înv.) Titlu de politețe (echivalând cu „domnule”), adresat persoanelor înstărite, celor cu funcții administrative etc. — Din sl. **boljarinŭ** (pl. *boljare*).

BOIEREÁSÁ, *boierese*, s.f. (Rar) Boieroaică. — **Boier** + suf. -easá.
BOIERÉSĆ, **-EASCĂ**, *boierești*, adj. s.n. **1.** Adj. Care aparține boierilor, privitor la boieri. ♦ Care imită deprinderile boierilor. **2.** S.n. (În Evul Mediu, în Moldova) Obligație a țăranilor dependenți de a munci în schimbul unui lot de pământ care le era dat în folosință; (în Țara Românească) clacă. — **Boier** + suf. -esc.

BOIEREȘTE adv. Ca boierii. — **Boier** + suf. -ește.
BOIERÍ, *boieresc*, vb. IV. **1.** Tranz. (Înv.) A conferi cuiva titlul de boier, a da cuiva o boierie. **2.** Refl. (Fam.) A trăi, a se comporta ca un boier, a avea pretenții de boier. — Din **boier**.

BOIERÍE, *boierii*, s.f. Calitate, situație de boier; rang, titlu de boier, funcție în statul medieval deținută de un boier. ♦ (Fam.) Atitudine, trai, maniere, comportare de boier. — **Boier** + suf. -ie.

BOIERÍME s.f. Clasa stăpânilor feudali din Țările Române. — **Boier** + suf. -ime.

BOIERINÁȘ s.m. v. **boiernaș**.
BOIERÍŢÁ, *boierieți*, s.f. (Înv. și reg.) Boieroaică. — **Boier** + suf. -iŷá.
BOIERNÁȘ, *boiernași*, s.m. Boier de rang mai mic, care ocupa dregătorii inferioare. [Var.: **boiernáș** s.m.] — **Boiarin** (înv. „boier” <sl.) + suf. -aș.

BOIEROÁICĂ, *boieroaice*, s.f. Soție de boier; mare proprietară de pământ; moșiereasă, boiereasă, boierieță. ♦ Soție de demnitar, de mare negustor, de industriaș etc. — **Boier** + suf. -oaică.

BOIERÓS, **-OÁSÁ**, *boieroși*, -oase, adj. Cu gesturi, cu obiceiuri de boier; p. ext. mofturos, pretențios. — **Boier** + suf. -os.

BÓILER, *boilere*, s.n. Cazan special de încălzire automată a apei, folosit la instalațiile de apă caldă curentă. — Din germ. **Boiler**.

BOÍRE, *boiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (se) **boi**¹; boit, vopsire; (fam.) fardare, sulimnare. — V. **boi**¹.

BÓIȘTE, *boiști*, s.f. Depunerea și fecundarea icrelor; perioada de rut a peștilor, bătaia peștelui; (concr.) locul unde se face fecundarea. — Din bg. **boište**, sb. **bojšte**.

BOIȘTEÁN, *boișteni*, s.m. Pește de 8–12 cm cu spinarea și părțile laterale de culoare verde-închis, cu pete și puncte întunecate, alb pe burtă, care trăiește în apele din zona de munte și de coline (*Phoxinus phoxinus*). [Pr.: *bo-iș-*] — **Boiște** + suf. -ean.

BOÍŢ¹ s.n. (Fam.) Boire. — V. **boi**¹.

BOÍŢ², **-Ă**, *boiți*, -te, adj. (Reg.) Vopsit²; (fam.) fardat. — V. **boi**¹.

BOITÁR, *boitari*, s.m. (Reg.) Ajutor de păstor (de porci). — Din magh. **bojtár**.

BOJDÉUCĂ, *bojdeuci*, s.f. (Reg.) Casă țărănească mică, sărăcăcioasă. [Pr.: -deu-] — Cf. bujdá.

BOJÓC, *bojoci*, s.m. (Pop.) Plămân (mai ales de animale). ♦ Expr. (Fam.) *E numai bojoci* = e foarte slab, dar foarte activ și plin de pasiune și entuziasm. [Var.: (reg.) **bojóg** s.m.] — Et. nec.

BOJÓG s.m. v. **bojoc**.

BOJOGÁR, *bojogari*, s.m. (Rar) Borfaș. — **Bojog** + suf. -ar.

BOKMÁL s.n. Limbă literară norvegiană modernă. [Pr.: *búcma!*] — Din norv. **bokmál**.

BOL, *boluri*, s.n. **1.** Cocoloș. ♦ *Bol alimentar* = cocoloș rezultat din mestecarea alimentelor cu salivă în cavitatea bucală. **2.** Vas de formă semisferică, fără picior. — Din fr. **bol**.

BOLÁRD, *bolarzi*, s.m. Stâlp scurt de metal sau de beton, cu cap în formă de ciupercă, montat pe chei pentru legarea parâmelor navelor acostate. — Din fr. **bollard**.

BOLÁND, **-Ă**, *bolânzi*, -de, adj. (Reg.) Nebun, smintit; nerod, prost. [Var.: **bolúnd**, -ă adj.] — Din magh. **bolond**.

BOLBOROSEÁLÁ, *bolboroseli*, s.f. Bolborosire. — **Bolborosi** + suf. -ealá.
BOLBOROSÍ, *bolborosesc*, vb. IV. **1.** Intrans. și tranz. A vorbi nedeslușit. ♦ A vorbi într-o limbă străină (pe care ascultătorii nu o înțeleg). **2.** Intrans. (Despre lichide) A gălgâi, a scoate un zgomot asemănător cu cel al apei care fierbe. ♦ (Pop.) A chiorâi. — Formație onomatopeică.

BOLBOROSÍRE, *bolborosiri*, s.f. Faptul de a **bolborosi**; zgomot făcut de ceva care bolborosește; bolboroseală, bolborosit. — V. **bolborosi**.

BOLBOROSÍT s.n. Bolborosire. — V. **bolborosi**.

BOLBOȘÁ, *bolboșez*, vb. I. Tranz. (Pop.) A-și holba ochii. — Et. nec.

BOLBOȘÁT, **-Ă**, *bolboșați*, -te, adj. (Pop.; despre ochi) Umflat, bulbat, holbat. — V. **bolboșa**.

BÓLBURÁ s.f. v. **volburá**.

BOLD¹, *bolduri*, s.n. (Reg.) **1.** Ac cu măciulie, ac cu gămălie. ♦ Vârf ascuțit. ♦ Cui de metal cu măciulie ornamentală. **2.** Băt ascuțit cu care se îndeamnă vitele. ♦ Împunsătură, înțepătură (dată cu acest băt). **3.** (Înv.) Imbold. **4.** (Reg.) Element de construcție în arhitectura populară, în formă de stâlp sculptat, cu vârf ascuțit. — Din sl. **boldŭ** „ghimpe”.

BOLD² adj. invar. Aldin. *Literă bold*. — Din engl. **bold**.

BOLDÉI, *boldei*, s.m. (Pop.) Câine de talie mică, cu picioarele scurte. — **Bold** + suf. -ei.

BOLDÉICĂ, *boldeici*, s.f. (Pop.) Cățea de boldei. — **Boldei** + suf. -că.

BOLDÍ, *boldesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) **1.** A îmboldi. **2.** A căsca, a holba, a zgâi ochii. ♦ Refl. A privi cu încordare. — Din **bold**.

BOLDÍȘ adv. (Reg.) Chiorăș, cu coada ochiului. — **Boldi** + suf. -iș.

BOLDÍȘÓR, *boldișoare*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui **bold**. — **Bold** + suf. -ișor.

BOLDÍT, **-Ă**, *boldiți*, -te, adj. (Reg.; despre ochi sau privire) Căscat, holbat, zgâit. — V. **boldi**.

BOLEÁZNÁ, *bolezne*, s.f. (Pop.) Boleșniță. — Din sl. **boleznŭ**.

BOLERÓ, *bolerouri*, s.n. **1.** (Astăzi în forma *boleróu*) Haină femeiască scurtă până deasupra taliei, ca un ilic. **2.** Numele unui dans spaniol, care se dansează cu acompaniament de chitară și castaniete; melodie după care se execută acest dans. [Var.: (1) **boleróu** s.n.] — Din fr. **boléro**, sp. **bolero**.

BOLERÓU s.n. v. **bolero**.

BOLÉȘNIŢÁ, *boleșnițe*, s.f. (Pop.) Boală molipsitoare (nu prea gravă). ♦ Epidemie, epizootie, molimă, boleză, boliște. — Din bg. **boleštnica**.

BÓLFÁ, *bolfe*, s.f. (Pop.) Nodul, umflătură produsă, de obicei sub piele, de o lovitură sau de o boală. — Cf. ucr. *boľfa*.

BOLÍ, *bolesc*, vb. IV. Intrans. (Pop. și fam.) A zăcea bolnav, a fi bolnav timp îndelungat. — Din sl. **bolěti**.

BOLÍD, *bolizi*, s.m. Meteorit de dimensiuni relativ mari, care cade pe Pământ cu viteză mare; stea căzătoare foarte strălucitoare. ♦ Fig. Vehicul, automobil de mare viteză. — Din fr. **bolide**.

BOLINDĚT s.n. v. **colindeț**.

BÓLIȘTE, *boliști*, (Reg.) Boleșniță. — **Boală** + suf. -iște.

BOLIVÁR, *bolivari*, s.m. Unitate bănească în Venezuela. [Acc. și: *bolívar* s.m.] — Din sp. **bolívar**.

BOLIVÍAN, **-Ă**, *bolivieni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Boliviei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Boliviei sau bolivienilor (1), referitor la Bolivia sau la bolivieni. [Pr.: -vi-an] — **Bolivia** (n. pr.) + suf. -an.

BOLMOJÍ vb. IV v. **bălmăji**.

BOLNÁV, **-Ă**, *bolnavi*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o boală; (om) suferind, beteag. [Acc. și: (reg.) *bolnav*] — Din bg. **bolnav**.

BOLNÁVÍ, *bolnăvesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi. — Din **bolnav**.

BOLNĂVICIÓS, **-OÁSÁ**, *bolnăvicioși*, -oase, adj. **1.** Care se îmbolnăvește ușor; gubav. ♦ (Ca) de bolnav. **2.** Fig. Care este atras irezistibil spre viciu, spre lucruri anormale sau exagerate. — **Bolnav** + suf. -icios.

BOLNĂVIÓR, -OĂRĂ, *bolnăviori, -oare*, adj. (Fam.) Diminutiv al lui *bolnav*. — *Bolnav* + suf. *-ior*.

BOLNIȚĂ, *bolnițe*, s.f. (Inv.) Spital, infirmerie pe lângă o mănăstire sau pe lângă un așezământ de binefacere. ♦ Loc unde se izolau și se îngrijeau vitele bolnave. — Din sl. *bolnica*.

BOLOBÓC s.n. v. *poloboc*.

BOLOBOCÉL s.n. v. *polobocel*.

BOLOMÉTRIC, -Ă, *bolometrici, -ce*, adj. De bolometru; obținut cu ajutorul bolometrului. — Din fr. *bolométrique*.

BOLOMÉTRU, *bolometre*, s.n. Instrument pentru determinarea intensității radiației termice prin măsurarea încălzirii unui element sensibil expus radiației. — Din fr. *bolomètre*.

BOLOVÁN, *bolovani*, s.m. Piatră (voluminoasă și grea) rotunjită prin rostogolirea ei de ape; pietroi. ♦ Bucată mare de pământ sau dintr-o materie solidă oarecare. *Bolovan de sare*. — Din bg. *balvan*.

BOLOVĂNEL, *bolovănei*, s.m. 1. (Rar) Diminutiv al lui *bolovan*. 2. (Art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — *Bolovan* + suf. *-el*.

BOLOVĂNÍ, *bolovănesc*, vb. IV. Refl. (Rar, despre nori) A se îngămădi ca niște bolovani. ♦ Tranz. (În expr.) A *bolovăni ochii* = a holba, a căsca ochii. — Din *bolovan*.

BOLOVĂNIȘ, *bolovănișuri*, s.n. Teren pietros, plin de bolovani. — *Bolovan* + suf. *-iș*.

BOLOVĂNIȚĂ, -Ă, *bolovăniți, -te*, adj. Bolovănos. — V. *bolovan*.

BOLOVĂNÓS, -OĂSĂ, *bolovănoși, -oase*, adj. Cu mulți bolovani; bolovănit. ♦ Fig. *Stil bolovănos. Vorbire bolovănoasă*. — *Bolovan* + suf. *-os*.

BOLȘEVÍC, -Ă, *bolșevici, -ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al bolșevismului. 2. Adj. Care aparține bolșevismului sau bolșevicilor (1), care se referă la bolșevism sau la bolșevici; propriu, caracteristic bolșevicilor sau bolșevismului. — Din rus. *bolševik*, fr. *bolchevik*.

BOLȘEVÍSM s.n. Curent de gândire politică apărut în Rusia la începutul sec. XX în cadrul facțiunii de stânga a Partidului Social Democrat al Muncitorilor. — Din rus. *bolševizm*, fr. *bolchevisme*.

BOLTĂȘ, *boltași*, s.m. (Reg.) Proprietar al unei prăvălii. — *Boltă* + suf. *-aș*.

BOLTĂ, *bolți*, s.f. 1. Zidărie sau construcție cu partea superioară arcuită în formă de semicerc sau numai bombată în sus. ♦ Încăpere, gang sau galerie subterană cu tavanul arcuit. ♦ Construcție de lemn sau de vergele de fier în formă de arc, care servește de sprijin plantelor agățătoare. ♦ Arc de verdeață format de ramurile unite ale copacilor. ♦ (În sintagma) *Boltă cerească* sau *bolta cerului* = *ce²* (1). 2. (În sintagmele) *Boltă craniană* = partea superioară a cutiei osoase craniene. *Boltă palatină* = palat¹, cerul-gurii. 3. (Reg.) Prăvălie, dugheană. [Var.: (reg.) *boaltă* s.f.] — Din sb. *bolta*, magh. *bolt*.

BOLTÍ, *boltesc*, vb. IV. Tranz. A da (unei construcții) formă de boltă (1). ♦ Refl. A se deschide în formă de boltă (1). — Din *boltă*.

BOLTIȘOARĂ, *bolțișoare*, s.f. Diminutiv al lui *boltă*; *spec. boltă mică* dintre grinzile de metal sau de beton armat ale unui planșeu. — *Boltă* + suf. *-ișoară*.

BOLTÍT, -Ă, *bolțiți, -te*, adj. Care are formă de boltă (1) sau de arc; bombat. — V. *bolți*.

BOLTITURĂ, *boltituri*, s.f. Parte arcuită a unei bolte. — *Bolți* + suf. *-tură*.

BOLTIȚĂ, *bolțițe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *boltă*. — *Boltă* + suf. *-iță*.

BOLȚ, *bolțuri*, s.n. Piesă de legătură între un piston și o bielă. — Din germ. *Bolzen*.

BOLȚĂR, *bolțari*, s.m. Bucată de piatră sau de beton special fasonată pentru construirea bolților. — *Boltă* + suf. *-ar*.

BOLÚND, -Ă adj. v. *bolând*.

BOMBĂ, *bomez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a lua o formă arcuită convexă. — Din fr. *bomber*.

BOMBĂU, *bombaje*, s.n. 1. Deformare a unei plăci constând în convexitatea uneia dintre fețe. 2. Deformare a capacelor de tablă la unele cutii sau borcane de conserve cu conținut alterat. — *Bomba* + suf. *-aj*.

BOMBAMÉNT s.n. Parte bombată a unui drum pavat sau asfaltat, realizată pentru a asigura scurgerea apei. — Din fr. *bombement*.

BOMBARDĂ, *bombardez*, vb. I. Tranz. 1. A supune un obiectiv unui tir de artilerie, de aviație sau de rachete. 2. A proiecta particule elementare (neutroni, protoni etc.) asupra unui corp. — Din fr. *bombarder*.

BOMBARDAMÉNT, bombardamente, s.n. Bombardare. — Din fr. *bombardement*, it. *bombardamento*.

BOMBARDĂRE, *bombardări*, s.f. Acțiunea de a *bombarda*; bombardament. — V. *bombarda*.

BOMBĂRDĂ, *bombarde*, s.f. Mașină de război cu care, în Evul Mediu, se aruncau bolovani sau alte proiectile grele asupra fortificațiilor. ♦ Tun de calibru mare; balimez. — Din fr. *bombarde*.

BOMBARDIÉR, (1) bombardiere, s.n. (2) *bombardieri*, s.m. 1. S.m. Avion de bombardament. 2. S.m. Militar care face parte din echipajul unui avion de bombardament. [Pr.: *-di-er*] — Din fr. *bombardier*.

BOMBARDÓN, *bombardoane*, s.n. Instrument muzical de suflat, din alamă, în forma unei mari trompete cu piston, cu timbru și cu registru foarte grave. — Din fr. *bombardon*.

BOMBĂRE, *bombări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *bomba*. — V. *bomba*.

BOMBĂSTIC, -Ă, *bombastici, -ce*, adj. (Despre vorbe, stil etc.; adesea adverbial) Emfatic, pretențios. — Din germ. *bombastisch*.

BOMBĂT, -Ă, *bombați, -te*, adj. De formă convexă; boltit. — V. *bomba*.

BOMBĂ, *bombe*, s.f. 1. Proiectil cu încărcătură explozivă, incendiară etc., care se aruncă din avion; (rar) proiectil de tun. ♦ *Bombă atomică* (sau *nucleară*) = bombă bazată pe energia nucleară, cu o putere de distrugere extraordinară. 2. (În sintagma) *Bombă vulcanică* = bucată de lavă aruncată în aer din crater și rotunjită prin învârtirea în atmosferă. 3. (În sintagma) *Bombă calorimetrică* = vas rezistent de metal întrebunțat pentru determinarea căldurii de ardere a unei substanțe. 4. Fig. (Sport) Lovitură de minge trasă puternic spre poartă. 5. Fig. (Arg.) Știre senzațională. 6. Fig. (Arg.) Speluncă. — Din fr. *bombe*.

BOMBĂNEĂLĂ, *bombăneli*, s.f. Faptul de a *bombăni*; vorbe spuse de cel care bombănește; bombănire. — *Bombăni* + suf. *-eală*.

BOMBĂNÍ, *bombăn*, vb. IV. Intrans. 1. A vorbi pentru sine, încet și fără a articula răspicat sunetele. ♦ Tranz. A săcăi pe cineva, arătându-i nemulțumirea prin vorbe spuse parcă pentru sine. 2. (Despre copiii mici) A produce sunete nearticulate. — Formație onomatopeică.

BOMBĂNÍRE, *bombăniri*, s.f. Faptul de a *bombăni*; bombănit, bombăneală. — V. *bombăni*.

BOMBĂNÍT s.n. Bombănire. — V. *bombăni*.

BOMBÉU, *bombeuri*, s.n. Vârful (întărit) al încălțăminteii. — Din fr. *bombé*.

BOMBÍȚĂ, *bombițe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *bombă*. — *Bombă* + suf. *-iță*.

BOMBOANĂ, *bomboane*, s.f. Mic produs de cofetărie fabricat din sirop de zahăr aromatizat, ciocolată etc., având culoare, gust și formă foarte variate. — Din fr. *bonbon*.

BOMBONERIE, *bombonerie*, s.f. Magazin în care se vând bomboane. — Din fr. *bonbonnerie*.

BOMBONIERĂ, *bomboniere*, s.f. Vas mic sau cutie în care se păstrează bomboane. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. *bonbonnière*.

BOMFĂIER, *bomfaiere*, s.n. Fierăstrău de mână pentru tăiat metale. [Acc. și: *bómfaier*] — Din engl. *bonfire*.

BOMPRES, *bomprese*, s.n. Catargul din vârful prorei unui vas cu pânze, de care se leagă mai multe vele. — Din it. *compresso*.

BON, bonuri, s.n. 1. Bilet provizoriu care conferă deținătorului său dreptul de a primi sau de a beneficia de ceva. ♦ Notă de plată pe baza căreia se achită mărfuri sau servicii. 2. Hârtie de valoare emisă de stat sau de o instituție financiară recunoscută de stat. ♦ *Bon de tezaur* = obligație emisă de stat pentru sumele împrumutate pe termen scurt și pentru care statul plătește dobândă. — Din fr. *bon*.

BONAPARTÍSM s.n. 1. Sistem de guvernare în care puterea a fost deținută de dinastia fondată de Napoleon Bonaparte. 2. Atașament față de bonapartism (1) sau față de conducerea lui Napoleon Bonaparte. — Din fr. *bonapartisme*.

BONAPARTÍST, -Ă, *bonapartiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține bonapartismului, referitor la bonapartism. 2. S.m. și f. Adept al bonapartismului. — Din fr. *bonapartiste*.

BONĂ, *bone*, s.f. Îngrijitoare angajată într-o familie pentru a crește copiii (și a-i învăța o limbă străină). — Din fr. *bonne*, germ. *Bonne*.

BÓNCA interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de bătaia ciocanului. — Onomatopee.

BONCĂI, pers. 3 *boncăiește*, vb. IV. Refl. și intrans. (Rar) A boncăli. [Prez. ind. pers. 3 și: *boncăie*] — Cf. sb. *bu k a t i*.

BONCĂLUI, pers. 3 *boncăluiește*, vb. IV. Refl. și intrans. (Despre cerbi și alte erbivore mari) A scoate strigăte specifice rasei în perioada de rut; a boncăi. — Et. nec.

BONCĂLUIȚ s.n. Faptul de a *boncălui*; răget, strigăt specific scos de cerbi și de alte erbivore în perioada de rut. ♦ Fig. Sunet prelung emis de unele instrumente de suflat. — V. *boncăli*.

BONCĂNÍT, *boncănituri*, s.n. 1. Mugetul cerbului în perioada de împerechere. 2. Perioada de împerechere la cerbi. — Din *boncăni* „a rage”.

BOND, *bonduri*, s.n. Salt al avionului la o aterizare incorectă. — Din fr. *bond*.

BONDĂR, *bondari*, s.m. Nume dat unor insecte himenoptere mari înrudite cu albina; bărzăun (*Bombus*): (pop.) nume care se dă oricărei insecte mari care bâzâie. — Formație onomatopeică.

BONDĂRĂȘ, *bondărași*, s.m. Diminutiv al lui *bondar*. — **Bondar** + suf. *-aș*.

BONDÓC, **-OACĂ**, *bondoci*, *-oace*, adj. (Despre oameni; fig. despre obiecte) Scurt și îndesat, mic și gros. — Cf. *tc. b u n d u k*.

BONDOCÉL, **-EĂ**, *bondocei*, *-ele*, adj. Diminutiv al lui *bondoc*. — **Bondoc** + suf. *-el*.

BONÉTĂ, *bonete*, s.f. 1. Acoperământ de cap confecționat din pânză sau din stofă, fără boruri sau corozor, purtat de femei, de copii, de bucătari, medici, laboranți, militari etc. 2. (În sintagma *Bonetă frigiană* = scufie de pâslă cu vârful îndoit înainte, purtată în Antichitate de sclavii eliberați și devenită în timpul Revoluției Franceze (1789-1794) simbol al libertății. — Din fr. *bonnet*.

BONETICĂ, *bonețele*, s.f. Diminutiv al lui *bonetă* (1). — **Bonetă** + suf. *-ică*.

BONGOĂSE s.f. pl. (Reg.) Istorioare, povești hazlii. — Et. nec.

BÓNGOS, *bongosuri*, s.n. Instrument de percuție de formă conică sau cilindrică. — Din sp. *bongos*.

BONIÉR, *boniere*, s.n. Carnet de bonuri (1). [Pr.: *-ni-er*] — **Bon** + suf. *-ier*.

BONIFICĂ, *bonific*, vb. I. Tranz. A scădea dintr-o factură o sumă oarecare (ca despăgubire pentru lipsa la o marfă, pentru o pierdere sau o deteriorare întâmplătoare). ♦ A face rabat. — După fr. *bonifier*.

BONIFICĂRE, *bonificări*, s.f. Acțiunea de a *bonifica*; (concr.) sumă de bani care compensează o daună sau reprezintă o reducere; bonificație. — V. *bonifica*.

BONIFICĂȚIE, *bonificații*, s.f. Bonificare. ♦ Avantaj acordat primilor clasați într-o cursă ciclistă pe etape, care constă în scăderea unor secunde sau minute din timpul realizat de aceștia în etapa respectivă. — Din fr. *bonification*.

BONITĂRE, *bonități*, s.f. Determinare a valorii economice a unui ban pe baza unor criterii stabile. ♦ Apreciere complexă a unui animal în vederea selecției. — Cf. *bonitate*.

BONITĂTE, *bonități*, s.f. 1. Capacitate de plată și de credit; solvabilitate, solvență. 2. Capacitate a unei ape, a unui teren etc. de a fi bine exploatate. — Din germ. *Bonität*.

BONJUR interj., (2) *bonjuri*, s.m., (3) *bonjururi*, s.n. 1. Interj. Cuvânt de salut pentru orice moment al zilei, echivalent cu *bună ziua*. 2. S.m. (Înv.) Bonjurist. 3. S.n. (Înv.) Haină la modă la mijlocul sec. XIX. — Din fr. *bonjour*.

BONJURISM s.n. Ansamblul concepțiilor și manifestărilor caracteristice bonjuriștilor. — **Bonjur** + suf. *-ism*.

BONJURIST, *bonjuriști*, s.m. Nume dat după 1830–1840 tinerilor români progresiști care studiaseră în Franța. — **Bonjur** + suf. *-ist*.

BONÓM, *bonomi*, s.m. (Livr.) Om blând, îngăduitor și credul, cu gusturi și purtări simple. — Din fr. *bonhomme*.

BONOMIE s.f. Însușire, caracter de bonom. — Din fr. *bonhomie*.

BONSÓAR interj. Cuvânt de salut echivalent cu *bună seara*. [Scris și: *bon soir*] — Din fr. *bonsoir*.

BONT, **BOĂNTĂ**, *bonți*, *boante*, adj. Fără vârf, cu vârful retezat, tocit, rupt. ♦ (Despre degete, mâini, picioare etc.) Scurt și gros. — Et. nec.

BONTI, *bontesc*, vb. IV. Tranz. A teși muchia unui obiect, dându-i o formă cilindrică. — Din *bont*.

BONTIRE, *bontiri*, s.f. Acțiunea de a *bontii* și rezultatul ei. — V. *bontii*.

BONTÓN s.n. Cod de maniere elegante al înaltei societăți. — Din fr. *bon ton*.

BONUS, *bonusuri*, s.n. 1. Gratificație. 2. Avantaj acordat unui client fidel de către o rețea de comunicații, de către un magazin etc. — Din engl. *bonus*.

BONZ, *bonzi*, s.m. Preot sau călugăr budist. ♦ (Ir.) Personaj de vază, pretențios, dintr-un partid sau o organizație social-democrată. — Din fr. *bonze*.

BOOGIE, *boogie-uri*, s.n. *Boogie-woogie*. [Pr.: *búghi*] — Cuv. engl.

BOOGIE-WOOGIE, *boogie-woogie-uri*, s.n. Dans de origine nord-americană, asemănător cu blues-ul; melodie după care se dansează acest dans. [Pr.: *búghi-úghi*] — Cuv. engl.

BOOM, *boomuri*, s.n. Denumire dată perioadei de avânt economic, caracterizată prin creșterea producției, a profiturilor, scăderea șomajului etc. [Pr.: *bum*] — Din engl. *boom*.

BOR¹ s.n. Element chimic, semimetal negru-cenușiu, cristalin. — Din fr. *boré*.

BOR², *boruri*, s.n. Margine circulară (rășfrântă) care înconjoară calota pârlăriei. — Din fr. *bord*.

BÓRA s.m. invar. Vânt puternic, uscat și rece, care bate iarna dinspre munte spre mare, mai ales pe coastele de nord-est ale Mării Adriatice și ale Mării Negre. — Din it., fr. *borá*.

BORÁCI, *borace*, s.n. Unealtă portabilă, acționată manual, pentru găurit piesele metalice mari, greu transportabile. — Cf. germ. *Bohrer*.

BORAGINACÉE, *boraginacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, cu tulpinile și frunzele acoperite cu peri, cu flori constituite în inflorescențe și cu fructele formate din patru nucule cu câte o sămânță; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. — Din fr. *boraginacée*.

BORANGÍC, *borangicuri*, s.n. 1. Fir depănat de pe gogoșile viermilor de mătase. 2. Țesătură făcută în industria casnică din acest fir. ♦ (La pl.) Diferite feluri de țesături de borangic (1). [Var.: *burangíc* s.n.] — Din tc. *bürüncük*.

BORÁT, *boráti*, s.m. Sare a acidului boric. — Din fr. *borate*.

BORÁX s.n. Borat de sodiu. — Din fr. *borax*.

BORÁT, **-Ă**, *boráti*, *-te*, adj. (Fam.) Dezgustător, scârbos, hidos. — V. *borf*.

BORÁTÚRÁ, *boráturi*, s.f. (Pop.) Ceea ce se vomită. ♦ (Fam.) Epitet injurios dat cuiva. — **Borf** + suf. *-túră*.

BORCÁN, *borcane*, s.n. Vas (cilindric) de sticlă, folosit pentru păstrarea conservelor, a preparatelor farmaceutice etc. — Din bg. *burkan*.

BORCĂNAȘ, *borcănașe*, s.n. Diminutiv al lui *borcan*. — **Borcan** + suf. *-aș*.

BORCĂNÁT, **-Ă**, *borcănați*, *-te*, adj. Mare, gros, umflat (ca un borcan). — **Borcan** + suf. *-at*.

BORCEÁG, (1) s.m., (2) *borceaguri*, s.n. 1. S.m. Numele a două plante: a) mazărice; b) plantă erbacee agățătoare, cu florile de culoare albă-gălbui sau purpurie și cu fructe în formă de pâstăi păroase (*Vicia pannonica*). 2. S.n. Amestec de mazărice sau de mazăre furajeră cu o cereală păioasă, folosit ca nutreț. — Din bg. *borčak*.

BORD, *borduri*, s.n. Fiecare dintre părțile laterale ale punții unei ambarcațiuni (mari). ♦ *Jurnal de bord* = registru în care se consemnează toate evenimentele importante petrecute în cursul călătoriei unei ambarcațiuni sau a unui avion. ♦ Loc. adv. *Pe* (sau *la*) *bord* = în ambarcațiune; *p. anal.* în avion. ♦ Expr. *A arunca peste bord* = a renunța la ceva ca nefiind de folos. — Din fr. *bord*.

BORDÁJ, *bordaje*, s.n. Înveliș exterior, metalic sau lemnos, al scheletului unei ambarcațiuni. — Din fr. *bordage*.

BORDEAUX, (2) *bordeaux-uri*, s.n. 1. Soi de viță-de-vie originar din regiunea franceză Bordeaux. 2. Vin roșu făcut din acest soi de struguri. [Pr.: *bordó*] — Din fr. *Bordeaux*.

BORDÉI, *bordeie*, s.n. 1. Încăpere săpată (pe jumătate) în pământ și acoperită cu pământ, paie sau stof. 2. *P. ext.* Locuință mică, rudimentară, sărăcăcioasă. — Et. nec.

BORDEIAȘ, *bordeiașe*, s.n. Diminutiv al lui *bordei*. — **Bordei** + suf. *-aș*.

BORDÉL, *bordehuri*, s.n. Casă în care se practică prostituția; lupanar. — Din fr. *bordel*, it. *bordello*.

BORDERÓU, *borderouri*, s.n. Listă sau tablou în care se înscriu conturi, mărfuri, valori sau acte. — Din fr. *bordereau*.

BORDÓ adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Roșu-închis. 2. S.n. Culoare bordo (1). — Din fr. *bordeaux*.

BORDURÁ, *bordurez*, vb. I. Tranz. A face operația de răsfrângere a marginilor unui obiect prin tragere și întindere. — Din *bordură*.

BORDURÁRE, *bordurări*, s.f. Acțiunea de a *bordura* și rezultatul ei. — V. *bordura*.

BORDURÁ, *borduri*, s.f. 1. Fâșie, panglică sau cusătură aplicată ca podoabă pe marginea unui obiect textil. 2. Zonă care înconjoară marginea unui obiect, cu o structură diferită de a acestuia; *spec.* zonă de la marginea dinspre partea carosabilă a trotuarului sau a refugiiilor. *Bordura de flori a unei peluze*. — Din fr. *bordure*.

BOREÁL, **-Ă**, *boreali*, *-e*, adj. Din emisfera nordică; septentrional. [Pr.: *-re-ál*] — Din fr. *boréal*, lat. *borealis*.

BOREÁSĂ, *borese*, s.f. (Reg.) Nevastă. — Din *bolereasă*.

BORFÁȘ, *borfași*, s.m. Hoț de rufe, de haine, de lucruri mărunte; găinar, bojogar. — **Boarfă** + suf. *-aș*.

BORFÁȘIE, *borfășii*, s.f. (Rar) 1. Îndeletnicirea borfașului. 2. Furt de lucruri mărunte. — **Borfaș** + suf. *-ie*.

BORHÓT, *borhoturi*, s.n. Totalitatea resturilor provenite din distilarea materiei prime (fructe, cereale) în industria alcoolului, a berii etc. și folosite ca hrană pentru animale. ♦ (Rar; la pl.) Mațe, măruntaie de porc, de miel etc. necurățate. — Et. nec.

BÓRIC adj. (În sintagma *Acid boric* = acid al borului¹, care se prezintă ca o pulbere albă, cristalină, fără miros, solubilă în apă, folosit ca antiseptic slab, la emailaj, în tăbăcărie etc. — Din fr. *borique*.

BORICÁT, -Ă, boricăți, -te, adj. Preparat cu acid boric. ♦ *Apă boricată* = apă în care s-a dizolvat acid boric. *Vaselină boricată* = vaselină preparată cu acid boric. — Din fr. **boriqué**.

BORÍ, borâsc, vb. IV. Intrans. și tranz. (Pop.) A vomita. — Et. nec.

BORMAȘINĂ, bormași, s.f. Mașină de găurit metale, piatră etc. cu ajutorul unui burghiu rotitor. [Acc. și: *bormașină*] — Din germ. **Bormaschine**.

BORNĂ, bornez, vb. I. Tranz. A pune borne (1). — Din fr. **borner**.

BORNĂJ, bornaje, s.n. Bornare. — Din fr. **bornage**.

BORNĂRE, bornări, s.f. Acțiunea de a *borna* și rezultatul ei; bornaj. — V. **borna**.

BORNÁT, -Ă, bornați, -te, adj. Cu borne. — V. **borna**.

BÓRNĂ, borne, s.f. 1. Stâlp fixat pe marginea unui drum pentru indicarea kilometrajului, a distanței până la localitățile de pe șosea etc. ♦ Stâlp implantat la distanțe regulate în marginea unui drum carosabil. **2.** Piesă de contact montată la capătul unui conductor electric. — Din fr. **borne**.

BOROANĂ, бороане, s.f. (Reg.) Grapă. — Din ucr. **borona**.

BOROBOAȚĂ, boroboate, s.f. (Fam.) Poznă, neghiobie, faptă neucuetată. — Et. nec.

BORONÍ, boronesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A grăpa. — Din **boroană**.

BORONÍT s.n. (Reg.) Acțiunea de a *boroni*; grăpat. — V. **boroni**.

BORSÉTĂ, borsete, s.f. Geantă mică bărbătească (pentru acte, documente etc.). — Din it. **borsetta**.

BORȘ, (2) borșuri, s.n. 1. Zeamă acră preparată din țărâțe de grâu, de secară sau de sfeclă de zahăr fermentate în apă. **2. P. ext.** ciorbă preparată cu această zeamă. ♦ Expr. *A-i sufla (cuiva) în borș* sau *a sufla în borșul cuiva* = a se amesteca (neîntrebat) în treburile cuiva. (Fam.) *A mânca borș* = a mânți. *A-i da (cuiva) borșul* = a-i țâșni cuiva sângele din nas. *A se face borș* = a se înfuria. ♦ (Arg.) Sânge. — Din rus., ucr. **boršci**.

BORȘI, pers. 3 borșeste, vb. IV. Refl. A se acri (ca borșul), a fermenta. ♦ (Despre mâncăruri, fructe etc.) A se strica (înăcrindu-se). — Din **borș**.

BORȘIȘOR s.m. Plantă erbacee perenă cu frunze cărnoase și flori roz, răspândită pe stâncile calcaroase (*Sempervivum schlehani*). — **Borș** + suf. *-ișor*.

BORȘÍT, -Ă, borșiți, -te, adj. Care s-a stricat (făcându-se acru ca borșul). — V. **borși**.

BORT s.n. Diamant brut cu structură fibroasă și cu luciu, întrebuințat ca abraziv. — Din fr. **bort**.

BÓRTĂ, borte, s.f. (Reg.) 1. Scobitură, adâncitură într-un corp, într-un material sau în pământ; gaură, groapă. **2.** Scorbură. **3.** Vizuină. — Din ucr. **bort**.

BORTELI, bortelesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A găuri. — Contaminare între **bortă** și **sfredeli**.

BORTELÍT, -Ă, borteliți, -te, adj. (Reg.) Găurit². — V. **borteli**.

BORTÍ, bortesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A găuri. — Din ucr. **bortyty**.

BORTÍT, -Ă, bortiți, -te, adj. (Reg.) Găurit². ♦ Scorburos. — V. **bortí**.

BORTJ, borțuri, s.n. (Reg.) Pântecelul femeii gravide. — Et. nec.

BORTȘOS, -OASĂ, borțoși, -oase, adj. (Pop. și fam.; adesea substantivat) Cu burtă mare. ♦ (La f.) Gravidă. — **Borț** + suf. *-os*.

BORÚRĂ, boruri, s.f. Compus al borului¹ cu metalele. — Din fr. **borure**.

BÓRVIZ s.n. Apă minerală. — Din magh. **borviz**.

BÓRZĂ, borze, s.f. Gândac mare, negru, care trăiește în locuri umede și elimină la atingere o secreție rău mirositoare (*Blaps mortisaga*). — Formație onomatopeică.

BOS s.m. v. boss.

BÓSĂ, bose, s.f. 1. (Anat.) Proeminență pe suprafața unui os. ♦ Tumefacție datorată unei colecții subcutanate de sânge; cucui. **2.** (Franțuzism) Aptitudine. — Din fr. **bosse**.

BOSCĂR, boscare, s.m. (Reg.) Scamator. — **Bosco** (n. pr.) + suf. *-ar*.

BOSCĂRIE, boscării, s.f. (Reg.) Scamatorie. ♦ Fig. Înșelătorie, pungăși. — **Boscar** + suf. *-ie*.

BOSCHÉT, boschete, s.n. Grup de arbuști plantați pentru înfrumusețarea unui parc, a unei grădini etc. — Din fr. **bosquet**.

BOSCHETĂRI, boschetari, s.m. (Fam.) Persoană fără domiciliu, fără resurse, care trăiește prin parcuri, în guri de canal, sub poduri etc. ♦ Om decăzut, vicios. — **Boschet** + suf. *-ar*.

BOSCORODEĂLĂ, boscorodeli, s.f. Faptul de a *boscorodi*; vorbe spuse de cel care boscorodește. — **Boscorodi** + suf. *-eală*.

BOSCORODÍ, boscorodesc, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A vorbi (singur) spunând vorbe neînțelese. **2.** Tranz. A face cuiva întruna observații; a mostra mereu pe cineva. **3.** Tranz. (Pop.) A descânta, a vrăji. — Cf. ucr. **božkorodity**.

BOSNIÁC, -Ă, bosniaci, -ce, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Bosniei și Herțegovinei sau este originară de acolo.

2. Adj. Care aparține Bosniei și Herțegovinei sau bosniacilor (1), privitor la Bosnia și Herțegovina ori la bosniaci. [Pr.: *-ni-ac*] — Din fr. **bosniaque**.

BOSS s.m. Supraveghetor peste muncitorii dintr-o întreprindere în SUA; *p. ext.* (fam.) șef. [Var.: **bos** (pl. *boși*) s.m.] — Cuv. engl.

BÓSSA-NÓVA, bossa-nove, s.f. Dans modern în ritm de rumbă, de origine braziliană; melodie după care se execută acest dans. — Din port. **bossa-nova**.

BOSTÁN, bostani, s.m. (Reg.) 1. Dovleac. ♦ Fig. (lr.) Cap (al omului).

2. Pepene verde. — Din tc., sb. **bostan**.

BOSTĂNĂ, bostane, s.f. (Reg.) Pepenărie. — Din **bostan**.

BOSTANGIU, bostangii, s.m. Soldat din garda sultanului care avea grijă și de grădininile seraiului. — Din tc. **bostanci**.

BOSTĂNĂR, bostănari, s.m. (Reg.) Cultivator sau negustor de pepeni; păzitor al unei pepenării. — **Bostan** + suf. *-ar*.

BOSTĂNĂRIE, bostănării, s.f. (Reg.) 1. Pepenărie. **2.** Loc unde se vând pepeni. — **Bostan** + suf. *-ărie*.

BOSTĂNÉL, bostănei, s.m. (Reg.) 1. Diminutiv al lui *bostan*. **2.** Dovlecel. — **Bostan** + suf. *-el*.

BOSTĂNOAȘĂ, bostănoase, s.f. (Bot.) Cucurbitacee. — **Bostan** + suf. *-oasă*.

BÓSTON¹, bostonuri, s.n. 1. Dans lent, asemănător valsului; melodie după care se execută acest dans. **2.** Numele unui joc de cărți. [Acc. și: *bostón*] — Din fr. **boston**.

BÓSTON² s.n. Presă manuală pentru imprimarea cărților de vizită, a ferparurilor, a afișelor de format redus. — Din germ. **Boston**[presse].

BOSUIOC s.n. v. busuicoc.

BOSUMFLĂ, bosumfla, vb. I. Refl. (Fam.) A-și manifesta supărarea încruntându-se și strângând buzele; a se îmbufna. — Et. nec.

BOSUMFLĂRE, bosumflări, s.f. (Fam.) Faptul de a se *bosumfla*; îmbufnare. — V. **bosumfla**.

BOSUMFLÁT, -Ă, bosumflați, -te, adj. Care-și strânge buzele și se încruntă de supărare; îmbufnat, botos; *p. ext.* supărat, ursuz. — V. **bosumfla**.

BOȘ, boașe, s.n. (Pop.) Testicul. — Lat. **bursa**.

BOȘĂR, boșari, s.m. (Rar) Pepene cu coaja verde și miezul galben. — Et. nec.

BOȘIMÁN, -Ă, boșimani, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație băștinașă negridă din sudul Africii; (și la sg.) persoană care aparține acestei populații. **2.** Adj. Care aparține boșimanilor (1), privitor la boșimani. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de boșimani. — Din fr. **bochimani**.

BOȘORÓG, -OĂGĂ, boșorogi, -oage, adj., s.m. și f. (Pop.) (Persoană) care suferă de hernie. ♦ Fig. (Om) bătrân, ramolit. — Cf. *b o ș*.

BOȘOROGÉALĂ, boșorogeli, s.f. (Pop.) Hernie. ♦ Fig. Starea omului bătrân și ramolit. — **Boșorogi** + suf. *-eală*.

BOȘOROGÍ, boșorogesc, vb. IV. Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de hernie. ♦ Fig. A se ramoli (de bătrânețe). — Din **boșorog**.

BOȘTÍNĂ, boștine, s.f. (Reg.) 1. Ceea ce rămâne din fagure după ce s-au scos mierea și ceara. **2.** Tescovină. [Var.: **hoștínă** s.f.] — Din sl. **voština**.

BOT, boturi, s.n. 1. Partea anterioară a capului unor mamifere, cuprinzând gura (și nasul). ♦ Expr. *A bea la botul calului* = a bea încă un pahar, în picioare, la plecare; a bea ceva la repezeală. *A fi (sau a pune pe cineva) cu botul pe labe* = a fi redus (sau a reduce pe cineva) la tăcere, a fi pus (sau a pune) la punct. *A se șterge (sau a se linge) pe bot (de sau, reg., despre ceva)* = a fi nevoit să renunțe (la ceva). *A se întâlni (cu cineva) bot în bot* = a se întâlni (cu cineva) pe neașteptate, față în față. (Fam.) *A-și băga botul (peste tot sau unde nu-i fierbe oala)* = a se amesteca în toate, și unde trebuie, și unde nu trebuie. (Fam.) *A se pupa bot în bot cu cineva* = a trăi în mare prietenie cu cineva. *A da (cuiva) peste bot* = a dojeni pe cineva, a-l pune la respect. *A face bot* = a se supăra, a se bosumfla. **2.** Fig. Partea ascuțită sau lunguiață a unui obiect; vârf. **3.** *Botul cizmei*. Partea din față a unui vehicul cu tracțiune mecanică. *Botul automobilului. Botul locomotivei*. — Et. nec.

BOTÁNIC, -Ă, botanici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Știință care se ocupă cu studiul structurii și dezvoltării plantelor, al originii și evoluției lor etc. **2.** Adj. Care aparține botanicii (1), care se referă la botanică. ♦ *Grădina botanică* = grădină în care sunt prezentate colecții de plante vii, cultivate în condiții naturale sau de seră. — Din fr. **botanique**.

BOTANÍST, -Ă, botaniști, -ste, s.m. și f. Specialist în botanică (1). — Din fr. **botaniste**.

BÓTĂ¹, bote, s.f. 1. Vas din doage de lemn înalt ca o cofă și înfundat la amândouă capetele, cu o mică deschidere pe capacul de deasupra, care servește pentru transportarea apei sau pentru păstrarea băuturilor alcoolice. **2.** (Reg.) Doniță. — Et. nec.

BÓTĂ², bote, s.f. (Reg.) Bătă. — Din magh. **bot**.

BÓTCĂ, botce, s.f. (Reg.) Celulă specială de fagure în care se dezvoltă matca. — Et. nec.

BOTÉI, *boteie*, s.n. (Reg.) Cârd, ciopor (de oi, de cerbi etc.). — Et. nec.

BOTÉZ, *botezuri*, s.n. 1. Ritual creștin de primire a cuiva printr-o credințioasă bisericii, însoțit de atribuirea unui prenume; *p. ext.* petrecere care are loc cu acest prilej; cumetrie. ◊ Expr. (Mil.) *Botezul focului* = prima participare activă la o luptă. 2. Apă folosită pentru săvârșirea botezului (1). 3. Stropire cu agheasmă a credințioșilor și a caselor lor de către preot, cu prilejul unor slujbe sau sărbători bisericești. 4. (Mar.) Ceremonial de lansare la apă a unei nave noi. — Din **boteza** (derivat regresiv).

BOTEZĂ, *botéz*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) supune botezului (1). 2. Tranz. A stropi cu agheasmă pe credințioși și casele lor. ◊ Fig. (Fam.) A uda, a stropi. ◊ A dilua cu apă; a falsifica. 3. Tranz. A avea calitatea de naș sau de nașă la botezul (1) cuiva. 4. Tranz. A pune cuiva sau la ceva un nume (de bațjocură); a supranumi; a porecli. — Lat. **battizare** (= *baptizare*).

BOTEZĂT, **-Ă**, *botezați*, *-te*, adj. 1. Care a primit botezul (1), devenind creștin. 2. (Fam.; despre lapte, băuturi etc.) Care este diluat cu apă; falsificat, subțiat. — V. **boteza**.

BOTFÓR, *botfori*, s.m. (Reg.) Cizmă cu tureci tari și încrețite la gleznă. [Acc. și: *botfor*] — Din rus. **botfor**.

BOTGRÓS, *botgroși*, s.m. Pasăre mică, sedentară, cu penele roșietice pe piept și brune pe restul corpului, cu ciocul conic, gros și tare; cireșar (*Coccothraustes coccothraustes*). — **Bot** + **gros**.

BOTINĂ, *botine*, s.f. (Reg.) Gheată (de damă sau de copil) încheiată cu butoni sau cu elastic. ◊ Cizmuliță. — Din fr. **botine**.

BOTIȘÓR, *botișoare*, s.n. Diminutiv al lui **bot**. — **Bot** + suf. *-ișor*.

BÓTNIȚĂ, *botnițe*, s.f. Apărătoare care se leagă la botul unor animale pentru ca să nu poată mușca, paște sau suge. — **Bot** + suf. *-niță*.

BOTÓS, **-OĂSĂ**, *botoși*, *-oase*, adj. (Despre oameni) 1. Cu gura mare, în formă de bot (1). 2. Fig. Bosumflat, supărat. 3. Fig. (Fam.) obraznic, arrogant. — **Bot** + suf. *-os*.

BOTOȘĂNEÂN, **-Ă**, *botoșăneni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Botoșani. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Botoșani ori botoșănenilor (1), referitor la municipiul sau județul Botoșani ori la botoșăneni. — **Botoșani** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BOTOȘĂNEÂNCĂ, *botoșănenice*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Botoșani. — **Botoșănean** + suf. *-că*.

BOTOȘÉL, *botoșei*, s.m. Papucel. — **Botoși** + suf. *-el*.

BOTÓȘI s.f. pl. (Reg.) Încălțăminte asemănătoare opincilor. — Din magh. **botos**.

BOTRIDIE, *botridii*, s.f. Organ special de fixare, în formă de paletă, franj, fantă, specific unor viermi paraziți. — Din fr. **bothridies**.

BOTRIOCEFÁL, *botriocefali*, s.m. Vierme intestinal din clasa cestodelor în formă de panglică, având o lungime de 8–12 m și prevăzut cu două botridii, care trăiește parazit în intestinul subțire al omului și al unor animale (*Diphyllobothrium latum*). [Pr.: *-tri-o-*] — Din fr. **bothriocéphale**.

BOTRIOCEFALÓZĂ, *botriocefaloze*, s.f. Boală provocată prin consumul cărnii de pește infestate de botriocefal, caracterizată prin anemie și tulburări digestive. [Pr.: *-tri-o-*] — Din fr. **bothryocéphalose**.

BOTRIOMICÓZĂ, *botriomicoze*, s.f. Pseudotumoră a tegumentelor, sub forma unui granulum provocat de specii parazite, rară la om, frecventă la animale. [Pr.: *-tri-o-*] — Din fr. **bothryomycose**.

BOTRÓȘ, *botroși*, s.m. Pasăre cântătoare cu ciocul foarte scurt, cu pene de culoare roșie-închis pe piept, negre pe cap, cenușii pe spate și albe la coadă (*Pyrrhula vulgaris*). — **Bot** + **roș**.

BOTULÍNIC, **-Ă**, *botulinici*, *-ce*, adj. (În sintagma) *Bacil botulinic* = bacil care se găsește în sol, în carnea sau fructele conservate și în nutrețul însiloizat. — Din fr. **botulinique**.

BOTULÍSM s.n. Toxiinfecție alimentară provocată de toxina bacilului botulinic. — Din fr. **botulisme**.

BOȚ¹, *boțuri*, s.n. Cocoloș. — Et. nec.

BOȚ², *boțuri*, s.n. Bucată de parămă sau de lanț care servește la manevrarea lanțurilor unei ancore. — Din rus. **boț**.

BOȚÍ, *boțesc*, vb. IV. Tranz. și refl. 1. A (se) mototoli. 2. Fig. A (se) zbărca, a (se) încreți (la față). — Din **boț¹**.

BOȚIȘÓR, *botișoare*, s.n. Diminutiv al lui **boț¹**. — **Boț** + suf. *-ișor*.

BOȚÍT, **-Ă**, *boțiti*, *-te*, adj. 1. Mototolit. 2. Zbărcit, încrețit (la față). — V. **boți**.

BOȚITURĂ, *boțituri*, s.f. Cută, încrețitură (la un lucru boțit). — **Boți** + suf. *-tură*.

BÓTMAN, *botmani*, s.m. Șef de echipaj pe o navă; cel mai mare în grad dintre marinarii de la bordul unei nave de comerț; nostrom. — Din rus. **botman**.

BOU, *boi*, s.m. 1. Taur castrat, folosit ca animal de tracțiune și mai ales pentru carne (*Bos taurus*). ◊ *Bou sur* = bour. ◊ Expr. *A nu-i fi* (cuiva) *toți boii acasă* = a fi rău dispus. *S-a dus bou și s-a întors vacă*, se spune despre

cineva care n-a reușit să învețe nimic, care nu s-a lămurit. *A scoate* (pe cineva) *din boii lui* = a enerva (pe cineva). ◊ Epitet injurios la adresa unui bărbat. 2. Compuse: *bou-de-mare* = pește marin mic, de culoare cafenie sau cenușie-închis, cu capul gros și lățaret și cu ochii așezați în partea superioară a capului (*Uranoscopus scaber*); *bou-de-baltă* = **a**) nume dat la două specii de broască, una având pe pânțele pete roșii (*Bombinator igneus*), iar cealaltă pete galbene; buhai-de-baltă (*Bombinator pachypus*); **b**) pasăre de baltă cu ciocul lung și ascuțit, galbenă-verzuie pe spate, cu capul negru și cu gâtul alb; buhai-de-baltă (*Botaurus stellaris*); **c**) (și în forma *bou-de-apă*) gândac mare de apă de culoare neagră, cu picioarele acoperite de peri deși și lungi și adaptate la înot (*Hydrophilus piceus*); *bou-de-noapte* = bufniță; *boul-lui-Dumnezeu* sau *boul-Domnului* = **a**) rădașcă; **b**) (și în forma *boul-popii*) buburuză. — Lat. **bovus** (= *bos, bovis*).

BOUÁR, *bouari*, s.m. Păstor de boi. [Var.: **boár** s.m.] — Lat. **bo(v)arius**.

BOULEÁN, *bouleni*, s.m. Diminutiv al lui *bou*; boușor, bouț. — **Bou** + suf. *-lean*.

BÓUR, *bouri*, s.m. 1. Taur sălbatic, care trăia odinioară și în țara noastră, socotit strămoșul direct al vitelor mari cornute; bou sur (*Bos primigenius*). 2. Vechea stemă a Moldovei, reprezentând un cap de bour (1). 3. (Înv.) Fier (înroșit) cu care se însemnau vitele, pietrele de hotar, răufăcătorii etc. — Lat. **bulalus**.

BOUREÁN, **-Ă**, *boureni*, *-e*, adj. Bouresc. — **Bour** + suf. *-ean*.

BOURÉL, **-EĂ**, *bourei*, *-ele*, s.m., adj. 1. S.m. Diminutiv al lui *bou* (1). 2. Adj. Cu coarne ca ale bourului (1); bourean. 3. S.m. Melc (l). — **Bour** + suf. *-el*.

BOURÉSC, **-EĂSCĂ**, *bourești*, adj. (Despre coarnele melcului) (Ca) de bou (1); bourean, bourel. — **Bour** + suf. *-esc*.

BOUROÁICĂ, *bouroaice*, s.f. (Far) Femela bourului. — **Bour** + suf. *-oaică*. **BOURÉE** s.n. 1. Vechi dans popular francez, cu ritm vioi, devenit dans de curte. ◊ Melodie după care se execută acest dans. 2. Un fel de fagot. [Pr.: *buré*] — Cuv. fr.

BOUȘÓR, *boușori*, s.m. Boulean. — **Bou** + suf. *-ușor*.

BOŪȚ, *boțuți*, s.m. Boulean. — **Bou** + suf. *-uț*.

BOVARÍSM s.n. Tendință prezentă la unele persoane care, nemulțumite de realitatea propriei lor condiții, își construiesc o personalitate fictivă, corespunderă aspirațiilor lor. — Din fr. **bovarisme**.

BOVÍD s.n. v. **bovideu**.

BOVIDÉU, *bovidee*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere rumegătoare artiodactile, cu coarne persistente; (și la sg.) animal care face parte din această familie. [Var.: **bovid** s.n.] — Din fr. **bovidé**.

BOVIN, **-Ă**, *bovini*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. De bou; din familia sau din speța bouului. 2. S.f. (La pl.) Subfamilie din familia rumegătoarelor, având ca tip bou; (și la sg.) animal care face parte din această subfamilie. — Din fr. **bovin**, lat. **bovinus**.

BOVINDÓU, *bovindouri*, s.n. Construcție ieșită în afara fațadei unei clădiri, ca un balconș închis, prevăzută cu una sau cu mai multe ferestre. — Din engl. **bow-window**.

BOWLING s.n. 1. Variantă a jocului de popice. 2. Loc, teren amenajat pentru bowling (1) și alte jocuri mecanice. [Pr.: *băuling*] — Din engl. **bowling**[alley].

BOX¹, (2) *boxuri*, s.n. 1. Sport în care doi adversari luptă între ei, pe ring, după anumite reguli, cu pumnii îmbrăcați în mănuși speciale; pugilistică, pugilism, pugilat. 2. Armă albă, alcătuită dintr-o placă de metal cu găuri pentru degete, zimțată în exterior, cu care se atacă ținând pumnul strâns. — Din fr. **boxe**.

BOX² s.n. Piele de bovine prelucrată, din care se confecționează fețe de încălțăminte și diverse obiecte de marochinărie. — Din fr. **box**[calf].

BOXĂ, *boxe*, vb. I. Intrans. A practica boxul¹, a lupta după regulile boxului¹. ◊ Tranz. (Fam.) A lovi cu pumnii ca la box¹. — Din fr. **boxer**.

BOXĂ, *boxe*, s.f. 1. Despărțitură, compartiment de dimensiuni reduse în interiorul unui local, al unei încăperi, al unei case (pentru servicii auxiliare, depozitare etc.). ◊ Despărțitură într-un grajd, făcută pentru un singur animal. 2. Compartiment mic, despărțit de sala principală a unui restaurant; separeu. 3. Parte din sala unui tribunal, unde stau acuzații în cursul unui proces. 4. Compartiment amenajat la malul unei ape, care servește la parcare a ambarcațiunilor cu motor. ◊ Ladă care servește la încălzirea și la descărcarea animalelor (de) pe o navă. 5. Incintă acustică. — Din fr. **box**. **BOXÉR¹**, *boxeri*, s.m. Sportiv care practică boxul¹; pugilist. — Din fr. **boxeur**.

BOXÉR², *boxeri*, s.m. Câine de pază înrudit cu dogul și cu buldogul, cu pielea de pe cap cutată. — Din fr., engl. **boxer**.

BÓX-OFFICE s.n. Cota de succes a unui spectacol, a unui artist etc., calculată în funcție de încasările obținute. [Pron.: *-ofis*] — Cuv. engl.

BOY, *boy*, s.m. 1. Servitor indigen în colonii. 2. Băiat angajat într-un hotel pentru diverse servicii. — Cuv. engl.

BOZ, *boji*, s.m. Plantă erbacee cu miros neplăcut, cu flori albe și cu fructe negre; bozie (*Sambucus ebulus*). — Cf. ucr. b o z, bg. b ä z e, magh. b o d z a.

BOZAFÉR, *-Ă*, *bozaferi*, *-e*, adj. (Înv.) Cenușiu. — Din tc. **bozaver**.

BÓZIE, *bozii*, s.f. Boz. — **Boz** + suf. *-ie*.

BRAC¹, *braci*, s.m. Căine de vânătoare cu părul scurt și cu urechile mari și blegi; prepelicar. — Din fr. **braque**.

BRAC², *bracuri*, s.n. Rest, rămășiță bună de aruncat, nefolositoare; sfărâmatură, bucată. ⇨ Loc. adj. *De brac* = care nu este bun de nimic; de neîntrebuințat. *Cal de brac*. ♦ Spec. Deșeu rezultat în cursul fabricării hârtiei. — Din rus. **brak**.

BRACĂ, *brachez*, vb. I. Tranz. A îndrepta către un anumit punct sau într-o anumită direcție. — Din fr. **braquer**.

BRACĂRE s.f. Rotire a părții mobile a unor sisteme tehnice pentru a fi aduse sau orientate într-o anumită poziție ori direcție. — După fr. **braquage**.

BRACONĂ, *braconez*, vb. I. Intrans. A vâna sau a pescui ilegal. — Din fr. **braconner**.

BRACONĂJ, *braconaie*, s.n. Faptul de a braconaa. ♦ Infrațiune care constă în practicarea ilegală a vânătorului sau a pescuitului. — Din fr. **braconnage**.

BRACONIÉR, *braconieri*, s.m. Persoană care braconeează. [Pr.: *-ni-er*] — Din fr. **braconnier**.

BRACTÉE, *bractee*, s.f. Frunzișoară erbacee sau membranoasă, verde sau divers colorată, care se află la baza florilor. — Din fr. **bractée**, lat. **bractea**.

BRACTÉAL, *-Ă*, *bracteali*, *-e*, adj. (Bot.) De bractee. [Pr.: *-te-a*] — Din fr. **bractéal**.

BRACTEOLĂ, *bracteole*, s.f. Bractee mică. [Pr.: *-te-o*] — Din fr. **bractéole**.

BRAD, *brazi*, s.m. 1. Arbore din familia pinaceelor care crește în zona muntoasă, înalț până la 50 m, cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de ace de culoare verde-închis, persistente, cu florile și semințele în conuri (*Abies alba*); *p. gener.* nume dat coniferelor. ⇨ *Apă de brad* = **a**) amestec de apă și ulei extras din frunze de pin, folosit pentru parfumarea încăperilor sau a apei de baie; **b**) băutură alcoolică aromată cu esență din semințe de ienupăr. ⇨ Compuse: *bradul-ciumei* = varietate de ienupăr cu fructe mici (*Juniperus intermedia*); *brad-negru* sau *brad-roșu* = molid. ♦ Lemnul arborelui este descris mai sus. ♦ Brad (1) tăiat și împodobit cu globuri, jucării, bomboane etc. cu prilejul Crăciunului sau al Anului Nou; pom de Crăciun. ♦ Vârf sau crengi de brad (1) cu care se împodobesc carul și porțile mirilor la nuntă. 2. (Art.) Numele unei hore care se joacă, în ajunul nunții, la casa miresei; melodie după care se execută această horă. — Cf. alb. *bradh, bredh.

BRADFORD s.n. Sistem englezesc de clasificare a lănuirilor, după calitate, în cifre care reprezintă numărul de scurți obținute dintr-o livră de lână. [Pr.: *brédford*] — Cuv. engl.

BRADIARTRIE s.f. (Med.) Articulară foarte lentă, sacadată și monotonă a cuvintelor, întâlnită în leziuni extrapiramidale. [Pr.: *-di-ar*] — Din fr. **bradyarthrie**.

BRADICÁRDIC, *-Ă*, *bradicardici*, *-ce*, adj. (Med.) De bradicardie. — Din fr. **bradycardique**.

BRADICARDÍE s.f. Rărire normală sau patologică (sub 60 de pulsații) a ritmului cardiac. — Din fr. **bradycardie**.

BRADICHINEZIE s.f. 1. (Psih.) Încetinire generală a ritmului activității motrice. 2. (Med.) Bradichinezie (1) a astronautilor în timpul zborului cosmic datorată imponderabilității. [Scris și: *bradikinezie*] — Din fr. **bradykinésie**.

BRADIFAZÍE s.f. Faptul de a vorbi cu o încetineală anormală. — Din fr. **bradyphasie**.

BRADILALÍE s.f. Încetinire anormală a ritmului vorbirii. — Din fr. **bradylalie**.

BRADÍPEPSÍE s.f. Digestie înceată. — Din fr. **bradypepsie**.

BRADÍPSIHÍE s.f. Ritm lent de desfășurare a proceselor psihice. — Din fr. **bradypsichie**.

BRADT s.n. Semifabricat obținut prin tocarea fină a cărnii proaspete de vită, folosit la fabricarea salamurilor. [Pr.: *braț*] — Cuv. engl.

BRAGAGERÍE, *bragagerii*, s.f. (Înv.) Loc unde se prepară sau se vinde bragă. — **Bragagi** + suf. *-ărie*.

BRAGAGÍU, *bragagii*, s.m. (Înv.) Persoană care face sau vinde bragă. — **Bragă** + suf. *-agiu*.

BRÁGĂ, (2) *brăgi*, s.f. 1. Băutură răcoritoare cu gust acrișor și miros specific, preparată din faină de mei, de porumb sau de secară fiartă și fermentată, sau din bucățele de pâine fermentate în apă. ⇨ Expr. (Fam.) *leftin ca braga* = foarte ieftin. 2. Porție de bragă (1). — Din rus. **braga**.

BRÁGHINĂ s.f. Soi autohton de viță-de-vie, cu boabe rare, roșii, care se coc devreme. — Et. nec.

BRÁHĂ s.f. 1. Orz măcinat, întrebuințat la fabricarea berii. 2. Reziduu rămas după fabricarea rachiului. — Din ucr. **braha**.

BRÁHÍAL, *-Ă*, *brahiali*, *-e*, adj. Care aparține brațelor, privitor la brațe. *Mușchi brahiali*. [Pr.: *-hi-a*] — Din fr. **brachial**, lat. **brachialis**.

BRÁHICEFÁL, *-Ă*, *brahicefali*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. Craniu cu diametre longitudinale și transversale aproape egale. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care are un brahicefal (1). — Din fr. **brachycéphale**.

BRÁHICEFALÍE s.f. Însușirea de a fi brahicefal. — Din fr. **brachycéphalie**.

BRÁHILOGÍE s.f. Tip de elipsă care constă în evitarea repetării unui element al frazei exprimat anterior. — După fr. **brachylogie**.

BRÁHIOPÓD, *brahiopode*, s.n. (La pl.) Clasă de nevertebrate marine cu cochilie bivalvă și cu două brațe pe laturile gurii (*Brachiopoda*); (și la sg.) animal din această clasă. [Pr.: *-hi-o*] — Din fr. **brachyopode**.

BRÁHMA n.pr. f. Rasă de găini grele (3,5–5,5 kg), originară din Asia, crescută în special pentru producția de carne. — Din n. pr. **Brahma**[putra].

BRÁHMÁN, *-Ă*, *brahmani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Membru al castei sacerdotale, considerată cea mai înaltă dintre cele patru caste indiene; preot al lui Brahma. 2. Adj. Brahmanic. — Din fr. **brahmane**.

BRÁHMÁNIC, *-Ă*, *brahmanici*, *-ce*, adj. De brahmani (1), privitor la brahmani sau la brahmanism; brahman (2). — Din fr. **brahmanique**.

BRÁHMANÍSM s.n. Religie antică indiană întemeiată pe Vede, al cărei zeu suprem era Brahma. — Din fr. **brahmanisme**.

BRAIN DRAIN s.n. Emigrare în masă a savanților europeni în SUA și Canada. ♦ P. gener. Fenomen de atragere a specialiștilor din țările în curs de dezvoltare în cele industrializate. ♦ Export de inteligență. [Pr.: *bréindrein*] — Cuv. engl.

BRAINSTORMING s.n. Tehnică pentru stimularea în grup a gândirii creatoare a indivizilor, bazată pe emiterea liberă de idei pentru rezolvarea unei probleme. [Pr.: *bréinstorming*] — Cuv. engl.

BRÁIȘVÁNT s.n. Blană mătăsoasă de calitate superioară obținută prin sacrificarea mielului înainte de naștere. — Din germ. **Breitschwanz**.

BRÁMĂ, *brame*, s.f. Semifabricat obținut prin laminarea lingurilor de oțel, cu secțiunea dreptunghiulară sau pătrată, cu muchii rotunjite și cu suprafața striată sau punctată. — Din fr. **brame**.

BRÁMBURA adv. (Fam.) Fără rost, fără căpăți; de-a valma, în dezordine. — Et. nec.

BRÁMBUREÁLĂ, *brambureli*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a (se) *bramburi*; dezordine, debandadă; bramburire. — **Bramburi** + suf. *-eală*.

BRÁMBURÍ, *bramburesc*, vb. IV. (Fam.) 1. Tranz. A pune în dezordine, de-a valma, a încurca. 2. Refl. A umbla fără rost, de colo-colo. — Din **brambura**.

BRÁMBURÍRE s.f. (Fam.) Acțiunea de a (se) *bramburi*. — V. **bramburi**.

BRÁMBURÍŢI, *-Ă*, *bramburiți*, *-te*, adj. (Fam.) 1. (Despre oameni) Zăpăcit. 2. (Despre obiecte) Care se află în dezordine. — V. **bramburi**.

BRÁNCÁRDĂ, *brancarde*, s.f. Targă pentru transportat răniții sau bolnavii, formată de obicei dintr-o pânză întinsă, fixată de două bare de lemn sau de metal. — Din fr. **brancard**.

BRÁNCARDÍER, *-Ă*, *brancardieri*, *-e*, s.m. și f. Persoană care poartă brancarda; ostaș care ridică și transportă răniții cu brancarda, pe câmpul de luptă. [Pr.: *-di-er*] — Din fr. **brancardier**.

BRÁNCHIPUS s.m. Crustaceu inferior din ordinul branhiopodelor, cu corpul gol, transparent, cu picioarele lățite, întâlnit în bălțile temporare (*Branchipus stagnalis*). [Pr.: *branh-i*] — Din lat. **branchipus**.

BRÁNCÍOG, *brancioguri*, s.n. (Reg.) Pământ calcaros, pietros, cu fertilitate slabă sau mijlocie. — Et. nec.

BRÁND¹, *branduri*, s.n. (Mil.) Aruncător de mine; *p. ext.* proiectil de aruncător de mine. — Din n. pr. **Brandt**.

BRÁND², *branduri*, s.n. Marcă de produs a unei firme renumite. [Pr.: *brend*] — Cuv. engl.

BRÁNDENBÚRG, *brandenburguri*, s.n. Șnur sau găitan care se coase în rânduri paralele, ca podoabă, pe pieptul unor haine (în dreptul butonierelor). — Din fr. **brandenbourg**.

BRÁNDY, (2) *brandy-uri*, s.n. 1. Coniac. 2. Sort sau porție de brandy (1). [Pr.: *brend*] — Cuv. engl.

BRÁNHÍAL, *-Ă*, *branhiali*, *-e*, adj. (Biol.) De branhie. [Pr.: *-hi-a*] — Din fr. **branchial**.

BRÁNHIE, *branhii*, s.f. Organ de respirație, extern sau intern, prezent la majoritatea animalelor acvatice (pești, raci etc.). — Din fr. **branchie**, lat. **branchia**.

BRÁNHÍOPÓD, *branhopode*, s.n. (La pl.) Ordin de crustacee de apă dulce, cu corpul segmentat și cu apendice toracice prevăzute cu o excrescență, care servește la respirație (*Branchiopoda*); (și la sg.) animal din acest ordin. [Pr.: *-hi-o*] — Din fr. **branchiopode**.

BRANHIOZĂUR, *branhiozauri*, s.m. Gen de amfibieni din carboniferul superior, asemănător cu salamandra, care trăia în mlaștini. [Pr.: -hi-o-] — Din germ. **Branchiosaurus**.

BRĂNIȘTE, *braniști*, s.f. 1. Pădure rară sau parte de pădure cu arbori bătrâni în care este interzisă tăierea lemnului; *p. gener.* pădure. 2. (Înv.) Moșie domnească folosită ca pășune și fâneață. — Din bg. **branište**.

BRANȘĂ, *branșez*, vb. I. Tranz. A face un branșament sau un racord electric. — Din fr. **brancher**.

BRANȘAMÉNT, *branșamente*, s.n. Legătură între o conductă principală a unei rețele de distribuție (de energie electrică, de apă, de gaze etc.) și una secundară, care servește la alimentarea unui consumator. — Din fr. **branchement**.

BRĂNȘĂ, *branșe*, s.f. Ramură, specialitate, domeniu de activitate (în meserii, negoț etc.). ♦ Loc. adj. *De branșă* = de meserie; specialist. — Din fr. **branche**.

BRANȚ, *branțuri*, s.n. Bucată de piele, de carton sau de plută care se aplică în interiorul încălțămîntei, peste talpa propriu-zisă. — Cf. germ. **Brandshohle**.

BRAS s.n. Stil de înot, în care înotătorul, în poziție ventrală, execută simultan cu mâinile și cu picioarele mișcări largi, simetrice, sub nivelul apei. — Din fr. **brasse**.

BRASĂJ s.n. 1. Amestecare cu aer a vaporilor sau a picăturilor unui combustibil lichid înainte de introducerea lui în cilindrul motorului. 2. Amestecare a făinii de malț cu apă caldă pentru a se obține mustul de bere. — Din fr. **brassage**.

BRASĂRDĂ, *brasarde*, s.f. 1. Fâșie de pânză sau de stofă care se trece în jurul brațului indicând calitatea unei persoane sau în semn de doliu; banderolă. 2. Parte a armurii care protejează brațul. — Din fr. **brassard**.

BRASERIE, *braserii*, s.f. Local în care se servesc preparate culinare, specialități de patiserie și de cofetărie, băuturi alcoolice (fine) și răcoritoare, cafea etc. ♦ Berărie. — Din fr. **brasserie**.

BRASIÉRĂ, *brasiere*, s.f. Obiect de lenjerie de copil sau de femeie, fără mâneci, care acoperă pieptul. [Pr.: -si-e-] — Din fr. **brassière**.

BRASIST, *-Ă, brasiști*, *-ste*, s.m. și f. Înotător sportiv specialist în stilul bras. — **Bras** + suf. *-ist*.

BRĂȘOAVĂ, *brășoave*, s.f. (Fam.) Minciună, palavră. — Din n.pr. **Brașov**.

BRĂȘOVEÂN, *-Ă, brășoveni*, *-e*, adj., s.m. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Brașov. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Brașov ori brășovenilor (1), referitor la municipiul sau județul Brașov ori la brășoveni. 3. S.m. (Înv.) Negustor care vindea mărfuri din Brașov. — **Brașov** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BRĂȘOVEÂNCĂ, *brășovenice*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Brașov. 2. Ladă de zestre. 3. Căruță sau trăsură mare cu coviltir. — **Brașoven** + suf. *-că*.

BRĂȘOVENIE, *brășovenii*, s.f. (Înv.) Mărfă de Brașov; prăvălie unde se vindea astfel de mărfă. — **Brașoven** + suf. *-ie*.

BRĂȚ, *brațe*, s.n. 1. Segment al membrului superior cuprins între cot și umăr; partea de la umăr până la încheietura mâinii; *p. ext.* membrul superior al corpului omensc. ♦ Loc. adv. *În brațe* = cu brațele petrecute în jurul corpului cuiva (spre a-l strânge la piept sau spre a-l purta pe sus). (*Braț*) *la braț* (sau *de braț*) = cu brațul trecut pe sub brațul altuia. ♦ Expr. *A da* (sau *a oferi*, *a lua* cuiva) *brațul* = a trece brațul sub brațul cuiva spre a-l conduce sau a fi condus. *A duce* (pe cineva) *de* (sau *la*) *braț* = a sprijini pe cineva, ducându-l de braț. (*A primi* sau *a aștepta* etc. pe cineva) *cu brațele deschise* = (a primi sau a aștepta etc. pe cineva) cu mare plăcere. *A lua* (pe cineva sau ceva) *în brațe* = a apăra, a susține, a lăuda (pe cineva sau ceva). *A fi brațul* (*drept al*) *cuiva* = a fi omul de încredere al cuiva. *A ajunge* (sau *a aduce*, *a arunca* pe cineva) *în brațele cuiva* = a ajunge (sau a lăsa pe cineva) la discreția cuiva. 2. Cantitate care se poate cuprinde și duce în brațe (1). *Un braț de fân*. 3. Fig. (În sintagma) *Brațe de muncă* = muncitor. 4. Obiect sau parte a unui obiect care seamănă cu brațul (1). ♦ Element solid al unui sistem tehnic, solidar sau articulată la un capăt cu sistemul respectiv și care servește la preluarea unei sarcini sau la transmiterea unei mișcări. 5. Parămă legată la capătul unei vergi și care servește la manevrarea laterală a acesteia. 6. Distanța de la un punct fix la linia de acțiune a unei forțe. 7. Ramificație a cursului principal al unei ape curgătoare. ♦ *Braț mort* = ramificație părăsită a unei ape, alimentată numai la revărsări. — Lat. **brachium**.

BRĂȚETĂ s.f. (Fam.; în expr.) *A merge cu cineva* (sau *a lua pe cineva*) *la brațetă* = a merge cu cineva (sau a lua pe cineva) de braț. — Din it. [a] **braccio** (modificat după *braț*).

BRAUNÎT s.n. Oxid de mangan cu luciu semimetalic, constituind un important minereu de mangan. — Din fr. **braunite**.

BRĂV, *-Ă, bravi*, *-e*, adj., s.m. 1. Adj. Viteaz, curajos, îndrăzneț. 2. S.m. (Rar) Asasin, tâlhar (afiat de obicei în slujba unui potentat) care teroriza și omora pentru bani; spadassin plătit. — Din fr. **brave**, it. **bravo**.

BRĂVĂ¹, *bravez*, vb. I. Tranz. A înfrunța bărbătește, vitejește (o primejdie). ♦ A se expune în mod inutil unei primejdii. — Din fr. **braver**.

BRĂVĂ² interj. v. **bravo**.

BRĂVĂDĂ, *bravade*, s.f. Acțiune sau vorbă prin care bravezi pe cineva sau ceva; cutezanță, sfidare. — Din fr. **bravade**.

BRĂVISSIMO interj. (Fam. și ir.) Exclamație care exprimă o aprobare, o laudă, o apreciere superlativă; excelent, foarte bine, extraordinar. — Din it. **bravissimo**.

BRĂVO interj. Exclamație de aprobare (totală), de laudă sau de apreciere (însoțită de aplauze); foarte bine, excelent, minunat. [Var.: (pop.) **bráva**, (înv.) **brávos** interj.] — Din fr., it. **bravo**.

BRĂVOS interj. v. **bravo**.

BRĂVURĂ, (2) *bravuri*, s.f. 1. Vitejie, curaj, îndrăzneală, bărbăție. 2. Faptă vitejească, curajoasă; eroism. — Din fr. **bravoure**.

BRĂZDĂ, *brazde*, s.f. 1. Fâșie îngustă de pământ, tăiată și răsturnată cu plugul; urmă rămasă în pământ după plug; brăzdătură. ♦ Loc. adj. *Din* (sau *de*) *brazdă* = (despre vite de jug) din dreapta. ♦ Expr. *A da* sau *a aduce* (pe cineva) *pe* (sau *la*) *brazdă* = a îndrepta pe cineva; a-l face să se acomodeze. *A se da pe brazdă* = a se îndrepta; a se deprinde cu o nouă situație, a se acomoda. 2. Bucată de pământ înierbată, de formă paralelipipedică, desprinsă de pe terenurile acoperite cu iarbă, care servește la ornarea parcurilor, la protejarea taluzurilor etc. ♦ *Brazdă de udare* = element provizoriu al sistemului de irigație, prin care apa este adusă la rădăcina plantelor. 3. Rând de iarbă, de grâu etc. cosit; polog¹. 4. Strat de legume sau de flori; răzor¹. 5. Urmă, dără, părtie. ♦ Crestătură. 6. Fig. Zăbăcitură, cută a feței; rid. — Din sl. **brazda**.

BRAZILIAN, *-Ă, brazilieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Braziliei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Braziliei sau brazilienilor (1), referitor la Brazilia ori la brazilieni. [Pr.: -li-an] — **Brazilia** (n.pr.) + suf. *-an*.

BRAZILIANCĂ, *brazilience*, s.f. Femeie care face parte din populația Braziliei sau care este originară de acolo. [Pr.: -li-an-] — **Brazilian** + suf. *-că*.

BRAZURĂ, *brazuri*, s.f. Liptură făcută cu un aliaj al cărui punct de topire este mai înalt de 400°C. — Din fr. **brasure**.

BRĂBIN, *brăbini*, s.m. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene (*Bunias orientalis*). — Et nec.

BRĂCINĂR, *brăcinare*, s.n. (Pop.) 1. Șiret, sfoară sau curea cu care se strâng în jurul mijlocului izmenele, țăarii etc.; brâneț. 2. Vergea de oțel care leagă coarnele plugului, pentru a le întări. — **Brăcină** (reg. „cingătoare” <lat.) + suf. *-ar*.

BRĂCUI, *brăcuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A alege brăcurile²; a da deoparte ceea ce este nefolosit. ♦ A lăsa numai brăcurile², alegând tot ce a fost mai bun; *p. ext.* a răvăși, a deteriora. — **Brac**² + suf. *-ui*.

BRĂCUIRE, *brăcuiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *brăcui*. — V. **brăcui**.

BRĂCUIȚ, *-Ă, brăcuțiți*, *-te*, adj. (Reg.) Care a devenit brac²; din care au rămas brăcurile². — V. **brăcui**.

BRĂDĂȚEL, *brădățele*, s.n. (Reg.) Brădet mic, tânăr. — **Brădet** + suf. *-el*.

BRĂDÉT, *brădeturi*, s.n. Pădure de brazi; brădiș. — **Brad** + suf. *-et*.

BRĂDIOARĂ, *brădioare*, s.f. (Ornit.) Ieruncă. [Pr.: -di-oa-] — **Brad** + suf. *-ioară*.

BRĂDIȘ, *brădișuri*, s.n. 1. Brădet. 2. Numele unor plante erbacee acvatice cu tulpina lungă, subțire și foarte ramificată și cu frunzele în formă de ace (*Ceratophyllum* și *Myriophyllum*). ♦ Porțiune dintr-o apă acoperită cu această plantă. — **Brad** + suf. *-iș*.

BRĂDIȘÓR, *brădișori*, s.m. 1. Brăduț. 2. Nume dat unor specii de plante erbacee perene, cu tulpina culcată, acoperită cu frunze mici, aciculare, la subsuara cărora se găsește sporangi cu spori, răspândite în pădurile montane; pedicuță. — **Brad** + suf. *-ișor*.

BRĂDÚI, *brădui*, s.m. (Reg.) Brăduț. — **Brad** + suf. *-ui*.

BRĂDULEȚ, *brăduleți*, s.m. 1. Brăduț. 2. Nume dat unui motiv de broderie care imită frunzele de brad (1). — **Brad** + suf. *-uleț*.

BRĂDÚȚ, *brăduți*, s.m. Diminutiv al lui *brad*; brădișor, brăduț, brădui. — **Brad** + suf. *-uț*.

BRĂHNÍ, pers. 3 *brăhnește*, vb. IV. Intrans. (Despre câpriori și câprioare) A scoate un sunet răgușit și sacadat când se simte în pericol. — Din ucr. **brecháty**.

BRĂHNÍT s.n. Faptul de a *brăhni*; sunetul pe care îl scot câpriorii și câprioarele când simt că sunt în pericol. — V. **brăhni**.

BRĂILEÂN, *-Ă, brăileni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Brăila. 2. Adj. Care aparține municipiului

sau județului Brăila ori brăilenilor (1), referitor la municipiul sau județul Brăila ori la brăileni. [Pr.: bră-i-] — **Brăila** + suf. *-ean*.

BRĂILEANCĂ, *brăilence*, s.f. 1. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Brăila. 2. (Art.) Dans popular românesc asemănător cu hora, răspândit în zona Brăilei; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: bră-i-] — **Brăilean** + suf. *-că*.

BRĂNUÎ, *brănuiesc*, vb. IV. Tranz. A impregna cu grăsimi topite pielea tăbăcite, pentru a le face mai elastice, mai suplă, mai rezistente și impermeabile în vederea utilizării lor în scopuri tehnice. — Et. nec.

BRĂȚĂRĂ, *brățări*, s.f. 1. Podoabă în formă de verigă, făcută din metal prețios sau din alt material și purtată de femeii la încheietura mâinii sau pe braț; brățea. 2. Manșetă brodată la mânecile cămășilor țărănești. 3. (Tehn.) Piesă de metal alcătuită din una sau mai multe bucăți, care se strânge în jurul altor piese pentru a le asambla. ♦ Cerc de metal care servește la fixarea pe zid a tuburilor, a burlanelor sau a cablurilor. 4. (Arhit.) Inel de metal care strânge o coloană; ornament ieșit în relief cu asemenea formă. — Lat. *brachiale*.

BRĂȚEA, *brățele*, s.f. (Reg.) Brățară (1). — Refăcut din pl. **brățale** (ieșit din uz < *brățară*).

BRĂȚIȘOR, *brățişoare*, s.n. Diminutiv al lui *brăț*. — **Brăț** + suf. *-ișor*.

BRĂZDĂ, *brăzdez*, vb. I. Tranz., absol. și refl. 1. Tranz. și absol. A trage brazde (1) cu plugul; a brăzdui. 2. Tranz. și absol. (Despre roți, corăbii etc.) A lăsa urmă, dără. 3. Tranz. și refl. Fig. (Despre fața omului) A (se) zbârci, a (se) cuta, a (se) rida. 4. Tranz. Fig. (Despre ape curgătoare, forme de relief etc.) A străbate dintr-o parte în alta, de la un capăt la altul o regiune, o țară. — Din **brăzdă**.

BRĂZDĂR, *brăzdare*, s.n. 1. Parte componentă a plugului, care taie brazda (1) în plan orizontal. 2. Parte constitutivă la mașinile de semănat, care introduce semințele în pământ. — **Brăzdă** + suf. *-ar*.

BRĂZDĂȚĂ, *-Ă, brăzdați*, *-te*, adj. 1. Acoperit sau străbătut de brazde (1). 2. Fig. (Despre fața omului) Cu cute, cu zbârcituri; zbârcit, ridat, cutat. — V. **brăzda**.

BRĂZDĂȚURĂ, *brăzdațuri*, s.f. (Rar) Brăzdă (1). — **Brăzdă** + suf. *-ătură*.

BRĂZDUÎ, *brăzduiesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A brăzda (1). — **Brăzdă** + suf. *-ui*.

BRĂZDUÎRE, *brăzduiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a brăzdui și rezultatul ei. — V. **brăzdui**.

BRĂGLĂ, *brăgle*, s.f. Parte mobilă la războiul de țesut, care susține spața. — Et. nec.

BRĂNĂCI, *brănace*, s.n. (Reg.) Cingătoare. — **Brână** + suf. *-aci*.

BRĂNĂ s.f. v. **brâu**.

BRĂNCĂ, (3, 4) *brânci*, s.f. 1. Boală contagioasă, specifică porcilor, caracterizată prin lipsa poftelor de mâncare și prin apariția unor pete violacee. 2. (Pop.) Erizipid. 3. Plantă erbacee fără frunze, cu flori verzui sau alburii grupate în formă de spic, folosită în medicina veterinară (*Salicornia herbacea*). ♦ Compuse: *brânca-porcului* = a) plantă erbacee cu tulpina și frunzele acoperite cu peri moi (*Scrophularia scopoli*); b) cinsteț; *brânca-ursului* = a) crucea-pământului; b) brădișor (2). 4. Ciupercă cu pălăria întinsă și răsfântă, prevăzută cu peri aspri (*Stereum hirsutum*). — Et. nec.

BRĂNCĂȚĂ, *brânci*, s.f. 1. (Reg.; în limba literară numai în loc. și expr.) Mână (1). ♦ Loc. adv. *Pe* (sau *în*) *brânci* = pe mâini și pe picioare, de-a bușilea, târându-se. ♦ Expr. *A merge* (sau *a se târi*) *pe brânci* = a merge (sau a se târi) pe mâini și pe picioare, de-a bușilea. *A cădea în* (sau *pe*) *brânci* = a cădea istovit (de oboseală). *A munci* (sau *a da*, *a lucra*) *pe* (sau *în*) *brânci* = a munci până la istovire. 2. (Pop.; în forma *brânci*) Împunsătură, ghiont, izbitură. ♦ Expr. *A-i da inima brânci* = a simți un imbold pentru (a face) ceva. 3. (Reg.) Partea de jos a picioarelor animalelor; labă. [Pl. și: (2, n.) *brânciuri*. — Var.: **brânci** s.m.] — Lat. *branca*.

BRĂNCĂȚĂ, *brâncesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Reg.) A (se) îmbrânci. — Din **brâncă**².

BRĂNCĂȚĂ² s.m. v. **brâncă**².

BRĂNCUȘIAN, *-Ă, brâncușieni*, *-e*, adj. De Brâncuși, al lui Brâncuși; în maniera lui Brâncuși. [Pr.: -și-an] — **Brâncuși** (n. pr.) + suf. *-ian*.

BRĂNCUȚĂ, *brâncuțe*, s.f. 1. Plantă erbacee cu tulpina păroasă și cu flori galbene (*Sisymbrium officinale*). 2. Plantă erbacee cu flori mici, galbene, folosită în medicină (*Nasturtium palustre*). — **Brâncă**¹ + suf. *-uță*.

BRĂNDUȘĂ, *brândușe*, s.f. 1. Plantă erbacee cu flori violete în formă de pălinie, care înflorește primăvara timpuriu (*Crocus heuffelianus*). 2. (În sintagma) *Brândușă galbenă* = plantă erbacee perenă cu florile galbene-aurii, ocrotită de lege (*Crocus moesiacus*). 3. Plantă veninoasă din familia liliaceelor, cu frunze mari alungite și cu flori roșietice sau liliacii, care înflorește toamna și care este folosită în medicină (*Colchicum autumnale*); floarea-brumei. — Cf. bg. *brënduška*, sb. *brnduša*.

BRĂNDUȘEA, *-ICĂ, brândușele*, s.f. Diminutiv al lui *brândușă*; brândușiță. — **Brândușă** + suf. *-ea*. — **Brândușică**, cu schimbare de suf.

BRĂNDUȘIȚĂ, *brândușițe*, s.f. (Rar) Brândușea. — **Brândușă** + suf. *-iță*. **BRĂNĂȚ**, *brânețe*, s.n. 1. (Pop.) Cingătoare (îngustă și lungă) cu care se încing femeile peste catrință. 2. Brăcinar. [Var.: **bârnăț** s.n.] — **Brâu** + suf. *-eț*. **BRĂNIȘOR**, *brânișoare*, s.n. (Reg.) Brăuleț (1). — **Brână** + suf. *-ișor*. **BRĂNZĂR**, *brânzari*, s.m. Persoană care prepară sau vinde brânză. — **Brânză** + suf. *-ar*.

BRĂNZĂ, s.f., (2) *brânzeturi*, s.n. 1. S.f. Produs alimentar obținut prin coagularea și prelucrarea laptelui. ♦ Expr. (Fam.) *A nu fi nicio brânză* (de cineva) = a nu fi bun de nimic. (Fam.) *A nu face nicio brânză* = a nu realiza nimic; a nu fi bun de nimic. (Pop.) (*Ducă-se* sau *du-te* etc.) *opt cu-a brânzei* sau *opt (și) cu-a brânzei nouă*, se zice când scapi (sau dorești să scapi) de o persoană supărătoare. 2. S.n. Sortiment de brânză (1), de cașcaval etc. — Et. nec.

BRĂNZĂREASĂ, *brânzărese*, s.f. (Pop.) Femeie care face sau vinde brânză; nevastă de brânzar. — **Brânzar** + suf. *-easă*.

BRĂNZĂRIE, (1) *brânzării*, s.f. (Pop.) 1. Loc în care se prepară brânza (la stână); prăvălie în care se vinde brânză. 2. (Rar) Cantitate mare de brânză. — **Brânză** + suf. *-ărie*.

BRĂNZÎ, pers. 3 *brânzește*, vb. IV. Refl. (Despre lapte) A se face brânză, a căpăta aspectul brânzei (stricându-se); a se corăsi. — Din **brânză**.

BRĂNZÎȚĂ, *-Ă, brânziți*, *-te*, adj. (Despre lapte) Care s-a făcut brânză, a căpătat aspectul brânzei (stricându-se). — V. **brânzi**.

BRĂNZOĂICĂ, *brânzoaice*, s.f. 1. Plăcintă cu brânză făcută din aluat dospit. 2. Mic calup de brânză proaspătă de vaci. — **Brânză** + suf. *-oaică*.

BRĂNZOȘ, *-OASĂ, brânzoși*, *-oase*, adj. Cu multă brânză ♦ Care are aspect de brânză, ca brânza. — **Brânză** + suf. *-os*.

BRĂU, (I) *brăie*, (II) *brăuri* s.n. I. 1. Cingătoare lată de lână, de piele, de mătase etc. pe care o poartă țărani. ♦ Fâșie de țesătură (de lână), de blană etc. pe care o poartă în jurul mijlocului (sub îmbrăcăminte) unii oameni suferinzi. ♦ Cingătoare lată pe care o poartă preoții ca semn al unui grad ierarhic sau în timpul slujbei. 2. Parte a corpului omensc pe care o încinge brăul (I 1); mijloc. 3. Ornament care înconjoară ușile, ferestrele, fațadele etc. unei case. 4. Șir, lanț (muntos, deluros etc.). II. (Cor.) Brăuleț (2). [Var.: (pop.) **brână** s.f.] — Cf. alb. *bres*, *bzezi*.

BRĂULEȚ, *brăulețe*, s.n. 1. Diminutiv al lui *brâu*; brăușor, brănișor. 2. Numele mai multor dansuri populare; melodie după care se execută aceste dansuri; brâu (II). [Pr.: bră-u-] — **Brâu** + suf. *-uleț*.

BRĂUȘOR, *brăușoare*, s.n. Brăuleț (1). [Pr.: bră-u-] — **Brâu** + suf. *-ușor*. **BRE** interj. 1. (Fam.) Cuvânt cu care atragem atenția cuiva că ne adresăm lui. 2. (De obicei repetat) Cuvânt care exprimă mirare. — Din tc. **bre**.

BREABĂN, *brebeni*, s.m. (Bot.; reg.) 1. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori roșii reunite în raceme și cu rizon acoperit cu solzi (*Dentaria glandulosa*). 2. Brebenel. 3. Nume dat mai multor specii de anemone. — Et. nec.

BREAKFAST, *breakfasturi*, s.n. Micul dejun. [Pr.: brécfăș] — Cuv. engl.

BREASLĂ, *bresale*, s.f. 1. (În Evul Mediu) Asociație de meșteșugari de aceeași branșă, creată pentru apărarea intereselor comune; organizație închisă a meșterilor. 2. Nume dat organizațiilor profesionale formate din muncitori și patroni în timpul dictaturii regale (1938-1940); corporație. 3. Meserie; p. ext. profesie. 4. (Inv.) Trupă de soldați recrutată din breslași (1) și din diferite categorii ale burgheziei. — Din sl. **brěstivo**.

BREAZ, *-Ă, breji, breze*, adj. 1. (Despre animale) Cu o pată albă în frunte sau cu o dungă albă pe bot. ♦ Expr. *A cunoaște* (pe cineva) *ca pe un cal breaz* = a cunoaște foarte bine (pe cineva). 2. Fig. (lr.; despre oameni) Deștept, isteț, grozav. — Din bg. **breaz**.

BREAZA s.f. art. (În sintagma) *Ca la breaza* = dans popular românesc răspândit în zona subcarpatică munteană și în Sudul Ardealului, cu ritm sincopat; melodie după care se execută acest dans. — Din n. pr. **Breaza**.

BREB, *brebi*, s.m. Animal rozător înrudit cu castorul, care trăia odinioară și în țara noastră (*Castor fiber*). — Din sl. **bebrŭ**.

BREBENEĂ, *brebenele*, s.f. (Bot.; reg.) Brebenel. — **Breabăn** + suf. *-ea*.

BREBENEL, *brebenei*, s.m. Numele mai multor specii de plante erbacee, cu flori purpurii, trandafirii, albe sau gălbui, care înfloresc primăvara (*Corydalis*); breabăn (2), brebenea. — **Breabăn** + suf. *-el*.

BREBENOC, *brebenoci*, s.m. (Bot.; reg.) Saschiu. — Din ucr. **bevinok**.

BREC¹, *brecuri*, s.n. Trăsură ușoară cu patru roți, de obicei neacoperită, cu capra înaltă, având două bănci așezate față în față în lungul sau în lăutul trăsorii. — Din fr., engl. **break**.

BREC², (1) *brecuri*, s.n. 1. Comandă dată de către arbitrul unui meci de box atunci când loviturile nu sunt regulamentare și la care boxerii sunt obligați să facă câte un pas înapoi pentru a se distanța unul de altul. 2. Punct obținut de un jucător de tenis împotriva adversarului său atunci când acesta are serviciul. — Din engl. **break**.

BRÉCIE, *brecii*, s.f. Rocă în alcătuirea căreia intră fragmente de roci colțuroase de dimensiuni mari și ciment de natură sedimentară sau eruptivă. — Din germ. **Breccie**.

BRÉGMĂ, *bregme*, s.f. Punct de întâlnire a oaselor parietale cu osul frontal, ocupat la nou-născut de fontanela anterioară. — Din fr. **bregma**.

BREI, *brei*, s.m. (Bot.) 1. Mică plantă erbacee cu frunze opuse, flori verzui și fructul capsulă, răspândită în pădurile umbroase (*Mercurialis perennis*). 2. Trepădătoare. — Din bg. **brei**.

BRELÁN, *brelanuri*, s.n. (La anumite jocuri de cărți) Grup de trei cărți de aceeași valoare și de culori diferite. — Din fr. **brelan**.

BRELÓC, *brelouci*, s.n. Mică podoabă sau amuletă care se poartă atârnată la gât, la ceas sau la brățară; mică piesă de care se prind cheile. — Din fr. **brelouque**.

BRÉMZĂ, *bremze*, s.f. Plan înclinat cu dispozitiv de frânare pe care circulă vagonetele de mină. — Din germ. **Bremse**.

BRESLĂȘ, *breslași*, s.m. 1. Membru al unei bresle (1). 2. (Înv. și reg.) Meseriaș; p. ext. slujbaș. 3. (Înv.) Soldat care făcea parte dintr-o breaslă (4). — **Breaslă** + suf. -aș.

BRÊȘĂ, *breșe*, s.f. 1. Culoar în barajele sau în obstacolele construite de inamic, în scopul trecerii trupelor. ♦ Spărtură în zidul unei fortificații; străpungere făcută în dispozitivul de luptă al inamicului. 2. Spărtură într-un gard, într-un zid, într-o îndiguire etc. — Din fr. **brèche**.

BRETEĂ, *bretele*, s.f. 1. (La pl.) Obiect de îmbrăcăminte (bărbătească) confecționat din două fâșii de elastic, pânză, piele etc. care se trec peste umeri, prinzându-se în față și în spate de pantaloni pentru a-i susține. 2. Fâșie de pânză, mătase, panglică etc. cu care sunt prevăzute unele obiecte de îmbrăcăminte spre a le susține pe umeri. — Refăcut din pl. **bretele** (<fr. *bretelles*).

BRETĂLĂ, *bretele*, s.f. Sistem de ramificație de cale ferată așezat între două linii paralele, constituit din două linii diagonale încrucișate, care permite trecerea trenului de pe o linie pe alta în ambele sensuri. — Din fr. **bretelle**.

BRETÉSĂ, *bretese*, s.f. (Înv.) 1. Lucrare de fortificație medievală care întărea altă fortificație. 2. Armătură mobilă a coifului care apăra nasul. — Din fr. **bretesse**.

BRETÓN¹, *bretoane*, s.n. Păr lăsat pe frunte și retezat în linie dreaptă. — Din fr. [la]ă **bretonne**.

BRETÓN², -Ă, *bretoni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Persoană originară sau locuitor din peninsula Bretagne (Franța), făcând parte dintr-o populație descendentă a vechilor celți. 2. Adj. Care aparține bretonilor² (1), privitor la bretoni². ♦ (Substantivat, f.) S.f. Limbă celtică vorbită de bretoni² (1). — Din fr. **breton**.

BRÉVĂ, *breve*, s.f. (Livr.) Scrisoare papală, mai puțin solemnă decât bula. — Din it. **breve**.

BREVÉT, *brevete*, s.n. Document oficial acordat de o autoritate (de stat) prin care se conferă unei persoane o distincție, o calitate în virtutea căreia are anumite drepturi speciale. *Brevet de pilot*. ♦ *Brevet de invenție* = titlu oficial de protecție pentru o invenție (a unui produs, procedeu sau metodă), care conferă titularului său un drept exclusiv de exploatare, pe durata de valabilitate a acestuia; patentă. — Din fr. **brevet**.

BREVETĂ, *brevetez*, vb. I. Tranz. A recunoaște o invenție printr-un brevet; a patentă. — Din fr. **breveter**.

BREVETĂRE, *brevetări*, s.f. Faptul de a *breveta*. — V. **breveta**.

BREVETĂT, -Ă, *brevetaji*, -te, adj. (Despre invenții) care a fost recunoscut printr-un brevet; patentat (1). — V. **breveta**.

BREVIĂR, *breviare*, s.n. 1. Lucrare în care sunt expuse sumar noțiuni, date etc. dintr-un anumit domeniu. 2. Sumar, cuprins. 3. Carte care cuprinde slujbele și rugăciunile pe care preoții și călugării catolici trebuie să le facă sau să le rostească la anumite ore din zi. [Pr.: -vi-*ar*] — Din fr. **bréviaire**, lat. **brevarium**.

BREVLÍN, -Ă, *brevilini*, -e, s.m. și f., adj. (Tip constituțional uman) caracterizat prin trunchi și membre scurte și groase. — Din fr. **brévilligne**.

BREVILOCVÉNT, -Ă, *brevilocvenți*, -te, adj. (Livr.) Scurt în expunere. — Din it. **breviloquente**.

BREVILOCVÉNȚĂ s.f. (Livr.) Însușirea de a fi brevilocvent. — Din it. **breviloquenza**.

BREZĂ, *brezez*, vb. I. (Reg.) Tranz. 1. A murdări, a păta. 2. A astupa cu lut spărturile din pereți înainte de a-i văru. — Din **breaz**.

BREZĂIE, *brezâi*, s.f. 1. Joc cu caracter de pantomimă, asemănător cu capra sau cu țurca, aparținând teatrului folcloric, întâlnit mai ales în Muntenia. 2. Personaj mascat, cu cap de animal sau de pasăre, îmbrăcat cu zeghe, împodobit cu panglici și petice colorate. — Et. nec.

BREZĂTURĂ, *brezături*, s.f. (Rar) 1. Pată albă pe fruntea vitelor. 2. Pată pe pereții caselor, formată de lutul cu care se astupă crăpăturile înainte de văruit. — **Breza** + suf. -ătură.

BRIĂ, *briez*, vb. I. Intrans. (Franțuzism) A se face remarcat prin calități excepționale (mai ales inteligență); a străluci, a se deosebi. [Pr.: *bri-ă*] — Din fr. **briller**.

BRIĂNT, -Ă, *briantți*, -te, adj. Strălucitor, sclipitor; strălucit. [Pr.: *bri-anț*] — Din fr. **brillant**.

BRIANTINĂ s.f. Produs cosmetic gras, lichid sau de consistența unei paste, care servește pentru a da strălucire părului. [Pr.: *bri-an-*. — Var.: **brillantină** s.f.] — Din fr. **brillantine**.

BRIANȚĂ s.f. (Franțuzism) Strălucire. [Pr.: *bri-an-*] — Din fr. **brillance**.

BRIBÓI, *briboi*, s.m. (Reg.) Plantă erbacee cu tulpina păroasă și cu flori purpurii (*Geranium silvaticum*). — Et. nec.

BRIC¹, *bricuri*, s.n. Navă cu două catarge, cu pânze pătrate și pompres, uneori și cu motor, folosită în trecut în scopuri militare și comerciale. — Din fr. **bric**.

BRIC² adj. invar., s.n. (Franțuzism) 1. Adj. invar. Cărămiziu. 2. S.n. Culoare bric (1). — Din fr. **brique**.

BRIC-Ă-BRÁC s.n. (Franțuzism) Magazin de vechituri; vechituri, lucruri fără valoare, uzate și demodate. [Scris și: *bricabraç*] — Din fr. **bric-à-brac**.

BRICEĂG, *bricege*, s.n. Cuțitaș de buzunar cu una sau mai multe lame, care se închid intrând între plăsele; brișcă¹. — Din tc. **biçak** (influențat de *bric*).

BRICHETĂ, *brichetez*, vb. I. Tranz. A face brichete² prin aglomerarea sau presarea materialelor mărunte sau pulverulente. — Din fr. **briqueteur**.

BRICHETĂRI s.n. Brichetare. — Din fr. **briquetage**.

BRICHETĂRE, *brichetări*, s.f. Acțiunea de a *bricheta*; brichetaj. — V. **bricheta**. **BRICHÉTĂ**¹, *brichete*, s.f. Mic aparat (de buzunar) pentru aprins (țigările). — Din fr. **briquet**.

BRICHÉTĂ², *brichete*, s.f. 1. Produs obținut prin brichetarea materialului mărunț sau pulverulent, în forme geometrice regulate (paralelipipedice, ovoidale etc.), în vederea transportului, a folosirii sau a prelucrării lui ulterioare. 2. (În sintagma) *Brichetă furajeră* = furaj combinat, în stare presată, folosit pentru hrana cabalinelor, bovinelor și ovinelor. — Din fr. **brique**.

BRICI, *brice*, s.n. Instrument de bărbierit, cu lamă de oțel și cu mâner. [Pl. și: *bricuri*] — Din sl. **brici**.

BRICOLĂ, *bricolez*, vb. I. Tranz. A face mici reparații, lucrări de amenajare într-o gospodărie. ♦ A repara provizoriu. — Din fr. **bricoler**.

BRICOLAJ, *bricolaje*, s.n. 1. Reparație provizorie; retuș. 2. Treburi mărunte. — Din fr. **bricolage**.

BRICOLĂ, *bricole*, s.f. Mașină de război asemănătoare cu balista, folosită mai ales în Evul Mediu. — Din fr. **bricole**, it. **bricola**.

BRIDĂ, *bride*, s.f. 1. Gaică prin care se petrece cordoanul sau cu care se încheie o copcă. 2. Piesă metalică în formă de „U”, care face legătura între arcuri și osii. ♦ Piesă metalică în forma unei coroane circulare, care se aplică pe tuburi, pentru îmbinarea lor. 3. (Med.) Aderență (1). — Din fr. **bride**.

BRIDGE, (2) *bridge-uri*, s.n. 1. Numele unui joc de cărți. 2. Partidă de bridge (1). [Pr.: *brîj*] — Din fr., engl. **bridge**.

BRIDGIST, -Ă, *bridgiști*, -ste, s.m. și f. Jucător de bridge. [Pr.: *brigist*] — **Bridge** + suf. -ist.

BRIE¹, *brii*, s.f. Plantă erbacee aromatică cu frunze ascuțite, cu flori albe și cu fructe aproape cilindrice (*Meum athamanticum*). — Et. nec.

BRIE² s.n. Sortiment de brânză franțuzească. [Pr.: *brî*] — Cuv. fr.

BRIEFING, *briefinguri*, s.n. Scurtă întrunire în care se dau informații sau instrucțiuni, se prezintă un raport etc. [Pr.: *brifing*] — Cuv. engl.

BRIGĂDĂ, *brigăzi*, s.f. 1. Unitate militară superioară regimentului și inferioară diviziei. 2. Formație (stabilă) de lucru, compusă din muncitori organizați adesea pe echipe și pe schimburi sau pe faze de operație, în vederea îndeplinirii unei sarcini de producție. 3. (În sintagma) *Brigadă silvică* = subunitate silvică formată din unul sau din mai multe cantoane și condusă de un brigadier silvic. 4. (leşit din uz; în sintagma) *Brigadă artistică* = colectiv în cadrul mișcării artistice de amatori, care prezenta programe artistice (scurte) inspirate din viața colectivului din care făcea parte. — Din fr. **brigade**, rus. **brigada**.

BRIGADIÉR, -Ă, *brigadieri*, -e, s.m. și f. 1. Persoană care face parte dintr-o brigadă (2). 2. Tehnician din administrația pădurilor, care conduce o brigadă silvică. 3. (Înv.) General de brigadă (1). ♦ Caporal de artilerie sau de cavalerie. [Pr.: -di-*er*] — Din fr. **brigadier**.

BRIGÁND, *briganzi*, s.m. (Franțuzism) Tâlhar de drumul mare. — Din fr. **brigand**.

BRIGANDĂJ, *brigandaje*, s.n. (Franțuzism) Tâlhărie la drumul mare. — Din fr. *brigandage*.

BRIGANTINĂ, *brigantine*, s.f. Navă cu pânze de dimensiuni mici, cu două catarge. ♦ Pânză de corabie de formă trapezoidală, fixată de catargul acestei nave. — Din fr. *brigantin(e)*.

BRIGHIDĂU, *brighidaie*, s.n. (Reg.) Bătător¹ (2). — Cf. magh. *fergetyü* „roată”.

BRILĂNȚEL, *brilănte*, s.n. Diminutiv al lui *briliant*. — **Briliant** + suf. *-el*.

BRILIANT, *brillante*, s.n. 1. Diamant șlefuit în dublă piramidă cu numeroase fațete pentru accentuarea reflexului luminii, folosit ca piatră prețioasă, montat în bijuterii. 2. Numele celui mai mic corp de literă tipografică. [Pr.: *-li-ant*] — Din fr. *brillant*, rus. *bril'ant*.

BRILANTIN, *-Ă*, *brilantini*, *-e*, adj. (Înv.) Care strălucește ca briliantul (1). [Pr.: *-li-an-*] — Din *briliant*.

BRILANTINĂ s.f. v. *briantină*.

BRIO s.n. (În loc. adv.) *Cu brio* = a) cu multă însuflețire, vioi; b) în mod remarcabil, strălucit, excepțional. — Din it., fr. *brío*.

BRIOALĂ, *brionale*, s.f. Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu flori roșietice, răspândită în regiunea alpină (*Ligusticum mutellina*). [Pr.: *bri-oa-*] — Et. nec.

BRIOFIȚĂ, *briofite*, s.f. (La pl.) Încrângătură de plante cu corpul redus la un tal sau diferențiat în tulpini și frunze cu structură foarte simplă, răspândite de obicei în locuri umede; (și la sg.) plantă care face parte din această încrângătură. [Pr.: *bri-o-*] — Din fr. *bryophyte*.

BRIOȘĂ, *brioșe*, s.f. Produs de patiserie, preparat prin coacerea în forme mici, rotunde și ondulate, a unui aluat de cozonac. [Pr.: *bri-o-*] — Din fr. *bricche*.

BRIOZOĂR, *brizioare*, s.n. (La pl.) Clasă de nevertebrate mici, marine sau de apă dulce, care trăiesc fixate pe fundul apei sau pe obiecte din apă, alcătuind colonii cu aspect de mușchi (*Bryozoa*); (și la sg.) animal din această clasă [Pr.: *bri-o-zo-a-*] — Din fr. *bryozoaire*.

BRIPTĂ, *bripte*, s.f. (Reg.) Cuțit sau briceag primitiv, cu mâner de lemn. ♦ Expr. *A lua* (pe cineva) *la briptă* = a bate (pe cineva). — Din sb. *brítva*, ucr. *brytva*.

BRISTOL s.n. Hârtie albă, groasă, de calitate foarte bună, din care se fac copertile de cărți și cărțile de vizită; *p. ext.* carte de vizită. — Din fr. *bristol*.

BRÎȘCĂR, *brîșcari*, s.m. Fabricant, negustor sau proprietar de brîși; vizitiu la o brîșcă². — **Brîșcă²** + suf. *-ar*.

BRÎȘCĂ¹, *brîște*, s.f. (Reg.) Briceag. [Pl. și: *brîști*] — Din magh. *bicska* (influențat de *brici* și *briceag*).

BRÎȘCĂ², *brîști*, s.f. Trăsuriță ușoară, neacoperită, cu două roți, trasă de obicei de un singur cal; cabrioletă, șaretă. — Din rus. *bricka*.

BRÎȘCULIȚĂ, *brîșculițe*, s.f. Diminutiv al lui *brîșcă²*; *brîșcuță²*. — **Brîșcă²** + suf. *-uliță*.

BRÎȘCĂUȚĂ¹, *brîșcuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *brîșcă¹*. — **Brîșcă¹** + suf. *-uță*.

BRÎȘCĂUȚĂ², *brîșcuțe*, s.f. Brîșculiță. — **Brîșcă²** + suf. *-uță*.

BRITÂN, *britani*, s.m. (La pl.) Triburi celtice, constituind până la cucerirea anglo-saxonă (sec. V-VI) populația Britaniei; (și la sg.) persoană care făcea parte din aceste triburi. — Din lat. *Britanni*.

BRITĂNIC, *-Ă*, *britanici*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Marii Britanii; *p. restr.* englez. 2. Adj. Care aparține Marii Britanii sau britanicilor (1), privitor la Marea Britanie ori la britanici; *p. restr.* englez. — Din fr. *britannique*.

BRIZANT, *-Ă*, *brizanți*, *-te*, adj., s.m. 1. Adj. (Despre explozive) A cărei combustie este atât de rapidă, încât suflul gazelor produse poate distruge corpurile înconjurătoare; (despre bombe) care conține un astfel de exploziv. 2. S.m. Val care se sparge cu putere, producând spumă și care semnaleză adâncimea redusă a apei sau prezența unui banc de nisip ori de pietriș. — Din fr. *brisant*.

BRIZANȚĂ s.f. Proprietate a unui exploziv de a fi brizant. — Din fr. *brisance*.

BRIZĂ, *brize*, s.f. Vânt ușor care suflă regulat la țărmul mării, în timpul zilei de la mare spre uscat, iar în timpul nopții de la uscat spre mare; *p. ext.* adiere, boare. — Din fr. *brise*.

BRIZBÎZ, *brizbizuri*, s.n. Perdeluță (transparentă) care acoperă numai partea de jos a ferestrei. ♦ (La pl.) Volănașe, panglicuțe, dantele și alte artificii vestimentare femeiești. [Pl. și: *brizbize*] — Din fr. *brise-brise*.

BRIZURĂ, *brizuri*, s.f. Sfărâmătură (a unui obiect, a unui aliment). — Din fr. *brisure*.

BROAJBĂ, *broajbe*, s.f. (Bot.; reg.) Nap. — Din sb. *broskva* „gulie”.

BROĂSCĂ, *broaște*, s.f. I. Nume dat mai multor animale amfibii din clasa batracienilor, fără coadă, cu picioarele dinapoi mai lungi, adaptate pentru sărit, cu gura largă și ochii bulbucați. ♦ *Broască râioasă* = gen de broaște cu

pielea acoperită de negi, din care, în caz de primejdie, se elimină un lichid iritant. ♦ Expr. *Ochi de broască* = ochi bulbucați. ♦ Compus: *broască-țeștoasă* = nume dat mai multor specii de reptile cu corpul închis într-o carapace osoasă, dintre care unele trăiesc pe uscat (*Testudo graeca* și *hermanni*), iar altele în apă (*Emys orbicularis*). II. 1. Compus: *broasca-apei* = plantă erbacee acvatică cu frunze lucioase, cufundate în apă, și cu flori verzui (*Potamogeton lucens*). 2. Plantă arborescentă exotică cu flori mari, galbene și cu frunze groase, cultivată ca plantă de ornament (*Opuntia ficus indica*). III. Mecanism montat la o ușă, la un sertar etc., pentru a le încuia cu ajutorul unei chei. — Lat. **broasca*.

BROATEC, *broateci*, s.m. Animal amfibiu înrudit cu broasca, de culoare verde, cu pernițe vâscoase la vârful degetelor; buratic, brotac, brotan (*Hyla arborea*). — Lat. *brotachus*.

BROBOADĂ, *broboade*, s.f. Basma mare și groasă (de lână), purtată de femei pe cap sau pe umeri. — Cf. bg. *brobadka*.

BROBOANĂ, *broboane*, s.f. 1. Picătură mare (de sudoare). 2. (Pop.) Bubuliță, zgrăbunță. — Cf. bg. *brăbonka*.

BROBONĂ s.f. v. *broboni*.

BROBONĂ, *brobonesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu broboane. [Var.: *brobonă* vb. I] — Din *broboană*.

BROCART, (2) *brocarturi*, s.n. 1. Țesătură de mătase de calitate superioară, înflorată sau ornamentată cu fire de aur ori de argint; frenghie. 2. Sortiment dintr-o astfel de țesătură. [Var.: *brocăt* s.n.] — Din fr. *brocart*.

BROCĂT s.n. v. *brocart*.

BROCĂT s.n. v. *brocart*.

BROCĂT s.n. v. *brocart*.

BROCCOLI s.m. Varietate de conopidă, cu inflorescență mai laxă, de culoare verde. — Din it. *broccoli*.

BRODĂ, *brodez*, vb. I. Tranz. A coase o broderie pe un material textil. ♦ Fig. A dezvolta o întâmplare, o povestire, adăugând detalii imaginare; a născoci. — Din fr. *broder*.

BRODĂRE, *brodări*, s.f. Acțiunea de a broda. — V. *broda*.

BRODĂT¹ s.n. Faptul de a broda. — V. *broda*.

BRODĂT², *-Ă*, *brodați*, *-te*, adj. (Despre materiale textile) Împodobit cu broderii. — V. *broda*.

BRODEALĂ, *brodeli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a o brodi, de a o nimeri; nimereală. ♦ Loc. adv. *La brodeală* = la nimereală, la întâmplare; întâmplător. — **Brodi** + suf. *-eală*.

BRODERIE, *broderii*, s.f. Cusătură în relief (reprezentând flori sau alte ornamente), executată pe un material textil. ♦ P. gener. Ornamentație fină.

♦ Notă muzicală de influență folclorică într-o compoziție (depărtată de nota muzicală de bază cu un ton sau cu un semiton). — Din fr. *broderie*.

BRODEZĂ, *brodeze*, s.f. Femeie specializată în coaserea broderiilor. — Din fr. *brodeuse*.

BRODI, *brodesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Tranz. (Adesea ir.) A sfârși cu bine un lucru, a (o) nimeri (adesea din întâmplare). ♦ Loc. adv. *Pe brodite* = la întâmplare, la nimereală. 2. Refl. A se găsi din întâmplare (undeva); a se nimeri, a se potrivi. — Din sl. *broditi*.

BROKER, *brokeri*, s.m. Persoană fizică sau juridică autorizată, care se ocupă, în numele clienților, cu tranzacționarea valorilor mobiliare, a unor mărfuri și servicii, în schimbul unui comision. [Pr.: *-câr*] — Cuv. engl.

BROM s.n. Element chimic lichid, metaloid de culoare roșie-închis, toxic, cu miros neplăcut, pătrunzător, întrebuințat în industria chimică, farmaceutică etc. — Din fr. *brome*.

BROMĂT, *bromați*, s.m. Sare a acidului bromic. — Din fr. *bromate*.

BROMHIDRIC adj. (În sintagma) *Acid bromhidric* = gaz incolor rezultat din combinarea bromului cu hidrogenul. — Din fr. *bromhydrique*.

BROMHIDRĂZĂ s.f. Transpirație abundentă și urât mirositoare. — Din engl. *bromhydroses*.

BROMIC adj. (În sintagma) *Acid bromic* = acid oxigenat al bromului, lichid incolor cu proprietăți oxidante. — Din fr. *bromique*.

BROMISM s.n. Intoxicație cu brom sau cu săruri de brom. — Din fr. *bromisme*.

BROMOCÉT s.n. Dezinfecant puternic pentru piele, instrumente chirurgicale etc. — **Brom**[ură de] **cet**[rimoniu].

BROMOFÓRM s.n. Lichid incolor, volatil, dulceag, preparat pe bază de brom și folosit pentru calmarea tusei, a spasmelor și a convulsiilor. — Din fr. *bromoforme*.

BROMURĂRE s.f. Reacție chimică prin care se introduc atomi de brom în molecula unui compus organic. — Din *brom*.

BROMURĂ, *bromuri*, s.f. Sare a acidului bromhidric. — Din fr. *bromure*.

BRONHIĂL, *-Ă*, *bronhiali*, *-e*, adj. Care ține de bronhii, privitor la bronhii; bronhic. [Pr.: *-hi-ă*] — Din fr. *bronchial*.

BRÓNHC, *-Ă*, *brónhici*, *-ce*, adj. Bronhial. — Din fr. *bronchique*.

BRÓNHIE, *bronhii*, s.f. Fiecare dintre cele două ramificații ale traheii prin care aerul ajunge în plămâni. — Din fr. **bronche**, lat. **bronchia**.

BRONHIOLĂ, *bronhiolae*, s.f. Fiecare dintre ramificațiile bronhiilor care pătrund în profunzimea plămânilor. [Pr.: -hi-o-] — Din fr. **bronchiolae**.

BRONHOFONIE s.f. Rezonanță puternică a vocii și a respirației la bolnavii de pneumonie, bronșită, astmă etc. — Din fr. **bronchophonie**.

BRONHOGRAFIE s.f. Radiografie a bronhiilor cu ajutorul unei substanțe de contrast. — Din fr. **bronchographie**.

BRONHOPNEUMONIE, *bronhopneumonii*, s.f. Boală care constă în inflamația bronhiilor, a bronhiolilor și a plămânilor. [Pr.: -pne-u-] — Din fr. **broncho-pneumonie**.

BRONHORÉE s.f. Secreție și expectorație abundente, frecvente în astmul bronșic, în bronșita cronică și în alte afecțiuni respiratorii. — Din fr. **bronchorrhée**.

BRONHOSCÓP, *bronhoscoape*, s.n. Instrument medical care servește la efectuarea unei bronhoscopii. — Din fr. **bronchoscope**.

BRONHOSCOPIE, *bronhoscopii*, s.f. Metodă de examinare vizuală a bronhiilor cu ajutorul bronhoscopului. — Din fr. **bronchoscopie**.

BRONHOSPÁSM, *bronhospasm*, s.n. Con tracție, spasm al bronhiilor, provocat de tuse, efort etc. — Din fr. **bronchospasme**.

BRONHOTOMIE, *bronhotomii*, s.f. Intervenție chirurgicală care constă în secționarea unei bronhii. — Din fr. **bronchotomie**.

BRONȘECTAZIE, *bronșectazii*, s.f. Dilatare a bronhiilor, ca urmare a afectării acestora, a plămânilor sau a pleurei. — Din fr. **bronchectasie**.

BRONȘITĂ, *bronșite*, s.f. Afecțiune a căilor respiratorii care constă în inflamarea mucoasei bronhiilor și care se manifestă prin tuse. — Din fr. **bronchite**.

BRONȘITIC, *bronșitici*, -ce, adj. Care aparține bronșitei, privitor la bronșită; care suferă de bronșită. — Din fr. **bronchitique**.

BRONTOZÁUR, *brontozauri*, s.m. Gen de reptile uriașe din ordinul dinozaurienilor, cu capul mic, cu gâtul foarte lung, cu picioarele scurte, cilindrice, terminate cu câte cinci degete, care a trăit în era secundară (*Brontosaurus*). — Din germ. *Brontosaurus*, fr. *brontosauure*.

BRONZ, *bronzuri*, s.n. Aliaj de cupru cu staniu, aluminiu, plumb etc., mai dur și mai rezistent decât cuprul, având numeroase întrebuințări tehnice. ♦ *Epoca de bronz* (sau a bronzului) = epocă din istoria societății umane care cuprinde, în general, milen. III-II î.H. și se caracterizează prin descoperirea metalelor și a bronzului, diversificarea tipurilor de unelte și adâncirea diferențierii sociale. ♦ Expr. *Caracter de bronz* = caracter ferm, neclintit. ♦ Obiect de artă făcut din aliajul definit mai sus. ♦ Pigment metalic de culoare galbenă, cu care se vopsește un obiect. ♦ Culoare arămie a pielii în urma expunerii la soare sau la vânt. — Din fr. **bronce**.

BRONZÁ, *bronzez*, vb. I 1. Tranz. A acoperi un obiect cu un strat de bronz sau de vopsea de bronz. 2. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni arămie, negru la piele, datorită soarelui; a (se) înnegri, a (se) păli. — Din fr. **bronzer**.

BRONZÁJ, *bronzaje*, s.n. (Rar) Bronzare. — Din fr. **bronzage**.

BRONZÁRE, *bronzări*, s.f. Faptul de a (se) bronză. — V. **bronză**.

BRONZÁT, *bronzăți*, -te, adj. 1. (Despre obiecte) Acoperit cu un strat de bronz sau de vopsea de bronz. 2. (Despre oameni) Cu pielea înnegrită de soare; pârliț. — V. **bronză**. Cf. fr. **bronzé**.

BRONZÍT s.n. Varietate de piroxen și oxid de fier, având culoarea brună-gălbuie, asemănătoare cu a bronzului. — Din fr. **bronzit**.

BROSCÁRIȚÁ, *broscařițe*, s.f. Denumire dată mai multor specii de plante erbacee acvatice cu flori hermafrodite, albe-verzui, dispuse în spice; notătoare (*Potamogeton natans*). — **Broască** + suf. -*ăriță*.

BROSCÁREȘC, *-EASCĂ*, *broscařești*, adj. (Rar) Al broaștelor (I), de broaște; (rar) broștesc. — **Broască** + suf. -*ăresc*.

BROSCÁRIE, *broscařiie*, s.f. Loc sau apă (stătătoare) cu multe broaște; mulțime de broaște. — **Broască** + suf. -*ărie*.

BROSCÁRIȚÁ, *broscařițe*, s.f. Plantă erbacee acvatice cu flori verzui; iarbașarpelui, limba-apei (*Triglochin palustris*). — **Broască** + suf. -*ăriță*.

BROSCÓI, *broscoi*, s.m. 1. Augmentativ al lui *broască* (I). 2. Masculul broaștei (I). 3. (Glume) Epitet dat unui copil mic. — **Broască** + suf. -*oi*.

BROSCÚȚ, *broscuți*, s.m. (Rar) Pui (mascul) de broască (I). — Din **broscuță** (derivat regresiv).

BROSCÚȚÁ, *broscuțe*, s.f. Diminutiv al lui *broască* (I). — **Broască** + suf. -*uță*.

BROȘÁ, *broșez*, vb. I. Tranz. 1. A lega împreună colile sau foile unei broșuri, ale unei cărți, ale unui caiet etc. (punându-le într-o copertă moale). 2. A prelucra prin așchiere cu o broșă o piesă de metal, găurind-o sau șanțuind-o. — Din fr. **brocher**.

BROȘÁRE, *broșări*, s.f. Acțiunea de a broșa; broșat¹, legat¹. — V. **broșa**.

BROȘÁT¹ s.n. Broșare. — V. **broșa**.

BROȘÁT², *-Ă*, *broșați*, -te, adj. (Despre broșuri, cărți, caiete etc.) Cu colile sau foile așezate și legate împreună (într-o copertă moale). — V. **broșa**.

BROȘÁ, *broșe*, s.f. 1. Bijuterie feminină prevăzută cu un ac, care se poartă prinsă de rochie, de haină etc. 2. Unealtă de așchiere cu tășuri multiple, folosită la prelucrarea suprafeței (interioare sau exterioare) a unor piese metalice. — Din fr. **broche**.

BROȘTEȘC, *-EASCĂ*, *broștești*, adj. (Rar.) Broscăresc. — **Broască** + suf. -*esc*.

BROȘURÁ, *broșuri*, s.f. Lucrare tipărită sub formă de carte, care cuprinde un număr redus de foi; filadă. ♦ (Inv.) Fasciculă. — Din fr. **brochure**.

BROȘURICÁ, *broșurile*, s.f. Diminutiv al lui *broșură*. [Pl. și: *broșurici*] — **Broșură** + suf. -*ică*.

BROTÁC, *brotați*, s.m. (Zool.) Broatec. — Probabil refăcut din **broțacel** (după modelul lui *gândac* — *gândăcel* etc.).

BROTÁN, *broțani*, s.m. (Reg.) Broatec. — **Broț[ac]** + suf. -*an*.

BROTÁCEL, *broțacei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *broțac*; răcănel. 2. (Ornit.; rar) Florinte. — **Broțac** + suf. -*el*.

BROWNING, *browninguri*, s.n. Revolver cu încărcător automat. [Pr.: *brăuning*] — Cuv. engl.

BRR interj. I. 1. Exclamație pe care o scoate cel căruia îi este frig; bruh. 2. Exclamație care exprimă spaima. 3. Exclamație care exprimă dezgustul sau greața. II. Exclamație cu care oile sunt îndemnate la mers. III. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetul tobei. — Onomatopee.

BRUCELÓZÁ, *bruceloză*, s.f. Boală infecto-contagioasă a animalelor, transmisibilă la om prin alimentele provenite de la animalele bolnave și care se manifestă prin febră mare, transpirație, mărirea splinei etc. — Din fr. **brucelose**.

BRUCÍNÁ s.f. Alcaloid foarte toxic, extras din nuca vomică, cu proprietăți și utilizări în medicină și în farmacie. — Din fr. **brucine**.

BRÚDINÁ, *brudine*, s.f. (Reg.) Bac¹ (1). ♦ Taxă pentru trecerea apei pe un bac¹. Din sb. *brudina*.

BRÚDIU, *-IE*, *brudii*, adj. (Reg.) Tânăr, nevârstnic; p. ext. fără judecată; brudnic. [Acc. și: *brudiu*, -*ie*] — Et. nec.

BRÚDNIC, *-Ă*, *brudnici*, -ce, adj. (Reg.) Brudiu. — **Brud[iu]** + suf. -*nic*.

BRUFT, *brufturi*, s.n. (Reg.) Tencuială aruncată pe perete cu mistria (și neîntinsă). — Et. nec.

BRUFTUL, *bruftuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Reg.) A pune cu mistria pe perete un strat de bruft. 2. Fig. (Fam.) A brusca pe cineva. [Var.: **bruftul** vb. IV] — **Bruft** + suf. -*ui*.

BRUFTUIÁLÁ, *bruftuieli*, s.f. (Reg. și fam.) Faptul de a *bruftui*. ♦ Bătaie dată cuiva. [Pr.: -tu-ia-. — Var.: **bruftuluiálá** s.f.] — **Bruftui** + suf. -*eală*.

BRUFTUIRE, *bruftuiri*, s.f. (Reg. și fam.) Acțiunea de a *bruftui*. — V. **bruftui**.

BRUFTULUIÁLÁ s.f. v. **bruftuiálá**.

BRUH interj. Brr (I 1). — Onomatopee.

BRUIÁ, *bruiiez*, vb. I. Tranz. A perturba recepția unor semnale electromagnetice, a unei emisiuni radiofonice. [Pr.: *bru-ia*] — Din fr. **brouiller**.

BRUIÁJ s.n. Faptul de a bruiia. [Pr.: *bru-iaj*] — Din fr. **brouillage**.

BRUIÁȚ, *-Ă*, *bruiăți*, -te, adj. (Despre posturi de radioemisie) Perturbat prin zgomote. [Pr.: *bru-iaț*] — V. **bruia**.

BRUIÉRE s.f. Acțiunea de a *bruia*. [Pr.: *bru-ie-*] — V. **bruia**.

BRUIÓN, *bruiioane*, s.n. (Livr.) Ciornă, concept. [Pr.: *bru-ion*] — Din fr. **bruilon**.

BRUM s.n. Perturbație care poate să apară într-un sistem de transmisie audio, manifestându-se ca un zgomot de frecvență joasă, suprapus semnalului util. — Din germ. **Brummen**.

BRUMÁ, pers. 3 *brumează*, vb. I. (Rar) 1. Intrans. A cădea brumă (1). 2. Tranz. și refl. A (se) acoperi cu brumă (1) sau cu ceva care seamănă cu bruma. — Din **brumă**.

BRUMÁR¹ s.m. (Pop.) Noiembrie. — **Brumă** + suf. -*ar*.

BRUMÁR² s.m. A doua lună (22 octombrie – 21 noiembrie) din calendarul republican francez (folosit în anii 1793–1806). — Din fr. **brumaire**.

BRUMÁT, *-Ă*, *brumați*, -te, adj. 1. (Adesea fig.) Acoperit de brumă (1). 2. (Rar) Brumăriu (1). 3. (Despre fructe, p. ext. despre plante) Acoperit cu un strat de brumă (3). — V. **bruma**.

BRUMÁTIC, *-Ă*, *brumatici*, -ce, adj. (Rar) Cu brumă; p. ext. friguros, geros. — **Brumă** + suf. -*atic*.

(BRUMÁ, brume, s.f. 1. Cristale fine de zăpadă care se formează noaptea (în anotimpurile de tranziție) prin înghețarea vaporilor de apă din atmosferă și care se depun pe plante, pe sol, pe obiecte. 2. (Pop.) Chiciură. 3. Strat fin, alburii, care acoperă unele fructe (sau plante). 4. Fig. Cantitate mică de... — Lat. **bruma**.

BRUMĂREA, *brumărele*, s.f. Numele a două plante erbacee ornamentale cu flori diferite și viu colorate și cu miros plăcut (*Phlox paniculata* și *drummondii*). — **Brumă** + suf. -ărea.

BRUMĂREL s.m. (Pop.) Octombrie; *p. ext.* sfârșitul lunii septembrie, luna octombrie și începutul lui noiembrie. — **Brumar**¹ + suf. -el.

BRUMĂRIȚĂ, *brumărie*, s.f. Numele a două specii de pășări sedentare, una de mărimea mierlei, cu gusa albă cu pete brune (*Prunella collaris*), cealaltă mai mică, cu gusa sură (*Prunella modularis*). — **Brumă** + suf. -ăriță.

BRUMĂRIU, -IE, *brumării*, adj. 1. De culoarea brumei (1), alb-cenușiu, brumat (2). 2. (În sintagmele) *Prune brumării* = soi de prune acoperite cu brumă (3). *Oaie brumărie* = varietate de oaie cu lâna pestră, albă și neagră. ♦ Care aparține acestor oi sau pielicelelor acestor oi. *Căciulă brumărie*. — **Brumă** + suf. -ăriu.

BRUMÓS, -OĂSĂ, *brumoși, -oase*, adj. (Livr.) Cețos, neguros. — Din fr. **brumeux**, lat. **brumosus**.

BRUN, -Ă, *bruni, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Cafeniu-închis. 2. S.n. Culoare brună (1). 3. (Despre oameni) Care are pielea negricioasă și părul negru; brunet, oacheș. — Din fr. **brun**.

BRUNĂ, *brunez*, vb. I. Tranz. A acoperi pe cale chimică o piesă de oțel sau de cupru cu un strat de oxizi de culoare brună pentru a o feri de coroziune. — Din fr. **brunir**.

BRUNĂJ s.n. Brunare. ♦ (Concr.) Strat protector de oxizi care acoperă unele piese metalice în urma brunării. — **Bruna** + suf. -aj.

BRUNĂRE s.f. Acțiunea de a *bruna* și rezultatul ei; brunaj. — V. **bruna**.

BRUNĂT, -Ă, *brunați, -te*, adj. (Despre piese de oțel sau de cupru) Acoperit prin brunare cu un strat protector de oxizi de culoare închisă. — V. **bruna**.

BRUNCH, *brunch-uri*, s.n. Masă luată între micul dejun și prânz. [Pr.: *branč*] — Cuv. engl.

BRUNEL, (2) bruneluri, s.n. (Înv.) 1. Stofă de lână de culoare închisă, din care se confecționează încălțămîne. 2. Sortiment de brunel (1). — Din germ. **Brunelle**.

BRUNET, -Ă, *bruneți, -te*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care are pielea (feței) de culoare negricioasă și părul negru; brun, oacheș. — Din fr. **brunet**.

BRUSC, -Ă, *brusți, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care se produce, se petrece pe neașteptate, subit, dintr-odată. — Din fr. **brusque**.

BRUSCĂ, *bruschez*, vb. I. Tranz. 1. A trata pe cineva cu asprime, fără menajamente; a repezi; a bruftui. ♦ A se purta violent cu cineva. 2. A grăbi, a forța desfășurarea unui proces, a unui eveniment. — Din fr. **brusquer**.

BRUSCĂRE s.f. Acțiunea de a *brusca* și rezultatul ei. — V. **brusca**.

BRUSCHETE s.f. Purtare sau atitudine aspră, grosolană, lipsită de menajamente față de cineva. — Din it. **bruschezza**.

BRUSTĂN, brustani, s.m. Plantă erbacee din familia compozeelor, cu flori galbene dispuse în capitule la vârful tulpinii și cu miros caracteristic plăcut (*Telekia speciosa*). — Cf. *brusture*.

BRŪSTUR s.m. v. **brusture**.

BRŪSTURE, brusturi, s.m. Numele mai multor plante erbacee cu frunze foarte mari și late, cu flori purpurii sau violete, dispuse în inflorescențe sferice și țepoase, folosite pentru proprietățile lor medicinale; lipan² (*Lappa*). [Var.: **brŭstur** s.m.] — Et. nec.

BRUT, -Ă, *bruți, -te*, adj. 1. (Despre materiale, obiecte etc.) Care se găsește în stare naturală, încă neprelucrat; care nu a fost încă transformat în produs finit. 2. (Despre greutatea mărfurilor) Care este socotit împreună cu ambalajul, vasul etc. în care se află; din care nu s-a scăzut daraua. 3. (Despre un venit) Care a fost socotit împreună cu cheltuielile, impozitele etc. aferente. — Din lat. **brutus**, fr. **brut**.

BRUTAL, -Ă, *brutali, -e*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Lipsit de delicatețe, aspru, dur, violent; grosolan, necioplit. ♦ Care este direct, fără menajamente. *O sinceritate brutală*. — Din fr. **brutal**.

BRUTALITĂTE, brutalități, s.f. Fire, purtare, vorbă sau faptă brutală. — Din fr. **brutalité**.

BRUTALIZĂ, brutalizez, vb. I. Tranz. A trata pe cineva cu brutalitate; a maltrata. — Din fr. **brutaliser**.

BRUTALIZĂRE, brutalizări, s.f. Acțiunea de a *brutaliza*. — V. **brutaliza**.

BRUTĂR, brutari, s.m. Persoană care fabrică sau vinde pâine; jimblar. — **Brut** (reg. „pâine neagră”) + suf. -ar.

BRŪTĂ, brute, s.f. Om foarte brutal. — Din fr. **brute**.

BRŪTĂREASĂ, brutărese, s.f. Femeie care fabrică sau vinde pâine; soția brutarului; jimblăreasă. — **Brutar** + suf. -easă.

BRŪTĂRIE, (2) brutării, s.f. 1. Meseria de brutar. 2. Clădire în care se fabrică sau se vinde pâine; jimblărie. — **Brutar** + suf. -ie.

BRŪTO adv. În total, fără a scădea daraua (dintr-o greutate), cheltuielile, impozitele etc. (dintr-un venit). — Din germ. **Brutto**, it. **brutto**.

BUBALINĂ, bubaline, s.f. (La pl.) Vite cornute înrudite cu taurinele, cu capul mare, cu coarnele în formă de semilună, cu pielea groasă și cu părul negru; (și la sg.) animal care face parte din această specie. — Din fr. **bubaline**.

BUBĂT, bubaturi, s.n. (Pop.) Variolă. — Contaminare între **bubă** și [vârș]at.

BUBĂ, bube, s.f. 1. Nume generic dat umflăturilor cu caracter purulent ale țesutului celular de sub piele. ♦ Expr. *A umbla cu cineva ca cu o bubă coaptă* = a menaja pe cineva. (Fam.) *S-a spart bubă* = s-a dat totul pe față; s-a dezvăluit totul. ♦ Compuse: (pop.) *bubă-neagră* = dalac; *bube-dulci* = bubulițe dese, de natură infecțioasă, care apar în special la copii, în jurul gurii, pe cap etc.; *buba-mânzului* = gurmă. ♦ (Pop.) Rană. 2. Fig. (Fam.) Punct slab, parte delicată, dificilă a unei probleme. ♦ Defect, defecțiune (a unui sistem tehnic). — Cf. ucr. *b u b a*.

BUBERIC, buberici, s.m. Plantă erbacee cu rizom noduros, cu frunze dințate și cu flori brune sau verzi-măslinii (*Scrophularia nodosa*). — Cf. bg. *b u b e r e k* „rinichi”.

BUBIȚĂ, bubite, s.f. Bubuliță. — **Bubă** + suf. -iță.

BUBOI, buboia, s.n. Augmentativ al lui *bubă*; abces, furuncul. — **Bubă** + suf. -oi.

BUBON, buboane, s.n. Inflamare a ganglionilor limfatici din regiunea inghinală, axilară etc., caracteristică ciumei, scarlatinei, bolilor venerice. — Din fr. **bubon**.

BUBONIC, -Ă, *bubonici, -ce*, adj. (În sintagma) *Ciumă* (sau *pestă*) *bubonică* = ciumă (sau pestă) care se manifestă prin buboane. — Din fr. **bubonique**.

BUBÓS, -OĂSĂ, *buboși, -oase*, adj. 1. Cu bube, plin de bube; buburos. 2. (Despre plante, fructe) Plin de umflături, de noduri, de creștături, de excrescențe. — **Bubă** + suf. -os.

BUBUI, pers. 3 *bubui*, vb. IV. Intrans. (Despre tunete; *p. ext.* despre arme de foc sau alte surse de zgomot) A produce un zgomot înfundat și puternic, adesea repetat (prin ecou) la intervale scurte. — Formație onomatopeică.

BUBUIRE, bubuirii, s.f. (Rar) Bubuit. — V. **bubui**.

BUBUIȚ s.n. Faptul de a *bubui*; zgomot înfundat și puternic produs de tunet, de arme de foc, de explozii etc.; bubuire, bubuitură. — V. **bubui**.

BUBUITOR, -OĂRE, bubuitori, -oare, adj. Care bubuie. [Pr.: -*bu-i*] — **Bubui** + suf. -tor.

BUBUITURĂ, bubuituri, s.f. Bubuit. [Pr.: -*bu-i*] — **Bubui** + suf. -tură.

BUBULIȚĂ, bublițe, s.f. Diminutiv al lui *bubă*; bubită. — **Bubă** + suf. -uliță.

BUBURÓS, -OĂSĂ, buburoși, -oase, adj. Bubos (1). — **Bubă** + suf. -uros.

BUBURUZĂ, buburuze, s.f. Insectă mică de formă semisferică, cu elitrele roșii pătate cu șapte puncte negre; mămăruță, măriuță (1), boul-lui-Dumnezeu, boul-Domnului, boul-popii, paparugă (*Coccinella septempunctata*). — Et. nec.

BUC¹ s.m. (Reg.; în loc. adv.) *Într-un buc* = imediat, într-o clipă, foarte repede. — Et. nec.

BUC², s.n. (2) *buci*, s.m., (Reg.) 1. S.n. Pleavă rămasă după vânturarea semințelor de cânepă sau de in, după măcinarea boabelor de porumb etc. 2. S.m. (La pl.) Scame rămase de la melițarea și pieptănarea inului și a cânepii. — Cf. alb. *b y k*.

BUCĂL, -Ă, *bucali, -e*, adj. Care ține de gură, privitor la gură, care se face cu gura, se ia pe gură, oral (1). ♦ Loc. adv. *Pe cale bucală* = (despre administrarea medicamentelor) pe gură, oral. — Din fr. **buccal**.

BUCĂTĂ, (I) bucăți, (II) bucate, s.f. I. 1. Parte tăiată, ruptă, desfăcută dintr-un corp solid, dintr-un întreg; fragment, dărab. ♦ (Determinat prin „de drum”, „de cale” sau presupunând această determinare) Distanță, porțiune. ♦ (Determinat prin „de vreme”, „de timp” sau presupunând această determinare) Interval, perioadă. ♦ (În limbajul comercial și în cel industrial) Exemplar, piesă, parte unitară dintr-un ansamblu, dintr-o mulțime de obiecte de același fel. ♦ Expr. *A vinde* (sau *a cumpăra*) *cu bucată* = a vinde (sau a cumpăra) cu amănuntul, în detaliu. *A plăti cu bucată* (sau, rar *bucată*) = a plăti munca după numărul de piese executate; a plăti în acord. *A face ceva din bucăți* = a confecționa, a încropi ceva din părți sau piese care provin din ansambluri diferite. *Om dintr-o bucată* = om integru. 2. Operă (sau fragment unitar) literară sau muzicală de dimensiuni relativ reduse. II. (La pl.) (Feluri de) mâncare. ♦ Expr. *A face (cuiva) bucată* = a face (cuiva) cu intenție un lucru neplăcut, un rău, a-i provoca o încurcătură. ♦ (Pop.) (Recoltă de) grâne, cereale. — Lat. **buccata**.

BŪCĂ, buci, s.f. (Pop.) 1. Feșă. 2. Obraz (1). — Lat. **bucca** „gură”.

BUCĂLĂI, -ĂIE, bucălai, -aie, adj. Bucălat. — Cf. b u c ă l .

BUCĂLĂIE, *bucălăi*, s.f., adj. (Oaie, capră, cățea) cu lâna albă și cu botul și extremitățile membrilor negre sau castaniu-închis. — **Bucă** + **lăie**.

BUCĂLĂT, **-Ă**, *bucălăți*, **-te**, adj. (Care are obrazul) grăsuț, durduliu, bucălăi, bucăliu, busnat. — Cf. **bucă**.

BUCĂLIU, **-IE**, *bucălii*, adj. (Rar) Bucălăt. — Contaminare între **bucălăt** și **grăsiu**, **durduliu**.

BUCĂTĂR, *bucătari*, s.m. Bărbat care are meseria de a găti mâncare. — **Bucată** + suf. **-ar**.

BUCĂTĂREASĂ, *bucătărese*, s.f. Femeie care are meseria de a găti mâncare. — **Bucătăr** + suf. **-easă**.

BUCĂTĂRIE, *bucătării*, s.f. 1. Cameră (sau clădire) în care se gătește mâncarea; cuhnice; *p. ext.* totalitatea obiectelor, a mijloacelor care servesc la găteala mâncării. ♦ *Bucătărie de campanie* = vehicul prevăzut cu aparatura necesară preparării hranei calde pentru trupele aflate în deplasare. ♦ Fig. (Fam.) Totalitatea accesoriilor sau acțiunilor care servesc la susținerea unei demonstrații, la efectuarea unei lucrări după ce s-a stabilit ideea de bază. 2. Faptul de a pregăti mâncare; mod specific de a prepara mâncarea. — **Bucătăr** + suf. **-ie**.

BUCĂTĂRIOARĂ, *bucătărioare*, s.f. Diminutiv al lui *bucătărie* (1). [Pr.: **-ri-oa-**] — **Bucătărie** + suf. **-ioară**.

BUCĂTURĂ, *bucături*, s.f. (Pop.) Îmbucătură. — Cf. **îmbucătură**.

BUCĂȚEA, *bucățele*, s.f. Bucățiță. — **Bucată** + suf. **-ea**.

BUCĂȚEL, *bucăței*, s.m. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele inferioare răsucite în formă de sul și cu flori roșietice sau violacee (*Agrostis canina*). — Din **bucățea** (prin substituție de suf.).

BUCĂȚELI, *bucățelesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A îmbucătăți. — Din **bucățele** (pl. lui *bucățiță*).

BUCĂȚI, *bucățesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A îmbucătăți. — Din **bucată**.

BUCĂȚICĂ, *bucățele*, s.f. Diminutiv al lui *bucată*; *bucățea*. ♦ Expr. *Bucățiță ruptă* (sau *tăiată*) sau *ruptă bucățiță*, se spune despre o persoană care seamănă perfect cu unul din membrii familiei sale. ♦ Ceea ce servește (în cantitate mică) de mâncare. ♦ Expr. *A-și da* (sau *a-și lua*) *bucățița de la gură* = a da din puținul său, a fi foarte darnic sau altruist. *A-i lua* (cuiva) *bucățița din* (sau *de la*) *gură* = a lipsi (pe cineva) până și de strictul necesar traiului. — **Bucată** + suf. **-ică**.

BUCCINATOR, *buccinatori*, s.m. Mușchi facial cu ajutorul căruia poate fi expulzat, cu putere, aerul din plămâni. — Din fr. **buccinateur**.

BUCEĂ, *bucele*, s.f. 1. Manșon de metal montat între două piese; bucuș. ♦ Căptușeală de fontă din interiorul unui butuc de roată (de car, de camion etc.). 2. Scobitură într-o piesă de lemn, în care se îmbucă proeminența altei piese. — Lat. **buccella** „guriță”.

BUCELĂ, *bucelez*, vb. I. Tranz. (Rar) A monta o bucea, a căpțuși cu o bucea. — Din **bucea**.

BUCELĂRE, *bucelări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *bucela*. — V. **bucela**.

BUCENTĂUR, *bucentauri*, s.m. Ființă fabuloasă, jumătate om, jumătate taur. [Pr.: **-ta-ur-**] — Din fr. **bucentaure**.

BUCHE, *buchi*, s.f. A doua literă din alfabetul chirilic; *p. gener.* literă; (de obicei la pl.) alfabet; cunoștințe elementare de scris și citit. ♦ Expr. *Bucea cărții* = exact ca în carte; în chip mecanic. *A fi (tot) la buche* = a fi (tot) începător (la învățatură). *A nu ști buche* = a nu ști nimic (la învățatură). — Din sl. **buky**.

BUCHER, *bucheri*, s.m. 1. Persoană care învață ceva pe dinafară, fără a pricepe ce învață. 2. (Înv.) Persoană care se află cu învățătura abia la alfabet, care este începător la învățatură. — **Buche** + suf. **-ar**.

BUCHEREALĂ s.f. (Fam.) Faptul de a silabisi (un text); *p. ext.* faptul de a învăța ceva pe de rost, în chip mecanic. — **Bucheri** + suf. **-eală**.

BUCHEREȘTE adv. (Rar) În felul bucherilor, ca bucherii. — **Bucher** + suf. **-ește**.

BUCHERÎ, *bucheresc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A silabisi (un text). — Din **bucher**.

BUCHERIE s.f. (Rar și fam.) Învățatură elementară de scris și citit. — **Bucher** + suf. **-ie**.

BUCHÉT, *buchete*, s.n. 1. Mânunchi de flori aranjate (și legate) împreună. ♦ P. gener. Grup de obiecte de același fel puse împreună; grup de compuneri (literare, muzicale) publicate sau executate laolaltă. 2. Aromă (specifică) a vinurilor de calitate superioară. 3. Mică plantă erbacee cu flori violete-deschise sau albastre-purpurii (*Geranium pusillum*). — Din fr. **bouquet**.

BUCHETIÉRĂ, *buchetiére*, s.f. (Înv.) Florăreasă. [Pr.: **-ti-e-**] — Din fr. **bouquetière**.

BUCHETÉL, *buchetele*, s.n. Diminutiv al lui *buchet* (1). — **Buchet** + suf. **-el**.

BUCHINIST, *buchiniști*, s.m. (Livr.) Anticar². — Din fr. **bouquiniste**.

BUCHIRISÎ, *buchirisesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. (Rar) A buchisi (2). — **Bucher** + suf. **-isi**.

BUCHISĂ vb. I v. **buchisi**.

BUCHISEALĂ, *buchiseli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) buchisi. — **Buchisi** + suf. **-eală**.

BUCHISÎ, *buchisesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Tranz., intrans. și refl. A face un lucru cu mare caznă și migală, fără spor. 2. Tranz. și intrans. A citi sau a învăța ceva cu efort și cu migală; a buchirisi. 3. Tranz. Fig. A bate pe cineva (dându-i pumni, ghionți). [Var.: **buchisă** vb. I] — Cf. **buche**.

BUCIARDĂ, *buciardez*, vb. I. Tranz. A prelucra cu buciarda piatra de construcție. — Din fr. **boucharder**.

BUCIARDĂRE s.f. Acțiunea de a *buciarde*. — V. **buciarde**.

BUCIARDĂT, **-Ă**, *buciarđați*, **-te**, adj. (Despre piatra de construcție) Prelucrat cu buciarda. — V. **buciarde**.

BUCIARDĂ, *buciarde*, s.f. Ciocan prevăzut pe fețele de izbire cu dinți sau caneluri, folosit pentru a imprima, prin lovire, puncte sau linii regulate pe fața pietrelor de construcție. — Din fr. **boucharde**.

BUCIN s.n. v. **bucium**¹.

BUCIUC, *buciucri*, s.n. (Înv.) Steag turcesc sau tătăresc, alcătuit dintr-o jumătate de coadă albă de cal fixată de o prăjină. — Din tc. **buçuk**.

BUCIUM¹, *buciume*, s.n. Instrument muzical de suflat în forma unui tub tronconic foarte lung, făcut din coajă de tei, din lemn sau din metal și folosit în special de ciobani pentru chemări și semnale. [Var.: **bucin** s.n.] — Lat. **bucinum**.

BUCIUM², *buciume*, s.n. (Pop.) 1. Trunchi sau bușean (de arbore); *spec.* butuc de viță-de-vie. 2. Butuc (al roții carului). — Et. nec.

BUCIUMĂ, *bucium*, vb. I. Intrans. A sufla, a cânta, a da semnale din buci¹. ♦ Tranz. Fig. A anunța, a vesti ceva. — Lat. **bucinare**.

BUCIUMĂRE, *buciumări*, s.f. Acțiunea de a *buciuma* și rezultatele ei. — V. **buciuma**.

BUCIUMĂȘ, **-Ă**, *buciumași*, **-e**, s.m. și f. Persoană care buci¹. — **Bucium**¹ + suf. **-aș**.

BUCIUMĂTOR, **-OĂRE**, *buciumători*, **-oare**, adj. (Rar) Care buci¹. — **Buciuma** + suf. **-ător**.

BUCLĂ, *buclez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A(-și) răsuci părul în bucle; a (se) cărlionța; a (se) ondula. 2. Tranz. A face o buclă firului de țesut pentru a forma un ochi de tricostat. — Din fr. **boucler**.

BUCLĂJ, *buclaje*, s.n. Totalitatea buclilor de pe pielea unui miel. ♦ Forma, mărimea și structura buclilor unei pielicele de miel. — Din fr. **bouclage**.

BUCLĂRE, *bucclări*, s.f. Acțiunea de a (se) *buccla*. — V. **buccla**.

BUCLĂT, **-Ă**, *buclăți*, **-te**, adj. (Despre păr) Cu bucle; cărlionțat, ondulat. — V. **buccla**. Cf. fr. **bouclé**.

BUCLĂ, *bucle*, s.f. I. 1. Șuviță de păr răsucită în spirală; zulf, cărlionț. 2. Porțiune de fir textil, răsucită în timpul tricotării, în formă de buclă (I 1). II. 1. Curbă dintr-un drum în serpentină. ♦ Cot al unui curs de apă. 2. Piesă metalică pe care se fixează, prin îndoire, capătul unui cablu. 3. (Inform.) Secvență a instrucțiunilor unui program, repetabilă în execuție până la îndeplinirea condiției cerute. ♦ *Bucclă digitală* = aparat electronic folosit pentru redarea infinită a unei secvențe sonore înregistrate. — Din fr. **boucle**.

BUCLÉ, *bucleuri*, s.n., adj. invar. 1. S.n. Țesătură de bumbac, de lână, de fibră sintetică etc., cu aspect buclat; sortiment dintr-o astfel de țesătură. 2. Adj. invar. (Despre fibre și țesături) Cu firul creț sau cu noduri. 3. S.n. Fir creț. — Din fr. **bouclé**.

BUCLUC, *buclucuri*, s.n. 1. (Pop. și fam.) Situație neplăcută, încurcată, în care se află cineva; belea, încurcătură, necaz. ♦ Ceartă, discordie. 2. (Reg.; la pl.) Obiecte (neînsemnate, fără mare valoare) pe care le posedă cineva, care formează bagajul lui. [Var.: (reg.) **bucluc** s.n.] — Din tc. **bokluk**.

BUCLUCAȘ, **-Ă**, *buclucași*, **-e**, adj., s.m. și f. (Persoană) care provoacă, creează buclucuri (1), care caută ceartă cu orice preț. — **Bucluc** + suf. **-aș**.

BUCOĂVNĂ, *bucoavne*, s.f. (Înv.) Abecedar (cu caractere chirilice); *p. gener.* carte veche tipărită cu litere chirilice. — Din sl. **azûbukovino**.

BUCOLIC, **-Ă**, *bucolici*, **-ce**, adj., s.f. 1. Adj. De păstor, păstoresc, pastoral; *p. ext.* de la țară, câmpenesc, rustic, idilic. 2. S.f. Mic poem pastoral; eglögă, idilă. — Din fr. **bucolique**, lat. **bucolica**.

BUCOLISM s.n. Caracter bucolic. — **Bucol**[ic] + suf. **-ism**.

BUCOVINEAN, **-Ă**, *bucovineni*, **-e**, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din Bucovina. 2. Adj. Care aparține Bucovinei sau bucovinenilor (1), privitor la Bucovina ori la bucovineni. — **Bucovina** (n. pr.) + suf. **-ean**.

BUCOVINEANCĂ, *bucovinence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din Bucovina. — **Bucovinean** + suf. **-că**.

BUCRĂNIU, *bucranii*, s.n. (Arhit.) Motiv ornamental reprezentând un cap de bou împodobit cu ghirlande de flori, panglici etc. — Din fr. **bucrane**.

BUCSĂU s.m. Arbust ornamental din familia leguminoaselor, cu ramuri lungi, verzi-albăstrii, cu frunze simple și cu flori mari, galbene, plăcut mirositoare (*Spartium junceum*). — Cf. lat. b u x u s.

BUCȘĂ, *bucșe*, s.f. Bucea (1). — Din ucr. **bukša**.

BUCȘI, *bucșesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A îndesa, a umple până la refuz. 2. A-l podidi (sângele). — Et. nec.

BUCURĂ, *bucur*, vb. I. Refl. 1. A simți bucurie, a fi cuprins de bucurie; (inv.) a se îmbucura. ♦ Tranz. A produce cuiva o bucurie, o satisfacție. 2. A dispune de..., a avea la îndemână. ♦ A fi foarte căutat, a provoca interes. 3. (Peior.) A râvni la...; a încerca să profite de... — Cf. alb. b u k u r.

BUCUREȘTEAN, *-Ă*, *bucureșteni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul București. 2. Adj. Care aparține municipiului București sau bucureștenilor (1), referitor la București ori la bucureșteni. — **București** (n. pr.) + suf. *-ean*.

BUCUREȘTEANCĂ, *bucureștence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul București. — **Bucureștean** + suf. *-că*.

BUCURIE, *bucurii*, s.f. 1. Sentiment de mulțumire vie, de satisfacție sufletească. ♦ Loc. adv. *Cu bucurie* sau *cu toată bucuria* = (foarte) bucuros. 2. (Concr.) Ceea ce bucură (1) pe cineva. — **Bucura** + suf. *-ie*.

BUCURÓS, *-OĂȘĂ*, *bucuroși*, *-oase*, adj. 1. Care este cuprins de bucurie, care reflectă bucuria; *p. ext. vesel*. ♦ Expr. *A fi mai bucuros* ș... (sau *când...*, *dacă...*) = a prefera să... 2. (Adesea adverbial) Care face ceva cu plăcere, din toată inima. ♦ (Adverbial, reg.; ca termen de politețe) Cu plăcere! mă rog! — **Bucura** + suf. *-os*.

BUCVĂRIU, *bucvarii*, s.n. (Inv.) Bucovărnă. — Din sl. **bukvari**.

BUDĂ, *budez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A ține la distanță, a-și exprima nemulțumirea (față de cineva) printr-o atitudine indiferentă sau morocănoasă. — Din fr. **bouder**.

BUDALĂ s.m. (Inv.) Om prost, nătărău. — Din tc. **budala**.

BUDĂNĂ, *budane*, s.f. (Reg.) Butoi cu capacitate mare; zăcătoare (II 1). — **Budăi** + suf. *-ană*.

BUDĂ, *bude*, s.f. (Reg.) 1. Construcție de lemn, în pădure, în care locuiesc tăietorii de arbori. 2. Prăvălioară. 3. Closet (rudimentar). [Pl. și: *buzi*] — Din rus., pol., ung. **buda**.

BUDĂI, *budăie*, s.n. (Reg.) 1. Vas din doage, de forma unui trunchi de con, în care se păstrează laptele, se duc bucatele la câmp, se țin băuturi etc. 2. Trunchi scobit, întrebunțat ca ghizd la fântână. — Din magh. **bödön**.

BUDGÉT s.n. v. **buget**¹.

BUDGETĂR, *-Ă* adj. v. **bugetar**.

BUDIHĂCE, *budihațe*, s.f. (Reg.) Monstru, pocitanie. — Et. nec.

BUDINCĂ, *budinci*, s.f. 1. Preparat culinar făcut din făină (sau paste făinoase), orez, ouă, lapte etc., adesea îndulcit, și copt în cuptor. 2. Mâncare făcută din legume (tăiate mărunț), brânză etc. coapte în cuptor. — Din fr. **pudding**, *pouding*, engl. **pudding**.

BUDISM s.n. Religie apărută în India în sec. VI-V î.H., a cărei întemeiere este atribuită lui Buddha și care predică mântuirea prin ieșirea din samsara și posibilitatea de a ajunge la nirvana prin efort propriu. — Din fr. **bouddhisme**.

BUDIST, *-Ă*, *budiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține budismului, privitor la budism. 2. S.m. și f. Adept al budismului. — Din fr. **bouddhiste**.

BUDOĂR, *budoare*, s.n. Cameră intimă a unei femei. — Din fr. **budoir**.

BUF¹ interj. Cuvânt care imită zgomotul înfundat produs de căderea unui obiect tare, de o lovitură sau de o explozie. — Onomatopee.

BUF² s.n. Numele unei figuri la jocul de arșice. — Et. nec.

BUF³, *-Ă*, *bufi*, *-e*, adj. (Despre comedii) Cu un caracter comic exagerat. ♦ (Despre opere muzicale) Care este compus în genul liric ușor. ♦ (Despre actori sau cântăreți) Care s-a specializat în interpretarea unor roluri comice de comedie sau de operă muzicală bufă³; (despre roluri) specific comediei sau operii muzicale bufe³. — Din fr. **bouffe**.

BUFĂNT, *-Ă*, *bufanți*, *-te*, adj. (Despre îmbrăcăminte sau despre părți ale ei) Înfioat, larg, cu bufă. — Din fr. **buffant**.

BUFĂ, *bufe*, s.f. (Rar) Cută îndoită, fald la un obiect de îmbrăcăminte. — Cf. it. **buffa**.

BUFÉT, *bufete*, s.n. 1. Dulap de sufragerie sau de bucătărie în care se țin vesela, tacămurile etc. 2. Local mic sau loc special amenajat unde se servesc mâncăruri (reci), băuturi etc. 3. Mâncare (rece) și băutură servite la un bufet (2). — Din fr. **buffet**.

BUFETIÉR, *-Ă*, *bufetieri*, *-e*, s.m. și f. Persoană care conduce un bufet (2) sau servește la un bufet. [Pr.: *-ti-er*] — Din fr. **buffetier**.

BUFEU, *bufeuri*, s.n. Senzație de căldură intensă întâlnită în disfuncții vegetative, în special în cursul menopauzei. ♦ Aer care iese pe gură. ♦ Mișcare bruscă și trecătoare, acces, răbufnire. — Din fr. **bouffée**.

BUFLÉI, *buflei*, s.m. (Fam. și glumet) Copil sau pui de animal gras, dolofan. — Et. nec.

BŪFNĂ, *bufne*, s.f. (Ornit.; rar) Bufniță. [Var.: **búhnă** s.f.] — Formație onomatopeică.

BUFNEĂLĂ, *bufneli*, s.f. (Rar) Bufnătură. — **Bufni** + suf. *-eală*.

BŪFNET, *bufnete*, s.n. Bufnătură. — **Bufni** + suf. *-et*.

BUFNI, *bufnesc*, vb. IV. 1. Intranz. A produce un zgomot înfundat (prin cădere, izbire, explozie etc.). 2. Intranz. (În expr.) *A bufni în* (sau *de*) *răs* (ori *plâns*) sau (tranz.) *a-l bufni răsul* (ori *plânsul*) = a începe să rădă (sau să plângă) brusc, zgomotos, fără să se poată stăpâni. 3. Intranz. A bombăni supărat, rău dispus. 4. Tranz. A izbi cu putere. 5. Intranz. A da buzna, a se năpusti; a izbucni. — **Buf**¹ + suf. *-ni*.

BUFNIRE, *bufniri*, s.f. Acțiunea de a *bufni* și rezultatul ei. — V. **bufni**.

BUFNIT s.n. Bufnătură. — V. **bufni**.

BUFNITURĂ, *bufnituri*, s.f. Faptul de a *bufni*; zgomot înfundat produs de o cădere, izbire, explozie etc.; bufnit, bufnet, bufneală. — **Bufni** + suf. *-tură*.

BŪFNITĂ, *bufnițe*, s.f. Cea mai mare pasăre răpitoare de noapte, având penajul de culoare brună-ruginie cu dungi negre și galbene, cap mare și ochi galbeni-portocalii mari, apropiați unul de altul, cu smocuri lungi de pene la urechi; bou-de-noapte, buhă, bufnă (*Bubo bubo*). — **Bufnă** + suf. *-iță*.

BUFON, *-Ă*, *bufoni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Personaj comic (pitic sau cocoșat), care întreține o atmosferă de veselie la curțile suveranilor sau ale seniorilor; măscărici, nebun. ♦ Personaj comic într-o piesă de teatru. ♦ (Peior.) Persoană care face pe alții să rădă prin glume, gesturi caraghioase etc., care este obiect de batjocură într-o societate. 2. Adj. (Rar) Comic, caraghios, grotesc. — Din fr. **bouffon**.

BUFONĂ, *bufonez*, vb. I. Intranz. A spune sau a face bufonerii. — Din fr. **bouffonner**.

BUFONĂDĂ, *bufonade*, s.f. (Rar) Bufonerie. — Din it. **buffonata**.

BUFONERIE, *bufonerii*, s.f. Vorbă, glumă, gest de un comic grotesc; bufonadă. — Din fr. **buffonnerie**.

BUFT, *bufturi*, s.n. (Reg.) Pântece, burtă (de animal sau de om). — Et. nec.

BŪFTEA, *buftea*, s.m. și f. (Fam. și glumet) Om sau copil gras. — **Buf** + suf. *-ea*.

BŪGED, *-Ă*, *bugezi*, *-de*, adj. (Reg.; despre obrazul oamenilor) Buhăit, umflat, puhav. [Var.: **búget**, *-ă* adj.] — Lat. ***buccidus** (<*bucca*).

BUGET¹, *bugete*, s.n. Evidența veniturilor și repartizarea lor pe categorii de cheltuieli dintr-o anumită perioadă (de obicei un an) ale unui stat, organizații, familii etc. [Var.: (rar) **budget** s.n.] — Din fr. **budget**.

BUGET?, *Ă* adj. v. **buged**.

BUGETĂ, *bugetez*, vb. I. Tranz. (Econ.) A alocă în proiectul de buget o sumă de bani în vederea realizării unui proiect, a unui program; spec. a finanța de la buget un număr de locuri ocupate de candidații la o instituție de învățământ, care îndeplinesc anumite condiții. — De la **buget**. Cf. engl. **budget**.

BUGETĂR, *-Ă*, *bugetari*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține bugetului¹, privitor la buget¹, prevăzut în buget¹, de buget¹. ♦ *Instituție bugetară* = instituție ale cărei cheltuieli sunt acoperite în întregime sau parțial de la buget¹. An (sau *exercițiu*) *bugetar* = perioadă de timp (de un an) pentru care se întocmește și se execută bugetul¹ unui stat. 2. S.m. și f. Persoană dintr-o instituție bugetară. [Var.: (rar) **budgetăr**, *-ă* adj.] — Din fr. **budgetaire**.

BUGETĂRE, *bugetări*, s.f. Acțiunea de a *bugeta* și rezultatul ei. — V. **bugeta**.

BUGETĂT, *-Ă*, *bugetați*, *-te*, adj. Care a fost prevăzut în proiectul de buget. *Locuri bugetate*. — V. **bugeta**.

BUGATIVŌR, *-Ă*, *bugetivori*, *-e*, adj. (Peior.) Care trăiește în mod parazit din bugetul¹ statului. — Din fr. **budgetivore**.

BŪGLĂ, *bugle*, s.f. Trompetă din piele care emite un sunet mai moale și mai plăcut decât cel emis de corn. ♦ (La pl.) Nume generic dat instrumentelor de suflat de alamă. — Din fr., engl. **bugle**.

BUH s.n. (Pop. și fam.; în expr.) *A-i merge* (sau *a i se duce cuiva*) *buhul* = a ajunge să fie foarte cunoscut (pentru faptele sale, de obicei reprobabile); a se spune despre cineva că... — Et. nec.

BŪHAI, (I) *buhai*, s.m. (II) *buhaiuri*, s.n. I. S.m. 1. (Zool.; reg.) Taur. 2. Compus: *buhai-de-baltă* = bou-de-baltă. 3. Plantă erbacee cu două sau trei frunze mari, ovale și flori verzi-gălbui dispuse într-un spic (*Listera ovata*). II. S.n. Instrument muzical popular format dintr-o putinică cu fundul de piele, prin care trece un smoc de păr de cal care se trage cu degetele umezite, producând astfel un sunet asemănător cu mugetul unui taur. [Pl. și: (II) *buhaiie*] — Din ucr. **buhaj**.

BŪHAV, *-Ă* adj. v. **puhav**.

BŪHĂ, *buhe*, s.f. 1. (Ornit.) Bufniță. 2. (Entom.; în compusele) *Buhasemănăturilor* = fluture mic de noapte, de culoare cenușie, care dăunează

semănăturilor (*Agrotis segetum*); *buha-verzei* = fluture nocturn de culoare cenușie, ale cărui larve distrug varza, conopida, sfecla etc. (*Mamestra brassicae*). — Formație onomatopeică.

BUHĂI¹, *buhăiesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se umfla la față (de boală, de băutură, de somn etc.); a se puhăvi. — Din *buhav*.

BUHĂP, *buhăi*, vb. IV. Intrans. (Reg.) 1. A țipa, a urla; a plânge cu glas tare. 2. (Fam.) A tuși. [Prez. ind. și: *buhăiesc*] — Din *buhai*.

BUHĂIALĂ¹, *buhăieli*, s.f. (Pop.) Faptul de a se *buhăi*¹. — **Buhăi**¹ + suf. *-eală*.

BUHĂIALĂ², *buhăieli*, s.f. (Reg.) Faptul de a *buhăi*². — **Buhăi**² + suf. *-eală*.

BUHĂIT, **-Ă**, *buhăiți*, *-te*, adj. (Pop.; despre oameni, despre fața lor etc.) Umflat (de boală, de băutură, de somn etc.); puhav, buhos (2), buged. — V. *buhăi*¹.

BŪHNĂ s.f. v. *bufnă*.

BUHÓS, **-OASĂ**, *buhosi*, *-oase*, adj. (Pop.) 1. Ciufulit, zbârlit; cu părul zbârlit (ca bufnița). 2. (Rar) Buhăit. — **Buhă** + suf. *-os*.

BUHŪR, (2) *buhururi*, s.n. (Înv.) 1. Stofă fină. 2. Sortiment dintr-o astfel de stofă. — Din tc. *buhur*.

BUHURDĂR, *buhurdaruri*, s.n. (Înv.) Vas (de metal) folosit la afumat cu miresme. — Din tc. *buhurdar*.

BUHUȘEAN, **-Ă**, *buhușeni*, *-e*, s.m., adj. 1. Persoană originară sau locuitor din orașul Buhuși. 2. Adj. Care aparține orașului Buhuși sau buhușenilor (1), privitor la orașul Buhuși ori la buhușeni. — **Buhuși** (n.pr) + suf. *-ean*.

BUHUȘEANCĂ, *buhușence*, s.f. Femeieoriginară sau locuitoare din orașul Buhuși. — **Buhușean** + suf. *-că*.

BUÎ, *buie*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A da năvală, a năvăli, a se înghesui. — Cf. sb. *bujati*.

BUIAC, **-Ă**, *buieci*, *-ce*, adj. (Reg.) 1. Care trăiește bine, răsfățat. 2. Zburdalnic, nebrutal; nechibzuit. — Din sl. *bujakŭ*.

BUIANDRŪG, *biandrugi*, s.m. Element de construcție alcătuit dintr-o grindă de beton armat, de zidărie, de metal sau de lemn, așezată deasupra unei porți, a unei uși, a unei ferestre etc. pentru a susține porțiunea de zidărie de deasupra acestora. — Et. nec.

BUICÎ vb. IV. v. *buieci*.

BUIECÎ, *buiecesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre plante și vite) A se dezvolta, a crește peste măsură (în dauna rodului). [Pr.: *bu-ie-*. — Var.: *buici* vb. IV] — Din *buicac*.

BUIESTRĂȘ, *buiestrăși*, adj., s.m. (Cal) care merge în buiestru (1); buiestru (2). — **Buiestru** + suf. *-aș*.

BUIESTRU, **-IĂSTRĂ**, *buieștri*, *-stre*, s.m., s.n., adj. 1. S.n. Mers al calului sau al altor animale în timpul căruia pașii se fac cu picioarele din aceeași parte. 2. Adj., s.m. Buiestrăș. 3. Adj. Nărăvaș; neastâmpărat, zburdalnic. — Et. nec.

BUIMĂC, **-Ă**, *buimaci*, *-ce*, adj. Amețit (de somn, de beție, de frică etc.); zăpăcit, năuc; buimăcit, buimatic. — Et. nec.

BUIMĂTIC, **-Ă**, *buimatici*, *-ce*, adj. (Rar) Buimac. — **Buim[ac]** + suf. *-atic*.

BUIMĂCEALĂ, *buimăceli*, s.f. Buimăcire. — **Buimăci** + suf. *-eală*.

BUIMĂCÎ, *buimăcesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină buimac. — Din *buimac*.

BUIMĂCÎRE, *buimăciri*, s.f. Faptul de a (se) *buimăci*; buimăceală. — V. *buimăci*.

BUIMĂCÎT, **-Ă**, *buimăciți*, *-te*, adj. Buimac. — V. *buimăci*.

BUIURDISÎ, *biurdisesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A transmite oficial un ordin, o cerere, o plângere etc. unei autorități inferioare, a întârzi printr-un decret. [Pr.: *bu-iur-*] — Din *bulurdiu* (înv. „decret” < tc.).

BUJDA, *bujde*, s.f. (Reg.) Cocioabă. — Et. nec.

BUJDI, *bujdesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. (Reg.) A țâșni, a năvăli. — Cf. magh. *buzdŭlni*.

BUJENIȚĂ, *bujenițe*, s.f. (Reg.) Carne afumată. — Din ucr. *buženycja*.

BUJIE, *bujii*, s.f. Piesă prevăzută cu doi electrozi între care se produce scânteia electrică necesară aprinderii amestecului carburant din motoarele cu explozie. — Din fr. *bougie*.

BUJŌR, *bujori*, s.m. 1. Nume dat unor plante erbacee, dintre care una (numită și *bujor de grădină*) are flori mari, roșii, roz sau albe, iar alta (numită și *bujor de câmp*) are flori roșii ca sângele (*Paeonia*). ♦ *Bujor românesc* = specie de bujor ocrotită de lege, cu tulpina înaltă de 50–80 cm și cu flori mari sângerii (*Paeonia peregrina*, var. *romantica*). ♦ Fig. Roșeață naturală a obrajilor. 2. Compus: *bujor-de-munte* = smirdar. — Din bg. *božur*.

BUJORĂȘ, *bujorași*, s.m. Bujorel (1). — **Bujor** + suf. *-aș*.

BUJORÉL, *bujorei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *bujor*; bujoraș. 2. Mică plantă erbacee cu frunze lunguiețe și ovale și cu flori mari, purpurii; gemănariță (*Orchis papilionacea*). — **Bujor** + suf. *-el*.

BŪLĂ, *bulă*, s.f. 1. Bășică de aer sau de gaz aflată în masa unui lichid sau a unui solid. 2. Sferă, glob (mic) de metal, de sticlă etc. 3. (În Antichitate și în Evul Mediu) Pecete de aur, de argint sau de plumb, care se atașa unui act pentru a-l autentifica; *p. ext.* act care purta o astfel de pecete. ♦ *Bulă papală* = act oficial emis de papă. 4. (Med.) Colecție circumscrisă de serozitate întâlnită la nivelul pielii; flictenă. 5. (Inform.; în sintagma) *Bulă magnetică* = mic domeniu magnetizat a cărui creare și mișcare pe un suport permite realizarea unei memorii de mare capacitate. — Din fr. *bulle*, lat. *bulā*.

BULB, *bulbi*, s.m. 1. Tulpină (subterană) metamorfozată a unor plante, cu axul în formă de disc, de care sunt prinse frunze în formă de tunici sau solzi suprapuși (în care se depun substanțe de rezervă), cu un înveliș membranos uscat. 2. (Anat.) Dilație ovală sau circulară a unui vas, conduct ori a unei formații anatomice compacte. ♦ *Bulb pilos* = partea terminală, umflată, a rădăcinii firului de păr. *Bulb rahidian* = segment inferior al creierului, în forma unei umflături, situat între măduva spinării și protuberanța creierului. *Bulbii ochilor* = globii ochilor. *Bulb aortic* = dilație a arterei aorte situată la ieșirea din inimă, existentă la pești și la batracieni. 3. Obiect, umflătură etc. care are forma unui bulb (1). — Din fr. *bulbe*, lat. *bulbus*.

BULBĂR, **-Ă**, *bulbari*, *-e*, adj. 1. (Bot.) Referitor la bulb (1). 2. (Anat.) Referitor la bulbul rahidian. — Din fr. *bulbaire*.

BULBIFÉR, **-Ă**, *bulbiferi*, *-e*, adj. (Bot.) Care produce bulbi (1). — Din fr. *bulbifère*.

BULBIFŌRM, **-Ă**, *bulbiformi*, *-e*, adj. Care este în formă de bulb (1). — Din fr. *bulbiforme*.

BULBÎL, *bulbili*, s.m. Lăstar mic cu frunzișoare ca niște solzi cărnoși, care se formează pe tulpină sau lângă rădăcina unor plante. — Din fr. *bulbille*.

BULBOACĂ, *bulboace*, s.f. (Reg.) Văltoare. — Cf. *bulbuc*.

BULBOANĂ, *bulboane*, s.f. Adâncitură într-un râu, unde apa formează un vârtej; vâltoare, bulboacă. — Cf. *bulbuc*.

BULBŌS, **-OASĂ**, *bulboși*, *-oase*, adj. (Bot.) 1. Care are bulb (1). 2. De forma unui bulb (1). — **Bulb** + suf. *-os*.

BULBŪC, *bulbuci*, s.m. I. 1. Bășică de apă, de săpun, de spumă, de aluat (când dospește) etc. 2. Corp sferic (ca o bășică). II. 1. Plantă erbacee toxică din familia ranunculaceelor, cu flori mari globuloase de culoare galbenă, cu vișoare verzi pe dinafară, răspândită în regiunile de munte și ocrotită de lege (*Trollius europeaeus*). 2. (La pl.) Plantă erbacee din familia campanulaceelor, viguroasă și înaltă până la un metru, cu flori mari, albastre, care crește prin păduri (*Campanula trachelium*). — Formație onomatopeică.

BULBUCĂ, *bulbuc*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A face ochii mari, a-i deschide tare (de mirare, uimire, spaimă etc.); a (se) holba. 2. Intrans. și refl. (Despre apă, la pers. 3) A face bulbuci, a (se) bulbuci. — Cf. *bulbuc*.

BULBUCĂT, **-Ă**, *bulbucăți*, *-te*, adj. Ieșit în afară, formând o proeminență; umflat. ♦ (Despre ochi) Larg deschis, holbat. — V. *bulbucă*.

BULBUCĂTŪRĂ, *bulbucături*, s.f. Proeminență rotunjită, protuberanță. — **Bulbucă** + suf. *-ătură*.

BULBUCEALĂ, *bulbuceli*, s.f. Faptul de a (se) *bulbuci*; zgomot produs de apă, când face bulbuci (I 1). ♦ (Concr.) Multime de bulbuci (I 1). — **Bulbuci** + suf. *-eală*.

BULBUCÎ, pers. 3 *bulbucesc*, vb. IV. Intrans. și refl. (Despre apă) A face bulbuci (I 1); a (se) *bulbuci* (2). — Din *bulbuc*.

BŪLCĂ, *bulci*, s.f. (Reg.) Franzelă; chiflă. — Din ucr. *bulka*.

BŪLDOG, *buldogi*, s.m. Rasă de câini cu trupul îndesat, cu cap mare, bot turtit, falca de jos proeminentă și cu labe scurte și groase; mops. [Acc. și: *buldog*] — Din fr. *bouledogue*.

BULDŌZER, *buldozere*, s.n. 1. Mașină alcătuită dintr-un tractor pe șenile, prevăzută în față cu o lamă puternică, folosită pentru săparea și nivelarea terenurilor, pentru transportarea pe distanțe mici a pământului, deszăpezirea șoselelor etc. 2. Presă orizontală de matrițat și de îndoit la cald. — Din engl., fr. *bulldozer*, rus. *bul'dozer*.

BULDOZERÎST, **-Ă**, *buldozeriști*, *-ste*, adj., s.m. (Muncitor calificat) care conduce un buldozer (1). — **Buldozer** + suf. *-ist*.

BULEĂNDRĂ, *bulendre*, s.f. (Pop. și fam.) Haină veche, ruptă, ponosită; fleandură. ♦ (La pl.) Lucruri vechi și fără valoare. ♦ Fig. Termen injurios pentru o femeie imorală. — Et. nec.

BULÉT, *buléți*, s.m. Denumire dată articulației gleznei calului, situată între chiști și osul fluierului. — Din fr. *boulet*.

BULETÎN, *buletine*, s.n. 1. (Urmă de determinare) Scurt comunicat, raport, anunț sau notă oficială care conține informații de actualitate și de interes public. *Buletin de știri*. *Buletin meteorologic*. ♦ Adevărită eliberată

de o autoritate pentru a atesta ceva. *Buletin de analize medicale*. ♦ Nume dat unei publicații periodice cu scurte dări de seamă, studii și informații de specialitate etc. **2.** (Adesea cu determinarea „de identitate”) Act oficial care atestă identitatea unei persoane. **3.** (În sintagma) *Buletin de vot* = imprimat cuprinzând numele candidaților și siglele partidelor, folosit în exercitarea dreptului la vot. — Din fr. **bulletin**.

BULEVÁRD, *bulevarde*, s.n. Arteră urbană de mare circulație, de obicei plantată pe margini cu arbori. — Din fr. **boulevard**.

BULEVARDIÉR, *-Ă*, *bulevardieri*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. De bulevard. ♦ Fig. (Despre opere dramatice) Superficial, ușor, amuzant, de mică valoare. **2.** S.m. și f. (Fam.) Bulevardist. [Pr.: *-di-er*] — Din fr. **boulevardier**.

BULEVARDISM s.n. Atitudine bulevardieră. — **Bulevard** + suf. *-ism*.

BULEVARDIST, *-Ă*, *bulevardiști*, *-ste*, s.m. și f. (Fam.) Om plimbăreț, care bate toată ziua bulevardele; derbedeu, haimana; bulevardier **(2)**. — **Bulevard** + suf. *-ist*.

BULFÉU, *bulfeie*, s.n. Fiecare dintre cele două speteze care leagă partea de sus a jugului de policioară. — Din magh. **béifa**.

BULGÁR, *-Ă*, *bulgari*, *-e*, s.m.adj. **1.** S.m. (La pl.) Populație turcică, așezată la sfârșitul sec. VII în regiunea de Nord-Est a Bulgariei de astăzi, unde, în sec. VII-IX, a fost asimilată de slavi; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. **2.** S.m. Persoană care face parte din populația Bulgariei sau este originară de acolo. **3.** Adj. Care aparține Bulgariei sau bulgarilor **(1)**, privitor la Bulgaria ori la bulgari; bulgăresc. ♦ (Substantivat, f.) Limba bulgară. — Din sl. **blŭgarinŭ**.

BULGÁR, *bulgári*, s.m. Bucată compactă dintr-o materie solidă oarecare, mai ales de pământ; grunz. [Var.: **bulgäre** s.m.] — Et. nec.

BULGÁRÁȘ, *bulgárași*, s.m. Diminutiv al lui *bulgár*. — **Bulgár** + suf. *-aș*.

BULGÁRE s.m. v. **bulgár**.

BULGÁRESC, *-EÁSCĂ*, *bulgärești*, adj. Bulgar **(3)**. — **Bulgar** + suf. *-esc*. **BULGÁREȘTE** adv. Ca bulgarii **(2)**; în limba bulgară. — **Bulgar** + suf. *-ește*.

BULGÁRÍ, *bulgäresc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) **1.** A arunca cu bulgări în cineva. **2.** A acoperi cu lut scheletul de nuielă împletite al unui grajd, al unei colibe etc. — Din **bulgár**.

BULGÁRIE, *bulgării*, s.f. (Reg.) Grădină sau teren cultivat cu zarzavat. — **Bulgar** + suf. *-ie*.

BULGÁROÁICĂ, *bulgároaice*, s.f. Femeie care face parte din populația Bulgariei sau este originară de acolo. — **Bulgar** + suf. *-oaică*.

BULGÁRÓS, *-OÁȘĂ*, *bulgároși*, *-oase*, adj. (Rar) Plin cu bulgări. — **Bulgár** + suf. *-os*.

BULGÜR s.n. (Reg.) Grâu măcinat mare, răsnit sau pisat; crupe de grâu. ♦ Măncare gătită din acest grâu. — Din tc. **bulgur**.

BULHÁC, *bulhace*, s.n. (Reg.) Băltoacă. — Et. nec.

BULIBÁȘĂ, *bulibași*, s.m. Conducător al unei cete de țigani. — Din **bulucbașa**.

BULICHÉR, *bulichere*, s.n. (Reg.) Cuțit mare și lung; cuțit stricat, care nu taie. — Cf. magh. *buglyi* „briceag”.

BULÍMIC, *-Ă*, *bulimici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Bolnav) de bulimie. — Din fr. **boulimique**.

BULIMÍE s.f. Stare patologică manifestată prin foame excesivă, continuă. — Din fr. **boulimie**.

BULÍN s.n. v. **buliná**.

BULINÁ¹, *buline*, s.f. **1.** Capsulă în care se pune un medicament sub formă de praf; cașetă; *p. ext.* praful medicamentos împreună cu capsula lui. **2.** Petic rotund de hârtie dată pe o parte cu gumă arabică, cu care se lipește picurii, dosare etc. **3.** Desen rotund imprimat pe țesături. [Var.: **bulín** s.n.] — Din ngr. **bulíni**.

BULINÁ², *buline*, s.f. Parămă pentru manevrarea pânzelor inferioare ale unei nave cu pânze. — Din fr. **bouline**.

BULIÓN, **(1, 2)** *bulionuri*, **(3)** *bulioane*, s.n. **1.** Pastă conservată de pătlăgele roșii. **2.** (Rar) Supă de carne servită fără zarzavat sau paste făinoase. **3.** Mediu lichid obținut din carne sau din vegetale și folosit pentru culturile de microorganisme. [Pr.: *-li-on*] — Din fr. **bouillon**, rus. **bul'on**.

BULL-FINCH, *bull-finch-uri*, s.n. Obstacol la alergările de cai, care constă dintr-un zid cu nuielă deasupra sau dintr-un zid de o anumită înălțime. [Pr.: *búlfinč*] — Din engl., fr. **bull-finch**.

BULÓN, *buloane*, s.n. Tijă cilindrică, cu sau fără cap, prevăzută cu filet la unul sau la ambele capete și care servește la asamblarea a două piese. — Din fr. **boulon**.

BULONÁ, *bulonez*, vb. I. Tranz. A îmbina două piese, două organe de mașini etc. cu ajutorul unor buloane. — Din fr. **boulonner**.

BULONÁJ, *bulonaže*, s.n. Bulonare. — Din fr. **boulonnage**.

BULONÁRE s.f. Acțiunea de a *bulona*. — V. **bulona**.

BULONÁT, *-Ă*, *bulonați*, *-te*, adj. Cu buloane. — V. **bulona**.

BULŪC, *bulucuri*, s.n. **1.** Număr mare de oameni strânși la un loc; droaie, gloată. ♦ (Adverbial) În masă, în rânduri strânse, cu grămada; unul peste altul, înghesuindu-se; repede, iute. **2.** (În Evul Mediu, în Moldova și în Țara Românească) Unitate militară tactică având aproximativ efectivul unui companii; bulucbășie; *p. ext.* ceată de oameni înarmați. — Din tc. **bölük**.

BULUCBÁȘĂ, *bulucbași*, s.m. Comandant de buluc **(2)**. — Din tc. **bölük bași**.

BULUCBÁȘIE, *bulucbășii*, s.f. (Inv.) Buluc **(2)**. — **Bulucbașa** + suf. *-ie*.

BULUCEÁLĂ s.f. Faptul de a se *buluci*. — V. **buluci**.

BULUCÍ, *bulucesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se îmbulzi **(1)**, a se îngrămădi. — Din **buluc**.

BULUGHÍNĂ, *bulughine*, s.f. (Reg.) Cartof. — Et. nec.

BULUMÁC, *bulumaci*, s.m. Stâlp de susținere sau grindă de lemn care se întrebunțează la case, la porți, la spaliere de vie etc. — Et. nec.

BULVÁN s.m. v. **báivan**.

BULVERSA, *bulversez*, vb. I. Intrans. A răsturna cu totul, a întoarce pe dos, a pune în dezordine; a modifica, a reinnoi, perturbând. ♦ Fig. A zăpăci, a tulbura, a dezorienta. — Din fr. **bouleverser**.

BULVERSÁRE, *bulversări*, s.f. Acțiunea de a *bulversa*. — V. **bulversa**.

BULVERSÁT, *-Ă*, *bulversăți*, *-te*, adj. **1.** (Despre lucruri) Care se află în dezordine. **2.** Fig. (Despre oameni) Zăpăcit, năucit; dezorientat. — V. **bulversa**.

BULZ, *bulzi*, s.m. **1.** (Pop.) Cocoloș. ♦ Cocoloș de mămăligă caldă în care s-a pus brânză de oaie sau urdă. **2.** (Tehn.) Ansamblu de piese de chereștea obținute prin debitarea unui bușten și așezate astfel încât să reconstituie trunchiul. [Pl. și: (n.) *bulzuri*] — Cf. alb. *bul e z*.

BULZÍȘ adv. (Reg.) Înghesuit unul lângă altul. — **Bulz** + suf. *-iș*.

BULZIȘOR, *bulzișori*, s.m. Diminutiv al lui *bulz*. — **Bulz** + suf. *-ișor*.

BUM interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o detunătură de armă, de o lovitură înfundată sau de o cădere. — Onomatopee.

BUMÁȘĂ, *bumăști*, s.f. (Inv.) Bancnotă (rusească). — Din rus. **bumajka**.

BUMB, *bumbi*, s.m. **1.** Nasture. **2.** Mic ornament arhitectural de formă sferică. **3.** Dispozitiv cu care se leagă coarda la unele instrumente cu coarde. — Cf. magh. *gomb*.

BUMBÁC, **(1)** s.m., **(2, 4)** s.n., **(3)** *bumbacuri*, s.n. **1.** S.m. Plantă textilă din familia malvaceelor, de origine tropicală și subtropicală, cu flori gălbui sau roșietice și cu fructele capsule, care conțin numeroase semințe acoperite cu peri pufoși (*Gossypium*). **2.** S.n. Fibră textilă obținută, prin egrenare, de pe semințele bumbacului **(1)**. ♦ (Pop.) Vată. ♦ Expr. *A avea bumbac în urechi* = a nu auzi bine. ♦ Fir răsucit de bumbac **(2)**, întrebunțat la țesut sau la cusut. ♦ Țesătură din fire de bumbac **(2)**. ♦ *Bumbac mercerizat* = fir sau țesătură de bumbac **(2)** tratat cu diverse soluții spre a căpăta luciul. **3.** Sortiment de bumbac **(2)**. **4.** S.n. (În sintagma) *Bumbac colodiu* = substanță explozivă pe bază de nitroceluloză. — Din. sb. **bumbak**, bg. **bubak**.

BUMBARÁ s.f. v. **cumbara**.

BUMBAȘÍR s.m. v. **mumbașir**.

BUMBÁCÁR, *bumbăcări*, s.m. (Rar) Lucrător care se ocupă cu scărmanatul și torsul firelor de bumbac **(2)**; negustor de țesături de bumbac. — **Bumbac** + suf. *-ar*.

BUMBÁCÁRIȚĂ, *bumbăcărițe*, s.f. Numele mai multor specii de plante erbacee cu flori brune-roșietice sau verzi-negricioase, cu fructul acoperit de peri mătăsoși, asemănători bumbacului **(1)** (*Eriophorum*); lânărică. — **Bumbac** + suf. *-ăriță*.

BUMBÁCÁREÁȘĂ, *bumbăcărese*, s.f. (Rar) Lucrătoare care se ocupă cu scărmanatul și torsul firelor de bumbac. — **Bumbăcar** + suf. *-easă*.

BUMBÁCÁRIE¹, *bumbăcării*, s.f. **1.** Întreprindere textilă sau secție dintr-o întreprindere textilă în care se prelucrează bumbacul **(2)**. **2.** Produse confecționate din bumbac **(2)**; cantitate mare de țesături de bumbac. **3.** Teren plantat cu bumbac **(1)**. — **Bumbac** + suf. *-arie*.

BUMBÁCÁRIE² s.f. Meseria bumbăcarului. — **Bumbăcar** + suf. *-ie*.

BUMBÁCEÁLĂ, *bumbăceli*, s.f. (Reg.) Bumbăcit. ♦ Fig. (Fam.) Bătaie zdravănă. — **Bumbăci** + suf. *-eală*.

BUMBÁCÉL s.n. Ață de bumbac mercerizat (întrebunțată pentru broderie). — **Bumbac** + suf. *-el*.

BUMBÁCÍ, *bumbăcesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A vătui¹. ♦ Fig. (Fam.) A bate zdravăn pe cineva. — Din **bumbac**.

BUMBÁCÍT s.n. (Reg.) Faptul de a *bumbăci*; vătuire, bumbăceală. — V. **bumbăci**.

BUMBEN adv. (Reg.; în expr.) *A dormi bumben* = a dormi adânc. *A rămâne bumben* = a rămâne nemișcat, țeapăn. — Et. nec.

BUMBURÉZ, *bumburezi*, s.m. (Reg.) 1. Grăunte; bob de mazăre, de fasole etc. 2. Plantă erbacee cu spice de culoare brună-închis; bumbuşor (II 2) (*Schoenus nigricans*). — Cf. bumb, buburuză.

BUMBUŞOR, *bumbuşori*, s.m. I. (Pop.) Năsturaş. II. (Bot.; reg.) 1. Bănuţ (2) (*Bellis perennis*). 2. (Bot.) Bumburez (2). — **Bumb** + suf. -uşor.

BUMERÂNG, *bumeranguri*, s.n. Armă de lemn îndoit în formă de unghi obtuz, folosită de populaţia băştinaşă a Australiei, care, aruncată, revine la locul de aruncare dacă n-a atins ţinta. — Din fr. **boumerang**.

BUN, **-Ă**, (I-VIII) *buni*, -e, adj., s.m. şi f., (IX) *bunuri*, s.n., (X) adv. I. Adj. Care prezintă calităţile necesare prin natura, funcţia, destinaţia sa. 1. Care face în mod obişnuit bine altora, care se poartă bine cu alţii; binevoitor. ⇨ Expr. *Bun la inimă* = milostiv; *Bun, rău* = oricum ar fi. (Substantivat) *Bun şi rău* = toată lumea (fără deosebire), oricine. ⇨ Îndatoritor, amabil. ⇨ Expr. *Fii bun!* = te rog! ai bunătaţea! 2. Care se achită de obligaţiile morale şi sociale; corect, cuvinţios; frumos, milos. ⇨ Loc. adv. (Substantivat) *Cu buna* = cu vorbe bune; de bunăvoie. ⇨ Expr. *Sfat bun* = îndemn înţelept, util, folositor. *A fi* (sau *a ajunge*, *a încăpea* etc.) *în* (sau *pe*) *mâini bune* = a fi sau a ajunge la o persoană de încredere. *A pune o vorbă bună* sau *un cuvânt bun* (pentru cineva) = a interveni pentru cineva, a susţine pe cineva. ⇨ Compuse: *bun-simţ* = decentă; *bună purtare* = comportare conformă normelor moralei şi educaţiei; *certificat de bună-purtare* = a) (ieşit din uz) certificat în care se atestă purtarea corectă a cuiva într-un serviciu, în şcoală etc.; b) fig. recomandare orală sau laudă adusă cuiva; *bună-cuviinţă* = politeţe. 3. (Despre copii) Cuminte, ascultător, îndatoritor; care are grijă de părinţi. 4. Caracteristic omului mulţumit, vesel, bine dispus. ⇨ Expr. *A fi în toane bune* = a fi vesel, bine dispus. II. Adj. 1. Care face sau prinde bine; plăcut, satisfăcător, agreabil. ⇨ Expr. *A i-o face bună* sau *a-i face* (cuiva) *una bună* = a-i provoca cuiva o supărare. *Una bună* = o întâmplare deosebită, spirituală, o nostimadă. *A o păţi bună* = a avea necaz. (Ir.) *Bună treabă!* = frumos! halal! n-am ce zice! *Na-ţi-o bună!* = asta-mi mai lipsea! asta-i acum! *Na-ţi-o bună că ţi-am dres-o* (sau *frânt-o*), se spune atunci când ai dat de o situaţie dificilă sau inoportună. 2. (Despre mâncăruri şi băuturi) Gustos, apetisant, ales. ⇨ Expr. *Poamă bună*, se spune despre un om de nimic, nesianos, despre un derbedeu sau despre o femeie imorală. ⇨ Compus: *bun-gust* = simţ estetic, rafinament. 3. Bogat, abundent, îmbelşugat. 4. (Despre miros) Frumos, plăcut, agreabil. 5. Liniştit, tihnit, fără griji; fericit. *Viaţă bună*. ⇨ (În formule de salut sau de urare) *Bună dimineaţa!* *Bună ziua!* *Bună seara!* *Noapte bună!* ⇨ Compus: (Bot.) *bună-dimineaţa* = zorea. III. Adj. 1. Potrivit, apt pentru un anumit scop; p. ext. care-şi îndeplineşte bine menirea. ⇨ Expr. (Adesea substantivat) *Bun de tipar* (sau *de imprimat*) = aprobare dată de autor, de editură, de redacţie sau de alţi beneficiari pe tiparul de corectură sau de probă, după care începe imprimarea tirajului. *Bun pentru...* = valabil pentru... 2. (Despre organele corpului sau despre funcţiunile lor) Care funcţionează bine. ⇨ Expr. *Bun de gură* = limbut. *Bun de mână* = îndemânatic, abil. 3. (Despre îmbrăcăminte şi încălţăminte) Care nu este uzat; p. ext. nou, de sărbătoare. 4. De calitate superioară; p. ext. de preţ, scump, nou. ⇨ Veritabil, autentic; pur. ⇨ Expr. *A o lua de bună* = a crede cele spuse; a lua (ceva) în serios. *A o ţine* (una şi) *bună* = a susţine un lucru cu încăpăţănare. *A şti una şi bună* = a se încăpăţâna în susţinerea unui punct de vedere. 5. (Despre bani) Care are putere de circulaţie. IV. Adj. Înzestrat, talentat, priceput; p. ext. dibaci, abil, iscusit. V. Adj. 1. Folositor, util; avantajos, rentabil. ⇨ Expr. *La ce bun?* = la ce foloseşte? ⇨ (Despre timp, fenomene atmosferice etc.) Favorabil, prielnic; frumos. 2. (În basme şi superstiţii) Prevestitor de bine. ⇨ Expr. *A nu-i fi (de)-a buna cuiva* = a(-i) prevesti ceva neplăcut, rău. VI. Adj. 1. Zdrăvan, puternic, straşnic. ⇨ Considerabil, mare. ⇨ Loc. adv. *În bună parte* = în măsură importantă. *O bună bucată* sau *o bucată bună* (de timp, de loc etc.) = o parte însemnată (de timp, de loc etc.). 2. Întreg, plin; deplin; p. ext. mai mult decât..., şi mai bine. ⇨ Compuse: *bună-credinţă* s.f. = a) obligaţie de comportare corectă pe care părţile trebuie s-o respecte la încheierea şi la executarea contractelor sau, în cazul statelor, a tratatelor; b) convingere a unei persoane că acţionează în temeiul unui drept şi conform cu legea sau cu ceea ce se cuvine; sinceritate, onestitate; (loc. adj.) de *bună-credinţă* = sincer, cinstit. 3. (În expr.) *Într-o bună zi* (sau *dimineaţă*) = cândva, odată; pe neaşteptate. VII. Adj. (Despre legături de rudenie) De sânge, adevărat. *Tată bun*. ⇨ *Văr bun* sau *vară bună* = văr primar sau vară primară. ⇨ (Despre prieteni, vecini etc.) Apropiat; devotat. ⇨ Nobil, ales. VIII. S.m. şi f. (Înv. şi pop.) Bunic, bunică. IX. S.n. 1. Ceea ce este util sau necesar societăţii sau individului pentru a-i asigura existenţa, bunăstarea, bogăţia. ⇨ Obiect sau valoare care are importanţă în circulaţia economică. 2. (Mai ales la pl.) Tot ce posedă cineva; avut, proprietate, avere; bogăţie, avuţie. ⇨ *Bunuri de consum* = bunuri materiale destinate consumului personal sau social; obiecte de consum. 3. Element al patrimoniului unei persoane, care poate consta dintr-un lucru (*bun corporal*) sau dintr-un drept (*bun necorporal*). ⇨ *Bune oficii* = intervenţie a unui stat

pentru determinarea altor state în vederea rezolvării pe cale paşnică, prin tratative a diferendelor dintre acestea. 4. Calitate, virtute. 5. (Rar) Rezultat, rod, folos. 6. (La pl.) (Ec.) *Bunuri economice* = mărfuri şi servicii care satisfac nevoile şi care există în cantităţi limitate. X. Adv. (Exprimă o aprobare) Bine, da, așa. — Lat. **bonus**.

BUNA s.f. (Înv.) Varietate de cauciuc sintetic. — Din germ. **Buna** (denumire comercială).

BUNA VESTIRE n.pr. f. Numele sărbătorii creştine (25 martie) închinată vestirii naşterii lui Isus Hristos; blagoveştenie. — **Bună** + **vestire** (după sl. *blagovêštenije*).

BUNĂOĂRĂ adv. De exemplu, de pildă, cum ar fi, să zicem. [Var.: **bunioară** adv.] — **Bună** + **oară**.

BUNĂSTĂRE s.f. Situaţie materială bună, prosperă; prosperitate. [Gen. -dat.: *bunăstării*] — **Bună** + **stare** (după germ. *Wohlstand*).

BUNĂTATE, (I 3, II) *bunătaţi*, s.f. I. 1. Însuşirea de a fi bun, înclinarea de a face bine; p. ext. îndurare, milă, blândeţe; buneţe. 2. Bunăvoinţă, amabilitate. ⇨ Expr. *Ai bunătaţea* (sau *bunătaţea*) ori *fă bunătaţea* (să...) = te rog, fii bun (să...). 3. Faptă bună, binefacere. 4. Gust bun, plăcut. II. (Concr.) 1. (La pl.) Mâncare sau băutură (foarte) bună. 2. (Mai ales la pl.) Lucru de calitate (foarte) bună. 3. (La pl.) Averi, bogăţii. — Lat. **bonitas**, -atis.

BUNĂVOIE s.f. (În loc adv.) *De bunăvoie* sau *de bunăvoia mea* (sau *ta* etc.) = nesilit de nimeni, din iniţiativă proprie; de la sine, singur. — **Bună** + **voie**.

BUNĂVOINŢĂ s.f. 1. Purtare sau atitudine binevoitoare faţă de cineva; îngăduinţă. 2. Tragere de inimă; răvnă, zel, sârg. [Gen. -dat.: *bunăvoinţei*] — **Bună** + **voinţă** (după lat. *benevolentia*).

BUNCĂR, *buncăre*, s.n. 1. Construcţie alcătuită dintr-un recipient de oţel, de beton etc. şi un schelet de susţinere, destinată depozitării temporare a unor materiale granulare. 2. Cutie metalică destinată depozitării pieselor la maşinile-unelte în vederea prelucrării lor. 3. Compartiment amenajat pe nave pentru depozitarea combustibilului (cărboni). 4. Mic adăpost blindat; cazemată. — Din germ. **Bunker**.

BUNCEAGURI, *bunceaguri*, s.n. (Reg.) 1. Îngrămădire de trunchiuri căzute, crengi uscate şi ierbărie. 2. Covor de muşchi. — Cf. sb. bu c a k.

BUND, *bunduri*, s.n. (Livr.) Asociaţie, confrerie; confederaţie (în Germania şi Elveţia). — Din germ. **Bund**.

BUNDĂ, *bunde*, s.f. (Pop.) 1. Haină lungă şi largă de postav, îmblănită, purtată de bărbaţi; burcă¹; blană mare făcută din piei de oaie, întrebuinţată de ţărani ca îmbrăcăminte de iarnă. 2. Pieptar (1). — Din magh. **bunda**.

BUNDIŢĂ, *bundiţe*, s.f. 1. (Pop.) Diminutiv al lui *bundă*. 2. (Bot.; în compusul) *Bundiţa-vântului* = plantă erbacee cu flori violete-purpurii, care creşte prin fâneţe, pe câmpuri, pe dealuri (*Pholomis pungens*). — **Bundă** + suf. -iţă.

BUNEL, *bunei*, s.m. (Fam.) Bunic. — **Bun** + suf. -el.

BUNEŢE, *buneţi*, s.f. (Reg.) Bunătate. — **Bun** + suf. -eşe.

BUNGALŌW, *bungalow-uri*, s.n. Locuinţă din lemn sau din împletitură de trestie, fără etaj, înconjurată de verande şi de vegetaţie. ⇨ Casă de vacanţă, din materiale uşoare, construită în locuri pitoreşti. [Pr.: *bungaloŭ*] — Din engl. **bungalow**.

BUNGÉT, *bugeturi*, s.n. (Reg.) Pădure sau porţiune de pădure deasă şi întincoasă; desiş. [Acc. şi: *bungeţ*] — Cf. alb. b u n k .

BUNGHINI, *bunghinesc*, vb. IV. Intranz. (Fam.) A migăli. — Et. nec.

BUNIC, *bunici*, s.m. 1. Tatăl tatălui sau al mamei; bun (VIII), bunel, băţ. 2. (La pl.) Părinţii părinţilor; p. ext. strămoşi. 3. (Reg.) Termen cu care se adresează cineva unui om bătrân. — **Bun** + suf. -ic.

BUNICĂ, *bunici*, s.f. 1. Mama tatălui sau a mamei; mamaie, mamă-mare, buniţă, bună (VIII), bătă, iacă². ⇨ Expr. (Pe) *când era bunica fată* (mare) = demult. 2. (Fam.) Termen cu care se adresează cineva unei femei bătrâne. — **Bună** + suf. -ică.

BUNICÉL, **-ICĂ**, *bunicei*, -ele, adj. Bunişor. — **Bun** + suf. -icel.

BUNICŪŢĂ, *bunicuţe*, s.f. Diminutiv al lui *bunică*. — **Bunică** + suf. -uţă.

BUNIOĂRĂ adv. v. **bunăoară**.

BUNIŞOR, **-OĂRĂ**, *bunişori*, -oare, adj. Diminutiv al lui *bun*; buniş, bunişor. — **Bun** + suf. -işor.

BUNŢĂ, *buniţe*, s.f. (Pop.) Bunică. — **Bună** + suf. -iţă.

BUNT, *bunturi*, s.n. (Înv. şi reg.) Conspiraţie; răsccoală. — Din pol., rus. **bunt**.

BUNTĂŞ, *buntaşi*, s.m. (Înv. şi reg.) Conspirator, rebel. — **Bunt** + suf. -aş.

BUNŪŢ, **-Ă**, *bunuţi*, -e, adj. (Fam.) Bunişor. ⇨ Expr. *bun-bunuţ* = foarte bun. — **Bun** + suf. -uţ.

BUR, **-Ă**, *huri*, -e, s.m. şi f., adj. 1. S.m. şi f. (La pl.) Populaţie în Africa de Sud constituită din urmaşii coloniştilor europeni, în special olandezi, stabiliţi

aici în sec. XVII; (la sg.) persoană care face parte din această populație. **2.** Adj. Care aparține burilor (1), privitor la buri. — Din engl. **Boer**, germ. **Bur**.

BURĂ¹, pers. *3 burează*, vb. I. Intrans. A ploua mărunț și des; a burnița, a țărâi. — Din **bură**.

BURĂ², *burez*, vb. I. Tranz. **1.** A astupa cu un material de buraj (argilă, nisip etc.) spațiul gol, neocupat de explozive, dintr-o gaură de mină sau dintr-o sondă de minare. **2.** A îndesa balastul sub traversele unei linii de cale ferată. — Din fr. **bouerrer**.

BURĂCĂ, *burăci*, s.f. (Reg.) Negură groasă, deasă. — Cf. *bură*.

BURĂJ s.n. Burare. — Din fr. **bourage**.

BURANGÍC s.n. v. **borangic**.

BURĂRE, *burări*, s.f. Acțiunea de a *bură²*; buraj. ⇨ *Burarea căii* = îndesare manuală sau cu mijloace mecanizate a balastului sub traversele unei linii de cale ferată. — V. **bură²**.

BURĂT, *burate*, s.n. Aparat format dintr-o sită centrifugă, folosit pentru cernerea făinii de cereale. — Din fr. **burat**.

BURĂTEC s.m. v. **buratic**.

BURĂTIC, *buratici*, s.m. (Reg.) Broatec. [Var.: **burátéc** s.m.] — Contaminare între **bură** și **broatec**.

BURĂ s.f. Ploaie mărunță și deasă (însoțită de ceață); burniță, burnițeală, buroaică. — Cf. sb. *b.ura*.

BURBĂ, *burbe*, s.f. Rămășiță sau drojdie rezultată după limpezirea mustului, constituită din pielile, bobite sfărâmate, codițe etc. — Din fr. **bourbe**.

BURCĂ¹, *burci*, s.f. (Reg.) Bundă (1). — Din ucr. **burka**.

BURCĂ², *burci*, s.f. (Reg.) Turtă din mălai care se coace pe vatră, în spuză. — Et. nec.

BURCUȘOARĂ, *burcușoare*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *burcă¹*. — **Burcă¹** + suf. *-ușoară*.

BURDĂC, *burdace*, s.n. (Reg.) Urcior cu gura strâmtă și cu dop. — Et. nec. Cf. *bărdac*.

BURDIHÂN s.n. v. **burduhan**.

BURDUF, *burdufuri*, s.n. **1.** Sac făcut din piele netăbăcită, uneori din stomacul unui animal (capră, oaie, bivol), în care se păstrează sau se transportă brânză, făină, apă etc. ⇨ Expr. *Burduf de carte* = foarte învățat; tobă de carte. *A lega* (pe cineva) *burduf* = a lega (pe cineva) foarte strâns, încât să nu se poată mișca; a lega fedeleș, a lega cobză. (Reg.) *A da pe cineva în burduful dracului* = a nu se mai interesa de cineva. *A se face burduf* (*de mâncare*) = a mânca foarte mult, a se ghițui. **2.** Sac făcut din stomacul vitelor sau din piele de miel ori de ied, în care se înmagazinează aerul la cimpoi, la armonică etc. **3.** Înelitoare de piele pentru picioare la trăsuriile descoperite. ⇨ *Bocanci cu burduf* = bocanci cu limba netăiată, prinsă de restul încălțăminte; bocanci făcuți dintr-o singură bucată. **4.** Înelitoare elastică de piele, pânză etc. a spațiului de comunicație dintre două vagoane de călători. ⇨ Garnitură de piele sau de cauciuc prin care se leagă două conducte dintr-un motor. **5.** Băsică (1) uscată, care, pe vremuri, se întrebuintă în loc de geam. **6.** (Reg.) Burduhan. **7.** (Reg.) Copcă în gheață. [Var.: **burdúv**, **burdúh**, **burdúș** s.n.] — Et. nec.

BURDÚH s.n. v. **burduf**.

BURDUHÂN, *burduhane*, s.n. (Pop. și fam.) Stomacul animalelor rumegătoare; burduf (6); *p. ext.* burtă (1); bărdan. [Var.: **burdihân** s.n.] — **Burduh** + suf. *-an*.

BURDUHÂNÓS, *-OĂSĂ*, *burduhănoși*, *-oase*, adj. (Pop.: adesea substantivat) Burtos. — **Burduhan** + suf. *-os*.

BURDUHÓS, *-OĂSĂ*, *burduhoși*, *-oase*, adj. (Pop.) Burtos. — **Burduh** + suf. *-os*.

BURDÚȘ s.n. v. **burduf**.

BURDUȘEĂLĂ, *burdușeli*, s.f. (Rar) Faptul de a(*se*) *burduși*. — **Burduși** + suf. *-eală*.

BURDUȘÉL, *burdușele*, s.n. Burduf (1) mic. — **Burduș** + suf. *-el*.

BURDUȘÍ, *burdușesc*, vb. IV. (Fam.) **1.** Tranz. A umple ceva ca pe un burduf (1); a îndesa, a ticsi. ⇨ Refl. (Rar; despre ape) A se umfla. **2.** Refl. (Despre tencuiala sau varul de pe pereți, despre placajul unei mobile etc.) A se scoroji, a se coșcovi. **3.** Tranz. Fig. (Fam.) A bate zdravăn pe cineva. — Din **burduș**.

BURDUȘÍRE, *burdușiri*, s.f. (Fam.) **1.** Acțiunea de a *burduși*. **2.** Deformare accidentală a unui perete de tablă, cu formarea unei convexități. — V. **burduși**.

BURDUȘÍT, *-Ă*, *burdușiți*, *-te*, adj. (Fam.) **1.** Îndesat, ticsit. **2.** Scorojit, coșcovit. — V. **burduși**.

BURDÚV s.n. v. **burduf**.

BURELÉT s.m. v. **burlet**.

BURÉT s.n. **1.** Fir de mătase naturală, gros și neregulat, obținut prin macerarea specială a unor gogoși. **2.** Tesătură de mătase fabricată din acest fir; *p. ext.* tesătură de bumbac cu fir gros, noduros și poros. — Din fr. **bourrette**.

BURETE, *bureți*, s.m. **1.** (Bot.) Nume generic dat unor ciuperci; spongie. ⇨ Expr. (Fam.) *Doar n-am mâncat bureți* = doar n-am înnebunit! **2.** (În sintagma) *Burete-de-mare* = (la pl.) încrengătură de nevertebrate marine, fixate de stânci, cu formă variată și cu scheletul constituit din spicule și bastonașe silicioase sau calcaroase (*Spongiaria*); (și la sg.) animal din această încrengătură; spongiar. ⇨ Scheletul poros al acestui animal (sau obiect similar fabricat din cauciuc, material plastic), care, datorită proprietății de a absorbi lichidele, se întrebuintează la ștersul tablei de scris, la spălat etc. — Lat. **boletis* sau refăcut din **buréji** (pl. lui **buret(u)* < lat. *boletus*).

BURETIĂRĂ, *buretiere*, s.f. Cutiuță care conține un burete (ud). — **Burete** + suf. *-ieră*.

BURETÓS, *-OĂSĂ*, *buretoși*, *-oase*, adj. Care are proprietatea de a suga lichidele, care seamănă cu structura buretelui-de-mare; spongios. — **Burete** + suf. *-os*.

BURÉZĂ, *bureze*, s.f. Mașină de lucru folosită pentru îndesarea balastului sub traverse (burarea căii). — Din fr. **bourreuse**.

BURG, *burguri*, s.n. Castel medieval; cetate, așezare fortificată, cu caracter militar sau administrativ; oraș medieval; *p. ext.* oraș vechi. — Din fr. **bourg**.

BURGHÉZ, *-Ă*, *burghezi*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Creat de burghezie, referitor la burghezie, propriu acesteia, purtând caracterul ei; care face parte din burghezie. ⇨ *Burghezo-democratic* = (despre o mișcare, un regim politic, o revoluție) care urmărește lichidarea completă a relațiilor feudale. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din burghezie; ⇨ *Mic-burghéz* = a) persoană care face parte din mica burghezie; b) fig. persoană cu vederi înguste; filistin. **3.** (În orânduirea feudală) Orășean, târgoveț. [Pl. și: *burgheji*] — Din it. **borghese**.

BURGHÉZÍ, *burghezesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A se îmburghezi. — Din **burghez**.

BURGHÉZÍE, *burghezii*, s.f. **1.** Categorie legată preponderent de economia urbană care deține capitalul și părghiile de decizie în societate. ⇨ (În Evul Mediu; cu sens colectiv) Locuitorii de la orașe; populația orașelor, târgoveți; orășenime. **2.** (În sintagma) *Mica burghezie* = parte a burgheziei (1) formată din micii producători, micii comercianți, funcționari etc. — Din it. **borghesia**.

BURGHÉZÍME s.f. (Rar) Burghezie; mulțime de burghezi. — **Burghez** + suf. *-ime*.

BURGHÍĂȘ, *burghiași*, s.m. (Entom.) Firezar. [Pr.: *-ghi-aș*. — Var.: (reg.) **burghiés** s.m.] — **Burghiu** + suf. *-aș*.

BURGHÍERE s.f. Operație de executare a unei găuri cu ajutorul burghiului. — Din **burghiu**.

BURGHÍEȘ s.m. v. **burghiaș**.

BURGHÍU, *burghie*, s.n. Unealtă ascuțită de oțel în formă de spirală, care, prin mișcări de înșurubare, servește la găurirea cilindrică a materialelor; șfredel. ⇨ *Burghiu de foraj* = unealtă de foraj în formă de bară, cu capătul ca o elice, care se adaptează la perforatorul mecanic. — Din tc. **burgu**, bg., sb. **burgija**.

BURGRÁV, *burgravi*, s.m. (În Germania, în Evul Mediu) Titlu dat conducătorului unui burg; persoană care purta acest titlu. — Din fr. **burggrave**.

BURGÚND, *-Ă*, *burgunzi*, *-de*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Burgundia. **2.** Adj. Care aparține Burgundiei sau burgunzilor (1), privitor la Burgundia ori la burgunzi. — De la **Burgundia** (n. pr.).

BURHÁI, *burhaie*, s.n. (Rar) **1.** Ceață (rară) care se ridică după ploaie. **2.** Ploaie deasă și rece de toamnă. — Contaminare între **bură** și **buhai** („ceață, bură”, puțin folosit).

BURÍC, *burice*, s.n. **1.** Orificiu abdominal prin care trece cordonul ombilical la fetus; cicatrice rămasă în mijlocul abdomenului după căderea cordonului ombilical; ombilic. ⇨ Fig. Mijloc, centru. ⇨ Expr. *Buricul pământului* = centrul pământului. *A se crede* (sau *a se socoti*) *buricul pământului* = a se crede (sau a se socoti) cel mai important dintre toți. ⇨ Cordonul ombilical prin care fetusul primește hrană din corpul mamei. **2.** (În sintagma) *Buricul degetului* = vârful degetului. **3.** Compus: *buricul-apei* = plantă erbacee cu flori mici, albe sau roșietice, dispuse în umbel (Huydrocotyle vulgaris). — Lat. **umbilicus* (= *umbilicus*), prin deglutinare: *un -buric*.

BURÍU, *burie*, s.n. (Înv. și reg.) Butoiaș cu capacitatea de peste 100 l, în care, în gospodăriile țărănești, se păstrează de obicei țuica sau oțetul. — Din bg. **burja**.

BURJÚI, *burjui*, s.m. (Înv.) Burghez. — Din rus. **burjui**.

BURLĂC, *burlaci*, s.m. (Adesea adjectival) Bărbat necăsătorit; celibatar, holtei¹, becher. — Din rus., ucr. *burlak*.

BURLĂN, *burlane*, s.n. Tub de tinichea, de fontă etc. prin care se scurge apa de la jgheburile acoperişului. ♦ Jgheab prin care se scurge apa dintr-un izvor, dintr-o cişmea etc. ♦ Tub cilindric de tinichea sau de olane, prin care trece fumul din sobă în coş; urloi. ♦ Tub de beton, de fontă etc. din care se fac canale, utilaje pentru exploatarea minieră etc. — Cf. tc. b o r u.

BURLĂCI, *burlăcesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A duce viaţă de burlac; holtei². — Din *burlac*.

BURLĂCIE s.f. Viaţă de burlac; holteie. — *Burlac* + suf. *-ie*.

BURLĂU, *burlăi*, s.m. (Rar) Muscă artificială întrebuinţată ca nadă de către pescari. — Et. nec.

BURLĂSC, *-Ă*, *burlăşti*, adj., s.f. 1. Adj. De un comic excesiv, grotesc, extravagant şi adesea vulgar. ♦ *Teatru burlesc* = tip de teatru comic, caracterizat prin caricaturizare şi parodiare. 2. S.f. Compoziţie muzicală de mici proporţii, cu un pronunţat caracter umoristic. — Din fr. *burlesque*, it. *burlesco*.

BURLĂT, *burlăţi*, s.m. 1. (Anat.; în forma *burelet*) Formaţiune fibrocartilaginoasă de completare a suprafeţelor articulare. 2. Şnur gros din bumbac, din cauciu, din material sintetic, din hârtie gudronată sau din lame metalice, care se pune la uşi sau la ferestre pentru a împiedica pătrunderea frigului. [Var.: *burelet* s.m.] — Din fr. *bourrelet*.

BURNIŢĂ, pers. 3 *burniŢează*, vb. I. Intrans. A burni¹. — Din *burniŢă*.

BURNIŢĂ, *burniŢe*, s.f. Floaie mărunţă şi deasă, adesea însoţită de ceaţă; bură. — Din *bură*.

BURNIŢEALĂ, *burniŢeli*, s.f. (Rar) Bură. — *BurniŢă* + suf. *-eală*.

BURNIŢOŞI, *-OĂSĂ*, *burniŢoşi*, *-oase*, adj. (Rar) Cu burniŢă; ploios. — *BurniŢă* + suf. *-os*.

BURNŪZ, *burnuzuri*, s.n. 1. Manta de lână cu glugă, pe care o poartă arabii. 2. (Reg.) Scurteică pe care o poartă ţărăncile. — Din tc. *bumuz*.

BUROĂCĂ, *buoroace*, s.f. (Rar) Bură. — *Bură* + suf. *-oaică*.

BŪRSĂ¹, *burse*, s.f. Alocaţie bănească (lunară) acordată de stat, de o instituţie etc. unui elev sau unui student, pentru a-şi acoperi cheltuielile de întreţinere în timpul studiilor ori unor cercetători, cadre didactice etc. pentru specializare sau perfecţionare; întreţinere gratuită acordată de stat, de o instituţie etc. unui elev sau unui student; stipendiu. — Din fr. *bourse*.

BŪRSĂ², *burse*, s.f. Piaţă publică organizată şi specializată unde se tranzacţionează valori mobiliare, anumite mărfuri şi valute. ♦ *Bursă de valori* = piaţă specializată în operaţii de vânzare-cumpărare a valorilor mobiliare. ♦ Expr. *A juca la bursă* = a cumpăra şi a revinde efecte de bursă², cu scopul de a realiza un venit de pe urma urcării sau scăderii preţului lor. ♦ *Bursă neagră* = comerţ clandestin. *Bursa muncii* = instituţie care înregistrează cererile de lucru şi mijloacele angajărilor. — Din fr. *bourse*.

BURSICULĂ, *bursicule*, s.f. Organ în formă de pungă. — Din fr. *bursicule*, cf. fr. *bursicote*.

BURSIER¹, *-Ă*, *bursieri*, *-e*, s.m. şi f. Elev sau student care beneficiază de o bursă¹. [Pr.: *-si-eŕ*] — Din fr. *boursier*.

BURSIER², *-Ă*, *bursieri*, *-e*, adj. Care ţine de bursă², privitor la bursă. [Pr.: *-si-eŕ*] — Din fr. *boursier*.

BURSŪC, *bursuci*, s.m. Mamifer carnivor cu trupul greoi, acoperit cu peri lungi şi aspri de culoare cenuşie, cu două dungi negre, cu picioare scurte, cu capul lunguiet, având un fel de rât asemănător cu al porcului; viezure. ♦ Fig. Om sau copil mic, îndesat şi greoi. ♦ Om retras, izolat, ursuz. — Din tc. *borsuk*.

BURSUCĂ, *bursúc*, vb. I Refl. (Reg.) A se burzului. — Din *bursuc*.

BURSUCĂ, *bursuce*, s.f. Plantă erbacee mică, cu flori violetă-închis, aşezate în formă de spic la vârful tulpinii şi fructe capsule (*Bartsia alpina*). — Din *bursuc*.

BURSUCÉL, *bursucei*, s.m. Diminutiv al lui *bursuc*. ♦ Fig. Pui de animal mic şi gras. — *Bursuc* + suf. *-el*.

BURSUFLURĂ, *bursufluri*, s.f. Umflătură pe suprafaţa unei piese ceramice, datorată gazelor generate de o ardere rapidă. — Din fr. *boursoufflure*.

BŪRTĂ, *burŷi*, s.f. 1. (Pop.) Abdomen, pânţec. ♦ *Ciorbă de burŷă* = ciorbă făcută din stomac de vacă. ♦ Expr. (Fam.) *A sta cu burŷa la soare* = a sta degeaba. (lr.) *Burŷă de popă*, se spune despre cineva care mănâncă şi bea mult. 2. Fig. Partea bombată, mai ridicată sau mai ieşită în afară, a unor obiecte. — Et. nec.

BURTĂ-VERDE, *burŷă-verde*, s.m. şi f. 1. (lr.) Burghez; negustor. ♦ Om insensibil la valorile culturale; filistin; om leneş, comod, indolent. 2. (Înv.) Şorŷ sau brău verde purtat altădată de negustori. — *Burŷă* + *verde*.

BURTĂVERZIME s.f. (Depr.) Burghezie; negustorisme. — *Burŷăverde* + suf. *-ime*.

BŪRTEA s.m. Poreclă dată unui om gras. [Voc.: *burteŷ*] — *Burŷă* + suf. *-ea*.

BURTICĂ, *burŷici*, s.f. Burticică. — *Burŷă* + suf. *-ică*.

BURTICĂCĂ, *burŷicele*, s.f. Diminutiv al lui *burŷă*; burtică. — *Burŷă* + suf. *-icăcă*.

BURTICŌS, *-OĂSĂ*, *burŷicoşi*, *-oase*, adj. (Rar) Burtos (1). — *Burŷică* + suf. *-os*.

BURŷIERĂ, *burŷiere*, s.f. Corset care strânge abdomenul şi şoldurile, centură. [Pr.: *-ŷi-e-*] — *Burŷă* + suf. *-ieră* (după fr. *ventrière*).

BURTŌS, *-OĂSĂ*, *burŷoşi*, *-oase*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care are burŷă mare; pântecos, burduhănos, burduhos, burticos. 2. (Despre un vas, p. ext. despre alte obiecte) Bombat, pântecos. — *Burŷă* + suf. *-os*.

BURUIĂN s.n. v. *buruiănă*.

BURUIĂNĂ, *buruieni*, s.f. Nume generic pentru diverse plante erbacee necultivate. ♦ *Buruiănă de leac* = plantă medicinală. ♦ Nume dat unor plante necultivate comestibile. [Pl. şi: *buruiene*. — Var.: *buruiăn* s.n.] — Din bg., sb. *burjan*.

BURUIIŶŞ, *buruieniŷuri*, s.n. Buruieni multe; p.ext. loc năpădit de buruieni. — *Buruiănă* + suf. *-iŷ*.

BURUIENŌS, *-OĂSĂ*, *buruienoşi*, *-oase*, adj. (Despre un loc) Năpădit de buruieni; unde cresc multe buruieni. ♦ Fig. (Despre stil, vorbire) Stufos, încâlcit; neîngrijit, vulgar. — *Buruiănă* + suf. *-os*.

BURUIENŪŶĂ, *buruienuŷe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *buruiănă*. — *Buruiănă* + suf. *-uŷă*.

BURUNDÉZ, *-Ă*, *burundezi*, *-e*, s.m. şi f., adj. 1. S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia statului Burundi sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparţine statului Burundi sau burundezilor (1), privitor la Burundi ori la burundezi. — *Burundi* (n.pr.) + suf. *-ez*.

BURZULUI, *burzuluiesc*, vb. IV. Refl. 1. A se mânia brusc; a se răsti (la cineva); a se bursa. ♦ Fig. (Despre vreme) A se schimba în rău. ♦ Refl. şi tranz. fact. (Înv.) A (se) răscula, a (se) răzvrăti. 2. (Despre pâr) A se zbărli. ♦ Expr. (Tranz.; fam.) *A-ŷi burzului creasta* = a se grozăvi, a se îngâmfă. — Din magh. *borzolni*.

BURZULUIĂLĂ, *burzuluieli*, s.f. Faptul de a (se) burzului; răzvrătire. ♦ Supărare, enervare, mânie. ♦ (Înv.) Răscoală. — *Burzului* + suf. *-eală*.

BURZULUIŶ, *-Ă*, *burzuluiŷi*, *-te*, adj. 1. Mânios, supărat, enervat. ♦ (Înv.) Revoltat, răsculat. 2. (Despre pâr) Zbărliit. — V. *Burzului*.

BUSC, *buscuri*, s.n. Prag construit în camera unei porŷi batante de eculză, pe care se sprijină poarta, atunci când este închisă. — Din fr. *bousque*.

BUSCULĂ, *busculez*, vb. I. Refl. A se înghesui; a se învâlmăşi. — Din fr. *bousculer*.

BUSCULĂDĂ, *busculade*, s.f. Înghesuială, învâlmăşeală. — Din fr. *bousculade*.

BŪSHEL, *busheli*, s.m. Unitate de măsură engleză pentru volum, egală cu 36 de litri, folosită în Marea Britanie şi SUA. [Pr.: *bu-ŷel*] — Cuv. engl.

BUSINESS, *businessuri*, s.n. 1. Afacere. 2. Ocupaţie, muncă. [Pr.: *biznis*] — Din engl. *business*.

BUSINESSMAN, *businessmeni*, s.m. Om de afaceri. [Pr.: *biznismen*] — Din engl. *businessman*.

BUSNĂT, *-Ă*, *busnaŷi*, *-te*, adj. (Reg.) Bucălat. — Et. nec.

BUSŌLĂ, *busole*, s.f. Instrument alcătuit dintr-un cadran şi un ac magnetic mobil care, lăsat liber, se aşază pe direcţia nord-sud. ♦ Expr. *A-ŷi pierde busola* = a se zăpăci; a-ŷi pierde dreapta judecată, simţul măsurii. ♦ Fig. Călăuză, conducător. — Din fr. *boussole*.

BUST¹, *busturi*, s.n. 1. Partea superioară a corpului omenesc. 2. Sculptură sau (impr.) pictură care reprezintă partea superioară a corpului omenesc. — Din fr. *buste*.

BUST² s.n. Dispozitiv pentru măsurarea de scurtă durată a puterii motorului la avioane în vederea înlesnirii decolării. — Din engl. *bust*.

BŪSTA adv. v. *buzna*.

BUSTROFEDŌN s.n. Fel de scriere foarte veche în care rândurile mergeau fără discontinuităţi de la stânga la dreapta şi de la dreapta la stânga. — Din fr. *boustrophédon*.

BUSUIŌC, *-ŌACĂ*, *busuioci*, *-oace*, s.m., s.n., adj. I. S.m., s.n. 1. S.m. Plantă erbacee de grădină din familia labiatelor, cu tulpina păroasă, cu flori mici, albe sau trandafirii, cu miros plăcut (*Ocimum basilicum*). ♦ Compose: *busuioc-roŷu* = plantă erbacee ornamentală, cu flori mici, roŷii, dispuse în spice (*Amaranthus caudatus*); *busuioc-sălbatic* = plantă erbacee cu tulpina păroasă şi flori violetă (*Prunella vulgaris*). 2. S.n. (Reg.) Numele unui dans popular asemănător cu hora; melodie după care se execută acest dans. II. Adj. (Despre fructe, vin) Cu aromă de busuioc (I 1). ♦ *Pere busuioc* = soi de pere răspândit mai mult în Moldova, ovale, galbene-verzii şi roŷii-aprins pe partea însoŷită. ♦ (Substantivat, f.) Varietate de

viță-de-vie; strugure produs de această viță. [Var.: **bosuióc** s.n.] — Din bg. **bosilek**, sb. **bosiljak**.

BUȘ, (1) *buși*, s.m. (2) *bușuri*, s.n. 1. S.m. (Pop.) Pumn. ♦ (În expr.) *În patru buși* = în patru labe. *De-a bușilea* = pe brânci. 2. S.n. (Înv.) Lovitură puternică dată cu pumnii. [Formă gramaticală: (în expr.) *bușilea*] — Din **buși²**.

BUȘEALĂ, *bușeli*, s.f. Lovitură înfundată (cu pumnul); izbitură, bușitură. — **BUȘI²** + suf. *-eală*.

BUȘÉU, *bușeuri*, s.n. Prăjitură cu nuci, cremă, frișcă sau ciocolată. — Din fr. **bouchée**.

BUȘI, *bușesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. A lovi (cu pumnul), a izbi. ♦ Tranz. A împinge pe cineva cu putere; a îmbrânci, a trânti. — Din bg. **buša**, sb. **bušiti**.

BUȘITURĂ, *bușituri*, s.f. Bușeală. — **BUȘI²** + suf. *-tură*.

BUȘMACHIU, *bușmachii*, s.m. (Înv. și reg.) Pantof de casă; papuc¹. — Din rus., ucr. **bašmak**.

BUȘON, *bușoane*, s.n. 1. Dop din plută, cauciuc, lemn etc. prevăzut cu ghivent. 2. Piesă cilindrică de porțelan, care face parte din dispozitivul de siguranță al unui circuit electric. — Din fr. **bouchon**.

BUȘTEÁN, *buštení*, s.m. Trunchi de copac tăiat și curățat de crengi; partea trunchiului unui copac rămasă în pământ după tăiere; buștihan. ♦ Expr. (Adverbial) *A dormi buștean* = a dormi adânc. *A (se) lămuri buștean* = a lăsa (sau a rămâne) nedumerit în urma unei explicații neclare. — Et. nec.

BUȘTIHÁN, *buštihani*, s.m. (Reg.) Buștean. — Et. nec.

BUȘUMĂ, *bușumez*, vb. I. Tranz. (Rare) A freca un cal cu un șomoioi de paie. — Et. nec.

BUT¹ s.n. (Reg.; în loc. prep.) *În butul* (cuiva) = în ciuda, în pofida (cuiva). — Et. nec.

BUT², *buturi*, s.n. Bucată (mare) de carne; coapsa de dinapoi a animalelor rumegătoare, a căror carne servește ca aliment. — Din tc. **but**.

BUT³, *buturi*, s.n. Fiecare dintre stâlpii porții în jocul de rugbi. ♦ (Rare) Poartă la jocul de fotbal. — Din fr. **but**.

BUTÁC, *-Ă, butaci*, *-ce*, adj. (Rare; despre unele animale) Cu coarne scurte și groase. — Cf. magh. *but a*.

BUTĂDĂ, *butade*, s.f. Vorbă de spirit; ironie. — Din fr. **boutade**.

BUTADIÉNĂ, *butadiene*, s.f. Substanță chimică din clasa hidrocarburilor nesaturate, care se prezintă ca un gaz incolor, insolubil în apă și care se utilizează la prepararea cauciucurilor sintetice, a lacurilor etc. [Pr.: *-di-e-*] — Din fr. **butadiène**.

BUTAFÓR, *butafori*, s.m. Decorator specializat în butaforie. — Din **butaforie** (derivat regresiv).

BUTAFÓRIC, *-Ă, butaforici*, *-ce*, adj. Referitor la butaforie. — Cf. rus. *butaforskii*.

BUTAFORIE, *butaforii*, s.f. Ansamblu de obiecte (sculpturi, vase, copaci etc.) confecționate din paste maleabile, din hârtie și clei, folosite la realizarea decorurilor și a recuzitei de teatru, în cinematografie etc. — Din rus. **butaforia**.

BUTĂLCĂ, *butălci*, s.f. (Pop.) Unealtă de lemn constituită dintr-o bară cilindrică subțire cu două plăci fixate în cruce la unul dintre capete, folosită la fărâmițarea cheagului de lapte în vederea formării cașului și a eliminării zerului. — Et. nec.

BUTÁN, *butani*, s.m. Hidrocarbură saturată, cu patru atomi de carbon în moleculă, care se găsește în gazele de sondă și de cracare sau se obține pe cale industrială. — Din fr. **butane**.

BUTANÓL, *butanoli*, s.m. Substanță chimică folosită ca dizolvant pentru lacuri și intermediar în sinteze organice; alcool butilic. — Din fr. **butanol**.

BUTANÓNĂ, *butanone*, s.f. (Chim.) Lichid inflamabil cu miros de acetonă, utilizat în industria chimică și farmaceutică; metilacetona, metiltilcetona. — Din fr. **butanone**.

BUTÁR, *butari*, s.m. (Înv. și reg.) Dogar de buți; persoană care are în seama ei buțile cu vin dintr-o pivniță. — **BUTE** + suf. *-ar*.

BUTÁRGĂ s.f. (Rare) Icre de chefal preparate (și conservate prin presare, sărare sau uscare la soare ori prin afumare). — Din fr. **boutargue**.

BUTĂȘ, *butași*, s.m. Porțiune de lăstar, de rădăcină sau de frunză, detașată de planta-mamă care, în condiții favorabile, produce rădăcini, formând o nouă plantă. — Din magh. **butás**.

BUTĂȘI, *butășesc*, vb. IV. Tranz. A înmulți o plantă prin butași înrădăcinați. — Din **butaș**.

BUTĂȘIRE, *butășiri*, s.f. Acțiunea de a butăși; butășit¹. — V. **butăși**.

BUTĂȘIT¹ s.n. Butășire. — V. **butăși**.

BUTĂȘIT², *-Ă, butășiti*, *-te*, adj. (Despre plante) Care este înmulțit prin butași. — V. **butăși**.

BUTCĂ, *butci*, s.f. (Înv.) Căleașcă. — Din ucr. **budka**.

BUTE, *buți*, s.f. 1. Butoi. ♦ Conținutul unui butoi. 2. Rezervorul de benzină al lămpii de siguranță întrebuințată în mine. 3. Fiecare dintre stâlpii principali de susținere a eșafodului unui tunel în construcție. 4. (Reg.) Butucul roții. [Var.: (reg.) **bútie** s.f.] — Lat. **buttis**.

BUTÉLCĂ, *butelci*, s.f. (Reg.) Butelie (2). ♦ Damigeană mică cu gâtul strâmt făcută din pământ ars și folosită pentru păstrarea apei, a vinului etc. — Din ucr. **butelka**.

BUTÉLCUȚĂ, *butelcuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *butelcă*. — **Butelcă** + suf. *-uță*.

BUTÉLIE, *butelii*, s.f. 1. Vas de sticlă, de material plastic sau de metal, de diferite forme, folosit pentru depozitarea și transportarea unor materiale fluide, granulare sau pulverulente. ♦ *Butelie de Leyda* = condensator electric în formă de cilindru sau de con, alcătuit dintr-o butelie de sticlă cuprinsă între două armături metalice. ♦ Recipient metalic destinat să conțină un gaz sub presiune sau lichefiat. *Butelie de aragaz*. 2. Sticlă pentru păstrat sau pentru transportat lichide; butelcă. — Din fr. **bouteille**.

BUTÉLNIC, *butelnice*, s.n. (Rare) Burghiu mic întrebuințat de dulgheri, rotari etc. la executarea găurilor cu diametrul până la 30 mm. — **Bute** + suf. *-elnic*.

BUTENĂ, *butene*, s.f. Substanță chimică obținută prin cracarea produselor petroliere; butilenă. — Din fr. **boutène**.

BUTERÓLĂ, *buterole*, s.f. Instrument folosit la operațiile de nituire pentru formarea capului bombat; căpuitor. — Din fr. **bouterolle**.

BUTÍC, *buticuri*, s.n. Magazin mic și luxos, cu mărfuri, în general de serie mică. [Var.: **butică** s.f.] — Din fr. **boutique**.

BUTÍCĂ s.f. v. **butic**.

BÚTIE s.f. v. **bute**.

BUTILÉNĂ, *butilene*, s.f. Butenă. — Din fr. **boutilène**.

BUTÍLIC, *-Ă, butilici*, *-ce*, adj. (Despre substanțe) Care conține în moleculă un radical obținut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula butanului. ♦ *Alcool butilic* = butanol. — Din fr. **butylique**.

BUTIRÁT, *butirați*, s.m. Sare sau ester al acidului butiric, cu miros de flori sau de fructe, întrebuințat în parfumerie, în industria alimentară. — Din fr. **butyrate**.

BUTÍRIC adj. (În sintagma *Acid butiric* = acid organic care se găsește în grăsimile animale, mai ales în unt, întrebuințat la prepararea unor esteri, a celulozei etc. — Din fr. **butyrique**.

BUTIRINĂ s.f. Ester al acidului butiric cu glicerina; lichid uleios, incolor cu gust amar, unul dintre principalii componenți ai grăsimilor. — Din fr. **butyrine**.

BUTIROMÉTRU, *butirometre*, s.n. Instrument în formă de tub gradat pentru determinarea procentului de unt sau de grăsime din lapte. — Din fr. **butyromètre**.

BUTÍSĂ, *butise*, s.f. Pavea sau bloc de piatră, mai lungă decât pavelele obișnuite, folosită la încheierea pavajelor sau a zidăriei și la obținerea alternanței regulate a rosturilor. — Din fr. **boutisse**.

BUTNÁR, *butnari*, s.m. (Reg.) Dogar. — Din germ. **Büttner**.

BUTNĂRIE, (2) *butnării*, s.f. (Reg.) 1. Meștesugul butnarului; dogărie¹. 2. Atelierul butnarului. — **Butnar** + suf. *-ie*.

BUTOÁRCĂ, *butorci*, s.f. (Reg.) Butură (3). — Et. nec.

BUTÓI, *butoaie*, s.n. 1. Vas de lemn făcut din doage, mai larg la mijloc decât la capete, folosit pentru păstrarea lichidelor, a murăturilor etc.; bute. ♦ Expr. *Butoi fără fund* = se spune despre cei care beau fără măsură. *A vorbi ca din butoi* = a avea vocea răgușită. ♦ Conținutul unui astfel de vas. 2. Partea cilindrică la revolvere, în care se introduc cartușele. — **Bute** + suf. *-oi*.

BUTOIÁȘ, *butoiașe*, s.n. Diminutiv al lui *butoi*; balercă. [Pr.: *-to-iaș*] — **Butoi** + suf. *-aș*.

BUTÓN, (1) *butoane*, s.n., (2) *butoni*, s.m. 1. S.n. Piesă mică, în formă de disc, care, prin apăsare sau învârtire, asigură un contact electric sau o acțiune mecanică. ♦ Fus legat cu un capăt de corpul unei piese care efectuează o mișcare circulară, situat excentric față de axa de rotație a acesteia. 2. S.m. Un fel de nasture mobil din metal, sidef sau alte materiale cu care se încheie gulerile, manșetele etc. ♦ Capsă (1). — Din fr. **bouton**.

BUTONÁ, *butonez*, vb. I. Tranz. A apăsa tastele unei mașini de scris, ale unui calculator, telefon etc. — De la **buton**.

BUTONÁRE¹, *butonări*, s.f. Acțiunea de a butona. — V. **butona**.

BUTONÁRE² s.f. Procedeu de apretare a țesăturilor de lână, prin care fibrele sunt aglomerate sub formă de boboțe pe una dintre suprafețe, în scopul obținerii unui anumit aspect. — Din **buton**.

BUTONIÉRĂ, *butoniere*, s.f. Tăietură mică într-o stofă, într-o pânză etc., ale cărei margini sunt bine întărite (și în care se încheie un nasture); *p. ext.*

parte a reverului cu o astfel de tăietură, unde se înfige o floare, o insignă etc. [Pr.: -ni-e] — Din fr. **boutonniers**.

BUTÚC, *butuci*, s.m. **1.** Bucată dintr-un trunchi de copac tăiat și curățat de crengi; butură. ♦ Bucată groasă de lemn de foc; buștean, buturugă. ◇ Expr. (Adverbial) *A lega* (pe cineva) *butuc* = a lega (pe cineva) astfel încât să nu se mai poată mișca; a lega cobză, a lega fedeleș. *A dormi butuc* = a dormi adânc. ♦ Bucată groasă de lemn pe care se taie lemnele de foc; trunchi de lemn pe care se taie carnea la măcelărie; trunchi care servea călăului pentru decapitarea condamnaților. **2.** Fig. Om prost și necioplit. **3.** Partea de jos, mai groasă, a tulpinii viței-de-vie (de la pământ până la punctul de ramificație). **4.** Partea centrală a unui corp rotativ, care se montează pe un arbore și în care sunt înfipte spițe (la roți), pale (la elice) etc. *Butucul roții*. **5.** Bucată groasă de lemn, prevăzută cu găuri, în care se prindeau în trecut picioarele, mâinile sau gâtul areștilor și prizonierilor. **6.** Partea superioară a jugului. **7.** Talpa sau scaunul războiului de țesut. — Et. nec.

BUTUCĂȘ, *butucași*, s.m. (Rar) Butucel. — **Butuc** + suf. -aș.

BUTUCĂNÓS, **-OĂSĂ**, *butucănoși*, *-oase*, adj. Gros, grosolan, necioplit, butucos. — **Butuc** + suf. -ănos.

BUTUCÉL, *butucei*, s.m. Diminutiv al lui *butuc*; butucaș. — **Butuc** + suf. -el.

BUTUCÍ, *butucesc*, vb. IV. Tranz. A băga picioarele, mâinile sau gâtul unui arestat sau ale unui prizonier într-un butuc (**5**). — Din **butuc**.

BUTUCÓS, **-OĂSĂ**, *butucóși*, *-oase*, adj. (Rar) Butucănos. — **Butuc** + suf. -os.

BÚTUR s.m. v. **butură**.

BÚTURĂ, *buturi*, s.f. (Reg.) **1.** Butuc (**1**); buturugă. **2.** Bucată de lemn cu noduri și cu alte defecte, care se despică și se prelucrează și este considerată ca sortiment inferior al lemnului de foc; ciot. **3.** Trunchi scorburos; butoarcă. [Var.: **bútur**, **búture** s.m.] — Cf. *butuc*.

BÚTURE s.m. v. **butură**.

BUTURŪGĂ, *buturugi*, s.f. Bucată noduroasă sau scorburoasă dintr-un trunchi de copac; butuc, butură. ♦ Bucată groasă de lemn de foc; buștean. — Cf. *butură* și *tumurug*.

BUTURUGŪȚĂ, *buturuguțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *buturugă*. — **Buturugă** + suf. -uță.

BUVÁBIL, **-Ă**, *buvabili*, *-e*, adj. Băubil. — Din fr. **buvable**.

BUZÁINĂ, *buzaine*, s.f. (Reg.) Magazie sau șopron într-o curte țărănească, în care se păstrează butoaie, cazane și alte vase de gospodărie. — Et. nec.

BUZÁT, **-Ă**, *buzăți*, *-te*, adj. **1.** Cu buze mari și groase. **2.** Fig. Păcălit, înșelat. — **Buză** + suf. -at.

BŪZĂ, *buze*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două părți cărnoase care mărginesc gura și acoperă dinții. ◇ *Buză de iepure* = anomalie congenitală care constă în faptul că buza este ușor despicată (ca la iepure). ◇ Expr. (Fam.) *A rămâne cu buzele umflate* = a rămâne înșelat, dezamăgit în așteptările sale. *A-și mușca buzele* (de necaz sau de părere de rău) = a regreta foarte tare, a se căi. *A sufla* (sau *a bate*) *în* (sau *din*) *buze* = a rămâne păgubaș; a fluiera a pagubă. *A se șterge* (sau *a se linge*) *pe buze* = a fi silit să renunțe la ceva. *A-i crăpa* (sau *a-i plesni*, *a-i scăpăra*, *a-i arde* *cuiva*) *buza* (de sau după ceva) = a avea mare nevoie (de ceva). *A-și linge buzele* (după ceva) = a pofți, a râvni (ceva). *A lăsa* (sau *a pune*) *buza* (în jos) = (mai ales despre copii) a fi gata să izbucească în plâns. ♦ Margine a unei răni pricinuite de o tăietură adâncă. **2.** Margine a unor obiecte, a unor vase. *Buza străchini*. ◇ Expr. (Rar) *Plin până în* *buză* = foarte plin, plin ochi. **3.** Culme a unui deal, a unui pisc; margine a unui șanț, a unei păduri etc. **4.** Ascuțiș al unor instrumente de tăiat; tăiș. **5.** (În sintagma) *Buză de bandaj* = partea proeminentă a bandajului montat pe roțile autovehiculelor

de cale ferată, care servește la menținerea și la conducerea vehiculului respectiv pe șină. — Cf. alb. *buzë*.

BUZĂTEL, **-ICĂ**, *buzăței*, *-ele*, adj. (Rar) Diminutiv al lui *buzat*. — **Buzat** + suf. -el.

BUZĂU adv. (Rar, în expr.) *A sta buzău* = a sta bosumflat, îmbufnat. — **Buză** + suf. -ău.

BUZDUGÁN, *buzdugane*, s.n. **1.** Măciucă sau ghioagă de fier (cu măciulia ținută), folosită în trecut ca armă de luptă sau ca semn al puterii domnești. **2.** Plantă acvatică cu frunze plutitoare, cu flori verzi-alburii și cu fructe în formă de măciucă; capul-ariului, șovar (*Sparganium ramosum*). — Din tc. **bozdoğan**.

BUZDUGĂNI, *buzdugănesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.; rar) A lovi, a bate, a ucide cu buzduganul. — Din **buzdugan**.

BŪZER, *buzere*, s.f. Aparat electric care produce un sunet intermitent caracteristic și care este folosit în telefonie. — Din engl. **buzzer**.

BUZIȘOARĂ, *buzișoare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *buză* (**1**). — **Buză** + suf. -ișoară.

BŪZNA adv. (În expr.) *A da* (sau *a intra*) *buzna* = a năvăli (undeva) pe neașteptate, a se repezi să intre sau să iasă. [Pr.: **bústa** adv.] — Cf. magh. *b u s z m a*.

BUZNI, *buznesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) a da buzna; a ataca fără veste; a năvăli. — Din [a da] **buzna**.

BŪZÓI, *buzoaie*, s.n. Augmentativ al lui *buză* (**1**). — **Buză** + suf. -oi.

BUZOIÁN, **-Ă**, *buzoieni*, *-e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Buzău. **2.** Adj. Care aparține municipiului sau județului Buzău ori buzoineilor (**1**), referitor la municipiul ori județul Buzău sau la buzoieni. [Pr.: -zo-ian] — **Buzău** (n. pr.) + suf. -an.

BUZOIÁNCĂ, *buzoience*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Buzău. [Pr.: -zo-ian] — **Buzoian** + suf. -că.

BUZUNÁR, *buzunare*, s.n. Un fel de pungă interioară cusută la haine, în care se țin lucruri mărunte. ◇ Loc. adj. *De buzunar* = care se poartă în buzunar; *p. ext.* de format sau de proporții mici; de valoare redusă. *Ediție de buzunar*. ◇ Expr. *A fi (tot) cu mâna în buzunar* = a fi darnic; a fi cheltuitor, a fi obligat să cheltuiască mereu. *Bani de buzunar* = sumă de bani pentru cheltuieli mărunte. *A da din buzunar* = a plăti din banii proprii a pagubă (de care nu ești răspunzător). *A avea* (sau *a băga*) *în buzunar* (pe cineva) = a avea pe cineva în puterea sa. *A avea* (ceva) *în buzunar* = a fi sigur de mai înainte că va dispune de ceva. [Var.: (reg.) **pozunár** s.n.] — Din ngr. **buzunára**.

BUZUNĂRÁȘ, *buzunărașe*, s.n. Diminutiv al lui *buzunar*; buzunărel. — **Buzunar** + suf. -aș.

BUZUNĂREÁLĂ, *buzunăreli*, s.f. Acțiunea de a *buzunări*. — **Buzunări** + suf. -eală.

BUZUNĂRÉL, *buzunărele*, s.n. Buzunăraș. — **Buzunar** + suf. -el.

BUZUNĂRÍ, *buzunăresc*, vb. IV. Tranz. A fura cuiva ceva din buzunar; a umbla prin buzunarele cuiva pentru a căuta ceva. — Din **buzunar**.

BYPASS, *bypassuri*, s.n. **1.** Conductă care dublează, pe o anumită porțiune, o conductă principală, înlocuind-o temporar în vederea unor lucrări de revizie sau de reparație. **2.** (Med.) Derivație practică pe o arteră obstruată (în special artera coronariană) printr-o grefă din venă sau arteră. [Pr.: *baipás*] — Din engl. **bypass**.

BYRONIÁN, **-Ă**, *byronieni*, *-e*, adj. De Byron, al lui Byron; în maniera lui Byron. [Pr.: *bai-ro-ni-an*] — **Byron** (n. pr.) + suf. -ian.

BYTE, *byți*, s.m. **1.** (Muz.) Octet. **2.** (Inform.) Unitate de informație care reprezintă o succesiune de opt biți și care constituie cea mai mică unitate de memorie adresabilă. [Pr.: *baít*] — Din engl. **byte**.